

T.C.

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

DOKTORA TEZİ

**KİTÂB-I ESRÂRÜ'L-‘ÂRİFÎN: DİL İNCELEMESİ-
METİN-SÖZLÜK-TIPKIBASIM**

Ömer GÜVEN

2502140329

TEZ DANIŞMANI

PROF. DR. Hatice TÖREN

İSTANBUL-2019

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

DOKTORA
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : Ömer GÜVEN Numarası : 2502140329

Anabilim Dalı /
Anasanat Dalı / Programı : Türk Dili ve Edebiyatı Danışmanı : Prof. Dr. Hatice TÖREN

Tez Savunma Tarihi : 22.02.2019 Saati : 14:30

Tez Başlığı : "Kitâb-ı Esrârül-'Arifin : Dil İncelemesi- Metin- Sözlük- Tıpkıbasım"

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 50. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **KABULÜNE** OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- Prof. Dr. Hatice TÖREN		Kabul
2- Prof. Dr. Mustafa BALCI		Kabul
3- Prof. Dr. Kemal YAVUZ		Kabul
4- Prof. Dr. Vahit TÜRK		Kabul
5- Doç. Dr. Uğur GÜRSU		Kabul

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- Prof. Dr. Gülşen Seyhan ALIŞIK		
2- Doç. Dr. Ahmet Naim ÇİÇEKLER		

ÖZ

KİTÂB-I ESRÂRÜ'L-‘ÂRİFÎN: DİL İNCELEMESİ-METİN- SÖZLÜK-TIPKIBASIM

ÖMER GÜVEN

Eski Anadolu Türkçesi, Türk Dilinin 13.-15. yüzyılları arasında gelişme gösteren önemli bir dönemdir. Bu dönemde telif ve tercüme pek çok eser kaleme alınmıştır. Özellikle dinî muhtevalı eserlerin yazıldığı bu dönem, Türk Dilinin en sade ve en anlaşılır dönemlerindendir.

Bu çalışma, Koç Üniversitesi Suna Kıraç Kütüphanesi Yazma Eserler Koleksiyonu numara 199’da yer alan ve Eski Anadolu Türkçesi dönemine ait mensur bir eser olan *Kitâb-ı Esrârü’l-‘Ârifîn* üzerine yapılmış bir dil incelemesidir. Çalışma *Giriş*, *Dil İncelemesi*, *Metin*, *Sözlük* ve *Tıpkıbasım* bölümlerinden oluşmaktadır.

Giriş kısmında *Esrârü’l-‘Ârifîn* hakkında genel bilgiler verilmiş, eserin konusu, nüshaları, üslubu ele alınmıştır. Ayrıca bu bölümde Eski Anadolu Türkçesi, bu dönemdeki ağızlar ve kısasü’l-enbiyalar hakkında da kısaca bilgi verilmiştir. *İnceleme* bölümünde metnin ses ve şekil özellikleri ayrıntılı olarak incelenmiş, *Metin* bölümünde *Kitâb-ı Esrârü’l-‘Ârifîn*’in transkripsiyonu yapılmış, *Sözlük* bölümünde ise metinde geçen kelimelerin anlamları verilmiş ve geçtikleri yerler gösterilmiştir. Eserin tıpkıbasımını da çalışmaya eklenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kitâb-ı Esrârü’l-‘Ârifîn, kısasü’l-enbiya, Eski Anadolu Türkçesi, ağız, söz varlığı

ABSTRACT

KİTÂB-I ESRÂRÜ'L-‘ÂRİFÎN: LANGUAGE EXAMINE- TEXT-DICTIONARY-FACSIMILE

ÖMER GÜVEN

The Old Anatolian Turkish is an important period of Turkish language which developed between 13.-15. centuries. During this period many works manuscript books and their translations are written. This period in which especially religious contents are written is one of the most plain and understandable periods of Turkish language.

The subject of this study is *Kitâb-ı Esrârü'l-‘Ârifîn* that a prose book belonging to the period of the Old Anatolian Turkish. This book is a part of the Manuscript Books Collection no: 199 Suna Kıraç Library of Koç University. This study consists of five Chapters Introduction, Language Examine, Text, Dictionary and Facsimile of the manuscript, respectively.

The Introduction Chapter, includes general information about *Kitâb-ı Esrârü'l-‘Ârifîn* and subject, copies, wording of this text. In this chapter a brief information about Old Anatolian Turkish, dialect of this period and informative stories about prophets are also given. In the Language Examine Chapter, phonetical and morphological properties of this text are explained detailly. In the Text Chapter, transcription of *Kitâb-ı Esrârü'l-‘Ârifîn* is done. In the Dictionary Chapter, index and meaning of words in the text are given. Facsimile of the manuscript is added to this work to make possible the comparison.

Key words: Kitâb-ı Esrârü'l-‘Ârifîn, stories prophets, Old Anatolian Turkish, dialect, vocabulary.

ÖNSÖZ

Kitâb-ı Esrârü'l-Ârifîn genel olarak Eski Anadolu Türkçesi özellikleri taşıyan, içerisinde daha çok peygamber kıssalarına yer veren mensur bir eserdir. Eserde Kur'an'da isimleri geçen Hz. Musa, Hz. İsa, Hz. Davud, Hz. Nuh, Hz. İbrahim gibi peygamberlerin hayatları ile ilgili kıssalara verilmiştir. Bunun yanında Kur'an'da isimleri geçmeyen çeşitli peygamberlerin de kıssaları anlatılmıştır. Ayrıca bu peygamber kıssalarının yanında çeşitli rivayetler, kimi evliyaların başından geçen menkıbevi olaylar, ibret verici hadiseler de konu edilmiştir. Berşîşâ kıssası, Buhtu'n-naşır kıssası, Râbi'a kıssası, Beytü'l-Mukaddis kıssası gibi kıssalar bunların başında gelir.

Bu konular ele alınırken İslam dininin esaslarından, kaçınılması gereken günâhlardan, ruhun terbiyesi, güzel ahlakın yüceltilmesi, namaz kılmanın önemi, iyilik yapmanın faydası, zekât vermenin gerekliliği, gıybetin eleştirisi, cehennem azabının şiddeti, cennet nimetlerinin güzellikleri gibi pek çok konuya da dolaylı olarak eserde yer verilmiştir.

Peygamber kıssaları, anlatı geleneğindeki diğer türler gibi (destanlar, gazavatnâmeler vs.), halkın anlayabileceği bir üslupla yazılan türlerin başında gelmektedir. Bu yönüyle *Esrârü'l-Ârifîn* de benzer özellikleri ihtiva eder. Eserde oldukça sade ve akıcı bir dil kullanılmıştır. Ayrıca eser dil özellikleri ve söz varlığı bakımından Eski Anadolu Türkçesi özellikleri taşısa da yer yer çeşitli ağız özellikleri de barındırmaktadır. Yazmanın müstensihî ağız özelliklerini sistemli diyebileceğimiz oranda esere yansıtmıştır.

Çalışmanın *Giriş* bölümünde *Esrârü'l-Ârifîn* hakkında çeşitli bilgiler verilmiştir. Burada eserin konusu ve nüshaları başta olmak üzere eserle ilgili pek çok noktaya değinilmiştir. Ayrıca eserin hazırlanmasında izlenen yöntemler ile ilgili de açıklayıcı

bilgilere bu bölümde yer verilmiştir. Yine *Giriş* bölümde Eski Anadolu Türkçesi, bu dönemdeki ağızlar ve kısasü'l-enbiyalar ile ilgili de kısaca bilgi verilmiştir.

Dil İncelemesi kendi içinde *Ses Bilgisi ve Şekil Bilgisi* olmak üzere iki bölümde ele alınmıştır. Bu bölümde eserin taşıdığı dil özellikleri incelenmeye tabi tutulmuştur. Özellikle ses bilgisi bölümünde müstensihin esere yansıtmış olduğu ağız özellikleri üzerinde durulmuş, bunların olası sebepleri tarihî lehçeler ile karşılaştırılarak da ele alınmaya çalışılmıştır.

Metin başlığını taşıyan ikinci bölüm, *Esrârü'l- 'Arifîn*'in Koç Üniversitesi nüshasına dayanılarak hazırlanmıştır. Eseri hazırlarken eksik veya okunamayan kısımlar için genellikle Üniversite Kütüphanesi nüshasından, kısmen de Millet Kütüphanesi nüshasından faydalanılmıştır. Bu nüshalardan yapılan alıntılar dipnotta gösterilmiştir. Yazmanın transkripsiyonu yapılırken sayfa numaraları köşeli parantez içinde [133b], [237a]; satır numaraları parantez içinde (1), (2) verilmiştir. Eserin ilk sayfası 10 satırdan, 145a, 156a, 156b, 244a sayfaları 12 satırdan, diğer sayfaların tamamı ise 13 satırdan oluşmuştur. Eserin kimi sayfalarının kenarına vakıf yazılı kayıtlar düşülmüştür. Bunun dışında sayfalar üzerinde herhangi bir derkenar bulunmamaktadır. Metinde geçen ayet, hadis veya Arapça ibarelerin transkripsiyonu yapılmıştır. Metin içerisinde kimi zaman bu ayet ve hadislerin tercümeleleri yapılmış kimi zaman ise yapılmamıştır. Biz anlaşılması kolay olması için tüm bu ibareleri dipnotta günümüz Türkçesiyle verdik. Metnin daha kolay anlaşılması için noktalama işaretleri kullanılmıştır.

Sözlük bölümünde ise eserde geçen bütün kelimelerin metin içinde kazandıkları anlamlar verilmiştir. Eğer kelimenin metin içerisinde birden fazla anlamı varsa bunlar sözlük kısmında 1., 2., 3. şeklinde maddelendirilmiştir. Bu bölüm hazırlanırken “Türksözdiz” adlı dizin programından faydalanılmıştır. Birleşik fiil ve tamlamalar madde başlarının altında iç madde olarak gösterilmiştir. Sözlük hazırlanırken alıntı kelimelerin hangi dilden oldukları gösterilmiştir. Okunmasında veya anlamlandırılmasında tereddüt yaşanan kelimelerin yanına (?) işareti konulmuştur.

Sözlük bölümünden sonra eserde geçen kişi ve yer adlarından oluşan “Özel Adlar Dizini” oluşturulmuştur. Böylelikle bu özel adlar sözlük içine karışmamış, ayrı bir bölüm olacak şekilde sıralanmıştır. Bu özel adlarla ilgili tespit edilebilenler hakkında açıklayıcı bilgiler verilmiştir. Ancak herhangi bir bilgiye ulaşamadığımız özel adlarla ilgili metnin bağlamından yararlanarak açıklama yoluna gidilmiştir.

Sonuç bölümünde eser üzerinde tespit ettiğimiz ayırt edici özelliklere ve çeşitli değerlendirmelere yer verilmiştir.

Çalışmanın sonuna eser üzerinde çalışacaklara ve metnin karşılaştırmasını yapmak isteyenlere kolaylık sağlamak amacıyla, yazmanın *tıpkıbasımı* eklenmiştir.

Uzun ve yorucu bir çalışmanın sonucu vücuda gelen tezimizi hazırlarken şüphesiz pek çok kimsenin yardımını gördüm. İlk olarak *Kitâb-ı Esrârü’l- ‘Ârifîn*’in bir nüshasını Koç Üniversitesine bağışlayarak ilim âleminin istifadesine sunan merhum Prof. Dr. Şinasi Tekin’e teşekkür ederim. Tez İzleme Komisyonunda yer alan değerli hocalarım Prof. Dr. Kemal YAVUZ ve Doç. Dr. Uğur GÜRSU’ya; Amasya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. M. Fatih KÖKSAL’a ve Amasya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü öğretim üyesi Dr. Öğr. Üyesi Sibel Murad’a; Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. Bilâl Yücel’e yardımları ve kıymetli katkıları için teşekkür ederim. Arapça ibarelerin okunmasında ve anlamlandırılmasında yardımlarını gördüğüm değerli arkadaşlarım Khalid Salim Sallam SALİM’e ve Hamed Khan’a ayrıca teşekkür ederim. Çalışmanın her aşamasında desteğini ve yardımlarını gördüğüm, akademik gelişmemde sonsuz katkıları olan saygıdeğer hocam ve tez danışmanım Prof. Dr. Hatice TÖREN’e şükranlarımı sunuyorum.

Amasya 2019

Ömer GÜVEN

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	viii
KISALTMALAR LİSTESİ	xiii
TRANSKRİPSİYON ALFABESİ.....	xv
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	29
1. DİL İNCELEMESİ	29
1.1. Yazılış Özellikleri	29
1.1.1. Ünlülerin Yazılışı	30
1.1.1.1. a ünlüsü.....	30
1.1.1.2. e ünlüsü.....	31
1.1.1.3. ı ve i ünlüleri	31
1.1.1.4. u ve ü ünlüleri	32
1.1.1.5. o ve ö ünlüleri	33
1.1.2. Ünsüzlerin Yazılışı	33
1.1.2.1. ç Ünsüzünün Yazılışı.....	33
1.1.2.2. p Ünsüzünün Yazılışı.....	34
1.1.2.3. g Ünsüzünün Yazılışı.....	35
1.1.2.4. ñ Ünsüzünün Yazılışı.....	35
1.1.2.5. t/d Ünsüzünün Yazılışı.....	36
1.1.2.6. s Ünsüzünün Yazılışı	37
1.1.2.7. d-z imlâsının yazımı	39
1.1.3. Bazı Ek ve Şekillerin Yazılışı ile Özel Durumlar	39
1.1.3.1. Hemzenin Kullanılışı.....	39

1.1.3.2.	Bitişik Yazılan Kelimeler.....	40
1.1.3.3.	Aynı Kelimenin Değişik Yazılması.....	41
1.1.3.4.	Türkçe Kelimelerde Şedde Kullanımı.....	43
1.1.3.5.	Tenvinin Yazılışı.....	43
1.2.	SES BİLGİSİ.....	44
1.2.1.	ÜNLÜLER.....	44
1.2.1.1.	Ünlü Değişimleri.....	44
1.2.1.1.1.	i/e değişmesi.....	44
1.2.1.1.2.	ö/e değişmesi.....	47
1.2.1.1.3.	ı/u, i/ü değişimleri.....	48
1.2.1.1.4.	a/u değişmesi.....	49
1.2.1.2.	Ünlü Uyumu.....	49
1.2.1.2.1.	Dil Benzeşmesi.....	49
1.2.1.2.1.1.	Uyum Dışında Kalan Ekler.....	50
1.2.1.2.2.	Dudak Benzeşmesi.....	50
1.2.1.2.2.1.	Köklerde Uyumsuzluk.....	51
1.2.1.2.2.2.	Eklerde Uyumsuzluk.....	52
1.2.1.2.2.2.1.	Yuvarlak Ünlü Taşıyan Ekler.....	52
1.2.1.2.2.2.2.	Düz Ünlü Taşıyan Ekler.....	58
1.2.1.3.	Ünlü Türemesi.....	62
1.2.1.3.1.	Kelime Başında Ünlü Türemesi.....	62
1.2.1.3.2.	Kelime İçinde Ünlü Türemesi.....	63
1.2.1.3.2.1.	Yabancı Asıllı Kelimelerde Ünlü Türemesi.....	63
1.2.1.3.2.2.	Türkçe Kelimelerde Ünlü Türemesi.....	64
1.2.1.4.	Ünlü Düşmesi.....	68
1.2.1.5.	Birleşme.....	70
1.2.2.	ÜNSÜZLER.....	71
1.2.2.1.	Ünsüz Değişimleri.....	71
1.2.2.1.1.	b > p Değişimi.....	71
1.2.2.1.2.	b > v Değişimi.....	72
1.2.2.1.3.	d > y Değişmesi.....	73
1.2.2.1.4.	t > d Değişimi.....	73
1.2.2.1.5.	k-/ğ- > g-/ğ- Değişmesi.....	75
1.2.2.1.6.	ğ > h Değişmesi.....	76
1.2.2.1.7.	g/ğ > v değişimi.....	77
1.2.2.1.8.	g > y değişmesi.....	77
1.2.2.1.9.	k > y değişimi.....	79
1.2.2.1.10.	v > y değişimi.....	79
1.2.2.1.11.	ç > ş değişmesi.....	80
1.2.2.1.12.	Damak n'sinde Meydana Gelen Değişimler.....	80
1.2.2.1.12.1.	ñ > n değişmesi.....	86
1.2.2.1.12.2.	ñ > y değişmesi.....	88
1.2.2.2.	Ünsüz Düşmesi.....	90

1.2.2.2.1.	b ve l düşmesi.....	90
1.2.2.2.2.	g/ğ düşmesi.....	90
1.2.2.2.3.	h düşmesi.....	91
1.2.2.2.4.	w düşmesi.....	91
1.2.2.2.5.	y düşmesi.....	91
1.2.2.2.6.	d düşmesi.....	91
1.2.2.3.	Ünsüz Türemesi.....	92
1.2.2.3.1.	y Türemesi.....	92
1.2.2.3.2.	n Türemesi.....	93
1.2.2.3.3.	v türemesi.....	93
1.2.2.3.4.	Ünsüz İkizleşmesi.....	93
1.2.2.4.	Ünsüz Benzeşmesi.....	94
1.2.2.5.	Göçüşme.....	95
1.2.2.6.	Hece Düşmesi.....	96
1.3.	ŞEKİL BİLGİSİ.....	96
1.3.1.	İSİM.....	96
1.3.1.1.	Çokluk Eki.....	96
1.3.1.2.	İyelik Ekleri.....	97
1.3.1.3.	İsim Çekim Ekleri.....	100
1.3.1.3.1.	İlgi Hâli Eki.....	100
1.3.1.3.2.	Yönelme Hâli Eki.....	101
1.3.1.3.3.	Yükleme Hâli Eki.....	102
1.3.1.3.4.	Bulunma Hâli Eki.....	104
1.3.1.3.5.	Uzaklaşma Hâli Eki.....	104
1.3.1.3.6.	Eşitlik Eki.....	105
1.3.1.3.7.	Yön Ekleri.....	106
1.3.1.3.8.	Vasıta Hâli Ekleri.....	107
1.3.1.4.	Sayı İsimleri.....	108
1.3.1.5.	İsim Yapım Ekleri.....	109
1.3.1.5.1.	İsimden İsim Yapan Ekler.....	109
1.3.1.5.2.	Fiilden İsim Yapan Ekler.....	114
1.3.2.	ZAMİR.....	117
1.3.2.1.	Şahıs Zamirleri.....	118
1.3.2.2.	İşaret Zamirleri.....	120
1.3.2.3.	Dönüşlülük Zamirleri.....	122
1.3.2.4.	Belirsizlik Zamirleri.....	122
1.3.2.5.	Soru Zamirleri.....	125
1.3.2.6.	Bağlama Zamirleri.....	126
1.3.3.	SIFAT.....	126
1.3.3.1.	Niteleme Sıfatları.....	126
1.3.3.2.	Belirtme Sıfatları.....	127
1.3.3.2.1.	İşaret Sıfatları.....	127
1.3.3.2.2.	Sayı sıfatları.....	128

1.3.3.2.2.1.	Asıl Sayı Sıfatları	128
1.3.3.2.2.2.	Sıra Sayı Sıfatları	130
1.3.3.2.2.3.	Üleştirme Sayı Sıfatları	130
1.3.3.2.3.	Belirsizlik Sıfatları	131
1.3.3.2.4.	Soru Sıfatları	132
1.3.4.	ZARF	132
1.3.4.1.	Zaman Zarfları	133
1.3.4.2.	Yer ve Yön Zarfları	135
1.3.4.3.	Miktar Zarfları	136
1.3.4.4.	Durum (Hâl) Zarfları	137
1.3.4.5.	Soru Zarfları	139
1.3.5.	EDAT	140
1.3.5.1.	Ünlem Edatları (Ünlemler)	140
1.3.5.2.	Bağlama Edatları	142
1.3.5.3.	Karşılaştırma-Denkleştirme Edatları	145
1.3.5.4.	Kuvvetlendirme Edatları	146
1.3.5.5.	Çekim Edatları	146
1.3.5.6.	Soru Edatları	148
1.3.5.7.	Şüphe Edatı	149
1.3.6.	FiİL	149
1.3.6.1.	Fiil Yapım Ekleri	149
1.3.6.1.1.	İsimden Fiil Yapan Ekler	149
1.3.6.1.2.	Fiilden Fiil Yapma Ekleri	151
1.3.6.2.	Fiillerde Olumsuzluk	154
1.3.6.3.	Fiil Çekimi	154
1.3.6.3.1.	Şahıs Ekleri	154
1.3.6.3.1.1.	Zamir Kökenli Şahıs Ekleri	154
1.3.6.3.1.2.	İyelik Eki Kökenli Şahıs Ekleri	157
1.3.6.3.1.3.	Emir Kipinde Kullanılan Şahıs Ekleri	158
1.3.6.3.2.	Şekil ve Zaman Ekleri	158
1.3.6.3.2.1.	Bildirme Kipleri	159
1.3.6.3.2.1.1.	Görülen Geçmiş Zaman	159
1.3.6.3.2.1.2.	Öğrenilen Geçmiş Zaman	160
1.3.6.3.2.1.3.	Geniş Zaman	161
1.3.6.3.2.1.4.	Gelecek Zaman	161
1.3.6.3.2.1.5.	Şimdiki Zaman	163
1.3.6.3.2.2.	Tasarlama Kipleri	163
1.3.6.3.2.2.1.	İstek Kipi	164
1.3.6.3.2.2.2.	Emir Kipi	165
1.3.6.3.2.2.3.	Şart Kipi	167
1.3.6.3.2.2.4.	Gereklilik Kipi	167
1.3.6.4.	Cevher Fiili ve Bildirme Ekleri	168
1.3.6.5.	Fiillerin Birleşik Çekimleri	170

1.3.6.5.1.	Hikâye.....	170
1.3.6.5.1.1.	Görülen Geçmiş Zamanın Hikâyesi.....	171
1.3.6.5.1.2.	Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikâyesi.....	171
1.3.6.5.1.3.	Geniş Zamanın Hikâyesi.....	171
1.3.6.5.1.4.	İstek Kipinin Hikâyesi	171
1.3.6.5.1.5.	Şart Kipinin Hikâyesi	171
1.3.6.5.2.	Rivayet.....	172
1.3.6.5.2.1.	Geniş Zamanın Rivayeti	172
1.3.6.5.3.	Şart	172
1.3.6.5.3.1.	Görülen Geçmiş Zamanın Şartı.....	172
1.3.6.5.3.2.	Geniş Zamanın Şartı	173
1.3.6.6.	Fiillerde Soru Şekli.....	173
1.3.6.7.	Birleşik Fiiller	173
1.3.6.7.1.	İsimlerden Yardımcı Fiillerle Yapılan Birleşik Fiiller	174
1.3.6.7.2.	Tasvir Fiilleri.....	175
1.3.6.7.2.1.	Süreklilik Fiili	175
1.3.6.7.2.2.	Tezlik Fiili	176
1.3.6.7.2.3.	Yeterlilik (İktidar) Fiili	176
1.3.6.8.	Sıfat-fiiller.....	176
1.3.6.8.1.	Geçmiş Zaman İfadeli Sıfat-fiiller.....	177
1.3.6.8.2.	Geniş Zaman İfadeli Sıfat-fiiller.....	178
1.3.6.8.3.	Gelecek Zaman İfadeli Sıfat-fiiller.....	179
1.3.6.9.	Zarf-fiiller	179
İKİNCİ BÖLÜM		185
2. METİN		185
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM		297
3. SÖZLÜK ve DİZİN.....		297
3.1.	SÖZLÜK	297
3.2.	ÖZEL ADLAR DİZİNİ	571
SONUÇ.....		594
KAYNAKÇA.....		597
ÖZGEÇMİŞ		627
TIPKIBASIM.....		628

KISALTMALAR LİSTESİ

Ar.	: Arapça
a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
a.g.t.	: Adı geçen tez
a. mlf.	: Aynı müellif
bk.	: Bakınız
bs.	: Baskı
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
EAT	: Eski Anadolu Türkçesi
DTCF	: Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
Far.	: Farsça
h.	: Hicri
hızl.	: Hazırlayan
Hız.	: Hazreti
K	: Koç Üniversitesi Nüshası
krş.	: Karşılaştı
M	: Millet Kütüphanesi Nüshası

s.	: Sayfa
terc.	: Tercüme eden
TDAY	: Türk Dili ve Araştırmaları
TDED	: Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi
Ü	: Üniversite Kütüphanesi Nüshası
vb.	: Ve benzeri
vs.	: Vesaire

İŞARETLER

+	: İsim tabanına gelen ekleri ayırır.
-	: Fiil tabanına gelen ekleri ayırır.
>	: Kelimenin önceki şeklini gösterir
<	: Kelimenin sonraki şeklini gösterir
/	: Dizinde satır numaralarını gösterir.
→	: Bakınız
~	: Benzer şekilleri gösterir
[]	: 1. Varak numaralarını gösterir. 2. Metin kısmında yapılan onarım ve tamamlamaları gösterir.
...	: Metinde okunmayan veya eksik olan kısımları gösterir
< >	: Metinde çıkarılması gereken kısımları gösterir.

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

ء	ʾ
آ	a, ā
ا	a, e
ب	b, p
پ	p
ت	t
ث	ṯ
ج	c, ç
چ	ç
ح	ḥ
خ	ḫ
د	d
ذ	ẓ
ر	r
ز	z
ژ	j
س	s
ش	š
ص	ṣ
ض	ẓ, ḍ
ط	ṭ
ظ	ẓ
ع	ʿ

غ	ġ
ف	f
ق	ḳ
ك	k, g, ñ
ل	l
م	m
ن	n
و	v, u, ü, ū, ō, o, ö
ه	h, a, e
ي	y, ɪ, i

GİRİŞ

Eski Anadolu Türkçesi, Batı Türkçesinin ilk dönemini teşkil etmektedir. Anadolu'da Oğuzcaya dayalı olarak gelişme gösteren yazı diline Eski Anadolu Türkçesi denir. Başlangıç ve bitiş dönemleri kesin olmamakla birlikte genel olarak 13.-15. yüzyıllar arasını kapsamaktadır. 15. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Eski Anadolu Türkçesi özellikleri giderek azalmıştır. Bununla birlikte 16. ve 17. yüzyıla ait bazı metinlerde de bu özellikleri yer yer görmek mümkündür.

Eski Anadolu Türkçesi adlandırması ile ilgili araştırmacılar arasında bir birlik yoktur. Bu dönem için Saadet Çağatay “Eski Osmanlıca”¹ terimini kullanırken, Ahmet B. Ercilasun daha kapsayıcı olduğunu düşündüğü Eski Oğuz Türkçesi² terimini kullanmıştır. Araştırmacıların bir kısmı bu dönem için Eski Türkiye Türkçesi³ adlandırmasını kullanırken, büyük çoğunluğu ise Eski Anadolu Türkçesi⁴ demeyi tercih etmektedir. Bu çalışmada, yaygınlık kazandığı için Eski Anadolu Türkçesi terimi kullanılmıştır.

Eski Anadolu Türkçesinin dönemleri ile ilgili çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmaların başında Faruk K. Timurtaş'ın tasnifi gelmektedir.

¹ Saadet Çağatay, “Eski Osmanlıca Üzerine Bazı Notlar”, **Türk Lehçeleri Üzerine Denemeler**, Ankara, 1978, s. 297-312.

² Ahmet B. Ercilasun, **Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi**, Ankara, Akçağ Yay., 2004, s. 433.

³ Faruk K. Timurtaş, **Eski Türkiye Türkçesi XV. Yüzyıl Gramer-Metin-Sözlük**, İstanbul, Kapı Yay., 2012; Hayati Develi, “Eski Türkiye Türkçesi Ağızlarının Sınıflandırılmasında Morfolojik Esaslar”, **Türkbilig**, S. 2002/4, s. 117-124; a. mlf. “Eski Türkiye Türkçesi Ağızlarının Sınıflandırılması”, **Turkish Studies**, Volume 3/3 Spring 2008; s. 212-230.

⁴ Zeynep Korkmaz, **Türk Dili Üzerine Araştırmalar**, C. I, C. II, Ankara, TDK Yay., 2005; Hatice Şahin, **Eski Anadolu Türkçesi**, Ankara, Akçağ Yay., 2018; Gürer Gülsevin, Erdoğan Boz, **Eski Anadolu Türkçesi**, 3. bs., Ankara, Gazi Kitabevi, 2013; Mustafa Özkan, **Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi**, 4. bs., İstanbul, Filiz Kitabevi, 2013; Kazım Köktekin, **Eski Anadolu Türkçesi**, Fenomen Yay., 2008; Muhammet Yelten, **Eski Anadolu Türkçesi ve Örnek Metinler**, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yay., İstanbul, 2009; Vahit Türk, Şaban Doğan, Yasin Şerifoğlu, **Eski Anadolu Türkçe Dersleri**, İstanbul, Kesit Yay., 2011.

- I- Tarihî Türkiye Türkçesi (XIII.-XX. yüzyıllar)
 - 1. Eski Türkiye Türkçesi (XIII.-XV. yüzyıllar)
 - a. Eski Anadolu Türkçesi (13. yüzyıl)
 - b. Eski Osmanlı Türkçesi (14.-15. yüzyıllar)
 - 2. Osmanlı Türkçesi (XVI.-XX. yüzyıllar)
 - a. Klâsik Osmanlı Türkçesi (XVI.-XIX. yüzyıllar)
 - b. Yeni Osmanlı Türkçesi (XIX.-XX. yüzyıllar)
- II- Yeni Türkiye Türkçesi (XX. yüzyıllar)⁵

Bunun yanında Eski Anadolu Türkçesi için genel bir sınıflandırma yapılarak bu dönem üç bölümde incelenir.

1. Selçuklular Dönemi

Eski Anadolu Türkçesinin ilk devresini Selçuklular Dönemi Türkçesi oluşturur. Bu devre Oğuz ağzına dayalı eserlerin verildiği Batı Türkçesinin ilk devresidir. Bu dönem ile ilgili araştırmacıların genel olarak görüşleri şu şekildedir:

“Türkiye Türkçesinin yazılı tarihî gelişimini Anadolu’da XIII. yüzyıldan itibaren başlatmak mümkündür. Eski Anadolu Türkçesi veya Eski Oğuz Türkçesi olarak adlandırılan bu dönem XIII. ve XV. yüzyıllar arasında Oğuz Türklerinin kendi ağız özellikleri temelinde kurup geliştirdikleri yazı dilidir. Türkçenin Batı kolunu oluşturan bu sahada Oğuz Türklerinin XI. yüzyıldan itibaren görünmeye başladığı bilinmektedir. Oğuz Türkçesinin XI. yüzyıldan XIII. yüzyıla kadarki gelişimi hakkındaki bilgiler bu döneme ait yazılı kaynakların günümüze ulaşabilenlerinin çok az olması sebebiyle yetersizdir. Bu dönemden kalan eserler sayı bakımından oldukça azdır ve eserlerin bir kısmında hem Doğu hem de Batı Türkçesinin dil özellikleri bir arada bulunduğu için bunlar karışık dilli eserler olarak adlandırılırlar.”⁶

Bu dönemle ilgili çeşitli çalışmaları bulunan Zeynep Korkmaz’a göre, Selçuklular devrini içine alan dönem, Oğuzcanın Karahanlı yazı dilinden ayrılmaya

⁵ Faruk K. Timurtaş, **Eski Türkiye Türkçesi**, s. X.

⁶ Vahit Türk, Şaban Doğan, Yasin Şerifoğlu, **Eski Anadolu Türkçe Dersleri**, s. 10.

başladığı ve artık yazı dilinde Oğuzca özellikleri öne çıkarmaya çalıştığı karışık dilli dönemdir.⁷

Selçuklu döneminin 12. yüzyıldan 14. yüzyıla uzanan dönemin ilk zamanlarında ortaya konan bazı eserlerin dili yalnızca Oğuz Türkçesine dayanmamakta, karışık dilli eserler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu eserlerde Karahanlı, Kıpçak ve Oğuz özelliklerini bir arada görmek mümkündür. XII. yüzyıldan daha gerilere giden ve sayıları üçü beşi geçmeyen Kıssa-i Yusuf⁸, Behcetü'l-Hadaik⁹, Kudûrî Tercümesi¹⁰ ile daha sonra yazılan Kitâb-ı Güzîde¹¹ gibi eserler üzerinde yapılan incelemeler, bu eserlerin bünyelerinde farklı şive özellikleri taşıdıklarını göstermektedir. Bu karışık durumlardan dolayı “karışık dilli eserler” diye nitelendirilen eserlerin meydana getirildikleri dönemin dil yapısı tam olarak aydınlığa kavuşmuş değildir.¹²

Karışık dilli eserler ile ilgili çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalarda genel olarak iki görüş benimsenmiştir. İlk olarak bünyesinde karışık dil unsurları taşıyan bu eserlerin Karahanlı Türkçesinden Oğuz-Türkmen özelliklerine dayalı Eski Anadolu Türkçesine geçerken, iki yazı dili arasındaki geçiş dönemi eserleri olduğu¹³ değerlendirilmiştir.

⁷ Zeynep Korkmaz, “XI.-XII. Yüzyıllar Arasında Oğuzca”, **Türk Dili Üzerine Araştırmalar**, C. I, Ankara, 1995, s. 271.

⁸ Ali Cin, **Türk Edebiyatının İlk Yûsuf ve Züleyhâ Hikâyesi Ali'nin Kıssa-yı Yûsuf'u**, Ankara, TDK Yay., 2011.

⁹ Mustafa Canpolat, **Behcetü'l-hadâik fî mev'izeti'l-halâik**, (doktora tezi), Ankara, 1960; a. mlf., “Behcetü'l-hadâik'in Dili Üzerine”, **TDAY-Belleten**, 1967, s. 165-175; Sadettin Buluç, “Behcetü'l-Hadâik fî Mevzeti'l-Halâik'ten Derlenmiş Koşuklar”, **TDAY-Belleten**, 1963, s. 151-197; a. mlf., “Behcetü'l-Hadâik fî Mevzeti'l-Halâik'ten Örnekler”, **TDED**, S.VII, 1956, s. 17-44; a. mlf., “Eski Bir Türk Dili Yadigarı “Behcetü'l-Hadâik fî Mevzeti'l-Halâik”, **TDED**, S. VI, 1955. s. 119-131.

¹⁰ Zeynep Korkmaz, “Eski Bir Kudûrî Tercümesi”, **XI. Türk Dil Kurultayında Okunan Bilimsel Bildiriler**, Ankara, 1968, s. 225-231.

¹¹ Korkmaz, **a.g.m**, s. 225-231.

¹² Mustafa Özkan, **Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi**, s. 65-66.

¹³ Reşit Rahmeti Arat, “Anadolu'da Yazı Dilinin Tarihi İnkişafına Dair”, **V Türk Tarih Kongresi** 1956, Ankara 1960, s. 225-232; Sadettin Buluç, “Eski Bir Türk Dili Yadigarı Behcetü'l-hadâik fî mev'izeti'l-halâik”, **TDED**, C. IV, s. 119-131; Zeynep Korkmaz, “Eski Türkçede Oğuzca Belirtiler”, **Türk Dili Üzerine Araştırmalar**, C. I, Ankara, TDK Yay., 2005, s. 2006-2016; Mustafa Canpolat, “Behcetü'l-hadâik'in Dili Üzerine”, **TDAY-Belleten**, 1967, s. 165-175.

Bazı araştırmacılar ise karışık dil unsurları taşıyan eserlerin bir geçiş dönemi eserleri olarak değil, bu eserlerin farklı bölgelerde istinsah edilmiş olmasından veya müstensihlerin ağız özelliklerini yansıtan unsurlar olmasından kaynaklanmış olabileceğini ileri sürerler.¹⁴

Zeynep Korkmaz, Gerhard Doerfer'in¹⁵ Hallaç Türkçesi ile ilgili çalışmalarından yola çıkarak karışık dilli eserlerle ilgili şu değerlendirmeyi yapmaktadır:

“Doerfer’in Horasan Türkçesinin yapısı üzerinde ortaya koyduğu sonuçlar dikkate alınarak bizce karışık dilli dediğimiz eserler anlayışından farklı yeni bir değerlendirmeden geçirme gereğini ortaya koymuş bulunmaktadır.

Buna göre XI.-XIII. yüzyıllar arasındaki Selçuklu dönemini temsil eden eserler, bir yandan Batı Oğuzcasını bir yandan da Doğu Oğuzcasını yansıtan ürünlerdir. Bu bakımdan XI.-XIII. yüzyıllar Oğuzcası, her ne kadar kendi içinde en az iki temel ağız bölgesi oluşturan bir yapılanma sergilemekte ise de sonuç olarak her ikisi de doğrudan doğruya Oğuz Türkçesi temelindeki farklı şekillenmelerden kaynaklandığı için artık bu dönem dilinin, Doğu Türkçesinden Batı Türkçesine uzanan bir geçiş evresi olarak değil doğrudan doğruya Oğuzcanın kendi içindeki farklı biçimlenme süreçlerinin ortaya koyduğu birer ayrılık olarak değerlendirilmesi gerekir. Bu nedenle de şimdiye kadar kullanılagelen ve değişik bir anlam taşıyan karışık dilli eserler terimi bırakılarak bunun yerine tarihi gelişme ve biçimlenme süreçlerine uygun düşen Selçuklu Türkçesi Ağızları teriminin kullanılması yerinde olur diye düşünüyoruz. Böylece siyasi açıdan farklı birer yapıyı temsil eden Selçuklu dönemi ile Anadolu Beylikleri döneminin dil yapıları da birbirinin devamı niteliğinde bir bütün olarak ele alınabilir.”¹⁶

Bu çalışmalar da göstermiştir ki ağızlarla ilgili yapılacak yeni ve derinlemesine incelemeler yeni bilgilerin ortaya çıkmasına ve mevcut bazı görüş ve düşüncelerin değişmesine sebep olabilmektedir.

¹⁴ Şinasi Tekin, “1343 Tarihli Bir Eski Anadolu Türkçesi Metni ve Türk Dili Tarihinde “olga-bolga” Sorunu”, **TDAY Belleten** 1973-74, TDK Yay., Ankara 1974, s. 59-157.

¹⁵ Gerhard Doerfer, “Das Chorasantürkische”, **TDAY-Belleten**, s. 127-204.

¹⁶ Zeynep Korkmaz, **Türkiye Türkçesinin Temeli Oğuz Türkçesinin Gelişimi**, Ankara, TDK Yay., 2013.

Selçuklular dönemine ait eserler 13. yüzyıldan kalma eserlerdir. Bu eserlerin başlıcaları şunlardır: Ahmet Fakih'in *Çarh-nâme'si*¹⁷ ve *Kitâbu Evsâf-ı Mesâcidi's-şerife'si*¹⁸, Mevlana¹⁹ ve Sultan Veled'in²⁰ Türkçe beyit ve manzumeleri, Yunus Emre'nin *Divân'ı*²¹ ve *Risâletü'n-nushiyye'si*²², Şeyyad Hamza'nın *Yusuf u Zeliha'si*²³, Hoca Dehhani'nin manzumeleri²⁴ gibi.

2. Beylikler Dönemi

Beylikler dönemi Türkçesi, Anadolu'da Eski Uygur Türkçesinin kalıntılarından sıyrılıp Oğuz Türkçesine dayalı yeni bir yazı dilinin kuruluş dönemidir. Anadolu Selçuklu Devletinin yıkılmasından sonra meydana çıkan Anadolu beylikleri dönemini temsil eder. Zaman bakımından XIII. yüzyılın sonralarından VX. yüzyılın başlarına kadarki süreci kapsar.²⁵

“XIII. yüzyıldaki Moğol Akınlarından önce, Anadolu Selçuklu Devleti'nin sınırlarında uç beyliği yapan Türkmen Beyleri, Selçuklu Devleti'nin Moğol egemenliği altına girmesinden sonra bulundukları bölgelerde teker teker bağımsızlıklarını ilan ederek Anadolu Beylikleri dönemini başlatmışlardır. Bu beyliklerin başlıcaları: Karamanoğulları, Germiyanogulları, Osmanogulları, Aydınoğulları, Saruhanogulları, Menteşeoğulları olmak üzere yirminin üzerinde beyliktir. Bağımsızlıklarını ilan eden beyliklerin başında bulunan Türkmen beyleri Arapça ve Farsçayı iyi bilmediklerinden dolayı bilinçli bir şekilde Türkçeyi desteklemişlerdir. Beylikler dönemi bu yönüyle Anadolu'da Arapça ve Farsçaya karşı Türkçeyi egemen kılma

¹⁷ Mecdut Mansuroğlu, *Ahmed Fakih-Çarh-nâme*, İstanbul, 1956.

¹⁸ Hasibe Mazıoğlu, *Ahmed Fakih-Kitâbu Evsâf-ı Mesâcidi's-şerife*, Ankara, TDK Yay., 1974.

¹⁹ Şerafettin Yaltkaya, “Mevlânâda Türkçe Kelimeler ve Türkçe Şiirler”, *Türkiyat Mecmuası* IV, 1936, s. 161-168; Mecdut Mansuroğlu, “Mevlanada Celâleddin Rumi'de Türkçe Beyit ve İbareler”, *TDAY-Belleten*, 1954, s. 207-220.

²⁰ Mecdut Mansuroğlu, *Sultan Veled'in Türkçe Manzumeleri*, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yay., 1958.

²¹ Mustafa Tatçı, *Yunus Emre Divanı I-II (İnceleme-Tenkitli Metin)*, Ankara, 1990.

²² Abdülbaki Gölpınarlı, *Yunus Emre Risâletü'n-nushiyye ve Divan*, İstanbul, 1965; Mustafa Tatçı, *Risâletü'n-nushiyye (Tenkitli Metin)*, H Yay., İstanbul, 2008.

²³ Dehri Dilçin, *Şeyyad Hamza Yusuf ve Zeliha*, İstanbul, TDK Yay., 1946; Ümit Özgür Demirci, Şenol Korkmaz, *Yusuf u Zeliha*, İstanbul, Kaknüs Yay. 2008; Osman Yıldız, *Yusuf ve Zeliha*, Ankara, Akçağ Yay., 2008; Emin Eminoglu, *Destân-ı Yusuf*, İstanbul, IQ Yay., 2008.

²⁴ Mecdut Mansuroğlu, *Dehhani ve Manzumeleri*, İstanbul, 1947.

²⁵ Kemal Yavuz, “XIII-XVI. Asır Dil Yedigârlarının Anadolu Sahasında Türkçe Yazılış Sebepleri ve Bu Devir Müelliflerinin Türkçe Hakkındaki Görüşleri”, *Türk Dünyası Araştırmaları*, S. 27, (Faruk Timurtaş'a Armağan), İstanbul, 1983, s. 9-57.

mücadelesinin yayıldığı bir dönem olmuştur. Bu mücadele Karamanoğlu Mehmet Bey'in 1277 yılındaki "Şimden girü hiç kimesne kapuda dîvanda ve mecâlis ve seyranda Türk dilinden gayrı dil söylemeye" buyruğundan ifade bulmuştur."²⁶

Türkçeye karşı bu millî bilincin oluşmasıyla beraber müellifler pek çok konuda Türkçe eser vermişlerdir. Kur'an tercümeleri, peygamber kıssaları, evliya tercümeleri, tıpla ilgili eserler, destanlar gibi çeşitli telif ve tercüme eserler kaleme alınmıştır.

Gülşehri'nin Mantıku't-tayr'ı²⁷, Âşık Paşa'nın Garibnâme'si²⁸, Hoca Mes'ud'un Süheyl ü Nevbahar'ı²⁹ ve Ferhengnâme-i Sa'dî Tercümesi³⁰, Şeyhoğlu'nun Marzuban-nâme Tercümesi³¹ ve Kenzü'l-küberâ ve Mehekkü'l-ulemâ'sı³², Erzurumlu Darîr'in Yusuf u Züleyhâ'sı³³, Ahmedî'nin İskendernâme'si³⁴ ve Cemşid ü Hurşid'i³⁵, Kul Mes'ud'un Kelile ve Dimne'si³⁶, Elvan Çelebi'nin Menâkıbu'l-kudsiyye fî Menâsıbi'l-ünsiyye'si³⁷ gibi eserler Beylikler Dönemi dil yadigârları arasında zikredilebilir.

3. Osmanlı Türkçesine Geçiş Dönemi

"XV. yüzyıldan itibaren Anadolu'da Osmanlılar diğer beyliklerin çoğunu kendi iradeleri altına almışlardır. Eski Anadolu Türkçesi içinde bu döneme Osmanlılar dönemi adı verilmektedir. Beylikler döneminin dili ile pek fazla farkı yoktur. Gerek Osmanlı

²⁶ Zeynep Korkmaz, "Oğuz Türkçesinin Tarihî Gelişme Süreçleri", **Turkish Studies International Periodical For the Languages Literature and History of Turkish or Turkic**, Volume 5/1 Winter 2010, s. 28-29.

²⁷ Agâh Sırrı Levent, **Gülşehrî ve Mantıku't-Tayr'ı**, Ankara, 1952; Kemal Yavuz, **Gülşehrî'nin Mantıku't-tayr'ı (Gülşen-nâme)-Metin ve Günümüz Türkçesine Aktarma**, Ankara, Kırşehir Valiliği Yay., 2007.

²⁸ Kemal Yavuz, **Âşık Paşa Garib-nâme I/I, I/II, II/I, II/II**, Ankara, TDK Yay., 2000.

²⁹ Cem Dilçin, **Mes'ud Bin Ahmed Süheyl ü Nev-bahâr**, 2. bs., Ankara, AKM Yay., 2016.

³⁰ Kilisli Rif'ad, Veled Çelebi, **Ferheng-nâme-i Sa'dî Tercümesi**, İstanbul, 1340-142.

³¹ Zeynep Korkmaz, **Marzubân-nâme Tercümesi (Destûr-ı Şâhî) Tercüme Eden: Şeyhoğlu Sadre'd-dîn Mustafâ**, 2. bs., Ankara, TDK Yay., 2017.

³² Kemal Yavuz, **Şeyhoğlu Kenzü'l-küberâ ve Mehekkü'l-ulemâ**, Ankara, AKM Yay., 1991.

³³ Leylâ Karahan, **Erzurumlu Darîr Kıssa-i Yûsuf (Yûsuf u Züleyhâ) (İncelem-Metin-Dizin)**, Ankara, TDK Yay., 1994.

³⁴ İsmail Ünver, **Ahmedî İskender-nâme-İnceleme-Tıpkıbasım**, Ankara, 1983.

³⁵ Mehmet Akalın, **Ahmedî Cemşid ü Hurşid**, Ankara, Atatürk Üniversitesi Yay., 1975.

³⁶ Zehra Toska, **Türk Edebiyatında Kelile ve Dimne Çevirileri ve Kul Mesud Çevirisi**, İstanbul, İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, 1989.

³⁷ İsmail E. Erünsal, Ahmet Yaşar Ocak, **Elvan Çelebi Menâkıbu'l-kudsiyye fî Menâsıbi'l-ünsiyye**, Ankara, TTK Yay., 1995.

sarayında, gerekse Karamanoğulları ve Candaroğullarının nüfuzu altında birçok eser kaleme alındı.”³⁸ Bu dönemde kaleme alınan eserlerin bazıları şunlardır: Ahmed-i Dâî'nin Türkçe Divan'ı³⁹, Miftahu'l-Cenne'si⁴⁰ ve Tıbb-ı Nebevî'si⁴¹, Şeyhî'nin Husrev ü Şirin'i⁴² ve Har-nâme'si⁴³, Süleyman Çelebi'nin Mevlid'i⁴⁴ (Vesileletü'n-necât), Hatiboğlu'nun Ferah-nâme'si⁴⁵, Devletoğlu Yusuf'un Vikâye Tercümesi⁴⁶, Şirvanlı Mahmut'un Tuhfe-i Murâdî'si⁴⁷ ve Kemaliyye'si⁴⁸, Musa Abdi'nin Camasb-nâme'si⁴⁹, Abdülvasi Çelebi'nin Halil-nâme'si⁵⁰, Ahmed Bîcan'ın Envârü'l-Âşıkîn'i⁵¹ ve Dürr-i Mekkûn'u⁵², Kâdî-i Manyâs'ın Gülistan Tercümesi⁵³, Sinan Paşa'nın Tazarru'nâme'si⁵⁴.

Eski Anadolu Türkçesi Ağızları

13-16. yüzyıldan itibaren Oğuzcanın diğer Türk yazı dillerinden ayrı bir yazı dili olarak var olduğu tespit edilebilmektedir. Bu dilin bir yazı dili hâline gelmesi göreceli olarak gecikmişse de 13. yüzyıldan itibaren hızlı bir şekilde gelişmiş ve Oğuzca, İran,

³⁸ Gürer Gülsevin, Erdoğan Boz, **Eski Anadolu Türkçesi**, s. 15.

³⁹ Mehmet Özmen, **Ahmed-i Dâî Divanı (Metin-Gramer-Tıpkıbasım)**, Ankara, TDK Yay., 2001.

⁴⁰ Gürer Gülsevin, **Ahmed-i Dâî Miftahu'l-cenne (Metin-Dil Özellikleri-Söz Dizimi)**, Malatya, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora tezi, 1989.

⁴¹ Önder Çağırın, **Ahmed-i Dâî Tıbb-ı Nebevî (Metin-Dil Özellikleri-Söz Dizimi)**, Malatya, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora tezi, 1992.

⁴² Faruk K. Timurtaş, **Şeyhî'nin Husrev ü Şirin'i-İnceleme-Metin**, İstanbul, 1963.

⁴³ Faruk K. Timurtaş, **Şeyhî'nin Har-nâme'si**, İstanbul, 1971.

⁴⁴ Faruk K. Timurtaş, **Süleyman Çelebi-Mevlid**, İstanbul, Kültür Bakanlığı Yay., 1980.

⁴⁵ Hatice Şahin, **Hatiboğlu Ferah-nâme Dil Özellikleri-Metin-Sözlük**, Malatya, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora tezi, 1993.

⁴⁶ Mustafa Özkan, “Devletoğlu Yusuf'un Türk Diline Hizmetleri”, **II. Balıkesir Kültür Araştırmaları Sempozyumu**, Balıkesir, 31 Mayıs-2 Haziran 2000.

⁴⁷ Mustafa Arğunşah, **Muhammed b. Mahmud Şirvanî Tuhfe-i Murâdî, İnceleme-Metin-Dizin**, İstanbul, 1989.

⁴⁸ Muhammet Yelten, **Şirvanlı Mahmud Kemâliyye Giriş-İnceleme-Cümle Bilgisi-Metin- Sözlük**, İstanbul, 1993.

⁴⁹ Şerif Ali Bozkaplan, **Camasb-nâme Dil Özellikleri-Kısmî Transkripsiyon-Söz Dizimi**, Malatya, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora tezi, 1989.

⁵⁰ Abdülkadir Karahan, “XV. Yüzyıl Osmanlı Dinî Edebiyatında Mesnevîler ve Abdülvasî Çelebi'nin Halil-nâmesi”, **Estratto Dagli Atti, Del III. Conresso Di Studi Arabic İslamici**, (Ravello 1966, Napoli 1967).

⁵¹ Arslan Tekin, Melek Tekin, **Ahmed Bican Yazıcıoğlu Envârü'l-Âşıkîn**, Bedir Yay., 1983.

⁵² Ahmet Demirtaş, **Yazıcıoğlu Ahmed Bîcân Dürr-i Mekkûn**, İstanbul, Akademik Kitaplar, 2009; Necdet Sakaoğlu, **Yazıcıoğlu Ahmed Bîcân Dürr-i Mekkûn (Saklı İnciler)**, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yay., 1999.

⁵³ Mustafa Özkan, **Mahmûd b. Kâdî-i Manyâs Gülistan Tercümesi**, Ankara, TDK Yay., 1993.

⁵⁴ Mertol Tulum, **Sinan Paşa Tazarru'nâme**, İstanbul, 1968.

Azerbaycan, Irak, Suriye, Anadolu ve Balkanlarda geniş bir sahaya yayılmıştır. Oğuz ağızları her zaman aynı siyasi birlik içinde bulunmamaktadır. Bu sebeple konuşma dilindeki diyalektler zaman içinde gelişmiş ve 17. yüzyılın sonlarından itibaren farklı yazı dili şeklinde ortaya çıkmıştır.⁵⁵

Çeşitli nedenlerle Oğuzların diline bazı ağız özellikleri karışmıştır. Hayati Develi, karışık dilli eserleri dışarıda tutarak Eski Anadolu Türkçesinde XIII.-XV. yüzyıllarda üç ağız grubu tespit etmiştir.⁵⁶

Eski Anadolu Türkçesi dönemine ait eserlerde ortaya çıkan ağız unsurları ile ilgili çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşlerin başlıcaları şunlardır:

Aynı ağız grubu içindeki farklılaşmaların kaynağı olarak yazarın eğitim durumu, eseri yazma amacı ve hedef kitlesi, müstensihlin eserin dili üzerindeki etkisi gibi kişisel tercihlerden bahsedilebilir. Yine Eski Türkiye Türkçesi (13-15. yy.) döneminde sistemli, tek elden ve özgün eğitim anlayışının olmaması, siyasi parçalanmışlık gibi sebepler bu farklılaşmada çok önemli rol oynar.⁵⁷

Gürer Gülsevin de benzer şekilde ortak bir siyasi otorite olmadığı için, müellif ve müstensihlerin kendi ağız özelliklerini veya yaşadıkları kültürel çevrenin dil özelliklerini eserlere yansıttıklarını ve bazen aynı metnin içinde bile aynı ses, aynı ek ya da aynı kelimenin farklı kullanımlarıyla karşılaşılabilirdiğini belirtmektedir.⁵⁸

Zeynep Korkmaz bu ağız farklılıkları ile ilgili şu değerlendirmeyi yapar:

“Eski Anadolu Türkçesinin XV. yüzyıl ortalarına kadar uzanan eserlerindeki ortak özellikler, bir yandan *standart* bir yazı dili oluşumuna yönelik gidişe işaret ederken ve günümüz Türkiye Türkçesine uzanan temeli hazırlarken bir yandan da bölgeden bölgeye,

⁵⁵ Hayati Develi, “Eski Türkiye Türkçesi Ağızlarının Sınıflandırılmasında Morfolojik Esaslar”, **Türkbilg**, S. 2002/4, s. 117.

⁵⁶ Hayati Develi, “Eski Türkiye Türkçesi Ağızlarının Sınıflandırılması”, **Turkish Studies**, C. III/3, Bahar 2008.

⁵⁷ M. Dursun Erdem, “Eski Türkiye Türkçesi Ağızları Üzerine”, **Türk Dilleri Araştırmaları Dergisi**, S. 20, 2010, s. 114.

⁵⁸ Gürer Gülsevin, “Eski Anadolu Türkçesinin Oluşumu”, **XIV.-XV. Yüzyıllar Türk Dili**, (Ed. Vahit Türk- Erdoğan Boz), Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, 2013, s. 48-49.

beylikten beyliğe, hatta eserden esere değişen ve ortak özellikleri aşan ayrılıkların yer almış olması, bugün karşımıza doğal olarak Eski Anadolu Türkçesindeki ağızlar ve alt ağız grupları konusunu gündeme getirmiş bulunmaktadır. XI.-XIII. yüzyıllar arasındaki göçlerle Anadolu'ya 23 ya da 24 Oğuz boyu dışında, az sayıda Kıpçak, Çiğil, Kanglı gibi öteki Türk boyları da göç ettikleri ve 24 Oğuz boyu arasında Kaşgarlı Mahmud'un da belirttiği üzere başlangıçtan beri birtakım ağız ayrılıkları bulunduğu için Eski Anadolu Türkçesiyle yazılan eserlerin dil yapısında bu durumdan kaynaklanan ağız ayrılıkları da söz konusudur.”⁵⁹

Eski Anadolu Türkçesi ağızları⁶⁰ ve bu ağız unsurlarını taşıyan eserlerle⁶¹ ilgili çeşitli çalışmalar da yapılmıştır. Yapılan çalışmalarda müellif ve müstensihlerin kaleme aldıkları eserlere kendi ağız özelliklerini sıklıkla aksettirdikleri görülür. *Esrârü'l-Ârifîn*'de de Eski Anadolu Türkçesi eserlerinde görülmeyen, ağız özelliği kabul edilebilecek bazı farklı kullanımların sistemli bir şekilde yer aldığı görülür.

Eski Anadolu Türkçesi metinlerini incelerken, her eseri, hatta her eserin her bir nüshasını ayrı bir ağızı temsil etmiş olabilir gerçeğinden hareketle değerlendirmek gerekir.⁶² Gürer Gülsevin'in bu değerlendirmesi doğrultusunda Eski Anadolu Türkçesi

⁵⁹ Zeynep Korkmaz, **Türkiye Türkçesinin Temeli Oğuz Türkçesinin Gelişimi**, Ankara, TDK Yay., 2013, s. 108.

⁶⁰ Eski Anadolu Türkçesindeki ağız özellikleri ile ilgili çalışmalardan bazıları şunlardır: Hayati Develi “Eski Türkiye Türkçesi Ağızlarının Sınıflandırılması”, **Turkish Studies**, Vol. 3/ 3, Spring 2008, s. 212-230; a. mlf. “Eski Türkiye Türkçesi Ağızlarının Sınıflandırılmasında Morfolojik Esaslar”, **Türkbilgi**, S. 2002/4, s. 117-124; Gürer Gülsevin “Eski Anadolu Türkçesi Ağızları Üzerine”, **VI. Uluslararası Türk Dili Kurultayı**, Türk Dil Kurumu, Ankara, 20-25 Ekim 2008; a. mlf. “Eski Anadolu Türkçesi Ağızlarında Uzun Ünlüler Üzerine”, **Dil Araştırmaları**, S. 5, Güz 2009, s. 39-56; Leylâ Karahan, “Eski Anadolu Türkçesinin Kuruluşunda Yazı Dili-Ağız İlişkisi”, **Turkish Studies**, Vol. I/1, Summer 2006, 2006, s. 9-18; M. Dursun Erdem “Ağızlardan Etkilenme Derecelerine Göre Osmanlı ve Eski Anadolu Türkçesi Metinleri ve Bu Metinlerin Diline Kaynaklık Eden Ağızlar”, **İlmî Araştırmalar**, S. 22, 2006, s. 83-110; a. mlf. “Eski Türkiye Türkçesi Ağızları Üzerine”, **Türk Dilleri Araştırmaları Dergisi**, S. 20, s. 113-138; Zeynep Korkmaz, “Anadolu ve Rumeli Ağızlarının Dayandığı Temeller”, **TDAY-Belleten** 2007/1, Ankara, 2010, s. 87-110.

⁶¹ Bu çalışmalardan bazıları şunlardır: Hayati Develi, “Ağız Özellikleri Taşıyan Bir Eski Türkiye Türkçesi Metni: Fatih Tefsiri”, **İlmî Araştırmalar**, S. 6, 1998; a. mlf. “Tursun Fakih Gazavâtname'sinin Ağızbilimsel Özellikleri”, **İlmî Araştırmalar**, S. 17, İstanbul 2004/1; a. mlf. “Eski Türkiye Türkçesi Devresine Ait Manzum Bir Miracnâme”, **TDED**, C. XXVIII, İstanbul, 1988; a. mlf. “Kadı Burhaneddin'in Dili Azerbaycan Türkçesi midir?”, **I. Kırşehir Kültür Araştırmaları Bilgi Şöleni (8-10 Ekim 2003) Bildirileri**, Kırşehir, G.Ü. Kırşehir Eğitim Fakültesi Yay., s. 133-143; M. Dursun Erdem, **Müseyyeb-nâme**, Hece Yay., Ankara, 2007; Kerime Üstünova, **Kutbe'd-Din İzniki Mukaddime Giriş-İnceleme-Metin-Sözlük (Şahabe'd-din Kuds'i Nüshası)**, Sentez Yay., 2016.

⁶² Gürer Gülsevin, “Eski Anadolu Türkçesi Ağızlarında Uzun Ünlüler Üzerine”, s. 40.

dönemine ait eserleri incelerken eserin ağız unsurları barındırıp barındırmadığını dikkate almak yerinde olacaktır. Yine Hayati Develi de metni yayına hazırlarken ağız unsurlarına dikkat etmek gerektiğini vurgular.

13.-15. yüzyıllara ait metinleri incelerken bunların verilerinin öncelikle kendi içinde değerlendirilmesi gerekir. Eğer bir metinde herhangi bir fonemin veya morfemin farklı şekilleri varsa bunlar sayısal olarak değerlendirilmeli; baskın özellikler bir araya getirilerek o metnin “dil”i tanımlanmalıdır. Baskın şekillerin yanında sadece birkaç defa geçen şekilleri değerlendirme dışı bırakmak en iyisidir; zira çoğu zaman bu istisnai şekillerin bir dilsel gelişme veya sadece istinsah hatası yahut da bir müstensih karışması olup olmadığını güvenli bir şekilde tespit edemeyiz. Bu metotla verileri toplar ve sınıflarsak müellif veya müstensihden bağımsız olarak metnin temsil ettiği “ağız grubunu” belirlemiş oluruz.⁶³

Bu ağız verilerini eserleri yayınlarken değiştirmek daha doğru bir ifade ile standart dil verilerine uyarlamak metin yayınında yapılmaması gereken işlemlerden biridir.

Biz de *Esrârü'l-‘Ârifîn*’in nüshaları üzerinde yaptığımız incelemelerde, Koç Üniversitesi nüshasının bariz ağız özellikleri ihtiva ettiğini gördük. Bu sebeple bu nüshayı çalışmamıza esas aldık ve metni Hayati Develi’nin yaklaşımına göre ağız özelliklerini koruyarak okuduk.

Kısasü'l-Enbiyâ Üzerine

Peygamberlerin hayat hikâyelerini ve tebliğ faaliyetlerini anlatan eserlerin genel adı olan Kısas-ı Enbiyâ; kıssa ile nebî kelimelerinin cemi hallerinin terkibe girmesiyle oluşmuştur. Kur'an-ı Kerîm’de öğüt vermek amacıyla bazı peygamberlerin başından geçen olaylar anlatılmıştır. Bunlar Kur'an-ı Kerîm’den önce hak kitap olarak indirilen Tevrat ve İncil’de de benzer maksatlarla genişletilmiş, bu noktada İsrâiliyyât denilen Yahudi ve Hristiyan kutsal metinleriyle Yahudi dinî literatüründen istifade edilmiş,

⁶³ Hayati Develi, “Eski Türkiye Türkçesi Ağızlarının Sınıflandırılması”, s. 214.

önceleri tefsirlerde yer alan bu açıklamalar özel bir tür olan kısas-ı enbiyâ eserlerini meydana getirmiştir.⁶⁴

Bu tarz eserlerin ilk örneklerine Arap edebiyatında rastlanmaktadır. Kâtib Çelebi, Kısas-ı Enbiyâ alanında eser veren bilginlerden bahsederken bu konunun ilki olarak Vehb bin Münebbih'in (Ö. 110/728) ismini zikretmektedir. Aynı yazar, Vehb bin Münebbih'in yanında Arapça Kısas-ı Enbiyâ müellifleri olarak da Kisâî (H. 5. asır), Sehl bin Abdullah et-Tusterî (Ö. 283/896), Muhammed bin Abdülmelik el-Müsebbihî el-Harranî'nin (Ö. 420/1029); Farsça Kısas-ı Enbiyâ müellifleri olarak da Muhammed bin Hasan ed-Dândûrmî (ed-Dîrûmî) ve İbrâhîm bin Halef en-Nîsâbûrî'nin adlarını zikretmektedir.⁶⁵

Konu ile ilgili İdris Şengül'ün tespitleri ise şu şekildedir: “Yapılan araştırmalar Eski Mısır, Sümer ve Babil medeniyetlerinde de varlığına rastlanan kıssanın belli bir disiplin ve sistem dâhilinde ilk defa Hindistan'da neşet ettiğini, sonra buradan sırasıyla İran, Arap ülkeleri ve İslam dünyasına geçtiğini ortaya koymaktadır.”⁶⁶

Kısasü'l-enbiyâlarda, kutsal kitaplarda adı anılan peygamberlere ilişkin bilgiler, doğrudan Kur'an-ı Kerim ya da hadisler temel alınarak sunulurken yaratılışın anlatıldığını başlangıç bölümlerinde; Vehb bin Münebbih, Ka'bu'l-Ahbâr (Ebu İshak Ka'b bin Mânî'), Abdullah bin Abbas ve Kelbî gibi İslâm âlimlerinden alıntılar da yapılmıştır.⁶⁷ *Esrârü'l-Ârifîn*'de de bunun örnekleri görülür. Özellikle Vehb bin Münebbih ve Ka'bu'l-Ahbâr'dan yapılan alıntılar göze çarpar.

⁶⁴ Sadık Yazar, **Anadolu Sahası Klâsik Türk Edebiyatında Tercüme ve Şerh Geleneği**, İstanbul, İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora tezi, 2011, s. 948-949.

⁶⁵ İsmet Cemiloğlu, **14. Yüzyıla Ait Bir Kısas-ı Enbiya Nüshası Üzerinde Sentaks İncelemesi**, Ankara, TDK Yay., 1994, s. XIII.

⁶⁶ İdris Şengül, **Kur'an Kıssaları Üzerine**, İzmir, Işık Yay, 1984, s. 62.

⁶⁷ Ali Gül, **Kısasü'l-Enbiyâlarda Yaratılış**, Ankara, A. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi, 2008, s. 2.

..... ol rivāyet kıılır Ka‘bü’l-Aḥbār’dan, ol rivāyet kıılır Veheb ibni Münebbih[h]’ten, Veheb ibni Münebbih rivāyet kıılırdı Peygamber’dan..... 217a/3-5.

Ka‘bü’l-Aḥbār eydür: “Mūsā-y-ıla Tañrı Te‘ālā arasında yetmiş biñ ḥicāb var-ıdı; cümle ḥicāb götürüldi, bir ḥicāb kaldı.” 135a/1-3.

Türkçe telif edilmiş ilk mensur kısas-ı enbiyâ Burhanoglu Kadı Nâsirüddîn Rabgûzî’ye aittir.⁶⁸ Kısas-ı enbiyâ⁶⁹ türü ile ilgili çeşitli kütüphanelerde başta Kisâî ve Sa’lebî olmak üzere yazarı belli olmayan pek çok tercüme bulunmaktadır.⁷⁰

Esrârü’l-‘Arifîn’de olduğu gibi kimi zaman kısasü’l-enbiyâ başlığını taşımayan ancak muhtevasının tamamı veya belli bir bölümü bu türe ait olan eserler de söz konusudur. Manzum bir kısasü’l-enbiyâ üzerinde çalışan Ahmet Karataş da “Kütüphanelerimizde çoğu Kisâî ve Sa’lebî’nin eserlerinin tercümesi olan müellifi, mütercimi, müstensihî malum/meçhul çok sayıda Kısas-ı Enbiyâ nüshası bulunmaktadır. Bu eserlere -farklı isimlerle kaleme alınmış olsalar da- peygamberlerin hayat hikâyelerini ihtiva eden birçok umumi/Osmanlı tarih kitabını, bunlara yazılan

⁶⁸ Eserle ilgili en kapsamlı çalışmalardan birini Aysu Ata yapmıştır. Yazar, eser üzerinde doktora tezi hazırlamıştır, daha sonra ise bu tez yayınlanmıştır. bk. Aysu Ata, **Kısasü’l-Enbiyâ Giriş-Metin-Tıpkıbasım** C. I, Ankara TDK Yay., 1997; a. mlf. **Kısasü’l-Enbiyâ Dizin** C. II, Ankara TDK Yay., 1997. Ayrıca eserin nüshaları ile ilgili çalışmalar da yapılmıştır: Naile Hacıyeva, “Rabguzî’nin Kısasü’l-Enbiyâ Eserinin Bakü Yazması”, **Türk Dili**, Ankara, 1994, s. 292-295; Avni Gözütok, “Rabguzî Kısasü’l-enbiyâ: XIX Yüzyıla Ait Bir Kazan Yazması”, **Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, Erzurum, XV/37, 2008, s. 1-30; Ali Cin, “Rabguzî’nin Kısasü’l-Enbiyâ’sının Tahran Nüshası”, **Turkish Studies**, V/1, İstanbul, 2010, s. 237-245.

⁶⁹ Kısas-ı Enbiyalarla ilgili yapılan çalışmalardan bazıları şunlardır: Nurettin Demir, Emine Yılmaz, Murat Küçük, **Kısas-ı Enbiya**, Ankara, TDK Yay., 2013; Emine Yılmaz, Nurettin Demir, “Bir Sa’lebî Çevirisi: Kısas-ı Enbiya TDK Nüshası”, **International Journal of Central Asian Studies** (Mustafa Canpolat Armağanı), S. 10/1, 2005, s. 1-8; a. mlf.ler, “Sa’lebî’nin Kitâbu arâisi’l-mecâlis fi kısasi’l-enbiyâ’sının Anadolu Sahasında Yapılmış Çevirileri”, **Journal of Turkish Studies** (Cem Dilçin Armağanı), XXXIII/II 2009, 357-370; Nesrin Bayraktar, **Ebu’l-Fazl Musa bin Hacı Hüseyin el-İznîkî Kasasü’l-enbiya Tercümesi (Metin-Dizin)**, Ankara, 2008; İsmet Cemiloğlu, **14. Yüzyıla Ait Bir Kısas-ı Enbiya Nüshası Üzerinde Sentaks İncelemesi**, Ankara, TDK Yay., 1994; Meriç Ökten, **Sa’lebî’nin Kısasü’l-enbiyâ’sının XIV. Yüzyılda Türkçe Tercümesi Metin-Sözlük**, İstanbul, İ.Ü.Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora tezi, 2000; Ahmet Karataş, **Hindî Mahmud Hayatı, Şahsiyeti, Eserleri ve Kısas-ı Enbiyâ’sının Tenkidli Metni**, M.Ü. SBE Basılmamış Doktora Tezi, 2011; Orhan Duru, **Kısas-ı Enbiya**, İstanbul, Ada Yay., 1978; Necmettin Hacıeminoğlu, “Sa’lebî’nin Kısasü’l-Enbiyâ’sının Tercümesi Üzerinde Bir Gramer Denemesi”, **TDED**, C. XI, 1961, s. 47-66.

⁷⁰ Geniş bilgi için bk. Cemiloğlu, **a.g.m.**, s. XIV-XIX.

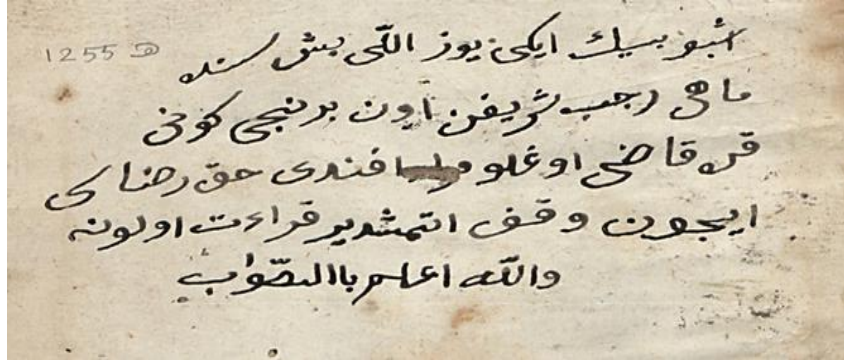
zeylleri, irili, ufaklı mucizat-ı enbiya, siyer-i enbiya ve bazı siyer/megâzî eserlerini de ilave etmek gerekir,”⁷¹ diyerek bu duruma işaret etmiştir.

Kitâb-ı Esrârü'l-‘Ârifin

Eserin Yazarı ve Yazılış Tarihi

Tespit edebildiğimiz kadarıyla *Kitâb-ı Esrârü'l-‘Ârifin*’in üç nüshası vardır. Bu üç nüsha üzerinde yaptığımız incelemelerde eserin telif ve istinsah tarihi ile müellif ve müstensihi hakkında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Yalnızca çalışmamıza esas aldığımız Koç Üniversitesi nüshasında bir vakıf kaydı ile vakfedildiğine dair bir tarih yer almaktadır. Ancak bu vakıf kaydının yazısı metnin yazısından farklıdır.

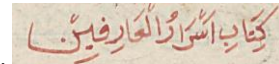
*“İşbu biñ iki yüz elli beş senesinde mâhı receb-i şerîfin on birinci günü
Karakâzîoğlu Murâd Efendi Hakk rızası için vakf etmiştir”, kıra’at oluna.
vallâhü ‘alem bi’ş-şavâb*

Bu kayıt tarihinden de anlaşılacağı üzere her durumda eserin istinsah tarihinin 1255’ten önce olduğuna işaret etmektedir.

⁷¹ Karataş, a.g.t., s. 12.

⁷² Yazmada esre ile harekelendiği için bu okuyuş tercih edilmiştir.

Eserin Konusu

Türk-İslam edebiyatının önemli kaynaklarından olan *kıssâü'l-enbiya* türü eserler, peygamberlerin tarihi ile ilgili bilgiler vermesinin yanında pek çok alanla ilgili çeşitli veriler de sunmaktadır. Bu eserlerde din, bilim, kültür, medeniyet, ahlak, hukuk, edebiyat gibi pek çok disiplinle ilgili bilgiler bulmak mümkündür. Edebiyatımıza tercüme yoluyla giren bu tür, Anadolu sahasında yaygınlık kazanmıştır.

Kitâb-ı Esrârü'l-Ârifîn de büyük oranda peygamber kıssaları tarzında bir eserdir. Eserde Hz. Musa, Hz. İsa, Hz. İbrahim, Hz. Yusuf, Hz. Eyüp, Hz. Davud gibi peygamberlerin kıssaları anlatılmıştır. Özellikle Hz. Musa kıssası geniş bir şekilde ele alınmıştır. Başta Hz. Musa'nın Firavun ile mücadelesi olmak üzere pek çok kıssaya yer verilmiştir.

Kıssaların yanında çeşitli rivayetler, kimi evliyaların başından geçen menkıbevi olaylar, ibret verici hadiseler de konu edilmiştir. *Berşîşâ kıssası*, *Buhtu'n-naşır kıssası*, *Râbi'a kıssası*, *Beytü'l-Muqaddis kıssası* gibi kıssalar bunların başında gelir.

Bu kıssalar anlatılırken ahlakî olgunlaşma, ruhun terbiyesi, nefsin günahlardan arındırılması ve güzel ahlakın yüceltilmesi, namaz kılmanın önemi, iyilik yapmanın faydası, zekât vermenin gerekliliği, gıybetin eleştirisi, cehennem azabının şiddeti gibi çeşitli konular da kıssaların içine dâhil edilmiştir.

Eserin Nüshaları

Tespit edebildiğimiz kadarıyla eserin üç nüshası bulunmaktadır. Üç nüsha da müstensih ürünüdür ve çeşitli dinî içerikli eserlerin bulunduğu mecmualarda yer alır.

Üniversite Kütüphanesi Nüshası (Ü)

İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Ty. 7 numarada bulunan bir mecmuanın içerisinde 147b-264a varakları arasında yer alır. Eserin katalog kaydında şu bilgiler mevcuttur: Kitap, 19,7x29,4 cm. ebadında, açık vişne renkli, mıklebi kopmuş

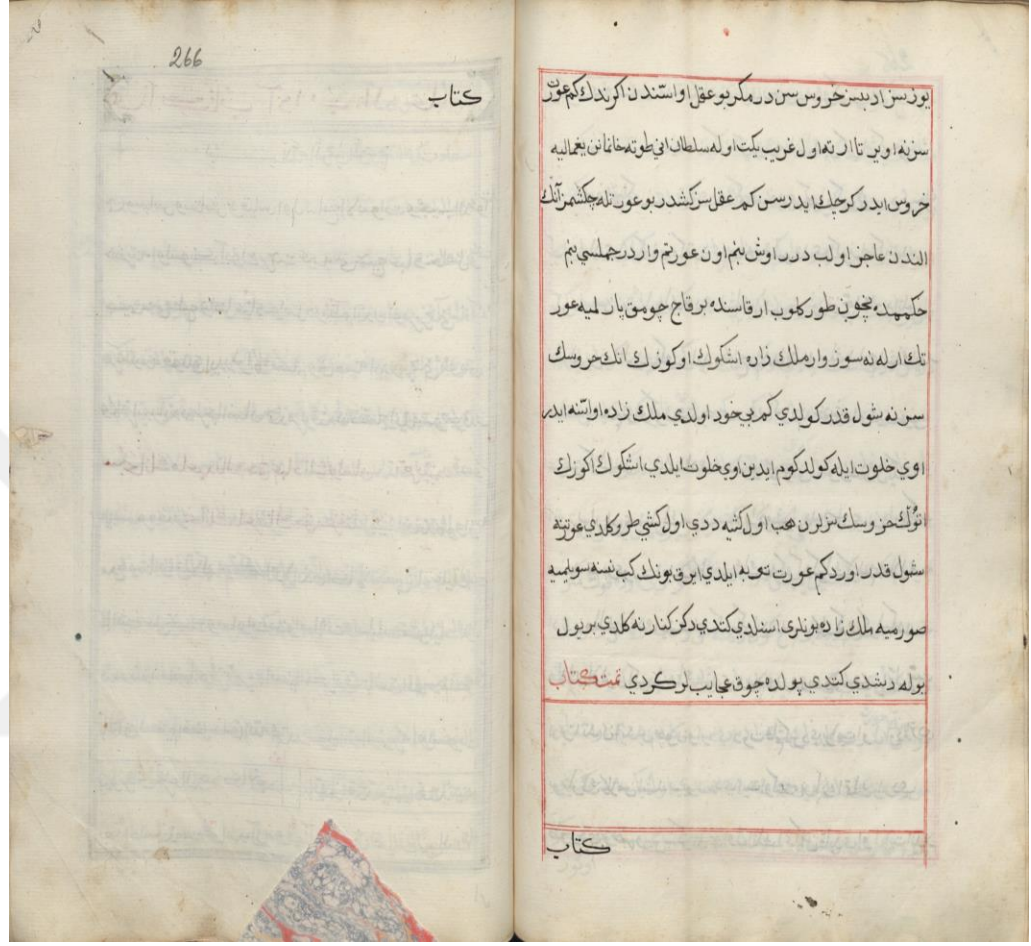
altın yaldız zencirekli meşin bir cilt içindeki mecmuanın evvelinde yer alıyor. Filigranlı, kalın bir kâğıda, 15,8x24 cm. ebatlı iç çerçeve içine 15 satırlı, iri fakat acemi harekesiz bir nesihle yazılmıştır, başlığı *Hazâ Kitâb-ı Esrârü'l-‘Ârifîn* şeklindedir.

Bu nüshanın bulunduğu mecmuada yer alan eserlerin ilki *Mustafa b. Muhammed* tarafından kaleme alınan *Tebâreke Tefsiri*'dir. Eserin temmet kaydında h. 731 tarihi yer alır. İkinci eser ise *Yahya b. Bahşi* tarafından yazılan *Emir Sultân Menâkıb-nâmesi*'dir. Bu eserin temmet kaydı ise h. 932'dir. Mecmuadaki üçüncü sırada yer alan *Hazâ Kitâb-ı Esrârü'l-‘Ârifîn* ile devamında bulunan *Kitâb-ı Adâbü'l-Dua*, *Kitâb-ı Mev'iza*, *Kitâb-ı Medhi Mevlidi'n-Nebi* adlı üç eserde ise herhangi bir tarih bulunmamaktadır. Ancak M. Esad Coşan Hatiboğlu Muhammed ve Eserleri adlı çalışmasında, Mülk Sûresinin nüshaları ile ilgili bilgi verirken “istinsah kaydı bulunmayan bu yazma, kâğıdının filigranından anlaşıldığına göre XVII. asır sonu veya XVIII. asır başında yazılmış olmalıdır”⁷³ şeklinde bir değerlendirmede bulunur.

⁷³ M. Esad Coşan, **Hatiboğlu Muhammed ve Eserleri**, İstanbul, Server İletişim, 2008, s. 63.

Üniversite Kütüphanesi Nüshasının ilk sayfası

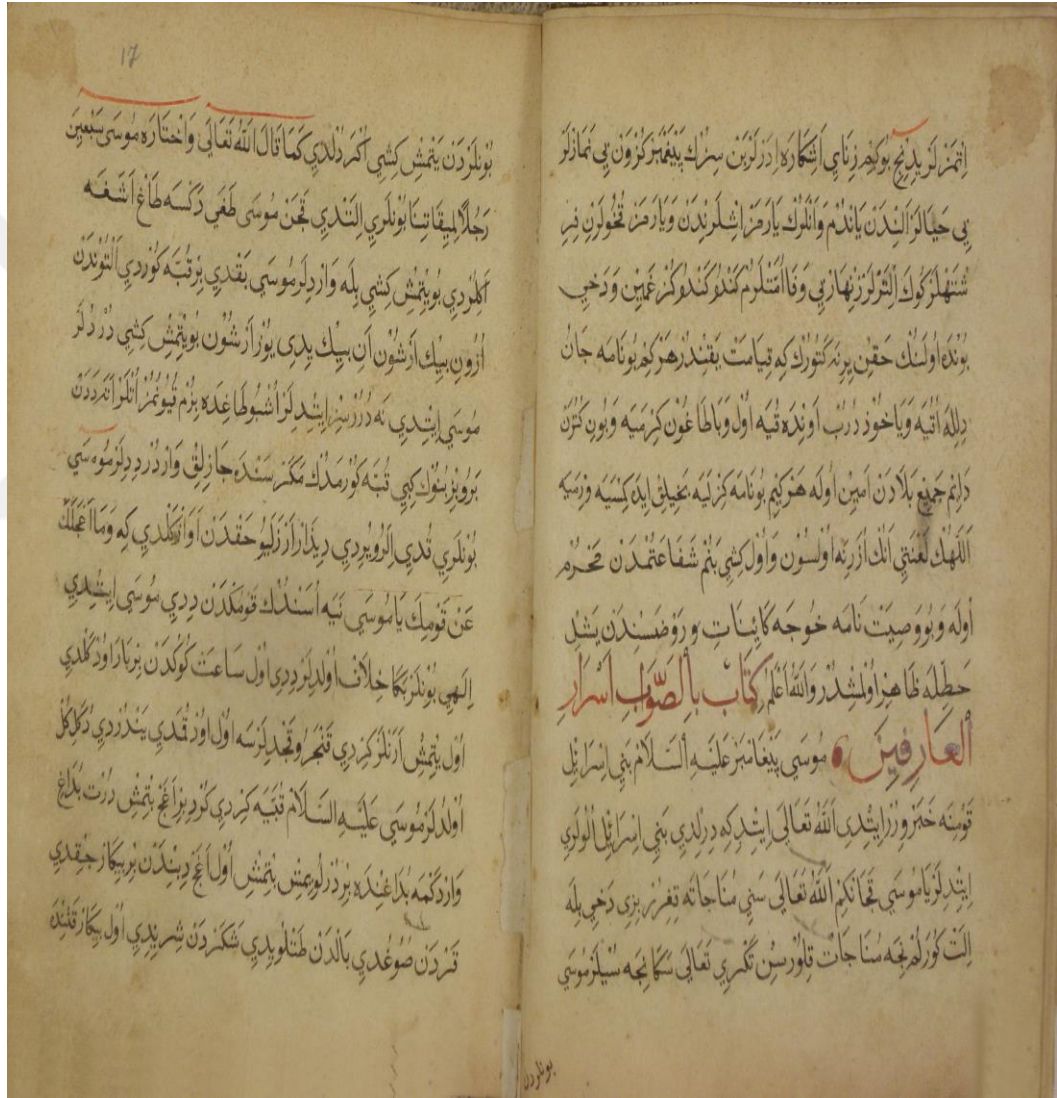
Üniversite Kütüphanesi Nüshasının son sayfası

Millet Kütüphanesi Nüshası (M)

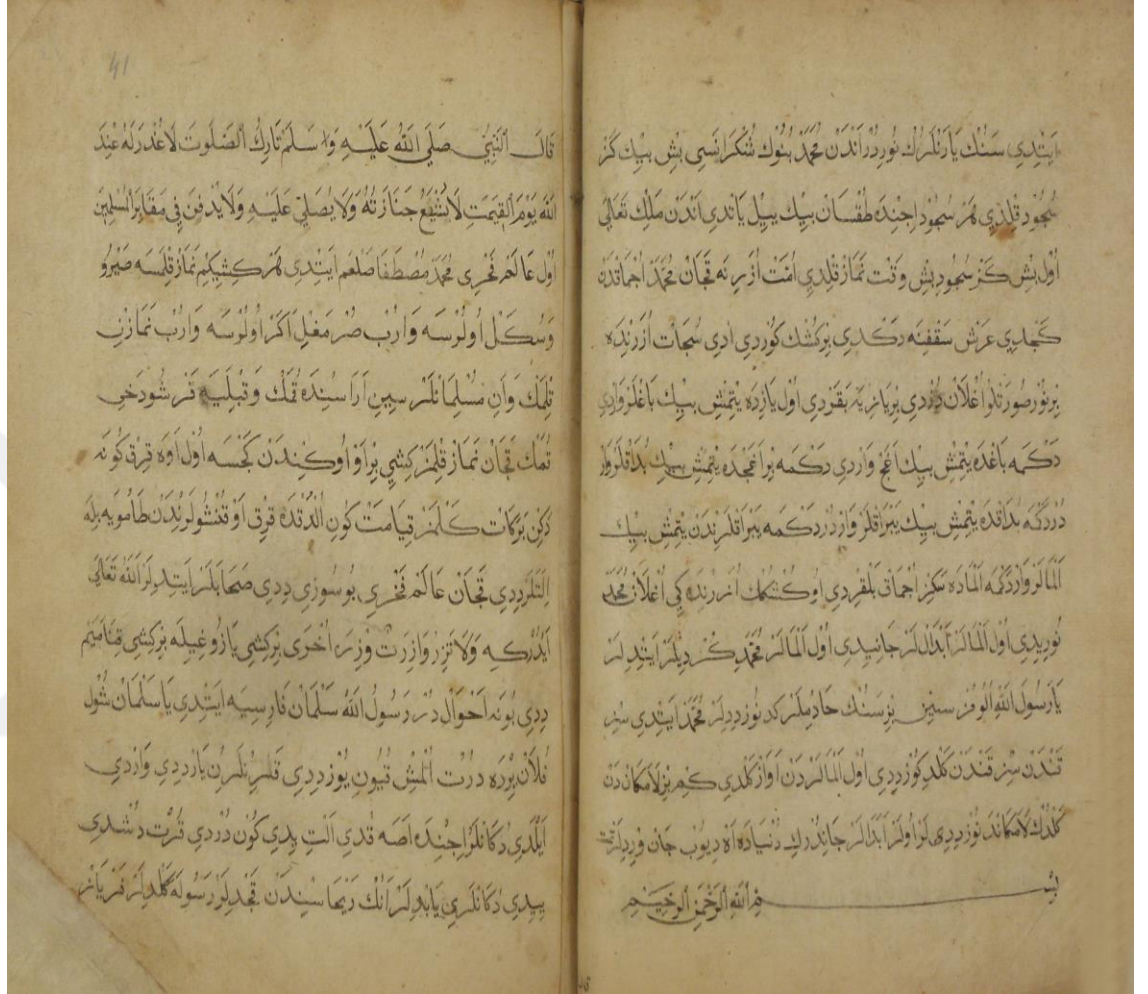
Eserin ikinci nüshası İstanbul Millet Kütüphanesi Ali Emiri Bölümü 34 Ae Şeriyye 24/4'te bir mecmua içerisinde 16b-41a varakları arasında yer almaktadır. Bu mecmuada da dinî içerikli irili ufaklı toplam 9 tane eser bulunmaktadır. Eserin başlığı ise *Kitâb bi'ş-şavvâb Esrârî'l-Ârifîn* şeklindedir. Mecmuada bulunan eserler üzerinde yapılan araştırmada herhangi bir tarihe ulaşılammıştır.

Harekeli nesihle yazılmış olan bu nüsha oldukça açık ve okunaklıdır. Üniversite Kütüphanesi nüshası ile aynı şekilde başlayan nüsha, küçük nüsha farkların dışında

büyük oranda benzerlik göstermektedir. Millet Kütüphanesi eksik bir nüsha olup yalnızca 25 varaktır.

Millet Kütüphanesi Nüshasının ilk sayfası

Millet Kütüphanesi Nüshasının son sayfası

Koç Üniversitesi Nüshası (K)

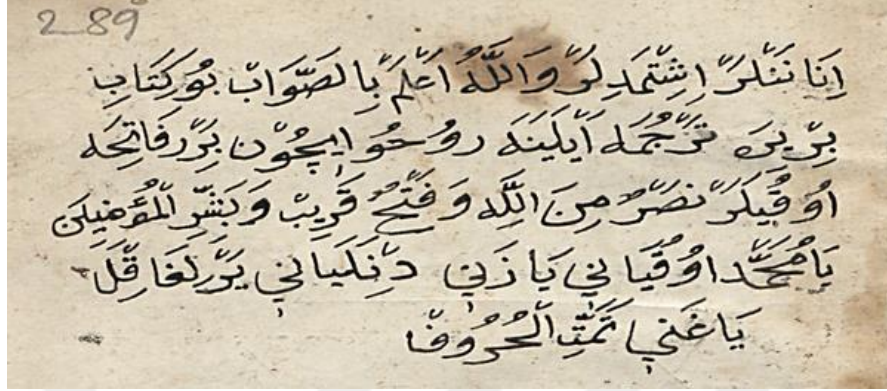
Bu nüsha Koç Üniversitesi Suna Kırac Kütüphanesi Yazma Eserler Koleksiyonu numara 199'da yer almaktadır. Yazma, kütüphaneye merhum Prof. Dr. Şinasi Tekin tarafından bağışlanmıştır. Bu eser de bir mecmua içerisinde bulunmaktadır. Mecmuanın ilk bölümü 1b-133a arasında bulunan *Nûrî'l-İslâm* adlı bir eserdir. İkinci sırada ise çalıştığımız eser *Kitâb-ı Esrârü'l-Ârifin* adıyla 133b-244a varakları arasında yer alır. Bu eserden sonra ise herhangi bir başlık bulunmadan *Zülkif* Peygamber, *Salih* Peygamber gibi peygamberlerin kıssalarının bulunduğu (244a-289b) bir bölüm ile mecmua

tamamlanır. Bu nüshanın tamamı harekelidir. Eserin kütüphanedeki katalog kaydında şu bilgiler yer almaktadır:

“Eser beyaz, orta kalın, aharlı, suyollu, filigranlı bir kâğıda yazılmıştır. Yazı türü, harekeli bozuk nesih; mürekkebi rengi ise siyah, başlıklar ve söz başları kırmızıdır. Çeşitli peygamber ve mutasavvıfların hayat hikâyelerinden örneklerle İslami bilgiler verilen eserin ilk bölümü 133b’de son bulur. Bu sayfada yer alan *Esrârü’l-‘Ârifîn* başlığı yeni bir esere başlanıyormuş izlenimi verse de bu kısmı bir bölüm olarak kabul etmek daha doğru görünmektedir. Dil tamamen Eski Anadolu Türkçesi özelliklerini yansıtmaktadır.” Katalog kaydında ayrıca ek bilgi olarak kitabın tercüme olduğu, yazarı ve mütercimi hakkında bir bilgi olmadığı ve eserin vakfiye kaydında 1255 yılında Karakadıoğlu tarafından vakfedildiği bilgisi de yer almaktadır.

Katalog bilgilerinde düzeltilmesi gereken iki husus vardır: İlk olarak eserin ilk bölümünün 133b’de son bulduğu ve bu sayfada yer alan *Esrârü’l-‘Ârifîn* başlığının yeni bir eser olmadığı ve bunu bölüm başlığı kabul etmek gerekir ibaresi, yanlıştır. *Hazâ Kitâbu Nûrî’l-İslâm* adıyla başlayan ilk eser 133b’de son bulmakta, aynı sayfada ise *Kitâb-ı Esrârü’l-‘Ârifîn* adıyla yeni bir eser başlamaktadır. Bu eserin adı hem başlıkta hem de eserin sonunda *Temmetü’l-Kitâbi’l-Esrârü’l-‘Ârifîne* şeklinde açıkça zikredilmiştir. Dolayısıyla *Nûrî’l-İslâm* ve *Esrârü’l-‘Ârifîn* iki farklı eserdir.

İkinci olarak ise katalog kaydında eserin tercüme olduğu belirtilmiştir. Ancak böyle bir bilgiye eserin sonunda rastlamıyoruz. Eserin sonu aşağıda metni verildiği üzere “*bu kitâbı bir yire tercüme eyleyene rûhu için birer Fâtîha okuyalar naşrumine’llâhi ve fetûhı karîb ve beşiri’l-mü’mînîn. Yâ Muhammed! Okuyanı, yazanı, dinleyeni yarlıgağıl, yâ gani! Temmeti’l-hurûf*” şeklinde bitmektedir.

Bu hata muhtemelen kaydı yapan kişinin “tercüme eyleyene” ibaresini yanlış anlamasından ileri gelmiştir. Hâlbuki söz konusu ibare kitabın tercüme edildiğini göstermemekte, bu kitaptan daha sonra istinsah edecek ya da alıntılama yapacak kişilere işaret etmektedir.

Her üç nüsha mukayese edildiğinde şöyle bir sonuç çıkar: Toplam 25 varak olan Millet Kütüphanesi nüshası, ufak nüsha farkları ile Koç Üniversitesi ve Üniversite Kütüphanesi nüshası ile benzerlik gösterir. Koç Üniversitesi ile Üniversite Kütüphanesi nüshası ise yaklaşık ilk 60 varaklık kısımda yine ufak nüsha farkları ile birbirini tutmakta, yani benzer gitmektedir. Bundan sonra ise nüshalar arasındaki farklar giderek artmaktadır. Hatta eserin sonlarına doğru birbirini tutmayan uzun bölümler bulunmaktadır. Örneğin, K’de bulunan *Berşîşâ kıssası*, *Buhtu’n-naşır kıssası* gibi kıssalar Ü’de bulunmaz. Aynı şekilde Ü’de bulunan bazı bölümler ise K’de yer almaz. Ü’de bir Fatıha suresi tefsirine rastlanırken diğer nüshalarda bu bölüm yer almaz. Bu kapsamda M eksik, Ü ve K ise tam nüsha değerlendirilebilir.

Çalışmamızda Koç Üniversitesi nüshasını esas aldık. Diğer nüshaları da okunamayan kısımları veya eksik kalan bölümleri tamamlamak için kullandık. Bu nüshayı esas almamızdaki gerekçeleri şöyle sıralayabiliriz: Öncelikle Millet Kütüphanesi nüshası yalnızca 25 varaktan oluşmaktadır. Bizim çalışmamız için eksik kalacak olan bu nüsha yalnızca çalışmamıza katkı sağlamak için kullanılmıştır. 120 varaktan oluşan Üniversite Kütüphanesi nüshasının ise tamamı harekesizdir. Yalnızca

dua kısımları ile bazı kelimeler harekelenmiştir. K'nin ise tamamı harekelidir. Bu nüshanın tamamının harekeli olması, bu nüshayı tercih etmemizin birinci nedeni olmuştur. Nüshaları tanımak maksadıyla yaptığımız incelemelerde K'nin bazı ağız özelliklerini taşıdığını gördük. *Dil İncelemesi* bölümünde derinlemesine ele alacağımız bu ağız özellikleri, K'yı tercih etmemizdeki diğer önemli bir faktör olmuştur.

Eserin Dili ve Üslubu

Bu çalışmada genel olarak ses bilgisi, şekil bilgisi ile eserin sözlüğünün hazırlanması hedeflendiğinden ayrıca bir üslup çalışması yapılmamıştır. Ancak tespit ettiğimiz bazı karakteristik anlatım özelliklerine burada değinmekle yetineceğiz.

Esrârü'l-Ârifîn'in dil özelliklerini ele aldığımız zaman genel olarak Eski Anadolu Türkçesi dönemine ait olduğunu gerek söz varlığından gerek eserde geçen kimi eklerden anlayabilmekteyiz. *Ķancarū, kığır-, oloĶ, dūkelī, kimesne, key, aşşı, aĶu, balkı-, kelecī, uşbu, kiĶi, ĶuĶ-, sūñūk, tapu, tañlaş-, yavlaĶ, yazuĶ, bu resme, ĶuyĶa* gibi Eski Anadolu Türkçesi dönemine özgü kabul edilebilecek kelimeler eserde de görülmektedir. Yine genel olarak Eski Anadolu Türkçesi dönemine ait olan eklerden *ısar/iser, -van/-ven, -ın/-in, -ayın/-eyin, -ayım/-eyim, -alum/-elüm, -vuz/-vüz* gibi ekler yaygın olarak eserde geçmektedir.

Bunun yanında eser, taşıdığı ağız özellikleri bakımından Kıpçak Türkçesi'nin bazı özelliklerini de barındırmaktadır. *Esrârü'l-Ârifîn*'de bu ağız özelliklerinin yer almasının sebebi Mustafa Canpolat'ın Behcetü'l-hadâik ile ilgili açıklamasında belirttiği gibi olmalıdır. Mustafa Canpolat 1965 yılında yaptığı doktora çalışmasında Behcetü'l-hadâik'ı karışık dilli eserler kapsamında değerlendirirken 1995 yılında yazdığı makalede bu görüşünden vazgeçerek eserin karışık dilli eser olmadığını ve eserin Eski Anadolu Türkçesi bir yazı dili haline gelirken ana dili Kıpçakça olan, ama Oğuzcayı da iyi bilen birisi tarafından Mısır Kıpçakçasından aktarıldığını söyler ve bu durumun

Behcetü'l-hadâik'daki karışık dil özelliklerini aynı yoğunlukta olmamakla birlikte Kıpçak metinlerinde de görebiliyoruz,⁷⁴ der. Kanaatimizce eserimizin müstensihinin de böyle olması kuvvetle muhtemeldir. Müstensih, Kıpçak Türkçesi özelliklerini hatta yer yer yerel ağız özelliklerini bilen bunun yanında Oğuz Türkçesine de vukûfiyeti olan birisi olmalıdır. Müstensih, eseri Oğuz Türkçesiyle yazmasına karşın metne başta Kıpçak Türkçesi olmak üzere diğer lehçe ve ağız özelliklerini de önemli ölçüde yansıtmıştır.

Eserde halkın anlayabileceği sade bir dil kullanılmıştır. Arapça ve Farsça kelimelere kısmen yer verilse de, bunlar halkın rahatlıkla anlayabileceği, yaygınlık kazanmış kullanımlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Anlatı geleneğindeki eserlerden olan kısasü'l-enbiyalarda görülen sade ve akıcı üslup bu eserde konuşma diline ait unsurlarla daha da zenginleştirilmiş; kısa, soru cevap içeren cümleler de sıklıkla kullanılmıştır. Fikir vermesi açısından eserden aldığımız iki bölüm şöyledir:

Urmiyâ Buhtı'n-naşır'un çâdırına vardı, 'aşâ-y-ıla perdesin götür[üp] içeri girdi. Gulâmlar Urmiyâ'yı vurdılar, galebe oldu. Buhtı'n-naşır eşitdi, "ne gavgâdur" didi. Hâcibler eyitdiler: "Bir delü geldi, anı döyerler" didiler. Buhtı'n-naşır dahı delü şandı. "Kıgırım, gelsün, görelüm, gülüşelüm" didi. Urmiyâ Buhtı'n-naşır katına geldi, hoş âdab-ıla vardı dahı durdı. Buhtı'n-naşır hâcibine eyitdi: "Hiç senden delü ben görmedüm kim cümle Rûm'dan gelenlerden bundan uşlu görmedüm; siz baña delü midür dirsiz?" Buhtı'n-naşır eydür: "Ey merdâne yigit! Adun nedür?" Eyitdi: "Abdurrahman." Dahı ayruş ne adun vardır?" 236b/7-237a/5

Mâlik ibni Dînâr eydür: "Bir gün Râbi'a katına vardum, ziyâret kıldum." Ben eyitdüm: "Yâ Râbi'a! "Nice yıldur ki bu Başra şehrinde mücavirsin?" Eyitdi: "Otuz yıldur." Ben eyitdüm: "Bu otuz yıldan berü bu dünyâ metâ'ından ne ârzûlarsın?" Eydür: "Bir hurmâ gerekdür." Ben eyitdüm: "Hurma ne olur, bu Başra şehrinde hurmadan ucuz nesne yok." Taşra çıkdum, gördüm; bir kargâ ağzında bir hurma, düşdi, aldum, içerü girdüm, ben eyitdüm: "Ma, ol ârzûladuğun nesneyi" didüm. Eydür: "Kanda buldun?" Ben eyitdüm: "Bir kargâ bıraktı." Râbi'a Hatun eline aldı eydür: "Aceb ben buni

⁷⁴ Mustafa Canpolat, "Behcetü'l-Hadâik Üzerine", **Belâk Bitig: Sprachstudien für Gerhard Doerfer zum 75. Geburst.**, (haz. Marcel Erdal, Semih Tezcan), Wiesbaden: Otto Harrosowitz, 1995, s. 52.

zâlimler bostânından mı deyeyin ya mazlûmlar bostânından mı deyeyin, bu baña harâmdur, harâmdur” didi, yimedi 154b/4-155a/4

Bu dönem metinlerinin halkın anladığı dil ile yazılması hususunda Ahmet B. Ercilasun şu değerlendirmeyi yapar: “Türkler çok canlı bir din ve tasavvuf hayatı yaşıyorlardı. Bu hayata ait inançların, tasavvufî görüşlerin, ahlaki prensiplerin halka, onların diliyle anlatılması lazımdı. Bunun heyecanını duyan sanatkâr ruhlu insanlar vardı. Bu heyecan ve ihtiyaç ancak halkın anladığı dili kullanmak ve onlara o dilde hitap etmekle tatmin edilebilirdi.”⁷⁵

Metinde anlatıma canlılık kazandırmak için deyimlerden ve ikilemelerden sıklıkla yararlanılmıştır. Hatta bazen deyimlerde edebi bir üslup da görülür.

vakit vakit, paşıra paşıra, saça saça, ağlayu ağlayu, arğun arğun, katı katı, dürlü dürlü, zerre zerre, kaçça kaçça, sevünü sevinü, süriyü süriyü, şatılı şatılı, sıra sıra, zâr zâr, oğul oğul, dürlü dürlü, pâre pâre.

dünyâdan sefer kıl-, iş hâşıl kıl- “cinsel ilişkide bulunma”, tohum-gâhuma hıyânetlik eyle- “zina etmek”, boynın vur-, kulak ur-, na‘ra vur-, kabz eyle-, göñline ayruğ nesne düş-, göñli dölen- “içi rahat etmek”, el dut- “tekbir getirmek”, delûlik dut-, cân ısmarla- vs.

Eserde konuşma üslubu içeren yapılardan yararlanılmıştır. Metinde sıklıkla yer alan teklik ve çokluk 1. ve 2. şahıs zamirleri ile bu şahısları gösteren iyelik ve şahıs eklerinin kullanılması, seslenme edatlarının kullanılması bu karşılıklı konuşma öğeleri arasında gösterilebilir.

Eyitdi: “Hay delü misin, nedir dirsın, bu kandan öyle olısar” didiler 243b/11-12.

eydür: “Ey merdâne yigit! Adun nedür? Eyitdi: “Abdurrahman.” 237a/4-5.

⁷⁵ Ahmet B. Ercilasun, **Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi**, Ankara, Akçağ Yay., 2004, s. 437.

Konuşma dilini yansıtan bir kullanım da herhangi bir konu işlenirken araya farklı mevzular girip konu dağılınca *gİRÜ sözüümüze gelelüm* 178b/5, *gİRÜ bayağı sözüümüze gelelüm* 158a/12 gibi ifadeler kullanılarak tekrar esas konuya dönülmesinde görülür.

Genellikle dinî-tasavvufî Türk edebiyatı ürünlerinde gördüğümüz tahkiye, soru-cevap yöntemi ile anlatma, delil ve ispat yoluyla ikna etme üslubu bu eserde de görülür. Örneğin Hz. Musa ile Allahü Teâla arasında namazı kazaya koyan insanlarla ilgili şöyle etkili bir diyalog geçmektedir.

Hağ Sübhānehu ve Te‘ālā eydür: “Yā Mūsā! Eger namāz vaktında namāz kılanlara degülmiss-e-y-idi, namāzı kazāya koyanlara la‘net viribiye-y-idüm” didi. Mūsā ‘aleyhi’s-selām eyitdi: “Hīç kılmazlara Çalab’um, ne kılursuñ?” didi. Allāhu Te‘ālā eyitdi: “Anları baña şorma yā Mūsā, anlar benden ırakdur, ben anlardan ırakvan” didi. 158a/13-159b/1-6

Bunların yanında arşın, cennetin ve cehennemin katları; ayın, güneşin, yıldızların hareketleri gibi çeşitli konular da İslamî inanış metaforları dâhilinde sayısal verilerle de desteklenerek anlatılmıştır.

İbrāhīm ‘aleyhi’s-selām beşinci göye vardı, yokarı bakdı, yetmiş biñ ‘arş gördi, yetmiş biñ kürsî gördi, yetmiş biñ uçmak gördi. Deyme uçmağun içinde yetmiş biñ bağlar gördi. Deyme bağun içinde yetmiş biñ ağaçlar gördi. Deyme ağaçlarda yetmiş biñ budaklar gördi. Deyme budakları yetmiş biñ yapraklar gördi. Deyme yapraklarda yetmiş biñ köşükler gördi. 149b/12-148a/6

Metinde azımsanmayacak oranda devrik cümlelere yer verilmiştir.

Her tağda yetmiş biñ ağaçlar vardur oddan ve zağğūmdan 175b/9

Eyer bir tamar Muhammed'e hışım dutarsa anı gay[y]ā tamousında göyündürem eyer ol İbrāhīm Halīl-ise dahı 136b/1-2-3.

İbret alınması veya olumsuz bir akıbet ile karşı karşıya kalınmaması için okuyucuya nasihat içeren tavsiyelere ve uyarılara eserde yer verilmiştir.

İmdi 'ibret kılung, dünyā kimseye kalmaz ve's-selām 216a/6

İmdi ey zāhidler! Sakınuñ Berşîşā'dan, 'ibret dutun, korkun kim Haḫ Te'ālā buyurur Kur'an'da 209b/4-5.

Kıyāmet güninde hışımları yöreñe üşürmegil, kendü elüy-ile kendüzüñi tamuya düşürmegil 158a/1-2.

Eserin Diğer Özellikleri

Eserin üç nüshasında da yer alan benzer bir husus nüshaların klâsik tertip üzere yazılmamış olmalarıdır. Her üç nüshada da *sebebi telif*, *hamdele*, *salvele* gibi kısımlar yer almamış, konuya doğrudan giriş yapılmıştır. Bu durum, nüshaların baş kısımlarının eksik olabileceği ihtimalini düşündürmektedir. Ayrıca *sebebi telif*, *hamdele*, *salvele* gibi kısımlarda genellikle Arapça ibarelerin fazla olması ve ağır bir üslup kullanılması, müstensihin bu bölümleri atlayarak doğrudan metni kopya etmiş olabileceğini de akla getirmektedir. Eserin başlangıcı şu şekildedir:

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm. Kaçan Mūsā Peygāmbere 'aleyhi's-selām Benī İsrā'īl kavmına haber virüp "Tañrı baña eyitdi", dir-idi. Benī İsrā'īl uluları eyitdiler: "Yā Mūsā! Kaçan Tañrı Te'ālā seni münācāta kığırsın biz dahı bile varalum, görelüm, nice münācāt kılursın, Tañrı saña nice söyler" didiler. Mūsā 'aleyhi's-selām bulardan yetmiş kişi üyüretledi. Nite kim Kur'an'da buyurur Kemā kâlellāhü te'ālā: "Vaḫtāra Mūsā kavmehū seb'ıyne racülel li mîkātınā." Bunları bile iletdi. Kaçan Mūsā tağa degse tağ aşğa gelürdi. Bu yetmiş er-ile vardılar. Mūsā 'aleyhi ilerü baḫdı, bir kubbe 133b/1-10

Metin içerisinde konu ile ilgili ayet ve hadislerle sıklıkla yer verilmiştir. Özellikle ayetlerin daha fazla kullanıldığı görülür. Bazen ise ayetin tamamı alınmaz, ayetten

kısmî iktibaslar yapılır. Bu ayet ve hadislerden sonra genellikle *ya'nî, ma'nîsi budur kim* şeklinde geçiş ifadesi kullanılarak Türkçe anlamları verilir.

Ma'nîsi budur kim: Muḥubların göñli dölendi Tañrı Te'ālā sevmekliy-ile. Uçarlar, Mevlā'dan yaña yakın kanadı-y-ıla olurlar, dāyim taḳvā içinde olurlar, göñülleri diliklerinden kaçarlar dünyādan Tañrı tātın kılmağ-ıla 135a/7-10.

Ya'nî, Allāhu Te'ālā eyitdi: "Selām olsun saña ey peygamber, benüm raḥmetüm ve berekātüm [saña] olsun" didi 160b/8-10.

Metin içerisinde dua mahiyetli ifadelerle de yer verilmiştir.

İlāhî! Dükelümüze bu ḥaşletleri sen rüzî kılğıl, Çalabum fażlun-ıla ve 'ināyetünle 204b/2-3.

Süleymān 'aleyhi's-selām eyitdi: "İlāhî! Bu mescidi ḳabül kılğıl, uş tamām eyledüm." 222a/8-9-10.

Metinde sayısal veriler yer yer kullanılır. Genellikle *kırk, yetmiş, yüz, bin* gibi sembolik sayılar kullanılarak konular ele alınır.

Her bir ādemün başı bir ulu tağ gibi ola. Her bir ādemün deresi yetmiş kat ola. Her bir katı kırk 'arşun ola. Her bir katında yetmiş biñ yılan ola, yetmiş biñ çıyanlar ola ve yetmiş biñ boz arular ola ve yetmiş biñ kara arular ola ve yetmiş biñ şaru arular ola. 170b/5-10

Ol kılıç kıyında bir ağaç bitmiş-idi. Yüz yigirmi dört biñ budağı vardı. Deyme budağun yüz yigirmi dört biñ yaprağı var-ıdı. Deyme yaprağun ululuğı on sekiz biñ 'ālemden ulu-y-ıdı. Deyme yaprağun üzerinde dört yüz biñ köşk var-ıdı. Deyme köşkün içinde dört yüz biñ kürsî var-ıdı. Deyme kürsiden kürsiye deyin dört yüz biñ yıllık yol-ıdı. Deyme kürsî üzere dört yüz biñ 'ālime var-ıdı. Deyme 'ālimün öyinde dört yüz biñ kendü gibi Mūsā gördi 146a/7-146b/3

Metin içinde *Kışsa-yı 'İsā* 212b/2, *Kışsa-yı Hanzala* 215a/6, *Beyti'l-Muḳaddis kışsaşı* 217a/1, *Kışsa-yı Berşîşā* 204b/3-4, *Hikāyet* 185b/10 gibi iç başlık kabul edilebilecek adlandırmalara yer verilmiştir. Bunun dışında yeni konuya geçişlerde

Haberde gelmişdür 212a/9, *Haberde gelmişdür kim* 151a/4 gibi ifadelerle de bu geçişlerin sağlandığı görülmektedir.

Haberde gelmişdür kim Nūḥ Peyğāmbēr ‘*aleyhi’s-selām* kavmin yiñemedi 194b/6-7.

Kışsa-yı Berşîṣā: Evvelki zamanda bir zāhid var-ıdı, bir şavma‘aya girüp yetmiş yıl olmuşdı, anda ṭā‘at kııurdı, hıç Tañrı‘ya ‘āṣı olmamışdı 204b/3-6.

Sonuç olarak canlı ve akıcı bir üslubu olan *Esrârü’l-Ârifîn*, büyük ölçüde kısas-ı enbiya türünde bir eserdir. Eser dil özellikleri ve söz varlığı ile Eski Anadolu Türkçesi dönemi eserleri içinde değerlendirilebilecek bir yapıttır. Bunun yanında eserde yoğun olarak ağız unsurları da yer alır. Başta *damak n*’si olmak üzere çeşitli seslerde meydana gelen değişimler, Türkçe kelimelerde görülen çeşitli ünlü türemeleri bu ağız unsurlarının başında yer alır. Dil İncelemesi bölümünde detaylı bir şekilde ele alınacak olan bu ağız verileri eseri, dönemin diğer eserlerinden ayıran önemli yönleridir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. DİL İNCELEMESİ

1.1. Yazılış Özellikleri

Eski Anadolu Türkçesi imlâ bakımından iki ayrı özellik arz eder. Birisi Eski Türkçe yazı geleneğinden gelen Eski Uygur imlâsı, diğeri ise yeni girilen medeniyet dairesinin yazı dilleri olan Arap-Fars imlâsıdır.⁷⁶ Ünlülerin yazılışının gösterilmesi, ı sesinin ıg şeklinde gösterilmesi, kalın sıradan kelimelerde de ‘sin’ kullanılması, p ve ç ünsüzlerinin cim ve b ile yazılması, bazı eklerin tabandan ayrılmasının Uygur imlâsına ait örneklerken; ünlülerin yazılmaması, eklerin kelime tabanından ayrılmaması, tenvin kullanılması, pe ve çe seslerinin kullanılması, Klâsik Osmanlıcada olduğu gibi kalın sıradan kelimelerin ‘sad’ ile kullanılması vb. durumlar Arap-Fars imlâsına ait örnekler⁷⁷ olarak gösterilmektedir.

Bu iki imlâ özellikleri çoğu zaman dönem eserlerinde karışık bir kullanım gösterir. Metnimizde de buna benzer bir görünüm söz konusudur. Ayrıca metnimizin bir diğeri önemli özelliği de diyalektik unsurların yoğun olarak görülmesidir. Bu unsurların da etkisiyle imlâ özellikleri çok çeşitlilik göstermekte, hatta yer yer imlâ tutarsızlıklarına varacak yazımlar karşımıza çıkmaktadır.

Bu farklı yazım özellikleri ile ilgili Fahir İz şöyle bir değerlendirme yapar: “Özellikle metnimiz gibi halk diline daha yakın olarak kaleme alınan eserlerde imlâ ikiliklerine daha çok rastlanmaktadır. Türkçede kullanılan Arapça ve Farsça kelimeler genel olarak aslî imlâları ile yazıldığı hâlde halk diliyle yazılmış kitaplarda bu kurala

⁷⁶ Gürer Gülsevin, Erdoğan Boz, **Eski Anadolu Türkçesi**, s. 23.

⁷⁷ Mecdut Mansuroğlu, “Eski Osmanlıca” Tarihi Türk Şiveleri”, (çev.: Mehmet Akalın), 3. bs., Ankara, **Türk Kültürü Araştırmaları Enstitüsü Yay.**, 1988, s. 249-250.

uyulmadığı; Arapça ve Farsçadan dilimize geçen kimi kelimelerin has hallerini korudukları kimilerinin ise değişerek Türk diline uygun hâle geldikleri görülmüştür.⁷⁸

Tamamı harekeli olan metin bozuk nesih ile yazılmıştır. Dil özellikleri ve söz varlığıyla Eski Anadolu Türkçesi dönemine ait olduğu görülen eserin yazılış tarihi belli değildir. Ancak başta bazı eklerin uyuma girmeye başlamaları sebebiyle Eski Anadolu Türkçesinden Osmanlı Türkçesine geçiş devri eserlerinden olduğunu söylenebilir.

1.1.1. Ünlülerin Yazılışı

1.1.1.1. a ünlüsü

Ön seste: Ön seste *a* ünlüsü genel olarak üstünlü elif (ا) ile yazılmıştır.

andan أَنْدَن 195a/6, açlıktan أَجْلَقْدَن 183a/6, almış أَلْمَش 184a/3, asdılar أَسْدِلَر 209a/10, açdı أَجْدِي 206a/2.

İç seste: Kelime içinde *a* ünlüsü, üstün, üstünlü elif (ا) ve elif (ا) ile yazılmış, bazen de medli elif (ا) ile gösterilmiştir. Harekeli metinlerde ön ses durumunda olmayan ilk hecelerde, üstün yerine üstünlü elifin bulunuşu, Eski Anadolu metinlerine yalnızca bir tesadüf ve klişeleşmiş bir yazılış özelliği olarak değil, eski bir sesbilgisi özelliğinin devamı olarak geçmiş görünüyor.⁷⁹ Eserde iç seste *a* ünlüsü üstün ve elif ile yazılmıştır.

var-ısa وَارِسَه 200a/3, vardı وَرْدِي 211a/3, katına قَتْنَه 208b/13, başuña بَاشُغَا 214b/12, yılanuñ يِلَانُك 176a/6, başı بَاش 159b/9.

Son Seste: Son seste ise *a* ünlüsü üstün, üstünlü elif ve üstünlü he ile yazılmıştır.

⁷⁸ Fahir İz, *Eski Türk Edebiyatında Nesir*, 2. bs., Ankara, Akçağ Yay., 1996, s. XIX.

⁷⁹ Zeynep Korkmaz, *Marzubân-nâme Tercümesi*, s. 58.

buyurursa بِيُؤرْسَ 227a/1, döşege دُشْكَ 160a/4, kapusına قَبُوسِنَه 141a/8, toğmağa طُغْمَغَه 142b/1, başuña بَاشُڭَا 214b/12.

1.1.1.2. e ünlüsü

Ön seste: Ön ses durumunda e ünlüsü genellikle üstünlü elif yer yer de elif ile yazılmıştır.

eni 195a/1, etler 198b/10, elinde 212a/10, epmek 214b/7.

İç seste: İç seslerde e ünlüsü genellikle üstün ile kısmen de harekesiz, üstünlü he ve üstünlü elif ile yazılmıştır.

geydi 205a/9, delülük 208a/8, beñzer 203a/2, yiyevüz 212b/6, senüñ 214b/12, gelelüm 158a/12, geçer-idi 233a/5.

Son seste: Kelime sonunda e ünlüsü genellikle üstün ve he ile kısmen de elif ile karşılanmıştır.

güninde 158a/1, yire 212b/4, köye 212b/11, ölüye 206a/13, yiyene 214b/7, yine 224a/5, göge 196b/1.

1.1.1.3. ı ve i ünlüleri

Ön seste: Ön seste ı ve i ünlüleri esreli elif ile yazılmıştır.

istediler 163a/11, ıssız 214a/5, ırmağ 138a/8, ırakvan 159b/6, irdi 159b/10.

İç seste: Kelime ortasındaki ı ve i ünlüleri esre, esreli ye az da olsa harekesiz olarak karşılanmıştır.

bir بېر 158b/1, dibinde دېند 158b/12, yigit يېگیت 153b/3, girmeyem گېرمېم 160a/8, elin آلن 200a/5, öldürgil اۆلدürgیل 207b/7.

Son seste: Kelime sonundaki *ı* ve *i* ünlüleri ise esre ve esreli ye ile yazılmıştır.

başı باش 159b/9, taldurmuş-ıdı تالدرمشیدي 163a/8, oldı آلد 210a/1, gibi گې 138a/1, ırmaqları ارمقاری 138a/10.

1.1.1.4. u ve ü ünlüleri

Bu ünlülerin kalınlık incelik, darlık yuvarlaklık açısından ayırt edici özellikleri bulunmamaktadır.

Ön seste: Ön ses durumunda *u* ve *ü* ünlüleri genellikle ötreli elif veya ötreli elif vav ile yazılmıştır.

uyanuk اۇيۇق 243b/2, ulu ألو 214a/1, üstünde اۇستۇندە 137b/8, üzere اۇزە 142b/9, üşendün اۇشۇندۇن 134a/10, üzere اۇزە 196a/5, üç اۇچ 173a/5, uludur اولۇدۇر 175a/6.

İç seste: İç seste *u* ve *ü* ünlüleri ötreli vav ve ötre ile yazılmıştır.

şolok شۇلۇق 213a/2, cühüd جۇھۇد 213a/3, görelüm گۆرلۇم 220b/1, buyurursa بۇيۇرسا 227a/1, buğur بۇغۇر 201a/11.

Son seste: Son seste *u* ve *ü* ünlüleri genellikle ötreli vav ile yazılırken bazen de ötre ile karşılanır.

yüklü يۇكلۇ 210a/1, ulu ألو 214a/1, kuru قۇرۇ 214a/5, tamu طامۇ 173b/5, sevünü سەۋنۇ 177b/13, taru تارۇ 173b/13, kendü كەندۇ 184a/2, dürlü دۇرلۇ 186b/11.

1.1.1.5. o ve ö ünlüleri

o ve ö ünlülerinin de u ve ü ünlüleri gibi kalınlık incelik, darlık yuvarlaklık açısından ayırt edici özellikleri bulunmamaktadır.

Ön seste: Ön ses durumunda o ve ö ünlüleri genellikle ötreli elif veya ötreli elif vav ile yazılmıştır.

od اود 188b/4, oldılar الدلار 190a/13, oyuncular ائىنچلار 191a/5, ölüye ألوى 206a/13, okursan افرسن 206a/13, örütmege اؤتمگا 162a/4.

İç seste: Kelime içinde ise o ve ö ünlüleri bazen ötre ile bazen de ötreli vav ile yazılmıştır.

šovumadı صؤمدي 161b/3, koyup قۇپ 170b/1, köye كؤيه 212b/11, okursan افرسن 206a/13, öldürgil الدركل 207b/7, ötürü اؤرؤ 208b/10, toğmağa طغمغه 142b/1.

1.1.2. Ünsüzlerin Yazılışı

Ünlülerin yazılışında olduğu gibi ünsüzlerin yazılışında da eski Uygur imlâ geleneği ile Arap-Fars imlâ geleneği devam etmektedir. Arap alfabesinde, Türkçenin p, ç, g, ñ ünsüzlerini karşılayan özel işaretler bulunmadığından p (پ), ç (چ), g (گ) ve ñ (ڭ) işaretleri ile karşılanmışlardır. Bununla birlikte ç'yi karşılamak için (چ), p'yi karşılamak üzere (پ) harfi de kullanılmıştır. Nazal n (ñ) ünsüzü ise bazen ng ile karşılanmıştır.⁸⁰ Metinde damak n'sini karşılamak için ng sesi hiç kullanılmamıştır. Aynı şekilde g sesini karşılamak için keşideli kef de kullanılmamıştır.

1.1.2.1. ç Ünsüzünün Yazılışı

Metinde ön, iç ve son ses durumunda ç sesini karşılamak için cim (چ) veya çim (چ) harfleri kullanılmıştır. Bu ses büyük orada cim ile karşılanırken yer yer çim ile de

⁸⁰ Mustafa Özkan, *Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*, s. 94.

karşılanmıştır. Bu ikili kullanımları fonetik bir hususiyet olarak değil, bir imlâ özelliği olarak gördüğümüz için metinde *cim* ile de yazılsa *çim* ile de yazılsa bunlar çeviri yazıda *çim* ile okunmuştur.

çıkarsız 204b/10, açdı 206a/2, çağırdı 210a/2, üç 136b/1, kaçdun 137a/7, göçürdi 142a/11, keçiler 143a/13, çiçek 174b/2, çıktığı 140b/7, çiçeye 149a/7, balçık 219a/6.

1.1.2.2. p Ünsüzünün Yazılışı

p ünsüzü kelime başında Türkçe kelimelerde genellikle yer almaz. Günümüzde p ile yazılan parmak, pınar, piş- gibi kelimeler *b* ile; barmakları 170b/4, bınar 192b/7, buñar 192b/7, bişgil 214a/8 şeklinde imlâ edilmiştir.

Kelime içinde ve kelime sonunda *p* sesini karşılamak için *p* ve *b* harfleri kullanılmıştır. ç sesinde olduğu gibi fonetik bir hususiyet taşımadığını düşündüğümüz bu sesleri çeviri yazıda *p* ile gösterdik.

p ile yazılanlar: pes 139a/11, kapusına 141a/8, yaprakları 142b/9, toprağın 154a/10, depeleyeler 219b/5, taparlar 220b/1.

b ile yazılanlar: kopunca 183b/3, kapladılar 215b/13, kıpkızıl 219a/12, yapılmışdur 224b/12, kerpüç 242a/10, ip 200a/5.

Eski Anadolu Türkçesi dönemi eserlerinin pek çoğunda karakteristik bir özellik olan zarf-fiil eki *up/üp*'ün *b* ile yazıldığı görülür. Metinde bu ek diğer eserlerde olduğu gibi her zaman *b* ile yazılmaz. Ek, *b* ile yazılmasının yanında çoğunlukla *p* ile de yazılmıştır. Ancak çeviri yazıda her iki yazılış da *p* ile okunmuştur.

b ile yazılanlar: ağlayup 140a/5, basup durur 151b/5.

p ile yazılanlar: koyup قُيُپ 170b/1, kaçup قُچُپ 137a/4, sıçrayup سِچَرُيُپ 151a/2, olup أُولُپ 152a/2, derilüp دَرُلُپ 212a/10.

1.1.2.3. g Ünsüzünün Yazılışı

g sesinin yazımında diğer Eski Anadolu Türkçesi metnlerinin pek çoğunda olduğu gibi tonsuz *k* sesi ile tonlu *g* sesini ayırt edici bir işaret kullanılmamıştır. Bu dönem metnlerinin -özellikle eğitim seviyesi yüksek müellif ve müstensihlerin elinden çıkan- bir kısmında bu sesi ayırt etmek için *çift keşideli kef* (گ), *üç noktalı kef* (ك) gibi yazımlar kullanılmıştır.⁸¹ Ancak metinde bu şekilde bir kullanıma rastlanmamıştır.

gücüm كُجُم 138a/11, gördi كُردِي 137b/3, degmez دَكَمَز 138b/6, göçürdi كُجُردِي 142a/11, girmeyem كِرَمَيم 160a/8, görelüm كُزُلُم 220b/1, geydi كَيدِي 205a/9, didigi دِديگِي 215b/5, yigrek يِكرَك 216b/13, öldüğü أَلْدُكِي 219a/4, yigit يِگِت 153b/3.

Bununla birlikte bazı örneklerde üç noktalı kef (ك) kullanılmıştır.

göge أُرْتَمَكَا 162a/4, döşege دُشَكَا 160a/4, کُو کَا 196b/1.

Metinde farklı yazım özellikleri gösteren seslerden birisi de *g* sesidir. Bu sesin geçtiği kimi kelimelerde ünlü ile başlayan ek gelince bu sesler *y* sesine dönüşmüştür. Yine bazı kelimelerde köklerinde de *g*'lerin *y* sesine dönüştüğü görülür. Bu değişimler ve olası nedenleri için bk. (*g > y değişmesi*)

1.1.2.4. ñ Ünsüzünün Yazılışı

Damak n'si ön ses durumunda yer almaz, iç ve son seslerde karşımıza çıkar. Bu ses eserde genel olarak *kef* ile yer yer de *üç noktalı kef* ile karşılanmıştır. Kimi eserlerde

⁸¹ Örnekler için bk. Selahattin Olcay, *Tezkiretü'l-Evliyâ Tercümesi*, Ankara, 1965; Hasibe Mazıoğlu, *Ahmed Fakih-Kitâbu Evsâf-ı Mesâcidi's-şerîfe*, Ankara, TDK Yay., 1974; Osman Yıldız, *Orta Osmanlıca Dönemine Ait Bir Dil Yedigârı, Ahvâl-i Kıyâmet (Giriş-İnceleme-Metin-Dizinler)*, Şûle Yay., İstanbul, 2002.

Uygur yazı geleneğinin devamı olarak bu ses *nun kef* şeklinde de yazılmıştır. Ancak eserimizde böyle bir kullanıma rast gelinmemiştir.

Kef ile yazılanlar: şöñra صُكْرَه 189b/7, Tañrı تَكْرِي 219b/3, senüñ سَنُك 219b/12, deñiz دَكْز 176b/2, geñezlik-ile كَكْزَلِكْ 189a/5, gördüñüz كُرْدُكْز 191a/8, buñar بُكَار 192b/7, yeñilegil يَكْكَل 175a/1, yılanuñ پَلَانْكَ 176a/6, biñ بِيك 189b/7, süñükleri سُنْكَلْري 176b/3, güñüzlerin كُكْزَلَرِن 180a/13, gelüñ كَلْكَ 134a/8, baķuñ بَقْكَ 134a/8.

Üç noktalı kef ile yazılanlar: ıapucınun طُيُجِيْنْكَ 148a/11, Berşıřānuñ بَرْصِيصَانْكَ 206b/1, bařuña بَاřُكَ 214b/12, saña سَاْكَ 219b/12, yañağın يَكْكَاْغِن 190a/2, aña أَكَ 175b/6, baña بَاْكَ 134a/12, biñ بِيك 175a/8, ıarañuluk قَرَاكُولُكْ 151b/10.

Esrârü'l- 'Ārifîn'in ayırt edici özelliklerinden biri *damak n*'sinin kullanımında görülür. Eserde dönemin diğeri metinlerinde pek görülmeyen bazı ilginç değışimler gerçekteşmiştir. Bu değışimler ve olası nedenleri ile ilgili bk. (*Damak n'sinde Meydana Gelen Değışmeler*)

1.1.2.5. t/d Ünsüzünün Yazılışı

Eski Türkçede ön seslerdeki bazı *t*'ler Eski Anadolu Türkçesinde tonlulaşarak *d* sesine dönmüştür.

durdı دُرْدِي 243b/4, dutduğı دُتْدُغِي 135b/13, dilkü دِلْكُو 191a/5, doķunsa دُكْئِسَه 180b/13, doyumadı دُيْمَدِي 184b/10, dütünden دُتْدُنْدَن 169b/8, dutmazsan دُتْمَزْسَن 199a/13, doķundı دُكْئِدِي 243b/6, depeleyeler دِپَلِيلَر 219b/5, dürlü دُرْلُو 186b/11.

Bununla birlikte Eski Anadolu Türkçesinde bazı kelimelerdeki *t*'ler ise *d*'ye dönmemiş ve *tı* (ط) ile karşılanmıştır, metinde bunun pek çok örneğı bulunmaktadır.

ıoldurmiş-ıdı طُلْدُرْمِيْدِي 163a/8, ıağlar طَاْغَلَر 138b/8, ıaşı طَاْش 140a/10, ıoķuz طُقْز 141b/2, ıatlu طَاتْلُو 134b/6, ıoğmağa طُغْمَغَه 142b/1, ıapucınun طُيُجِيْنْكَ 148a/11, ıaşra طَاْشْرَه

205a/12, tuymadı طُيْمَدِي 149a/2, tatlu طَتْلُو 205b/13, togru طَغْرُو 208b/6, tanladı طَنْلَدِي 213a/4, tavarları طَوَارَلَرِي 220b/3.

Az da olsa kalın ünlüye sahip oldukları hâlde *te* (ت) ile yazılan kelimeler de vardır.

Taıırı تَكْرِي 154b/2, tulkuı تُلُقُق 171a/7, tuı تُوُج 174b/6.

t/d seslerinin yazımında Eski Anadolu Türkçesi metinlerinin çoğunda karışıklık görülür. Aynı metin içinde bir kelime hem *d*'li hem de *t*'li yazılabilmektedir. Bunu araştırmacılar genel olarak fonetik özellik olarak değil, bir yazım tercihi⁸² olarak değerlendirmektedirler. Bununla birlikte tarihî lehçeler olan Kıpçak ve Çağatay lehçelerinde bu sesin *t*- yanında olduğu bilinmektedir.⁸³ Metnimizde diğer Eski Anadolu Türkçesi metinleri ile benzerlik olsa da *t*'li şekillerin *d*'li şekillere üstünlük kurduğu görülür.

tatlu, taı, tıldur-, tıkuı, toı-, toıru, tuvaıın, tıı, tın, toıan, taııra gibi kelimelerin yalnızca *t*'li biçimleri geçerken *d*'li biçimleri kullanılmamıştır.

Kelime içindeki ve sonundaki kalın sıradaki *t*'ler genellikle *t* ile yazılmışlardır.

otur اُتُر 214b/5, yatdı يَتْدِي 199b/13, ata اَتَا 200a/11, altun اَلْتُون 214b/5, dutmazuz دُتْمَزُز 216b/3, kıatına قَاتِنَا 208b/13.

1.1.2.6. s Ünsüzünün Yazılışı

Yabancı kelimelerin yazımında *sad* (ص) ve *sin* (س) harflerinin belli bir düzen içerisinde olduğu görülür. Bu ses art ünlü taşıyan kelimelerde *sad* (ص) ile ön ünlü

⁸² Ali Akar, *Oıuzların Dili Eski Anadolu Türkçesine Giriı*, İstanbul, Ötüken Yay., 2018, s. 93-94.

⁸³ Bilâl Yücel, “Cengizname Elyazmalarının Dili Üzerine”, *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 7(1), 2018, s. 59. Ayrıca bk. Mustafa Argunıah, “Ermeni Harfli Kıpçak Türkçesi İle *Kodeks Kumanius*’u Ses Bilgisi Yönünden Karşılaştırma”, *IX. Milli Türkoloji Kongresi Bildiri Kitabı*, İstanbul, 2015, s. 527.

taşıyan kelimelerde ise *sin* (س) ile karşılanmıştır. Türkçe kelimelerin yazımında ise bu ünsüz *sad* (ص) ve *sin* (س) ile karşılanmıştır. Bununla birlikte yabancı kelimelerde olduğu gibi Türkçe kelimelerde bir düzen söz konusu değildir. Kimi zaman *sad* (ص) ile yazılan bir kelime kimi zaman da *sin* (س) ile yazılmıştır. Ancak art ünlü taşıyan kelimelerin *sad* (ص) ile yazılması daha yaygındır. Sesin metindeki kullanımı şu şekildedir:

sad ile yazılanlar: şovumadı صُومَدِي 161b/3, şudan صُودَن 141a/8, şol صُول 234a/2, uşlu أُصْلُو 237a/3, şanmayalar صَنَمَيَالَر 239a/3, şusuzlıktan صُوسُزْلِقْدَن 173b/7, şuwardı صُورْدِي 140a/10, aşılımışdur أَصْلِمِشْدُر 199a/1, uşşı أُصِّي 201a/13, şandı صَنْدِي 205b/10, şöfra صُكْرَه 211a/9, şararmış صَرَرْمِش 211a/11.

sin ile yazılanlar: sataşdı سَتَشْدِي 152b/5, savaş سَوَاش 227b/9, saşının سَقِينُ 177b/12, sovuқ سُوқ 134b/6, soşarsa سَقْرَسَه 166b/8, sıduқ سِدُق 216b/7, ısmarladı إِسْمَرْلَدِي 211b/7, arasında أَرْسِنْدَه 135a/2.

Metinde aynı kelimenin hem *sad* (ص) hem de *sin* (س) ile ikili biçimde yazıldığı örnekler de bulunmaktadır.

şudan صُودَن 141a/8	suyı سُوِي 155b/10
şag صَاغ 190b/8	sağ سَاغ 190a/6
şıgır صِغَر 214a/7	sıgır سِغَر 214a/12
şusuzlıktan صُوسُزْلِقْدَن 173b/7	susuz سُوسُز 200a/12

1.1.2.7. d-z imlâsının yazımı

Yazım özelliklerinden dikkat çeken bir diğer husus ise *d-z* imlâsında *z*'li şekillerinin tercih edilmesidir. Dönemin diğer eserlerinde⁸⁴ de sıklıkla görülen bu husus araştırmacılarca genel olarak imlâ hususiyeti olarak değerlendirilmiştir. Eserde bu kullanım büyük oranda *z* tarafındadır.

pāzişāh 227b/5

feryāz 238b/1

cāzūlara 134a/7

bezbahtlar 138b/12

şāzumān 152a/2

Zımışk 199b/2

yāz 211b/7

Ebū Sa'īd-i Huzrī 211b/8

bünyāzın 219a/5

dīzār 134a/9

hoşnūz 143b/6

Huzā'ya 231b/5

hoz 244a/9

şāz 142a/6

1.1.3. Bazı Ek ve Şekillerin Yazılışı ile Özel Durumlar

Eserde bazı ek ve şekiller genel imlâ özelliklerinin yanında farklılıklar da gösterebilmektedirler. Bu yazılışların genel özelliklerini ve kullanım şekillerini şu şekilde değerlendirebiliriz:

1.1.3.1. Hemzenin Kullanılışı

Bazen sonu yuvarlak he (◌) ile biten kelimelerden sonra gelen yükleme hali eki *ı*, *i* hemze ile gösterilir.

⁸⁴ Vahit Türk, **Bahrü'l-Hakâyık**, 2. bs., Ankara, TDK Yay., 2018, s. 26.

nesneyi نَسْنَهْ 154b/13

Rābi'a'yı رَابِعَهْ 155a/5

Mekke'yi مَكِّيَهْ 156b/12

hazīneyi خَزِينَهْ 228b/8

Bunun yanında kelime içinde ye ile yazılması gereken kimi kullanımlar imlâ özelliği olarak *hemze* ile yazılmışlardır.⁸⁵ Bu tür yazılışlar yükleme hâli ekine oranla daha fazla kullanılmıştır.

nazarı-y-ıla نَظَرِيْلَهْ 134b/12

dilleri-y-ile دِلَلَهْ رِيْلَهْ 166a/13

ābdesti-y-ile اَبْدَسْتِيْلَهْ 157b/5

deve-y-ile دَوِيْلَهْ 177b/4

kişi-y-le كِشِيْلَهْ 177b/4

gökde-y-iken كَوْكَدِيْلَهْ 184b/1 destür-

y-ıla دَسْتُوْرِيْلَهْ 200b/8

fazlı-y-ıla فَضْلِيْلَهْ 203b/6

berekāti-y-ile بَرَكَاتِيْلَهْ 203b/7

müridi-y-ile مُرِيْدِيْلَهْ 155a/8

1.1.3.2. Bitişik Yazılan Kelimeler

Daha çok edat, bağlaç, ek-fiil gibi kelimeler sınırlı sayıda örnekte bitişik olarak yazılmıştır. Bunun dışında az da olsa kimi zaman iki bağımsız kelimenin de bitişik yazıldığı da görülmektedir.

ne kadar نَقْدَر 135b/8

bağ didi بَقْدِيْدِي 139a/2

üç kez أُجْكَز 140b/11

ben dahı بَنْدَحِي 142a/4

nesne kim نَسْنَكِم 145b/8

ne dimek نَدِمَك 187b/8

⁸⁵ Hemzenin /y/ oluşu ile ilgili bk. Bilâl Yücel, **Mahmud Paşa Adnî Divanı**, Ankara, Akçağ Yay., 2002, s. 94-96.

hem dahı هَمْخِي 201a/2

üçünci kez أُجْنَجَز 202a/9

ikinci kez اِكْنَجَز 202a/9

1.1.3.3. Aynı Kelimenin Değişik Yazılması

Arapça asıllarına göre elif ve hemze ile yazılması gereken bazı sözler, metnimizde (ى) ile yazılarak harekelenmiştir: (dâyiresinde, dâym, dâyma) vb. Asılları göz önünde bulundurulunca yanlış yazılma diye nitelendirilebilecek olan bu durum, gerçekte, Türkçede yan yana iki ünlünün bulunamaması nedeniyle, araya birer koruyucu -y- ünsüzünün girmiş ve bunun yazıda da belli edilmiş olması ile ilgilidir. Aynı durumu biz Eski Anadolu Türkçesinin başka eserlerinde de tespit etmekteyiz. Bu nedenle çeviri yazıda asıllarındaki yazılışlar değil, metindeki, dönemin ses yapısına uygun olan yazılışlar göz önünde bulundurulmuştur.⁸⁶

dâym 164a/11, fâyide 153b/4, ‘acâyib 227a/9.

Metnin müstensihi sahip olduğu ağız özelliklerini yoğun olarak metne sirayet ettirmiştir. Bu sebeple çok sayıda ikili yazılan kelimeye rastlanır.

Bu farklı yazımlarla ilgili bir husus da alıntı kelimelerdeki uzun ünlülerin kısa yazılmalarında (yalnızca hareke) görülür. Bununla ilgili Mertol Tulum şu değerlendirmeyi yapar: “Özellikle XIV. ve XV. yüzyıl manzum metinlerinde Arapça ve Farsçadan alınmış kelimelerin yazımında vezin gereği kısa okunan hecelerde uzun ünlü işaretinin bazen kullanılmadığı görülür. İlk bakışta vezinle ilgili görünen, ancak daha çok halk için kaleme alınmış ve yarı okumuş kimselerin eliyle yazılarak çoğaltılmış mensur metinlerde de sıkça karşılaşılan bu durum alıntı kelimelerin söyleyişçe halkılaşmasını göstermek, dolayısıyla da değişmeyi yansıtmak bakımından oldukça önemlidir.⁸⁷ Biz de bu hususların müstensihin dil özelliklerinden kaynaklanmış

⁸⁶ Zeynep Korkmaz, *Marzubân-nâme Tercümesi*, s. 67.

⁸⁷ Mertol Tulum, *Tarihî Metin Çalışmalarında Usul Menâkıbu’l-Kudsiyye Üzerinde Bir Deneme*, Deniz Kitabevi, İstanbul, 2000, s. 88-89.

olabileceğini düşünerek transkripsiyonda metne sâdık kaldık kaldık. Bazı metin yayınlarda olduğu gibi, yanlış yazıldığı vehmedilerek düzeltilme yoluna gidilmemiştir.

Eski Anadolu Türkçesi ağızları ile ilgili önemli çalışmaları olan Hayati Develi'nin konumuzla ilgili şu tespiti oldukça isabetlidir: “..... Metin neşriyle uğraşan kimsenin ise tarihî metinde karşılaşması muhtemel değişik yazılışlara (= imlâ yanlışlarına) “mahir bir musahhih” gözüyle değil, filolog gözüyle yaklaşması daha doğrudur. Filolojik yaklaşım ise, değişik yazılış şekillerini “Kamus”una uydurmak yerine, bu değişikliğin (veya yanlışın) sebepleri üzerinde durmayı gerektirir. Zira her yanlış yazılış her zaman “yanlış” olmayabilir.”⁸⁸

bizārvan 223b/9

bīzārvan 209b/3

cemī‘in 196b/3

cemī‘in 210b/13

din 225a/1

dīne 225a/13

yāḳutlar 138a/3

yāḳūtdur 149b/10

Bazen *sin-sad*, *ha-hı* gibi seslerin yazımında da ikilikler görülür.

savma‘asına 205a/9

şavma‘asına 205b/11

ḥon 188b/9

ḥon 188a/6

ḥoz 149a/13

ḥoz 143b/13

Bu ikili yazımlar sadece yabancı kelimelerde görülmez. Bazı Türkçe kelimelerde ve eklerde de ikili şekilde yazılmalar mevcuttur.

⁸⁸ Hayati Develi, **Gazavât-ı Sultan Murâd b. Mehmed Hân. İzladı ve Varna Savaşları (1443-1444) Üzerinde Anonim Gazavatnâme**. Tıpkıbasım ve Türk harfleriyle Metin, Notlar ve Bir Lügatçe ile yayımlayanlar: Halil İnalçık-Mevlûd Oğuz, TTK Yay., 1989, s. 203.

doğın- 149a/7

doğun- 228a/1

sağ 190a/11

şag 190b/8

sevin- 177b/13

sevün- 177b/13

sünük 170b/13

süñük 176b/3

delim 137a/3

dilim 216b/6

gögercin 187b/13

göyercin 187b/10

keleci 149b/4

kelici 136a/7

1.1.3.4. Türkçe Kelimelerde Şedde Kullanımı

Eserde genel olarak Arapça ve Farsça kelimelerin yazılışında şedde kullanımına uyulduğu görülmektedir. Az da olsa şeddeyle yazılması gerekirken yazılmayan kelimeler de vardır. Bunun yanında ünsüz türemeleriyle oluşan ve yan yana çift ünsüzlerin bulunduğu kimi Türkçe kelimelerde ve eklerde de şedde kullanıldığı görülür.

elli أَلِي 232a/3, ıssız إِسْرَ 214a/5, uşşı أُصَيَّ 201a/13, yıllık يَلْقَ 194a/10, gönülleri كُوْغْلَرِي 193b/1.

yıllık يَلْقَ 159b/7, kulluk قُلُّق 140a/13 gibi bazı kelimelerde ise hem lam harfi iki kere yazılmış hem de şedde kullanılmıştır.

1.1.3.5. Tenvinin Yazılışı

Arap-Fars imlâsına ait bir özellik olarak tenvin işareti sonu nun ile biten bazı kelimelerin ve eklerin imlâsında kullanılmıştır.

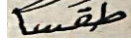
zekâtın زَكَاتٍ 148a/11

silâhın سِلَاحٍ 228b/9.

ķavmın 177a/8

sekisen 150a/3

seksen 184a/12

toķsan 161a/4

1.2. SES BİLGİSİ

1.2.1. ÜNLÜLER

Eski Anadolu Türkçesinde *a, e, ı, i, o, ö, u, ü* olmak üzere Türkçenin sekiz temel ünlüsü bulunmaktadır. Bu sekiz ünlünün yanı sıra bazı araştırmacılar tarafından dokuzuncu ünlü olarak bir *kapalı e* ünlüsünün varlığı kabul edilmektedir. Metinlerde bu sesi gösterici belirgin bir işaret olmadığını ileri süren bazı araştırmacılar ise çalışmalarında bu sese yer vermemektedir.

1.2.1.1. Ünlü Değişmeleri

Türk dilinin tarihî seyri incelendiğinde ünlü değişmelerinin çok önemli bir yer tuttuğu görülür. Bu ünlü değişmeleri kimi zaman belli kurallarla açıklanabilse de genellikle sebebi tam olarak izah edilmemiştir. Metinde müstensihın ağız özelliklerini metne yansıtmaması sebebiyle ünlü değişmeleri yoğun olarak görülür.

1.2.1.1.1. i/e değişmesi

Türklük biliminin önemli tartışma alanlarından biri *kapalı e* sesinin⁸⁹ varlığıdır. Eskiden beri Türkçede aynı kelimenin hem *i*'li hem de *e*'li yazılışlarının olmasından dolayı *i/e* değişimi konusunda uzmanlar kesin bir görüş birliğine varamamışlardır. Bugün *e* ile yazılan pek çok kelime Eski Anadolu Türkçesi döneminde *i* ile yazılmıştır.

⁸⁹ Geniş bilgi için bk. Emine C. Yılmaz, “Ana Türkçede Kapalı e Ünlüsü”, *Türk Dilleri Araştırmaları*, Ankara, 1991, s. 151-165.

Bu sebepten ötürü Sir G. Clauson, N. A. Baskakov, E. R. Tenisev gibi bazı Türkologlar Türkçede kapalı *ê* ünlüsü ile birlikte 9 aslî ünlü ses olduğunu kabul ederler.⁹⁰

Araştırmacıların bazısı ise bu sesi ayırt edici unsurların metinlerde bulunmadığını gerekçe göstererek yazılışa sadık kalınmasını ve bu sesin *i* şeklinde okunmasını tercih eder.⁹¹

Konu ile ilgili bir çalışma yapan Musa Duman'ın belirlediği şu önemli tespitler çalışmamız için yol gösterici olmuştur: “Kalıplaşmış yazı geleneği içinde hareke kullanılmadan yazılmış eserlerde, özellikle 17. asırdan sonrakilerde, eser mahallî ağız özelliği taşııyorsa, ilmî muhitin çevresinde oluşmuş seslendirmeleri gösteren çeviriyazılı metinlerden ve bu konuda yapılmış çalışmaların sonuçlarından yararlanılmalıdır. Yapılan çalışmalarda söz konusu hususlarda birçok kelime için, söyleyişin bugünkü standart dile yaklaşmakta olduğuna işaret etmektedir.

Tarihi metinlerin harekeli olanlarında bu işaretlere itibar edilerek, aynı sesi göstermek için çift hareke kullanılması durumunda ise *é* işaretiyle seslendirme yapılabilir.

Hem harfle hem harekeyle gösterilen seslerde ise gelişmeleri şekilleri göstermeleri hasebiyle harekelerin esas alınması daha akla yatkın gözükmektedir.”⁹²

⁹⁰ Timur Kocaoglu, “Tarihi Türk Lehçeleri Metinlerinin Transkripsiyonlanmasında Kapalı *ê*/i Meselesi” **Türk Kültürü**, S. 483-484, Ankara, 2003, s. 268; Ayrıca bk. Reşit Rahmeti Arat, “Türkçe Metinlerde *e*/i Meselesi”, **Makaleler**, C. I, Ankara, 1987, s. 334-341; Ahmet Cevat Emre, “Türkçe’de Bulanık *e* (*ê*) Fonemi”, **Türk Dili Belleten**, seri III/ 6-7 (1946), s. 487-497; Mecdut Mansuroğlu, **Sultan Veled’in Türkçe Manzumeleri**, İstanbul, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yay., 1958, s. 7; a. mlf., **Ahmet Fakih-Çarhnâme**, s. 33; Saadet Çağatay, **Türk Lehçeleri Örnekleri**, Ankara, 1977, s. VII.

⁹¹ Zeynep Korkmaz, **Marzubân-nâme Tercümesi** s. 73-77; Faruk K. Timurtaş, **Eski Türkiye Türkçesi** s. 19-25; M. Mehdi Ergüzel, **Şirvanlı Mahmud Tarih-i İbn-i Kesir Tercümesi**, (IV Cilt, 2. Kısım), **Dil Özellikleri-Metin-Sözlük-Dizin**, Ankara, TDK Yay., 1994, s. 16; Leylâ Karahan, **Erzurumlu Darîr Kısas-i Yûsuf (Yûsuf u Züleyhâ) (İnceleme-Metin-Dizin)**, Ankara, TDK Yay., 1994, s. 43-44; Mustafa Özkan, **Mahmûd b. Kâdî-i Manyâs, Gülistan Tercümesi**, Ankara, TDK Yay., 1993, s. 79-84; Mehmet Özmen, **Ahmed-i Dâ’î Divanı (Metin-Gramer-Tıpkıbasım)**, Ankara, TDK Yay., 2001, s. 301; Osman Yıldız, **Şeyyâd Hamza Yûsuf u Zelîhâ (Destân-ı Yûsuf) Giriş-İnceleme-Metin-Dizinler**, Ankara, Akçağ Yay., 2008, s. 158.

⁹² Musa Duman, “Klâsik Osmanlı Türkçesinde *i*/e Meselesine Dair”, **Makaleler** Eski Türkiye Türkçesinden Osmanlı Türkçesine, Kesit Yay., İstanbul 2008, s. 74.

Metnin tamamının harekeli olması ve *kapalı e* sesini gösteren ayırt edici bir işaretin olmaması sebebiyle imlâya bağlı kalarak *i* şeklinde okumayı uygun gördük.

Günümüzde *e*'li olarak telaffuz edilen kelimelerin pek çoğu Eski Anadolu Türkçesi döneminde *i* yönündedir.

gice “gece” 199b/13, biş “beş” 169b/4, yiliñden “yelinden” 169b/10, yirleri “yerleri” 169b/12, iriş- “eriş-” 175a/4, irtе “erte” 198a/6, vir- “verdi” 199b/3, yimiş “yemiş” 175b/13, yig “yeg” 229b/6, yitmiş “yetmiş” 212a/11, di- “demek” 187b/8, girü “gerü” 156b/10, yit- “yetişmek” 229b/13.

Eserde bu değişimin farklı kelimelerde de karşımıza çıktığı görülür. Dönemin diğer eserlerini incelediğimizde *e/i* değişiminin bu denli ileri boyutta olduğu görülmez. Bu özelliğin de diyalektik farklılıktan ileri gelmiş olması kuvvetle muhtemeldir. Benzer bir örnek Hayati Develi'nin yayınladığı *Fatiha Tefsirinde* vardır. Develi, birinci teklik şahıs zamiri *men* ve bunun /b/'li şekli *binüm* Kıpçak tesiri gibi yorumlanabilir⁹³ diyerek bu değişimin Kıpçak Türkçesi özelliği olabileceğini vurgular.

Yine, benzer kullanımlar Erzurumlu Darîr'in *Kıssa-i Yûsuf* adlı eserinde de görülür. Eserde *birü* “berü”, *digül* “degil”, *dide* “dede” örneklerinin *ye*'li yazıldığını belirten Leylâ Karahan, bu değişmeyi Doğu Türkçesinin tesiri olabilir⁹⁴ şeklinde değerlendirir.

Bu değerlendirmeler ışığında metnimizde ileri derecede sayılabilecek *e/i* değişimlerinin Kıpçak Türkçesi veya Doğu Türkçesinin özelliği olabileceğini söyleyebiliriz.

sin “sen” 225a/12

diliklerinden “dileklerinden” 135a/9

kelici “keleci” 136a/7

muḥālifet “muhalefet” 225a/13

⁹³ Hayati Develi, “Ağız Özellikleri Taşıyan Bir Eski Türkiye Türkçesi Metni: Fatiha Tefsiri”, s. 65.

⁹⁴ Leylâ Karahan, *Erzurumlu Darîr Kıssa-i Yûsuf*, s. 44.

niyise “neyse” 191a/1

sigiritse “segirt-” 175a/7

Metinde *e* ünlüsü taşıyan ancak günümüzde *i* ile söylenen kelimeler şunlardır:

eyü < edgü “iyi” 224a/11

gey- < ked- “giymek” 225b/10

geyürdiler < kedür- “giydirmek” 179a/1

Standart Türkçede *il* “vilayet” şeklinde telaffuz edilen ancak konuşma dilinde ve ağızlarda yer yer *el* şeklinde de telaffuz edilen kelime metinde dört yerde geçmiştir ve tamamında *e* ünlüsü ile yazılmıştır.

el “il” 244a/3

Metinde kimi kelimelerin hem *i* şeklinde hem de *e* şeklinde yazılması da söz konusudur. Ancak *i*’li şekiller daha baskındır.

e’li Kullanım	Kullanım Sıklığı	i’li Kullanım	Kullanım Sıklığı
eşit-	2	işit-	32
ver-	1	vir-	136
gece	7	gice	17
gerü	3	girü	90
yegrek	3	yigrek	5

1.2.1.1.2.ö/e değişmesi

Bu değişim metnimizde bir örnekte tespit edilmiştir. “öyle” kelimesi birkaç yerde “eyle” şeklinde yazılmıştır.

eyle < öyle < o+ile < ol+ile 193b/11

1.2.1.1.3. ı/u, i/ü değişmeleri

Eski Türkçedeki çok heceli sözlerin son seslerinde bulunan *-ğ/-g* ünsüzleri ile, ek sonlarındaki *-ğ/-g* ünsüzlerinin Güney-Batı Türk dili kollarında yavaş yavaş eriyip kaybolması ve geride kalan ünlünün yuvarlaklaşması sebebiyle⁹⁵ metnimizde yuvarlaklaşmış ünlülere sıklıkla rastlanmaktadır.

ķamu < ķamuğ 165b/7

ķapu < ķapığ 192b/1

şaru < şarığ 222a/3

ţapu < ţapığ 148a/11

ayru < adrığ 166b/1

ţaru < ţarığ 196b/5

Ayrıca *i-* cevher fiilinde de bu değişme karşımıza çıkar. Bu yuvarlaklaşmalar Eski Anadolu Türkçesinde görülen diğer yuvarlaklaşmalar kadar yaygın değildir. Burada da müstensihin ağız özelliklerini metne yansıtmış olduğunu görebilmekteyiz.

yoğ-udı 186a/12, uyuz-udı 195a/6, artuğ-udı 225b/8, yol-udı 137b/7, arşun-udı 195a/1, yoğ-uken 187b/1, ķul-udum 231b/8.

buñar 192b/7, yavuz 148b/11, demür 174b/4, münāre 147a/9 gibi örneklerde dudak ünsüzleri *b*, *m* ve diş-dudak ünsüzü *v*'nin yuvarlaklaştırıcı etkisiyle ı/u, i/ü değişmeleri gerçekleşmiştir.

aru “arı” 174b/7, ķādur 196a/9 gibi örneklerdeki değişimler ise benzeşme yoluyla oluşmuş yuvarlaklaşmalar izlenimi vermektedir.

⁹⁵ Zeynep Korkmaz, *Marzubân-nâme Tercümesi*, s. 77.

1.2.1.1.4.a/u değişmesi

Bir örnekte görülen bu değişmenin gerçekleşmesinde dudak ünsüzü v'nin yuvarlaklaştırıcı etkisi olabileceği gibi, Kıpçak Türkçesinin bir özelliği olan dar-yuvarlak ünlüleri daha çok tercih etmesini de göz önünde bulundurmak gerekir.⁹⁶

yuvlak 139b/5

1.2.1.2. Ünlü Uyumu

1.2.1.2.1. Dil Benzeşmesi

Türkçenin bütün dönemlerinde olduğu gibi Eski Anadolu Türkçesi döneminde de dil benzeşmesi oldukça sağlamdır. Bu benzeşme metnimizde bazı istisnalar⁹⁷ dışında tamdır. Hatta günümüzde uyuma aykırı olan *ki* aitlik eki, *ile* edatı ve *i-* yardımcı fiilinin hikâye ve rivayet çekimleri kalın sıradaki kelimelerde uyuma girmiştir.

ortasındaki 220a/1, karnındaki 168b/10, kapusındaki 238a/8, andaki 242a/5, od-ıla 150a/6, anuñ-ıla 162a/11, taş-ıla 194b/5, at-ıla 239a/10, yoğ-ıdı 140a/6, yoğ-ısa 153b/5, var-ıdı 193b/3, yarlıgar-ımışsın 135b/3.

Burada uyuma giren *ki* aitlik eki tüm örneklerde “ğ” sesi ile yani tonlulaşmış olarak kullanılmıştır. Bu ek ile ilgili Bilâl Yücel şu bilgiyi verir: “Aitlik eki, +*KI* yanında +*GI* şekliyle Harezmi döneminden itibaren Orta Asya eserlerinde görülen ortak ektir. Ekin devamlı surette yumuşak (sedalı) ünsüzle telaffuzları (+*GI*) ise Kıpçak

⁹⁶ Ali Akar, “Türkiye Türkçesi Ağzlarında Oğuzca Dışı Dil Unsurları”, **ICANAS 38 Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi**, Ankara 10-15 Eylül 2007 (Bildiri Kitabı: 38. ICANAS Bildiriler/Papers: Dil bilimi, Dil Bilgisi ve Dil Eğitimi, C. I, Ankara, 2011, s. 29.

⁹⁷ Geniş bilgi için bk. Musa Duman, “Eski Türkiye Türkçesi Dönemine Ait Bazı Metinlerdeki Dil Uyumuna Aykırı Örnekler Üzerine”, **Makaleler** Eski Türkiye Türkçesinden Osmanlı Türkçesine, Kesit Yay., İstanbul, 2008, s. 11-20; a. mlf., “Klâsik Osmanlı Türkçesi Döneminde Dil Uyumuna Aykırı Örnekler Üzerine”, **Makaleler**, Eski Türkiye Türkçesinden Osmanlı Türkçesine, Kesit Yay., İstanbul, 2008, s. 75-79.

metinlerine özgüdür.”⁹⁸ Metnimizde ekin bu şekilde kullanılmasını eserdeki Kıpçak Türkçesi özelliklerinden biri olarak görmek mümkündür.

1.2.1.2.1.1. Uyum Dışında Kalan Ekler

-iken zarf-fiil eki: Günümüzde olduğu gibi metnimizde de bu zarf-fiil eki uyum dışında kalmıştır.

kucağında-y-iken 164a/8

yoğ-iken 187a/10

oğlan-iken 139b/7

oğurken 144a/11

kılurken 175a/9

otururken 215b/3

-yor şimdiki zaman eki: Bu ek de iken zarf-fiil eki gibi uyum dışında olan eklerdendir.

geliyorur 155a/10.

1.2.1.2.2. Dudak Benzeşmesi

Dudak benzeşmesi,⁹⁹ Türkçenin oldukça geç başlamış ve gelişmesi de ağır yol alan bir ünlüleri düzenleme olayı olduğundan, Türk dili bu yönde Eski Türkçe döneminden Eski Anadolu Türkçesine gelinceye kadar elle tutulur bir ilerleme kaydetmemiştir. Bu nedenle, Eski Anadolu Türkçesi, dudak benzeşmesi bakımından ufak tefek bazı benzeşme ışıltılarının göze ilişmesine rağmen genel durumu ile yine de Eski Türkçe ile paralel gitmiştir. Hatta Eski Türkçeden Eski Anadolu Türkçesine uzanan zaman süresinde meydana gelen belirli bazı ses değişimleri, düzlük yuvarlaklık

⁹⁸ Bilâl Yücel, “Cengizname Elyazmalarının Dili Üzerine”, **Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi**, 7(1), 2018, s. 62.

⁹⁹ Geniş bilgi için bk. Hayati Develi, **Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyıl Osmanlı Türkçesinde Ses Benzeşmeleri ve Uyumlar**, Ankara, TDK Yay., 1995; Muhammet Yelten, “Hibetullah b. İbrahim’in Saatinâmesi ve Eserde Dudak Uyumunun Durumu”, **TDED**, c. XXVIII, İstanbul, 1999, s. 585-593; Yavuz Kartallıoğlu, **Klâsik Osmanlı Türkçesinde Eklerin Ses Düzeni (16., 17. ve 18. Yüzyıllar)**, Ankara, TDK Yay., 2011.

esnasındaki dudak benzeşmesinin Eski Türkçeye oranla daha da bozulmasına yol açmıştır.¹⁰⁰ Metnimiz dudak benzeşmesi açısından diğer Eski Anadolu Türkçesi dönemi eserleri ile benzerlik gösterir. Bunun yanında kimi kelimelerde farklı yazılışların tespit edilmesi kelimelerin uyuma girmeye başladığını göstermektedir.

1.2.1.2.2.1. Köklerde Uyumsuzluk

Kelime köklerinde görülen yuvarlaklaşmaların birinci nedeni bazı kelimelerin Eski Türkçede de yuvarlak olmaları ve bu özelliklerini aynen devam ettirmeleridir.

incü 242a/11

dilkü 191a/5

kendü 191a/13

ağu 150a/6

delü 206b/3

eyü 224a/11

karşu 227a/13

girü 228b/10

şasu 234a/7

degül 150b/11

ķayķu < ķadķu 184b/8

ķamu 191a/10

İkinci neden ise Eski Türkçeden Batı Türkçesine geçerken kimi kelimelerdeki g/ğ sesleri düşmüştür. Bu düşmeye bağlı olarak bazı kelimelerde yuvarlaklaşmalar meydana gelmiştir.

ķamu < ķamuğ 165b/7

ķapu < ķapığ 192b/1

şaru < şarığ 222a/3

ķapucınuñ < ķapığ 148a/11

ayrucadur < adrığ 166b/1

ķaru < ķarığ 196b/5

¹⁰⁰ Zeynep Korkmaz, *Marzubân-nâme Tercümesi*, s. 79.

Metinde *g/g* ünsüzlerinin düştüğü hâlde yuvarlaklaşma görülemeyen örnekler de bulunmaktadır.

çeri < çerig 231a/5

diri < tirig 231a/7

kici < kicig 186a/5

katı < katıg 134a/7

Son olarak bir kısım yuvarlaklaşmalar ise dudak ünsüzlerinin yuvarlaklaştırıcı tesiriyle gerçekleşmiştir.

demür 215b/12, kerpüci 221a/10, yavuz 241a/10.

1.2.1.2.2.2. Eklerde Uyumsuzluk

Eserimizde düzlük yuvarlaklık bakımından dudak benzeşmesine uymayan pek çok ek bulunmaktadır. Bunların bir kısmı belirli dudak ünsüzlerinin yanlarındaki ünlüleri yuvarlaklaştırmaları neticesinde uyum dışında kalmıştır. Bir kısmı ise eklerin ilk şekillerini devam ettirerek uyumsuzluğa sebep olmuşlardır. Ekleri bu bakımdan yuvarlak ünlülü ekler ve düz ünlülü ekler olarak ikiye ayırmak gerekir.

1.2.1.2.2.2.1. Yuvarlak Ünlü Taşıyan Ekler

Eski Anadolu Türkçesinin karakteristik özelliklerinden olan yuvarlaklaşma temayülü eserimizde de pek çok ekte görülmektedir. Bu yuvarlak eklerin bir kısmı Eski Türkçe döneminde de yuvarlaktırlar. Bir kısmı ise çeşitli sebeplerle sonradan yuvarlaklaşmıştır.

Zarf-fiil eki -up/-üp: Eski Anadolu Türkçesinde daima yuvarlak kullanılarak uyum dışında kalmıştır. Metinde imlâ özelliği olarak kimi zaman *-b* ile kimi zaman da *-p* ile yazılmıştır.

girüp 224b/2, içüp 160b/2, ölüp 183b/2, ün çeküp 182a/10, bulaşüp 178b/4, varup 231b/7, kığırdup 180a/4.

Sıfat-fiil eki -duḡ/-dük: Ek, Eski Türkçede yuvarlak olarak kullanılmıştır ve bu özelliği Eski Anadolu Türkçesinde de genel olarak devam etmiştir. Eserin adeta karakteristik özelliklerinden olan $g > y$ değişmesi bu ekte de görülür.

uḡraduḡum 156b/9, ayrıldıḡum 178a/4, gördüḡümüz 134a/5, söyledüḡum 136a/8, kelecileşdüyümden 136a/5, işlemedüyüñ 157b/2.

Birkaç örnekte ek düz kullanılarak uyuma girmiştir:

umdıḡına 180b/6, çıkdıḡı 140b/7, didiḡı 215b/5, didikleri 225b/8.

Fiilden fiil (ettirgenlik) yapma eki -dur/-dür, -ur/-ür, -ḡur/-ḡür: Öteki Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde olduğu gibi metnimizde de bu eklerin ünlüleri daima yuvarlak kullanılarak uyum dışında kalmıştır.

söyündüreyin 156a/6, indürdi 210b/9, töldurdılar 220a/10, yaraşduralum 140a/8, tögürdi 233a/9, geçürdi 220b/5, durḡurun 173a/4.

Emir eki -sun/-sün, -sunlar/-sünler: Eski Türkçe döneminde {-sUn}/{-sUnlAr}, {-zUn}/{-zUnlAr} şeklinde görülen yuvarlak ünlülü yapılar bu dönemde de devam etmiştir.¹⁰¹ Eklerin metnimizde de genel olarak kullanımı bu şekildedir.

balkısun 179b/9, beslesün 184a/5, binsün 227b/4, azmasunlar 236a/9, ihtiyār kılsunlar 217b/1, derilsünler 183a/8, iletsünler 218b/2.

Bu ek, metnimizde birkaç örnekte uyuma bağlı olarak düz şekilde de kullanılmıştır.

virsin 226a/1, kıḡırsın 133b/4, kılsın 207b/3, gelmesin 227b/4.

¹⁰¹ A. Von Gabain, **Eski Türkçenin Grameri**, (çev. Mehmet Akalın), 5. bs., Ankara, TDK Yay., 2007, s. 79.

Eski Anadolu Türkçesinde kimi eklerde bu şekilde karışık kullanımlar söz konusu olabilmektedir. Bunun bir nedeni de kelimelerin uyuma girmeye başlamasıdır.¹⁰²

Bildirme eki -dur/-dür, -durur: Ek, tur- yardımcı fiilinin geniş zaman biçiminden çıkmıştır. Eski Anadolu Türkçesinin ilk dönemlerinde daha çok *turur/durur* şeklinde ekleşmemiş olarak kullanılmıştır. Zamanla kelimelere ekleşerek *-dur/-dür* şeklini almıştır. Ekin kullanımı daima yuvarlaktır.

ğavğädur 236b/9, fazıldur 134a/8, yigrekdür 136a/7, devletsüzdür 233b/2, üzere durur 151b/10, şeytāni durur 162b/2, rahmāni durur 162b/2.

Fiilden isim yapma eki -ğu/gü, ku/kü: Birkaç kelimedede görülen ek daima uyum dışında kullanılmıştır.

kayğu 184b/8, uyku (udı-ku) 178b/2.

İyelik ekleri

Teklik 1. ve 2. şahıs iyelik eklerinin bağlayıcı ünlüleri daima yuvarlaktır.

dostum 136a/5, kulum 220b/10, milküm 222b/10, ehlüm 142b/7, ümmetün 173b/9, dermānuñ 178a/6, dostuñ 136b/9, ‘ömrün 186a/6.

Çokluk 1. şahıs iyelik ekinin hem bağlayıcı ünlüsü hem ek ünlüsü *-(u)muz/-(ü)müz* Eski Anadolu Türkçesi döneminde umumiyetle yuvarlak olarak kullanılmış ve uyum dışında kalmıştır.

oğlancuqlarumuza 218a/9, sözümuze 158a/12, ‘ālimlerümüz 218a/7.

Az sayıda örnekte ekin uyuma girdiği ve düz yazıldığı görülür.

¹⁰² Konu ile ilgili geniş bilgi için bk. Aziz Gökçe, “Eski Anadolu Türkçesinden Osmanlı Türkçesine Dudak Uyumu ve Ünsüz Uyumu”, **Turkish Studies** International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 4/3 Spring 2009, s. 991-1012.

üstümize 216b/6, cānımız 171b/7.

Çokluk 2. şahıs iyelik ekinin hem bağlayıcı ünlüsü hem ek ünlüsü *-(u)ñuz/-* *(ü)ñüz* Eski Anadolu Türkçesi dönemine ait metinlerde olduğu gibi eserimizde de yuvarlaktır.

kardeşünüz 206b/11, peygamberünüz 187b/12.

İlgi hâli eki *-uñ/-üñ, -nuñ/-nüñ*: Dudak uyumunun dışında kalan eklerdendir ve metnimizde daima yuvarlak ünlülüdür.

senüñ kuldur 188a/3, *honuñ* biri 188a/6, *anasınuñ* göñli 199b/11, *kürsñnüñ* ayağın 242b/6.

İsimden isim yapma eki *-lu/-lü*: Eski Anadolu Türkçesinde ek sonlarındaki *-g/-ğ* ünsüzlerinin düşmesi neticesinde bu seste bir yuvarlaklaşma meydana gelir.

kuvvetlü 140a/11, heybetlü 156b/3, kıymetlü 146a/3, dürlü 186b/11, ağılu 170b/10, kutlu 203b/6, tatlu 205b/13, yazuklu 147b/10.

İsimden isim yapma eki *-suz/-süz*: Sıfat yapma eki *-lı/-li*'nin karşıtı olarak kullanılan ek, metnimizde daima yuvarlak kullanılmıştır.

oransuz 145b/8, anasuz 233b/9, sağışsuz 159a/1, susuz 200b/1, habersüz 141b/2, ümmetsüz 160a/7, gözsüz 212b/12.

Görülen geçmiş zaman eki

1. ve 2. şahıs çekimlerinde görülen geçmiş zaman ekinin ünlüsü daima yuvarlak olarak kullanılmaktadır.

***-du-m/-dü-m*:** Bu ek, Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde olduğu gibi eserimizde de daima yuvarlak olarak kullanılmıştır.

eyledüm 231a/11, gelürdüm 210a/11, didüm 220b/2, şınardum 220b/1, unuttum 243a/5, yaratmasaydum 136a/12.

-du-ñ/-dü-ñ, -du-ñuz/-dü-ñüz: Bu ek, görülen geçmiş zaman çekiminin birinci şahsında olduğu gibi daima yuvarlak olarak kullanılmaktadır.

yaratduñsa 138b/8, bildüñ 154b/2, hüküm kılduñ 157b/12, kalduñuz 240b/1, gördüñüz 191a/8, günāh eyledüñüz 178b/11.

-du-ķ/-dü-k: Görülen geçmiş zaman 1. teklik şahsında olduğu gibi 1. çokluk şahsında da daima yuvarlak olarak kullanılır.

didük179a/13, geldük 229a/8, gördük 208a/6, sıduķ 216b/7, buyurduķ 238b/3, kazanduk 170a/10, buñalduk 183a/6.

Çokluk birinci şahıs bildirme eki -uz/-üz: Ek, biz şahıs zamirinin ekleşmesiyle oluşmuştur, kullanımı oldukça sınırlıdır.

hādimlerüñüzüz 153a/11, ölmüşlerdenüz 158a/11.

Çokluk birinci şahıs eki (emir ve şartta) -vuz/-vüz: Eski Anadolu Türkçesi döneminde oluşmuş eklerden biridir. Ek, yanındaki dudak ünsüzü v'nin etkisiyle yuvarlaklaşarak uyum dışında kalmıştır.

alavuz 229a/6, kurtulavuz 218a/10, koyavuz 236b/3, görmeyevüz 218a/10, üleşevüz 229a/6, yiyevüz 212b/6, virevüz 219b/12.

Çokluk birinci şahıs eki -uz/-üz: Ek, biz şahıs zamirinin ekleşmesiyle oluşmuştur. Yuvarlak ünlülü olarak kullanılır.

korķaruz 156a/2, yaparuz 219b/4, buyururuz 236a/9, bilmezüz 177b/11, isterüz 177b/10, eylerüz 201b/3.

Bir örnekte ekin düz şekilde kullanılarak uyuma girdiği görülür.

dileriz 156a/2.

Çokluk birinci şahıs emir eki -alum/-elüm: Ek, Eski Anadolu Türkçesinde dudak uyumu dışında kullanılır.

ıolduralum 220a/6, şoralum 173a/8, yaraşduralum 140a/8, yıgalum 220a/8, öldürelüm 177a/1, üleşelüm 214b, görelüm 133b/5.

Çokluk ikinci şahıs emir eki -(u)ñ/-(ü)ñ: Eserimizde daima yuvarlak ünlülü olarak kullanılır ve uyum dışında kalır.

saçuñ 168b/4, saşınıñ 177b/12, baçuñ 134a/8, dönüñ 226a/13, gelüñ 134a/8.

Geniş zaman eki -ur/-ür: Bu ek, Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde olduğu gibi eserde de genellikle yuvarlak olarak kullanılmaktadır.

buyururuz 236a/9, oturur 146a/6, kavrulur 162b/8, varurvan 231a/2, getirürler 164b/11, virürler 166a/3, eydür 168b/4.

Ek bir örnekte düz kullanılmıştır.

işidirler 223b/12.

Zarf-fiil eki -u/-ü: Bu zarf-fiil eki dönem metinlerinde ve eserimizde büyük oranda uyum dışında kullanılır.

yügürü yoluma girdi 156b/2, sevünü sevinü yarmağa aldılar 177b/13, uyanu geldüm 154a/1, şatılı şatılı Mışra geldi 184a/13.

Ekin az da olsa uyuma girdiği görülür.

bir päre oloķ sā'at gāyib oldı, tañlaş dururlardı 161b/10.

İsimden isim yapma eki -cuḳ/cük: Kullanım alanı oldukça sınırlı olan bu ek iki örnekte tespit edilmiştir.

ḳaburcuḳdur 145b/6, oḡlancuḳlar 164b/7.

Fiildenden isim yapma eki -u/-ü: Genel olarak uyum dışında kullanılır.

ṭolu 164a/13, ḳoḳusu 184b/7, örtülü 146a/3, ölü 154a/9, ḳorḳusından 181b/7.

1.2.1.2.2.2. Düz Ünlü Taşıyan Ekler

Eski Anadolu Türkçesi metinlerindeki dudak uyumunun bozulması ile ilgili örneklerin bir bölümü de yalnızca düz ünlü taşıyan eklerde görülür. Bunların birçoğu Eski Türkçe dönemindeki düz şekillerini koruyan eklerdir. Bu ses olayı, bütün kelime tabanlarına, yapısında sürekli düz-dar ünlü taşıyan eklerin getirilmesi şeklinde görülür. Bunlar {-I} sınıfı ekleridir.¹⁰³ Eklerin eserdeki kullanımı şöyledir:

Yükleme hâli eki -ı/-i: Ekin kullanımı diğer Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde olduğu gibi metnimizde de düz ünlülüdür.

ṭamu içinde ol *yüzi* taḡlayalar 191a/10, ya‘nī yaratdum *ölümi* 192a/3, *namāzi* ḳadrī bile ḳılurlar 198a/2, ol *oḡlanı* buldular 200a/4, bu *ṭavarı* görün 200a/9.

İyelik eki -ı/-i: 3. teklik şahıs iyelik eki metnimizde daima düz ünlülü kullanılarak uyum dışında kalmıştır.

Muḥammed Muṣṭafānuñ ‘*ömri* 186b/8, anuñ *yiri* 203b/9, ḳavmun bir *pāziṣāhı* 215a/9, [anuñ] *pāziṣāhlığı* 222b/5.

Soru eki -mı/-mi: Soru eki Türk Dilinin hemen her devresinde düz ünlülü olarak kullanılmıştır. Metnimizde de kullanımı böyledir.

¹⁰³ Ali Akar, *Oḡuzların Dili Eski Anadolu Türkçesine Giriş*, s. 116.

işbu bahālara şatdun *mi*? 220a/12, beni *mi* yig seversin yoksa Muhammed’i *mi* yeg seversin? 136a/2, böyle *mi* kıldun? 201b/1.

İsimden isim yapma eki -cı/ci, çı/çi: Ek dudak uyumuna girmemiştir, düz ünlülüdür; ünsüz uyumuna ise bağlıdır.

elçi 232a/1, ekinciler 190b/9, da‘vici 199b/1, ıklıkçılar 190b/11, kopuzcılar 190b/12, oyuncular 191a/5, avıcı 206b/4.

İsimden isim yapma eki *lık/lik*: Ek, Eski Anadolu Türkçesinin diğer eserlerinde olduğu gibi metnimizde de genel olarak düz şekilde kullanılmaktadır.

erlik 163a/6, ‘ādillik 167b/12, cömerdlik 168a/1, zāhidlik 206a/1, hıyānetlik 139b/1, kullık 140b/2, yıllık 170b/4.

Bununla birlikte azımsanmayacak oranda yuvarlaklaşan örnekler de vardır.

günlük 170b/4, yoğunluğu 221b/2, aruluk 160b/6, cāzūluk 134a/5.

Hatta kimi zaman aynı kelimenin iki şekilde de imlâ edildiği görülür. Bu durum ekin uyuma girme çabasında olduğu şeklinde değerlendirilebilir.

delülük 208a/8

delülik 207b/8

İsimden isim yapma eki -ncı/-nci: Daha çok sayılarda karşımıza çıkan bu ekin kullanımı daima düz ünlülüdür.

beşinci 196a/11, altıncı 196b/1, ikinci 196a/5.

Fiilden isim yapma eki -ıcı/-ici: Eski Türkçe döneminde fiillerden sıfat görevli isimler yapan {-GuçI} ekinden (ölürgüçi “canı”, kolguçi “dilenci”, kınaguçi “eziyet

eden”)¹⁰⁴ gelişen bu ek Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde sürekli düz ünlülü olarak görülür. Metnimizdeki örneklerin tamamı da bu şekildedir.

söyleyici 187a/12, çalıcılar “çalgıcı” 191a/4, incidici 171a/2, yarlıgayıcıdur 147b/10, işleyiciler 148b/5.

-l-, -n-, -ş- fiilden fiil yapma eklerindeki yardımcı ünlüler: Bu yardımcı ünlüler metinde düz kullanılarak uyum dışında kalmıştır.

arturışdılar 179b/13, yügrışdügi 173b/3, dokına 149a/7, yorıldılar 227a/13, şatılı 184a/12, atıldı 242b/7.

Görülen geçmiş zaman eki -dı/-di: Görülen geçmiş zaman eki 3. teklik şahısta büyük çoğunlukla düz ünlülü olarak kullanılır.

viribidi 216b/11, eyitdi 178a/12, geldi 179a/8, ikrār eyledi 208b/7, yapışdı 206a/9, çağırdı 204b/7, şordı 210a/11, buldı 144a/12.

Ekin yuvarlak kullanılarak uyuma girdiği örnekler de görülür.

kondu 240b/13, toldu 171b/1, oldu 238b/7.

Öğrenilen geçmiş zaman eki -mı/-miş: Görülen geçmiş zaman ekinde olduğu gibi öğrenilen geçmiş zaman eki 3. teklik şahısta düz ünlülü olarak kullanılır.

söyünmiş 243b/4, geymiş 225b/10, gelmişdür 194b/6, yatmışdun 160a/12, bunamış 184b/6, dutmuşlardur 149b/13.

¹⁰⁴ Gabain, a.g.e., s. 52-53.

Gelecek geçmiş zaman eki -isar/-iser: Eski Anadolu Türkçesi dönemine özgü olan bu -isar/-iser gelecek zaman eki dönemin diğer eserlerinde olduğu gibi metnimizde de uyum dışında kalmıştır.

olısar 234b/12, kılısardur 240a/7, ĥarāb kılısarsın 234b/7, ‘imāret olısardur 240a/2, idiserdür 220b/11.

Teklik 2. şahıs emir eki -ğil/-gil: Eski Anadolu Türkçesi döneminde daima düz ünlü ile kullanılan ek metnimizde de düz ünlülüdür.

yigil 134b/10, dilegil 164a/7, eyitgil 224a/2, şalavāt viribigil 164a/11, çıkğıl 227a/9, oturmağıl 241a/3, yarlığağıl 150a/1, şāz olğıl 163b/11.

Teklik 2. şahıs bildirme eki -sin/-sin: Diğer Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde olduğu gibi metnimizde de kullanımı düz ünlülüdür.

kimsin 243b/7, kişisin 145a/8, devletsüzsin 233b/2, kâfirsın 240a/1.

Teklik 1. şahıs eki -ın/-in: Diğer Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde olduğu gibi metnimizde de kullanımı düz ünlü iledir.

dilemezin 226a/1, virmezin 226b/8, bilmezin 200a/7, isterin 230a/6, gelirin 193a/6, kayurmazın 226b/2, varurın 199b/4.

Teklik 2. şahıs eki -sin/-sin: Ekin kullanımı genellikle geniş zaman ve istek çekimlerinde görülür ve sürekli düz ünlü ile kullanılır.

göresin 148b/11, viresin 205b/3, bilmezsin 199b/6, süpürmezsin 213b/8, virürsin 193b/13, ĥarāb kılısarsın 234b/7, kılasın 148b/12.

Çokluk 2. şahıs eki -sız/-siz: Bu ekin de kullanımı teklik birinci şahıs eklerinde olduğu gibi daha çok geniş zaman ve istek çekiminde karşımıza çıkar.

istersiz 208a/13, bilürsiz 234b/13, ‘acebleşürsiz 161b/12, diyesiz 176b/7, azdurasız 204b/11, olursız 236a/12, alasız 229a/8.

-ıcağ/-icek Zarf-fiil eki: Eski Anadolu Türkçesinde dudak benzeşmesinin dışında olan eklerdendir. Metnimizde de benzer şekilde kullanılır.

göricek 146b/4, *varıcağ* 196a/3, *giricek* 177b/7, *çııkıcağ* 177b/7.

-ınca/-ince Zarf-fiil eki: Eski Anadolu Türkçesinin karaktereistik özelliklerinden olan *-g/-ğ* seslerinin düşmesini burada da görmekteyiz. Eski Türkçede *-ğınça/-ginçe* şeklinde olan bu ek, Eski Anadolu Türkçesine geçerken *-g/-ğ* seslerini düşürmüş *-ınca/-ince* şeklini almıştır.

olmayınca 170a/8, açınca 138a/13, kırmayınca 228a/9, bilincedür 254b/2.

1.2.1.3. Ünlü Türemesi

Ses özelliklerine veya birbirleri ile birleşme şartlarına bağlı bazı nedenlerle kelimenin ön, iç ve sonuna ünlü getirilmesi olayı¹⁰⁵ şeklinde tanımlanan ünlü türemesi Türk Dilinin önemli ses olaylarından ve hemen hemen her devresinde görülmektedir. Daha çok söyleyiş kolaylığı sağlamak için yapılan bu türemeler kelime başında, kelime içinde ve kelime sonunda olmak üzere üç şekilde karşımıza çıkar. Metnimizde ise ünlü türemelerine kelime başında çok az rastlanmış, kelime sonunda ise hiç rastlanmamıştır. Ünlü türemelerinin hemen hepsi kelime içinde meydana gelen türemelerdendir.

1.2.1.3.1. Kelime Başında Ünlü Türemesi

Kelime başında ön ses türemesi bir örnekte, *r* sesinden önce, görülür.

Urum 230a/3

¹⁰⁵ Zeynep Korkmaz, **Gramer Terimleri Sözlüğü**, Ankara, 3. bs., TDK Yay., 2007, s. 229.

1.2.1.3.2. Kelime İçinde Ünlü Türemesi

Metnimizde görülen kelime içinde ünlü türemelerini yabancı asıllı kelimelerde ve Türkçe kelimelerde meydana gelen türemeler şeklinde iki bölümde ele alacağız.

1.2.1.3.2.1. Yabancı Asıllı Kelimelerde Ünlü Türemesi

Türkçe kelimelerin dışındaki alıntı kelimelerde ünlü türemesine sıkça rastlanır. Bunun sebebi; alıntı kelimelerdeki hece düzeni ile Türkçe kelimelerin hece düzeninin farklı olmasındandır. Türkçe heceler tek doruklu bir yapıya sahiptir. Hâlbuki Türkçeye giren alıntı kelimelerin heceleri çift dorukludur. Çift doruklu hecelerin bulunduğu alıntı kelimelerdeki ünsüz gruplarının arasına dar ünlüler getirilerek kelimeler tek doruklu iki heceye dönüşür ve bu tür alıntı kelimeler Türkçe hece düzenine uygun hale getirilmiş olur.¹⁰⁶ Eserimizde de buna benzer türemeler çok fazladır. Hatta kimi zaman ünlü türemesi gerçekleşmiş biçimler, türeme olmamış şekillerden daha fazla kullanılmıştır. Örneklerin bir kısmı şu şekildedir:

‘ilimleri 168b/12, ‘ağıl 145b/6, şükürler 154a/1, hüküm 193a/4, aşıldan 177a/13, nefis 157b/1, vaşif 157b/1, vakit 158b/2, vakut 231b/5, hışım 136b/2, defin 219a/2, zühüd 167b/6, şabır 185a/5, şabur 167a/13, mekir 194b/7, ‘özürler 232a/2, kavulda 212a/8, faıldur 134a/8, milik 172b/5, Zımışık 200b/12, Dımışık’a 200b/10, mülükleri 168b/4, ‘arışda 136 b/10, kavumlarıñla 167a/8, nağıl 216a/8.

Heceleri uzun ünlülü veya birinci hecesi iki ünsüzle bitip ikinci hecesi uzun ünlülü olan iki heceli Farsça kelimelerde, birinci kelimesi iki ünsüzle bitip ikinci kelimesi ünsüzle başlayan bazı birleşik kelimelerin ortasında bir kısa ünlü türediğini görüyoruz. Söyleyiş kolaylığı sağlamak, Türkçeleştirmek amacına dayanan bu ünlü türemesi sonucu, iki heceli kelimeler üç heceli olmuştur. Ortada türeyen ünlü, kalınlık

¹⁰⁶ Osman Yıldız, **Yûsuf u Zelîhâ**, s. 158. Ayrıca bk. Sadettin Özçelik, “ Türkçede Kullanılan Arapça Kelimelerde Görülen Ses Olayları Üzerine Bazı Tespitler”, **Türk Dili**, S. 634, Ankara, 2004, s. 554-556.

incelik uyumu ile iki tarafındaki ünsüzlerin, yuvarlaklaştırıcı, daraltıcı veya inceltici etkilerine göre *u*, *ı* veya *i* ünlülerinden birisi olmaktadır.¹⁰⁷

rūzigārdur 211a/4, kārīvānı 235a/4, şāzılık 152a/9, kārūvān 177b/4, şāzumān 152a/2, şāzumānlığından 152a/3.

Yabancı kelimelerdeki bu ünlü türemeleri o kadar ileri bir boyuta ulaşmıştır ki bazen geniş ünlülerin bile türediği görülür.

Neşer 233a/13, neza^c 203a/11, zecer 236b/1.

Bazen özel isimlerde de ünlü türemeleri görülebilir.

Dāniyāl 239b/6.

1.2.1.3.2.2. Türkçe Kelimelerde Ünlü Türemesi

Alıntı kelimelerde meydana gelen değişimler daha çok söyleyişi kolaylaştırma amacına yöneliktir. Ayrıca bu türemeler hemen hemen her dönemde karşımıza çıkan ve adeta olağan sayılabilecek türemelerdendir. Burada esas üzerinde durmak isteğimiz ve bizler için de, ses değişimlerinde olduğu gibi, oldukça farklılık arz eden husus Türkçe kelimelerde görülen ünlü türemeleridir. Metnimizde yoğun olarak görülen Türkçe kelimelerdeki ünlü türemeleri üzerine çeşitli araştırmalar yaptık. Türkçe kelimelerdeki ünlü türemelerine geçmeden önce bu çalışmalar üzerinde durup araştırmacıların görüşlerini inceleyeceğiz.

Fatih Bakırcı, ünlü türemesine örnek olarak verebileceğimiz fiillerde ikinci hecede, özellikle söyleyişte kolaylık yaratma çabasıyla, yan yana olan ve boğumlanma noktaları bakımından /-rt-/ , /-rk-/ gibi ses gruplarında, iki ünsüz arasına düzlük-

¹⁰⁷ Mehmet Özmen, **Ahmed-i Dâ'î Divanı**, s. 307; Ayrıca bk. Sadettin Özçelik, "Türkçedeki Farsça Kelimelerde Görülen Ses Olayları", **Türk Dili**, S. 612, Ankara, 2002, s. 1037-1038.

yuvarlaklık uyumuna da uygun bir türeme ünlüsü girmiştir¹⁰⁸, şeklinde izah eder ve bu hadiseyi söyleyiş kolaylığına bağlar. Örnek olarak da *koruk-*, *örüt-* ve *ürük-* fiillerini gösterir.

Benzer bir görüşü A. Melek Özyetgin de dile getirir. Yazar Kitâbu'l-İdrâk üzerine yaptığı bir çalışmada; söyleyişte kolaylık yaratma çabasıyla, yan yana olan ve boğumlanma noktaları bakımından uygun olmayan /-rt-/ , /-rk-/ gibi ses gruplarında, iki ünsüz arasına düzlük yuvarlaklık uyumuna da uygun bir türetme ünlüsü girmiştir¹⁰⁹, diyerek Memlûk-Kıpçak sözlüklerinde bu türemelerin görüldüğünü dile getirir.

Muzaffer Akkuş, kelime ortasında görülen bu hususiyetin Kıpçak grubu şivelerinden İdil-Uralda da aynen tekrar ettiğini belirtir ve artugırak, aruk “hark”, azırak, belürüt- boruç, ilik “ilk, önce”, koruk-¹¹⁰ gibi örneklerde türeme hadisesinin gerçekleştiğini söyler.

Ünlüler ile ilgili çalışmalar yapan S. Kağan Yalçın, bu tip türemelerin ortaya çıkışı, Türkçenin ünsüz çiftlerine tepkisi, ünsüz çiftlerini reddetmesi, Türkçenin ses ve sözcük yapısı bakımından ünlü temelli olması gibi nedenlerle ilişkilendirilmektedir,¹¹¹ der.

Konu ile ilgili en kapsamlı çalışmalardan birini M. Vefa Nalbant, *Kıpçak Grubu Türk Lehçelerinin Tasnifinde Yeni Bir Ölçüt: Ünlü Türemeleri*¹¹² adıyla yapmıştır. Nalbant, Türkçenin lehçelerinin tasnifinde Türkçe kelimelerde görülen bu ünlü

¹⁰⁸ Fatih Bakırcı, *Tefsirü'l-Kur'an (80b-120b) Giriş-Metin-Dizin-Tıpkıbasım*), Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi, İstanbul, 2008, s. 42.

¹⁰⁹ A. Melek Özyetgin, *Ebû Hayyân Kitâbu'l-İdrâk li Lisâni'l-Etrâk Fîl: Tarihî-Karşılaştırmalı Bir Gramer ve Sözlük Denemesi*, Köksav, Tengrim Türklük Bilgisi Araştırmaları Dizisi: 3, Ankara, 2001, s. 91-92.

¹¹⁰ Muzaffer Akkuş, *Kitab-ı Gunya*, Ankara, TDK Yay., 1995, s. 155-156.

¹¹¹ Süleyman Kaan Yalçın, *Çağdaş Türk Lehçelerinde Ünlüler*, Ankara, TDK Yay., 2013, s. 248.

¹¹² Mehmet Vefa Nalbant, “Kıpçak Grubu Türk Lehçelerinin Tasnifinde Yeni Bir Ölçüt: Ünlü Türemeleri”, *Türkbilig*, 2017/33, s. 57-68.

türemelerinin dikkate alınmasını ve bu türemelerden yola çıkılarak yeni tasnif çalışmaları yapılabileceğini ifade eder. Daha çok Kıpçak Grubu Türk Lehçelerinde görülen bu ünlü türemeleri Doğu Türkçesi ve az da olsa Oğuz Türkçesi özellikleri gösteren metinlerde tespit edilmiştir. *kırk* > *kırık*, *yurt* > *yurut*, *ört-* > *örü-*, *ürk-* > *ürük-*, *kork-* > *koruk-* *tart-* > *tarut-* örneklerini veren Nalbant bu durumun seslik olaylarla açıklanabilmekle birlikte özellikle Kuzey-Batı Grubu Türk Lehçelerinde görülmesi bu seslik türemenin bu lehçe grubunda farklı bir yeri olduğuna işaret etmektedir¹¹³, şeklinde değerlendirir.

Kıpçak Türkçesi ile ilgili kaleme alınan gramer çalışmalarında da bu ünlü türemelerine genişçe yer verilir.¹¹⁴

Metnimizde ünlü türemeleri Türkçe kelimelerde oldukça fazladır. Bu kelimelerin ünlü türemiş biçimleri yanında türememiş şekilleri de görülür. Ancak bu derece yoğun bir türeme olması oldukça ilgi çekicidir.

altmış < altmış 186a/10

korukmadı¹¹⁵ < kırık- 141a/10

dürtüdi < dürt- 139b/13

köşük < köşk 144b/4

arutsun < art- 169a/2

görlük < görklü 168b/3

örüttiler < ört- 222a/5

yırıtdı < yırt- 224a/3

avıcı < avcı 206b/4

arılardan < ard 169b/13

sigiritse < segirt- 175a/7

kıgırıtdı < kıgirt- 217b/10

şıgırımaç < şıgirtmaç 231a/1

ayırtıdı < ayirt- 236b/4

¹¹³ Nalbant, **a.g.m.**, s. 60.

¹¹⁴ Örnekler için bk. Mustafa Argunşah, Gülten S. Yüksekaya, **Karahanlıca, Harezmce, Kıpçakça Dersleri**, 3. bs. İstanbul, Kesit Yay., 2013, s. 320; Hanefi Vural, Recep Toparlı, **Kıpçak Türkçesi**, Ankara, Sonçağ Yay., 2013, s. 41; Ali F. Karamanlıoğlu, **Kıpçak Türkçesi Grameri**, Ankara, TDK Yay., 1994, s. 13-14; Galip Güner, **Kıpçak Türkçesi Grameri**, İstanbul, Kesit Yay., 2013, s. 84.

¹¹⁵ Bu fiildeki türemeler Kars (Ercilasun, s. 98) ve Şanlıurfa (Özçelik, s. 37) ağzında da görülür.

tarıtdı < tart- 231b/12

örütmege < ört- 162a/4

dörüt¹¹⁶ < dört 233b/4

Hatta bazı örneklerde geniş-düz *a, e* ünsüzlerinin de türediği görülür.¹¹⁷

araslan¹¹⁸ < arslan 229b/3

boşalatdı < boşalt- 229b/11

alaplık < alplik 168a/2

döret < dört 146a/2

üyüretledi 133b/7

Araştırmacıların değerlendirmeleri ışığında, Türkçe kelimelerde görülen bu türemeler elbette bir söyleyiş kolaylığı kaygısıyla gerçekleşmiş olabilir. Ancak bu türemelerin büyük çoğunluğu Kıpçak Grubu Türk Lehçelerinde görülmektedir. Bu durum, Nalbant'ın belirttiği gibi, bu ses olayının Kıpçak Grubu Türk Lehçelerine özgü olduğu düşüncesini akla getirmektedir. Zira Nalbant, Karahanlı, Harezmi ve Çağatay Türkçeleri için hazırlanmış gramerlerde örneğine yer verilmemiş olan sözcük ortasındaki ünlü türemesi olayıyla, Tarihî Kıpçak Türkçesi metinlerinde sıklıkla karşılaşılmaktadır¹¹⁹ diyerek bu türemelerin Kıpçak Türkçesi için ayırt edici bir özellik olduğunu belirtir.

¹¹⁶ Dört kelimesindeki ünlü türemesi Hayati Develi'nin yayınladığı Fatiha Tefsiri (s. 66) ile Muzaffer Akkuş'un yayınladığı Kitâb-ı Guniyâ'da (s. 529) da geçer. Akkuş kelimeyi *dürüt* şeklinde okumuştur. Ancak Semih Tezcan bu harekelemeden kelimenin *dörüt* şeklinde okuması gerektiğini söyler. bk. Semih Tezcan, "Kitâbu'l-Gunya Harezmi Türkçesinden Anadolu Türkçesine Aktarılmış Bir İlmihal Kitabı", **Türk Dilleri Araştırmaları**, C. 5, Ankara, Simurg, 1995, s. 175.

¹¹⁷ Krş. Özyetgin, **a.g.e.**, s. 92.

¹¹⁸ Bu kelimedeki ünlü türemesine Gülistan Tercümesinde de rastlıyoruz. Eseri yayına hazırlayan Ali F. Karamanlıoğlu, vezne göre arslan okunması gereken kelime pek çok yerde *arsalan* şeklinde harekelenmiştir, der. bk. Ali F. Karamanlıoğlu, **Seyf-i Sarâyî Gülistan Tercümesi (Kitâb Gülistan bi't-Türkî)**, Ankara, TDK Yay., 1989, s. XLV; Ayrıca, Ali F. Karamanlıoğlu Zajaczkowski'nin yayınladığı **Kutb'un Hüseyin ü Şirin**'inde de arslan şeklinde ünlü türemesi gerçekleştiğini belirtir, bk. Karamanlıoğlu **a.g.e.**, s. XL. Biz ise yazmada *araslan* şeklinde harekelenişi için kelimeyi böyle okuduk, *araslan* şekli için bk. Recep Toparlı, Hanifi Vural, Recep Karaatlı, **Kıpçak Türkçesi Sözlüğü**, 3. bs., Ankara, TDK Yay., 2014, s. 10.

¹¹⁹ Nalbant, **a.g.m.**, s. 60.

Yine benzer bir değerlendirmeyi de Ali Cin yapmıştır. Doğu Türkçesi ve Eski Oğuz Türkçesi zellikleri gösteren Ali'nin Kıssa-yı Yusuf'ta da benzer sözcüklerde ünlü türemesine tanık olunmaktadır: *drt, kırık, rt-* vb.¹²⁰ Bu eserin Harezmi sahasında yazılmış olması ve bazı kaynaklarda yazarının Tatar olarak gösterilmesi Kıpçak Türkçesinin etkisinin vurgulanması açısından kayda değer bilgilerdir.¹²¹

Bu kapsamda metnimizde görülen bu türemelerinin gerçekleşmesinde Kıpçak Türkçesinin etkisinden söz edebiliriz.

1.2.1.4. nl Düşmesi

Çeşitli ses olayları sonucunda kelimenin bünyesinde bulunan bazı ünlülerin düşmesi şeklinde tanımlayabileceğimiz ünlü düşmesi, metnimizde genel olarak iki şekilde karşımıza çıkmaktadır. İlk olarak vurgusuz orta hece ünlüsü taşıyan kelimelerde ünlü düşmesi meydana gelir. Esasen orta hece ünlüsünün düşmesi hadisesine Eski ve Orta Türkçe metinlerinde de rastlanmaktadır.¹²² Bu orta hece ünlüsünün düşmesi bazen kalıcı bazen de geçici olabilmektedir. Metnimizdeki rnekler şu şekildedir:

beñizi > beñzi 211a/11

burunuma > burnuma 184b/5

gñline > göñline 184b/8

ķarınından > ķarnından 210a/2

şehire > şehre 199b/11

oğulıvan > oğlıvan 210a/4

boyunun > boynın 224a/7

ggsinden > gögsinden 228a/1

egininde > egninde 143b/9

‘aķılı > ‘aķlı 145b/7

ķonuřıların > ķonřıların 199a/3

ağızında > ağzında 147a/12

‘mrñ > ‘mrñ 186a/6

saķıfına > saķfına 145a/2,

¹²⁰ Ali Cin, *Trk Edebiyatının İlk Ysuf ve Zleyhâ Hikâyesi Ali'nin Kıssa-yı Ysuf'u*, s. 72.

¹²¹ Cin, *a.g.e.*, s. 58-66.

¹²² Muharrem Ergin, *Dede Korkut Kitabı Gramer-İndeks*, Ankara, 1963, s. 370.

buyurukum > buyrukum 144a/8

ayuruk > ayruk 237a/5

uyuku > uyku 178b/2

göyünüp > göynüp 201a/5,

oğulan > oğlan 210a/2

oyunadurdu > oynadurdu 163b/6

ayırıldum > ayrıldum 178a/5

ileriki > ilerki 184b/8

çeviresine > çevresine 221b/5

biribirine > birbirine 195a/8

beñizer > beñzer 203a/2

değiş- > degşüreler 174a/4

Üç ya da daha fazla heceli kelimelerde bulunan vurgusuz orta hece ünlüsü kimi zaman düşmüştür.

dirilik > dirlik 192a/2

üzere > üzre 158a/13

Metnimizde bir ünlü düşmesi gibi gözüken ancak ünlü düşmesinden ziyade müstensih hatası izlenimi veren iki kullanım söz konusudur.

yazıludur > yazludur 166b/3

kiliseye > kilseye 233a/11

Şu örneklerde ise ünlü ile başlayan bir ek getirilmesine rağmen vurgusuz orta hece ünlüsü düşmemiştir.

ağızında 176a/7, ağızına 155b/12, kavumu 215a/7

ile ve *içün* edatı ile *i-* yardımcı fiili birleşerek kelimeye eklediği durumlarda vurgusuz orta hece ünlüleri düşer.

nūruñuz ıla > nūruñuzla 170a/6

esrik idi > esrikdi 213a/1

cühüd ıla > cühüdla 212b/3

dostuñ ıla > dostuñla 136a/6

benüm için > benüm-çün 219a/4	var ıdı > vardı 146a/8
ümmeti için > ümmeti-çün 182a/6	senün için > senün-çün 160a/4
ķavumlaruñ ıla > ķavumlaruñla 167a/8	kel idi > keldi 213a/8
defterleri için > defterleri-çün 138b/13	aç ıdı > açdı 214a/6
gegerķek imiş > gerķekmiş 215a/5	kefāret imiş > kefāretmiş 195a/8
virür isen > virürsen 230b/9	ölür isen > ölürsen 193a/7
İki örnekte ön seste ünlü düşmesi meydana gelmiştir. ¹²³	
şimdi < uş imdi 231b/8	şol < uş ol 175a/6

1.2.1.5. Birleşme

Gramer birliklerinde bazan yan yana gelen vokaller birleşerek tek bir vokal meydana getirirler. Bu kaynaşma neticesinde ortaya çıkan vokal bazan önceki, bazan da sonraki gibi olur. İşte bu hadiseye vokal birleşmesi denir. Bu birleşme neticesinde gramer birliğinde bir darlaşma, bir kısılma, bir büzülme göze çarpar.¹²⁴

Tarihî metinlerde ise bu karşılaşmanın sonuçları tespit edilebilmektedir. Ünlü ile biten ve ünlüyle başlayan iki ayrı kelime birlikte kullanılmaya başladığında zamanla birleşmenin meydana geldiği görülmektedir. Bazen ünsüzle biten kelimelerde de birleşme görülmekte ve bu kelime birleşmesi neticesinde ya birinci kelimenin sonunda ya da ikinci kelimenin başında bulunan ünlü düşmektedir. Geçici olabilen bu kaynaşma

¹²³ bk. Vahit Türk, “Türkçede Ön Seste Ünlü Düşmesi (Aphaeresis-Aphesis) Örnekleri, **TDAY-Belleten**, 2001/I-II, 2003, s. 231.

¹²⁴ Muharrem Ergin, **Türk Dil Bilgisi**, s. 51-52

ve birleşmeler kalıcı olduğu takdirde kalıplaşmış sözlerin ortaya çıkmasını sağlamıştır.¹²⁵ Metnimizde bu ses olayının pek çok örneğine rastlanmıştır.

böyle < bu+eyle 153b/8

kendüzünü < kendü+öz 158a/2

şol < uş+ol 175a/6

buğur < bu+uğur 194a/13

niçün < ne+içün 199a/1

ancağ < anca+oğ 151a/6

öyle < o+ile+<ol+ile 159b/9

n'olaydı < ne+ol- 182a/10

nereye < ne+ara

nice < ne+çe 133b/5

1.2.2. ÜNSÜZLER

Eski Anadolu Türkçesinde kullanılan ünsüzler ile genel Türkçede kullanılan ünsüzler büyük oranda aynıdır. Eski Anadolu Türkçesinde çeşitli ses gelişmesi ve ses değişimleri ile oluşan birkaç farklı ünsüz vardır. Bunların başında damak *n*'sinin varlığı, sızıcı gırtlak *h* ünsüzü gibi ünsüzler gelir. Metnimizde de Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde görülen ses değişimleri genel olarak görülmektedir. Bunun yanında müstensihin ağız özelliklerini barındıran ve dönem eserlerinde seyrek görülen ses değişimleri de bulunmaktadır. Bu ses değişimleri metnimiz için ayırt edici niteliktedir.

1.2.2.1. Ünsüz Değişimleri

1.2.2.1.1. *b > p* Değişimi

Eserimizdeki bazı kelimelerde *b* sesleri Eski Türkçede olduğu gibi aslî şeklini muhafaza etmiş, *p*'ye dönmemişlerdir.

bişdügi “piş-” 173b/7

bıñar “pınar” 165b/4

buñar “pınar” 192b/7

barmağların “parmak” 190a/10

¹²⁵ Faruk K. Timurtaş, *Eski Türkiye Türkçesi*, s. 42.

barmaklı “parmak” 234b/2

1.2.2.1.2. b > v Değişimi

Eski Türkçedeki *bar*, *bar-*, *bir-* sözlerinin ön ses *b*’leri Güney-Batı Türk lehçeleri kolunda *v*’ye dönüşmüştür. Bu nedenle bu sözler ve bunlara ekleyeceğimiz *viribi-*, *varca* sözleri XIII. yüzyılın ikinci yarısına giren metinlerden başlayarak Eski Anadolu Türkçesinde hep *v-* ile dir.¹²⁶ Metnimizde de durum aynıdır ve bu kelimeler daima *v*’li şekilde kullanılmıştır.

bar < *vardur* 177a/13

bar- < *varğıl* 179b/7

biribi- < *viribidi* 179b/7

bir- < *virem* 180a/2

Eski Türkçenin Köktürk döneminde iç ve son seslerde bulunan *b*’lerin Uygur döneminden başlayarak *v*’ye döndüğü görülmektedir. Eserimizde de kelime içinde ve kelime sonunda bu *b*>*v* değişimini görmekteyiz.

eb < *ev* 149a/8

sebin- < *sevinü* 177b/13

yablağ < *yavlağ* 213b/2

yabız < *yavuz* 233a/3

tabar < *tavar* 143b/5

karabaş < *karavaş* 184a/1

su < *suw* < *sub* 145b/12 değişmesinde ise kelimesinin sonundaki *v* sesi eriyip kaybolmuştur.

Benzer bir değişim bazı kiplere eklenen zamir menşeli şahıs eklerinde de görülür. Ben ve biz zamirleri ekleşirken *-van/-ven*, *-vuz/-vüz* biçimine dönüşür.

gelürven 210a/13, *varurvan* 141a/2, *ağmazvan* 160a/6, *oğurvan* 211a/5, *kırtulavuz* 218a/10, *görmeyevüz* 218a/10.

¹²⁶ Zeynep Korkmaz, *Marzubân-nâme Tercümesi*, s. 90.

1.2.2.1.3. d > y Değişmesi

Eski Türkçedeki *d* ünsüzü Eski Anadolu Türkçesinde kurallı bir biçimde *y* ünsüzüne dönüşmüştür. Metindeki örneklerin bir kısmı şöyledir:

ķuyu < ķuduğ 176b/10

eyü < edgü 224a/11

ayırdılar < adır- 221a/8

ayruk < adruk 223b/5

geymiş < ked- 225b/10

ķaygu < ķadgu 184b/8

ķoydı < ķod- 189b/11

1.2.2.1.4. t > d Değişimi

Eski Türkçede kelime başında daima tonsuz olarak bulunan *t* ünsüzü Eski Anadolu Türkçesi döneminde genel olarak *d*'ye dönmüştür. Bununla birlikte dönüşmemiş ve *t* şeklini devam ettiren kelimeler de vardır. Değişim daha çok ince sıradan kelimelerde görülür, kalın sıradan kelimelerde ise karışık bir kullanım vardır.

Eski Türkçede ince sıradan ünlü taşıyan sözlerdeki ön ses *t* ünsüzleri metnimizde düzenli bir biçimde *d*'ye dönmüşlerdir.

degin 145a/2, degül 150b/11, depe 154a/5, depreşüp 188b/5, ditrer 201b/13, dilkü 191a/5, dirneşdün 173b/3, dirşürgil 230b/3, dükeli 198b/10, dürlüdür 201b/5, dünle 142a/12, dökдилer 220a/11, deñiz 137b/3.

Kalın sıradan kelimelerde kullanılan *t* sesi büyük oranda kendini muhafaza etmiştir. Bunlar imlâda çoğunlukla *ṭ* (ٱ) ile karşılanmıştır.

ṭolaşmayaydı 175a/7, ṭoğmadı 186a/11, ṭağun 175b/2, ṭolu 176b/13, ṭoksan 189b/4, ṭonlar 179b/3, ṭışı 189b/9, ṭuvağın 191b/1, ṭaş-ıla 194b/5, ṭaru 196b/5, ṭavarı 200a/9, ṭatlu 205b/13, ṭoğru 208b/6, ṭağıldılar 209b/12, ṭonandı 225a/7, ṭoğurdu 233a/9,

şamdan 236b/5, şaşdı 243a/1, şamar 136b/1, şoğan 146b/7, şokuna 149a/9, şuyadı 149a/4, şabanı 151b/4, t̄ayelik 187b/9, şaşra 152a/5, şartardı 222b/1.

Kalın ünlüye sahip oldukları hâlde *te* (ت) ile yazılan kelimeler de vardır.

Tañrı 154b/2, tulkuş 171a/7, tuç 174b/6.

Kalın sıradan ünlüler taşımalarına rağmen $t > d$ değişimine uğramış kelimeler ise şunlarıdır:

dağı 151b/13, duta 169a/13, duymadı 207a/8, doyumadı 184b/10, doşudılar 221a/8, dutdı 227a/7, duta 140b/7, darta 162b/4, doşundı 243b/6, dutğıl 209a/2.

Metinde hem *t*'li hem de *d*'li şekillerin birlikte kullanıldığı kelimeler de vardır. Bunlar imlâda henüz sistemli bir yapının tam kurulmadığını göstermektedir.

doşundı 243b/6

şokuna 149a/9

duymadı 207a/8,

şuyadı 149a/4

darta 162b/4

şartardı 222b/1

Son sesi *t* olan bazı Arapça kelimeler, ünlüyle başlayan bir ek aldıklarında *t* sesinin tonlulaşmadığı görülür.

ʿavrata 148b/7

Metnimizdeki bazı kelimelerin son sesinde sedalı ünsüz bulunmaktadır. Bu tonlulaşma kelimelerdeki aslî uzunluktan kaynaklanmış olabilir. Bu tek heceli kelimelerin sonundaki ötümsüz patlayıcı *p*, *t*, *ç* ve *k* ünsüzleri, Oğuz grubu Türk

lehçelerinde, kısa bir ünlüden sonra kendilerini korudukları halde (birincil) uzun bir ünlüden sonra ötümlüleşerek sırasıyla b, d, c, ğ, ve ğ (y) olmuşlardır.¹²⁷

ad 180b/9, kurd 176b/7, od 188a/12.

Müstensihin yazım özelliği olarak değerlendirebileceğimiz iki alıntı kelimde *d* yerine *t* şekli tercih edilmiştir.

Sitretü'l-Müntehā 149b/6, ezterhā 137a/5.

1.2.2.1.5. k-/ķ- > g-/ğ- Değişmesi

Eski Anadolu Türkçesinin en karakteristik özelliklerinden birisi Eski Türkçedeki *k* seslerinin tonlulaşarak *g* sesine dönmesidir. İnce sıradan ünlü taşıyan hemen hemen bütün kelimelerde bu değişme karşımıza çıkar. Kalın sıradan kelimelerde ise bu kural tam olarak geçerli değildir. Eski Türkçedeki söz başındaki *ķ* sesleri Eski Anadolu Türkçesinde de çoğu zaman aynen korunmuştur. Her ne kadar metnimizde *k* ve *g* seslerini ayırt edici bir işaret bulunmasa da dönemin diğer eserlerinde görülen üç noktalı kef, keşideli kef gibi seslerden *k* > *g* değişimi ayırt edilebilmektedir. Metnimizde *g* ile çeviri yazısını yaptığımız kelimelerin bir kısmı şunlardır:

gerçek 186b/2, gerek 192a/13, gelürse 193a/10, geminüñ 194b/13, götürmiş 212b/12, gökçe-y-idi 223a/13, gövde 243b/7, göz 138a/13, gizlenmesin 172b/13, gündür 173b/4, gölge 174a/3, gire 177b/3, gönüldedür 203a/6, gönleyin 185b/6.

İki ünlü arasında kalan *ķ* ünsüzü çoğunlukla sedalılaşılarak *ğ* ünsüzüne dönmüştür.

kılmağ-ıla 135a/10, aķsağ-ıdı 223a/13, yarağ-ıla 239a/6, yoğ-ısa 153b/5, çoğ-ısa 162b/7, balığ-ıdı 179a/9, ķucağ-ıdı 221b/2, ağlamağa 194a/13, dutmağ-ı 164b/9.

¹²⁷ Talat Tekin, **Türk Dillerinde Birincil Uzun Ünlüler**, Türk Dilleri Araştırmalar Dizisi 13, Ankara, 1995, s. 128.

1.2.2.1.6. $\text{ḳ} > \text{ḥ}$ Değişmesi

Eski Anadolu Türkçesinde kalın sırada bulunan kelimeler söz başında ḳ sesini muhafaza etmiştir.

ḳ atun 174b/10, ḳ açan 147a/1, ḳ anda 209b/11, ḳ andan 234b/12, ḳ anı 172b/5.

Ön seste ḥ - ünsüzü Arapça ve Farsça'dan dilimize geçen alıntı kelimelerde görülür.

ḥ ıyānetlik 139b/1, ḥ abersüz 141b/2, ḥ alka 157b/12, ḥ azīneleri 223b/4, ḥ oz 244a/9.

Ancak bir örnekte kelime başında düzenli olarak bu ses kullanılmıştır.

ḥ atunlar 143b/13

Kelime içerisinde ise $\text{ḳ} > \text{ḥ}$ sızıcılaşması neticesinde bu ses Türkçe kelimelerde de görülür ancak bunlar aslî ses değildir.

aḥ şam 215a/2, daḥ ı 215a/6, arḥ acılar 227a/13.

daḥ ı edatı istisnai bir kullanım olarak bir yerde *dağı* 206a/9 şeklinde kullanılmıştır.¹²⁸

$\text{ḳ} > \text{ḥ}$ sızıcılaşmasının yanında iç seste sızıcılaşmayarak ḳ sesini muhafaza eden kullanımlar daha fazladır.

uy ḳ udan 208a/3, yoksa 215a/12, yokdur 217b/9, yoksul 180a/12.

¹²⁸ krş. Zeynep Korkmaz, *Marzubân-nâme Tercümesi*, s. 98.

1.2.2.1.7. g/ğ > v değişimi

g'nin v'ye dönüşmesinde kelime kökünde bulunan yuvarlak ünlülerin etkisi bulunmaktadır. Bu gelişme, dudak ünsüzünün yine kendisi gibi dudak ünsüzü olan v'ye benzemesi sonucu meydana gelmektedir.¹²⁹ Bu ses değişimini araştırmacılar genel olarak Kıpçak Türkçesi ile ilişkilendirmişler ve bu lehçelerinin karakteristik özelliği olduğunu söylemişlerdir.¹³⁰ Metnimizde birkaç kelime bu değişim gerçekleşmiştir.

givirdi 205b/11, şovumadı 161b/3, şovuk 241b/13.

1.2.2.1.8. g > y değişmesi

Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde -g- > -y- değişmesi örneklerine az rastlanır.¹³¹ Buna karşın bu değişme Kıpçak Türkçesinin önemli ses olaylarından birisidir.¹³² Kıpçak Türkçesinde yaygın olan bu değişim aynı zamanda Azerbaycan Türkçesinde¹³³, Türkiye Türkçesi ağızlarından Kars¹³⁴, Malatya¹³⁵, Van Gölü Havzası¹³⁶ gibi ağızlarda da tespit edilmiştir. Metnimizde ise bu değişme adeta karakteristik bir yapıdadır. Öyle ki bazı kelimelerde y'li kullanımlar g'li kullanımlardan fazladır.

¹²⁹ Musa Duman, *Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyılda Ses Değişmeleri*, Ankara, TDK Yay., 1995, s. 136.

¹³⁰ Mustafa Öner, *Bugünkü Kıpçak Türkçesi*, Ankara, TDK Yay., 1998, s. 14; Zeynep Korkmaz, "Bartın ve Yöresi Ağızları Üzerine", *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, C. II, Ankara, TDK Yay., 2005, s. 130. Ayrıca bk. Necati Demir, "Karadeniz Bölgesi Ağızlarında Kıpçak Türkçesi Özellikleri", *IV. Uluslararası Türk Dili Kurultayı 2000 Bildiriler I*, Ankara, TDK Yay., 2007, s. 417-424.

¹³¹ Muhammet Yelten, *Eski Anadolu Türkçesi ve Örnek Metinler*, s. 88. Eserde verilen örnekler şunlardır: eger > eyer, yengi > yiyni, segirt- > seyirt-, ögle > öyle; Bu değişme Seyahatnamede ileri boyutta görülür, bk. Musa Duman, *Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyılda Ses Değişmeleri*, s. 137.

¹³² Argunşah, Yüksekaya, *a.g.e.*, s. 308; Güner, *a.g.e.*, s. 95-96.

¹³³ Günay Karaağaç, *Türkçenin Dil Bilgisi*, 2. bs., Ankara, Akçağ Yay., 2013, s. 201; Bilgehan Atsız Gökdağ, *Salmas Ağızı Güney Azerbaycan Türkçesi Üzerine Bir İnceleme*, Karam Yay., 2006, s. 130; Ahmet B. Ercilasun Gülistan Tercümesi Üzerine adlı tanıtım yazısında tarihî Kıpçak metinlerinin dili ile bugünkü Azerbaycan Türkçesi arasındaki benzerliğe dikkat çeker, bk. Ahmet B. Ercilasun, *Makaleler Dil-Destan-Tarih-Edebiyat*, 2. bs., Akçağ Yay., 2014, s. 701.

¹³⁴ Ahmet B. Ercilasun, *Kars İli Ağızları Ses Bilgisi*, Ankara, TDK Yay., 2002, s. 116.

¹³⁵ Cemil Gülseren, *Malatya İli Ağızları*, Ankara, TDK Yay., 2000, s. 85.

¹³⁶ Engin Gökçür, *Van Gölü Havzası Ağızları*, Elazığ, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2012, s. 150.

İç seste:

deyin < degin 149b/4

deyince < degince 212a/7

deyme < degme 146a/1

eyer < eger 228b/11

meyer < meger 184b/6

göyercin < gögercin 187b/10

öyrenem < öğrenem 205b/3

öyüt < ögüt 215b/11

öyredeyin < ögredeyin 206a/13

deyül < degül 226a/4

deyil < degil 240b/9

Kelime sonlarında:

göbeyin < göbegin 190a/5

dileyince < dilegince 205a/1

direyün < diregün 221b/1

inciyn < incigin 190b/9

vireceyüm < virecegüm 194a/9

göñleyin < göñlegin 185a/8

sevmekliy-ile < sevmeklig-ile 135a/8

çiçeye < çiçege 149a/7

köpüyn < köpügin 141b/6

gütmeye < gütmege 142a/2

eksüye < eksüge 195a/11

göyın < gögin 196a/2

eteyiñde < etegiñde 157b/8

deyer < deger 200a/5

dimeyüm < dimegüm 194b/6

bölüy-idi < bölüg-idi 1432

deriñliy-idi < deriñlig-idi 176b/12

öldürmeye < öldürmege 137a/7

Mālik-idüyüm < Mālik idügüm 154b/1

dimeye < dimege 137a/13

söyleşeceyüm < söyleşeceğüm 136a/4

esdüyünce < esdügünce 181a/10

öldüyi < öldügi 203a/10

epmeyün < epmegün 212b/9

birlüyne < birlüğine 231b/11

didüyün < didügün 236b/3

böliyin < böligin 241b/7

işlemedüyüñ < işlemedügüñ 157b/2

kelecileşdüyümsin < kelecileşdügümsin 136a/7

1.2.2.1.9. k > y değişimi

g > *y* değişmesinin daha ileri bir merhalesi şeklinde değerlendirebiliriz. Yaygın değildir, bir örnekte tespit edilmiştir. Bu değişme Kars Azerileri ağzıyla¹³⁷ (seysen < seksen, feley < felek, göy < gök, götüreceysiniz < götüreceksiniz) Erzurum ili ağızlarında¹³⁸ (eysi < ekşi, eysil- eksil-) da belgelenmiştir. Yine benzer şekilde Azerbaycan Türkçesinde görülür. Eski Türkçede tek heceli ve bünyesinde ince ünlü bulunan kelimelerin sonundaki k(g) sesi, Azerbaycan Türkçesinde çoğunlukla *y* sesine dönüşmüş, bazen de *k* olarak korunmuştur: kök > gök > göy, beg > báy, teg- > dáy-, tög- > döy, ög- > öğ- > öy-.¹³⁹

gözüyür < gözük- 196b/11

1.2.2.1.10. v > y değişimi

Eserde bir kelimede bu değişim tespit edilmiştir. Bu ünsüz değişmesi, Azerbaycan ağızlarından Kazah ağzında yaygındır.¹⁴⁰

döydiler 236b/12, döyerler 236b/11.

¹³⁷ Ahmet B. Ercilasun, **Kars İli Ağızları Ses Bilgisi**, s. 116.

¹³⁸ Efrasiyab Gemalmaz, **Erzurum İli Ağızları (İnceleme-Metinler-Sözlük ve Dizinler)**, Ankara, TDK Yay., 1995, s. 172.

¹³⁹ Yavuz Kartallıoğlu, Hüseyin Yıldırım, “Azerbaycan Türkçesi”, **Türk Lehçeleri Grameri**, (Ed. Ahmet B. Ercilasun), Ankara, Akçağ Yay., 2007, s. 180.

¹⁴⁰ M. Ş. Şireliyev, **Azerbaycan Dialektolojisinin Esasları**, Bakü, 2008, s. 90.

1.2.2.1.11. ç > ş değişmesi

Özellikle Kıpçak Türkçesine ait eserlerde sıklıkla görülen bir değişmedir. Bu değişimin fonetik bir özellik mi yoksa bir imla meselesi mi olduğu konusu tartışmalıdır.¹⁴¹

nişe < niçe < neçe 242a/2.

1.2.2.1.12. Damak n'sinde Meydana Gelen Değişimler

Ünsüzlerin yazılışı bölümünde *damak n'sini* ele alırken bu seste ilginç değişimler oluştuğunu ifade etmiştik. Metnimizde bu ses için *kef* ve *üç noktalı kef* işaretlerinin kullanıldığını belirttik. Dolayısıyla bu bölümde dönem metinleri için farklılık arz eden diğer değişiklikler üzerinde duracağız.

Metnimizi kurarken *damak n'sinin* kimi yerde *nun* ile kısmen de *ye* ile gösterildiğini gördük. Bu ses değişiminin nelerden kaynaklanmış olabileceği ile ilgili çeşitli araştırmalar gerçekleştirdik. Gerek tarihî metinlerde gerekse yaşayan ağızlar üzerinde yaptığımız incelemelerde hayli ilgi çekici sonuçların olduğunu gördük. Bu sebeple ilk olarak bu seste meydana gelen çeşitli değişimleri ve araştırmacıların konu hakkındaki görüşlerini ele alacağız. Ardından metnimizde gerçekleşen değişimlere değineceğiz.

Türk dilinin bilinebilen en eski dönemlerinden beri dikkati çeken seslerinden biri de, hemen hemen bütün Eski, Orta ve Yeni Türkçe dönemlerinin yazı dili durumundaki lehçe ve şivelerinden kalma metinlerdeki imlâları dolayısıyla, Türkoloji dünyasındaki çevri yazılarında “ng”, “ŋ” veya “ñ” gibi şekillerde tespit edilegelen bir sestir. Osmanlı Türkçesi döneminde “samit-i hayşumi” (geniz ünsüzü) adı verilen bu ses, daha sonraları ise “nazal konsonant”, “nazal damaksıl n fonemi”, “geniz fonemi”, “genzel”, “burun ünsüzü”, “geniz abanığı”, “genizsisdesş”, “genizsil”, “damak n'si” veya yanında

¹⁴¹ Mustafa Argunşah, “Kıpçakça Sözlüklerdeki İmla Sorunları”, V Uluslararası Türk Dili Kurultayı (20-26 Eylül 2004) Bildiriler, C. II, Ankara, 2004, s. 3337-3349.

oluştugu ünlünün kalın yahut ince sıradan biri oluşu göz önüne alınarak “arka damak n'si, ön damak n'si” gibi terimlerle de anılmaya başlanmıştır.¹⁴²

ñ sesi aynı zamanda Türkçe'nin tarihî sürecinde kimi lehçe ve ağızlarda çok farklı bir gelişme göstermiş, kendisinin korunamadığı durumlarda çeşitli sebeplerle yerini *ng/ng*, *n*, *ğ/g*, *ğ*, *y*, *v/w*, *h* ve *m* seslerine bırakmıştır.¹⁴³ Yine Leylâ Karahan da bu değişime müstakil bir çalışmada değinir. Türk dilinin tarihî gelişim süreci içinde *ñ* ünsüzünün çeşitli sebeplerle yerini *n*, *g*, *ğ*, *v*, *y* ünsüzlerine bıraktığı veya eridiği, tarihî metinlerle bugünkü lehçe ve ağızlardan takip edilmektedir. Bunlar içinde en yaygın olanları *ñ > n*, *ñ > g > ğ* ve *ñ > ğ* değişimleridir. *ñ* ünsüzünün *v*, *y* seslerine dönüşü ise diğer değişmelere göre fazla örnek vermez.¹⁴⁴

Damak n'sinin Türkçenin tarihi dönemlerinde ve günümüz ağızlarında nasıl kullanıldığı ve ne gibi değişimlere uğradığını ele almak isteğimizde ilk olarak Eski Türkçe döneminde bu seste birtakım değişimlerin olduğu karşımıza çıkar.

Ferruh Ağca, *Eski Türkçe Metinlerde /ñ/~g/ Değişkenliği Üzerine* adlı çalışmada bu ünsüzün zaman zaman “g” ünsüzü ile değişkenlik gösterdiğini belirtir ve şu tespiti yapar: Türk runik harfli yazıtlarda /ñ/ ünsüzü sadece belirli isim ve fiil çekimlerinde /g/ ünsüzüyle değişkenlik göstermiş, sözcük kök /gövdelerinde ve diğer eklerde aslî şeklini korumuştur. Bu dalgalanmayı ünsüz değişmesi adı altında fonolojik bir durum olarak değerlendiresek bile sadece belli eklerde ortaya çıkmış olmasından dolayı aynı zamanda morfolojik bir durum olarak da izah edebiliriz. Türk runik harfli külliyatta /ñ/ - /g/ değişkenliğinin sadece KT (Köl Tigin) ve BK (Bilge Kağan) yazıtlarında bulunması, aynı ortamda dikilen Tun. yazıtında hiç görülmemesi, bu özelliğin yazımla ilgili olmadığına işaret etmektedir. O halde KT ve BK yazıtlarına sızan /ñ/ - /g/

¹⁴² Halil Ersoylu, “Türkçenin Bazı Yabancı Kökenli Kelimelerindeki Damaksı Genizsileşme”, *İlmî Araştırmalar*, S. 9, 2000, s. 97.

¹⁴³ Saadet Çağatay, “Türkçede *ñ* ~ *ğ* Sesine Dair”, *TDAY-Belleten* 1954, Ankara, 1988, s. 15-30. Ayrıca bk. Mehmet Ölmez, “Eski Türk Yazıtlarının Yeni Bir Yayını Nasıl Olmalıdır?”, *I. Uluslararası Uzak Asya'dan Ön Asya'ya Eski Türkçe Bilgi Şöleni*, Afyonkarahisar, 18-20 Kasım 2009, s. 211-219; Feryal Korkmaz, “Runik Harfli Türk Yazıtlarında *ng* Ünsüzü Üzerine”, *TDED C./S. XLVIII*, İstanbul, 2013, s. 151-160.

¹⁴⁴ Leylâ Karahan, “Türkiye Türkçesi Ağızlarında *ñ > y* Değişmesi”, *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Dr. Himmet Biray Özel Sayısı, Ankara, 2000, s. 99.

değişkenliğinin Tun. yazıtının yazıldığı çevrede bilinmediğini, böylece bu yazıt sahiplerinin farklı diyalektikal özelliklere sahip olduğunu söyleyebiliriz¹⁴⁵, diyerek bu değişikliğin farklı diyalekt unsurların bir yansıması olduğunu ortaya koyar.

Damak n'sinde meydana gelen değişim ile ilgili benzer bir tespiti de Bilâl Yücel yapmıştır. *Türkiye'deki Göçmen Ağızlarında Görülen Kıpçak Lehçelerine Özgü ñ>g Değişmesi* adlı çalışmasında yazar, Ed-Dürretü'l-Mudiyye'de Tanrı kelimesinin beş kez tağrı, bir kez tanrı, bir kez teñri/tiñri, bir kez tañrı biçiminde yazıldığını belirtir. Ardından bu değişik yazılışlar, eserdeki yazım tutarsızlığını ya da müstensih hatasını değil, Memluk Kıpçakçasındaki lehçe tabakalaşmasını, hatta ağız farklılıklarını yansıtmaktadır¹⁴⁶, diyerek bu sesteki değişimin bir ağız özelliği olduğunu vurgulamaktadır.

Bu sesteki benzer bir değişim Hayati Develi'nin yayınladığı *Harezmi-Kıpçak Şairi İmâdü'l-Mevlevî'nin Yeni Bir Gazeli* adlı çalışmada karşımıza çıkar: “süyük-din U.2 Metinde süñük-din şeklinde yazılmıştır. *süñük* “kemik” çıkmada *süyük* imlâsıyla açıklanmıştır. *süñük* kelimesinin Memlûk Kıpçakçasındaki şekillerden biri olmalıdır. Nitekim et-Tuhfetü'z-Zekiyye'de *süğük* ve *süvük* “kemik” şekilleri tespit edilmiştir. Bu örneklerde de görüldüğü gibi *ñ > y* değişmesi Kıpçak Türkçesi metinlerinde karşılaşılan bir durumdur.”¹⁴⁷

Damak n'sinde tarihî devirlerde görülen bu değişimi yaşayan çeşitli lehçe ve ağızlarda da görmek mümkündür. Türkiye Türkçesi ağızlarına geçmeden önce bu sesteki değişimlerin gerçekleştiği ağızlar üzerinde bir araştırma yaptığımızda şu sonuçlarla karşılaşabilmekteyiz:

¹⁴⁵ Ferruh Ağca, “Eski Türkçe Metinlerde /ñ/~g/ Değişkenliği Üzerine”, *Türkbilg*, 2012/23, s. 78.

¹⁴⁶ Bilâl Yücel, “Türkiye'deki Göçmen Ağızlarında Görülen Kıpçak Lehçelerine Özgü ñ / G Değişmesinin Sınırları Üzerine”, *Türkiye Türkçesi Ağız Araştırmaları Çalıştayı Bildirileri*, (25-30 Mart 2008 Şanlıurfa), Ankara, TDK Yay., s. 879.

¹⁴⁷ Hayati Develi, “Harezmi-Kıpçak Şairi İmâdü'l-Mevlevî'nin Yeni Bir Gazeli”, *Journal of Turkish Studies/ Türklük Bilgisi Araştırmaları*, Vol. 24/III, 2000, s. 137.

Urmiye ağızlarında *ñ* sesindeki değişimler, büyük ölçüde *ñ > n* ve *ñ > y* yönünde gerçekleşir. Bunlardan bilhassa *ñ > y* yönündeki değişme, kayda değer bir özellik taşır.¹⁴⁸

Bu sesteki değişimin görüldüğü ağızlardan biri de Irak Türkmen ağızlarıdır. Zeynep Korkmaz'ın bildirdiğine göre *damak n*'si bu ağız bölgesinde üç farklı değişime uğrar. Bunlar; *ñ > g*: *öñ > ög*; *ñ > ng*: *yañı > yengi*, *yüñ > yüng*; *ñ > y*: *tañrı > tayrı*, *meñ* “ben, vücuttaki ben” *> bey*, *çeñe > çeye*, *doñuz > doyuz*, *doñ > doy*, *diñle- > diyle-*. *ñ > y* değişimi 2. şahıs teklik ve çokluk iyelik ekleri ile bazı fiil çekimlerinin teklik ve çokluk ikinci şahıs çekimlerinde de görülür: *seniñ > seniy*, *siziñ > sizi*, *oluñ > olıy*, *eliñiz > eliyiz*, *aldıñ > aldıy*, *aldıñız > aldıyız*, *virseñ > vërsey*, *gitseñiz > gitseyiz*, *geliñ > geliy!* gibi.¹⁴⁹

Nahcivan ağızında¹⁵⁰ ve Afganistan Avşarlarının ağızında da bu ses çeşitli değişimlere ve çözümlere uğramıştır.¹⁵¹

Damak n'sinde meydana gelen değişimlerin Türkiye Türkçesi ağızlarındaki görünüşleri ise şu şekildedir:

“ñ” ünsüzü, bugün Batı Grubu ağızlarında korunurken, Doğu Grubu ve Kuzeydoğu Grubu ağızlarında¹⁵² değişerek veya düşerek kaybolmuştur. Bu ağızlarda

¹⁴⁸ Talip Doğan, **Urmiye Ağızları**, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kırıkkale, 2010, s. 80.

¹⁴⁹ Zeynep Korkmaz, **Türkiye Türkçesinin Temeli Oğuz Türkçesinin Gelişimi**, s. 190; Ayrıca bk. Sadettin Buluç, “Mendeli (Irak) Ağızının Özellikleri”, **Makaleler** (hızl. Zeynep Korkmaz), TDK Yay., 2007, s. 296-298; a. mlf., Irak Türkmen Ağızlarının Bazı Ses Özellikleri”, **Makaleler**, (hızl. Zeynep Korkmaz), TDK Yay., 2007, s. 331-333; Çoban Hıdır Haydar, **Irak Türkmen Ağızları**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Basılmamış Doktora tezi, 1979, s. 207.

¹⁵⁰ Tuncer Gülensoy, Ebulfez K. Amanoğlu, Paki Küçükler, **Nahcivan Ağızı**, Ankara, TDK Yay., 2009, s. 32.

¹⁵¹ L. Ligeti, “Afganistan Avşarlarının Dili Üzerine”, **VIII. Türk Dili Kurultayında Okunan Bilimsel Bildiriler**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1960, s. 64.

¹⁵² Tooru Hayashi, “Anadolu Ağızlarının Coğrafi Dağılımı Üzerine Bir Deneme Çalışması”, **4. Dilbilim Sempozyumu Bildirileri**, Boğaziçi Üniversitesi Yay., 1990, s. 232-242. Hayashi bu çalışmada damak

“ñ” ünsüzü, genellikle dış ünsüzü n ile temsil edilmektedir. “ñ” ünsüzünün korunması veya bu ünsüzün “n” ile karşılanması hadisesi, Anadolu ağızları için ayırıcı bir nitelik arz eder.¹⁵³

$\tilde{n} > n$ değişmesi daha çok kelime sonunda görülür. Kelime gövdelerinin ve bazı çekim eklerinin sonunda yer alan “n” ünsüzü, bu ağızlarda “n”ye dönmüştür. Doğu Grubu ağızlarını, Batı Grubu ağızlarından ayıran asıl değişme budur.¹⁵⁴

Karahan’ın bu tespitlerine ilave olarak bu sesin Türkiye Türkçesi ağızlarında, özellikle Doğu Grubu ağızlarında, çeşitli değişimlere ($\tilde{n} > \acute{g}/\acute{g}$, $\tilde{n} > v$, $\tilde{n} > y$, $\tilde{n} > h$) uğradığı pek çok çalışmada belgelenmiştir. Bunlardan bazıları şunlardır: Kars¹⁵⁵, Ardahan¹⁵⁶, Orta Karadeniz¹⁵⁷ Malatya¹⁵⁸, Kırşehir¹⁵⁹, Nevşehir¹⁶⁰, Uşak¹⁶¹, Erzincan¹⁶², Erzurum¹⁶³, Adana ve Osmaniye¹⁶⁴, Diyarbakır¹⁶⁵ Van Gölü Havzası¹⁶⁶ vs. En nihayetinde Leylâ Karahan, *Türkiye Türkçesi Ağızlarında $\tilde{n} > y$ Değişmesi*¹⁶⁷ adlı çalışmasıyla Türkiye Türkçesi ağızlarında meydana gelen değişimleri incelemiştir.

n’sinin Anadolu Ağızlarındaki dağılımını harita üzerinden anlatarak, bu sesin görülme oranının Doğu Karadeniz ve Doğu Anadolu illerinde düşük (s. 237) olduğunu ortaya koymuştur.

¹⁵³ Leylâ Karahan, *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması*, 2. bs., Ankara, TDK Yay., 2011, s. 19

¹⁵⁴ Karahan, *a.g.e.*, s. 23.

¹⁵⁵ Ahmet B. Ercilasun, *Kars İli Ağızları Ses Bilgisi*, s. 99.

¹⁵⁶ Ümit Özgür Demirci, “g’li Damak /ŋ/’si ve Bunun Ardahan Yerli Şivesinde Çözülmesi Üzerine”, *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume, 9(6) Spring 2014, 275-289.

¹⁵⁷ Necati Demir, “Orta Karadeniz Bölgesi Ağızlarında Nazal N($\tilde{n}$) Sesi, *TDAY-Belleten* 1999/I-II, Ankara, 2003, s. 51-58.

¹⁵⁸ Gülseren, *a.g.e.*, s. 84.

¹⁵⁹ Ahmet Günşen, *Kırşehir ve Yöresi Ağızları (İnceleme-Metinler-Sözlük)*, Ankara, TDK Yay., 2000, s. 67, 101, 111.

¹⁶⁰ Zeynep Korkmaz, *Nevşehir ve Yöresi Ağızları*, Ankara, TDK Yay., 1994, s. 88

¹⁶¹ Gürer Gülsevin, *Uşak İli Ağızları (Dil Özellikleri-Metinler-Sözlük)*, Ankara, TDK Yay., 2002, s. 83, 95.

¹⁶² Mukim Sağır, *Erzincan ve Yöresi Ağızları (İnceleme-Metinler-Sözlük)*, Ankara, TDK Yay., 1995, s. 94, 140.

¹⁶³ Gemalmaz, *a.g.e.*, s. 179.

¹⁶⁴ Faruk Yıldırım, *Adana ve Osmaniye İlleri Ağızları*, Ankara, TDK Yay., 2006, s. 174.

¹⁶⁵ Münir Erten, *Diyarbakır Ağızı (İnceleme-Metinler-Sözlük)*, Ankara, TDK Yay., 1994, s. 15.

¹⁶⁶ Gökçür, *a.g.t.*, s. 157.

¹⁶⁷ Leylâ Karahan, “Türkiye Türkçesi Ağızlarında $\tilde{n} > y$ Değişmesi”, s. 99-105.

Burada üzerinde durulması gereken iki bölge bizim için ayırt edici mahiyettedir. *Damak n*'sinin kelime içi ve kelime sonunda sistemli bir biçimde değiştiği iki bölge tespit edilmiştir. Bunlar Bartın¹⁶⁸ ve Urfa¹⁶⁹ ağızlarıdır. Bu durumu Zeynep Korkmaz şöyle açıklar: “Eski Türkçedeki ñ sesi Anadolu ağızlarında çoğunlukla aynen devam etmektedir. Yazı dilinde olduğu gibi n'ye döndüğü kelimeler pek sayılıdır. ñ, g, ğ, y değişimleri ile genzellik niteliğini kaybederek patlayıcı ve sızıcı birer damak seslerine dönüştüğü yerler de vardır. Bartın ve yöresi ağızlarındaki durum böyle değildir. ñ sesi buralarda iç ve son seslerde olmak üzere sistemli bir şekilde y sesine dönmektedir. Bartın ve yöresi ağızlarındaki bu değişiklik Anadolu ağızlarında yalnız Urfa ağızı ile karşılaştırılabilir.”¹⁷⁰

Bu birbirinden uzak iki bölgede görülen sistemli değişimleri araştırmacılar genel olarak Kıpçak Türkçesi özellikleri ile açıklamaktadırlar. Nitekim Bartın ve Yöresi Ağızlarındaki Lehçe Tabakalaşması adlı çalışmasında Zeynep Korkmaz arşiv bilgileri ve tahrir defterleri üzerinde yaptığı araştırmalarda bu bölgeye Kıpçakların yerleştirildiğini ortaya koymuştur.¹⁷¹

Bu araştırmayı değerlendiren Leylâ Karahan şu önemli bilgileri verir: “Düzenli ñ > y değişmesinin görüldüğü diğer yörelere de vaktiyle Kıpçak unsurlarının gelip yerleştiğini, bunların çoğunluktaki Oğuzlarla kaynaşıp karıştıklarını ve bunun sonucunda ağızlarının Oğuzcalaştığını; ancak kendi lehçe özelliklerinden bazılarını mesela ñ > y değişmesini koruduklarını düşündürmektedir. Tabii bu düşünceyi teyit edecek olan arşiv belgeleridir. Bartın dışında adı geçen yörelerin hiçbirinde dil-etnik yapı bağlantısını gösterecek bir araştırma şimdiye kadar yapılmamıştır. Bu sebeple, ñ >

¹⁶⁸ Zeynep Korkmaz, “Bartın ve Yöresi Ağızlarındaki Lehçe Tabakalaşması”, *Türkoloji Dergisi*, C. II/I, 1965, s. 130-131; M. Emin Eren, *Zonguldak-Bartın-Karabük İlleri Ağızları*, Ankara, TDK Yay., 1997, s. 33-34.

¹⁶⁹ Sadettin Özçelik, *Urfa Merkez Ağızı (İnceleme-Metinler-Sözlük)*, Ankara, TDK Yay., 1997, s. 51-52; Ayrıca bk. Mehmet Avni Özbek, *Urfa Türkülerinin Dil ve Anlatım Özellikleri*, İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora tezi, İstanbul, s. 33.

¹⁷⁰ Zeynep Korkmaz, “Bartın ve Yöresi Ağızları Üzerine”, *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, C. II, Ankara, TDK Yay., 2005, s. 131; M. Emin Eren, *Zonguldak-Bartın-Karabük İlleri Ağızları*, s. 40.

¹⁷¹ Zeynep Korkmaz, “Bartın ve Yöresi Ağızlarındaki Lehçe Tabakalaşması”, *Türkoloji Dergisi*, C. II/I, 1965, s. 130-131.

y değişmesinin görüldüğü yörelerde, bir Kıpçak tesirinin gerçekliğini ortaya çıkaracak etnolojik araştırmalara öncelik vermek gerekmektedir.”¹⁷²

Damak n’sinde meydana gelen değişmelerin sebepleri ile ilgili çeşitli görüşler ifade edilmiştir. Bu görüşlerin en yaygını, bunun bir Kıpçak Türkçesi özelliği olduğudur. Korkmaz, Bartın ve yöresi ağızlarında görülen *ñ* > y değişmeleri ile Kıpçak lehçeleri arasında bağlantı kurar ve Bartın ve yöresi ağızlarına bu açıdan en yakın lehçenin Karayimce olduğunu ifade eder. Korkmaz’a göre, birbirinden oldukça farklı yerlerde ortaya çıkmış olan bu *ñ* > y değişmesi, Kıpçak Türkçesinin tesiriyle izah edilebilir.¹⁷³

Esrârü’l- ‘Ârifîn’de bu değişim iki şekilde görülür. Bunlar; *ñ* > n değişmesi ve *ñ* > y değişmesi şeklindedir.

1.2.2.1.12.1. *ñ* > n değişmesi¹⁷⁴

İlk olarak *ñ* > n şeklinde olan değişim metnin hemen hemen her yerinde görülür. Daha çok şahıs, iyelik, ilgi ve emir eklerinde *ñ* > n değişimi görülür. Aynı zamanda bünyesinde *damak n*’si barındıran bazı kelimelerin de *nun* ile yazıldığı karşımıza çıkar. Yukarıda değindiğimiz ikili yazımların en sık görüldüğü alanlardan birisi *damak n*’sinin kullanımıdır. Çoğu zaman karışık bir kullanım sergilenmiştir.

Teklik 2. şahıs ekinde: beni niçün *yaratdun* 150b/3, ‘azîz adum *oğudun* 167a/4, iki yazuk *kıldun* 208b/4, zinâ *kıldun*, kıan *eyledün*, yalan *söyledün* 209a/1, bularda *gördün*, hîç pâzişâhlarda *görmedün* 226a/12, bir kez şabır kılup *eyitsen* 185a/5, bu

¹⁷² Leylâ Karahan, “Türkiye Türkçesi Ağızlarında *ñ* > y Değişmesi”, s. 102.

¹⁷³ Zeynep Korkmaz, “Bartın ve Yöresi Ağızları Üzerine”, s. 130-131.

¹⁷⁴ Bu değişme Kıpçak Türkçesi eserlerinden *Kitâbü’l-İdrâk*’te (bk. Argunşah, Yüksekaya, **a.g.e.**, s. 317) ve *Gazavât-ı Sultan Murâd b. Mehemmed Hân*’da da (bk. Hayati Develi, **Gazavât-ı Sultan Murâd b. Mehemmed Hân**, s. 211-212) görülür. Ayrıca Leylâ Karahan Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması adlı eserinde bu değişim için Doğu grubu ağızlarını, Batı grubu ağızlarından ayıran asıl değişme budur, (s. 23) değerlendirmesini yapar.

ırmakları dükedi *ıçersen* 138a/10, eger şeyh *olursan* şunuñ gibi olğıl 157a/8, eyer ölüye *oķursan* dirile 206a/13

Teklik 2. şahıs iyelik ekinde: senüñ *mālunda* işüm yok 225b/3, eydür: “Ey merdāne yigit! *Adun* nedür? 237a/4, Senüñ *fażlun* birle uçmağa girersem 193b/7-8, ümmetüm dahı senüñ *ķulundur* 188a/3-4, eyitdi: “Yā ana! Senüñ *Tañrın* kimdür? 223b/8, *ra’ıyyetlerün* işidirler 223b/12.

Çokluk 2. şahıs iyelik ekinde: Yūsuf nūrı sizün *nūrunuzdan* gizlensün 179b/3-4, varun *evünüze*, baña ayruk çeri gerekmez 223b/5.

Çokluk 3. Sahıs emir ekinde: benden selām *ķılun*, *eydün* kim 225a/10, *gırün*, teferrüc *ķılun* didi 192a/10.

İlgi hâli ekinde: *Anların* birisi Hasan cānı-y-ıdı 144b/7. Ol ķurt *senün* pāzışāhlıgundur 243a/10, *pāzışāhların* mälların ve silāhların isterin 230a/6-7, *‘āşīlerün* duracak yirleri oldur 169b/11-12, kanı kalan *dişlerün* şükrānesi, kanı kalan *endāmlarun* şükrānesi 194a/11-12.

Bu eklerin dışında $\tilde{n} > n$ değışmesi bazı kelimelerde de görölmektedir. Bünyesinde *damak n*’si bulunduran kimi kelimeler yazmada *nun* ile yazılmışlardır. Bu kelimelerin bir kısmı tamamen böyle yazılırken bir kısmı ise yer yer *damak n*’si ile de yazılmıştır.

sünüklerin 170b/13, önlerinde 189a/12, ŧanladı 213a/4, belinleyü 243b/6, yenileyin 171a/9, yün 220a/10, anarsın 187b/5, ķonşusu 180a/12.

1.2.2.1.12.2. ñ > y değişmesi

Damak n'sindeki ikinci bir değişim ise *ñ > y* şeklinde karşımıza çıkan değişimdir. Bu değişimin örneğini ilk olarak *ön* kelimesinde görmekteyiz. Metnimizde toplam dokuz yerde geçen kelime bir yerde *önlerinde* 189a/12 şeklinde *nun* ile, üç yerde *öñünde* 148a/9, *öñlerinden* 169b/12, *öñleri* 170a/4 şeklinde *damak n*'si ile, beş yerde de *öyinde* 145b/1, 146b/2, 205a/10, 207a/4, 232b/3 şeklinde *ye* ile yazılmıştır.

Doğu grubu ağızlarında bir tarama yaptığımızda bu kelimedeki ög, öy, öğ¹⁷⁵ vs. değişimler olduğunu gördük. Hatta bölge olarak yakın olan ama Batı Grubu ağızları içerisinde yer alan Gaziantep ağızında da bu değişim görülür: öyüne, öyüne.¹⁷⁶

Diğer bir *ñ > y* değişmesi ise teklik 2. şahıs iyelik ekinde görülür. Teklik ve çokluk 2. şahıs iyelik eklerindeki bu değişim de Urfa ağızında kesin olan değişimlerden biridir.¹⁷⁷

Kıyāmet gününde hışımları yöreñe üşürmegil, kendü *elüy-ile* “elüñ-ile” kendüzüñi tamuya düşürmegil 158a/1-2.

Damak n'sindeki diğer değişimler de göz önüne alındığında bunun bir müstensih hatası olduğunu söylemek oldukça güçtür. Burada müstensih'in sahip olduğu ağız özelliğini metne yansıtmış olabileceğini değerlendirmek daha isabetli olacaktır.

Yine küçük ama bizim için veri oluşturabilecek bir kullanım Urfalı Baba Cem'î'nin kaleme aldığı *Karadağ Destanı* adlı eserde karşımıza çıkar. Ali Sözen tarafından yazmadaki yazım özellikleri ile Şanlıurfa ağızının özellikleri mukayese

¹⁷⁵ bk. Gülseren, *a.g.e.*, s. 84; Ahmet B. Ercilasun, *Kars İli Ağızları Ses Bilgisi*, s. 121; Ahmet Caferoğlu, *Doğu İllerimiz Ağızlarından Toplamalar*, İstanbul, Bürhaneddin Basımevi, 1942, s. 271; Sadi H. Nakiboğlu, *Adıyaman ve Yöresi Ağızları (İnceleme-Metinler-Sözlük-İndeks)*, Niğde, Niğde Üniversitesi Yay., 2011, s. 78; Sadettin Özçelik, *Urfa Merkez Ağızı*, s. 52.

¹⁷⁶ Ahmet Günşen, “Gaziantep Ağızının Şekil Bilgisini Belirleyen Temel Özellikler” *Turkish Studies-International Periodical For the Languages Literature and History of Turkish or Turkic* Volume, 4/3 Spring 2009, s. 1089.

¹⁷⁷ Sadettin Özçelik, *Urfa Merkez Ağızı*, s. 52.

edilmiştir. Burada $\tilde{n} > y$ değişiminin gerçekleştiği ilginç bir örnek karşımıza çıkar. *añla-* > *añna-* > *ağna-* > *ayna-* “Hâyin olanı *aynadım* bildim”¹⁷⁸

Sonuç olarak bu sesin değişmeye ve çözülmeye başlaması daha Eski Türkçe döneminde başlamıştır. Ardından Türk Dilinin tarihî dönemlerinde, özellikle Kıpçak Türkçesi unsurları taşıyan kimi eserlerde, bu sesteki değişimlere rastlanır. Daha sonra Irak-Türkmen ağızları, Urmiye ağzı, Nahçıvan ağzı, Azerbaycan Türkçesinde ve Türkiye Türkçesi ağızlarında da bu seste değişimler meydana gelmiştir. Tüm bu değişimleri göz önünde tutarak yazma eserlerde bu sesin yazımına ve bu seste meydana gelmiş olan değişimlere dikkat etmek gerekir. Ferruh Ağca ve Bilâl Yücel’in, belirttiği gibi bu seste oluşan değişimler bir yazım yanlışı değil büyük ihtimalle bir ağız özelliğinin varlığına işaret edebilir. Dolayısıyla bu seste sistemli bir biçimde meydana gelmiş değişimler transkripsiyonda gösterilmelidir. Ayrıca bu seste meydana gelen değişimlere bakılarak yazıldığı yeri belli olmayan eser hakkında da çeşitli çıkarımlar yapılabilir.

Esrârü’l-‘Ârifîn’de başta *damak n*’sinin uğradığı bu denli yoğun değişimlerden yola çıkarak, $g > y$ değişmesini de bu kapsama dâhil ederek, eserin istinsah edilmiş olabileceği bölge hakkında çıkarımlar yapmak mümkün olabilir. Sadettin Buluç’un da “Tellâfer Türkçesi Üzerine” başlıklı incelemesinde Tellâfer ağzı Türk Dilinin güneybatı kolundan olup genellikle Azeri karakterini taşır. Yine bazı yönleri ile Anadolu’nun Urfa, Diyarbakır, Kars, Van ağızlarına yaklaşır¹⁷⁹ değerlendirmesini de dikkate alarak eserin, Leylâ Karahan’ın Doğu Grubu ağızları içinde gösterdiği bölgeler¹⁸⁰ ile Azerbaycan, Irak, Suriye gibi bölgelerde istinsah edilmiş olabileceğini söyleyebiliriz.

¹⁷⁸ Ali Sözer, “El Yazmalarında Ağız Özellikleri (Baba Cem’î’nin Karadağ Destanı Adlı Yazma Eserinde Şanlıurfa Ağzının Özellikleri)”, *Ağız Araştırmaları Çalıştayı*, Şanlıurfa, 2008, s. 623.

¹⁷⁹ Sadettin Buluç, “Tellâfer Türkçesi Üzerine”, *Makaleler* (hızl. Zeynep Korkmaz), Ankara, TDK Yay., s. 285.

¹⁸⁰ Leylâ Karahan, *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması*, s. 1.

1.2.2.2. Ünsüz Düşmesi

Eski Anadolu Türkçesinde bazı seslerde kurallı bir biçimde düşmeler meydana gelir. Ancak bunların sayısı son derece sınırlıdır. Daha çok Eski Türkçe dönemindeki bazı kelimelerde bu düşmeler görülür.

1.2.2.2.1. b ve l düşmesi

Eski Türkçeden Eski Anadolu Türkçesine geçerken *bol-* fiilinin *b* sesi düşmüştür. Sadece karışık dil unsurları barındıran bazı metinlerde *bol-* şeklinde kullanımlar da görülür. Genel olarak Oğuz özellikleri taşıyan metnimizde bu ses kaybolmuştur. Yine Eski Türkçede *keltür-* ve *oltur-* şeklinde kullanılan fiillerdeki *l* sesi de Eski Anadolu Türkçesine geçerken düşmüştür.

bol- > *ol-* 222a/7

bol- > *ol-* 227a/8

keltür- > *getür-* 241a/6

keltür- > *getür-* 164b/11

oltur- > *otur-* 244a/1

oltur- > *otur-* 215b/3

1.2.2.2.2. g/ğ düşmesi

Eski Anadolu Türkçesinin en karakteristik özelliklerinden biri iki ve daha fazla heceli kelimelerin sonundaki *-g/-ğ* sesleri ile ek ve hece başında yer alan *-g/-ğ* ünsüzlerinin düşmesidir. Bu düşme sonucunda bazı kelimelerde yuvarlaklaşmalar meydana gelir.

diri < *tirig* 231a/7

katı < *katıg* 239a/5

yalan < *yalğan* 152a/11

yokaru < *yokğaru* 152b/8

çeri < *çerig* 223b/5

elli < *elig* 232b/4

kapu < *kapıg* 157a/6

gerek < *kergek* 179a/5

1.2.2.2.3. h düşmesi

Alıntı bir kelimedede karşımıza çıkar. Metinde karışık bir kullanım sergiler, çoğu zaman ses düşmesi olmadan kullanılır.

ferište 162b/5

1.2.2.2.4. w düşmesi

Bir örnekte karşımıza çıkan bir düşmedir.

su < suw 200a/13

1.2.2.2.5. y düşmesi

Birkaç örnekte y sesinin eriyip kaybolduğu kanısı yaygındır.¹⁸¹

ağaç < yığaç 180b/13

ağlasa < yığla- 181b/7

ırakvan < yırak 159b/6

Bu düşmelere rağmen çoğu kelimedede y protezi kendini muhafaza etmiştir.

yigit 237a/4, yıldırım 237b/13, yılduz 137b/12, yıl 140b/2, yılan 169a/7.

1.2.2.2.6. d düşmesi

Günümüzde Türkiye Türkçesi ağızlarında yaygın olarak kullanılan bu kelimedede *d* sesi düşmüştür. Mehmet Özmen, bu kelimedeki ses düşmesi için şu değerlendirmeyi yapar: “Metnimizde gündüz kelimesinin günüz şekline de rastlıyoruz. Diğer Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde de rastladığımız bu kelime (TS III, 1878-1879) -*d*- düşmesi sonucu *gündüz* kelimesinden gelebileceği gibi, *gün* kelimesinden türemiş yeni

¹⁸¹ Ali Cin, *Türk Edebiyatının İlk Yûsuf ve Züleyhâ Hikâyesi Ali'nin Kıssa-yı Yûsuf'u*, s. 75.

bir kelime de olabilir. Ancak, kelimenin Eski Türkçe’de bulunmayışı *gündüz* kelimesinden -d- düşmesiyle ortaya çıkma ihtimalini güçlendiriyor.”¹⁸²

güñüzlerin < güñdüz 180a/13.

1.2.2.3. Ünsüz Türemesi

Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde ünsüz türemeleri çok sık görülen ses olaylarından biri değildir. Türemelerin başında y ve n yardımcı sesleri gelmektedir.

1.2.2.3.1. y Türemesi

Ünlü ile biten bir kelimeye ünlü ile başlayan bir ek getirildiğinde araya yardımcı bir -y- ünsüzü girer.

yarlıgayıcıdur 147b/10, girmeyince 160a/8, kendüyi 208b/2, suyu 155b/9, neye 164a/4, tamuya 169b/3.

ile, *içün* edatları ve *i-* yardımcı fiilinin *idi*, *iken* gibi çekimli şekilleri de bir önceki kelimeye bitişik yazıldıklarından dolayı araya koruyucu bir -y- ünsüzü girer.

ile edatı ile: nesne-y-ile 157b/2, hâzreti-y-ile 161a/3, dilleri-y-ile 166a/13, anası-y-ıla 185b/5, su-y-ıla 195b/4, yazuğı-y-ıla 198b/5.

içün edatı ile: ümmeti-y-içün 152a/1.

i- yardımcı fiili ile: iki-y-idi 212b/10, örtülü-y-idi 216a/9, gökçe-y-idi 223a/13, bağlu-y-ıdı 239b/8, ulu-y-ıdı 137b/4, kucağında-y-iken 164a/8, seferde-y-iken 172a/13, gökde-y-iken 184b/1, işinde-y-iken 172a/13.

¹⁸² Mehmet Özmen, *Ahmed-i Dâ’î Divanı (Metin-Gramer-Tıpkıbasım)*, s. 309.

1.2.2.3.2. n Türemesi

Ünlü ya da ünsüzle biten sözlere +ı/+i, +sı/+si 3. şahıs iyelik ekleri getirildiğinde, bu ekler ile isim çekim ekleri arasında bir zamir n'si türer. Kullanımı Türkiye Türkçesi ile aynıdır.

yolına 199b/8, kapusunda 175b/8, katından 178a/2, yiyisinden 184b/9, arasında 233b/1, sağından 198b/2.

İşaret zamirleri *bu* ve *ol*'un çokluk şekillerinde genellikle *n* yardımcı sesi türemiştir.

bular 240b/9, olara 180b/1.

1.2.2.3.3. v türemesi

Eski Türkçede *ur-* şeklinde olan fiil Eski Anadolu Türkçesi dönemine ait metinlerde hem *ur-* şeklinde hem de *vur-* şeklinde kullanılmıştır. Metnimizde de fiilin her iki şekli de kullanılmıştır.

urdı 194a/5

vurdı 205a/5

1.2.2.3.4. Ünsüz İkizleşmesi

Bazı kelimelerdeki çeşitli ses olayları neticesinde ünsüz ikizleşmeleri görülür. İkizleşme Türkçenin benimsediği olaylardan değildir. Ancak bazı ses değişiklikleri nedeniyle ikizleşme ortaya çıkabilir. Bu hadise çoğunlukla ekleşme durumunda ve eriyen *g* sesinin uzattığı ünlünün normal uzunluğa dönerken hece dengelenmesi amacıyla ortaya çıkan ikizleşmedir.¹⁸³ Metindeki ikizleşme örnekleri şunlardır:

ısıg > ıssı 188b/5

asıg > aşşı 206b/5

elig > elli 149a/4

¹⁸³ Hatice Şahin, *Eski Anadolu Türkçesi*, Ankara, Akçağ Yay., 2018, s. 46.

Bir diğ er  ns z ikizleşmesi ise gerileyici benzeşme ile şart birleşik  ekimininde -*missa/-misse* görülür.

Ta rı’nu  ‘a  m adların *o umazlarmissa-d * 150a/12, Ol on yedi adlar *degilmisse-y-idi* 151a/1-2, ger * lm şmisse* da ı girü diri  ılaydu  185a/6.

1.2.2.4.  ns z Benzeşmesi

 ns z benzeřmesi¹⁸⁴ iç seste yan yana iki  ns z bulunan yerlerde veya söyleniş bakımından aynı durumda bulunan komşu kelimelerin son ve  n sesleri arasında bazen iki  ns zden birinin kendisine yakın bo umlanma niteliği taşıyan öteki tarafından büsbütün veya kısmen benzeřtirilmesi¹⁸⁵ şeklinde tanımlanır. Metnimizde  ns z benzeşmesine uğramış herhangi bir kullanım bulunmamaktadır.

Aşağıda sıraladığımız ekler metnimizde daima tonlu olarak kullanılmıştır.

-d /-di görülen geçmiş zaman eki: dikdi 141a/9, ekdi 194b/9, d kdiler 220a/11, çekdi 231b/12,  ı dı 232a/12, ba dı 234b/1.

-du /-d k sıfat-fiil eki: irdüklerinden 169b/4, gördüğümüz 134a/5, s yled   m 136a/8,  ıldı ları 135b/3, u rad   m 156b/9, ayrıldı   m 178a/4.

-dur/-dür- fiilden fiil yapma eki: a durd  176b/8,  oldurdılar 220a/10, yandurd  241b/8, üşendürdiler 220b/7, öldürdü 207b/10, ind rd  210b/9.

-da/-de bulunma h li eki: sininde 153b/9, yirde 231a/11, gökde 149b/5,  apusında 137a/7, maşıkda 201b/10, yolda 212b/6.

¹⁸⁴ Geniş bilgi için bk. Hayati Develi, **Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyıl Osmanlı Türkçesinde Ses Benzeşmeleri ve Uyumları**, Ankara, TDK Yay., 1995; Osman Yıldız, “Eski Anadolu Türkçesinin Kuruluş Dönemine Ait Bazı Metinlerde Görülen ‘ ns z Benzeşmeleri’ne Dair”, **1. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu Bildirileri**, Isparta, 2008, s. 677-687.

¹⁸⁵ Zeynep Korkmaz, **Gramer Terimleri Sözlüğü**, s. 230.

-dan/-den ayrılma hâli eki: ğavġāsından 211a/8, ‘arşdan 145a/12, ʔamudan 171a/10, ‘ālemden 147a/8, şehirden 229b/4, deñizlerden 138a/8.

-dur/-dür bildirme eki: yıldur 238b/12, ğavġādur 236b/9, fazıldur 134a/8, şehirdedür 234b/8, yigrekdür 136a/7, devletsüzdür 233b/2

İki ünlü arasında bulunan tonsuz ünsüzler tonlulaşmışlardır. Böylelikle *-t->-d-*, *-k->-g-*, *-ğ->-ğ-* değişimleri meydana gelmiştir.

-t->-d-: iledelüm 181a/4, gidicek 229b/9, işidürler 182a/1, yudamayalar 176a/2, ağladam 180b/5, eyidün 178b/11.

-k->-g-: emzürmege 184a/1, öğrenmege 201a/1, bölügi 192a/12, mālīgümüz 226a/7, yüksekliği 175b/2, göge 182b/12.

-ğ->-ğ-: pāzişāhlığa 232b/7, yapmağa 220b/9, sımağa 224a/7, dünyālīgum 194a/1, yazuġumı 200b/11, uçmaġum 161b/1, burunduruġı 163a/10.

1.2.2.5. Göçüşme

Yazı dilinden ziyade daha çok Anadolu ağızlarında bazı ünsüzlerin yer değiştirmesi şeklinde karşımıza çıkan göçüşme¹⁸⁶ Eski Anadolu Türkçesi dönemine ait eserlerde az da olsa görülür. Metnimizde ise göçüşmeye bir kelime rastlanmıştır.

körpügi 169a/6.

¹⁸⁶ Göçüşme ile ilgili geniş bilgi için bk. Ahmet Caferoğlu, “Anadolu Ağızlarında Metathese Gelişmesi”, **TDAY-Belleten** 1955, Ankara, TDK Yay., 1988, s. 1-7; Hasan Eren, “Türk Dilinde Metathese Olayı”, **TDAY-Belleten** 1953, Ankara, TDK Yay., 1988, s. 161-180.

1.2.2.6. Hece Düşmesi

Kelime içinde benzer ya da eş hecelerin yan yana gelmesi durumunda bu hecelerden birinin düşmesi olarak tanımlanan bu ses değişikliğinin Eski Anadolu Türkçesinde bazı örnekleri görülmektedir: *karındaş* > *kardaş*, *tatıglıg* > *tatlu gibi*.¹⁸⁷

karındaşları > kardaşları 206b/10

kimse > kimesne 141a/1

yapurgak > yaprak 197a/9

taşık- > çık 207a/13

tatıglug > tatlu 205b/13

Bunun dışında metnimizde daha sık görülen hece düşmesi ise bildirme eki -*durur*'un ekleşmesi sonucu -*dur* şeklini almasıdır.

andandur < andan durur 164b/12

honlardur < honlar durur 188b/8

cānlarıdur < cānları durur 192a/12

agaçdur < ağaç durur 197a/1

harābdur < harāb durur 213b/10

1.3. ŞEKİL BİLGİSİ

1.3.1. İSİM

1.3.1.1. Çokluk Eki

Adın birden çok varlığı gösterdiğini belirtmek için Türkiye Türkçesiyle beraber pek çok Türk lehçesinde de -*lar/-ler* eki kullanılır. Çokluk eki almış olan sözcüklerde, isim hâl ekleri ve iyelik ekleri çokluk ekinden sonra gelir. Kardeşler, evler-i, çocuk-lar-ım-a, okul-lar-ı-da, ev-ler-in gibi.¹⁸⁸

¹⁸⁷ Şahin, a.g.e., s. 45.

¹⁸⁸ Nadir İlhan, *Türk Dilinde Çokluk*, Elazığ, Manas Yayıncılık, 2009, s. 47.

ķullar 239b/6, cevāblar 137a/12, ķopuzcılar 190b/12, şeytānlar 204b/7, fesādlar 232b/10, ferīştehler 157a/5, zümürödler 138a/4, zāhidler 242a/7, hācibler 236b/10, ekinciler 190b/9, ķeriler 215b/12.

Ayrıca metnimizde bazen sayı sıfatlarından sonra gelen isimlere de çokluk ekinin getirildiğı görölür.

sekiz yüz biñ ķādırları 197b/5, dörd uğrılar geldiler 215a/3, on yedi adlar 151a/1-2, sekiz yüz biñ ķöşükler 197b/1-2, yetmiş kişilerün 134a/13, iki yigitler gördi 144b/6.

1.3.1.2. İyelik Ekleri

EAT iyelik ekleri TTK.'deki şekillerinden sadece bazı küçük fonetik değışiklikler dolayısı ile farklıdır. TTK.'deki küçük ünlü uyumu EAT'de tam gelişmemiş olduğundan, bu dönemdeki iyelik eklerinin bir kısmı sadece 'düz ünlü', bir kısmı ise 'yuvarlak ünlü' ile kalıplaşmıştır.¹⁸⁹ Metnimizde iyelik eklerinin kullanımı diğeri Eski Anadolu Türkçesi metinleri ile benzerlik gösterir.

Teklik 1. Şahıs: -m, -(u)m/-(ü)m

Teklik 1. şahıs iyelik eki -m'dir. Ekin ünlüsü Eski Anadolu Türkçesinde genellikle yuvarlaktır. Bu yuvarlaklaşmada m'nin tesiri söz konusudur.

gücüm 138a/11, gözüm 156b/7, dölbindüm 161b/7, dedem 224a/5, ķerim 226b/10, Tañrım 231b/7, atam 231b/5, Çalabum 227b/7, dostum 151b/13, 'arşum 162a/5, ķarındaşum 186a/4, oğlum 234b/8, kızum 234b/8.

Bir örnekte ek dudak uyumuna girmiş ve yuvarlaklığını kaybetmiştir.

bildüğim 202a/12.

¹⁸⁹ Gürer Gülsevin, **Eski Anadolu Türkçesinde Ekler**, Ankara, TDK Yay., 2007, s. 12.

Teklik 2. Şahıs: -ñ, -(u)ñ, (ü)ñ

Teklik 2. şahıs iyelik eki -n'dir. Aradaki yardımcı ses -u/-ü-'dür. Bu ekin de ünlüsü genellikle yuvarlak olarak kullanılır.

dermānuñ 178a/6, kavmuñdan 134a/11, dostuña 136a/6, cānuñı 164a/5, oğluñ 185b/4, başuña 214b/12, 'amelüñ 153b/5, düşüñi 243a/7, elüñdeki 145b/5, yüzüñdeki 156b/5, ümmetüñi 160a/9.

Metnimizde yaygın olarak karşımıza çıkan değişimlerden birisinin $\tilde{n} > n$ değişmesi olduğunu belirtmiştik. Bu değişimi görebildiğimiz yerlerin başında teklik 2. şahıs iyelik eki gelmektedir. Bu ek azımsanmayacak oranda *nun* ile yazılmıştır.

kızun 178a/13, fazlun 193b/7, oğlunun 178a/13, kulundur 188a/4, mālunda 225b/3, Tañrın 223b/8.

Teklik 3. Şahıs: -ı/-i, -sı/-si

Teklik 3. şahıs iyelik eki ünlüyle biten sözcüklerden sonra -sı/-si; ünsüzle biten sözcüklerden sonra ise -ı/-i'dir. Ek, Eski Anadolu Türkçesinde çoğunlukla düz şekilde kullanılır, metnimizde de benzer bir durum vardır.

kıyısı 169a/11, Ken'ān yazısında 176b/10, savma'asına 205a/9, anasınuñ 199b/11, hāzīnesi 216b/4, ülüsi 219b/13, yöresinde 145a/3, cübbesinüñ 157b/7, 'avratına 199a/11, tamarı 162b/2, kudretidür 213b/4, cemālini 183a/12.

Devrenin sonuna doğru ekin yuvarlak ünlülü şekillerine de rastlanmaktadır.¹⁹⁰

Muḥammed *üm̄metünün* 187b/13, karındaşlarını *üçünün* 207b/13

¹⁹⁰ Ekin yuvarlak ünlülü biçimleri için bk. Mustafa Özkan, **Mahmud b. Kadi-i Manyas Gülistan Tercümesi**, Ankara, TDK Yay., 1993, s. 107.

Çokluk 1. Şahıs: -muz/-müz

Çokluk 1. şahıs iyelik ekleri *-muz/-müz*'dür. Bu ek de genellikle yuvarlak olarak kullanılır. Bu yuvarlaklaşmada *m*'nin yuvarlaklaştırıcı tesiri söz konusudur.

işimüz 228a/12, kardeşumuz 208a/7, koyunlarımız 134a/4, garîblerümüz 218a/7, cānumuz 171b/2, atamız 140a/7, ulumuz 204b/8, mālīkümüz 226a/7, kulumuzdur 77b/10, 'ālimlerümüz 218a/7, gördüğümüz 134a/5.

Az sayıda örnekte ekin uyuma girdiği görülür.

üstümize 216b/6, cānımız 171b/7.

Çokluk 2. Şahıs: -ñuz/-ñüz

Çokluk 2. şahıs iyelik ekleri *-ñuz/-ñüz*'dür. Bu ek de Eski Anadolu Türkçesinde yuvarlak ünlüdür.

nūruñuz-la 170a/6, kardeşuñuz 206b/12, umduğuşuz 156a/5, korkduğuşuz 156a/6, peygamberüñüz 187b/12.

Teklik 2. şahıs iyelik ekinde olduğu gibi burada da *ñ > n* değişmesi birkaç örnekte görmekteyiz.

evünüze 223b/5, nūrunuzdan 179/b.

Çokluk 3. Şahıs: -ları/-leri

Çokluk 2. şahıs iyelik ekleri *-ları/-leri*'dir. Bu ek, teklik 3. şahıs iyelik eki *-ı/-i*'nin çokluk eki *-lar/-ler* ile birleşmesinden meydana gelmiştir.

süňükleri 176b/3, çiçeklerinüň 149a/8, ‘ilimleri 168b/12, öňleri 170a/4, gözleri 164b/6, koyunları 141b/10, toynaqları 143a/1, budakları 146b/9, kardaşları 206b/10, kapularında 172a/8, boğazlarına 176a/2, oğlancuklarıyla 180a/13, kızları 140a/6.

1.3.1.3. İsim Çekim Ekleri

1.3.1.3.1. İlgi Hâli Eki

İlgi hâli eki ünsüz ile biten kelimelerde *-uň/-üň*; ünlü ile biten kelimelerde *-nuň/-nüň*’dür. Eski Türkçe devresinde ancak yuvarlak ünlü taşıyan bir köke geldiği zaman yuvarlak ünlü taşıyan ilgi hâli eki, Eski Anadolu Türkçesi devresinde *ñ* etkisiyle daima yuvarlak ünlülü olmuştur.

Ekin yuvarlak ünlülü olmasında birinci şahıs iyelik eki *m*’nin de tesiri düşünülebilir. Eski Anadolu Türkçesinde ve Osmanlıca içinde uzun süre bu yuvarlaklığın hüküm sürdüğü görülmektedir.¹⁹¹ Eserimizde de ekin kullanımı dönemin diğer eserlerine uygun olarak yuvarlak kullanılmıştır.

Muhammed *Muṣṭafā’nuñ* ‘ömri ne kadardur? 186b/8, *Anasınuñ* göñli yavuz oldı 199b/11-12, *Esā’nuñ* şol ayağı aḳsağ-ıdı 223a/12-13, *Berşîṣā’nuñ* ‘ilmi yoğ-ıdı 206b/1-2, *kürsīnūñ* ayağın beklerdi 242b/6, *ḳubbenūñ* iki başı ḳavuṣduğı gibi 159b/9-10, Deyme *birinūñ* boynuzları ‘arṣa deyin varmış-ıdı 143b/3-4, *ḥūrīnūñ* öñünde yetmiş biñ ṭapucı dururdı 148a/9, *feriṣtenūñ* başı üzere durur 151b/8, *dīvūñ* başın keserler 162b/10, *Resūl’ūñ* gözlerinden yaş akardı 164a/2-3, Deyme *ādemūñ* kırk biñ başı vardur 165a/7, *Yūsuf’uñ* nūrına ḳatlanamadılar 179b/10, *ağacuñ* ḳıyına girgil 134b/8-9.

Yalnızca bir örnekte ekin düz şekli kullanılmıştır.

eyitdi: “Yā zāhid! Senin yirün içine dururlar 220a/7-8.

¹⁹¹ Mertol Tulum, *Sinan Paşa Tazarru’name*, s. 35.

Bazen ilgi durumundaki adla iyelik eki almış ad arasına niteleyici başka bir adın girmesine de rastlanılmaktadır.

bunuñ gibi mu‘azzam şehrün hükmin Çalap saña virdi 238b/7-8, *Tañrı’nuñ* ‘azîm adların okumazlarmıssa-dı 150a/12.

Metnimizde ilgi hâli eki eksiz olarak da kullanılmaktadır. Böyle durumlarda tamlayan tamlanana iyelik ekleriyle bağlanır.

oğlan kim *ğardaşları* mekrine uğramışdur 180a/7, seni *Şu‘ayib* çobanın şanurdum 142a/4, ol *yılanlar* kimi gözsüz, kimi şağır oldu 177a/12-13, Esâ *Peyğamber yaşı* altmış yıl-ıdı 232b/3-4.

1.3.1.3.2. Yönelme Hâli Eki

Yönelme hâli eki *-a/-e*’dir. Ünlü ile biten bir kelimeye eklendiği zaman araya yardımcı *-y-* sesi gelmektedir. Eski Türkçedeki *-ga/-ge*, *-ka/-ke* ekinden gelişmiştir. Batı Türkçesinde şahıs zamirlerinin yönelme hâlinin (baña, saña, oña) *ñ* sesini taşıması, ekin başındaki *ğ* ve *g* seslerinin sonradan düşmüş olduğunu göstermektedir. Büyük bir ihtimalle Eski Türkçe devresinde *n* ile *ğ*, *ñ* şeklinde birleşmiş, lehçelerin oluşmasında yeniden parçalanmayarak Batı Türkçesine klişe halinde geçmiştir.¹⁹²

Yönelme hâli ekinin bu aslî fonksiyonunun yanında zaman, karşılaştırma, sebep, amaç gibi işlevleri de bulunmaktadır.

yüzine nikâb dutup otururdu 224b/8, Fir‘avın *ğavmına* Kıbtî dirler-idi 139b/8, *kürsiye* oturdu 235a/13, Öküz balıguñ *puluna* basup durur 151b/4-5, *döşeye* basmadı 160a/4, tãmu *ğapusına* ireler ve *ğapuya* irdüklerinden şöñra 169b/4, ol etden *ğonşuna*

¹⁹² Faruk K. Timurtaş, *Eski Türkiye Türkçesi*, s. 69. Yönelme hali ekinin gelişmesi için ayrıca bk. Reşit Rahmeti Arat, *Atabetü’l-hakayık*, İstanbul, 1951, s. 111-112, 128- 129.

viresin 180b/3-4, ok göge çıktı 237b/12, Şavma'asına givirdi 205b/11, dīvārlarına örütdiler 222a/5, evine iletdi 233b/7-8, ol şehre girdi 199b/11, Meydāna iletdiler 200a/10, ol kuyuya kova şaldılar 177b/5.

Şu örnekte yönelme hâli eki bulunma hâli eki fonksiyonuyla kullanılmıştır.

“Yā zāhid! Senin yirün içine dururlar daḥı boyunca altun yığalum 220a/7-8.

1.3.1.3.3. Yükleme Hâli Eki

Fiilin gösterdiği işten, hareketten etkilenen varlığı belirten ektir. Eski Türkçe döneminde belirtme durumu eki isimlere üç farklı şekilde getirilmekteydi. Bunlardan birincisi kelime tabanlarında kullanılan {+(X)g}, ikincisi iyelik eki tabanlarına gelen {+(I)n} ve üçüncüsü de zamirlerden sonra gelen ve belirtili nesne durumlarıyla kullanılan {+nI} ekiydi.¹⁹³ Eski Anadolu Türkçesinde yükleme hâli ekinin bu üç şekli de kullanılmıştır. Ancak -nı/-ni eki kullanım açısından sadece bazı arkaik kelimelerde varlığını sürdürmüştür. Diğerleri ise Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde olduğu gibi bizim eserimizde de yaygın olarak kullanılır.

Yükleme hâli ekinde Eski Türkçeden Eski Anadolu Türkçesine geçerken ğ ve g sesleri düşmüştür. Bu düşmenin neticesinde yardımcı ünlü, ekin görevini üstlenerek asıl ek durumuna geçmiştir. Bu ekin ünlüsü düz olarak kullanılmıştır. Düşen ğ ve g'lerin etkisiyle yuvarlaklaşmamış olması, herhalde 3. şahıs iyelik ekleri gibi yazılmasından ileri gelmektedir.¹⁹⁴ Bu görüşe Mustafa Canpolat karşı çıkar. Canpolat /g/ düşmesi durumunda bu yapının yuvarlak olması gerektiğini ileri sürer.¹⁹⁵

¹⁹³ Talat Tekin, **Orhon Türkçesi Grameri**, Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi, Ankara, 2000, s. 108.

¹⁹⁴ Muharrem Ergin, “Kadı Burhaneddin Divanı Üzerinde Bir Gramer Denemesi”, **TDED**, IV/3, 1951, s. 304.

¹⁹⁵ Mustafa Canpolat, “Eski Anadolu Türkçesindeki Belirtme Durumu (Accusativus) Ekinin Kökeni Üzerine”, **Türkoloji Dergisi**, C. X, S. 1, DTCF Yay., Ankara 1992, s. 9-11.

+ı/+i, +yı/+yi: *deveyi* boğazladı 210b/10, Hakk Te‘ālā *şamuyı* yarattı 150b/2, *dünyâyı* bir kanadıyla koyup 170b/1, *türbeyi* kuçdı 178a/11, öñdin *seni* sevindürem 185b/3, *Qurdı* bulara Ya‘küb ‘aleyhi’s-selām aındurđı 176b/7-8, Gördün mi ol *zāhidi* 208b/9, *cühüdı* depelediler 215a/3, Benī İsrā’İller bu *sözi* işitdiler 218a/3-4, *uçmağı* göstere 149a/6, *namāzı* każāya koyanlara la‘net viribiye-y-idüm 159b/2, *kızı* anuñ içinde kon 207a/5.

+n: Ek, 3. şahıs iyelik eklerinden sonra kullanılır.

Hanzala’ya muṭī‘ olmadılar, *sözın* eslemediler 215a/8, *Birin* Ebū Bekir aldı, *birin* ‘Ömer aldı, *birin* ‘Osmān aldı, *birin* ‘Alī aldı 161b/8-9-10, kurbān *derilerin* sahtiyān kılup 222a/4, halk *adın* bilmek geñezdür 154b/3, anuñ *ululuğın* Allāh bilür 166a/9, ‘avrat *başın* aşığa bırağup 185a/9, yılduzları-y-ıla ve ‘arşları-y-ıla *cümlesin* dükedi içdi 138b/3-4, Mūsā ‘aleyhi’s-selām *anasın* ārzūladı 142a/8, şamu üç biñ yıl kükredi, *ağusın* yoķaru atdı 150b/5-6, Zelīhā eyitdi: Mālun *yarusın* virem didi 180a/1-2.

+nı/+ni: Zamirlerden sonra gelen bu ekin kullanım alanı daralmış ve arkaik olarak *bunı*, *anı* gibi gibi işaret zamirlerinde kalmıştır.

Çalabum *bunı* sen böyle mi kıldun? 201b/1, eyitdi: “Yā mel‘ün! *Bunı* sen işlemedün, Tañrı Te‘ālā işledi.” 239b/11-12, Ol ramazān ayıymış, *anı* baña virgil 135b/3-4, Muhammed’e hışım dutarsa *anı* ğay[y]ā şamusında göyündürem 136b/2.

Bir kısım örneklerde yükleme hâli ekinin yönelme hâli eki fonksiyonuyla kullanıldığı karşımıza çıkmaktadır.

eyitdi: “Yūsuf yiyisi geldi burnuma eger *beni* bunamış dimezseñüz” didi 184b/5-6, eydür: “Yā Berşīšā! Bunuñ gibi görkülü kız kanda bulasın, *bunu* cimā‘ kılğıl, yine tevbe kıl[a]sın.” 207b/2-3, *Bunı* ırakdan baķanlar göre dururlardı 141b/9-10.

1.3.1.3.4. Bulunma Hâli Eki

Bulunma hâli eki hemen hemen Türkçenin her devresinde *-da/-de* şeklinde kullanılmıştır. Metnimizdeki kullanımı da böyledir, daima tonlu olarak kullanılır, tonsuzlaşmış herhangi bir örneği görülmez.

Her *gökde* biş yüz yıl durdı 149b/5, Fir‘avn *ķapusında* ķodun 137a/7, anuñ dört ķanadı vardır; biri *mağribde*, biri *maşrıķda*, biri *göklersedür* 201b/9-10, Ol cühüd *yolda* bir epmegi yedi 212b/6, bir bölüyin *ovada* yandurdı 241b/8, *Sininde* kelecı olur gibi oldu 153b/9, *āhıretde* hoz hāzırdur 244a/9, Deyme *yazıda* yetmiş biñ münāre gördi 147a/9, bir hūrīnūñ *ōñünde* yetmiş biñ tapucı dururdı 148a/9.

Kimi zaman bulunma hâli eki ayrılma hâli eki fonksiyonuyla kullanılmıştır.

mi‘rāca vardı, dünyā *göginden* biş yüz yıl durdı 149b/2-3.

1.3.1.3.5. Uzaklaşma Hâli Eki

Uzaklaşma hâli eki Eski Türkçede *-dın/-din* ve *-tın/-tin* şeklinde yalnızca dar ünlülü idi. Ancak ekin Eski Anadolu Türkçesi devresinde *-dan/-den* şekli yaygınlaşmış ve kalıplaşmıştır. *t*’li biçimleri sonradan ünsüz uyumuna baēlı olarak ortaya çıkmıştır. Metnimizde bu ek daima *-dan/-den* şeklinde kullanılır.

yā Mūsā! Neye üşendün *ķavmuñdan*? 134a/10-11, ķaçarlar *dünyādan* Tañrı tã‘atin ķılmaē-ıla 135a/10, üç yüz biñ *erden* yüz biñ er ķalmış 243b/11-12, *uçmaķdan* çıķdıēı vaktin duta çıķdı-y-ıdı 140b/7, Deyme yazı on sekiz biñ *‘ālemden* ulu-y-ıdı

147a/7-8, dünyā *ğavğāsından* kurtuldu 211a/8, Süleymān'ı görmişler-idi, anuñ-çün *îmāndan* dönmediler 223a/5-6, Yine Esā *şehirden* çıktı 229b/4, *deñizlerden* biş ırmağ yarıldı 138a/8, bir 'alem gördi kim on sekiz biñ 'ālemden ulu-y-ıdı 158b/1.

Ekin Eski Türkçedeki dar ünlüsü bazı kelimelerde kalıplaşmış olarak varlığını sürdürür. Bir örnekte de ekin dar ve geniş ünlülü şeklinin üst üste geldiği ve kelimede ek yığılmasının ortaya çıktığı görülmüştür.

öñdin 185b/3, öñdinden 189a/8.

Bu örnekte ayrılma hâli eki bulunma hâli eki fonksiyonuyla kullanılmıştır.

hĩç *sizlerden* ol hüner ola mı kim anı yolundan çıkarasız 204b/10

1.3.1.3.6. Eşitlik Eki

Eşitlik eki -ça/-çe, -ca/-ce'dir. Ekin kullanılışında bugünkünden farklı bir durum yoktur. Ekin eşitlik dışında karşılaştırma, miktar, kadar, benzerlik gibi çeşitli anlam ve fonksiyonunun bulunduğu gibi, göre ve tarafından edatlarının yerini tutan kullanılışlara sahip olduğu görülmektedir.¹⁹⁶

+ca/+ce eki:

eyitdi: “Ben anı yoldan çıkarayım, senüñ *dileyince* eyleyim” didi 204b/13-205a/1, Melik Reyyān kırk Zelîhā *mālınca* māl arturdu 180a/8-9, ādemler *sağışınca* yıldızlar yaradur 164b/4-5, melikine iledelüm, *ağırınca* kızıl altuna virelüm 181a/4, yetmiş biñ kez Süleymān Peyğamber *mülkünca* ola-y-ıdı 143b/12-13.

¹⁹⁶ Zeynep Korkmaz, “Türk Dilinde +ça Eki ve Bu Ek İle Yapılan İsim Teşkilleri Üzerine Bir Deneme”, **Türk Dili Üzerine Araştırmalar**, C. I, TDK. Yay., Ankara, 2005, s. 12-84.

+ca/+ce eşitlik durumu eki *-dur/-dür* bildirme eki ile genişletilerek predikatif olarak da kullanılır.¹⁹⁷

Baňa bildürgil kim Benî İsrâ'îllerün sağışın *niçedür* 217a/6-7.

+layın/+leyin eki: Eski Türkçedeki *-layu/-leyü* eki de Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde *-layın/-leyin* biçiminde eşitlik eki olarak kullanılmaktadır.¹⁹⁸ Ek metnimizde birkaç yerde tespit edilmiştir.

Yūsuf *uğurlayın* deveden indi 178a/2-3, *İkileyin* bi-smi'llāh'ı dise anuñ ağzından girü bir nūr çıkar 168a/8-9.

1.3.1.3.7. Yön Ekleri

Türkçenin değişik devrelerinde önemli yer işgal eden bu ek, bugün Türkçenin çeşitli şivelerinde kalıplaşmış şekilde kendi varlığını devam ettirmektedir. Kalın kelimelerde *-ra*, ince kelimelerde *-re* şeklinde geçmektedir. Eski Türkçede *-garu*, *-gerü* ve *-karu*, *-kerü* şeklinde idi. Batı Türkçesine geçerken *ğ* ve *g*'nin düşmesiyle *-aru*, *-erü* şekline giren ek, Eski Anadolu Türkçesinde hep yuvarlak vokalli olarak *-aru*, *-erü* şeklinde kullanılmıştır.¹⁹⁹ Eserde tespit edilen belli başlı yön ekleri²⁰⁰ şunlardır:

-ra/-re: Ek, *soñra*, *taşra*, *üzre* kelimelerinde kalıplaşmış şekilde görülür.

on günde bir kez *taşra* çıkardı 205a/12, Muḥammedi Muṣṭafā şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem 'arş *üzre* çıkdı 158a/13, Anuñ *üzere* yetmiş biñ kat ḥarīr gördi 159b/12, Andan *soñra* Benî İsrâ'îller zāhidlerine ḥürmet kılmaz oldılar 209b/10-11.

Yine ikileme olarak kullanılan bir örnekte de kalıplaştığını düşünülebilir.

¹⁹⁷ Zeynep Korkmaz, *Marzubân-nâme Tercümesi*, s. 112.

¹⁹⁸ Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, s. 241.

¹⁹⁹ Muzaffer Akkuş, *Kitab-ı Gunya*, s. 187-188.

²⁰⁰ Yön ekleri ile ilgili geniş bilgi için bk. Zeynep Korkmaz, *Türkçede Eklerin Kullanılış Şekilleri ve Ek Kalıplaşması Olayları*, Ankara, TDK Yay., 2011, s. 5-10.

topuzluklar-ıla *paşıra paşıra* “başına başına” uralar 176b/1-2.

-aru, -erü/eri/ere: Mūsā buları qodı, *ilerü* yüridi 134a/8-9, nā-gāh melekü’l-mevt *içerü* girüp geldi 216a/6, ‘aşā-y-ıla perdesin götür[üp] *içeri* girdi 236b/7-8, Berşīšā birle Aq Şeytān tamu *içere* şöyle qalalar 209b/7-8, Mūsā ‘*aleyhisselām* yedi qat gökden *yoqaru* bir köşke irdi 144b/3-4, rahmet bizüm *üzerümüze* olsun dañı Tañrı’nuñ rahmeti şālih kullar *üzerine* olsun 160b/11-12.

-ru/-rü: *qancaru* qaçdılar-ısa qomadı 134b/1, eydür: “Elüñ *berü* vir.” 201a/10, rāzī olmadı, *girü* şavma‘asına girdi 205b/5, *gerü* sözümüze gelem 152a/12-13.

1.3.1.3.8. Vasıta Hâli Ekleri

Eski Türkçede araç durumu eki {+In} idi. Uygur döneminde kalıplaşma sonucu *birle* (<*bir+le*) biçimi de ortaya çıktı. Eski Anadolu Türkçesinde *ile* edatından gelişen *ile/ıla, la/le* biçimi yaygınlaşmaya başladı. Bunun yanında eskicil biçim olan {+In} şekli de ancak kalıplaşmış sözlerde kullanılmaya devam etti. Bunun yanında, Türkistan lehçelerinde kullanılan Uygur çağı kalıntısı *birle* de ilk dönem metinlerinde ve lehçe karışımı ihtimali yüksek olan kimi Behcetü’l-Hakāyık ve Marzubānnāme gibi eserlerde kullanılmıştır.²⁰¹ Metnimizde bu vasıta hâli eklerinin tamamı yer almaktadır.

-ile/-ıla: Eserde kullanılan en yaygın vasıta hâli ekidir. Ekin ekleşmiş biçimi olan *-le/-la* şekline de sık sık rastlanır.

‘Abdullāh üç *mürīdi-y-ile* kıbleden yaña gitdiler 155a/8-9, İçin *necis-ile* toldurdılar 195a/4, Allāhu Te‘ālā ol tağa kudret *nazarı-y-ıla* baqdı 134b/12-13, Melik cümle *çeri-y-ile* bindi 228a/5, Haq Te‘ālā’nuñ *fermānı-y-ıla* Esā pāzişāh[a] qaşd kıldı 228a/9-10, Oğlı üç yüz biñ *er-ile* qarşu geldi 231b/3-4, Benüm *fażlum-ıla* gir 193b/6-7,

²⁰¹ Ali Akar, *Oğuzların Dili Eski Anadolu Türkçesine Giriş*, s. 141.

ol *zincîr-ile* bağlan 212a/4, başını *cevheri-y-le* muraşşa‘ kıldılar 221b/3, Ol kırk kişi kaldırmadığı taşı bir *eli-y-le* kaldırdı 140a/10-11, Nezir eyledüm kim ayruk *dünle* yatmayam 200b/13, *Ḳavumlaruñla* tūfāndan ḳurtulmak senüñ ‘aṭān olsun 167a/9-10.

-birle: Kalıplaşma sonucu ortaya çıkan bu yapının kullanımı oldukça yaygındır.

“İlāhî! Senüñ fazlun *birle* uçmağa girersem benüm dört yüz yıllık ‘ibādetüm fazlı ḳanı?” 193b/7-8, Ḥazīneleri demür *birle* berkitdi 223b/4, İbrāhim ‘aleyhi’s-selām yakınlık ḳanadı *birle* uçdı 147a/4, Andan Cebbār-ı ‘Ālem kendü luṭfı ve keremi *birle* cevāb vire 172b/6-7, Berşîşā *birle* Aḳ Şeyṭān ṭamu içere şöyle ḳalalar 209b/7-8.

+ın/+in: Eski Türkçeden beri kullanılan bu vasıta hâli ekinin kullanım alanı daralmıştır. Kalıplaşmış olarak sınırlı sayıda kelimede geçer.

Mūsā dahı yoḳaru uçdı tā ‘arş saḳfına *degin* 145a/1-2, havā yaratduñsa ḳuşlar *içün* 138b/9, Ol *vaḳtın* (= o zaman) kim Ḥaḳ Te‘ālā ‘Ad ḳavmın helāk ḳıldı 177a/7-8.

1.3.1.4. Sayı İsimleri

Belirtme sıfatı olarak kullanılan sayı isimleri kullanım açısından bugünkü gibidir. Yalnızca bazılarında çeşitli ses değişimleri görülür.

bir 233b/3, biş 201b/7, yüz 169b/5, dört 239b/4, sekiz 192a/10, altı 242b/2.

-ncı/-nci ile yapılan sıra sayı isimlerinde ek genellikle düz olarak kullanılsa da birkaç kelimede yuvarlak kullanımları görülür.

üçüncü 243b/2, üçünci 232b/12, dördüncü 147a/5.

Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde geçen sayılara göz atıldığında bugün kullandığımız şekiller yanında, oldukça değişik kullanılışlar da dikkati çekmektedir. Bu

değişik kullanılışlarda Eski Türkçede kullanılan şekillerle de paralellik görülür. Ancak bazı şekiller yalnız Eski Anadolu Türkçesi devresine aittir ve bu güne kadar gelememiştir.²⁰² Bu birleşik sayı yapısındaki kullanımlar eserde sıklıkla kullanılmıştır.

toğsan biñ biñ “doksan milyon, milyonlarca” 242a/10

biñ biñ dahı altı yüz biñ “bir milyon altı yüz bin, milyonlarca” 171b/4

altı yüz yüz biñ biñ “altı yüz milyon, milyonlarca” 171b/6

yetmiş biñ biñ “yetmiş milyon, milyonlarca” 176a/5

Sıra sayı adı oluşturan eklerden biri de *+layın* ekidir.²⁰³ Metnimizde bir yerde bu ekin kullanıldığı görülür.

İkileyin bi-smi’llāh’ı dise anuñ ağzından girü bir nūr çıkar 168a/8-9.

1.3.1.5. İsim Yapım Ekleri

1.3.1.5.1. İsimden İsim Yapan Ekler

+ağū: Addan fiil türeten *+a-* eki ile fiilden ad türeten *-gl* ekinin kaynaşmasından oluşmuş, addan ad ve sıfat türeten birleşik bir ektir.²⁰⁴ Günümüzde de sınırlı sayıda kelimeye yaşayan ek metnimizde sadece *buğağū* 174b/8 kelimesinde kullanılmıştır.

+an/+en: Eski Türkçe döneminde genellikle çokluk fonksiyonu içeren bu ek iki kelimeye görülür.

oğlan 180a/7, erenler 223b/1.

²⁰² Zeki Kaymaz, “Eski Anadolu Türkçesinde Sayı Adları ve Kullanılışları” **TDAY-Belleten** 1991, Ankara, s. 10.

²⁰³ Kaymaz, **a.g.m.**, s. 12.

²⁰⁴ Zeynep Korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi**, 3. bs., Ankara, TDK Yay., 2009, s. 34.

+ca/+ce, +ça/+çe: Bu ek esasında isimleri çeşitli işlevlerle fiillere bağlayan eşitlik ekidir. Ekin zamanla fonksiyonu genişlemiş ve yapım eki olarak kullanılmıştır. Genel olarak dil isimleri ve renk bildiren isimler ile sıfatlar yapmaktadır. İşlek olan isimden isim yapma eklerinden biridir.

karaca “esmer” 185a/1, kızılca 186a/2, yeşilce 186a/1, derince 156a/9, dilce 187a/8, garībce 180a/6, ayrucadır 166b/1, Pārsīce “Farsça” 187a/4, ‘İmrānce “İbranice” 187a/5, Süryānice 187a/5, Türkice 187a/6.

+cağ/+cek: -ca/-ce eşitlik durumu ekinin *ok/ök* güçlendirme edatı ile kaynaşmasından oluşmuş bir ektir.²⁰⁵ İşlek değildir.

kaburcağa “kutucuk” 145b/9, yalıncağ 173b/3.

+cuğ/+cük: Nesneyi küçültmek, azaltmak ya da küçük göstermek istediğimizde adına -cik (Eski Osmanlıca cük) veya -ceğiz (Eski Osmanlıca cügez) eklerinden birini getirir, küçültme adları yaparız. Küçültme adları çok zaman sevgi, şefkat, acıma bazan da aşağıla anlatımında kullanılır.²⁰⁶ Ek metnimizde yaygın değildir.

kaburcuğdur “kutucuk” 145b/6, oğlancuğlar 164b/7.

Bu eklere ilave olarak -cıgaz/-cigez küçültme eki de kullanılmıştır.

kuşcıgaz “küçük kuş” 186a/2.

+cı/+ci, +çi/+çi: Daha çok meslek isimleri ve alışkanlık isimleri yapan bir ektir. Türkçenin en işlek isimden isim yapma eklerinden olan -cı/-ci, -çi/-çi ekinin hem tonlu hem de tonsuz biçimleri metnimizde çokça bulunmaktadır.

²⁰⁵ Zeynep Korkmaz, *Marzubân-nâme Tercümesi* s. 160

²⁰⁶ Tahsin Banguoğlu, *Türkçenin Grameri*, 9. bs., Ankara, TDK Yay., 2011, s. 340.

avıcı 206b/4,  apucu “hizmetçi” 148a/9, da‘vici 199b/1, elçi 232a/1, yarıcısı “yardımcı” 162b/7, ekinciler “ iftci” 190b/9, ıkılı ıcılar “ algıcı” 190b/11,  opuzcılar 190b/12, oyuncılar 191a/5, ar acılar 227a/13.

+dası: Zaman bildiren isimlere gelerek onların zarf olmalarını sa lar. Bir ek örnekte tespit edilmiştir.

yarındası 218b/3, irtesi 243b/13.

+da /+de : Birliktelik ve ortaklık gösteren adlar türetir. Yaygın değildir, bazı örneklere kalıpla mı  olarak varlığını sürdürür.²⁰⁷

 arında larına 207a/4,  arda umuz 208a/7, yolda  212b/3.

+duruk: Alet isimleri yapan bir ektir.

burunduruk 163a/10.

+eg : Metnimizde sadece *biregü* 175a/6 kelimesinde karşımıza çıkmaktadır. Ek, eklendiği kelimeyi belirsizlik zamiri yapmıştır.

+ıl/+il: Renk adlarına gelen eklerden biridir.

yeşil 168a/7, kıızıl 178b/3.

+g : Bir örnekte görülür.

gözgü “ayna” 158a/4.

+la/+le: Bu ek Eski Türkçe döneminde oldukça bol örnekle veren çok eski bir ek durumundadır. Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde de yer yer görülmektedir. Ancak

²⁰⁷ Ek ile ilgili bk. Ahmet Caferoğlu, **Türkçede -da  Lahikası**, İktisat Matbası, İstanbul, 1929.

eldeki metinde yalnızca fosilleşmiş bir vasıta eki olarak tek tük örnekler veren bir zarf türetme eki durumundadır.²⁰⁸ Ek iki kelimede görülür.

sinle 173b/12, dünle 157b/3.

+lu/+lü: Adlardan sıfat yapan bir ektir. Eski Anadolu Türkçesinin karakteristik özelliklerinden olan ek sonlarındaki *ğ* ve *g* seslerinin düşmesi bu ekte de görülür. Bu düşme sebebiyle ekin ünlüsü yuvarlaklaşmıştır. Metnimizde de bu yuvarlak olma özelliği devam etmiş ve ek uyum dışında kullanılmıştır.

yüklü 207b/7, datlu 134b/6, yazuklu 147b/10, dürlü 134b/3, kuvvetlü 140a/11, adlu 163a/10, ağılu 170b/10, şehirlü 238a/4, kutlu 203b/6, tatlu 205b/13, kıymetlü 146a/3, örtülü 146a/3, kılıçlı 226a/8, heybetlü 156b/3, silâhlu 226a/8, gözlü 233b/4, barmaıklı 234a/6, haklı 221a/1.

+lık/+lik, +luğ/+lük: En işlek olan yapım eklerindendir. Pek çok çok fonksiyonu bulunan ek daha çok isimlerden soyut adlar ve bağlılık ifade eden kelimeler yapar. Dudak benzeşmesine uyup *-luğ/-lük* şeklinde yuvarlaklaştığı örnekler bulunsa da genellikle düz ünlülü olarak *-lık/-lik* şeklindeki kullanımı daha yaygındır.

yakınlık 147a/4, erlik 163a/3, aylık 170b/5, eminalikler 166b/7, ululuğın 151a/5, cömerdlık 168a/1, tañrılık 186b/13, yüksekliğı 175b/2, âbdestlık 154a/3, geñezlik 189a/5, şāzılık 152a/9, zāhidlik 206a/1, hıyānetlik 139b/1, kullık 140b/2, yağılıklar 166b/9, şāzumānlığından 152a/3, dünyālīgum 194a/1.

ucuzluğ 166b/7, ululuğı 146a/9, günlük 170b/4, yoğunluğı 221b/2, aruluğ 160b/6, delülük 208a/8, cāzūluğ 134a/5, çokluğ 166a/13, dostluğ 167a/11, kulluğ 193b/9, tamuluğ 212a/9, kuşluğ 149a/11, karañuluğ 151b/10.

²⁰⁸ Zeynep Korkmaz, *Marzubân-nâme Tercümesi*, s. 160.

+ncı/+nci, +ıncı/+inci: Sayı isimlerinden sıralama sayı sıfatı yapan bir yapım ekidir. Sadece sayı adlarında kullanılır.

altıncı 196b/1, ikinci 196a/5, beşinci 196a/11, yedinci 196b/5, üçüncü 158b/6.

+rak/+rek: Sıfatlardan ve zarflardan üstünlük ve karşılaştırma ifade eden kelimeler türeten bir ektir.²⁰⁹ Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde bazı kelimelerde düzenli bir şekilde görülen ek, eserde bir örnekte görülür.

yigrek “daha iyi” 135a/12.

+sı/+si: Eski Türkçedeki -sığ/-sig ekindeki ğ ve g ünsüzlerinin düşmesi sonucu meydana gelmiştir.

ayruğ-sı-dur 146b/13, süci (süt-sig) 152a/11.

+sul/+sül: İsimlerden benzerlik isimleri yapan bir ektir.

yoksul 180b/5.

+suz/+süz: İsimden sıfat yapma ekli -lı/li, -lu/lü ekinin olumsuz şekli olan ek oldukça işlektir. İsimlerden daha çok yokluk, bulunmama, eksiklik bildiren kelimeler yapar. Ekin ünlüsü çoğunlukla yuvarlaktır ve uyuma girmez.

gözsüz 212b/12, susuz 200a/12, hıdsüz 223a/13, sağışsuz 159a/1, devletsüzdür 233b/2, anasuz 233b/9, habersüz 141b/2, ümmetsüz 160a/7, oransuz 145b/8, dıñsuz “sessiz” 137a/3, pâyendânsuz 200a/3.

+da bulunma hâli eki ile genişletilmiş olan *añsuz* sıfatı ‘ansızın’ anlamıyla bir zarf olmuştur.²¹⁰

²⁰⁹ Geniş bilgi için bk. Janos Eckmann, “Türkçede -rak/-rek Eki, **TDAY-Belleten**, 1953, s. 49-52.

²¹⁰ Zeynep Korkmaz, **Marzubân-nâme Tercümesi**, s. 159.

ansuzdan 215b/3.

Bu ek Eski Anadolu Türkçesi dönemi eserlerinin çoğunda yuvarlaktır. Ancak metinde az da olsa düz örnekleri görülmektedir.

ümmetsiz 160a/6.

+şar/+şer: Bir yerde görülür.

yigirmişer 149b/5.

1.3.1.5.2. Fiilden İsim Yapan Ekler

-ğu/-gü, -ku/-kü: Çeşitli anlamlarda soyut ve somut isimler yapan bir ektir. Eski Anadolu Türkçesinde ekin düz ünlülü örnekleri yoktur, ek daima yuvarlak ünlülü şekildedir.²¹¹ Eserimizdeki iki örnekte de kullanım böyledir.

kayğu 184b/8, uyku <udı-ku 178b/2.

-ğun/gün: Ek genellikle sıfat görevli isimler türetir. Eserimizde bir kelimedede tespit edilmiştir.

kaçğundur “kaçak, firari” 177b/1.

-ıcı/-ici: Fiillerden daha çok meslek, uğraşı, alışkanlık ifade eden isimler yapar. Ek, Eski Türkçeden Eski Anadolu Türkçesine geçerken ek başlarındaki -g/-ğ seslerinin düşmesi sonucu meydana gelmiştir.

söyleyici 187a/12, çalıcı “çalgıcı” 191a/4, zinā kılcı 139b/5, incidici 171a/2, yarlıgayıcı 147b/10, işleyici 148b/5.

²¹¹ Ahmet Karadoğan, “Eski Anadolu Türkçesinde Yuvarlaklaşan Ekler”, **TDAY-Belleten**, 2001/I-II, S. 44, Ankara, 2003, s. 174.

Ekin ilk ünlüsünün yuvarlaklaştığı örnekler de bulunmaktadır. Bunun nedeni ekin ilk ünlüsünün ilerleyici ünlü benzeşmesine uğramasıdır.

oruç dutucu 190b/5, gülücü 195b/1, tapucu “hizmetçi” 143b/11.

-(u)k/-(ü)k: Fiillerden çeşitli isimler ve sıfat isimleri yapar. Ekin yardımcı ünlüsü daima yuvarlaktır.

buyruk 164a/5, bölüm 143a/12, yügrük 175a/6, ayruk 228b/9, artuk 162a/2.

-k/-k: Genellikle alet ve eşya isimleri yapmakta kullanılır. Bunun yanında fiilin gösterdiği hareketin sonucu ortaya çıkan durumla ilgili kelimeler de türetir.

döşek 148a/8, direk 173a/9, sovak 134b/6, tanuk 202a/5, dilek “dilek” 205a/1, ırak 141b/9.

-m: Kısa süreli veya bir defada yapılan bir işi veya oluşu gösteren fiillerden isim yapan ektir. Ekin ünlüsü bazen uyumuna girerek kullanılmıştır.

ölüm 215a/13, içim 145b/11.

-mak/-mek: Fiillerin mastar şekillerini yapan bir ektir. Bütün fiil tabanlarına gelebilmektedir.

kılmak 204a/12, yapmak 194b/12, bakmak 201b/6, kurtulmak 167a/9, ağlamağa 194a/13, okumağa 199b/3, demek 180b/9, ditremek 202a/3, yimek 203a/2, içmek 203a/2, virmek 204a/13, öldürmek 221a/2, öğrenmege 201a/1, düzünmegi 191a/12.

Ek, bu asli fonksiyonunun yanında az sayıdaki kelimede kalıplaşma yoluyla kalıcı isimler de yapabilmektedir.

ırmak 138a/8, etmek “ekmek” 212b/4, epmek “ekmek” < etmek 212b/10.

-maḳlık/-meklik: *-maḳ/-mek* eki ile *-lık/-lik* ekinin birleşmesinden meydana gelmiş bir ektir. Ek, Eski Türkçe, Orta Türkçe, Harezmi Türkçesi ve bilhassa Çağatay Türkçesinde yaygın şekilde kullanılmıştır.²¹² Metnin adeta karakteristik özelliklerinden olan *g > y* değişmesi burada da bir örnekte karşımıza çıkar.

girmeklik 182b/4, saklamaklığum 161a/13, sevmekliy-ile 135a/8.

-me: Kullanılışı günümüzdeki gibidir. Fiillerin mastar şekillerini yapan ek *-maḳ/-mek* eki kadar yaygın değildir.

dikme 160a/2, deymesinün “her bir” 12a/10, degme “her bir” 134b/3.

-n: Bir fiilin sonucu olan adlar türetmektedir. Ekin uyuma girmiş şekilleri olduğu gibi uyum dışında kalmış kullanımları da bulunmaktadır.

gelin 156b/2, şatun 195a/13, ekinciler 190b/9, dütünden 169b/8, uzunu 220a/2.

-ş, -ış/-iş: sağışın 2 17a/7, yañlış < yanıl-ış 202a/12.

-t, -ut/-üt: Geçişli fiillere gelerek onların isimleşmelerini sağlar.

öyüt 215a/11.

-u/ü, -ı/-i: Çeşitli anlamlarda isimler türetir. Eski Türkçedeki *-ı-g, -i-g* ekinden gelmektedir. Eklerin sonundaki *-ğ* ve *-g*’ler düşerken aradaki yardımcı ünlü fiilden isim yapma eki durumuna gelmiştir. Genellikle yuvarlak olarak bulunmaktadır. Ayrıca bu ekin *-gu/-gü* fiilden isim yapma ekinin başındaki *-ğ* ve *-g*’lerin düşmesi ve zarf-fiil eki *-u, -ü*’nün kalıplaşmasıyla meydana geldiği de bildirilmektedir.²¹³

²¹² Kemal Eraslan, “-Maḳlık/-Meklik ve Maḳçı/-Mekçi Birleşik Fiilleri Hakkında”, **V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri I**, Ankara, TDK Yay., 2004, s. 927.

²¹³ Muharrem Ergin, **Türk Dil Bilgisi**, s. 192.

örtülü 146a/3, ölü 154a/9 korku 181b/7, koşusu 184b/7, tolu 164a/13, ayrucadur 166b/1, tapucu 148a/9, konşu 180b/6, yazılı 241b/1.

-ügen: Fiillerden daha çok alışkanlık bildiren isimler yapan ekin aslî şekli -*ağan/-egen*'dir.²¹⁴ Ek, ses değişikliği ile bu şekle bürünmüştür.

yürügen "keskin" 169a/11.

-mur: yağmur 152a/3.

-a/-e: Zarf-fiil ekinin kalıplaşması neticesinde oluşmuş bir ektir.

çevre 165a/12.

-l: Geçişsiz fiilden sıfat ve zarf yapar. Sadece bir örnekte varlığını sürdürür.

dükeli 190a/4.

1.3.2. ZAMİR

Zamirler, adların yerlerini tutan, kişileri ve nesneleri temsil veya işaret ederek karşılayan bir gramer kategorisidir. Zamirler, sayıları sınırlı olmakla birlikte kapsamaları ve buna bağlı kullanım alanları oldukça geniştir. Zamirler kişilerin ve nesnelerin yerini tutan belirli kelimeler oldukları için sayıları da çok sınırlıdır. Ne var ki, her adın yerini tutabildikleri, her adı işaret ederek gösterebildikleri için kapsamaları çok geniş ve sınırsızdır.²¹⁵ Metnimizdeki zamirler şahıs, işaret, dönüşlülük, belgisiz, soru ve bağlama zamirleri olmak üzere altı grupta ele alınmıştır.

²¹⁴ Gürer Gülsevin, Edoğan Boz, **Eski Anadolu Türkçesi**, Gazi Kitabevi, 3. bs., Ankara, 2013, s. 106.

²¹⁵ Zeynep Korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi**, s. 399.

1.3.2.1. Şahıs Zamirleri

Şahıs zamirleri ben, sen, ol, biz, siz, anlar, olar'dır. Türkçede zamirlerin çekiminde kökleri değişmektedir.²¹⁶ 3. şahıs zamiri “ol” ve “olar” çekimde en fazla değişiklik gösteren zamirlerdir. Yalın hâlde herhangi bir değişime uğramayan söz konusu zamir, belirtme (ol+nı > anı), yönelme (olga > aña), bulunma (ol+da > anda), ayrılma (ol+dın > andın), ilgi (ol+nıñ) ve eşitlik hâli eki aldığı durumlarda değişime uğrar.²¹⁷ Eserimizde görülen ben, sen, ol, biz, siz, olar teklik ve çokluk kişi zamirlerinin yalın şekilleri ve durum ekleriyle çekimlenmiş biçimleri şu şekildedir:

Teklik 1. Şahıs Zamiri: Teklik 1. şahıs zamirinin yalın, ayrılma, yönelme, belirtme, ilgi ve vasıta hâli eklerini almış biçimlerinin metindeki kullanımları şöyledir:

Ben seni koyun gütmeye ağaç şanurdum 142a/2, Birisin *ben* aldum, birisin Mîkâ'îl aldı 161b/13, *Ben* öyle şanurdum kim *benden* yegsin 206a/6, İbrâhîm *benden* bir hâcet diledi 217a/9, Pes niçün sen *baña* güç kılırsın? 219b/8, *Baña* bir kez secide kıl 209a/4, *Beni* mi yig seversin yoksa Muhammed'i mi yeg seversin? 136a/2, dek sen *beni* hoşnüz eyle 143b/6, *Benüm* gibi 'âlim isterven 144b/9, ol *benüm* ahvâlüm saña eydü vire 186b/5, işbu dülbendüm *benümile-y-idi*, uş size armağan 161b/7.

Teklik 2. Şahıs Zamiri: Teklik 2. şahıs zamirinin yalın, ayrılma, bulunma, yönelme, belirtme, ilgi ve vasıta hâli eklerini almış biçimlerinin metnimizdeki kullanımları şöyledir:

Bunları *sen* konuklağıl 188a/4, Çalabum bunu *sen* böyle mi kıldun? 201b/1, Benüm kulluğum *hoz senden* yegrekdür 206a/7, anlara *senden* belâ gelür 238a/5, meger *sende* câzûluk vardır 134a/5-6, Dînsuz durursan *saña* delim yegrekdür 137a/3, *saña* bu

²¹⁶ Türkçede zamir çekimi ile ilgili olarak bk. Mecdut Mansuroğlu, “Türkçede Zamir Çekimi”, **TDED**, III/3-4 (İstanbul 1949), s. 501-518.

²¹⁷ Eyüp Bacanlı, “Türk Dillerinin Şahıs Zamirlerinde Düzensizlikler”, **Turcology and Linguistics**, (Ed. Nurettin Demir-Birsel Karakoç-Astrid Menz), 2014, s. 45

iki kızumdan birisin nikāh kılayın 140b/1, *seni* Şu‘ayib çobanın şanurdum 142a/4, *Seni* andan kırtardum 229a/3, Ol kırt *senün* pāzişāhlıgındur 243a/10, Biz *senün* sözün dutmazuz 216b/3, *Senün* yirün kıandadır, *saña* virevüz 219b/12, ayruk *senün-ile* işüm yok 228b/9-10, Bu hālāyıklar *senün-ile* ne kııldılar? 239b/10.

Teklik 3. Şahıs Zamiri: Teklik 3. şahıs zamirinin yalın, ayrılma, yönelme, belirtme, ilgi ve vasıta hâli eklerini almış biçimlerinin metnimizdeki kullanımları şöyledir:

Ol eyitdi: “Yetmiş yıldan soñra” didi 240a/7, bir kez yutdı, *ol* dahı ezginek ‘ālim oldu 193a/1, Bir oğlan gemide ol necise düşdi, *ol* dahı kıatı uyuz-udı 195a/5-6, *ol* ulu bir yigit-imiş 214a/1, Ol *aña* bakmağa toymadın kıyāmet kıopa 149a/12, Bir hūrī kıızı yüzün göstere mü’mın *aña* bağa 149a/9-10, Hāk Te‘ālā *andan* rāzī ola 191b/2-3, birine dahı doķundı, *andan* çıķdı birine dahı doķundı 228a/2, Yūsuf deve üstünde çadır içinde otururđı, kimse *anı* görmedi 179b/5-6, Mūsā *anı* göriceķ hāyrān oldu 146b/4, İmdi sen dahı yigit olursan *anuñ* gibi olğıl 154a/10-11, Faķīre olursa *anuñ* gibi olsun 156a/11, benüm *anuñ-ıla* işüm yokđur 225b/13, *anuñ-ıla* müsłimānlık münevver olasığur 162a/11.

Çokluk 1. Şahıs Zamiri: Çokluk 1. şahıs zamirinin yalın, ayrılma, yönelme, ilgi ve vasıta hâli eklerini almış biçimlerinin metnimizdeki kullanımları şöyledir:

Biz Nūh’a gülerđük illā gülcü *biz* olđuk 195b/1, *Biz* Bağdād’dan çıķayorurđuk ol şehre girdi 199b/10-11, şordılar: “*Bizden* soñra ne kııldı?” didiler 240a/12-13, *Bize* mi‘rācdan ne getürđün? 161b/5, Buħtı’n-naşır’dan *bize* haber getür 236b/6, yigil ve ol şudan içgil, *bizüm-ile* münācāt kılgıl 134b/10, rahmet *bizüm* üzerümüze olsun 160b/11, Sen *bizüm* ulumuzsın, *biz* senün hādimlerünüz 153a/10-11.

Çokluk 2. Şahıs Zamiri: Çokluk 2. şahıs zamirinin yalın, yönelme ve ilgi hâli eklerini almış biçimlerinin metnimizdeki kullanımları şöyledir:

Siz işbu arada oturun 142b/7, kimse kalmadı ancak *siz* kaldunuz 240b/1, Berşîşâ kardaşunuz öldürüp durur, *siz* yabanda ne istersiz? 208a/12-13, benden ötürü *siz*e üç belâ gelür 217b/12, Bu gice dostum-ıla meşveret kılam, irt e haber virem *siz*e 230a/8, Alun, *siz*e şatalum 177b/11, dahı bize bakun, biz dahı *sizün* nûruñuzla geçelüm 170a/6, Yûsuf nûrı *sizün* nûrunuzdan gizlensün 179b/3-4.

Çokluk 3. Şahıs Zamiri: Çokluk 3. şahıs zamirinin yalın, ayrılma, yönelme, belirtme ve ilgi eklerini almış biçimlerinin metnimizdeki kullanımları şöyledir:

Anlar ‘aşıklar cânlarıdır 192a/1, şorma yâ Mûsâ, *anlar* benden ırakdır 159b/5, *Anlar* ıklıkcılar, kopupzcılar oldılar 190b/11-12, Biz *anlardan* ‘ibret almazduk 226a/9, İşbu ‘ibret ‘imâretler kim vardur, *anlardan* kalmışdır 216a/3-4, İmdi bildüm kim *anlara* senden belâ gelür 238a/5, işitmediler, *anlara* zecer kıldılar 236b/1, *anları* kodılar ancak ayruk kimse kalmadı 239b/2, *Anları* baña şorma yâ Mûsâ 159b/4-5, yir yüzinde *anların* gibi ‘aşîler göresin 148b/11, *Anların* birisi Hâsan cânı-y-ıdı 144b/7.

1.3.2.2. İşaret Zamirleri

İşaret zamirleri varlıkları işaret yoluyla karşılayan kelimelerdir. Metnimizde geçen işaret zamirleri yalın hâlde olabildikleri gibi hâl eklerini, bildirme eklerini, son çekim edatlarını vs. alabilmektedirler. Dönem metinlerinde görülen şol işaret zamiri metnimizde daha çok sıfat olarak kullanılmıştır. *Şol* depe katında su vardur 154a/5, sen *şol* tağa çık 218b/3.

bu: eyitmesünler kim *bu* ‘ilim öğrenmege varmamış, uğruluk eylemeye varmış 201a/1-2, bir du‘â bilür, okuya, *bu* ol sâ‘at key ola 206b/7, Çalabum *bunı* sen böyle mi

kıldun? 201b/1, *Bunı* sen işlemedün 239b/12, *Bunda* velîler vardur 235b/13, Anası râzî olmadı, “*bunda* oğuğıl” didi 199b/5, cümle Rûm’dan gelenlerden *bundan* uşlu görmedüm 237a/2-3, On sekiz biñ ‘âlemün‘aklı *bunuñ* içindedür 145b/7, *bunuñ* nûrî ‘arş nûrın yaña ayruk göyündürürmeye 162a/9, bu mudur? ‘Avrat eyitdi: “*Budur.*” 234b/1, Beyti’l-Muqaddis’i harâb kılacak oğlan *budur* 234b/5-6, ‘Abbâs kavli *budur* 212a/7.

bunlar: *Bunlar* zühre yılduzına taparlar-ıdı 230b/7, *bunlar* benüm sözüm işitmediler 217a/1, Mûsâ *bunlardan* isti‘ânet diledi 144b/13, Bir ün çıkardı, *bunlardan* yaña atdı 227b/12-13, Andan Yûsuf çadır içinden *bunlara* bir kez bağıdı 179b/9-10, o belâ kim *bunlara* geldi 220b/2, *Bunları* sen konuklağıl 188a/4, ben *bunları* dönderemedüm 238a/4, ben *bunların* hâlin göreyin 183a/8, bu aylar, günler *bunların* oturacak yirleridür 138a/5.

şu: Eger şeyh olursan *şunuñ* gibi olğıl 157a/8, ‘avrat olursa *şunuñ* gibi olsun 154b/3-4, Ammâ Yûsuf’un gürin *şunuñ* gibi-y-ıdı 183b/3-4.

ol: Ya’nî bularun ‘âkıbeti *ol* oldı 209b/7, Olok sâ‘at *ol* dağı gâyib oldı 162a/2-3, Hâcetüm *oldur* kim şavma‘aña girem 205b/9, İki yazuk kıldun; biri *oldur* kim kıızı öldürdün 208b/4-5, Tamu içinde bir yir vardur, *aña* Seccân dirler 182b/7-8, bir yazıya irdi kim *aña* Ufıķı’l-‘Âlâ dirler 196b/8-9, yünin ayırdılar, doqudılar *anı* dağı mescid üzerine perde eylediler 221a/8-9, ol melik dağı senün oğlıña, kızuña, aşluña *anı* kılısardur 240a/5-6, tağa varma kim yedi yüz yıldur *anda* hîç kimse varmaz 141a/1, gördüm ol ‘Arab *anda* gelmiş 211a/11, gördi, it *anda* yok 233b/7, Yil esdüyünce *andan* dağı ün çıkardı 181a/10-11, Hîç kimse *andan* geçüp kurtulmayalar 182b/8-9, *anuñ* üzerinde tokşan biñ şehir vardur 149b/10-11, *anuñ* ululıgın Allāhu Te‘âlâ bilür 151a/5.

anlar: başları koyun başına beñzer; *anlar* cin[n]ilerdür 150a/9, Anuñ dibinde feriştehler vardur, *anlarun* sağışın Allāh bilür 158b/3-4.

1.3.2.3. Dönüşlülük Zamirleri

Eski Anadolu Türkçesinde dönüşlülük zamirleri *kendü*, *kendüz* (< *kendü*+*öz*) ve *öz* zamirleri ile karşılanmaktadır. Ancak metnimizde *öz* zamiri hiç kullanılmamıştır. Dönüşlülük zamirlerinin iyelik eki, hâl eki vs. almış biçimleri şu şekildedir:

Rûm pâzîşâhı *kendü* oldı 230a/1, *kendü* üç yüz biñ er ‘arza eyledi 230a/3-4, Oğlını *kendü* yerine hâlîfe kodı 230b/10, Cebbâr-ı ‘Âlem *kendü* lutfı ve keremi birle cevâb vire 172b/6-7, yalın ayak kaçdı, *kendü* şehrine geldi 231a/12, Berşîşâ’yı dutdılar, şavma‘asın yıkdılar, *kendü*yi pâzîşâha getürdiler 208b/1-2, Hâk Te‘âlâ hâlâyıklarun hâllerin döndürmeye tâ *kendüler* hâllerin döndürmeyince 241b/1-2, *kendü* elüy-ile *kendüzüñi* tamuya düşürmegil 158a/1-2, gözgüye bakdum, *kendüzümde* bir hac gördüm 158a/4-5, böyle gördüm, aña dahı bakdum, *kendüzüm* ‘arşda gördüm 158a/8-9, *kendüzümü* kınadum, eyitdüm 211a/4, aķ saķalın yolup *kendü kendüzin* ururdı 157a/11.

1.3.2.4. Belirsizlik Zamirleri

Belirsizlik zamirleri, kişileri ve nesneleri belirsiz olarak temsil eden zamirlerdir. Aslında belirsizlik zamiri olan sözler birkaçı geçmeyecek kadar azdır: *adam*, *insan*, *kimse*, *Farsça-Türkçe* karışımı *herkes*, *Arapça-Türkçe* karışımı *cümlesi*, *Arapçadan* alıntı *falan*, *filan*, *şey* gibi. Bunlar dışında kalan ve oldukça yaygın olan belirsizlik zamirleri; bazı belirsiz sıfatlara, soru zamirlerine ve zarflara iyelik eklerinin getirilmesiyle oluşturulur.²¹⁸ Eski Anadolu Türkçesinde belirsizlik zamirleri oldukça çeşitlilik gösterir. Hem Türkçe hem de alıntı kelimelerden meydana gelen bu belirsizlik zamirlerinin eserimizdeki kullanımları şöyledir:

²¹⁸ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, s. 433.

ayruğ/ayruk: ol ‘avratlar kim erinden *ayruğ*-içün düzine 191a/9, Dahı *ayruk* ne adun vardır? 237a/5, Şu‘ayib kızına eyitdi: “Bunı ko, *ayruk* getir” [di]di 140b/9-10.

bir kimse: *bir kimsenüñ* yazuğı-y-ıla *bir kimseyi* dahı kınamayam 198b/5-6.

birbiri: Şeyhler *birbirine* bağışdılar 155b/10-11, şeytānidür diyü *birbirine* demediler 208a/4, Ol gün iki serheng *birbiri-y-ile* söyleşdiler 229a/4.

biregü: şol kadar uludur kim *biregü* bir yügrük taziya binse 175a/6-7.

biri: Ol honuñ *biri* tolu yılan-ıdı, *biri* tolu çıyan-ıdı, *biri* tolu hamīm-idi 188a/6-7, anuñ dört kanadı vardır; *biri* mağribde, *biri* maşrıqda, *biri* göklerdeür bir kanadı Muhammed Muştafā türbesi üzerindedür 201b/9-10-11.

biribiri: üç belā dahı *biribirinden* beter, ‘aceb ne kılalum, didiler 218a/5-6.

birisi: *Birisinde* enār, *birisinde* incīr, *birisinde* üzüm, *birisinde* hurmā bitmiş 134b/4-5, saña bu iki kızumdan *birisin* nikāh kılayın 140b/1, Anların *birisi* Hasan cānı-y-ıdı, *birisi* Hüseyin cānı-y-ıdı 144b/7-8.

bir niceler: İllā *bir niceler* eydür: Tāmu bir yılan karnıdur 169a/6-7, *Bir niceler* eydürler: Şırāt bir feriştenüñ kanadıdur 169a/8.

cümle: ol köşükleri ve ol çadırları *cümle* bunlara bağışlarlar 198a/4-5.

degmesi: derilüp çekişeler *deymesinüñ* elinde birer pāre kıla 212a/10-11.

dükelü: İlähî! *Dükelümüze* bu haşletleri sen rüzî kılgıl, 204b/2-3.

her biri: *Her birinde* yetmiş biñ şanduklar vardır 176a/4, *Her birisi* ün çeküp Muhammed’e şalavāt virürler-idi 147a/4.

her kim: *Her kim* aña ta‘ām ve su iletse anuñ daḥı elin ayağın keserlerdi 200a/12-13, *Her kim* atasına, anasına ‘āṣī olsa dünyāda böyle eylerüz 201b/2-3, *Her kim* sübhāna’llāhi velḥamdülillāhi dise anuñ göñli ölmeye göñüller öldüyü gün 203a/9-10.

her ne kim: *Her ne kim* Benī İsrā’īllere Buḥta’n-naşar kıldıysa daḥı artuḵ anuñ kavumlarına işledi 244a/5-6-7.

hīç kimse: *Hīç kimse* yirden göge degin cevāb vermeye 172b/5-6, yedi yüz yıldur anda *hīç kimse* varmaz ezderhā korkusından 141a/1-2.

kime: Daḥı yā Mūsā! Benī İsrā’īl içinde *kime* şataşsañ söyleşirsin 136a/6.

kimi: ol yılanlar *kimi* gözsüz, *kimi* şağır oldı 177a/12-13, halkalar vardır; *kimi* altundan, *kimi* gümüşden, *kimi* yāḳutdan, *kimi* incüden, *kimi* zümürütten, *kimi* cevherden 197b/7-8.

kimisi: *Kimisi* kilim geymiş, *kimisi* yalın oturlardı 225b/5-6.

kimse: anları ḳodılar ancak ayruḵ *kimse* ḳalmadı 239b/2, Münācāt içinde on biş biñ yıl geçdi, *kimse* anı ṭuymadı 149a/1-2, Sinin açdum, gördüm, sininde *kimse* yok 153b/10-11, Anuñ dadıñı *kimse* bilmezdi 160b/3-4.

ne kim: Tañrı Te‘ālā görür, bilür, *ne kim* siz işlersiz 210a/9, Yalavaçlar girü döndiler, *ne kim* işitdilerse haber virdiler 227a/2-3.

nesne: Bāyazīd eyitdi: “Zinhār, kimseye *nesne* dimeyüm” didi 194b/5-6, eyitdi: “Sizlerden baña hīç *nesne* gerekmez” didi 223b/3-4.

niyise: Her kim bir ıklıḵ ya bir ḳopuz *niyise* altımış ḥac itmişce müzid ola 191a/1-2.

1.3.2.5. Soru Zamirleri

Soru zamirleri varlık ve kavramları soru yoluyla karşılayan zamir çeşididir. Şahıslar için *kim*, nesneler için ise *ne* kullanılır. Bu soru zamirlerinin dışında metnimizde *neye*, *neden*, *nereden*, *kimin*, *kimden*, *ķanda*, *ķanca*, *ķancaru* gibi soru zamirleri de sıklıkla kullanılmıştır.

kim: Düş gördüm, girü unuttum *kim* bilürse anı hoş dutam 243a/4-5, Dellâllar kığırdup “bunuñ gibi nûrı *kim* alır” dirler-idi 180a/4.

ne: Yâ Muḥammed! Ümmet demek *ne* demek olur? 187b/7-8, İlähî! Bu *ne* honlardur? 188b/8, Yâ oğlancuķ! *Ne* ḥâcetüñ vardır? 200b/6, siz yabanda *ne* istersiz? 208a/12-13, Yâ Mûsâ! Ḥaķ Te‘âlâ ḥâzretinden *ne* ḥaber getürdün? 139b/3-4.

neye: İlähî! Pes *neye* bakarsın? 139a/11.

neden: Dâvûd eyitdi: “İlähî! Bu evün bünyâzın *neden* eyleyelüm?” 219a/5-6.

nereye: eyitdi: “*Nereye* gidersiz, Berşîşâ ķardaşuñuz öldürüp durur 208a/12-13, öyle esdi kim her *nereye* doķunsa ol aradan uzardı 216b/11-12.

kimdür: Andan Esâ anası ķatına vardı, eyitdi: “Yâ ana! Senüñ Tañrın *kimdür*?” 223b/7-8, Mısır ehli hıç bilmezler kim Ya‘ķûb *kimdür*, Yûsuf *kimdür* 181b/5-6.

ķanda: Eydür: “*Ķanda* buldun?” 154b/13.

ķandan: Yûsuf eyitdi: “*Ķandan* gelürsin? 193a/5-6, Andan Ḥaķ Te‘âlâ nidâ kıldı, eydür: “*Ķandan* geldün?” 202b/4.

ķanca: ‘Aleyk aldılar, eyitdiler: “*Ķanca* varursın?” 145a/6-7.

ḳancaru: “Ḳancaru varursın yā Mūsā?” didiler 144b/8-9.

1.3.2.6. Bağlama Zamirleri

Bağlama zamiri *kim* ve *ki*’dir. Kullanımları günümüz Türkçesi ile benzerdir.

kim: Ol arslan *kim* kürsīnün ayağın beklerdi 242b/6, ‘İsā eydür: “Tañrı haqqı- için *kim* ölüyü diri kıldı.” 214a/3-4, [Ya‘ḳūb’dan] Yūsuf’ı dilediler *kim* varalar biraz teferrücleneler 176b/5-6, Hikmetdür *kim* kuyuya giricek sevindi, çıkıcaḳ yirindi 177b/6-7, Ol balıḡ-ıdı *kim* Yūnus Peyḡamber’i yutdı 179a/9.

ki: Farsçadan dilimize geçmiştir.

Ol ‘abdāllar cānıdur *ki* dünyā sarāyında ah idüp cān virdiler 153b/1-2, Nice yıldur *ki* bu Başra şehrinde mücavirsın? 154b/6, Ḳaşd itdiler *ki* zāhidi depeleyeler 219b/5, Buḡta’n-naşır eyitdi: “Ne bildün *ki* ben ḥulḳı yavuz kişiven? 241a/11-12.

1.3.3. SIFAT

Nesnelerin değişik özellikleri ve belirtileri vardır. İşte sıfat adı altında topladığımız kelimeler, bu özellik ve belirtilerin isimleridir. Bundan da anlaşılıyor ki isimlerin, nesnelerin adları olmasına karşılık, sıfatlar, nesnelerin özelliklerini ve belirtilerini karşılayan isimlerdir. Bazı nesnelerin birçok özelliḡi olmayıp tek özellikleri oldukları görülmektedir. Bu durumda, tek özelliḡe sahip nesnenin ismi aynı zamanda sıfat olur: kör, topal vb.²¹⁹

1.3.3.1. Niteleme Sıfatları

Niteleme sıfatları varlıkları renk, biçim, alışkanlık vs. yönleriyle niteleyen kelimelerdir. Nitelik vasfı taşıyan birçok kelime niteleme sıfatı olarak

²¹⁹ Burhan Paçacıoḡlu, **Türk Dili ve Kompozisyon**, Vilayet Yay., Sivas, 2012, s. 109.

kullanılabildiğinden metnimizde bu sıfatların sayısı oldukça fazladır. Hem Türkçe kelimeler hem de alıntı kelimeler niteleme sıfatı olarak kullanılmıştır.

kızıl altuna virelüm 181a/4, Ammā *kici* kardeşleri eydür 186a/4-5, bir *ğara* it 233b/3, yetmiş biñ *ğara* arular ola ve yetmiş biñ *şaru* arular ola 170b/9-10, *zālīm* pāzīšāh ola 217b/2, *yavuz* du‘ā kılasın 148b/11-12, *yeşilce* kuş eyitdi 186a/6, Destūr yokdur tā *ğaraca* oğlan gelmeyince 185a/1-2, yedi kat *ğızmış* demür döşeye 174b/4-5, *ğarı* ‘avrat gördi 234a/10, *yazuklu* ümmeti yarlıgayıcıdur 147b/10, *ağılu* cānavarlar yaradıldıysa 170b/10-11, *ğıymetlü* tonlar geyürdiler 179a/1, bir *ıssız* yola uğradı 142a/12, *ğızılca* kuş eyitdi 186a/7, başında bir *ağ* toğan 186b/4, Bular *yuvlağ* za‘ıflardır 187b/6, *sovuğ* günde ābdest alup namāz kılmayalardı 188b/1, *ıssı* günde yanup yıkılıp ħacca varmayalardı 188b/3, üstlerine *acı* yıllar eserdi 191b/11, *ğatı* uyuz-udı 195a/6.

1.3.3.2. Belirtme Sıfatları

Belirtme sıfatları varlık ve kavramları belirtme yoluyla niteleyen sözcüklerdir. Belirtme sıfatlarını işaret sıfatları, sayı sıfatları, soru sıfatları ve belirsizlik sıfatları olmak üzere dört grupta ele almak mümkündür.

1.3.3.2.1. İşaret Sıfatları

İşaret sıfatları varlık ve kavramları işaret yoluyla niteleyen sıfatlardır. Eski Anadolu Türkçesinde işaret sıfatı olarak *bu*, *şu*, *o* ve bunların birleşik şekilleri *uşbu/işbu*, *şoloğ*, *şol* kullanılmıştır. İşaret sıfatlarının metnimizdeki kullanımı şöyledir:

bu: *Bu* işaret sıfatı daha yakında olan varlık ve kavramları işaret eder.

bu kâfirler eyitdiler 195a/7, *bu* dünyā evvel ü āhır düpdüz ola 172b/11, *bu* tertīb üzeredür 193a/3, *Bu* sözi kaçan işitdiler 210a/4, *bu* āyeti ben okurvan 211a/5.

ol: Uzaktaki varlık ve kavramları işaret etmek için kullanılır.

andan *ol* feriştehler eydeler 173a/7, ‘İsā *ol* sünük yirine bir ağaç yondı 214a/11-12, Dutun, *ol* zincîr-ile bağlan 212a/4, *ol* pāzīşāhlar cümlesi helāk oldılar 216b/9, *Ol* kıoçların boynuzları altundandı 142b/13.

olok: Olok sā‘at ol iki kişiyi yir yutdı 148b/9.

işbu: *uş* ve *bu* sıfatlarının birleşmesiyle meydana gelmiş bir işaret sıfatıdır.

işbu dülbendüm benümile-y-idi, *uş* size armağan 161b/7, eyitdi: “Yā ehlüm! Siz *işbu* arada oturun, ben varayın, od getüreyin” didi 142b/7-8.

şol: Bu işaret sıfatı da *uş* ve *ol* sıfatlarının kaynaşmasından oluşmuştur. Dönem metinlerinde *şu* sıfatı çok az geçer, onun yerine *şol* sıfatı kullanılır.

sen *şol* tağa çık 218b/3, *şol* gövdeler yiyiden şehir helāk kıldı 199a/4-5, *Şol* depe katında su vardur 154a/5, *şol* erün ağlamağından dükelisin yarlığanaydı 182a/11/12, *Şol* Berşīšā zāhidün zühdünden kayıtlu oldum 204b/8-9.

şolok: *şolok* sā‘at iki gözleri açıldı Tañrı Te‘ālā emri-y-ile 213a/2-3.

1.3.3.2.2. Sayı sıfatları

Sayı sıfatları isimleri sayılarla belirten sıfatlardır. Sayı sıfatları asıl sayı sıfatları, kesir sayı sıfatları, üleştirme sayı sıfatları ve sıra sayı sıfatları olmak üzere dört bölüme ayrılır. Bunların kullanımları şu şekildedir:

1.3.3.2.2.1. Asıl Sayı Sıfatları

Asıl sayı sıfatlarının kullanımı günümüzdeki kullanımları ile aynıdır.

altı: *altı* ay düni günü taşıdılar 242b/2, *şol* eli *altı* barmaqlı 234a/6, *altı* peygamber var-ıdı 236a/3-4, *altı* ay düni günü taşıdılar 242b/2.

bir: ‘İsā ‘aleyhi’s-selām *bir* şığır kığırdı 214a/6-7, ‘İsā ol sünük yirine *bir* ağaç yondı 214a/11-12, *Bir* kırt gördün 243a/7, *bir* pāre od geldi 134a/13.

biş: Bu *biş* nesne kullukdur 201b/7-8, deñizlerden *biş* ırmağ yarıldı 138a/8, *Biş* yıl cehdlik eyledüm 158a/3, Ol *biş* ‘alem *biş* vakit namāzı-dı 158b/2.

dört: *dört* üründi oğlan kendüsi aldı 239b/4, için *dört* mud buğday-ıla toldurmuş-ıdı 163a/7-8, *Dört* kitāb içinde şöyle buldum 179b/11.

iki: Ol *iki* epmek dağı yidiler, gitdiler 212b/10, Cebrā’ıl ‘aleyhi’s-selām *iki* kanadın yaydı 196a/10, Ol *iki* ok iki yıldırım oldu 228a/8.

sekiz: *sekiz* uçmağ yaratdum 192a/10, bir elmada *sekiz* uçmağ balkırdı 153a/7.

toğuz: Mūsā’nuñ ‘aşāsı *toğuz* başlu evren oldu 141b/2-3.

üç: susuz *üç* gün getdi 200a/12, Benüm ümmetüm *üç* bölükdür 202b/9, *üç* yıl zālīm pāzişāh ola 217b/2, benden ötürü size *üç* belā gelür 217b/12.

yedi: *yedi* kat gök ve *yedi* kat yir 196b/9-10, Şu‘ayb’uñ *yedi* ‘aşāsı var-ıdı 140b/5, Gemi *yedi* tabağa-y-ıdı 195a/3.

seksen: *seksen* yıl ağladı 180b/12.

on iki: *on iki* kişi tapmadılar 223a/4

yitmiş biñ: Degme balığ üzere *yitmiş biñ* incü var-ıdı 137b/7.

kırk: Ya‘kūb *kırk* yıl böyle deyü ağladı 180b/11-12.

1.3.3.2.2.2. Sıra Sayı Sıfatları

Sıra sayı sıfatları varlık ve nesnelerin sayılarını, miktarlarını derecelendirme yoluyla gösteren sıfatlardır.

altıncı: *Altıncı* göge vardı 196b/1, *Altıncı* âyet şevâbı honın yiyeler 189a/3.

dördüncü: *Dördüncü* ‘alem adı 158b/8-9, *dördüncü* göye vardı 147a/5.

ikinci: *ikinci* gök dahı 196a/5, *ikinci* adı Keykāvūs-ıdı 232b/12.

üçüncü: Çün *üçüncü* gün oldı 243b/2-3, *Üçüncü* ‘alem adı Fevķ durur 158b/6, *Üçüncü* göge vardılar 196a/4-5.

yedinci: tā *yedinci* göge deyin 149b/4, *yedinci* kât yirün adı ‘Acbîn’dür 150a/3.

Eserde sıra sayı sıfatı olarak *birinci* yer almamaktadır. Bu sıfatın yerine *evvelki* sözcüğü kullanılmıştır.

Evvelki ‘alem adı Fehm durur kim ol ırte namāzıdur. Anuñ dibinde feriştehler vardur, anlarun sağışın Allāh bilür. İkinci ‘alem adı Hıyāt durur 158b/2-3-4-5.

1.3.3.2.2.3. Üleştirme Sayı Sıfatları

Üleştirme sayı sıfatları, asıl sayı sıfatları üzerine +(ş)Ar eki getirilerek yapılır. Metnimizde birkaç kelimedede kullanılmıştır.

deymesinüñ elinde *birer* pāre kıla 212a/10-11, Degme ferişteh başında nūrdan *birer* tāk geyürler 197b/10, Deyme gökde *yigirmişer* biñ kelici kılırdı 149b/5-6.

1.3.3.2.3. Belirsizlik Sıfatları

Belirsizlik sıfatları varlık ve kavramların sayısını, niteliğini belirsiz olarak gösteren sıfatlardır. Metnimizde kullanılan belli başlı belirsizlik sıfatları şunlardır:

ayruḳ: dutduğı ay yarlığanurdı, *ayruḳ* aylarda yarlığanmaz-ıdı 135b/13, *Ayruḳ* meşâyıḥlar ḳaldılar 155a/9, medreseden *ayruḳ* yol göstermegil 199a/12.

bir: *Bir* gün Mısır bâzîrgānları ol aradan geḳerlerdi 181a/2, Dāvūd-ıla *bir* taş üzere oturdılar 218b/6

bunca: *Bunca* mällar aña ḳaldı 223a/12, *Bunca* zamānlardan şoñra 243a/3, *bunca* ḥūrîler virem 144a/5, *bunca* yıldur kim baña ‘âşî olmışlardı 238b/12-13.

cümle: *Cümle* şehirlüler burca çıḳdılar 227a/10, *cümle* çeri-y-ile bindi 228a/5, *cümle* mālî Beyti’l-Muḳaddis’e ḳoydı 228b/3-4, *Cümle* müneccimler derildiler 243a/5.

çok: hîç anuñ *çok* çerisinden ḳayurmayam 226a/5-6.

degme/deyme: *Degme* budağında bir dürlü yemiş bitmiş 134b/3, *Degme* deñizde kırḳ biñ balıḳ var-ıdı 137b/5-6, *Degme* incü üstünde yetmiş biñ yâḳût gördi 137b/8, *Deyme* ḥūrînüñ egninde yetmiş biñ ḥulle gördi 143b/9, *Deyme* köşküñ içinde dört yüz biñ kürsî var-ıdı 146a/11-12.

fülân/filân: Deve *fülân* derede burunduruğı-y-ıla 163b/2, Ben Cüreyc zâhid oğlu degülven, *filân* çoban oğlıvan 210a/3-4.

her: *Her* biñar on sekiz biñ ‘âlemden uludur 165b/4-5, *Her* başında altı yüz biñ ağzı var 171b/4-5, *Her* tağda yetmiş biñ ağaçlar vardur 175b/9.

her ne: “*Her ne* iş kim işlerlerse dünyâda cezâsı gele” didi 244a/7-8.

her bir: *her bir* secdede toksan biñ yıl yatdı 189b/4, *Her bir* deñiz içinde kırk biñ ada vardır 165a/12-13, *Her bir* qatı kırk ‘arşun ola 170b/7, *Her bir* deñizün ululuğı yetmiş bu dünyācadur 176a/11-12.

hīç: *hīç* kimse anuñ gibi qul görmedi 179a/12-13, Ol kırk yıl içinde *hīç* ‘avrat oğlan toğurmadı 194b/11-12.

qamu: ol *qamu* halkdan qorqar olur 141a/12, *qamu* ‘ālemi çevre quşadup yatur 165b/7, *qamu* mahluqlara işlü işinde-y-iken 172a/12-13.

qanqı: *Qanqı* yıl dokunsa 181a/7, *qanqı* bağarsuğa varursa görünürdi 183b/4-5.

nice: *nice* ‘avratlar kıyāmet güninde rüsvāy olalar 191b/3-4, *Nice* yıldur *ki* bu Başra şehrinde mücavirsin? 154b/6.

üküş: *Üküş* cānlar Şeytān qapusından girdiler 192b/5-6.

1.3.3.2.4.Soru Sıfatları

Soru sıfatları varlık ve kavramları soru yoluyla belirten sıfatlardır. Eserimizdeki soru sıfatları *qanqı* ve *ne* sözcükleri ile yapılmıştır.

ne: Bunlar eyitdiler: “Yā Mūsā! *Ne* turfa kişisin” didiler 145a/8-9, Yā Rābi‘a! Ol balkıyan *ne* nūr-ıdı? 155a/13, Eyitdüm: “Bu yüzündeki *ne* beñdür” didüm 156b/5.

qanqı: Bular eyitdiler: “*Qanqı* dünyāya?” diyeler 170a/13.

1.3.4. ZARF

Zaman, tarz, sebep, miktar, yön, vasıta, şart bildirerek yüklemi tamamlayan cümle ögesi zarftır. Zarf cümlelerin genellikle yardımcı ögesidir. Seyrek olarak

cümlelerde zorunlu öge olabilir.²²⁰ Eski Anadolu Türkçesinde zarf olarak kullanılan kelimelerin sayısı fazla değildir fakat çeşitli isimler ve sıfatlar fiilin önüne gelerek onları niteleme göreviyle kullanıldıklarında zarf kategorisine dâhil olurlar. Eski Anadolu Türkçesinde Türkçe kökenli ve yabancı dillerden alınan çeşitli kelimeler zarf göreviyle kullanılmıştır. Eserimizdeki zarflar ve bunların kullanılışları şu şekildedir:

1.3.4.1. Zaman Zarfları

Zaman zarfları eylemleri zaman bakımından niteleyen kelimelerdir. Metnimizde hem Türkçe hem de alıntı dillerden giren pek çok zaman zarfı kullanılmıştır.

andan: *Andan* Hâk Çalab eyitdi 160b/7, *Andan* yedi kat göklerden geçdi 144b/1, *Andan* İsrâfîl ‘aleyhi’s-selâm şûrî girü üre 173b/10-11, *Andan* Berşîşâ şordı 205b/1.

ansuzdan: otururken *ansuzdan* mefâcâ ölümü geldi 215b/2-3

birazdan: *Birazdan* oğlan geldi 234a/12.

buğur: *Buğur* ağlayu ağlayu Mekke’yi tavâf kıldum 156b/10-11, *Buğur* şeytân bir şeyh şüretlü olup geldi 207a/3-4, Ol yigit *buğur* katı katı eyitdi 153b/5-6.

dâyim: sen dahı kâhıllık itmegil, *dâyim* aña şalavât viribigil 164a/10-11, Mevlâ’dan yaña yakın kanadı-y-ıla olurlar, *dâyim* takvâ içinde olurlar 135a/8-9.

dün: Muhammedi Muştafâ şalla’llâhu aleyhi ve sellem bir *dün* münâcât eyledi 149a/3-4, Esâ ol *dün* du‘â kıldı 231a/4-5.

²²⁰ Leylâ Karahan, *Türkçede Söz Dizimi*, Ankara, Akçağ Yay., 2004, s. 32.

dünle:²²¹ Nezir eyledüm kim ayruk *dünle* yatmayam 157b/3, Hem dahı *dünle* anası maķāmına vardılar 201a/2, Yā Manşūr! Beni *dünle* iletgil 200b/13.

imdi: *imdi* gel, benüm sözüüm dutğıl 209a/2, *imdi* bunları ben helāk kılam 238a/6-7, *imdi* bugün sen buñaldun 239a/1, *imdi* tamu teferrücin dahı görün 191a/8.

irte: Bu gice dostum-ıla meşveret kılam, *irte* haber virem size 230a/8, gice düş gördi, *irte* girü unuttı 243a/4, Kayğulu olmağıl, *irte* çeriye çıkğıl 227a/8-9.

henüz: tamunuñ dibine *henüz* şimdi irişdi 175b/4.

kaçan: Bu sözi *kaçan* işitdiler dahı tağıldılar 210a/4, *Kaçan* anı gördi Urmiyā kaçdı, şehirden yaña gitdi 238a/1-2, *Kaçan* Mūsā tağa degse tağ aşığa gelürdi 133b/9.

kaçan kim: *Kaçan kim* gice oldı yıldız toğdı 230b/7-8, eyitdi: *Kaçan kim* mi‘rāc gecesi dönmek diledüm 161a/6-7.

öñdin/öñdinden: Ya‘ķüb’dan *öñdin* seni sevindürem 185b/2-3, yetmiş biñ yıl *öñdinden* Muḥammed nūrın yaratdı 189a/8-9.

şimdi: Ol vakit ben ķul-udum *şimdi* pāzişāh oldum 231b/8-9, Bu sā‘at şāz-ıdun *şimdi* neye ağlarsın? 164a/3-4, Zāhid eyitdi: “*Şimdi* girürin” didi 193b/5.

yarımdası: *Yarımdası* kefenlerin aldılar, ol yazıya çıkıldılar 218b/3-4.

²²¹ -la/-le eki ile ilgili bk. Mertol Tulum, “La/+Le Ekine Dair”, **TDED**, C. 26, 1993, s. 157-164; Zeynep Korkmaz, “+La Pekıştırme Ek-Edatının Türkiye Türkçesi Ağızlarındaki Uzantıları ve -ALA- Tekrarlama Fiillerinin Yapısı Üzerine”, **TDAY-Belleten** 2010/I, s. 7-20; Zafer Önler, “Türkçede -LA Zarf Eki”, **Uluslararası Türk Dili Kongresi Bildirileri** 1992, Ankara, TDK Yay., 1996, s. 9-15.

1.3.4.2. Yer ve Yön Zarfları

Yer yön zarfları eylemlerin yönünü belirten zarflardır. Bu zarflar daha çok yön ekleri ile oluşturulmuştur.

arada: Ol oğlan şehre girdi, bir *arada* yatdı 199b/12-13, kıızı öldürdi, bir *arada* göme kodı 207b/10-11, Yā ehlüm! Siz işbu *arada* oturun, ben varayın 142b/7.

aradan: Bir gün Mısır bāzırgānları ol *aradan* geçerlerdi 181a/2, öyle esdi kim her nereye dokunsa ol *aradan* uzardı 216b/11-12.

ardınca: Buhtı'n-naşır *ardınca* vardı 238a/2-3, Şu'ayib kavmindan vardılar *ardınca*, yitemediler 141a/4, Ben dahı arğun arğun *ardınca* vardum, gördüm 154a/6-7.

aşağa: yüz yıl tamu içinde *aşağa* gideler 169b/5, Kaçan Mūsā tağa degse tağ *aşağa* gelürdi 133b/9.

berü: Anası eydür: "Elüñ *berü* vir." 201a/10.

dapa: göge *dapa* dutdı, hālin 'arz eyledi 227a/7.

içerü: meşāyih karşı çıkdılar, ziyāret kıldılar, *içerü* girdiler 155b/6-7, aldum, *içerü* girdüm, ben eyitdüm 154b/12, nā-gāh melekü'l-mevt *içerü* girüp geldi 216a/2.

ilerü: Mūsā 'aleyhi *ilerü* bakdı 133b/10, Mūsā buları kodı, *ilerü* yüridi 134a/8-9.

ķancarü: bir pāre od geldi, ol yetmiş kişilerün içine girdi, *ķancarü* kaçdılar-ısa ķomadı 134a/13-134b/1.

ķanda: Bunuñ gibi görkülü kıız *ķanda* bulasın 207b/2-3, Benī İsrā'iller zāhidlerine hürmet kılmaz oldılar, *ķanda* görseler incidür oldılar 209b/10-11.

karşu: ‘Abdullāh *karşu* vardı 155a/12, Benī İsrā’īller *karşu* geldiler, eyitdiler 139b/3, Ol ezderhāya *karşu* vardı, depretdigince havāya ağdı 141b/3-4.

taşra: Bir gün *taşra* çıkdı 205a/13, uçmağın kapusından iki nūr sıçradı, *taşra* düşdi 152a/4-5, on günde bir kez *taşra* çıkardı 205a/12.

yaķın: Beyti’l-Muķaddis’e *yaķın* geldi 228b/7, “Andan baňa *yaķın* ol” didi 143a/10-11, İbrāhīm’i mi’rāca kığırdı, “*yaķın* gel baňa” didi 147a/3.

yoķaru: Mūsā *yoķaru* bakdı 143b/8, Ol deňiz vaktı olur, kaynar, ağısın *yoķaru* atar 150a/11, *yoķaru* bakdı, uçmağı gördi 152b/9.

1.3.4.3. Miktar Zarfları

Miktar zarfları fiili ölçü, miktar yönünden niteleyen zarflardır. Bu zarflar fiillerin yanında sıfatları ve zarfları belirtmek için de kullanılmaktadırlar. Metnimizdeki belli başlı miktar zarfları şunlardır:

artuķ: bir pāresi *artuķ* kaldı 162a/2.

biraz: Yūsuf’ı dilediler kim varalar *biraz* teferrücleneler 176b/5-6, *Biraz* anda durdı, girü evine vardı 233b/13.

çok: Nūh’a *çok* mekir kıldılar 194b/7-8.

delim: Mūsā’nuñ dahı koyunları *delim* oldu 142a/10-11, bu kāfir[i] bu mescid üzere musallať mı kılırsın diyü *delim* zārılık kıldı 238a/12-13.

igen: Bu cühüd *igen* tanıladı 213a/9, Bu kavumlar *igen* kıılurlardı 235b/8.

ķatı ķatı: Ol yigit buğur *ķatı ķatı* eyitdi 153b/5-6.

key: dört yüz yıllık ‘ibādet virdüm, *key* oldı 194a/9.

şol kadar: yitdiler, *şol kadar* kırdılar kim gevde şişār boyı yığıldı 239a/7-8.

yavlaḵ/yuvlaḵ: Bu mel‘ün cühūd *yavlaḵ* ‘acebledi 213b/2, Buḥta’n-naşır *yavlaḵ* kaḵıdı 240b/11, Tañrı Te‘ālā zinā ḵılıcılara *yuvlaḵ* buşar 139b/5, eyitdiler: “Yā Yūsuf! Açlıḵdan *yuvlaḵ* buñaldıḵ.” 183a/6.

1.3.4.4. Durum (Hâl) Zarfları

Durum zarfları eylemlerin durumunu, sebebini, tarzını ve sınırını bildiren zarf çeşididir. Diğer zarf türlerine göre durum zarfları daha çok çeşitlilik gösterir. Kimi zaman tekrarlardan da yararlanılmıştır.

anca: Ben on *anca* virem 180a/2.

arḵun arḵun: Ben dahı *arḵun arḵun* ardınca vardum, gördüm 154a/6-7, sininden *arḵun arḵun* durḡurun, hażretüme gelsün 173a/4.

ayruḵ: Nezir eyledüm kim *ayruḵ* dünle yatmayam 200b/13, Andan anası eyitdi: “Yā oḡul! *Ayruḵ* bunu söyleme 223b/11.

böyle: Bu gice düşümde *böyle* gördüm 208a/5, Ya‘ḵüb kırḵ yıl *böyle* deyü ağladı 180b/11-12, Her kim atasına, anasına ‘āşī olsa dünyāda *böyle* eylerüz 201b/2-3, Bir yıl şeyṭān ‘aleyhi’l-la‘ne *böyle* ‘ibādet ḵıldı 206a/4-5.

bu resme: Tā altımış biñ kez *bu resme* “böyle” tañrılık eyledi 187a/2-3.

geñez: ḵisābları *geñez* ola 189a/1, ḵullarum şırāt üzere *geñez* ola 169a/5-6.

girü: Cevāb *girü* geldi kim Buhta'n-naşır yavlağ kaçıdı 240b/10-11, gice düş gördi, irte *girü* unuttı 243a/4, Yūsuf'ı *girü* deveye bindürdiler 178a/1.

hoş: Düş gördüm, girü unuttum kim bilürse anı *hoş* dutam 243a/4-5, İbrāhīm'e *hoş* gelmedi 148b/8, delüyi Berşīšā kıyına getürdiler, du'ā kıldı, *hoş* oldı 206b/8-9.

key: bunun oğlanın şatayın İbn-i Yāmin *key* beslesün 184a/4-5.

lā-cerem: imdi *lā-cerem* bu kez Beyti'l-Muqaddis *harāb* olıyardur 235b/8-9.

nā-gāh: *Nā-gāh* bir kızıl yıl geldi 218b/7, *Nā-gāh* taşradan ün eşitdi 201a/4-5, *nā-gāh* melekü'l-mevt içeri girüp geldi 216a/2.

ne kadar: 'ömrinde *ne kadar* yazuk işlese yarlıgarmışsın 135b/8.

nicesi: Berşīšā eydür: "Boynum ipde *nicesi* secide kılayım." 209a/4-5, şınardum Hağ Te'ālā'ya görelüm *nicesi* taparlar 220b/1.

öyle: *öyle* zāhidlik eyler, *öyle* kulluğ ider kim 205b/12, *Öyle* çirkīn oldı kim yüzine niğāb dutup otururdu 224b/7-8, Ol big *öyle* şındı kim 235b/4-5.

öyle kim: Beyti'l-Muqaddis'i helāk kılam, *öyle kim* bu yirde şehir varın şanmayalar 239a/2-3.

şöyle: bir kez *şöyle* çağırdı 136b/5, Ben atamdan *şöyle* işitdüm 177a/1, ol gice irteye deyin birbirin *şöyle* kırdılar 229a/10, Dört kitāb içinde *şöyle* buldum 179b/11.

şöyle kim: yir yarıla, maḥlūklar taşra gele, *şöyle kim* kırk biñ ādem bir sinleden dura 173b/11-12.

tiz tiz: *tiz tiz* Tivrīt'i yirden götürdi 136b/4.

toĝru: *toĝru* şanurdum git, baña görünme 191b/5, kaçdı dirsın, *toĝru* söylegil, Tañrı kırtara 208b/5-6.

yine: *yine* gitdiler, bir deñize uğradılar 213a/12, şeytān *yine* geldi 207b/5, *Yine* Habeşe meliki yalavaç viribidi 226b/4, *Yine* ol Aķ Şeytān vardı bir gün 206b/9.

yavuz: Anasınuñ göñli *yavuz* oldu 199b/11-12.

zārī zārī: işitdüm kim *zārī zārī* bir za‘īf ün gelür 211a/9-10.

1.3.4.5. Soru Zarfları

Soru zarfları fiilleri soru yoluyla niteleyen zarflardır. Metnimizde *nite*, *niçün*, *ķanda*, *ķandan*, *ne*, *neye* gibi soru zarfları kullanılmıştır.

ķanda: Eydür: “*Ķanda* buldun?” 154b/13.

ķandan: Muḥammedi Muştafā eyitdi: “Siz *ķandan* geldüñüz?” 153a/12, Yūsuf eyitdi: “*Ķandan* gelürsın? 193a/5-6.

ne: bu dünyā metā‘ından *ne* ārzūlarsın? 154b/7-8, Bunı *ne* kılırsın? 156a/4-5, imdi ümmetüme incaķ *ne* virürsın? 161a/8-9.

neye: Mūsā eyitdi: “*Neye* durursız?” 134a/3, yā Mūsā! *Neye* üşendün ķavmuñdan? 134a/10-11, Yā baba! Bu sā‘at şāz-ıdun şimdi *neye* aĝlarsın? 164a/3-4.

niçün: benüm Yūsuf’um ḥaberin *niçün* dimezsın? 184b/13, tamu eyitdi: “İlāhī! Benı *niçün* yaratdun?” 150b/3.

nite: eyitdüm: “Ben Māliki-d-üyüm *nite* bildün?” 154b/1, on sekiz biñ ‘ālemün ‘aķlı bu ķaburcaĝa *nite* şıĝar 145b/9-10.

1.3.5. EDAT

Arapça bir kelime olan edat “âlet” ve “vasıta” demektir. Onun gramerdeki mana ve yerini tespit ederken de bu aslî manasını göz önünde bulundurmak gerekir. Nitekim bir gramer unsuru olarak da “edatlar tek başlarına manaları olmayıp, ancak cümledeki diğer kelime ve kelime grupları arasında çeşitli münasebetler kurmağa yarayan” “âlet sözler”dir, “vasıtalar”dır. Daha müşahhas bir ifade ile anlatmak gerekirse, denilebilir ki edatlar dilin mantıkî kuruluşunu teşkil eden cümle yapısının “harcı”dır. Bu bakımdan vazife itibarı ile isim çekim eklerine benzerler.²²²

Eski Anadolu Türkçesinde edatlar geniş bir kullanım alanına sahiptir.²²³ Bu geniş kullanımı metnimizde de görmekteyiz. Eserde çekim edatlarının, bağlama edatlarının ve ünlem edatlarının hemen hemen tamamı yer almıştır.

1.3.5.1. Ünlem Edatları (Ünlemler)

Bazı edatlar ise çağırma ve seslenmeleri, his ve heyecanları; korku, sevinç, keder, ıstırap, nefret, hayıflanma, şaşkınlık, acıma gibi ruh hallerini; yasaklama, tasdik, red, gösterme, sorma gibi anlatım biçimlerini ifade ederler.²²⁴

aḥsent: Hâk Te‘âlâ ḥazretinden Süleymân’a *aḥsent* geldi 222a/10-11.

belî: Muḥammed Muştafâ cānı eyitdi: “*Belî!*” didi 189b/2-3.

evet/evit: Buḥta’n-naşır eyitdi: “*Evet.*” 243a/9, Ben eyitdüm: “*Evit,* Muḥammedi Muştafâ indürdi” didüm 210b/8-9.

²²² Necmettin Hacıeminoğlu, **Türk Dilinde Edatlar (En Eski Türkçe Metinlerden Zamanımıza Kadar)**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1974, s. IV.

²²³ Eski Anadolu Türkçesinde edatların kullanımı ile ilgili bk. Kamil Tiken, **Eski Anadolu Türkçesinde Edat ve Zarf-fiillerin Fonksiyonları**, İstanbul, İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora tezi, 1993.

²²⁴ Muharrem Ergin, **Türk Dil Bilgisi**, s. 349.

hay: Eyitdi: “*Hay* delü misin, nedir dirsın, bu kıandan öyle olısar” didiler 234b/11-12, Kıl belinleyü “kıara gövde *hay* kimsin” diyü fıru geldi 234b/6-7.

işbu: eyitdi: “Yā ehlüm! Siz *işbu* arada oturun, ben varayın, od getüreyin” didi 142b/7-8, “Ya‘nī, *işbu* dülbendüm benümile-y-idi uş size armağan” didiler 161b/6-7.

iy: “İy darīğa! Koyunı dahı ol nāzenīn yigit dahı ezderhā yir” didiler 141a/5-6.

ma: “Ma” edatı cümle başında, bir cümlelin sonunda ya da iki cümleyi birbirine bağlamakta kullanılmaktadır. “Ma/me” edatı, Eski Türkçe pekiştirme edatıdır. “Me” şeklindeki kullanımı düşmüş, günümüzde Eski Türkçenin bir devamı olarak, Diyarbakır, Mardin, Urfa, Urfa-Siverek ağızlarında “ma” şekliyle yoğun bir şekilde kullanılmaktadır.²²⁵ Metnimizde bir yerde geçen edat “işte, işte o” anlamına gelecek şekilde kullanılmıştır.

bir kıarga ağızında bir hurma aldum, içeri girdüm, ben eyitdüm: “*Ma*, ol ārzüladuğun nesneyi” didüm 154b/11-12-13.

tā: Kıayğılu olmağıl, ırte çeriye çıkğıl *tā*‘acāyib göresin.” 227a/8-9.

vay: ağılardı, eydürdi: “*Vay* Yūsuf” dir-idi 180b/10, Yūsuf ağacından *vay* Ya‘kūb *vay* Ya‘kūb diyü ün çıkardı 181b/4-5.

ve’s-selām: İmdi ‘ibret kılun, dünyā kimseye kıalmaz *ve’s-selām* 216a/6.

yā: eydür: “*Yā* nefis! Kıorķ Tañrı’dan 157b/1, Nidā geldi kim: “*Yā* habībüm! Ümmetüñi saña bağışladum 160a/8-9, eyitdi: “Şāz olğıl *yā* İbrāhīm” didi 163b/11.

²²⁵ Sadi H. Nakiboğlu, “Diyarbakır, Mardin, Urfa, Urfa-Siverek Ağızlarında Kullanılan Bir Enklitik Edatı “Ma”, *Akademik Bakış Dergisi*, 2015, s. 272.

1.3.5.2. Bağlama Edatları

Bağlama edatları, cümleleri veya cümle içindeki kelimeleri ve kelime gruplarını ya mana bakımından yahut şekil itibariyle birbirine bağlayan sözlere dir. Bilindiği gibi Eski Türkçede bağlama edatı yoktur. Gerçi daha çok tekit vazifesi gören oğ/ök, ma/me, tağı erki vb. ile cümle açısı olan ıaltı, ıalı, ulatı, ulayu, ançula, ançulayu gibi sözleri bağlama edatı olarak kabul etmek mümkündür. Ancak Türkçe cümleinin bünyesine sonradan girmiş çok çeşitli bağlama edatları ile mukayese edildiği zaman, bu yukarıdakilerin bağlama vazifelerinin zayıf olduğu anlaşılır. Onun içindir ki Türkçede bağlama edatlarının teşekkülü, Karahanlı devresinden itibaren kendini belli eder. Eski Türkçede olmadığı halde, sonradan çok sayıda bağlama edatının başka dillerden alınması veya dilin kendi imkânları tesiri ile hususiyle Arapça ve Farsçanın tesiri ile izah edilmektedir.²²⁶ Eserde Türkçe ve yabancı asıllı olmak üzere pek çok bağlama edatı kullanılmıştır.

ammā: ol kanadun yaşşısın biş yüz yıllık yoldur; *ammā* kıyısı kıldan ince kılıçdan yürügendür 169a/10-11, velī müslimān-ıdı; *ammā* dürlü dürlü fesādlar işler-ıdı 232b/9-10.

ancağ: Anları ıodılar *ancağ* ayruğ kimse ıalmadı 239b/2, kimse ıalmadı *ancağ* siz ıalduñuz 240b/1.

çün: *Çün* bu sözi işitdi on iki rek'at namāz kıldı 227a/5-6, *Çün* üçüncü gün oldu Buhta'n-naşar uyumış 242b/2-3, *Çün* İbrāhīm girü dünyāya bağıdı 148b/6-7.

çün kim: Ammā Hıağ Te'ālā *çün kim* canları yaratdı 191b/6.

dek: artuğ saña ıavar vireyin *dek* sen beni hoşnüz eyle 143b/5-6.

²²⁶ Hacıeminoğlu, a.g.e., s. 112.

eger/eyer: *Eger* şeyh olursan şunuñ gibi olgıl 157a/8, *Eger* ağı içmeselerdi ıssı günde dil tımağ depreşüp oruç dutmayalardı 188b/ 4-5, *Eyer* bilse-y-idün hıç anuñ milkine ziyān kılmayaydun 226b/3, *Eyer* ben senüñ hālın bilse-y-idüm 226b/4-5.

ger: *ger* ölmüşmisse dağı girü diri kılayduğ 185a/6.

hem dağı: *Hem dağı* dünle anası maķāmına vardılar 201a/2.

ile: andan soñra kırk yıla degin yatsu *ābdesti-y-ile* ırte namāzın kıldı 157b/4-5, ol *zincīr-ile* bağlan 212a/4, mihların *altun-ıla* ve şaru kızıl *yāķūt-ıla* bezemişler-idi 22a/3-4, Bu gice *dostum-ıla* meşveret kılam 230a/8.

illā: hıç kimse bulamadılar *illā* ol oğlanı buldular 200a/3-4, Ol puta tapdılar *illā* on iki kişi tapmadılar 223a/4.

imdi/şimdi: Senüñ sözün dutmadılar, *imdi* bunları ben helāk kılam 238a/6-7, Ol vakit ben kıl-udum *şimdi* pāzişāh oldum 231b/8-9.

kaçan: *Kačan* Mūsā tağa degse tağ aşığa gelürdi 133b/9, *Kaçan* öleler rahmetüm bularun ola 161a/13, *Kaçan* kıyāmet günü olsa Tañrı Te‘ālā eydür 171a/13.

kaçan kim: *Kaçan kim* mi‘rāc gecesi dönmek diledüm 161a/6-7.

ki: Kaşd itdiler *ki* zāhidi depeleyeler 219b/5, Buhta’n-naşır eyitdi: “Ne bildün *ki* ben hulkı yavuz kişiven?” 241a/11-12, Ol ‘abdāllar cānıdur *ki* dünyā sarāyında ah idüp cān virdiler 153b/1-2, Nidā geldi *ki* yā Mūsā! 136b/12.

kim: Benüm gibi ‘ālim isterven *kim* ziyāret kılam. 144b/9-10, Mūsā anı görüp bildi *kim* iş ayruksıdur 146b/13, Şabır kılğıl *kim* çäre yoķdur 178b/3, Sen tanuğ olgıl *kim* ümmetüme bayıķ şefā‘atüm deye 202a/5, şanurdum *kim* benden yegsin 206a/6.

meger/meyer: Ben eyitdüm: “*Meger* dirildi ola” didüm 153b/9-10, *meger* sende cāzūluk vardır 134a/5-6, *Meyer* ilerki endişe, kaygı göñline geldi 184b/8, *Meyer* anı yiyen kırt bundan geçer 184b/7-8.

meyer kim: eydür: “Benüm kefaretümlü olmadı, baña *meyer kim* Berşîşā zāhidün katına varasız 206b/5-6.

nite kim: birünüz rızıkdan kaçarsa rızık anı isteyü gele; *nite kim* ādemi ölüm isteyü gelür gibi didi 211b/9-10, *Nite kim* Allāhu Te‘ālā Qur‘ān’da buyurur 170a/7.

pes: *Pes* Habeşe meliki buyurdu 225a/6, eyitdi: “*Pes* niçün sen baña güç kılsın?” didi 219b/8.

pes imdi: *Pes imdi* uçmak böyle söylese bu dağı ferişte-y-imiş 172a/3-4.

şöyle kim: yir yarıla, mahlûklar taşra gele, *şöyle kim* kırk biñ ādem bir sinleden dura 173b/11-12.

tā kim: Hakk Te‘ālā bir balığ viribidi. Geldi, Yūsuf’a perde oldu *tā kim* kimse Yūsuf’uñ tenin görmeye 179a/7-8-9.

ve: Peygāmbere ‘aleyhi’s-selām hayrān oldu *ve* elin şeşdi 175a/10-11, yerine nūr taldurur *ve* ma‘rifet taldurur 195b/8-9, Her tağda yetmiş biñ ağaçlar vardır oddan *ve* zaqqūmdan 175b/9, Girü yıl *ve* karanuluk açıldı 179a/2.

velākin: Ol Esā’nuñ şol ayağı aksen-idi *velākin* hadsüz gökçe-y-idi 223a/12-13, kendüsi harām-zāde-y-idi; *velākin* pāzişāh-zāde-y-idi 234a/3-4.

velī: Zālim-idi, fāsık-idi, *velī* müslimān-idi 232b/9.

ü: bu dünyā evvel *ü āhir* düpdüz ola 172b/11.

ya: Kim ol dünde namāz kıılır bulunsa *ya tesbīh*de bulunsa 135b/7-8, Her kim bir ıklık *ya* bir kıopuz niyise 191a/1.

ya‘nī: ol eve Beyte’l-Āḥzān ad virdi; *ya‘nī* kıaygular evi dimek olur 180b/8, ‘İbādet *ya‘nī* kıulluk biş dürlüdür 201b/5.

yoksa: Girü döngil *yoksa* saña daḥı belā deyer 200b/7, beni mi yig seversin *yoksa* Muḥammed’i mi yeg seversin? 136a/2, tevbe kıılun *yoksa* helāk olursız 236a/11-12.

zīrā: “Hīç kimse anuñ dinin bilmez” didiler. *Zīrā* ol vakıt İslām nedür, bilmezler-idi 225a/2-3.

1.3.5.3. Karşılaştırma-Denkleştirme Edatları

gerek gerek: nidā kııldı aña kim: “Yā zāhid! *Gerekse* uçmağa dünyāda gir *gerekse* āḥiretde.” 193b/4-5.

hem hem: *hem* şālih *hem* kıuvvetlü didiler 140a/11, Dünle oldu, *hem* dün kıaranu oldu *hem* kıay oldu 142a/12-13.

kimi kimi: *kimi* zümürrütten, *kimi* gevherden, *kimi* cevherden 166a/6, Cebrā’ıl ḥaykırdı; ol yılanlar *kimi* gözsüz, *kimi* şağır oldu 177a/12-13, ḥalkalar vardur; *kimi* altundan, *kimi* gümüşden, *kimi* yākıutdan 197b/7.

ne ne: cümle ‘ālem öleler; *ne* ādem oğlanı kıala, *ne* cinni ve ne perī ve *ne* ferişteh kıala 172b/1-2, Ya‘kıub evinden olara *ne* aş geldi *ne* et deydi 180b/1-2.

1.3.5.4. Kuvvetlendirme Edatları

bile: Esā eyitdi: “Ben *bile* binmezin 227b/6, ol peygamber kıızı Fāṭıma *bile* uçmak tuvağın 191b/1, ne kim işler-ise erenleri *bile* eyde kim 191b/4.

daḥı: tamu teferrücin *daḥı* görün 191a/8, Ben *daḥı* arḡun arḡun ardınca vardum, gördüm 154a/6-7, Biz *daḥı* böyle gördük 208a/6, Ol sebebdan zāhidler *daḥı* tağıldılar, gitdiler 209b/12, Bu melik *daḥı* puta tapdı 223a/6, Ol *daḥı* pāziṣāh oldı 223a/11.

hoz: Benüm kulluğum *hoz* senden yegrekdür 206a/7, Bayık dünyā[da] gelmezse āḥiretde *hoz* ḥāzırdur 244a/8-9.

zinhār: Bāyazīd eyitdi: “*Zinhār*, kimseye nesne dimeyüm” didi 194b/5-6.

1.3.5.5. Çekim Edatları

İsimlerden sonra gelerek, bağılı olduğu isimle cümleinin diğere unsurları arasında zaman, mekân, cihet, tarz, benzerlik, başkalık v.b. gibi bakımlardan çeşitli ilgiler kuran kelimelere çekim edâtı diyoruz. Bunlar, mutlaka bir isimden sonra gelmeleri ve ancak o isim sâyesinde mânâ kazanmaları sebebi ile, isim hâl eklerine çok benzerler.²²⁷

artuḡ: Va’llāhu ben medrese yolundan *artuḡ* yol bilmezin, ‘ilimden *artuḡ* kelecı bilmezin 200a/7-8, Andan *artuḡ* kişı bunı hoş eylemez 206a/13.

aşağa: Andan sekisen biñ yıllık yirden *aşağa* bir tağ vardur 150a/4-5, Tamudan *aşağa* bir tağ vardur 151a/4-5.

²²⁷ Hacıeminoğlu, a.g.e., s. 1.

berü: eyitdi: Yâ Mūsâ! “Bunları yaradıldan *berü* bunlara bakmadum” 139a/10, Andan *berü* dahı kaynar 150b/8-9, Ben eyitdüm: “Bu otuz yıldan *berü* bu dünyâ metâ²²⁸ından ne ârzûlarsın?” 154b/7-8.

bile: biz dahı *bile* varalum, görelüm 133b/5, yetmiş ev şağından şamuya *bile* ilede 198b/2, örtünüp uçmağa *bile* vara 191b/2.

birle: İlähî! Senüñ fazlun *birle* uçmağa girersem ... 193b/7-8, Hızîneleri demür *birle* berkitdi 223b/4, İbrâhim ‘aleyhi’s-selâm yakınlık kanadı *birle* uçdı 147a/4.

dapa: yüzün göge *dapa* dutdı, hâlin ‘arz eyledi 227a/6-7.

degin/deyin: Birisi tâ ‘arşa *degin* vardı 152a/5, Bir ‘avrat eydür: “Görür misiz Ebû Hanîfe irteye *degin* namâz kılmış” didi 157a/12-13, Geceye *degin* halka hüküm kıldıñ 157b/12, Urmiyâ’yı Beyti’l-Muqaddis’e *deyin* esîr getürdi 242a/3.

diyü: ‘avratlar dahı yalan olmasunlar *diyü* 157b/4, bir zâlim mazlûm elinden kaçup gizlenmesin *diyü* 172b/12-13, Şu var mı *diyü* ol *kuyuya* kova şaldılar 177b/5.

gibi: yir yüzinde anların *gibi* ‘aşîler göresin 148b/11, ümmetsiz bunuñ *gibi* döşege ağmazvan 160a/6, eyitdi: “Bunuñ *gibi* er delü mi olur?” 237a/11.

içün/çün:²²⁸ biz Tañrı *içün* mescid yaparuz 219b/3-4, ol ‘avratlar kim erinden ayruğ-*içün* düzine 191a/9, melik başı *içün* yalın ayak kaçdı 231a/11-12, yazuklular yazukları-*çün* ağlaşduğı gündür 173b/4, Yir yaratduñsa âdemîler-*çin* 138b/8.

ķadar: Ne *ķadar* er var-isa uyanuķ olup anı beklerlerdi 243b/1-2, Süleymān Peyğāmbere’ün hem ne *ķadar* hāzînesi var-isa 216b/4.

²²⁸ Geniş bilgi için bk. Zeynep Korkmaz, “uçun, üçün, için vb. Edatlarının Yapısı Üzerine”, **Türk Dili Üzerine Araştırmalar**, C. I, Ankara, TDK Yay., 2005, s. 31-35.

ķadarınca: Eyer yüz yıl sin içinde geçerse añā bir ķuşluk *ķadarınca* gelmeye 149a/10-11.

ķarşu: Ābdest almış, kıbleye *ķarşu* secideye varmış, cān ısmarlamış 154a/7-8.

ötürü: Mūsā ‘aleyhi’s-selām ol sebebeden *ötürü* Fir‘avın’dan kaçdı 140a/2-3, añā zinādan *ötürü* ģad gerekdür 208b/10, bu belāları benden *ötürü* mi ķıldun 217b/6.

şoñra: Bir sā‘atden *şoñra* yıl dindi 218b/10-11, Ol eyitdi: “Yetmiş yıldan *şoñra*” didi 240a/7, Bunca zamānlardan *şoñra* Buģta’n-naşır gice düş gördi 243a/3-4.

tā: eydür: “Yā Ya‘ķüb! Destür yokdur *tā* ķaraca oģlan gelmeyince 185a/1-2, uçmaķdan ve kürsiden geçdi, *tā* ‘arşa vardı 202b/3.

üzere: oģlanlarum *üzere* rahmet ķılģıl yılduzlar saģışınca 217a/10, Dāvūd-ıla bir taş *üzere* oturdılar 218b/6, Degme cevher *üzere* yitmiş biñ zümürred gördi 137b/10.

üzre: Muģammedi Muştafā şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellem ‘arş *üzre* çıķdı 158a/13

yokaru: uçmaķdan *yokaru* ‘arş gibi dört ‘arş gördi 152b/10, Mūsā ‘*aleyhisselām* yedi ķat gökden *yokaru* bir ķoške irdi 144b/3-4.

1.3.5.6. Soru Edatları

‘aceb: Mūsā anı göriceķ ģayrān oldu, durdı, “‘*aceb* bunlar nedür?” didi 146b/4-5, Bu üç belā daģı biribirinden beter, ‘*aceb* ne ķılalum, didiler 218a/5-6.

mı, mi: andan zāhid eyitdi: “İşbu bahālara şatdun *mı*? 220a/12, Buģta’n-naşır eyitdi: “Bu şehirden hīç kimse ķurtuldu *mı*?” didi 240a/8, feriştehler daģı tıydu *mı*?” didi 157a/5, böyle *mı* ķıldun? 201b/1.

1.3.5.7. Şüphe Edatı

kim: sizlerden ol hüner ola mı *kim* anı yolundan çıkarasız 204b/10.

1.3.6. FİİL

Fiiller, gerçek veya itibarî varlıklarla nitelikleri bağlanmak şartıyla bir eylemin zaman içinde vuku bulup bulmamasıyla ilgili haber yahut dileği veya -eylem söz konusu edilmeksizin- gerçek ve itibari varlıklarla nitelikler hakkında verilen hükmü ifade eden kelimelerdir.²²⁹

1.3.6.1. Fiil Yapım Ekleri

1.3.6.1.1. İsimden Fiil Yapan Ekler

+a-/+e-: Geçişli ve geçişsiz fiillere gelebilmektedir. Genellikle tek heceli isimlere gelir ve onların fiil olmalarını sağlar.

oynaturdı 163b/6, beñzer 202b/12, yarlığanurdı 135b/13, diledüm 161a/7, uğramışdur 180a/7, utanmazsın 242a/2, bunamış 184b/6.

+al-/+el-: Geçişsiz fiiller yapan bir isimden fiil yapma ekidir.

yöneldi 228b/7, buñaldun 239a/1.

+ar-/+er-: Genellikle renk isimlerini fiil yapmakta kullanılan bir ektir.²³⁰

şararmış < sarıg-ar- 211a/11

ķararmış-ıdı < ķara-ar- 236a/12

şuwardı < suvgar- 140a/10

+da-/+de-: İstemek fiilinde işlek olarak kullanılır.

²²⁹ M. Kaya Bilgegil, *Türkçe Dilbilgisi*, Ankara, 1964, s. 260.

²³⁰ Ek ile ilgili geniş bilgi için bk. Zeynep Korkmaz, “Türkçede İsimden Fiil Türeten +r-, +ar-, +er- Eki ve Yapısı Üzerine”, *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, C. I, Ankara, TDK Yay., 1995, s. 168-178.

ister < iz-de- 140a/8.

+irge-: Sadece esirgemek fiilinde varlığını sürdürür.

esirgeye 207a/6.

+ı-/+i-: Ünsüzle biten isimlerden fiil yapmakta kullanılan bir ektir. Birkaç kelime de görölse de işlek değildir.

ağırdı < ağır-ı- 180b/7, berkitdiler 236a/3, kaçıldı 240b/11, sakınuñ 209b/4.

+ık-/+ik-: Geçişsiz fiil yapan bir ektir. Metnimizde bir örnekte tespit edilmiştir. Bu örnekte de $k > y$ ses değişimi gerçekleşmiştir.

gözüyür < göz-ük-ür 196b/11.

+l-: Ünlü ile biten isimlere gelerek onların fiil olmalarını sağlar.

dirilüp 203a/11, ayrıldum 178a/5.

+la-/+le-: Türkçenin en işlek isimden fiil yapma eklerinden biridir. Hemen hemen her isimden fiil türetmeye elverişlidir. İsimlerden hem geçişli hem de geçişsiz fiiller yapan ekin metnimizdeki kullanımı şöyledir:

işlersiz 210a/9, belinleyü 243b/6, bağışlağıl 222b/9, ‘acebledi 213b/2, boğazladılar 180a/12, gizledi 214a/11, depelediler 215a/3, gürleyü 141a/13, otlar 134a/4, ārzūladı 142a/8, çınladı 175a/10, muştulayu 185b/1, konuklağıl 188a/4, kapladı 196a/11, bağladılar 205a/5, uğurladı 200b/12.

+ar-/+er-: Günümüzde de varlığını koruyan ek bir örnekte tespit edilmiştir.

şuwardı 140a/10.

1.3.6.1.2. Fiilden Fiil Yapma Ekleri

-ar/-er: Geçişsiz fiillerden geçişli fiiller yapan eklerden biridir. Kullanımı çok yaygın değildir, birkaç örnekte görülür.

çıkarasız 204b/10, giderür 195b/8, kırtardum 229a/3.

-der/-ter-: Geçişli fiiller yapar.

dönderemedüm 238a/4, göstere 149a/6.

-dur/-dür-: Dudak benzeşmesinin dışında olan ekin ünlüsü daima yuvarlaktır. Eski Anadolu Türkçesindeki ettirgenlik ekleri içinde en yaygın olanıdır.

bildürdi 187b/2, döndürmeye 241b/2, kıldurdu 140a/11, bindürdi 231b/4, kıondurdu 215b/11, göyündürürdi 219a/10, kıoldurdılar 220a/10, yandurdu 241b/8, üşendürdiler 220b/7, aındurdu 176b/8, ulaşıdurdu 210b/13, kıondurdu 215b/11, yaraşıduralum 140a/8, azdurasız 204b/11, öldürdi 207b/10, indürdi 210b/9.

-ğur/-gür-: Eski Türkçedeki *-gUr* ve *-kUr* ekiyle²³¹ ilişkili olan bir ektir. Ekin başındaki *g* ve *k* sesleri Eski Türkçeden Eski Anadolu Türkçesine geçerken düşmemiştir. Bu durum genel olarak Eski Anadolu Türkçesindeki ek başlarındaki *g* seslerinin düşmesi kuralına aykırıdır. Metnimizde bir örnekte tespit edilebilmiştir.

durgurun 173a/4.

-l-: Ek, edilgen çatılı fiiller yapmaktadır. Ekin ünlüsü genel olarak dudak uyumunun dışında kalsa da yer yer uyuma girdiği örneklere de rastlanır. Dönem metinlerinde olduğu gibi metnimizde de oldukça işlek bir kullanım alanına sahiptir.

²³¹ Gabain, a.g.e., s. 59.

yorıldılar 227a/13, götürüldi 135a/3, örtülesidür 162a/13, dutulmuş 196a/9, kavrulur 162b/8, şatıldığı 184a/10, açılmış 207b/1, yarıldı 213b/13, yapılmışdur 224b/12, derildiler 243a/6, örtülü 146a/3, yaradıldan 139a/10, yazılmış 186b/10.

-n-: Bu ek ünlü veya -l ile biten fiil tabanlarına gelir. Edilgen ve dönüşlü çatılı fiiller yapmakta kullanılan ek oldukça yaygındır. Ekin yardımcı ünlüsü genel olarak düz kullanılsa da yuvarlak kullanımı da bulunur.

bulunursa 198a/4, öğrenmege 201a/1, okunur 210b/1, deprenmezler 215b/8, gizlenmesin 172b/13, sevünü 177b/13, teferrücleneler 176b/6, yuna 179a/7, görünmez 163b/9, silkünü 173a/12, örtünüp 191b/2, sevinür 198a/13, idindi 205a/10, sındı 228a/3, yudınup 176a/2, düzine 191a/9.

-ş-: İşteş çatılı fiiller yapmakta kullanılan işlek bir ektir. Ekin ünlüsü genellikle düz olarak kullanılır, yer yer yuvarlak örnekleri de karşımıza çıkar.

yaraşduralum 140a/8, görüşdiler 185b/6, ağlaşdılar 185b/6, depreşüp 188b/5, irişdi 193a/2, gülüşürleridi 194b/13, çekişeler 212a/10, söyleşdiler 229a/4, arturişdılar 179b/13, yüğrişdügi 173b/3.

-t-: Daha çok geçişsiz fiillerden ettirgen çatılı fiiller yapan ek sıklıkla ünlü ile biten fiillere gelmektedir.

uzatdılar 152b/7, eyitdi 153b/6, depeletdi 225a/4, uvatdı 242b/7, berkitdi 223b/4, kuşatup 165a/12, örtüm 154a/10, dürterlerdi 195a/13.

Ek, iki ünlü arasında sedalılaşılarak **-d-** olur.

incidici 171a/2, ağladam 180b/5.

-ur/-ür: Geçişsiz fiillerden geçişli fiiller yapan bir ektir. Ekin ünlüsü dönem metinlerinde olduğu gibi metnimizde de yuvarlaktır.

geçürdi 220b/5, geyürdiler 179a/1, arturdi 180a/9, bitürdi 160a/10, düşürmegil 158a/2, deyürdi (<degür-) 230a/9, toğurdi 233a/9, dirşürdi 214a/10, yoğurgıl 219a/7, kayurmağıl 144a/4.

-ma/-me: Fiillere olumsuzluk ifadesi veren fiilden fiil yapma ekidir. Türkçenin her döneminde kullanılan işlek bir ektir.

kılmayalardı 188b/1, varmamış 201a/1, olmamışdı 204b/6, gelmediler 192a/8, eslemedi 141a/3, dutmadılar 238a/6, gizlenmesin 172b/13, yimeseler 188b/4, kıomadı 219b/5, kalmadı 240b/1.

-y-: Ek, fonksiyon bakımından kuvvetlendirme bildirir.

koyalar 212a/12, doyumadı 184b/10.

-ala-/-ele-: Bir fiili belirli aralıklarla yapmayı ifade eder.

sepelediler 221a/7

-i-, -ı-: İşlek olmayan eklerdendir. *sürü-* fiilinde yaygın olarak yaşasa da *ar-* “yorulmak” fiilinde karşımıza çıkması önemlidir.

sürüyü 178b/7, arımış “yorulmuş” 157a/3.

-(ü)msi-: Bu da işlek olmayan fiilden fiil yapma eklerinden biridir. Gabain ekin yapar vs. gibi yapmak -m- +sı- ekleri ile dönüşlülük eki -n-’den meydana geldiğini söyler.²³²

gülümsindi 202a/11.

²³² Gabain, **a.g.e.**, s. 59.

1.3.6.2. Fiillerde Olumsuzluk

Fiillerde olumsuzluk Türkiye Türkçesinde olduğu gibi Eski Anadolu Türkçesinde de *-ma/-me-* ekleriyle yapılmaktadır.

ben bunuñ gibi hışım *görmedüm* 178b/11, *eyitmesünler* kim bu ‘ilim öğrenmege *varmamış* uğrılık eylemeye varmış 201a/1-2, hıç Tañrıya ‘āşī *olmamışdı* 204b/6, Berşīšā inkār kıldı, ben *kılmadum* didi 208b/3.

Fiillerde olumsuzluk diğer çekimlerden farklı olarak geniş zaman ekinde karşımıza çıkar. Geniş zamanın olumsuzu *-maz/-mez* ekiyle gerçekleştirilir.

biz senüñ sözün *dutmazuz* 216b/3, ümmetsiz bunuñ gibi döşege *ağmazvan* 160a/6, Mışır ehli hıç *bilmezler* 181b/5, benüm gücüm *yitmez* 188a/3.

1.3.6.3. Fiil Çekimi

1.3.6.3.1. Şahıs Ekleri

Bu ekler, fiildeki oluş ve kılışı, bir şekil ve zaman kalıbı içinde şahıslara bağlayan eklerdir. Şekil ve zaman eklerinden sonra gelen şahıs ekleri, kendilerinden sonra yalnız soru eki alabilirler.²³³ Fiil çekiminde kullanılan şahıs ekleri zamir menşeli ve iyelik eki menşeli olmak üzere iki gruba ayrılır. Emir kipi için ayrı ekler kullanılmıştır.

1.3.6.3.1.1. Zamir Kökenli Şahıs Ekleri

Zamir kökenli şahıs ekleri öğrenilen geçmiş zaman, gelecek zaman, geniş zaman ve istek kipi ile bildirme geniş zaman çekimlerinde kullanılır.

²³³ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, s. 571

Teklik 1. Şahıs Ekleri: -van/-ven, -ın/-in

Mūsā eyitdi *varurvan* 141a/2, ümmetsiz bunuñ gibi döşege *ağmazvan* 160a/6, bu āyeti ben *oğurvan* 211a/5, benüm gibi ‘ālim *isterven* 144b/9, ol yirden *gelürven* 210a/13, düşüñi ben *bilürven* 243a/7, ol hāzīneleri *dilemezin* 226a/1, hīç nesne *virmezin* 226b/8, ben medrese yolundan artuğ yol *bilmezin* 200a/7, mälların ve silāhların *isterin* 230a/6-7, Ken‘ān’dan *gelirin* 193a/6, hezār biñ çerisinden *ķayurmazın* 226b/2.

Metnimizde -van/-ven eki, isim soylu sözcüklere gelerek bildirme eki olarak da sıklıkla kullanılmıştır.

ben anlarun *oğlıvan* 237a/10, ben anlardan *ırakvan* didi 159b/5-6, ben senden *bīzārvan* didi 209a/9, ben senüñ oğluñ *Beşīrven* 185b/4, ol yılduz *benven* 186a/12, hulkı yavuz *ķişiven* 241a/12, ben Cüreyc zāhid oğlı *degülven* 210a/3.

Teklik 2. Şahıs Ekleri: -sın/-sin

yir yüzinde anlarun gibi ‘āşīler *göresin*, yavuz du‘ā *ķılasın* 148b/11-12, ‘arşdan şüreyyāya deyin *iresin* 184b/12, destūr *viresin* şavma‘aña girem 205b/3, bu evi niçün *süpürmezsin* 213b/8, ilāhī sen *bilürsin* 230a/11, Cebra‘īl eydür ne *virürsin* 193b/13, Beyti’l-Muķaddis’i sen hārāb *ķılısarsın* 234b/7.

Teklik 3. Şahıs Ekleri: Üçüncü teklik şahsı gösteren ayrıca bir ek yoktur.

sizleri dahı helāk *ķılur* 240b/4, bir oğlan *oturur* 146a/6, ābdest almış ķibleye karşı secideye *varmış* 154a/7, Hāķ Te‘ālā ‘arş deyü ad *virmiş* 171b/8, oğlan kim ķardaşları mekrine *uğramış* 180a/7, altun, gümüş ve cevher birle *yapılmış* 224b/12.

Çokluk 1. Şahıs Ekleri: -uz/-üz, -vuz/-vüz

biz senüñ sözün *dutmazuz* 216b/3, ‘āṣī olsa dünyāda böyle *eylerüz* 201b/3, tamusından *korğaruz* 156a/2, biz Tañrı içün mescid *yaparuz* 219b/3-4, Beyti’l-Muḳaddis’i *alavuz* ve ḥazīnesin daḥı *alavuz üleşevüz* 229a/5-6, *ḳurtulavuz* bu belāları *görmeyevüz* 218a/10, biz iki ülü *alavuz* 229a/8.

Bir örnekte ekin düz şekilde kullanılarak uyuma girdiği görülür.

eyitdiler, uçmak *dileriz* 156a/2

Çokluk 2. Şahıs Ekleri: -sız/-siz

siz bir ülü *alasız* 229a/8, ne ‘acebleşürsüz 161b/12, ḳorğarvan ḳurd aldı *diyesiz* 176b/7, anı yolundan *çıkarasız*, *azdurasız* 204b/11, siz yabanda ne *istersiz* 208a/13, Mūsā eyitdi, neye *durursız* 134a/3, Berşīṣā zāhidün ḳatına *varasız* 206b/6.

Çokluk 3. Şahıs Ekleri: -lar/-ler

-lar/-ler eki çokluk kavramının yanında şahıs zamirlerini de karşılamak için kullanılmıştır.

uğrılar ḥalīfenüñ ḥazīnesin *delmişler* mälların *almışlar* 200a/1, Süleymān’ı *görmüşler-idi* 223a/5, baña ‘āṣī *olmuşlardı* 238b/13, cümle begler *uyumuşlar* 243b/4, tamunuñ tütünine *ireler* 169b/8, buyura yiri *degşüreler* ayruḳ yir *döşüyeler* 174a/4.

Bazen -lar/-ler ekinden sonra -dur/-dür kuvvetlendirme eki de kullanılmıştır.

Yüzlerin ‘arışdan yaña *dutmuşlardur* 149b/12-13.

1.3.6.3.1.2. İyelik Eki Kökenli Şahıs Ekleri

İyelik eki kökenli şahıs ekleri ise görülen geçmiş zaman ve şart çekimlerinde kullanılan şahıs ekleridir.

Teklik 1. Şahıs Ekleri: -m

yarın saña da‘vici *olam* 199b/1, bu gice dostum-ıla meşveret *kılam* 230a/8, ben varup Beyti’l-Muqaddis’i *alursam* 231b/7, Tañrı Te‘ālā’nuñ kelīmü *olsam* ‘ālim ziyāretine *varsam* 144b/12, cehd *eylesem* tavāf *kılsam* 156b/9, ben atamdan şöyle *işitdüm* 177a/1, bir dünyā *yaratdum* 192a/5.

Teklik 2. Şahıs Eki: -ñ/-n

halka hüküm *kılduñ* 157b/12, Allāh Allāh *diseñ* 185a/5, bir kez ölmeden ĩmānını *alayduñ* 208b/11, yir *yaratduñsa* ādemīler-çin, tağlar *yaratduñsa* geyikler içün, havā *yaratduñsa* kuşlar içün 138b/8-9.

Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde iyelik kökenli bu şahıs eki çok az istisna ile daima damak *ñ’si* ile karşılanmıştır. Buna karşın metnimizde teklik 2. şahıs eki *damak n’sinden* ziyade *nun* ile yazılmıştır. Müstensihin ağız özelliklerinden birisi olduğunu düşündüğümüz bu hususu *ñ > n değişmesi* bölümünde detaylı bir şekilde ele aldık. Burada birkaç örnek vererek iktifa edeceğiz.

beni niçün *yaratdun* 150b/3, ‘azīz adum *oğudun* 167a/4, iki yazuğ *kıldun* 208b/4, zinā *kıldun*, kan *eyledün*, yalan *söyledün* 209a/1, bularda *gördün*, hīç pāzişāhlarda *görmedün* 226a/12, bir kez şabır kılop *eyitsen* 185a/5, bu ırmaqları dükedü *içersen* 138a/10, eger şeyh *olursan* şunuñ gibi olğıl 157a/8, eyer ölüye *oğursan* dirile 206a/13, Ne *buyurdunsa* kıldum 241b/9, Mekke’de *yatmışdun* 160a/11-12.

Teklik 3. Şahıs Eki: ---

Çokluk 1. Şahıs Eki: -k

biz Nūḥ'a *gülerdük* illā gülüci biz *olduk* 195b/1, Ka'be'yi *alduk*, *gıtdük* 157a/2, açlıktan yuvlak *buñalduk* 183a/6, dükelin *sıduk*, *kırduk* 216b/7, biz anlardan 'ibret *almazduk* 226a/9, anı biz *alduk*, biz daḥı anı dört pāre *kılduk* 161b/12-13.

Çokluk 2. Şahıs Ekleri: -ñuz/-ñüz

kimse kalmadı ancak siz *kalduñuz* 240b/1, siz kandan *geldüñüz* 153a/12, dünyāda teferrücler *eyledüñüz* 191a/11, bunamış *dimezseñüz* 184b/6, bir *geldüñüz* haber virdüm, iki *geldüñüz* haber virdüm, üç *geldüñüz* haber virdüm 226b/12-13.

Çokluk 3. Şahıs Ekleri: -lar/-ler

mermer yapmağı terk *itmişler* 216a/5, uğrılar ḥalīfenüñ ḥazīnesin *delmişler*, mälların *almışlar* 200a/1, imdi eyit bunlara, girü *dönsünler* 219a/1, 'aşīler başına saçun, tövbeye *gelsünler* 169a/3.

1.3.6.3.1.3. Emir Kipinde Kullanılan Şahıs Ekleri

Emir kipinde her hahıs için ayrı ekler kullanılmıştır. (bk. *Emir Kipi*)

1.3.6.3.2. Şekil ve Zaman Ekleri

Şekil ve zaman ekleri fiil kök veya gövdesinin karşıladığı hareketi şekle ve zamana bağlayan eklerdir. Demek ki bu ekler bir şekil, bir de zaman ifade ederler. Şekil ifadesi hepsinde, zaman ifadesi ise ancak bir kısmında vardır. Yani şekil ve zaman eklerinin bir kısmı yalnız şekil, bir kısmı ise hem şekil hem zaman ifade ederler.²³⁴ Eserimizde şekil ve zaman eklerinin almış oldukları görünüm şu şekildedir:

²³⁴ Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, s. 288.

1.3.6.3.2.1. Bildirme Kipleri

Bildirme kipleri, müspet veya menfi olarak, yapılan veya yapılacak olan hareketleri haber verdiğine göre hareketin zamanını da gösteriyor demektir. Şu hâlde fiillerin zaman bildiren bütün çekimleri şekil bakımından bildirme kipleri içinde toplanırlar. Yani, bildirme kiplerini yapan şekil ekleri aynı zamanda zaman ekleri durumundadırlar.²³⁵ Türkçede bildirme kipi olarak geniş zaman, öğrenilen geçmiş zaman, görülen geçmiş zaman, şimdiki zaman ve gelecek zaman olmak üzere beş tür zaman şekli kullanılır.

1.3.6.3.2.1.1. Görülen Geçmiş Zaman

Eski Anadolu Türkçesinde görülen geçmiş zaman eki *-dı/-di* şeklindedir. Ekin ünlüsü teklik ve çokluk birinci ve ikinci şahıslarda yuvarlak, üçüncü şahıslarda ise düzdür. Kazandığı bu yapı ile dudak benzeşmesinin dışında yer alır

atamdan daḥı *ayrıldum* 178a/5, sekiz uçmaḫ *yaratdum* 192a/10, bu gice düşümde böyle *gördüm* 208a/5, belāsın daḥı senden *götürdüm* 232a/10, neye *üşendün* kavmuñdan 134a/10-11, ḥalka ḥüküm *kılduñ* 157b/12, bir pâresi artuḫ *kıldı* 162a/2, İbrāhīm'üñ cānın kabz *eyledi* 164a/9, Ka'be'yi *alduḫ*, *gıtdük* 157a/2, dünyāda teferrücler *eyledüñüz* 191a/11, ne günāḥ *eyledüñüz* 178b/11, ḥoş *dutdılar*, kıymetlü ṭonlar *geyürdiler* 179a/1, Yūsuf'üñ nūrına katlanamadılar, cümlesi yüzün aşığa *düşdiler* 179b/10-11.

Her ne kadar teklik 3. şahıslarda ek düz şekilde yazılsa da aşağıdaki örneklerde ekin yuvarlak yazıldığı görülür. Bu durum ekte bir uyuma girme sürecinin başladığını göstermektedir.

²³⁵ Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, s. 289.

ferišteher dahı *tuydu* mı 157a/5, bu şehirden hîç kimse *ķurtuldu* mı 240a/8-9, ya‘nî ol kadar *oldu* 238b/6-7, Urmiya didügi yire *ķondu* 240b/12-13, ey ŧamu, *ťoldu* kim 170b/1, bir heybet-ile gürledi ve *ķınladu* 175a/10.

Kesin Geçmiş zaman²³⁶

Kesin geçmiş zaman için metnimizde -up/-üp zarf-fiil eki üzerine bildirme ve kuvvetlendirme eki -dur/-dür, -durur/-dürür eklerinin getirilmesiyle meydana gelen -updur/-üpdür, -updurur/-üpdürür ekleri kullanılmıştır. Ek, günümüzdeki -mıştır ekinin üstlendiği görevi üstlenir.

gögi ‘arşda *berkinüpdür*, budaķları Me’vā uçmağın *örtüp durur* 197a/3-4, Berşîšā ķardaşuñuz *öldürüp durur* siz yabanda ne istersiz 208a/12, göge degin *varup durur* 182b/12, öküz balıguñ puluna *basup durur* 151b/4, cihānı çevre *ķuşadup durur* 165a/12.

Bugün yazı dilinde kullanılmayan bu ek, Anadolu’da, özellikle Azerbaycan Türkçesiyle ilgili olan bölgelerde hâlâ canlılığını muhafaza etmektedir.²³⁷

1.3.6.3.2.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman

Öğrenilen geçmiş zaman eki -mış/-miş’tir. Ekin ünlüsü metnimizde daima düz kullanılmıştır ve ek dudak uyumunun dışında kalmıştır.

ol ‘Arab anda gelmiş, beñzi *şararmış* 211a/11, yüz biñ er *ķalmış*, ķalanı *ķırılmış* 243b/12, cān boğazına *gelmiş* 153b/7, dīne muhālifet *ķılmışsın* 225a/13, sen anañı *öldürmişsin* 225a/12, ķardaşları mekrine *uğramışdur* 180a/7, kiminde ħurma *bitmişdür* 166a/8, cümle begler *uyumışlar* 243b/4, vildānları ŧapusunda *durmuşlar* 143b/11.

²³⁶ Zeynep Korkmaz, **Marzubân-nâme Tercümesi**, s. 130.

²³⁷ bk. Hamza Zülfikar, “Doğu Anadolu Ağızlarında Zaman Kavramı Taşıyan -ip > -i Eki”, **Türkoloji Dergisi**, C. X, S. 1, DTCF Yay., s. 13-20.

1.3.6.3.2.1.3. Geniş Zaman

Geniş zaman ekleri Eski Türkçede *-Ar*, *-(y)Ur* ve *-r* şeklindeydi.²³⁸ Eski Anadolu Türkçesinde bu üç şekil de kullanılmıştır. *-ur/-ür* geniş zaman ekinin ünlüsü yuvarlak olarak kullanılır. Bunlardan *-ar/-er* eki diğerlerine göre daha seyrek kullanılır.

ol balıguñ ululuğın Allāh *bilür* 151b/5, Üçünci gök *işidür* 198a/13, zārī zārī bir za‘īf ün *gelür* 211a/10, gümüş ve cevher birle *yapılmışdur* 224b/12, kaygular evi demek *olur* 180b/9, bir od tağ üzere *balķır* 142b/8-9, yüz biñ dīvūñ қарнын *yararlar* 162b/11, ‘avrat eyitdi ne *şorarsın* 185a/11, bunlara *bağışlarlar* 198a/5, uçmak *dileriz*, şamusından *қorқаруз* 156a/2, siz yabanda ne *istersiz* 208a/13.

Ek bir örnekte düz kullanılması dikkat çekicidir.

Ayrıuk bunu söyleme, ra‘iyyetlerün *işidirler*, saña uymazlar 223b/11-12.

Bu kipin olumsuz şekli *-maz/-mez* eki ile yapılır.

biz anlardan ‘ibret *almazduķ* 226a/9, ümmetsiz bunuñ gibi döşege *ağmazvan* 160a/6, baña ayrıuk çeri *gerekmez* 233b/5, hīç kimse anuñ dinin *bilmez* 225a/2, İslām nedür, *bilmezler-idi* 225a/3, Benüm gücüm *yitmez* 188a/3.

1.3.6.3.2.1.4. Gelecek Zaman

Eski Anadolu Türkçesinde gelecek zaman eki üç ekle karşılanmıştır.

-isar/-iser:²³⁹ Eski Anadolu Türkçesinin en yaygın gelecek zaman ekidir. Bu ek Eski Türkçe döneminde ve günümüzde bulunmamaktadır. Eski Türkçe döneminde gelecek zaman eki için *-gay/-gey*, *-taç/-teçi* ve *-çı/-çi* ekleri kullanılmaktaydı.²⁴⁰

²³⁸ Gabain, a.g.e., s. 80

Beyti'l-Muḳaddis'i sen ḥarāb *ḳılısarsın* 234b/7, yüz elli yıl pāziṣāh *olısarsın* 234b/10, Buḥta'n-naşır eyitdi: "Ḳaçan *ḳılısardur?*" 240a/6, bu kez Beyti'l-Muḳaddis ḥarāb *olısardur* 235b/9, Buḥta'n-naşır eyitdi: "Ya kimün elinde 'imāret *olısardur?*" 240a/2, bir ḳulum vardur; adı Süleymān'dur, bu mescidi ol tamām *idiserdür* 2220b/10.

Ek, bir örnekte sıfat-fiil eki gibi kullanılmıştır.

'āṣīler yigirmi biş biñ yıllık yol yoḳarudan *düşiserlerden* 169b/2.

-ası/-esi: Eski Anadolu Türkçesi döneminde daha çok sıfat-fiil eki olarak kullanılan *-ası/-esi* eki²⁴¹ bazen gelecek zaman eki olarak da kullanılmıştır.

anuñ-ıla müslimānlıḳ münevver *olasıdur* 162a/11, bu üç belālarun birisi *olasıdur* 217b/9, La'īn-i Deccāl anı görüp *ölesidür*, andan şöñra ṭamu üzere *örtülesidür*, ṭamu söynüp mü'minler *geçesidür* 162a/11-12-13.

-ıcaḳ/-ecek:²⁴² Metnimizde en az kullanılan gelecek zaman ekidir. Bu gelecek zaman ekinin Eski Anadolu Türkçesinin sonlarında ortaya çıktığı kabul edilmektedir.²⁴³

eyitdi kim: Ṭūfān *olıcaḳdur* didi 194b/10-11.

²³⁹ Ek ile ilgili bk. Sinan Uyḡur, "-(Y)ısar Gelecek Zaman Ekinin Yapısı Üzerine", **Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature And History of Turkish or Turkic** 2 (49), s. 1193-1196; Talat Tekin, "ısar Ekinin Türeyişi", **TDED**, Mayıs 1954, C. III, S. 32, s. 453-455; a. mlf., "ısar Eki Hakkında", **TDED**, Kasım 1954, C. IV, S. 38, s. 89-96.

²⁴⁰ Gabain, **a.g.e.**, s. 81.

²⁴¹ Zeynep Korkmaz, "-ası/-esi Gelecek Zaman Sıfat-Fiil (Participium) Ekinin Yapısı Üzerine", **Türk Dili Üzerine Araştırmalar**, C. I, Ankara, TDK Yay., 2005, s. 145-150.

²⁴² Ek ile ilgili bk. Zeynep Korkmaz, "Türkçede -acaḳ/ecek Gelecek Zaman (Futurum) Ekinin Yapısı Üzerine", **Türk Dili Üzerine Araştırmalar**, C. I, Ankara, TDK Yay., 2005, s. 3-11.

²⁴³ Muharrem Ergin, **Türk Dil Bilgisi**, s. 304.

1.3.6.3.2.1.5. Şimdiki Zaman

Eski Anadolu Türkçesi döneminde de şimdiki zamanı²⁴⁴ karşılamak üzere genellikle geniş zaman şekilleri kullanılmış, 16. yüzyıldan sonra *yor-* fiilinden gelişen {-yor} şekli gramerleşerek yaygınlaşmıştır.²⁴⁵

İbrāhīm: Yā baba! Bu sâ‘at şāz-ıdun şimdi neye *ağlarsın?* didi 164a/3-4, eyitdi: Nereye *gidersiz*, Berşîşā kardaşuñuz öldürüp durur, siz yabanda ne *istersiz?* 208a/12-13.

Ayrıca şimdiki zamanda süreklilik sağlamak için -a/-e *yorur* ve -a/-e *durur* yapıları kullanılmıştır.

-a/-e yorur: üzüm çıkardı kim dahı şapından suyu *ıamayorur* 155b/9, anası ıon *yuyuyorurdu* 185a/7, biz Bağdād’dan *çıķıyorurduk* ol şehre girdi 199b/10-11, Hicāz’a vardum, ıavāf *ķılıyorurdum* 211a/9, *Geliyorur* 155a/10.

-a/-e durur: Bunı ırakdan baķanlar *göre dururlardı* 141b/9-10, andan girü şeyh şüretinde Berşîşā ıatına geldi *asa dururlardı* 208b/12-13.

1.3.6.3.2.2. Tasarlama Kipleri

Tasarlama kiplerinde ise zaman ifadesi yoktur. Bu kipleri yapan şekil ekleri yalnız birtakım şekiller ifade ederler. Bu şekiller de tasarlamanın şart, istek, gereklilik veya emir şeklinde ortaya çıktığını gösterir. Şu hâlde dört tasarlama kipi olur bunlar da fiillerin şart, istek, gereklilik, emir şekilleridir.²⁴⁶

²⁴⁴ Ek ile ilgili bk. Vahit Türk, “Türkçede Şimdiki Zaman Kavramı, Çekimleri ve Ekleri”, **TDAY-Belleten** 1996, s. 291-340.

²⁴⁵ Faruk K. Timurtaş, **Eski Türkiye Türkçesi**, s. 144.

²⁴⁶ Muharrem Ergin, **Türk Dil Bilgisi**, s. 289.

1.3.6.3.2.2.1. İstek Kipi

İstek eki *-a/-e*'dir. Bu ekin Eski Türkçedeki gelecek zaman, gereklilik, dilek kiplerini kuran *-ga/-ge (-gay/-gey)*'den geldiği kabul edilmektedir.²⁴⁷ Geniş bir kullanım alanına sahiptir. Bu kip istek anlamıyla daha çok 1. şahıslarda kullanılır.²⁴⁸

ben dilerin kim bu şehri *ḥarāb kılam* 237a/12-13, *ḥācetüm oldur kim şavma'aña girem* 205b/9, Beyti'l-Muḥaddis'i *alavuz* ve *ḥazīnesin daḥı alavuz, üleşevüz* 229a/5-6, anı daḥı öyle *idevüz* 216b/8, eydür: "Senüñ yirün *ḳandadur*, saña *virevüz*" didi 219b/12, biz iki ülü *alavuz* 229a/8.

-a/-e eki Eski Anadolu Türkçesinde istek kipini göstermesinin yanında çeşitli kip ve zaman gösterme işlevlerini de üzerine almıştır. Eserimizde ek istek fonksiyonu dışında şu fonksiyonlarda kullanılmıştır:

Geniş zaman göreviyle: eydür: "Yā Berşīšā! Bunuñ gibi görkülü kız *ḳanda bulasın*, bunu cimā' *ḳılğıl* 207b/2-3, Dönmişken bakalar, bir nūr *görelər* direk gibi dikilmiş 173a/8-9, *ḥaber virür* kim ulu 'azāblar *ṭamu ḳavmına ola* 211b/11-12.

Gelecek zaman göreviyle: Yā Esā! *Ḳaygulu olmağıl, irtē çeriye çıḳğıl tā 'acāyib göresin*. 227a/8-9, *dereden aşığa uçalar, biş yüz yıl gideler* 169b/7-8.

-sın diye / -mak için anlamında maksat bildirir ('ki' ile bağlanan veya bağlanması gereken birleşik cümlelerde)²⁴⁹

Yūsuf *ṭonın çıḳardı, Nīl şuyına girdi kim yuna* 179a/6-7, Bir şeyḥ ol yimişden ağızına iletirdi kim yiye 155b/11-12.

²⁴⁷ Mecdut Mansuroğlu, "Türkçe'de *-gay/-gey* Eki ve Türemeleri", **Jean Deny Armağanı**, Ankara, 1968, s. 172.

²⁴⁸ Mustafa Özkan, "Tarihî Türkiye Türkçesi Metinlerinde İstek Eki *-a/-e*'nin Kullanılışı Üzerine", **Uluslararası Eski Türkiye Türkçesi Toplantısı Bildirileri**, Ankara, TDK Yay., 2007, s. 86.

²⁴⁹ Güner Gülsevin, "Eski Türkiye Türkçesinde 'İstek Kipi' Üzerine", **İlmî Araştırmalar**, S. 13, İstanbul, 2002, s. 39.

-ınca/-ince zarf-fiil göreviyle: Kaçan kuyuya kova *ine*, ol kovaya gire, taşra çıkıl 177b/2-3.

1.3.6.3.2.2.2. Emir Kipi

Emir ekleri yalnız şekil bildiren eklerdendir. Tasarlama kipi eklerinden biri olan bu ekler tasarlanan hareketi emir şeklinde ifade eder, hareketin emirle yapılmasını işaret ederler.²⁵⁰

Emir kipinde diğer kiplerde olduğu gibi belli başlı ekler söz konusu değildir. Emir kipinde her şahıs için ayrı bir ek kullanılmıştır.

Teklik 1. Şahıs Emir Ekleri: *-ayın/-eyin, -ayım/-eyim*

ben Çalabuma münacât *kılayın* 226a/13, bu iki kızumdan birisin nikâh *kılayın* 140b/1, ben *varayın*, od *getüreyin* 142b/7-8, artuk saña tavar *vireyin* 143b/5, ol korkduğunuz tamuyı *söyündüreyin* 156a/6, anama *varayın*, anamı *yiyleyin*, girü *geleyim* 164a/7, *varayım*, anamdan yazugımı *dileyeyim* 200b/11, bārī *varayım*, girü bayağı işüm katına *gideyim* 206a/8, bunları dervişlere *ulaşdurayım* 210b/12.

Teklik 2. Şahıs Emir Ekleri: *-gıl/-gil*

Teklik 2. şahıs bazen eksiz kullanılır.

bu etmegi *getürgil* didi 212b/5, ol köşki ve ol hazineleleri baña *virgil* 225b/2, ol ağacın kıyına *gırgil*, ol kürsî üzere *oturğıl*, ol yemişlerden *yıgil* ve ol şudan *içgil*, bizüm-ile münacât *kılğıl* 134/b 8-9-10, *vargıl*, girü kulluk *kılğıl* 193b/9, necisleri bunlara *şatğıl*, çanağın tolu altun *virgil*, eksüye *virmegil* 195a/10-11, Mūsā geldi, ol kişiye “ko” didi

²⁵⁰ Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, s. 304; Ayrıca bk. Ahmet B. Ercilasun, “Türkçede Emir ve İstek Kipi Üzerine”, *Makaleler (Dil-Destan-Tarih-Edebiyat)*, Ankara, Akçağ Yay., 2007, s. 364-371.

139b/12, gerekse benüm katumda *dur* gerekse anan ve karındaşuñ katına *var* 142a/9-10, Tañrı birdür, ben anuñ resüliven *diñ* 215a/12.

Teklik 3. Şahıs Emir Ekleri: -sun/-sün

faķıire olursa anuñ gibi *olsun* 156a/11, oda bırak, *yansun* 241b/10, hıç kimse saña secide *kılmasun* 194b/2-3, oğlumı sekitgil, girü *gelsün* 198b/9, bir at ve bir kaftan *virşün* 231b/2, su iç kim gözün *görsün* 145b/12, sizün nurunuzdan *gizlensün* 179b/4, benüm milküm gibi milik *olmasun* 222b/1.

Çokluk 1. Şahıs Emir Ekleri: -alum/-elüm

atamuz *varalum*; atamız çoban ister, seni aña *yaraşduralum* 140a/7-8, bu yiri koyun *tolduralum* 220a/4, Alun, size *şatalum* 177b/11, dañı boyunca altun *yığalum* 220a/8, kığırın, gelsün, *görelüm*, *gülüşelüm* 236b/12, girü bayağı sözümüze *gelelüm* 158a/12, bu görkülü ‘ameli *nidelüm* 168b/3.

Çokluk 2. Şahıs Emir Ekleri: -ñ -uñ/üñ

bu benüm Tañrım faızıldur, tîz *gelüñ*, *baķuñ*, didi 134a/7-8, İmdi ey zāhidler, *saķımuñ* Berşışā’dan 209b/4, Bize eyitdi: Girü *dönüñ*, ben Çalabuma münācāt kılayın 226a/13, Haķ Te‘ālā’dan nidā geldi: Anı *istemeñ*, anı ben aldum 162a/3-4.

Metinde çokluk 2. şahıs emir eki çoğı zaman *damak n*’si ile değıl, *nun* ile yazılmıştır.

varun evünüze, baña ayruķ çeri gerekmez 223b/5, benden selām *kılun*, *eydün* kim 225a/10, *girün*, teferrüc *kılun*, didi 192a/10.

Çokluk 3. Şahıs Emir Ekleri -sunlar/-sünler:

bunlar kefenlerin bile *iletsünler*, yüzlerin kıbleden yaña *dutsunlar* 218b/1-2, üç belâdan birin *iẖtiyār kılsunlar* 217b/1-2, âşîler başına saçun, *tövbeye gelsünler* 164a/3, *derilsünler, gelsünler*, ben bunların hâlin göreyin 183/8.

1.3.6.3.2.2.3. Şart Kipi

Bu ek de yalnız şekil ifade eden bir ektir. Tasarlama kiplerinden biri olan şart şeklini meydana getirir. Hareketin şart şeklinde tasarlandığını, şart olarak düşünüldüğünü anlatmak için fiil kök ve gövdelerine şart eki eklenir.²⁵¹

ben varup Beyti'l-Mukaddis'i *alursam* oğlum kurbân kılam 231b/7-8, ben Tañrı kelîmi *olsam*, 'âlim ziyâretine *varsam*, tûrfa kişi miven 145a/9-10, bir kez şabır kıilup *eyitsen* Allâh Allâh *diseñ* 185a/5, bu mescidi tamâm *kılsan* 221a/4, her kim sökel *olsa* ol yemişlerden *yise* key olur 237b/6-7, kaçan Mûsâ tağa *degse* tağ aşğa gelürdi 133b/9.

Metinde şart kipinin çokluk 1. ve 2. şahıstaki çekimine örnek bulunamamıştır.

1.3.6.3.2.2.4. Gereklilik Kipi

Bu kip tasarlanan hareketin gerekliliğini gösterir. Bu kip için Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde bağımsız bir ek kullanılmamıştır, metnimizde de yoktur. Fiillerin gereklilik ifadesi *-maķ/-mek gerek*, *-a/-e gerek*, *-sa/-se gerek* gibi yapılarla sağlanmıştır.

-maķ/-mek gerek: İmdi ey mü'minler, ata ana haķķın key *bilmek gerekdür* 201b/3-4, Bu üçinden birin iẖtiyār *itmek gerek* 217b/4-5.

-a/-e gerek: *Gerek* kim bu suda *yunasın* 179a/5.

²⁵¹ Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, s. 309.

-sa/-se **gerek**: uçmak içinde mü'minlerün dahı şöyle *olsa gerekdür* 183b/5-6, Yā Buhta'n-naşır! Üç gün 'ömrün kaldı *ölsen gerek* 243a/12-13.

1.3.6.4. Cevher Fiili ve Bildirme Ekleri

Eski Türkçeden bu yana diğer yardımcı fiillerden farklı olarak hem isimlere gelerek onların fiil gibi kullanımlarını sağlayan hem de çekimli fiillere gelerek onları birleşik çekime sokan ana yardımcı fiil olarak değerlendirilen ve *er-* > *ir-* şeklinde karşımıza çıkan; isim fiili, ek fiil, cevherî fiil²⁵² olarak da isimlendirilen fiilin tek başına belirli bir anlamı yoktur. Diğer yardımcı fiiller gibi türetmeye elverişli olmayan yalnız eklendiği kelimeye *ol-* fiiline yakın bir anlam katan çok işlek bir yardımcı fiildir. Belirli çekim şekilleri ile vazife görerek bir yandan birleşik fiil çekimlerinin temelini kuran, öte yandan bütün isim ve isim şekillerini fiil kalıbına sokarak, onları fiilleştirerek isim cümlelerini ortaya çıkaran bu fiilin Türkçede mühim bir yeri, çok hususî bir durumu vardır.²⁵³ Cevher fiilinin iki temel fonksiyonu vardır. Birincisi isimlerin yüklem ismi olarak kullanılmalarını sağlar. İsimlerle birlikte kullanıldığında dört ayrı çekimde karşımıza çıkar. Bu çekimler geniş zaman, görülen geçmiş zaman, öğrenilen geçmiş zaman ve şart kipidir.

ol dahı katı *uyuz-udı* 195a/5-6, *Ol* vakit ben *kul-udum* şimdi pāzişāh oldum 231b/8-9, *Pes* imdi uçmak böyle söylese bu dahı ferişte-y-imiş 172a/3-4, feriştehler kardaşlarından *kaçduğı* gündür 173b/7.

İkincisi fonksiyonu ise fiillerin hikaye, rivayet ve şart birleşik çekimlerini kurar.

²⁵² Geniş bilgi için bk. Uluhan Özalan, Türk Dilinde Cevheri Ek Fiil, Sakarya, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora tezi, 2014.

²⁵³ Muharrem Ergin, **Türk Dil Bilgisi**, s. 314.

Cevher fiilinin geniş zaman eklerine *bildirme ekleri* denilir. Bildirme eklerinden 1. ve 2. şahıs için kullanılanlar şahıs zamirlerinden, 3. şahıs için kullanılan ise *tur-* fiilinden gelişmiştir.

Eski Anadolu Türkçesinde kullanılan bildirme ekleri şunlardır:

Teklik birinci şahıs: -van/-ven, -ın/-in

anlar benden ırakdur, ben anlardan *ırakvan* 159b/5-6, filân çoban *oğlivan* 210a/3-4, Tañrı birdür, ben anuñ *resüliven* diñ 215a/12, “Ya ana! Ben senüñ oğluñ *Beşîrven*” didi 185b/9, Beşîr “yok yalan *degilin*” didi 193a/8.

Teklik birinci şahsın olumsuz biçimi degül edatına -van/-ven ekleri getirilmek suretiyle yapılmıştır.

Ben Cüreyc zâhid oğlu *degülven* 210a/3-4.

Teklik ikinci şahıs: -sın/-sin

Sen ol Mūsā *degil misin* kim qarındaşuñ Hārūn’ı Fir‘avn kapusunda kodun 137a/10-11, Oğlan eyitdi: “Ayağum yok *necesin* gireyin.” 201a/9-10, Urmiya eyitdi: “Sen bir hulkı yavuz *kişisin* 241a/9-10, Eyitdiler: “Yā Urmiya! Sen *yalansın* 238b/6.

Teklik üçüncü şahıs: -durur, -dur/-dür

-durur ile: Üçüncü ‘alem adı Fevķ *durur* 158b/6, üç yüz altmış altı tamarı vardır; üç yüz altmış bişi şeytāni *durur*, bir tamarı rahmāni *durur* 162b/1-2, Her bir deñiz yetmiş biñ yıllık yol *durur* 151a/6-7.

-dur/-dür ile: Ek metnimizde daima yuvarlak olarak kullanılır. Ekin ekleşmiş biçimi ekleşmemiş biçiminden daha fazla kullanım alanına sahiptir.

bu oğlanı daḥı *devletsüzdür* 238b/2, Yâ Mūsâ! Sen söyleşeceyümsin, Muḥammed *dostumdur*, dostum *yigrekdür* kelecileşdüyümden 136a/4-5, eyde: “Ḳanı ol milik *benümdür* diyenler?” 172b/5, Şırâṭ bir feriştenüñ *ḳanadıdur* 169a/9, ağacın budaklarında yetmiş biñ çeşmeler *vardur* zaḳḳūmdan 175b/11.

Bu şahsın olumsuzu genellikle *degül* olumsuzluk edatına *-dur/-dür* eki getirilerek bazen de tek başına *degül* edatı ile gerçekleştirilir.

illâ benüm *deyül* dostumuñdur 226a/4, cevâb vire, eyde kim: “Benümdür, hîç kimsenüñ *degildür*” diye 172b/7-8, Ol sözi Ebū Bekir, ‘Ömer, ‘Osmân, ‘Alî’ye der-idüm, deyesi yir *degildür*” didi 160a/13-160b/1, Bular senüñ ḳullarun *deyildür* 240b/9.

Çokluk 1. şahıs: -uz/-üz

Metnimizde sadece *-uz/-üz* biçimi kullanılmıştır, dönemin diğer eserlerinde de görülen *-vuz/-vüz* şekli yer almaz.

Muşannif eydür: “Biz *ölmişlerdenüz* 158a/11, eyitdiler: “Yâ Resülullāh! Sen bizüm ulumuzsın, biz senüñ *ḥādimlerüñüzüz* 153a/10-11.

Metinde çokluk ikinci ve üçüncü şahıs bildirme ekleri kullanılmamıştır.

1.3.6.5. Fiillerin Birleşik Çekimleri

1.3.6.5.1. Hikâye

Fiillerin birleşik çekimlerinde en sık kullanılan çekimdir. Eserimizde görülen geçmiş zaman, öğrenilen geçmiş zaman, geniş zaman, istek ve şart olmak üzere beş kip ile çekime girmiştir.

1.3.6.5.1.1. Görülen Geçmiş Zamanın Hikâyesi

uçmağdan çıktığı vaktin duta *çıkdı-y-ıdı* 140b/7, Ammā Tañrı Te‘ālā ‘arşı ve kürsi ve uçmağı ve şamuyı *yaratdı-y-ıdı* 189a/6-7, bir kez şabır kılup eyitsen ‘Allāh Allāh’ diseñ, Yūsuf’ı saña *göstere-y-ıdı* 185a/4-5.

1.3.6.5.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikâyesi

bir ağaçdur kim yedi kat gökden *bitmiş-ıdı* 197a/1-2, Benī İsrā’illerün gönülleri *kararmış-ıdı* 236a/12-13, için dört mud buğday-ıla *toldurmuş-ıdı* 163a/7-8, Her kapuyı gevheriyle, incü-y-ile muraşşa‘ *kılmışlar-ıdı*, mihların altun-ıla ve şaru kıızıl yâķūt-ıla *bezemişler-ıdı* 22a/2-3-4.

1.3.6.5.1.3. Geniş Zamanın Hikâyesi

Ben dahı seni Şu‘ayib çobanın *şanurdum* 142a/4, Yazıda *yürürdüm*, bir yigit geldi 154a/2-3, Gücüm yitmez, bir qarındaşum var-ıdı, ol *süpürürdi* 213b/8-9, incü deñizine *tolarlardı*, incü *çıkarurlar-ıdı* 221b/8.

1.3.6.5.1.4. İstek Kipinin Hikâyesi

yetmiş biñ kez Süleymān Peyğamber mülkünce *ola-y-ıdı* 143b/12-13, Cümle yirlere odı *yürkiye-y-ıdı* 150b/1, şol erün ağlamağından dükelisin *yarlıganaydı* 182a/11-12, iki biñ yıl uça başına *irişmeyeydi* 175a/8.

1.3.6.5.1.5. Şart Kipinin Hikâyesi

Eyitdi: Yā Mūsā! “Eger Muḥammed’[i] *yaratmasaydum* 136a/11-12, eydür: “Ey erenler! Eger Muḥammedi Muştafā’dan *utanmasaydum* 156a/8-9.

1.3.6.5.2. Rivayet

Metinde yalnızca geniş zamanın rivayeti kullanılmıştır.

1.3.6.5.2.1. Geniş Zamanın Rivayeti

‘ömrinde ne kadar yazuk işlese *yarlığarmışsın* 135b/8, Ebū Ḥanīfe irteye degin namāz *kılurmuş* 157a/12-13.

Eski Anadolu Türkçesinde fiillerin birleşik çekimlerinde bugünkünden farklı bir durum yoktur. Yalnız geniş zamanın rivayetinden sonra şart eki gelince -mısa, -mise; mıssa, misse (< -mış-sa < miş-se) şekli ortaya çıkmakta “şartın rivayeti” veya “farazî şart” anlamı vermektedir.²⁵⁴

Eyer ol kerīm Tañrı’nuñ ‘azīm adların *oğumazlarmıssa-dı* 150a/11-12, Ne olaydı eyer benüm iki gözüm *görürmisse* 212b/12.

Bir örnekte öğrenilen geçmiş zamanda bu kullanıma rastlanmıştır.

ger *ölmişmisse* dahı girü diri kılayduk 185a/6.

1.3.6.5.3. Şart

Eserde görülen geçmiş zamanın ve geniş zamanın şart çekimi kullanılmıştır.

1.3.6.5.3.1. Görülen Geçmiş Zamanın Şartı

Mūsā’ya bunca nesneler *gösterdüm-ise* 144a/7-8, Ne kim sen Benī İsrā’îller’e *kıldun-ısa* 240a/4-5, kıncaru *kaçdılar-ısa* kıomadı, bunları göyündürdi, kül eyledi 134b/1, Yalavaçlar girü döndiler, ne kim *işitdilerse* haber virdiler 227a/2-3.

²⁵⁴ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, s. 762-763.

1.3.6.5.3.2. Geniş Zamanın Şartı

her kim bir müslimân ın doker-ise 177a/2, virme dir-ise virmeyem 226a/5, kıyâmet güninde rüsvây olalar, ne kim işler-ise erenleri bile eyde kim 191b/3-4, baña nuşret virürsen oğlumı saña kırbân kılam 230b/8-9, kim bilürse anı hoş dutam 243a/5.

1.3.6.6. Fiillerde Soru Şekli

Eserde soru eki *mi/mi* ile karşılanmıştır. Ekin daima düz ünlü olarak kullanıldığı, uyum dışında kaldığı görülmektedir.

andan zâhid eyitdi: “İşbu bahâlara şatdun *mi?* 220a/12, Buhta’n-naşır eyitdi: “Bu şehirden hîç kimse kırtuldu *mi?*” didi 240a/8, ferîştehler dahı tıydu *mi?* didi 157a/5, böyle *mi* kıldun? 201b/1.

1.3.6.7. Birleşik Fiiller

Birleşik fiil bir kelime grubudur. Kelime gruplarında esas; mânâca bir bütünlük teşkil etmek ve cümle içinde tek kelime muamelesi görmektir. Kelime gruplarına iştirak eden unsurlar; asıl mânâlarından az veya çok farklı, yeni ve tek bir mânâ ifade etmek üzere bir araya gelirler. Birleşik fiilde de bu, böyledir. İster bir tarafı isim olsun, ister bir tarafı fiil olsun her birleşik fiil, tek bir kavramı karşılar. Hareket, oluş ifade eden bir kavramı karşılamak için basit ve türemiş fiillerden nasıl istifâde ediyorsak birleşik fiillerden de aynı şekilde faydalanırız. Yâni bir kavramı anlatma ve fonksiyon bakımından basit ve türemiş fiillerle birleşik fiiller arasında hiçbir fark yoktur. Basit fiilin yapısında sadece kök ve ek, birleşik fiilin yapısında iki veya daha fazla kelime vardır.²⁵⁵

²⁵⁵ Ahmet B. Ercilasun, *Kutadgu Bilig Grameri-Fiil*-, 2. bs., Ankara, Akçağ Yay., 2014, s. 72-73.

1.3.6.7.1.İsimlerden Yardımcı Fiillerle Yapılan Birleşik Fiiller

isim+it- : Genellikle Türkçe sözcüklerle değil yabancı sözcüklerle oluşturulmuşlardır.

anası *feryāz itdi* 201a/11-12, mermer yapmağı *terk itmişler* 216a/5, pāzişāh *ķabūl itmedi* 233a/10, kāfirler Muhammed'i öldürmeye *ķaşd itdiler* 137a/9, Eyitdi: "İlāhī bunları *helāk it.*" 148b/8-9, ol ölenleri *defin itdiler* 219a/2, baña *muķālifet itdiler*, uymadılar 134a/12, Kaçan *ikrār itdi* Berşīşā'yı aşmağa iletdiler 208b/7-8, *hoz ziyāret itmeye* destūr virürler-idi 224b/1.

isim+eyle-: Berşīşā karındaşuñuz *yüklü eyledi* 208a/1-2, göge dapa dutdı, hālın 'arż *eyledi* 227a/7, kendü üç yüz biñ er 'arża *eyledi* 230a/3-4, Ol dahı yüz elli biñ er cem' *eyledi* 232a/3, Her kim aña *ķaşd eyledi* helāk oldu 232b/5-6, hānümānın *harāb eyledi* 244a/4, Kim benüm tohım-gāhuma *hıyānetlik eylese*; ya'nī zinā kılsa vay bunlara 139a/13-139b/1, kırk gün *münācāt eyledi* 149a/1, İbrāhīm'ün cānın *ķabz eyledi* 169a/4.

isim+ķıl-: bu sözi işitdi, on iki rek'at *namāz ķıldı* 227a/6, çeri derdi, üç yüz biñ er 'arża *ķıldı* 228b/6, delim halkı *esīr ķıldı* 235b/11, Allāhu Te'ālā saña *selām ķıldı* 236a/8, tamu içinde cāzūlara katı 'azāb *ķılur* 134a/7, bunu *cīmā' ķılgıl*, yine *tevbe ķıl[a]sın* 207b/3, bir güzel koç gördün, ol koç ķurda *hamle ķıldı* 243a/8.

isim+ol-: 'ilim gurbetde yeg *hāşıl olur* 199b/6-7, 'ibādete *meşgūl olurın* 223b/6, Eyer atam anda *helāk olursa* 231b/9, *hayrān olup* kırk güne degin ta'am istemediler 183a/12-13, bu haber Esā'ya *ma'lūm oldu* 227b/12, Bu şehir *vīrān olacağı* gün ağaçdan enār bite 237b/8, 'Avrat dahı *rāzī oldu* 233a/7-8.

Diğer yardımcı fiillerle yapılanlar:

isim+dut-: Mūsā ramazān ayı yirine zī'l-ḥicce ayında *oruç dutardı* 135b/12, Senüñ *sözün dutmadılar* 238a/6, kim bilürse anı *hoş dutam* 243a/5.

isim+bul-: anuñ üzerine *zafer bulamadı* 232b/5, Mūsā *dermān bulamadı*, sergerdān oldu 142b/1.

isim+vir-: Mūsā'ya şarb *cevāblar virdiler* 137a/12-13, Döndiler pāzışāhlarına *haber virdiler* 227b/2, katına geldiler, bir kezden *şalavāt virdiler* 188a/1.

isim+gör-: Biz yaya olup *renc görüp* zahmet çeküp geldük 229a/7-8, Buhta'n-naşır gice *düş gördi*, irt e girü unutdı 243a/3-4.

isim+vur-/ur-: şeytānlar var-ısa dört yüz biñ ağaç *had ururlar* 163a/1, İblīs-i la'īn bir kez *na'ra vurdı*, çağırdı 204b/7, hācibin buyurdı, anasınıñ *boynın vurdı* 224a/7.

isim+ko-: Zāhidi sekitdiler, zāhid hīç *sözün aşğa komadı* 219b/4-5, zencīrlen anı caḥīm ṭamusına *asa kon* 211b/13.

isim+getür-: Senüñ ümmetünden bir mü'min *şalavāt getürdi* 202a/2-3, Ey anlar kim *īmān getürdüñüz*, qorğun Tañrı'dan 210a/8-9.

1.3.6.7.2. Tasvir Fiilleri

1.3.6.7.2.1. Süreklilik Fiili

Fiillerin zarf-fiil şekline *dur-* yardımcı fiili getirilerek yapılır.

Bunı ırakdan bakanlar *göre dururlardı* 141b/9-10, Cebbār-ı 'Ālem eydür: “‘Ālimler gönline saçun, ‘ilimleri *arta dursun*.” 168b/12-13.

1.3.6.7.2.2. Tezlik Fiili

Tezlik fiili *vir-* yardımcı fiili ile yapılmaktadır.

Senüñ rahmetün çokluğın halâyığa *eydi vireyin* 194b/1-2, ol benüm ahvālüm saña *eydü vire* 186b/5.

1.3.6.7.2.3. Yeterlilik (İktidar) Fiili

Yeterlilik fiili, *bil-* yardımcı fiili ile yapılır, menfisi için *u-* fiilinin olumsuz şekli kullanılır. Metnimizde *bil-* yardımcı fiili hiç geçmemiştir. Buna karşın fiilin olumsuz şekli ise sıklıkla kullanılmıştır.

delülik dutdı, kaçdı, gitdi, *dutamaduk* 207b/8-9, anuñ üzerine zafer *bulamadı* 232b/5, Bir bölük cânlar *bağamadılar* 190b/10-11, eydür: Benüm kefaretüüm *olmadı* 206b/5, Ol kırk kişi *kalduımaduğı* taşı bir eli-y-le kaldırdı 140a/10-11, Ya'küb Peygamber '*aleyhi's-selām* Yūsuf yiyisinden *doymadı* 184b/9-10, Ol maħalle kavmı yiyiden *oturumaz* oldılar 198b/11-12, Ol cühüd bile sine girdi, ayakları *olumadı* 213b/1.

1.3.6.8. Sıfat-fiiller

Sıfat-fiiller,²⁵⁶ sıfat gibi kullanılan fiil şekilleridir. Bir yanları ile sıfat, bir yanları ile fiildirler. Fiil özellikleri dolayısıyla, kendilerinde var olan hareket ve zaman kavramlarını, ad oldukları sıfata aktararak varlıkları ve nesneleri hareket ve zaman gösterme özellikleri ile geçici olarak vasıflandırırılar. Sıfatlar, ad soylu kelimeler oldukları için, sıfat-fiiller aynı zamanda adlar ile de ortaklaşırlar. Onlar gibi iyelik,

²⁵⁶ Sıfat-fiiller ile ilgili bk. Bilgehan Atsız Gökdağ, **Oğuz Grubu Türk Şivelerinde Sıfat-Fiiller**, Kayseri, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Basılmamış Doktora Tezi, 1993; Kemal Eraslan, **Eski Türkçe'de İsim-Fiiller**, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yay., 1980 (Sıfat-fiillerle ilgili en önemli çalışmalardan birini yapan Kemal Eraslan sıfat-fiil için isim-fiil terimini kullanır); Bilâl Yücel, "Sıfat-Fiil Terimi ve Başlıca Dilbilgisi Terimleri Sözlüklerindeki İşleniş", **Türk Gramerinin Sorunları Toplantısı** (22-23 Ekim 1993), Ankara, TDK Yay., 1995, s. 81-91.

çokluk ve ad çekimi ekleri alabilirler. Edatlar ile birleşebilirler.²⁵⁷ Metnimiz sıfat-fiiller bakımından oldukça zengindir. Eski Anadolu Türkçesinde kullanılan sıfat-fiillerin hemen hemen hepsi kullanılmıştır.

1.3.6.8.1. Geçmiş Zaman İfadeli Sıfat-fiiller

-duk/-dük: Kullanış sahasına hemen hemen daima iyelik şekilleri ile çıkar ve böylece en geniş ölçüde kullanılır.²⁵⁸ Eski Türkçeden beri kullanılan ek Eski Anadolu Türkçesinde de oldukça işlektir.

kapuya *irdüklerinden* sonra biş yüz yıl 169b/4, Ol kavum toköz yüz yıl olmuşdı kim ölüm *gördükleri* yoğ-ıdı 215a/10, ilāhī dost dostdan *döndügi* vaktın 161a/7, yalın ayak, yalıncağ *yügrışdügi* gündür 173b/3, deyme bir tapucınuñ *geydügi* tonunuñ 148a/11, on bir ay içinde *kıldukları* günāh[ı] yarlıgar-ımışsın 135b/2, kubbenüñ iki başı *kavuşduğı* gibi 159b/9, feriştehler arkadaşlarından *kaçduğı* gündür 173b/7.

Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde umumiyetle yuvarlak olan bu sıfat-fiil eki, metnimizde de benzer bir kullanım alınma sahiptir. Ancak bazı örneklerde ekin uyuma girdiği ve düz ünlü ile kullanıldığı karşımıza çıkar.

uçmağdan *çıkdığı* vaktın 140b/7, yoksul konşı *umdığına* bedel ola 180b/6, Hanzala *didigi* oldu 215b/5, mescidi *didikleri* sıfatdan dahı yüz biñ artuğ-ıdı 225b/7-8.

-mış/-miş: Eski Anadolu Türkçesinde daima uyum dışında kullanılmıştır. Metnimizdeki örneklerin tamamı da düz-dar ünlülerden oluşmaktadır.

ayağın kaldırdı kazdılar bir yazılı tahta *çıkdı yazılmış* kim 241a/13, *kızmış* demür 174b/4, *kızmış* bakır 174b/5, *kızmış* kurşun 174b/5, *kızmış* tuç 174b/6, *kızmış* od 174b/6, dört *ölmüş* koyun 198b/8, muşannif eydür biz *ölmüşlerdenüz* 158a/11, bir nür

²⁵⁷ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, s. 909-910.

²⁵⁸ Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, s. 335

görelere direk gibi *dikilmiş* 173a/9, atasından *ayrılmış* ğarībce oğlan 180a/6, altmış yıl ğazā *eylemişce* müzid ola 191a/4.

-mış/-miş sıfat-fiil eki, bazı kelimelerde kalıplaşma yoluyla kalıcı isimler de yapabilmektedir.

yemiş “meyve”: bir oğlan ol ağaçuñ *yemişinden* yir 142b/10.

yaradılmış “yaratılmış varlık, mahlûk”: bir kûl getürdi kim *yaradılmışda* hîç kimse anuñ gibi kûl görmedi 179a/12.

1.3.6.8.2. Geniş Zaman İfadeli Sıfat-fiiller

-an/-en: Eski Türkçedeki *-ğan/-gen* sıfat-fiil ekinin başındaki ğ ve g seslerinin Eski Anadolu Türkçesinde düşmesiyle oluşmuştur. Geniş zaman ifadesinin yanında yer yer şimdiki zaman ve geçmiş zaman ifadesi de taşımaktadır. Ekin kullanım alanı oldukça geniştir; sıfat olarak kullanılmasının yanında ad olarak da kullanılmaktadır.

ol hoşka *dutan* yigit 146b/6, bunda *olan* pâzîşâhların 230a/6, benden sonra *gelen* peygamberi 136a/9, süci *içenlere* 152a/11, yalan *söyleyenlere* 152a/11, yire *düşen* tohumlar çürümeye 168b/8, yüzün *gören* pâzîşâhlar oldılar 1 90b/1, *ağlayan* kulu yarlıgadam 182a/8, yā Rābi‘a ol *balkıyan* ne nūr-ıdı 155a/13, anı *yiyen* kurt 184b/6, ol milik benümdür *diyenler* 172b/5, bu ‘arşlar Qur‘ân *okuyanların* ni‘metleridir 138a/4.

-r, -ar/-er, -ur/-ür: Eski Türkçeden beri kullanılan ve olumlu geniş zaman ifadesi taşıyan bir sıfat-fiil ekidir. Kullanımı diğer sıfat-fiil eklerine göre daha sınırlıdır.

uçar kuşlar uçmakdan uçsaldı 152b/11.

-maz/-mez: Olumsuz geniş zaman ifadesi içeren bir geniş zaman ekidir.

yaramaz du‘ā kıldı 199b/12, bir namāz *kılmaz* kişi 198b/1.

1.3.6.8.3. Gelecek Zaman İfadeli Sıfat-fiiller

-acak/-ecek: Ekin gelecek zaman ve gereklilik sıfat fiil eki olarak ilk defa XIII. yüzyılda görüldüğü, daha sonraki yüzyıllarda da yaygınlaştığı kabul edilmektedir.²⁵⁹ Metnimizde ek yaygın olarak kullanılmıştır.

yabāna varasın *gelecek* ol geminūñ içine varurlar, otururlar-ıdı 195a/2, bu aylar, günler bunların *oturacak* yirleridür 138a/5, ‘aşıların *duracak* yirleri oldur 169b/11, *tulunacak* yir kalmaya 172b/12, Beyti’l-Mukaddis’i harāb *kılacak* oğlan budur 234b/5, bu şehir vīrān *olacağı* gün ağaçdan enār bite 237b/8.

-ası/-esi:²⁶⁰ Eski Anadolu Türkçesinde ortaya çıkan bir ektir. Sıfat-fiil yanında gelecek zaman eki olarak da kullanılmaktadır.

‘Alī’ye der-idüm, *deyesi* yir degildür 160b/1, ayruk pāzişāh dahı *gelesi* olursa anı dahı öyle idevüz 216b/7, eyer yok *diyesi* olursa 231a/1.

1.3.6.9. Zarf-fiiller

Zarf-fiiller,²⁶¹ kişi ve zaman kavramı olmadan temel cümlelerin ya da yan cümlelerin yüklemine niteleyen, cümlede genellikle zarf tümleci olarak görev yapan fiilimsilerdir. İkinci bir görevleri yardımcı fiillerle kullanılarak birleşik fiiller kurmak olan zarf-fiiller, cümlede bağlaç olarak kullanılabilirler ve birleşik cümleler kurabilirler.

²⁵⁹ Mecdüt Mansuroğlu, **Eski Osmanlıca Tarihi Türk Şiveleri**, (cev. Mehmet Akalın), 3. bs., Ankara, **Türk Kültürü Araştırmaları Enstitüsü Yay.**, 1988, s. 266.

²⁶⁰ Zeynep Korkmaz, “-ası/-esi Gelecek Zaman Sıfat-fiil (participium) Ekinin Yapısı Üzerine”, **Türk Dili Üzerine Araştırmalar**, C. 1, s. 145-150.

²⁶¹ Zarf-fiillerle ilgili geniş bilgi için bk. Hediye Tuncer, **Türk Dilinde Zarf-fiiller**, Edirne, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, 1996; Bülent Hünerli, **Oğuz Grubu Türk Lehçelerinde Zarf-fiiller**, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, Edirne, 2012; Saadet Çağatay **Eski Osmanlıca Fiil Müştakları III-Gerundifler**, Ankara, 1947.

Bazı zarf-fiil ekleri zarf, edat gibi kalıcı sözcük yapımında da kullanılırlar.²⁶²
Eserimizde yer alan zarf-fiiller ve bunların kullanımı şu şekildedir:

-a/-e: Eski Türkçe döneminden beri Türkçenin her döneminde kullanılan bir zarf-fiil ekidir. Ek, metinde çeşitli işlevlerle kullanılmıştır:

Bir örnekte *-arak/-erek* fonksiyonuyla kullanılmıştır.

aldılar süriyü süriyü, uru *döge* deveye bindürdiler 178b/7.

Ek, birleşik fiil yapımında yaygın olarak kullanılır.

ol gice *uma* gördiler 180b/1, ‘ilimleri *arta* dursun 168b/13, anı caḥīm ṭamusına *asa* kon 211b/13, şol ṭağa çık bunlara *baḡa* durḡıl 218b/3, ırakdan baḡanlar *göre* dururlardı 141b/10, Mışır meliki sarāyında *dike* kodı 181a/7.

Tekrar grubu oluşturarak hâl zarfı göreviyle kullanılmıştır.

odin *saça saça* kayadan çıkdı 141b/1, ol taş yilden *kaça kaça* geldi 177a/9.

Kalıplaşma yoluyla edat olarak kullanılabilir.

dapa < dap-a (= e-doḡru) 227a/7 yine < yen-e < yan-a (=gene) 147b/1

-alı/-eli: Eski Türkçedeki *ḡalı/-ḡeli* ekindeki *-ḡ/-g* seslerinin Eski Anadolu Türkçesine geçerken düşmesi sonucu oluşan ek metnimizde bir örnekte tespit edilmiştir.

uçalı otuz biñ yıldur kim giderdi 175b/3

-duḡça/-dükçe: *-duḡ/-dük* sıfat fiil eki ile *-ça/-çe* eşitlik ekinin birleşiminden meydana gelmiştir. *-dıḡı zaman*, *dıḡı sürece* anlamları veren durum zarfları yapar.

yil *esdükçe* Yaḡūb ağacından vay Yūsuf vay Yūsuf diyü ün çıkardı 181b/2-3-4.

²⁶² Nesrin Bayraktar, *Türkçede Fiilimsiler*, Ankara, TDK Yay., 2004, s. 137.

-düğince/-diğince: ‘-dUK/-tUK’ geçmiş zaman sıfat-fiil ekinin üzerine getirilen isim çekim ekleri ile oluşmuşlardır.²⁶³ Bu zarf-fiil eki de *-dığı zaman, dığı sürece* anlamları veren durum zarfları yapar.

şamu *söyündüğince* anuñla kızdururlar 175b/7, ol ezderhāya karşı vardı *depretdüğince* havāya ağdı 141b/4

-ı/-i, -u/-ü: Eski ve Orta Türkçe dönemi metinlerinde yaygın görülen bir zarf-fiil ekidir.²⁶⁴ Daha çok tarz bildiren zarf-fiiller yapar.

bu ırmaqları *dükedi* içersen 138a/10, öyle deyecek sin yarıla toprağın *silkünü* 173a/12, gördüm bir gelin gelür *yügürü* yoluma girdi 156b/2

Birleşik fiillerin yapımında kullanılır.

Buhta’n-naşar uyumuş *uyanu* geldi 243b/3, gâyib oldu *tañlaş* dururlardı 161b/10, *arayu* vardılar, gördiler 178b/6, zâhid *duru* kaldı 193b/7, kanķı dokunursa *deprenü* dura 170b/2, ol ezderhā *gürleyü* odın saça saça kayadan çıkdı 141a/13-141b/1.

Ek tekrar grubu meydana getirerek hâl zarfı göreviyle de kullanılır.

ağlayu ağlayu geldüm 153b/11, Beşir dahı *şatılı şatılı* Mışra geldi 184a/13, bular *sevünü sevinü* yarmağa aldılar 177b/13, aldılar *süriyü süriyü*, uru döge deveye bindürdiler 178b/7.

Kalıplaşma yoluyla edat olarak kullanılabilir.

dahı < taķ-ı 173b/9

diyü < di-y-ü (=diye) 172b/13

girü < gir-ü (=sonra) 208b/12

ötür-ü (=den dolayı) 217b/6

²⁶³ Birleşik zarf-fiiller konusu için bk. Gürer Gülsevin, “Türkiye Türkçesindeki Birleşik Zarf-fiiller Üzerine”, *AKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, C. II, S. 2, 2001, s. 122-143.

²⁶⁴ Gabain, *a.g.e.*, s. 232.

-ıcağ/-icek: -ıcağ/-icek zarf-fiil eki Eski Anadolu Türkçesi döneminde ortaya çıkan zarf-fiil eklerinden biridir. Daha çok *ınca*, *-dığı zaman*, *dıkda* anlamlarında kullanılan ekin işleklik alanı oldukça geniştir.

Mūsā anı *göricek* hayrān oldu 146b/4, ol maḳāma *iricek* namāza meşğūl oldu 175a/9, Yūsuf ol kovayı *göricek* ağladı 177b/6, bu haberi *işitdicek* kaḳıdı 228b/6, ikinci göge *varıcağ* girü baḳdı 196a/3, *ḫaykırıcağ* ol dereye düşdi 150b/8, miʿrāca *varıcağ* Sidretü'l-Müntehāya irişdi 175a/4, *giricek* sevindi *çıkıcağ* yirindi 177b/7.

-ınca/-ince: Eski Türkçedeki *-gınça/-ginçe* zarf-fiil ekindeki *ğ* ve *g* seslerinin Eski Anadolu Türkçesine geçerken düşmeleri sonucu ortaya çıkan bir ektir. Bu ek de *ınca*, *-dığı zaman*, *dıkda* anlamlarında zaman ifadesiyle kullanılmaktadır.

anuñ ḫükmi *olmayınca* çāre yokdur 178a/8, Ḥaḳ Teʿālā *buyurmayınca* 226b/8, cümle çeriye *kırmayınca* yire düşmedi 228a/9, seni *sevindürmeyince* Yaʿḳūbı sevindürmeyem 184a/9, destūr yokdur tā ḳaraca oğlan *gelmeyince* anası Beşīr dimekden emīn *olamayınca* 185a/2, ol *dilemeyince* helāk ḳılmayuz didi 238b/3.

-iken/-ken: *i-* fiilinin zarf-fiil şeklidir. Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde sıklıkla kullanılmıştır. Kullanımı günümüzde olduğu gibi ünlü uyumunun dışındadır.

Tevrīt *oḳurken* içinde ʿālimler şevābın buldı 144a/11, *dönmişken* baḳalar, bir nūr göreler 173a/8, namāz *ḳılurken* bir heybet-ile gürledi 175a/9, *giderken* yolda gördiler bir ḳişi gelür 213a/7, Ḥanzala Peyğāmbere ḳavumı ʿibādet *ḳılurken* ʿāşī oldılar 215a/6, bir bölük ḳişi *otururken* ansuzdan mefācā ölümü geldi 215b/2.

-madın/-medin:²⁶⁵ Metnimizde yer alan iki örnek de “madan önce” anlamı ile kullanılmıştır.

ol aña bakmağa *toymadın* kıyāmet kopa 149a/12, yire *düşmedin* birine dañı doğundı 228a/2

-up/-üp: Eski Türkçedeki *-p* zarf-fiil ekinden gelmektedir. Eski Anadolu Türkçesinde ekin önündeki yardımcı ünlüler de eklenerek *-up/-üp* şeklinde yaygın bir kullanım sahasına ulaşmıştır.

Muhammed’i *koyup* kaçmayam 137a/6, bir zālīm mazlūm elinden *kaçup* gizlenmesin diyü 172b/12, yazuğın *añup* ağlayan kulu yarlıgādum 182a/8, bir kez şabır *kılup* eyitsen 185a/5, her birisi ün *çeküp* Muhammed’e şalavāt virürleridi 147a/13, sırātı geñezlik-ile *geçüp* uçmağa gireler 189a/5, kişi yüz biñ zebānīler *derilüp* çekişeler 212a/10, ıssı günde dil tāmāk *depreşüp* oruç dutmayalardı 188b/5.

Belirli geçmiş zaman kiplerinin kurulmasında da kullanılır.

Berşīšā kardaşuñuz *öldürüp durur* 208a/12, budakları göge degin *varup durur* 182b/12, öküz balıguñ puluna *basup durur* 151b/4, cihānı çevre *kuşadup durur* 165a/12, Gögi ‘arşda *berkinüpdür*, budakları Me’vā uçmağın örtüp durur 197a/3.

Öteki Eski Anadolu Türkçesi metinlerinin pek çoğundan görülen ve *-up/-üp* zarf-fiil ekinin genişletilmiş şekli olan *-uban/-üben*, *-ubanı/-übeni*, *-ubanın/-übenin* biçimi metnimizde geçmemiştir.

-elden berü:²⁶⁶ Zaman ifade eden bir kullanımdır.

²⁶⁵ Bu ekin yapısı ile ilgili bk. Zeynep Korkmaz, “Türkiye Türkçesindeki -madın/-meden<-madın/-medin Zarf-Fiil (Gerundium) Ekinin Yapısı Üzerine”, *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, C. I, Ankara, 2005, s. 151-159.

²⁶⁶ Bu zarf-fiil eki “-eli+den (berü)” şeklinden gelişmiştir. Eski Türkçede ekin başında g-ünsüzü vardır. Ek, Eski Türkçede -GalI biçimindedir, bk. Gabain, *a.g.e.*, s. 86; Fikret Turan, -alı, -eli ve -aldan, -elden

eyitdi: Yā Mūsā! “Bunları *yaradıldan berü* bunlara bakmadum” 139a/10.

zarf-fiil ekinin fonksiyonu için “geçmişte bir başlangıç noktasından itibaren fiilin zamanını belirtir” der. bk. Fikret Turan, “**Adverbs and Adverbial Constructions in Old Anatolian Turkish**”, 2000, Harrassowitz Verlag, Wiesbaden s. 34.

İKİNCİ BÖLÜM

2. METİN

Metnin Kuruluşunda İzlenen Yöntemler

- Metindeki eklemeler, metin tamirleri ve diğer nüshalardan alınan kısımlar köşeli parantez [] içerisinde gösterilmiştir. Yazmada silik çıkan veya okunamayan kısımlar ... şeklinde gösterilmiştir. Metin ve sözlük kısmında okunmasında ve anlamlandırılmasında tereddüt yaşanan kelimelerin yanına (?) işareti konulmuştur. Metinde mükerrer yazılan veya atılması gereken kısımlar ise < > işaretiyle gösterilmiştir.
- Metinde daha kolay anlaşılabilme kaygısıyla noktalama işaretlerine yer verilmiştir. Özel isimlerin ilk harfleri büyük harfle yazılmış olup, özel isimlere gelen ekler kesme işaretiyle ayrılmıştır.
- Yazmada başlık olan veya önemli görülen bölümler kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Bu şekilde yazılanlar transkripsiyonda kalın punto ile gösterilmiştir.
- -i fiili, ile ve için edatı birleşik yazılmış ise metinde (-) işaretiyle gösterilmiştir. Örneğin; yog-ısa, anuñ-ıla, ayruğ-içün gibi.
- Metinde geçen âyet ve hadisler ile Arapça ifadeler transkribe edilerek anlamları dipnotta gösterilmiştir.

KİTÂB-I ESRÂRÜ'L-‘ÂRİFİN

[133b]

(1) *Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm*. (2) Kaçan Mūsā Peygamber *'aleyhi's-selām* Benî İsrâ'îl kavmına²⁶⁷ (3) haber virüp Tañrı baña eyitdi, dir-idi. Benî İsrâ'îl uluları (4) eyitdiler: “Yā Mūsā! Kaçan **Tañrı Te‘ālā** seni münacāta kığırsın (5) biz dahı bile varalum, görelüm; nice münacāt kılursın, Tañrı (6) saña nice söyler, didiler. Mūsā *'aleyhi's-selām* bulardan yetmiş (7) kişi üyüretledi. Nite kim Qur‘ān‘da buyurur *Kemā kâlellāhü te‘ālā*.²⁶⁸ (8) “**Vaḥtāra Mūsā kavmehü seb‘ıyne racülel li mîḳātınā**.²⁶⁹ Bunları bile (9) iletdi. Kaçan Mūsā tağa degse tağ aşağı gelürdi. (10) Bu yetmiş er-ile vardılar. **Mūsā ‘aleyhi** ilerü baqdı, bir kûbbe

[134a]

(1) gördi altundan. Ol kûbbenüñ uzunı biñ arşun-udı (2) ve eni biş yüz arşun-udı. Bu yetmiş er kûbbeyi göricek (3) tûru vardılar. Mūsā eyitdi: “Neye durursız?” Eyitdiler: “Yā (4) Mūsā! Ata atasından biz bunda koyunlarımız otlar, biz bunuñ (5) gibi tağ bunda gördüğümüz yokdur; meger sende cāzûluk (6) vardır” didiler. Mūsā eyitdi: “Yā kavum! Tañrı Te‘ālā (7) tamu içinde cāzûlara katı ‘azāb kılur. Bu benüm Tañrım (8) faızıldur; tîz gelüñ, baquñ” didi. Baqmadılar. Mūsā buları (9) kodı, ilerü yüridi dîzār özleyü. Nidā geldi. Eyitdi (10) kim: “**Ve mā ā‘celeke [an kavmike] yā Mūsā**.²⁷⁰ Ya‘nî, yā Mūsā! Neye üşendün (11) kavmuñdan? Mūsā *'aleyhi's-selām* eyitdi: “İlāhî! Bular

²⁶⁷ Yazmada nun hafinin noktası unutulmuştur.

²⁶⁸ Allahü Te‘âlâ’nın buyurduğu gibi.

²⁶⁹ Araf suresi, 155. ayet; “Mûsâ tayin ettiğimiz vakit ve yerde bulunmak üzere kavminden yetmiş adam seçti.”

²⁷⁰ Tâhâ suresi, 83. ayet; “(Allah buyurdu ki:) "Seni halkından aceleyle ayrılmaya sevk eden neydi ey Mûsâ!”

(12) baña muḥālifet itdiler, uymadılar.” Oloḵ sā‘at gökden (13) bir pāre od geldi, ol yetmiş kişilerün içine girdi,

[134b]

(1) ḵancarū ḵaçdılar-ısa ḵomadı, bunları göyündürdi, küle eyledi. (2) Mūsā ‘aleyhi’s-selām geldi, ol ḵubbeye girdi. Bir ağaç bitdi, (3) dört budağı var. Degme budağında bir dürlü yemiş bitmiş (4) gördi. Birisinde enār, birisinde incīr, birisinde üzüm, biri- (5) sinde ḥurmā bitmiş. Ol ağaç dibinde²⁷¹ bir buñar aḵar; ḵar- (6) dan sovuḵ, baldan tatlu, şekerden şirīn, ıpardan (7) yiyilü-y-idi. Ol buñar dibinde bir ḵadeḥ var-ıdı ve bir (8) kürsī var-ıdı. Nidā geldi kim: “Yā Mūsā! Ol ağacuñ (9) ḵıyına girgil, ol kürsī üzere oturgıl, ol yimişlerden (10) yigil ve ol şudan içgil, bizüm-ile münācāt ḵılḡıl” (11) didi. Mūsā ‘aleyhi’s-selām girdi, ol kürsī üzere (12) oturdı. Allāhu Te‘ālā ol ḡaḡa ḵudret naḡarı-y-ıla (13) baḡdı. Ol ḡaḡ uzandı, ‘arşdan yetmiş biñ yıllıḡ

[135a]

(1) yol yoḡaru var[dı]. Ka‘bü’l-Aḡbār eydür: “Mūsā-y-ıla (2) Tañrı Te‘ālā arasında yetmiş biñ ḡicāb var-ıdı; (3) cümle ḡicāb götürüldi, bir ḡicāb ḡaldı.” Ḳulūbü’l- (4) muḡibbīne ezmānet ile’l-mumuḡibbī ve ḡāret ile’l-mevta (5) bā cennete’l-ḵurbe ve dāmet ‘ale’t-taḡvā ve hāmet (6) ‘inne’l-havā’ ve ferte mine’d-dünyā ilā ḡā‘ati Rabbi²⁷² (7) Ma’nisi budur kim: Muḡubların göñli dölendi Tañrı Te‘ālā (8) sevmekliy-ile. Uḡarlar, Mevlā’dan yaña yakın ḵanadı-y-ıla olur- (9) lar, dāyim taḡvā içinde olurlar, göñülleri diliklerinden (10) ḵaḡarlar dünyādan Tañrı ḡā‘atin ḵılmaḡ-ıla. Mūsā ‘aleyhi’s- (11) selām eyitdi: “İlāhī! Tivrīt içinde buldum kim bir ümmet (12) dükeli ümmetlerden

²⁷¹ Yazmada: Debinde

²⁷² Sevgililerin kalpleri sevgilisine yönelir ve yakınlık kanadıyla ölüme uḡarlar. Daima takva üzere devam ederler ve Rablerine itaat için dünyadan ḵaḡarlar.

yigrek ola. Ol ümmeti baña virgil” (13) didi. Allāhu Te‘ālā: “Ol ümmet Muḥammed’ündür” didi.

[135b]

(1) Yine eyitdi: “İlāhī! Bulardan bir ay buldum Tivrāt içinde (2) kim ol ayda oruç dutsa girü kalan on bir ay (3) içinde kıldukları günāh[1] yarlıgar-ımışsin. Ol ramazān (4) ayıymış, anı baña virgil” didi. Hāḡ Te‘ālā eydür: “Ol (5) Muḥammed ümmeti ayıdur” didi. Yine eyitdi: “İlāhī! Ol (6) ramazān ayı içinde bir dün var-ımış; aña Qadir Düni (7) ad virmişsin. Kim ol dün de namāz kıılır²⁷³ bulunsa ya tesbīḡde (8) bulunsa ‘ömrinde ne kadar yazuk işlese yarlıgarmışsin (9) ve dahı ferīştehlerüñle ol kavuma selām viribir-imiş- (10) sin. “İlāhī! Ol düni baña virgil” didi. Allāhu Te‘ālā (11) eyitdi: “Ol Muḥammed ümmetinüñdür” didi. Mūsā ramazān (12) ayı yirine zī’l-ḡicce ayında oruç dutardı. Ol (13) dutduğı ay yarlıganurdı, ayruk aylarda yarlıganmaz-ıdı.

[136a]

(1) Mūsā ‘aleyhi’s-selām tā bu araya irdi kim eyitdi: “İlāhī! (2) Beni mi yig seversin yoksa Muḥammed’i mi yeg seversin?” (3) Allāhu Te‘ālā eyitdi: “**Ente kelīmü ve Muḥammed ḡabībi’l-ḡabīb** (4) **ḡubbe mene’l-kelīm**”²⁷⁴ Eyitdi: Yā Mūsā! Sen söyleseceyüm- (5) sin, Muḥammed dostumdur; dostum yigrekdür kelecileşdüyümden” (6) didi. [Dahı yā Mūsā! Benī İsrā’īl içinde kime şataşsañ söyleşirsin;]²⁷⁵ ammā dostuñla uğrasan ol dostuñla kıldu- (7) ġun kelici yigrekdür. Şimdi, yā Mūsā! Sen kelecileşdü- (8) yümsin, Muḥammed rāz söyledüğüm[dür]. Bırakdı, eyitdi: “Beni (9) sevmez,

²⁷³ Yazmada: kıılır

²⁷⁴ Sen benim söyleştiğimsin, Muhammed ise sevgilimin sevgilisidir. Sevgilim (dostum) söyleştiğimden daha iyidir.

²⁷⁵ Ü

benden şoñra gelen peygamberi sever” didi. Oloķ (10) sâ‘at nidā geldi, eyitdi: “Yā Mūsā! **Levlāke levlāk** (11) **lemā ḥalaķte mine’l-eflāk.**”²⁷⁶ Eyitdi: “Yā Mūsā! Eger Muḥammed’[i] (12) yaratmasaydum yiri gögi, ‘arşı ve kürsi, uçmağı ve ṭa- (13) muyı, Ādem ve Ḥavvā’yı ve daḥı seni yaratmayaydum.” Yā Mūsā!

[136b]

(1) Ādem teninde üç yüz altmış ṭamar vardır. Eyer bir ṭamar (2) Muḥammed’e ḥışım dutarsa anı ğay[y]ā ṭamusında göyündürem eyer (3) ol İbrāhīm Ḥalīl-ise daḥı. Mūsā ‘aleyhi’s-selām girü (4) şundı, tiz tiz Tevrīt’i yirden götürdi. Ol heybetden (5) Ṭur ṭağı bir kez şöyle çağırdı kim biş yüz yıllık (6) yol aşığa sindi, girü ‘arşa berāber oldu. Mūsā (7) ‘aleyhi’s-selām eyitdi: “**Ey Sübhāna’llāh!** Ne şarb (8) peygāMBER baña musallaṭ kıldun.” Girü eyitdi: “İlāhī! Tevbe kıldum, (9) döndüm; beni ol dostuñ Muḥammed’ün şefā‘atından ayır- (10) mağıl” didi. Andan Mūsā ‘aleyhi’s-selām ‘arışda dört (11) nūr gördi kim balkır.²⁷⁷ Eyitdi: “İlāhī! Bu ne nūrdur?” didi. (12) Nidā geldi ki: “Yā Mūsā! Ol dört nūr Muḥammed’üñ (13) dört yarı nūrıdır” didi. Döndi, Mūsā ‘aleyhi’s-selām

[137a]

(1) eyitdi: “Yā Ebā Bekir nūrı! Ben mi yegven yoksa Muḥammed mi yegdūr?” (2) didi. Ebū Bekir nūrından ün geldi, eyitdi: “Yā Mūsā! (3) Dıñsuz durursan saña delim yegrekdūr” didi. Daḥı [eyitdi: “Yā]²⁷⁸ Mūsā! (4) Ben ol Ebū Bekirven kim ol Muḥammed-ile kaçup mağaraya (5) varam, arķamı ezterhā ḳapusına uram, beni soķa; ben (6) Muḥammed’i koyup kaçmayam. Sen ol Mūsā degil müsın kim anañı (7) Fir‘avn ḳapusında ḳodun, kaçdun, geldün, Muḥammed’[d]en yegven (8) dirsın. ‘**Alī** cānı eyitdi:

²⁷⁶ Hadis, “Sen olmasaydın âlemleri yaratmazdım”

²⁷⁷ Yazmada: balkıl

²⁷⁸ Ü

“Yā Mūsā! Ben ol ‘Alīven (9) kim kâfirler Muhammed’i öldürmeye kaçd itdiler, ben anuñ-çün (10) cānumı fidā kılam, koyup kaçmayam. Sen ol Mūsā degil misin (11) kim karındaşuñ Hārūn’ı Fir‘avn kapusunda kodun, (12) kaçdun.” ‘Ömer ve ‘Osmān cānı dahı Mūsā’ya şarb cevāb- (13) lar virdiler kim dimeye yaramaz. Ol sâ‘at tağ

[137b]

(1) girü uzandı, ‘arşdan yüz yıllık yoğaru vardı. Hağ (2) Te‘ālā eyitdi: “Yā Mūsā! Yoğaru bağ.” Mūsā bağıdı, yüz (3) on dört deñiz gördi. Degme bir deñiz kırk biñ (4) kez on sekiz [biñ]²⁷⁹ ‘ālemden ulu-y-ıdı. Ol yüz on dört (5) sūre-i Qur‘ān şevābları-y-ıdı. Degme deñizde kırk biñ (6) balık var-ıdı, hem balıguñ uzunı kırk biñ yıllık (7) yol-udı. Degme balık üzere yitmiş biñ incü var-ıdı. (8) Degme incü üstünde yetmiş biñ yāğūt gördi. (9) Degme yāğūt üzere yetmiş biñ cevher gördi. (10) Degme cevher üzere yitmiş biñ zümürüd gördi. (11) Degme zümürüd üzere yetmiş biñ yıldız gördi. Degme (12) yıldız üzere yetmiş biñ ay gördi. Degme ay (13) üzere yetmiş biñ gün gördi. Degme gün üzere

[138a]

(1) [yetmiş]²⁸⁰ biñ ‘arş gördi ‘arş gibi. Mūsā ‘aleyhi’s-selām eyitdi: (2) “İlāhī! Bu ne deñizlerdür?” Allāhu Te‘ālā eyitdi: “Yā Mūsā! (3) Bu, Qur‘ān şevāblarıdır. Bu incüler ve bu yāğutlar ve bu (4) zümürüdlar ve bu aylar, günler ve bu ‘arşlar Qur‘ān okuyanların (5) ni‘metleridür ve bu aylar, günler bunların oturacak yirleridür.” (6) Mūsā ‘aleyhi’s-selām eyitdi: “İlāhī! Bu şevāblardan (7) dahı baña virgil.” Kağan Mūsā bunı diyicek ol (8) deñizlerden biş ırmağ yarıldı, ol yazıya ağıdı. (9) Degme ırmağın eni

²⁷⁹ Ü

²⁸⁰ Ü

biş yüz yıllık yol-ıdı. Allāhu (10) Te‘ālā eyitdi: “Bu ırmaqları dükedi içersen saña (11) virem” didi. Mūsā eyitdi: “İlāhî! Benüm gücüm yitmez (12) bu ırmaqları düketmeye.” Oloķ sā‘at buyurdı Cebbār-ı (13) ‘Ālem: “Muḥammedi Muştafā cānı göz yumup açınca ol

[138b]

(1) yüz on dört deñizleri ve ol ırmaqları cümle (2) balıklar-y-ıla ve cevherleri-y-ile ve ni‘metleri-y-ile (3) ve ayları-y-ıla, yıldızları-y-ıla ve ‘arşları-y-ıla cümlesin (4) dükedi içdi, giderdi.” Andan Hāķ Sübhānehu Te‘ālā (5) eyitdi: “Yā Mūsā! Ol Muḥammed’ün cānidur ve bu dükeli (6) ümmeti rüzīdür, saña [nesne]²⁸¹ degmez” didi. **Ve kellemellāhü Mūsā** (7) **teklīmā**²⁸² Mūsā ol ni‘metden [maḥrūm]²⁸³ kaldı, eyitdi: “İlāhî! (8) Yir yaratduñsa ādemīler-çin, tağlar yaratduñsa (9) geyikler içün, havā yaratduñsa kuşlar içün, gökler (10) yaratduñsa feriştehler içün, uçmağlar yaratduñsa (11) hūrīler içün ve muṭī‘ler içün, tamu yaratduñsa (12) ‘aşıler içün, bezbahtlar²⁸⁴ içün, levḥ yarat- (13) duñsa mü’mīnler içün, defterleri-çün, kürsī

[139a]

(1) yaratduñsa mü’mīnler oturacağı-çün; İlāhî! Pes senüñ-çün (2) ne yaratdun?” Hāķ Te‘ālā eyitdi: “Yā Mūsā! Yoķaru baķ” didi. (3) Dört yüz biñ ‘arş gibi ‘arşlar gördi. Degme ‘arş (4) üzere dört yüz biñ kendü gibi Mūsā gördi. (5) Deyme Mūsā kolında doret yüz biñ mü’mīn gördi. (6) Deyme mü’mīn kolında dört yüz biñ ‘ālim gördi. (7) Deyme ‘ālim kolında dört yüz biñ medrese gördi. (8) Deyme medrese içinde dört yüz

²⁸¹ M

²⁸² Nisa suresi, 164. ayet: “Ve Allah, Mūsā ile gerçekten konuştı.”

²⁸³ Ü

²⁸⁴ Yazmada te harfinin bir noktası unutulmuş.

biñ Muḥammed gibi (9) Muḥammed gördi. Mūsā eyitdi: “İlāhî! Gördüm.” Allāhu Te‘ālā (10) eyitdi: “Yā Mūsā! Bunları yaradıldan berü bunlara bakmadum” (11) didi. Mūsā eyitdi: “İlāhî! Pes neye bakarsın?” Hāḡ (12) Te‘ālā eyitdi: “Yā Mūsā! Atalar şulbına, analar rahmına (13) bakarin kim ol benüm toḥım-gāhumdur. Kim benüm toḥım-gā-

[139b]

(1) huma ḥıyānetlik eylese; ya‘nî zinā kılsa vay bunlara vay (2) bunlara” didi. Mūsā ‘aleyhi’s-selām girü kavmına geldi. (3) Benî İsrā’îller karşı geldiler, eyitdiler: “Yā Mūsā! Hāḡ Te‘ālā (4) ḥazretinden ne ḥaber getürdün?” Eyitdi: “Yā kavumlarımız! (5) Tañrı Te‘ālā zinā kılıcılara yuvlaḡ buşar.” Eydür: “Anlarun (6) ḥālî benüm katumda ne ola; vay bunlara” didi. Mūsā (7) ‘aleyhi’s-selām oḡlan-iken Fir‘avn-ı la‘în katında-y-ıdı. (8) Fir‘avin kavmına Qıbtî dirler-idi. Mūsā kavmına Benî (9) İsrā’îl dirler-idi. Mūsā ‘aleyhi Fir‘avin kavmindan (10) bir kişiyi öldürdi. Benî İsrā’îllerden bir kişiye güç (11) kılırdı. Ol kişiyi Mūsā’ya çağırdı, yardım istedi. (12) Mūsā geldi, ol kişiye “ḡo” didi. Ḳomadı. Mūsā (13) ‘aleyhi’s-selām bir kez düritdi. Ol kişi düşdi,

[140a]

(1) öldi. Kemā ḡale’llāhu te‘ālā: “Fevekezehū Mūsā feḡazā (2) ‘aleyhi”²⁸⁵ Mūsā ‘aleyhi’s-selām ol sebebeden ötürü Fir‘avin’dan (3) ḡaçdı, Medīne’ye geldi Şu‘ayib Peyḡamber katına. Şu‘ayb’ün (4) iki kıızı var-ıdı. Şu‘ayb’ün gözleri görmezdi. Üç (5) yüz yıl ağlayup gözsüz olmış-ıdı. Şu‘ayb’ün biñ kıyını (6) var-ıdı, çobanı yoḡ-ıdı. Bir

²⁸⁵ Bu ayet Kasas suresi, 15. ayetin bir kısmıdır, ayetin tamamı şu şekildedir: “Mūsâ halkın habersiz olduğu bir sırada şehre indi. Orada biri kendi tarafından diğeri düşmanı tarafından; kavga eden ikiadam gördü. Kendi tarafından olan, düşmanına karşı ondan yardım istedi. Mūsâ da ona bir yumruk indirip onu öldürdü. Mūsâ, ‘bu şeytanın işidir. O gerçekten apaçık bir saptırıcı düşmandır’ dedi”

gün Şu‘ayib’ün kızları (7) Mūsā’yı gördiler. “Gel, atamuza varalum; atamız çoban (8) ister, seni aña yaraşduralum” didiler. Mūsā’yı atalarına iletdiler. (9) Eyitdiler: “Ey ata! Şālīh kişi bulduk. Geldi, bizüm koyunumuz[ı] (10) şuvardı. Ol kırk kişi kaldırmadığı taşı bir eli-y-le (11) kaldırdı; hem şālīh hem kuvvetlü” didiler. Şu‘ayib şordı: (12) “Adun nedür?” didi. Eyitdi: “Benüm adum Mūsā, ben ‘İmrān (13) oğlıvan.” Şu‘ayib eyitdi: “Yā Mūsā! Baña sekiz yıl kulluk

[140b]

(1) eyle saña bu iki kızumdan birisin nikāh kılayın; eyer (2) on yıl kulluk idersen mürüv[v]jetündür” didi. Kemā kale’- (3) lāhu te‘ālā: “**İnnī urīdu en unkiḥake iḥdābneteyye hāteyni** (4) **alā en te’curanī semāniye ḥicecin, fe in etmemte ‘aşran fe min** (5) **indike**”²⁸⁶ Şu‘ayb’ün yedi ‘aşası var-ıdı. Birin Mūsā’ya (6) getürdi. Ol ‘aşayı getürdi kim Ādem Peyğamber *‘aleyhi’s-selām* (7) uçmağdan çıkdığı vaktin duta çıkdı-y-ıdı. Ol ‘aşā (8) oğul oğlanı Şu‘ayb’e deydi, Mūsā ‘aşasın oldı. Hem (9) kızı daḥı anı getürdi. Şu‘ayib kızına eyitdi: “Bunı (10) қо, ayruқ getür” [di]di. Yine anı getürdi. Üç kez vardı, (11) geldi, üç kez daḥı anı getürdi. Mūsā ‘aşası oldı. (12) Mūsā çoban gibi azuğın götürdi, koyını sürdi ol (13) таға kim anda ezderhā var-ıdı. Eyitdi: “Yā Mūsā! Ol

[141a]

(1) таға varma kim yedi yüz yıldur anda hīç kimse varmaz (2) ezderhā қорқусından” didiler. Mūsā eyitdi: “Varurvan” (3) didi. Eslemedi, sürdi koyunı, ol dereye girdi. (4) Şu‘ayib қавмından vardılar, ardınca yitemediler. Mūsā (5) vardı, ol dereye girdi. Eyitdiler: “İy darīğa! Койунı (6) daḥı ol nāzenīn yigit daḥı ezderhā yir” didiler. Bir (7)

²⁸⁶ Bu ayet Kasas suresi, 27. ayetin bir kısmıdır, ayetin tamamı şu şekildedir: “(Şuayb) dedi ki: Bana sekiz yıl çalışmana karşılık şu iki kızımdan birini sana nikâhlamak istiyorum. Eğer on yıla tamamlarsan artık o kendinden; yoksa sana ağırlık vermek istemem. İnşallah beni iyi kimselerden (işverenlerden) bulacaksın.

yüksek yire çıktılar, bakarlardı. Ol koyunlar ot otlar- (8) dılar, ol şudan içdiler. Mūsā ezderhā kapusına (9) ‘aşāsın dikdi, kepenegin üstüne gölge eyledi, (10) altına girdi, uyıdı, hıç ezderhādan korusmadı. (11) Zīrā Mūsā’nuñ Tañrı sırrı toğrı-y-ıdı. Kimüñ Tañrı (12) sırrı hıyānet-ise ol kamu halkdan korusar olur. (13) Bir sā‘atden soñra ol ezderhā gürleyü odın

[141b]

(1) saça saça kayadan çıktı, toğru Mūsā’ya uğradı. (2) [Mūsā] habersüz uyurdu. Mūsā’nuñ ‘aşası toğuz başlu ev- (3) ren oldu. Kepenegin Mūsā’ya gölge eyledi. Ol ezderhā- (4) ya karşı vardı, depretdigince havāya ağdı. (5) Ezderhā bunu gördi, aşağı sindi. Mūsā’nuñ (6) ‘aşası uzadı, azuları kırk arşun oldu, köpüyin (7) saçdı, hava yüzinden şundu. Ol ezderhānuñ (8) kuykasın yapışdı, dutdı, yokuşu götürdi, pāre pāre (9) kıldı. Deyme pāresin deyme yaña atdı. Bunu ırakdan bakanlar (10) göre dururlardı velākin Mūsā dahı uyurdu. Koyunları (11) enrilüp (?) yatur[dı]. Mūsā uyandı, gördi; bir ezderhā gelür. (12) Mūsā korkdı, anuñ-çün kim dahı ādemilik tama‘ı (13) var-ıdı. Nidā geldi kim: “Korkma yā Mūsā! Ol senüñ

[142a]

(1) ‘aşāndur, dut.” Mūsā ‘aşāsın ilerü (2) vardı, eyitdi: “Ben seni koyun gütmeye ağaç şanurdum; (3) sen ezderhā-y-ımış” didi. Andan ‘aşā eyitdi: (4) “Yā Mūsā! Ben dahı seni Şu‘ayib çobanın şanurdum; sen (5) Mūsā Peyğamber-imişsin” didi. Andan geldiler, Şu‘ayib’e (6) bu haberi didiler. Şāz oldu, kızın Mūsā’ya virdi. (7) Mūsā dahı on yıl kulluk eyledi. Delim yıldan soñra (8) Mūsā ‘aleyhi’s-selām anasın ārzuladı. Şu‘ayib eyitdi: (9) “Yā Mūsā! Gerekse benüm katumda dur gerekse anan (10) ve karındaşuñ katına var” didi. Mūsā’nuñ dahı (11) koyunları delim oldu. Evin göçürdi, yola girdi, (12)

bir ıssız yola uğradı. Dünle oldu, hem dün kara- (13) nu oldu hem kay oldu. Mūsā’nuñ Sāfūra Hatun’dan

[142b]

(1) oğlan ıtoğmağa başladı. Mūsā dermān bulamadı, serger- (2) dān oldu. Kavlehu te’ālā: “**Fe k̄ale li ehlihımkuşū (3) innī ānestu nāren leallī ātīkum minhā bi haberin ev cezvetin minen (4) nāri’leallekum teştalūne**”²⁸⁷ “**Fe lemmā etāhā nūdiye min şā (5) tıl vādil eymeni fīl buķ’atil mubāraketi mines şecerati (6) en yā Mūsā innī enallāhu rabbul ālemīne**”²⁸⁸ Mūsā kavmına (7) eyitdi: “Yā ehlüm! Siz işbu arada oturun, ben varayın, od (8) getüreyin” didi. Mūsā vardı, gördi, bir od tağ (9) üzere balkır. Yakın gördi. Altundan bir ağaç yaprakları (10) zebercetden üç göye deyin varmış. Gördi, bir oğlan (11) ol ağacun yimişinden yir. Ol ağacun altına bakdı. (12) Yüz yigirmi dört biñ қоçlar gördi, yüz yigirmi dört (13) biñ koyunlar gördi. Ol қоçların boynuzları altundandı,

[143a]

(1) tesleri za’ferāndandı, toynaqları cevherdendi, (2) boynuzları ‘arşa deymişdi. Ol dere içinde otlar- (3) lar-ıdı. Ol ağaç İslām ağacıydı. Ol oğlan (4) **Muhammedi Muştafā** cānydı. Ol қоçlar peygāmbler (5) cānıdur. Ol koyunlar ‘ulemālar cānydı. Ol dere (6) uçmak deresiydi. Kavlehu te’ālā: “**Ve lemmā cā’e Mūsā (7) li mīkātınā ve kelleme hū rabbūhū**”²⁸⁹ Kaçan Mūsā Tır tağına çıkdı, (8) nidā geldi: “Yā Mūsā! **Fāhla’ na’leyk**”²⁹⁰

²⁸⁷ Bu ayet Kasas suresi, 29. ayetin bir kısmıdır, ayetin tamamı şu şekildedir: “Sonunda Musa süreyi doldurup ailesiyle yola çıkınca, Tûr tarafından bir ateş gördü. Ailesine: Siz (burada) bekleyin; ben bir ateş gördüm, belki oradan size bir haber yahut ısınmanız için bir ateş parçası getiririm, dedi.”

²⁸⁸ Kasas suresi, 30. ayet: “Oraya gelince, o mübarek yerdeki vâdinin sağ kıyısından, (oradaki) ağaç tarafından kendisine şöyle seslenildi: Ey Musa! Bil ki ben, bütün âlemlerin Rabbi olan Allah'ım.”

²⁸⁹ Bu ayet A'râf suresi, 143. ayetin bir kısmıdır, ayetin tamamı şu şekildedir: “Mûsâ, tayin ettiğimiz vakitte (Tûr'a) gelip de rabbi onunla konuştuğunda o, "Rabbim! Bana görün; sana bakayım" dedi. Rabbi, "Sen beni asla göremezsın. Fakat şu dağa bak; eğer o yerinde durabilirse sen de beni görebilirsin"

Tefsîr içinde (9) eyitdi: “Çıkar na‘linüñ” didi. [Na‘lin didigi; birisi ‘avratıdır]²⁹¹ ya‘nî birisi koyunıdır. (10) “Ya‘nî bunları göñlünden çıkar” didi. “Andan baña (11) yakın ol” didi. Mūsā ‘aleyhi’s-selām bakdı; dört (12) yüz biñ bölük koyunlar gördi, dört yüz biñ (13) bölük keçiler gördi, dört yüz biñ bölük develer gördi,

[143b]

(1) dört biñ bölük şığırlar gördi. Deyme bölük dört (2) yüz biñ biñ bölüy-idi. Boynuzları altundandı, toynaç- (3) ları cevherdendi. Deyme birinüñ boynuzları ‘arşa (4) deyin varmış-ıdı. Hâk Te‘ālā eyitdi: “Yā Mūsā! Tūr, (5) guşşasın²⁹² yime bundan dañı artuk saña tavar vireyin (6) dek sen beni hoşnūz eyle” didi. “Yā Mūsā! ‘Avrat (7) kayğusın yime, çıkar göñlünden, yoķaru bak” didi. (8) Mūsā yoķarı bakdı, dört yüz biñ hūrīler gördi. (9) Deyme hūrīnūñ egninde yetmiş biñ hulle gördi cevher- (10) den, tāc başlarında. Deyme hūrīnūñ yetmiş biñ ğılmān- (11) ları, vildānları tapusunda durmuşlar. Ol tapucılarun (12) tonları zekātın çıkarsalardı yetmiş biñ kez Süleymān Peyğamber (13) mülkünce ola-y-ıdı. Hatunlar tonların hoz Tañrı

[144a]

(1) bilür ancak. Deyme hūrīnūñ sağında dört yüz biñ (2) taviyle burāklar gördi, ileyinde dañı öyle, ardında (3) dañı eyle. Ol tav yilelerün uzunı yetmiş biñ yıllık (4) yol-ıdı. Allāhu Te‘ālā eyitdi: “Yā Mūsā! Tavar-çün kayur- (5) mağıl; bunca hūrīler virem, kuşūrlar, ğılmānlar virem, (6) vildānlar virem” didi. Andan soñra Cebbār-ı ‘Ālem girü

buyurdu. Rabbi o dağa tecelli edince onu paramparça etti; Mūsâ da bayılıp düştü. Kendine gelince dedi ki: “Seni noksan sıfatlardan tenzih ederim, sana tövbe ettim; ben inananların ilkiyim.”

²⁹⁰ Bu ayet Taha suresi, 12. ayetin bir kısmıdır. Ayetin tamamı şu şekildedir: “Şüphe yok ki, ben senin Rabbinim. Hemen ayakkabılarını çıkar. Çünkü sen mukaddes vadi Tuvâ’dasın.”

²⁹¹ M

²⁹² Yazmada gayın harfinin noktası unutulmuş.

(7) kalan kullarına daḥı eyitdi: “Ey kullarum! Eger Mūsā’ya bunca (8) nesneler gösterdüm-ise sen daḥı beni hoşnūz eyle, buyruḡum (9) yirine getir. Mūsā’ya virdüyüm saña daḥı virem. Mūsā (10) benümdür, sen daḥı benümsin.” **Ammā** bir gün Mūsā Peyḡamber (11) ‘*aleyhi’s-selām* Tevrīt okurken içinde ‘ālimler şevābın (12) buldı ve bunları ziyāret kılamak şevābın buldı. Dört (13) biñ kanadı urundı ḥuruflardan kim ol Tevrīt ḥuruf-

[144b]

(1) larındandı. Andan yedi kat göklerden geçdi. Nite kim (2) Resül ḥazreti ‘*aleyhi’s-selām* buyurur: “**El-mer’u yaṭīru** (3) **bihimmetihi**” “Er kendü himmeti-le uçar” didi. Mūsā ‘*aleyhisselām* (4) yedi kat gökden yoḡaru bir köşke irdi. Ol köşükün (5) adı Riyḡān-ıdı. Yöresinde yetmiş biñ şaf feriştehler (6) gördi, ḡapusunda iki yigitler gördi. Bunlara selām virdi. (7) ‘Aleyk aldılar. Anlurun birisi **Ḥasan** cānı-y-ıdı, birisi **Ḥüseyin** (8) cānı-y-ıdı. **raḡiya’llāhu ‘anhumā** “Ḥancaru varursın yā Mūsā?” (9) didiler. Mūsā eyitdi: “Benüm gibi ‘ālim isterven kim (10) ziyāret kılam.” Anlar eyitdiler: “Ne ṭurfa söz bu” didi- (11) ler. Mūsā eyitdi: “Ṭurfa mıdur kim Tañrı Te‘ālā’nuñ (12) kelīmü olsam, ‘ālim ziyāretine varsam, ṭurfa mı olurvan?” (13) didi. Mūsā bunlardan isti‘ānet diledi. Bunlar daḥı Mūsā’ya

[145a]²⁹³

(1) dört yüz biñ kanad meded eylediler. Mūsā daḥı yoḡaru (2) uçdı tā ‘arş saḡfına deḡin. Anda bir köşk gördi. (3) Anuñ adı Sübhān-ıdı. Toḡsan biñ feriştehler yöresinde (4) şaf dutup dururlardı. Ḥapusunda iki yigitler gördi: (5) Birisi **Yahyā** cānı-y-ıdı, birisi ‘**İsā** cānı-y-ıdı. ‘*aleyhi’s-* (6) *selām* Bulara selām kıldı. ‘Aleyk aldılar, eyitdiler: “Ḥanca (7)

²⁹³ Bu sayfa on iki satırdan oluşmuş

varursın?” Eyitdi: “Bir benüm gibi bir ‘ālim isterven ziyāret (8) kılmağa” didi. Bunlar eyitdiler: “Yā Mūsā! Ne tūrfa kişisin” (9) didiler. Mūsā eyitdi: “Ben Tañrı kelīmi olsam, ‘ālim ziyā- (10) retine varsam, tūrfa kişi miven?” didi. Bulardan isti‘ā- (11) net dilediler. Dağı dört yüz kanad eylediler. (12) Uçdı, ‘arşdan geçdi. Ol himmet kanadı-y-ıdı. ‘Arş

[145b]

(1) üzere bir köşke irişdi. Ol köşkün öyinde bir yigit (2) gördi, elinde hoşka dutar. Aña selām virdi. Ol yigit (3) ‘aleyk aldı, eyitdi: “Yā Mūsā! Kancaru varursın?” Mūsā (4) eyitdi: “Bir ‘ālim isterven kim ziyāret kılam, anuñla (5) oturam” didi. Andan Mūsā eyitdi: “Yā yigit! Bu elündeki (6) ne nesnedür?” Yigit eyitdi: “Bu bir kaburcuğdur, ‘aqlı hoşka- (7) sıdur²⁹⁴” didi. “On sekiz biñ ‘ālemün ‘aqlı bunuñ içinde- (8) dūr yā Mūsā!” didi. Andan Mūsā eyitdi: “Ne oran- (9) suz nesne kim on sekiz biñ ‘ālemün ‘aqlı bu kaburcağa (10) nite şıgar” didi. Ol yigit eyitdi: “Yā Mūsā şusuz- (11) larun²⁹⁵ gözi görmez olur” didi. “Gel bu hoşkadan bir içim (12) su iç kim gözün görsün” didi. Andan Mūsā bir içim (13) su içdi, gözün açdı. Gördi kim dört yüz biñ

[146a]

(1) deñiz var. Deyme bir deñiz on sekiz biñ ‘ālemden (2) ulu-y-ıdı. Dağı döret köşk gördi. Birisine bakdı, (3) bir kürsi gördi, kıymetlü ol kürsi harīrleri-y-ile örtülü. (4) Üzerinde bir koca otururdu. Dağı köşkde bir kürsi üzerinde (5) bir ak toğan oturur. Dağı bir köşkde bir kürsi üzerinde (6) bir oğlan oturur. Dağı bir köşkün bir kürsi üzerinde (7) bir kılıç var. Ol kılıç kıyında bir ağaç bitmiş-idi. Yüz yigirmi (8) dört biñ budağı vardı.

²⁹⁴ Yazmada: hoşkasadur

²⁹⁵ Yazmada: şavsuzlarun

Deyme budagun yüz yigirmi (9) dört biñ yaprağı var-ıdı. Deyme yapragun ululuğı (10) on sekiz biñ ‘ālemden ulu-y-ıdı. Deyme yapragun (11) üzerinde dört yüz biñ köşk var-ıdı. Deyme (12) köşkün içinde dört yüz biñ kürsī var-ıdı. (13) Deyme kürsiden kürsiye deyin dört yüz biñ yıllık

[146b]

(1) yol-ıdı. Deyme kürsī üzere dört yüz biñ ‘ālime (2) var-ıdı. Deyme ‘ālimün öyinde dört yüz biñ kendü (3) gibi Mūsā gördi ki ol ‘ālimlerden Tivrīt okur- (4) lardı. Mūsā anı göricek hayrān oldı, durdı, (5) “‘aceb bunlar nedür?” didi. Ta‘accübdeyken nidā geldi kim yā (6) Mūsā! “Ol hoşka dutan yigit **Muhammedi Muştafā** cānidur, (7) ol kıoca **Ebū Bekir Şiddīk** cānidur, ol toğan (8) ‘**Ömer** cānidur, ol oğlan ‘**Osmān** cānidur, ol kıılıç (9) ‘**Alī** cānidur, ol **ağaç** İslām dīnidür; budakları (10) peygamberler cānidur, yaprakları mū’minler cānidur, ol (11) sebak virenler **mürseller** cānidur, ol deñizler **Qur’ān** (12) şevāblarıdur, içindeki yeşil kuşlar Qur’ān okuyanlar cānidur.” (13) Mūsā anı görüp bildi kim iş ayruksıdur. Girü

[147a]

(1) makāmına geldi. **Ammā Hakk Te‘ālā** kaçan İbrāhīm Peygamber’e (2) ‘*aleyhi’s-selāma* eyitdi: “Yā İbrāhīm! “**Üzne minnī**” Ya’nī, (3) İbrāhīm’i mi‘rāca kığırdı, “yakın gel baña” didi. (4) İbrāhīm ‘*aleyhi’s-selām* yakınlık kanadı birle uçdı, (5) dördünci göye vardı. Allāhu Te‘ālā eyitdi: “Yā İbrāhīm! (6) Yoķaru bak” didi. İbrāhīm ‘*aleyhi’s-selām* bakdı, (7) yetmiş biñ yazı gördi. Deyme yazı on sekiz (8) biñ ‘ālemden ulu-y-ıdı, içi dürlü dürlü nūr-ıdı. (9) Deyme yazı[da] yetmiş biñ münāre gördi. Deyme münāre- (10) nūñ yetmiş biñ başı var-ıdı. Deyme başında yetmiş (11) biñ yüzi var-ıdı. Deyme

yüzinde yetmiş biñ ağzı (12) var-ıdı. Deyme ağzında yetmiş biñ dili var-ıdı. (13) Her birisi ün çeküp **Muhammed’e** şalavât virürler-ıdı.

[147b]

(1) Yine nidâ geldi: “Yoķaru baķ” didi. Baķdı, ol yetmiş (2) biñ yazılar yüzinde yetmiş biñ deñizler gördi. Deyme (3) deñiz on sekiz biñ ‘âlemden ulu-y-ıdı, içi ıolu (4) nūr-ıdı. Deyme deñizde yetmiş biñ gemi var-ıdı. (5) Her gemi içinde yetmiş biñ şehir var-ıdı. Deyme (6) şehrün yöresinde yetmiş biñ burçlar gördi. Deyme (7) burçlar üzerinde yetmiş biñ aķ kuşlar otururdı, ün (8) çeküp eydürler-ıdı kim: “**Ümmetün müzibetün ve Rabbü ğafūr (9) ey mütecaviz limen tāb**”²⁹⁶ Ya’nī, kim tevbe kılsa suçın (10) geçüricidir, yine eydür yazuklu ümmeti yarlıgayıcıdır. Hāķ (11) Te’ālā İbrāhīm’e nidā kıldı kim: “Üzni minnī” Ya’nī, baña (12) yakın gel. İbrāhīm ‘aleyhi’s-selām beşinci göye var- (13) dı, yoķaru baķdı, yetmiş biñ ‘arş gördi, yetmiş

[148a]

(1) biñ kürsī gördi, yetmiş biñ uçmaķ gördi. Deyme (2) uçmaķuñ içinde yetmiş biñ bağlar gördi. Deyme bağun (3) içinde yetmiş biñ ağaçlar gördi. Deyme ağaçlarda (4) yetmiş biñ budaklar gördi. Deyme budakları yetmiş biñ (5) yapraklar gördi. Deyme yapraklarda yetmiş biñ köşükler (6) gördi. Deyme köşükde yetmiş biñ taht var-ıdı. (7) Deyme bir taht üzere yetmiş biñ harīr döşekler var-ıdı. (8) Deyme döşek üzere yetmiş biñ hūrī otururdı. Deyme (9) bir hūrīnün önünde yetmiş biñ tapucu dururdı. Deyme (10) <deyme> bir taht ardında yetmiş biñ taviyle burāķ atlar (11) var-ıdı. Deyme bir tapucunuñ geydügi tonunuñ zekātın (12) çıkarsalardı yetmiş kez bu dünyāya degeydi, hatun- (13) ları tonın hoz Allāh bilür. Deyme hātunuñ yetmiş biñ

²⁹⁶ Ümmet günahkârdır, Allah ise affedicidir. Allah tövbesini bozanları da tekrar affeder.

[148b]

(1) bölükleri var-ıdı. Deyme bölükleri yetmiş biñ kudret (2) ebrîşüminden fundaları var-ıdı. Deyme fundasında yetmiş (3) biñ nûrdan ciger-gûları var-ıdı. Kaçan hûrî (4) durup yürüse ol nûr ciger-gûlardan ün çıkup (5) eydürdi: “**Limişli hâzâ felya‘meli-l‘âmilûn**”²⁹⁷ Ya‘nî, iş- (6) leyciler işlesünler işbunuñ gibi. Çün İbrâhîm girü (7) dünyâya bakdı, yir yüzinde gördi kim bir er bir ‘avrata (8) zinâ kılar. İbrâhîm’e hoş gelmedi. Eyitdi: “İlâhî! Bunları (9) helâk it.” Olok sâ‘at ol iki kişiyi yir yutdı. (10) Andan nidâ geldi, eyitdi: “Yâ İbrâhîm! Girü döngil kim (11) yir yüzinde anların gibi ‘âşîler göresin, yavuz du‘â (12) kılasın, kullarımı helâk kılasın” didi. İbrâhîm ‘aleyhi’s- (13) *selâm* beşinci gökden girü döndi. Mûsâ Peygâmbir

[149a]

(1) kırk gün münâcât eyledi. Münâcât içinde on biş (2) biñ yıl geçdi, kimse anı tuymadı. Ammâ ‘âlem fahri (3) **Muhammedi Muştafâ şalla’llāhu aleyhi ve sellem** bir dün münâcât (4) eyledi. Elli biñ yıl geçdi, kimse tuymadı. Eydür: “Kaçan (5) mü’min ölse ve sine girse Hâk *celle ve ‘alâ* aña (6) uçmağı göstere, sin içinden bağa uçmağı ağaçların (7) ve köşklerin göre, gözi bir çiçeye doķına, anı teferrüc eyleye.” (8) Uçmak çiçeklerinüñ deymesin bir ev gibidür. Ve yine gözi (9) bir çiçeye dahı toķuna ve ol çiçek açıla. Bir hûrî (10) kıızı yüzün göstere mü’min aña bağa. Eyer yüz yıl (11) sin içinde geçerse aña bir kuşluk kadarınca gelmeye. (12) Ol aña bakmağa toymadın kıyâmet kopa. Mü’min teber[r]ükdür, (13) sin teferrücdür. Kıyâmet günü hoz bayramıdır. Mü’minler

²⁹⁷ Sâffâf suresi, 61. ayet: “Çalışanlar işte böyle bir kurtuluş için çalışsınlar.”

[149b]

(1) sin içinde yatdukları peygāmbەرler mi‘rācı gibidür. (2) Ammā kaçan **Muhammedi Muṣṭafā ṣalla’llāhu ‘aleyhi ve sellem** mi‘rāca (3) vardı, dünyā göginden biş yüz yıl durdı. Yigirmi (4) biñ kelecı anda münācāt eyledi tā yedinci göge deyin. (5) Her gökde biş yüz yıl durdı. Deyme gökde yigirmi- (6) şer biñ kelici kılurdı. Andan Sitretü’l-Müntehā’ya var- (7) dı, biş yüz yıl durdı. Yigirmi kelici anda dahı (8) [münācāt]²⁹⁸ kıldı. **Haberde gelmişdür ki** Yedi kat gökden yoķaru (9) bir ıağ vardır kırk biñ kez bu dünyācadur. Anuñ (10) ıaşları yāķūtdur, ıoprağı ıpardur. Anuñ üzerinde (11) ıoksan biñ şehir vardır. Deyme şehrün ululuğı bu (12) dünyācadur, içi²⁹⁹ ıolu feriştehlerdür. Yüzlerin ‘arışdan (13) yaña dutmışlardır. Ammā kaçan kim āzīne gecesi olsa varurlar,

[150a]

(1) dünyāya baķarlar, eydürler: “**İlāhī!** Sen yarlıgağıl Muhammed (2) ümmetlerinüñ erenlerin ve ‘avratların” dirler. **Ammā bilgil kim** (3) yedinci kat yirün adı ‘Acbīn’dür. Andan sekisen (4) biñ yıllık yirden aşıağı bir ıağ vardır, on sekiz (5) biñ ‘ālemden uludur. Anuñ kırk deresi vardır (6) ve ol derede bir deñiz vardır, od-ıla ağı kaynar, (7) yöresinde biñ şehir vardır. Deyme bir şehir bu dünyācadur. (8) Anuñ maħlūķları vardır. Boyları ādem boyı gibidür, (9) başları koyun başına beñzer. Anlar cin[n]ilerdür. Tañrı Te‘ālā- (10) nuñ ulu adların okurlar ve deñiz üzere ağılar vardır. (11) Ol deñiz vaktı olur, kaynar, ağısın yoķaru atar. Eyer ol (12) kerīm Tañrı’nuñ ‘azīm adların okumazlarmıssa-dı ağısı (13) atulup seksen biñ yıllık yirden yedinci kat yire

²⁹⁸ Ü

²⁹⁹ Yazmada: Eçi

[150b]

(1) ire-y-idi. Cümle yirlere odı yüriye-y-idi ve ol deñizün (2) aşlı tamudandır. **Ammā** **Hak Te‘ālā** tamuyı yaratdı, (3) tamu eyitdi: “İlāhī! Beni niçün yaratdun?” Eyitdi: (4) “‘Āşīler içün ve Muḥammed düşmanları içün” (5) Oloḵ sā‘at tamu üç biñ yıl kükredi, aḡusın (6) yoḵaru atdı, kırk biñ yıllık yirde Şa‘ūd Taḡı’na (7) irdi. Andan **Cebra’īl ‘aleyhi’s-selām** irdi, ḡaykırdı. (8) Ḥaykıricak ol dereye düşdi. Andan berü dahı (9) kaynar. Ammā ‘Abdullāh Bin Selām **Muḥammedi Muştafā’ya şalla’llāhu** (10) ‘aleyhi ve sellem şordı, eyitdi: “Bir nedür, iki nedür?” didi. (11) Tā on yediye degin kim on sekiz degül. Andan (12) Resül ‘aleyhi eyitdi: “**Allāhu Te‘ālā** tamuyı yaratdı, (13) tamuya karşı bir levḡ yaratdı. Ol levḡ üzere

[151a]

(1) **Taḡrı Te‘ālā’nuñ** on yedi adı yazılıdur. Ol on (2) yedi adlar degilmisse-y-idi tamudan od sıçrayup yedi (3) ḡat yirden ve yedi ḡat gökden geçe-y-idi, uçmaḡlara (4) degin od yüriyeydi.”³⁰⁰ **Ḥaberde gelmişdür kim** Tamudan (5) aşāḡa bir taḡ vardır, anuñ ululıḡın Allāhu Te‘ālā bilür (6) ancak. Andan aşāḡa yetmiş biñ deñiz vardır. Her bir deñiz (7) yetmiş biñ yıllık [yol durur].³⁰¹ Andan aşāḡa yetmiş biñ yıldırım (8) ḡicābı vardır. Andan aşāḡa kim yetmiş taḡ vardır. (9) Ol taḡlardan aşāḡa sekisen yıllık yolda öküz vardır. (10) Ol öküzün yetmiş biñ başı vardır. Bir başından (11) bir başına degin yetmiş yıllık yoldur. Deyme başında (12) kırk biñ boynuzı vardır. Her boynuzunuñ uzunı (13) kırk biñ yıllık yoldur. Her başında yetmiş biñ şaf

³⁰⁰ Çift hareke: yürüyeydi

³⁰¹ Ü

[151b]

(1) feriştehler oturlar. Deyme şafı yetmiş biñ yıllık yoldur. (2) Ol öküzden balığa degin dört yüz biñ yıllık (3) yoldur. Ol öküzün dört ayağı vardır. Deyme bir (4) tabanı otuz bu dünyācadur dört ayağın. Öküz balıguñ (5) puluna basup durur. Ol balıguñ ululuğın Allāh bilür. Ol (6) balık deñiz üzere durur. Ol deñiz bir sağrağ üzere (7) durur. Ol sağrağın dibi on sekiz biñ ‘ālemden (8) uludur ve ol sağrağ bir feriştenün başı üzere durur (9) ve ol feriştehün ayağı yıl üzere durur. Yıl havā (10) üzere durur. Havā karañuluk üzere [durur].³⁰² Andan aşāğasın Allāhu (11) Te‘ālā bilür. **Ammā** ol vaktin kim [Melik Te‘ālā]³⁰³ uçmağı yaratdı. (12) Uçmağ eyitdi: “**İlāhī!** Beni niçün yaratdun?” Allāhu (13) Te‘ālā eyitdi: “Dostum Muḥammed için dahı anuñ

[152a]

(1) ümmeti-y-içün.” Kaçan uçmağ **Muḥammed** adın işitdi (2) ve ümmeti adın işitdi üç biñ yıl şāzumān olup (3) güldi ve uçmağın şāzumānlığından nūrdan yağmur (4) yağdı ve uçmağın kapusından iki nūr sıçradı, (5) taşra düşdi. Birisi tā ‘arşa degin vardı. Hāğ (6) Tebāreke ve Te‘ālā birisin gün yaratdı ve birisin (7) ay yaratdı. **Cebrā’īl ‘aleyhi’s-selām** geldi eyitdi: (8) “Hāğ Te‘ālā gördi kim uçmağ kahkaha-y-ıla gelür, (9) şāzılığ eyler.” Andan Cebrā’īl eyitdi: “Hāğ Te‘ālā (10) seni ḥarām kıldı kahkaha-y-ıla gülenlere dahı zinā (11) kılanlara dahı süci içenlere dahı yalan söyleyenlere.” (12) Andan uçmağ sākin oldı. **İmdi gerü sözüümüze** (13) **gelelüm** kim Muḥammedi Muştafā ‘aleyhi’s-selām biş yüz

³⁰² Ü

³⁰³ Ü

[152b]

(1) yıl tamuda münâcât eyledi, yigirmi biñ kelecî (2) söyledi, andan biş yüz yıl uçmağda münâcât (3) eyledi. Hikmet ne-y-idi kim tamuyı yedi kat yirden (4) aşğa, uçmağ yedi kat gökden yoğaru **Muhammedi Muştafâ'ya** (5) nice sataşdı? **Cevâb** oldur kim kaçan Muhammedi Muştafâ (6) Sidretü'l-Müntehâ'ya vardı Muhammed'i kudret çekmeg-ile çek- (7) diler, uzatdılar, başı 'arşa irdi, ayağın tamu kapu- (8) sına basdı, yoğaru bağıdı, 'arşı gördi; aşğa bağıdı, (9) tamuyı gördi; yoğaru bağıdı, uçmağı gördi, (10) uçmağdan yoğaru 'arş gibi dört 'arş gördi. (11) Ammâ uçar kuşlar uçmağdan uçsalardı 'arşa kırk (12) biñ yılda çıkaldı. **Ammâ** kaçan Muhammedi Muştafâ gördi, (13) ol köşke irdi kim adı Sübhân-ıdı. Anuñ

[153a]

(1) üzerinde bir nûr şüretlü oğlan dururdu ve ol (2) oğlan bir yazıya bakardı. Ol yazıda yetmiş biñ (3) bağlar var-ıdı. Deyme bağında yetmiş biñ ağaçlar (4) var-ıdı. Deyme ağaçlarda yetmiş biñ budaklar var-ıdı. (5) Deyme budaklarda yetmiş biñ yapraklar var-ıdı. Deyme (6) yaprakların dibinde yetmiş biñ elmalar var-ıdı. Deyme (7) bir elmada sekiz uçmağ balırdı ol köşkün. Elmalar (8) üstündeki nûr şüretlü oğlan **Muhammed Muştafâ'nuñ** (9) nûrıydı ve ol [elmalar]³⁰⁴ abdâllar cânıydı. Kaçan ol (10) elmalar Muhammed'i gördiler, eytdiler: “Yâ Resûlullâh! Sen (11) bizüm ulumuzsın, biz senüñ hâdimlerüñüz.” Andan (12) Muhammedi Muştafâ eyitdi: “Siz kandan geldüñüz?” Ol (13) elmalardan ün çıkdı, eytdiler: “Lâ-mekândan

³⁰⁴ Ü

[153b]

(1) geldük”³⁰⁵ didiler. Ol ‘abdāllar cānıdır ki dünyā sarā- (2) yında ah idüp cān virdiler. **Şeyh Şiblī raḥmetu’llāhi** (3) ‘aleyhi eydür: “Bir gün vardum bir yigit gördüm, **Allāh Allāh** (4) dir. Ben eyitdüm: “**Allāh Allāh** demekden saña ne fāyide ola, (5) eger ‘amelüñ yoğ-ısa” didüm. Ol yigit buğur çatı çatı (6) eyitdi: “**Allāh Allāh**” didi, daḥı düşmedi. Vardum, gördüm, (7) cān boğazına gelmiş, boğazından ün çıkar. Eydür: (8) “**Allāh Allāh.**” Böyle diyü cān virdi. Yarağın eyledüm, sinine (9) kodum. Sininde kelecı olur gibi oldu. Ben eyitdüm: “Meger (10) dirildi ola” didüm. Sinin açdum, gördüm, sininde kimse (11) yok, gitmiş. Ağlayu ağlayu geldüm, yatdum, uyudum. Düşümde (12) gördüm, uçmak içinde bir nūr kürsi üzere oturur. (13) Beni gördi, gelüp eydür: “Yā şeyh! Saña dilim zaḥmet

[154a]

(1) virdük, ma‘zūr dutğıl” didi. Uyanu geldüm, Allāh’a şükür- (2) ler kıldum. **Ammā ‘Abdullāh** eydür: Yazıda yürürdüm, bir yigit (3) geldi, baña eydür: “Yā ‘Abdullāh! Bir ābdestlık su vir- (4) gil, ābdest alayın, cān ısmarlayın” didi. Ben eyitdüm: (5) “Şu yokdur.” Baña eydür: “Şol depe katında su vardır.” (6) Ol yigit vardı. Ben daḥı arkun arkun ardınca (7) vardum. Gördüm, ābdest almış, kıbleye karşı secideye (8) varmış, cān ısmarlamış. Ben daḥı hırkasıyla sinine (9) kodum. Sin içinde bakdum, gördüm, güler. Ben eyitdüm: “Ölü (10) niye güler” didüm. [Daḥı baña eyitdi: “Yā şeyh! Dostlar ölmezler illā bu sarrāydan ol sarāya daşınur” didi.]³⁰⁶ Toprağın örtüm, gitdüm. İmdi sen (11) daḥı yigit olursan anuñ gibi olğıl. **Mālik ibni Dīnār** (12) eydür: “Bir gün

³⁰⁵ Yazmada: Geldün

³⁰⁶ Ü

belüsüz[1]ikle yürür-idüm, bir faķire gördüm, (13) selām kıldum. Eyitdi: “‘Aleyke’s-selām yā Mālik!” Ben

[154b]

(1) eyitdüm: “Ben Mālik-idüyüm nite bildün?” Ol faķire eyitdi: (2) “Düşvārlık Tañrı bilinedür, çün Tañrı bildün (3) hāķ adın bilmek geñezdür” didi. Eger ‘avrat olursa (4) şunuñ gibi olsun. **Ammā Mālik ibni Dīnār** eydür: “Bir gün (5) Rābi‘a katına vardum, ziyāret kıldum.” Ben eyitdüm: “Yā (6) <yā> Rābi‘a! Nice yıldur ki bu Başra şehrinde mücavir- (7) sin?” Eyitdi: “Otuz yıldur.” Ben eyitdüm: “Bu otuz yıldan (8) berü bu dünyā metā‘ından ne ārzūlarsın?” Eydür: (9) “Bir hūrmā gerekdür.” Ben eyitdüm: “Hurma ne olur, bu (10) Başra şehrinde hūrmadan ucuz nesne yok.” Taşra (11) çıkdum, gördüm; bir kargā ağızında bir hūрма, düşdi, (12) aldum, içerü girdüm, ben eyitdüm: “Ma, ol ārzū- (13) laduğun nesneyi” didüm. Eydür: “Kanda buldun?” Ben eyitdüm:

[155a]

(1) “Bir kargā bıraķdı.” Rābi‘a Hātun eline aldı, eydür: (2) “‘Aceb ben bunı zālimler bostānından mı deyeyin ya mazlūm- (3) lar bostānından mı deyeyin, bu baña hārāmdur, hārāmdur” (4) didi, yimedi. **Ammā** bir gün Bāyazīd yāranlarından kırk (5) meşāyıl Rābi‘a’nuñ ziyāretine geldiler. Rābi‘a’yı odasında (6) bulamadılar, hādimine şordılar. Eydür: “Bugün üç gündür (7) Rābi‘a Hātun ağlardı, çıkdı, şimdi kıbleden (8) yaña gitdi, bilmez” didi. ‘Abdullāh üç mūrīdi-y-ile (9) kıbleden yaña gıtdiler. Ayruk meşāyılklar kıldılar. Bir yüksek (10) yirde Rābi‘a’yı gördiler. Geliyorur. Velī bir nūr Rābi‘a (11) katında balkıdı daħı görünmez oldu. Rābi‘a ağlayu (12) ağlayu geldi. ‘Abdullāh karşı vardı, eydür: (13) “Yā Rābi‘a! Ol balkıyan ne nūr-ıdı?” Rābi‘a eydür: <Şor>

[155b]

(1) “Anı şormağıl yā ‘Abdullāh!” didi. Şeyh ‘Abdullāh yalvar- (2) dı. Rābi‘a Hā[tūn] eydür: “Ārzūlar-ıdum kim varam, Ka‘be’yi (3) tavāf eyleyem. Ağlayu ağlayu [yola]³⁰⁷ çıkdum, gördüm **Hak Te‘ālā** (4) fermānı-y-ıla Ka‘be [baña]³⁰⁸ karşı gelmiş, tavāf kıldum. Ol nūr (5) anuñ nūrıydı.” **Şeyh ‘Abdullāh** ağladı. Rābi‘a-y-ıla zāvi- (6) yeye geldiler. Andan meşāyih karşı çıkdılar, ziyāret (7) kıldılar, içerü girdiler, oturdılar. Rābi‘a Hātun (8) içerü evine girdi. Zemheri bir günleriydi. Üç tabak (9) üzüm çıkardı kim dahı şapından suyu tamıyorur, üç (10) kavun bile kim anuñ suyu tamıyorurdu. Şeyhler birbirine (11) bakışdılar. Ol uçmak ni‘metlerindendi. Bir şeyh ol (12) yimişden ağzına iletirdi kim yiye. ‘Işık gālip oldu. (13) Ah didi, cānı ısmarladı. Hakkına kodılar. Andan

[156a]³⁰⁹

(1) Rābi‘a Hātun eydür: “Yā meşāyihlar! Eydün, Tañrı Te‘ālā’dan (2) ne istersiz?” Eyitdiler: “Uçmak dileriz, şamusından korkaruz.” (3) Rābi‘a Hātun melül buşup duru geldi, bir eline su (4) aldı ve bir eline od aldı. Eyitdiler: “Yā Rābi‘a! Bunı ne (5) kılırsın?” Rābi‘a eyitdi: “Varayın, ol siz umduğunuz uçmağı (6) göyündüreyin ve ol korkduğunuz şamuyı söyündüreyin” didi. (7) Eyitdiler: “Yā [Rābi‘a]! Sen ne istersin?” Eyitdi: “Ben dīzār isterven.” (8) Andan Rābi‘a Hātun eydür: “Ey erenler! Eger **Muhammedi** (9) **Muṣṭafā**’dan utanmasaydum kıyāmet gününde derince şırāt (10) üzere döşeye-y-idüm, cümle ümmet-i Muhammed geçelerdi, şamuya (11) düşmeyelerdi.”

³⁰⁷ Ü

³⁰⁸ Ü

³⁰⁹ Bu sayfa 12 satırdan oluşmaktadır.

Faķĩre olursa anuñ gibi olsun. *rağiya*’l- (12) *lāhu ‘anhumā* **Şeyh ‘Abdullāh** dirler-idi, bir koca kişi

[156b]³¹⁰

(1) var-ıdı. Bir gũn ĥac ziyāretine giderdi. Eydũr: “Yolda (2) gũrdũm, bir gelin gelũr yũgũrũ, yoluma girdi. Şũyle gũrdũm kim (3) anuñ gibi heybetlũ, gũrkũlũ gũrmedũm ve yũzinde bir k̇ara beñ (4) gũrdũm, şordum aña adun nedũr?” didũm. Eyitdi: “Adum (5) Mekke’dũr.” Eyitdũm: “Bu yũzũndeki ne beñdũr” didũm. Eyitdi: (6) “Ĥacerũ’l-Esved’dũr.” Bunu diyicek ‘aqlum zā’il oldu, bĩ- (7) ĥoz oldum. Girũ ‘aqlum geldi, gũzũm açdum, gũrdũm kağan- (8) isa gitmiş. Ben daħı ağlayu ağlayu Mekke’ye vardum. Eger ol (9) uğraduğum gelin cehd eylesem, řavāf k̇ılsam ben ĥiđ (10) girũ Mekke’ye gelũp řavāf k̇ılmağ muĥtāc degũldi. Buğur (11) ağlayu ağlayu Mekke’yi řavāf k̇ıldum. Dĩvār dibinde (12) yatdum, uyur gibi oldum. Dũnle iřitdũm kim feriřteħler birbiri-

[157a]

(1) sine eydũr: “Bu ol ‘Abdullāh degil mũdũr Ka‘be’ye sataşdı, (2) bilemedi. Biz yetmiş biñ feriřteħler-idũk, Ka‘be’yi aldũk, gitdũk. (3) Bu anda k̇aldı, şimdi geldi, arımış yatur” didiler. Şeyh ‘Abdul- (4) lāh çağırdı, duru geldi, eydũr kim: “Ah benũm ġaribluđum (5) feriřteħler daħı şuydu mı?” didi. Ağlayu Ka‘be’ye girdi, (6) k̇apu ĥalkasın dutdı, seviřũr gibi eydũr: “Beni dermānde (7) eyledũn, nişe giderdũn diyũ diyũ cān ısmarladı.” (8) Eger şeyh olursan řunuñ gibi olđıl. **Muşannif eydũr: “Ebũ (9) Ĥanĩfe raĥmetu’llāhi ‘aleyhi** dũni ũđ baĥřı k̇ılurdı: Bir (10) ũlũsũn uyurdı, bir ũlũsũn namāz k̇ılurdı, bir ũlũsũn řur’ān (11) oğurdı. Bir gũn bir bũlũk ‘avratlar k̇atından geçerlerdi.

³¹⁰ Bu sayfa 12 satırdan oluşmaktadır.

(12) Bir ‘avrat eydür: “Görür misiz Ebū Ḥanīfe irteye degin (13) namāz kılmış” didi. Ebū Ḥanīfe anı işitdi dahı

[157b]

(1) eydür: “Yā nefis! Kork Tañrı’dan, bayık ādemīler seni vaşif (2) eylerler ḥalīfe... ya’nī, sen işlemedüyüñ nesne-y-ile” didi. (3) Andan eyitdi: “Nezir eyledüm kim ayruḳ dünle yatmayam ol (4) ‘avratlar dahı yalan olmasunlar diyü.” Andan şoñra kırk (5) yıla degin yatsu ābdesti-y-ile irtē namāzın kıldı. Eger (6) ‘ālim olursan anuñ gibi olğıl. **İbn-i Mes‘ūd eydür:** “‘Ömer (7) *raḍiyya’llāhu ‘anhu* minbere ağdı, ḥuṭbe oḳudı. Cübbesinüñ (8) eteyiñde on iki yirde yama şaydum.” ‘Ömer şol ‘Ömer- (9) dūr kim geceye degin ḥalk arasında ḥüküm kılordı, gece (10) evine gelürdi dahı bir ḥalvet eve girürdi. Ol (11) aḳ saḳalın yolup kendü kendüzin ururdi, eydürdi: (12) “Geceye degin ḥalka ḥüküm kılduñ, imdi gel bugün senün-çün (13) sen ne kazandun” dirdi. Eger pāzişāh olursan şöyle

[158a]

(1) olğıl. Kıyāmet güninde hışımları yöreñe üşürmegil, kendü (2) elüy-ile kendüzüñi tamuya düşürmegil. **İbrāhīm Edhem *rahmetu’l-*** (3) *lāhi ‘aleyhi* eydür: “Biş yıl cehdlık eyledüm. Uçmaḳdan (4) bir gözgü çıkardum. Ol gözgüye baḳdum, kendüzümde bir (5) ḥac gördüm, anı kesdüm, biraḳdum. Yine biş yıl cehdlık (6) eyledüm. Bir göz[gü] dahı çıkardum, aña dahı baḳdum, kendüzümde (7) bir zünnār gördüm, anı dahı kesdüm, biraḳdum. Yine biş (8) yıl cehdlık eyledüm. Bir gözgü dahı çıkardum, aña dahı (9) baḳdum, kendüzüm ‘arşda gördüm. ‘Arşdan tahte’s-şerāya (10) degin cümle maḥlūkları gördüm. El götürdüm³¹¹, tekbīr eyledüm, (11) namāzın kıldum.” Muşannif eydür: “Biz

³¹¹ Yazmada: getürdüm

ölmüşlerdenüz, namāzumuz (12) daḥı kılmışlardı.” **Ammā** girü bayağı sözümüze gelelüm. (13) **Muḥammedi Muṣṭafā ṣalla’llāhu ‘aleyhi ve sellem** ‘arş üzre çıkdı,

[158b]

(1) bir ‘alem gördi kim on sekiz biñ ‘ālemden ulu-y-ıdı. (2) Ol biş ‘alem biş vakıt namāzı-dı. Evvelki ‘alem adı (3) **Fehm** durur kim ol ırte namāzıdur. Anuñ dibinde feriştehler (4) vardır, anların sağışın Allāh bilür. İkinci ‘alem adı **Ḥayāt** (5) durur kim ol öyle namāzıdur. Anuñ dibinde feriştehler (6) vardır, sağışın Allāh bilür. Üçünci ‘alem adı **Fevk** durur (7) kim ol ikindü namāzıdur. Anuñ dibinde daḥı feriştehler (8) vardır, sağışın Allāh bilür. Dördünci ‘alem adı (9) **Münkel** durur kim aḥşam namāzıdur. Anuñ dibinde (10) daḥı feriştehler vardır, kim anuñ daḥı sağışın Allāh bilür. (11) [B]eşinci ‘alem adı **Zıll-ı Memdūd** durur kim ol yatsu namāzı- (12) dur. Anuñ daḥı dibinde feriştehler vardır, sağışın (13) Allāh bilür. Kim ırte namāzın kılsa ol Fehmi ‘alem

[159a]

(1) dibindeki sağışsuz feriştehler tesbīḥ okurlar, müzdin (2) aña virürler. Kim öyle namāzın kılsa ol Ḥayāt ‘alemi (3) dibindeki sağışsuz feriştehler tes[b]īḥ kıılurlar, müzdin (4) aña virürler. Kim ikindü namāzın kılsa ol Fevk ‘alemi (5) dibindeki sağışsuz feriştehler tesbīḥ kıılurlar, müzdin (6) aña virürler. Kim aḥşam namāzın kılsa ol Münkel ‘alemi (7) dibindeki feriştehler tesbīḥ kıılurlar, şevābın aña virürler. (8) Kim yatsu namāzın kılsa ol Zıll-ı Memdūd ‘alemi dibindeki (9) feriştehler tesbīḥ kıılurlar, müzdin aña virürler. Hem (10) firdevs uçmağına yol ol ‘alemlerdendür. Eger namāz (11) kılmazlarsa ol biş ‘alem dibindeki sağışsuz feriştehler (12) ol bī-namāza la‘net kıılurlar. *ne‘üzübillāhi* Eydür, (13) **Mūsā ‘aleyhi’s-selām** münācāt kıılurdu. Ḥaḥ Sübhānehu

[159b]

(1) ve Te‘ālā eydür: “Yā Mūsā! Eger namāz vaktında namāz kılanlara (2) degülmiss-e-y-idi, namāzı kazāya koyanlara la‘net viribiye-y-idüm” (3) didi. Mūsā ‘aleyhi’s-selām eyitdi: “Hîç kılmazlara (4) Çalab’um, ne kılırsuñ?” didi. **Allāhu Te‘ālā** eyitdi: “Anları baña (5) şorma yā Mūsā, anlar benden ırāqdur, ben anlardan (6) ırāqvan” didi. **‘Ālem fahri Muḥammedi Muṣṭafā şalla’llāhu** (7) **‘aleyhi vesellem** ‘arşdan üç yüz biñ yıllık yol yoḡaru (8) vardı, kābekavseyne. Ya’nī kābekavseyne oldur kim (9) **Taḡrī Te‘ālā’ya** öyle yakın olur kim kubbenuñ iki başı (10) kavuşduğı gibi. Resūl ol maḡāma irdi, bir atlas (11) dōşek gördi. Ol dōşek on sekiz biñ ‘ālemden (12) ulu-y-ıdı. Anuñ üzere yetmiş biñ kat ḡarīr gördi, (13) yetmiş biñ kat ḡalı gördi, yetmiş [biñ] kat kırmızı

[160a]

(1) gördi, yetmiş biñ kat ‘anber gördi ve bir nūrdan (2) dikme yastuḡ gördi; dururdu kim ol sultān dergā- (3) hıdur. **Muḥammed Muṣṭafā** anuñ üzere yakın vardı ol (4) dōşege basmadı. Nidā geldi kim: “Yā ḡabībüm! Bu maḡāmı senün-çün (5) kıldum, çık, otur” didi. Resūlullāh eyitdi: “İlāhī! Ben (6) ümmetsiz bunuñ gibi dōşege aḡmazvan.” **“Vallāhu lā edḡulu’l- (7) cennete ḡattā yedḡulu ümmeti”**³¹² Va’llāhu ümmetsüz ben uçmaḡa (8) girmeyem tā ümmetüm girmeyince” didi. Nidā geldi kim: “Yā ḡabībüm! (9) Ümmetüñi saña baḡışladum, başḡıl bu kılduḡumuz maḡām üzere” (10) didi. Kaçan ümmeti işin bitürdi ol dergāha dö- (11) şege aḡdı, oturdu. Nidā geldi kim: “Yā ḡabībüm! Mekke’de (12) yatmışdun. **Ammā efṣaḡu’l-‘Arab** dir-idüñ. Eyitdi: “İlāhī! (13) Ol sözi **Ebū Bekir, ‘Ömer, ‘Oṣmān, ‘Alī’ye** der-idüm, deyesi

[160b]

³¹² Hadis “Ümmetim olmadan cennete girmem.”

(1) yir degildür” didi. Ol sâ‘at bir sağrak kuvvet şarâbı (2) içüp³¹³ geldi. **Muhammed Muştafâ** ileyinde durdı. Muhammed ‘*aleyhi’s-* (3) *selâma* şundı. Ol sağrak aldı, içdi. Anuñ dadıñı (4) kimse bilmezdi. Oloķ sâ‘at yüz yigirmi dört biñ (5) peygâmbere kuvvet oldı. Eyitdi: “**Ettehiyâtü lillâhi ve’s-şalavâtü (6) va’ttayyibâtü**”³¹⁴ Ya‘nî, mülk senüñdür, du‘â sañadur ve aruluk (7) senüñdür. Andan Hâķ Çalab eyitdi: “**Es-selâmü ‘aleyke eyyühe’n- (8) nebiyyü ve rahmetü’llâhi ve berekâtühü**”³¹⁵ Ya‘nî, Allâhu Te‘âlâ eyitdi: (9) “Selâm olsun saña ey peygamber, benüm rahmetüm ve berekâtüm (10) [saña] olsun” didi. Andan Resûl eyitdi: “**Es-selâmü ‘aleynâ ve ‘alâ (11) ‘ibâdilillâhi’s-sâlihîne**”³¹⁶ “Ya‘nî, rahmet bizüm üzerümüze olsun (12) dahı Tañrı’nuñ rahmeti şâlih kullar üzerine olsun.” Andan (13) Cebrâ’îl ‘*aleyhi’s-selâm* Sidretü’l-Müntehâ’da-y-ıdı. Çağırdı,

[161a]

(1) eyitdi: “**Eşhedü enlâ ilâhe illâllâh ve eşhedü enne Muhammeden (2) ‘abdühü ve resûlühü**”³¹⁷ Muhammed ‘*aleyhi’s-selâm* Cebrâ’îl sözün kulaķ (3) urup diñledi. Muhammedi Muştafâ andan Allâh hâzreti-y-ile (4) toķsan biñ kelici kıldı. **Felemmâ eratü’l-inzırâf (5) leyletü’l-mi‘râc kulte yâ Rabbi’l-küllî kâdimin min seferi nuhfetün (6) femâ tuhfâ lâi ümmeti**”³¹⁸ Ya‘nî, eyitdi: “Kaķan kim mi‘râc gecesı (7) dönmek diledüm.” Ben eyitdüm: “İlâhî! Dost dostdan [girü]”³¹⁹(8) döndügi vaķtın ıncağ olur, imdi ümmetüme ıncaķ ne (9) virürsin?” didüm. Kâle’l-lâhu tebâreke ve te‘âlâ: “**Hâfzini (10) lehüm izâ ‘aşuve ve beşâreti lehüm izâ mâtüvâ ve füşhati (11) lehüm izâ ekberü ve**

³¹³ Yazmada: üçüp

³¹⁴ Ettehiyatü, Her türlü kavli, bedeni ve mali ibadetler Allah'a mahsustur.

³¹⁵ Ey Nebî! Allah'ın selam, rahmet ve bereketi senin üzerine olsun.

³¹⁶ Selam, bizim ve Allah'ın salih kullarının üzerine olsun.

³¹⁷ Şahadet ederim ki, Allah-ü Te'ala birdir ve yine şahadet ederim ki, Hz. Muhammed O'nun kulu ve Rasûlüdür.

³¹⁸ Miraç gecesı dönmek istedim. Ey Allahım! “Ümmetime hediye olarak ne verirsın?” dedim.

³¹⁹ Ü

rahmetü lehüm izā haşru ve evcenneti (12) lehüm izā aḥzaru ve ev rahmetü lehüm izā anzaru”³²⁰ Ya‘nī, (13) saklamaklığıum bunların ola. Kaçan öleler rahmetüm bunların ola.

[161b]

(1) Kaçan gūra gireler uçmağum bunların, illā kaçan kopsalar (2) ve dīzārum bunların illā, kaçan hāzır olalar. Resül ḥazreti (3) illā biñ yıl mi‘rācda oldu, döşegi şovumadı, girü (4) geldi. **Muḥammed Muştafā** yāranları katında oturdılar, eyitdiler: (5) “Yā Resülullāh! Bize mi‘rācdan ne getürdün?” didiler. Peygamber (6) ‘aleyhi’s-selām eyitdi: “**Hazā ‘imāmeti hiddeyeti leküm**” “Ya‘nī, (7) işbu dülbendüm benümile-y-idi, uş size armağan” didiler. (8) Yāranları aldılar, anı dört pāre eylediler. Birin **Ebū Bekir** (9) aldı, birin ‘**Ömer** aldı, birin ‘**Oṣmān** aldı, birin (10) ‘**Alī** aldı, bir pāre oloḵ sā‘at gāyib oldu, tañla- (11) şı dururlardı. **Cebra’īl** ‘aleyhi’s-selām geldi, eyitdi: (12) “Ne ‘acebleşürsüz, anı biz³²¹ aldūḵ, biz daḥı anı dört (13) pāre kıldūḵ. Birisin ben aldum, birisin **Mīkā’īl** aldı,

[162a]

(1) birisin **İsrāfīl** aldı, birisin ‘**Azrā’īl** aldı, (2) bir pāresi artuḵ ḵaldı. Oloḵ sā‘at ol daḥı (3) gāyib oldu. Oloḵ sā‘at Ḥaḵ Te‘ālā’dan nidā geldi: (4) “Anı istemeñ, anı ben aldum ‘arşum üzere örütmege, (5) ‘arşum daḥı münevver olsun diyü daḥı uçmaḵlar üzerine (6) örütdüm, uçmaḵlar daḥı münevver olsun diyü.” **Allāhu Te‘ālā** (7) her gün ‘arşa yetmiş

³²⁰ Korumam onlar için, yaşadıkları zaman müjdem onlar için, öldükleri zaman ferahlığım onlar için, kabire girdikleri zaman rahmetim onlar için, dirildiklerinde cennetim onlar için, huzura geldiklerinde dizarım onlar için olsun.

³²¹ Yazmada ze harfinin noktası unutulmuş.

biñ hil‘at örter nürdan. ‘Arş (8) nürı cümlesin göyündürür. Bu ‘imāme anuñ-çün örütüdi (9) kim bunuñ nürı ‘arş nürın yaña ayruķ göyündürürmeye. (10) Andan āhir zamān vaqtında ‘İsā Peygāmber ‘aleyhi’s-selām (11) ‘alem ulusıdur,³²² anuñ-ıla müslimānlık münevver olasıdur. La‘īn-i (12) Deccāl anı görüp ölesidür, andan soñra tamu üzere (13) örtülesidür, tamu söynüp mü’mınler geçesidür. **E‘üzü billāhi**

[162b]

(1) **mine’ş-şeytāni’r-racīm**. Mü’mınün üç yüz altmıñ [altı]³²³ (2) <biş> tamarı var[dur; üç yüz altmıñ biş]³²⁴ şeytāni durur, bir tamarı rahmāni durur. (3) Deyme bir tamar üzere bir şeytān oturur. Birisi zināya (4) darta, birisi süciye darta, dükelisın yazuğa darta. (5) Ol biri rahmāni tamar üzere kim bir ferişte oturur; (6) tātata darta, cömerdlığa darta, ammā niçe kim (7) şeytānlar çoğ-ısa ferışteh yarıcısı Allāh durur. (8) Kaçan mü’mın **e‘üzü** diyicek kavrulur, **bi’llāhi** diyicek (9) keşān keşān çekerler, **mine’ş-şeytāni’r-racīm** diyicek (10) dört yüz biñ dīvūñ başın keserler, dört (11) yüz biñ dīvūñ karnın yararlar, dört yüz biñ (12) dīvūñ ayağın sırlar, dört yüz biñ dīvūñ gözün (13) çıkarurlar ve dahı ne kadar kim maşrıķdan mağrıbe degin

[163a]

(1) şeytānlar var-ısa dört yüz biñ ağaç had ururlar. (2) İmdi mü’mınler eyer bir göbilik ve silāh³²⁵ birle koyun (3) güder olsa, koyunun karda aldursa, aña erlik degmez. (4) İmdi

³²² Yazmada: Ulasıdur

³²³ Ü

³²⁴ Ü

³²⁵ Yazmada: Suluh

Hak Te‘ālā saña bu Kur‘ān’ı silāh³²⁶ virdi kim süğü (5) kim kılıç kim kalkan kim ok
bunca silāh-ıla³²⁷ imānuñı (6) şeytāna virürsün, saña erlik degmez. **Ammā** Ebū Cehil (7)
la‘īn bir ġarār eyletmiş-idi kıldan, için dört (8) mud buğday-ıla tıldurmuş-ıdı,
[yoldan]³²⁸ geçene³²⁹ şunardı, ayası (9) üzere götürürdi bir gün. **Muhammed**
Muṣṭafā’nuñ Ġazabe (10) adlu bir devesi var-ıdı. Seferden geldi burunduruğı (11) birle,
otlayı yazıya vardı, gice gelmedi. İstediler, (12) kığırtıldılar, bulunmadı. Kāfirler eyitdi:
“Bu Muhammed ‘arş- (13) dan haber virür, devesi kandalığın bilmez” didiler. Oloğ

[163b]

(1) sā‘at **Cebra’īl** ‘aleyhi’s-selām geldi, eyitdi: “Yā **Muhammed**! (2) Deve fülān derede
burunduruğı-y-ıla, muğaylān ağacına (3) sermişdi, gelmedi” didi. Hādımlere buyurdi.
Var- (4) dılar, getürdiler. **Muhammed Muṣṭafā’nuñ** İbrāhīm adlu oğı (5) var-ıdı, yedi
yaşında-y-ıdı. Bir gün Ebū Cehil kıyından (6) geçerdı. Ebū Cehil ol ġarārı elinde
oynadurdi, eyitdi: (7) “Yā **İbrāhīm**! Sen eydürsün kim ben ‘ālem faḥri **Muhammed**
Muṣṭafā’nuñ (8) oğıvan dırsın, gelgil, bu ġarārı getürgil” didi. **İbrāhīm** (9) yügürü
geldi, ol ġarārı götürdi, havāya atdı, görünmez (10) [oldı]³³⁰ **Allāhu Te‘ālā** kudreti-y-ile.
Bu haber **Muhammed Muṣṭafā’ya** degdi. (11) [Muhammed]³³¹ oğına karşı geldi, eyitdi:
“Şāz olğıl yā İbrāhīm!” didi. (12) Oloğ sā‘at **Cebra’īl** geldi, Tañrı’dan selām getürdi,

³²⁶ Yazmada: Silih

³²⁷ Yazmada: Silih-ile

³²⁸ Ü

³²⁹ Yazmada: Geçüne

³³⁰ Ü

³³¹ Ü

(13) eyitdi: “[Melik Te‘ālā eydür, dostum Muḥammed oğlanı mı (4) sever yā ümmetin mi sever” didi.]³³² “Oğlıñu seversen ümmetüñden elüñ ʔartğıl” didi.

[164a]

(1) [“Ümmetin severse oğlından el çeksün” didi.]³³³ Andan ‘ālem faḥri eyitdi: “Yā Cebrā’īl! Oğlumı ümmetüme fidā (2) kıldum” didi. **Cebrā’īl** gitdi, **Azrā’īl** geldi. Resül’üñ (3) gözlerinden yaş aḳardı. İbrāhīm: “Yā baba! Bu sâ‘at (4) şāz-ıdun, şimdi neye ağlarsın?” didi. **Resülullāh** (5) eyitdi: “Yā İbrāhīm! Buyruk oldı kim senüñ cānuñı (6) ‘Azrā’īl ala, işde geldi” didi. **İbrāhīm** eydür: “Yā (7) ata! Dilegil anama varayın, anamı yiyileyin, girü geleyim” (8) didi. **‘Azrā’īl** komadı, Resülullāh’uñ kucağında-y-iken (9) **İbrāhīm’üñ** cānın kabz eyledi. Ey mü‘minler! Ol kim (10) ‘ālem faḥri **Muḥammed** oğlın saña fidā eyledi, sen daḥı (11) kāhıllık itmegil, dāyim aña şalavāt viribigil. **Ebü Hanīfe** (12) *raḥmetu’llāhi ‘aleyhi* Resül’den ḥaber virdi, eyitdi: (13) **Ḳaf** ʔağı üzerinde yetmiş şehir vardur içi tolu

[164b]

(1) feriştehlördür. Deyme şehrüñ ululuğı kırk bu dünyā- (2) cadur. Cümlesi **Muḥammed’e** şalavāt virürler. Andan ısrā (3) yetmiş biñ yıllık yirde bir deñiz daḥı vardur, [adı]³³⁴ **Münir’dür**. (4) **Ḥaḳ Te‘ālā** yılda bir kez ol deñize naḳar kılr, ādemler (5) sağışınca yılduzlar yaradur. Ol yılduzları getürürler (6) ādemīler gözine kıoyarlar, gözleri görmegi andandur. Yine (7) Cebbār-ı ‘Ālem ol deñize naḳar eyler, oğlancuḳlar sağışınca (8) yılduzlar olur. Ol yılduzları oğlancuḳlar eline kıorlar, (9) el dutmağı andandur. Yine **Ḥaḳ Te‘ālā** ol deñize naḳar (10) eyler, ādem oğlanı sağışınca yılduzlar

³³² Ü

³³³ Ü

³³⁴ Ü

olur. Ol yılduzları (11) getürürler, âdem oğlanınıñ kulağına koyarlar, kulaqlar (12) işitmek andandur. Yine **Allāhu Te‘ālā** nazar kılar ol (13) deñize, âdemiler sağışınca yılduzlar olur. Ol yılduzları

[165a]

(1) getürürler, âdemiler ayağına kılarlar, yürimek andandur. Yine (2) **Pāzišāh-ı ‘Ālem** nazar kılar ol deñize, âdemiler sağışınca (3) yılduzlar olur. Anı getürürler âdemiler gönline kılarlar, (4) ma‘rifet andandur. Andan ısrā kırk biñ deñiz (5) dağı vardır. Deyme deñiz bu dünyācadur. Deyme deñizde (6) kırk biñ gemi vardır. Deyme gemide kırk biñ âdem (7) vardır. Deyme âdemün kırk biñ başı vardır. Deyme (8) başında kırk biñ yüzi vardır. Deyme yüzünde kırk (9) biñ ağzı vardır. Her ağzında kırk biñ dili (10) vardır. Deyme dili-y-le **Muḥammed’e** şalavāt virürler. Andan (11) ısrā kırk biñ kırk biñ deñiz dağı vardır altun- (12) dan, cihānı çevre kuşadup durur. Her bir deñiz içinde (13) kırk biñ ada vardır. Her bir adada kırk biñ ‘alem

[165b]

(1) vardır. Deyme ‘alem dibinde ‘arşdan tahte’s-şerāya (2) degin ne kadar maḥlūk var-ısa kırk biñ andan (3) artuk maḥlūklar vardır, cümlesi **Muḥammed’e** şalavāt (4) virürler. **Andan asra** kırk biñ biñar vardır. Her biñar (5) on sekiz biñ ‘alemden uludur. **Andan asra** kırk biñ (6) ırmaqlar vardır. Her bir ırmaqlarun yetmiş biñ yıllık yir (7) enleri vardır, kamu ‘ālemi çevre kuşadup yatur, yöresinde (8) feriştehler şaf dutup **Muḥammed’e** şalavāt virürler. **Andan asra** (9) kırk biñ tağ vardır altundan, içi tolu feriştehler- (10) dür, ün çeküp **Muḥammed’e** şalavāt virürler. **Andan asra** (11) kırk biñ tağ vardır incüden, içi tolu feriştehler- (12) dür, cümlesi **Muḥammed’e** şalavāt virürler. **Andan asra** (13) kırk biñ tağ vardır zümürütünden, içi tolu feriştehler-

[166a]

(1) dūr, cümlesi **Muḥammed’e** şalavāt virürler. **Andan asra** kırk biñ (2) tağ vardır cevherden, içi tolu feriştehlardür, **Muḥammed’e** (3) şalavāt virürler. **Andan asra** kırk yazı vardır, (4) on sekiz âlemden³³⁵ uludur, içi tolu köşüklerdür; (5) kim altundan, kimi gümüşden, kimi incüden, kimi (6) yâkutdan, kimi zümürütten, kimi gevherden, kimi cevherden (7) arasında dürlü dürlü bağlar vardır. Kiminde enār, kiminde (8) incīr, kiminde üzüm, kiminde kavun, kiminde hurma bitmişdür. (9) Anuñ ululuğun Allāh bilür. Aña Dergāh-ı Salṭanat-ı Rabbānī (10) dirler. **Andan asra** bir yılan vardır yetmiş biñ yıllık (11) yırde, anuñ adı **Hurūs’dur**. Yetmiş biñ başı vardır. (12) Her başında yetmiş biñ ağzı vardır. Deyme ağzında yetmiş (13) biñ dil vardır. Ol çokluk dilleri-y-ile tesbīḥ

[166b]

(1) kıılır. Ammā dillerinüñ ucı ayruçadur. Bir nice dilinde (2) **er-raḥmani’r-raḥīm** yazuludur.³³⁶ Bir nice dilinde **seyṭāni’r-racīm** (3) yazludur. Her başınüñ bir dilinde bir deñiz vardır kim ol (4) deñiz on sekiz biñ ‘âlemden uludur. Yılda bir kez (5) dillerin getirür ol deñizlere soğar, ol dil kim (6) **er-raḥmani’r-raḥīm** yazludur, anuñ-ıla su götürür, bu cihāna saçar, (7) ol yıl ucuzluk olur, eminalikler olur. Eger ol **seyṭāni’r-racīm** (8) yazlu dillerin soğarsa ol dili-y-le su saçar, ol yıl (9) kıızlık olur, ḥarāmīler, yağılıklar ve kan dökmekler olur. (10) Andan ol yılanuñ başı üzere kırk biñ yıldırımdan (11) tağlar vardır. Ṭamu daḥı ol yılanuñ karnındadır. (12) Eger ol yıldırım tağlar degilmisse-y-idi, ṭamu cümle (13) ‘âlemi göyündüreydi. **Andan asra** imān ve İslām

³³⁵ Yazmada ayınsız yazılmış.

³³⁶ Çift hareke: yazulu

[167a]

(1) ağacı vardır. Andan asra **Allāh** bilür kim ne vardır. (2) Bir gün **Cebrā'îl** *'aleyhi's-selām* levhe bakdı, **bi-smi'llāh'ı** (3) gördi, eyitdi **bi-smi'llāh'ı**. Tañrı Te'ālā eyitdi: (4) “Yā Cebrā'îl! *'Azīz* adum okudun, ol *'azīz* dostum **Muhammed'e** (5) seni viribimek *'aṭān* olsun” didi. **Ādem** *'aleyhi's-selām* (6) **bi-smi'llāh'ı** didi. Hāḡ Te'ālā eyitdi: “Yā Ādem! Maḡbūl (7) du'ā senüñ *'aṭān* olsun” didi. **Nūḡ** *'aleyhi's-selām* (8) **bi-smi'llāh'ı** didi. Hāḡ Te'ālā eyitdi: “Yā Nūḡ! Ḳavumlaruñla (9) ṭūfāndan ḡurtulmaḡ senüñ *'aṭān* olsun” didi. (10) **İbrāhīm** *'aleyhi's-selām* **bi-smi'llāh'ı** didi. Allāhu Te'ālā (11) eyitdi: “Yā İbrāhīm! Dostluḡ senüñ *'aṭān* olsun” (12) didi. **Eyyūb** *'aleyhi's-selām* **bi-smi'llāh'ı** didi. Allāhu (13) Te'ālā eyitdi: “Yā Eyyūb! Şabur senüñ *'aṭān* olsun”

[167b]

(1) didi. **Mūsā** *'aleyhi's-selām* **bi-smi'llāh'ı** didi. Allāhu (2) Te'ālā eyitdi: “Yā Mūsā! Ḳurbet senüñ *'aṭān* olsun” (3) didi. **Süleymān** *'aleyhi's-selām* **bi-smi'llāh'ı** didi. (4) Allāhu Te'ālā eyitdi: “Yā Süleymān! Mīlket senüñ *'aṭān* (5) olsun” didi. **İsā** *'aleyhi's-selām* **bi-smi'llāh'ı** didi. (6) Hāḡ Te'ālā eyitdi: “Yā İsā! Zühüd senüñ *'aṭān* olsun” (7) didi. **Muhammedi Muştafā** *'aleyhi's-selām* **bi-smi'llāh'ı** didi. (8) Hāḡ Te'ālā eyitdi: “Yā Muhammed! Şefā'at senüñ *'aṭān* (9) olsun” didi. **Ebū Bekir** **bi-smi'llāh'ı** didi. Hāḡ Te'ālā (10) eyitdi: “Yā Ebū Bekir! Dostumdan şoñra ḡalīfelīḡ senüñ (11) *'aṭān* olsun” didi. **Ömer** **bi-smi'llāh'ı** didi. Allāhu (12) Te'ālā eyitdi: “Yā Ömer! Ādillik senüñ *'aṭān* olsun” (13) didi. **Oḡmān** **bi-smi'llāh'ı** didi. Cebbār-ı Ālem eyitdi:

[168a]

(1) “Cömerdlik senüñ *'aṭān* olsun” didi. **Ālī** **bi-smi'llāh'ı** (2) didi. Tañrı Te'ālā eyitdi: “Alaplık senüñ *'aṭān* ol- (3) sun” didi. İmdi Allāhu Te'ālā eydür: “Ey ḡullarum! (4) Siz

dağı **bi-smi'llāh'ı** deñ³³⁷, dīzārūm size 'atā (5) ola" didi; **ammā** ihlāş-ıla. Kul kaçan kim **bi-smi'llāh'ı** (6) dise ağızından bir nūr çıkar. Melik Te'ālā ol nūr- (7) dan bir yeşil kuş yaradur, anuñ ululuğı yetmiş biñ (8) dünyācadur. İkileyin **bi-smi'llāh'ı** dise anuñ ağızından (9) girü bir nūr çıkar. Haq Çalap andan bir kuş yaradur, (10) kırk biñ Kaf tağıncı ola. Üçünci kez **bi-smi'llāh'ı** (11) dise ağızından girü bir nūr dağı çıkar. Allāhu Te'ālā (12) girü andan dağı bir kuş yaradur, yetmiş biñ kez 'arş- (13) ca ola. Andan ol kul **bi-smi'llāh'ı** diyüp kul

[168b]

(1) **hüvallāhu ehad** okusa āhirine degin anuñ müzdin (2) ol kuşları bir nürdan tabağa koyarlar, Haq Te'ālā hazretine (3) iledürler, eydürler: "**İlāhī!** Bu görkülü 'ameli nidelüm?" **Allāhu Te'ālā** (4) eydür: "Varun, anı uçmaqlara saçun, uçmaqlar mülükleri (5) dağı münevver olsun" didi. Eyitdiler: "**İlāhī!** Artanın nidelüm?" (6) Haq Te'ālā eydür: "İledün, müslimānların sinlerine saçun, (7) 'azābları gitsün." Girü eydürler: "**İlāhī!** Artanın nidelüm?" (8) **Allāhu Te'ālā** eydür: "Varun, yire saçun kim yire düşen (9) tohumlar çürümeye." Girü eyitdiler: "**İlāhī!** Artanın nidelüm?" (10) Eyitdi: "Analar rahmına saçun, ana karnındağı oğlan- (11) cuqlar boğulmasun." Yine eydürler: "**İlāhī!** Artanın nidelüm?" (12) Cebbār-ı 'Ālem eydür: "'Ālimler göñline saçun, 'ilimleri (13) arta dursun." Girü eydürler: "**İlāhī!** Artanın nidelüm?"

[169a]

³³⁷ Yazmada: Degilün

(1) Melik Te‘ālā eydür: “Baylar gönline saçun, cömerdlık- (2) ları arutsun.” Yine eydürler “**İlāhī!** Artanın nidelüm?” (3) Eydür: “‘Āşīler başına saçun, tövbeye gelsünler.” Yine (4) eydürler: “**İlāhī!** Artanın nidelüm?” Pāzi[şā]h-ı ‘Ālem eydür: (5) “‘Arş kändillerine koyun, kullarum şırāt üzere (6) geñez ola ve şırāt köprüsi tamu üzere [olan ol melekü’l-mevtūñ bir körpügi durur]³³⁸ İllā **bir niceler** (7) eydür: “Tamu bir yılan karnıdur, şırāt ol yılanuñ (8) bir bıyığı³³⁹ kim uzunı toksan biñ yıllık yoldur. (9) **Bir niceler** eydürler: “Şırāt bir feriştenüñ kanadıdur kim (10) ol kanadun yaşşısın biş yüz yıllık yoldur; **ammā** (11) kıyısı kıldan ince kılıçdan yürügendür. Kaçan (12) mü’mınler geçseler kanadın yaşşısın duta, kaçan ‘āşīler (13) geçseler kanadınuñ kıyısın duta; geçemeyeler **ve şırāt** tamudan

[169b]

(1) yigirmi biş biñ yıllık yol yoķaru gerile. Tamuya (2) düşen³⁴⁰ ‘āşīler yigirmi biş biñ yıllık yol yoķaru- (3) dan düşiserlerden yüzın koyu tamuya tā kim tã- (4) mu kapusına ireler ve kapuya irdüklerinden şöñra biş (5) yüz yıl tamu içinde aşığa gideler, tamunuñ tağlarına (6) irişeler, tağlarından öte girü aşığa uçalar, biş yüz (7) yıl gideler. Deresine ireler, dereden aşığa uçalar, biş (8) yüz yıl gideler. Tamunuñ tütüñine ireler, dütüñden aşığa (9) uçalar, biş yüz yıl gideler. Andan şöñra yiline ireler, (10) yüz yıl dahı yiliñden aşığa gideler yüzın koyun.³⁴¹ (11) Andan tamunuñ gözine ireler kim ‘āşīlerün duracak (12) yirleri oldur. **Ammā** mü’mınler şırāt üzere ağalar, önlerin- (13) den nūr balkıya, arıdlarından nūr balkıya. Nite kim Hāk

³³⁸ Ü

³³⁹ Yazmada: bıyığın

³⁴⁰ Yazmada nun harfinin noktası unutulmuş.

³⁴¹ Yazmada ze harfinin noktası unutulmuş.

[170a]

(1) Te‘ālā Kelām-ı Mecīdinde buyurur: “**Yevme tera’l-mü’mînîne (2) velmü’mināti yes‘ā nūruhūm beyne eydihim vebieymānihim**”³⁴² (3) Andan göresin mü’mîn erenleri ve mü’mîne ‘avratları; (4) öñleri, artları nūr ola. Andan eydeler, münāfık (5) erenler ve münāfıka ‘avratlar kim: “Ey mü’mînler! Bize (6) dahı bize bakun, biz dahı sizün nūruñuzla geçelüm” diyeler. (7) Nite kim Allāhu Te‘ālā Qur‘ān’da buyurur: “**Yevme yeķülü’l-münāfıküne (8) velmünāfıkāti lillezīne āmenünzurünā naķtebis min (9) nūrikūm**”³⁴³ Andan mü’mînler eydeler: “Siz girü dönün, dünyāya (10) varun; biz bu nūrı dünyāda kazanduk, siz dahı (11) varun, cehdlik kılung” diyeler. Nite kim Tañrı Te‘ālā (12) Qur‘ān’da buyurur: “**Ķīlerci‘ū verā’ekūm feltemisū (13) nūrān**”³⁴⁴ Bular eyitdiler: “Ķankı dünyāya?” diyeler. Ol vaķtın

[170b]

(1) dünyāyı bir ķanadıyla koyup ‘arş altında aŗa koyalar, (2) ķankı dokunursa deprenü dura. Andan ‘aŗıler şamu- (3) ya düşeler. Her bir şamu ehlinüñ boyı biŗ yüz (4) yıllık yol ola. Deyme bir barmaķları üç günlük yol ola. (5) Her bir elleri bir aylık yol ola. Her bir ādemün baŗı (6) bir ulu çağ gibi ola. Her bir ādemün derisi³⁴⁵ yetmiş ķat (7) ola. Her bir ķatı kırķ ‘arşun ola. Her bir ķatında yetmiş (8) biñ yılan ola, yetmiş biñ çıyanlar ola ve

³⁴² Bu ayet Hadīd suresi, 12. ayetin bir kısmıdır, ayetin tamamı şu şekildedir: “Mümin erkeklerle mümin kadınları, önlerinden ve sağlarından, (amellerinin) nurları aydınlatıp giderken gördüğün günde, (onlara): Bugün müjdeniz, zemininden ırmaklar akan ve içlerinde ebedî kalacağınız cennetlerdir, denilir. İşte büyük kurtuluş budur.”

³⁴³ Bu ayet Hadīd suresi, 12. ayetin bir kısmıdır, ayetin tamamı şu şekildedir: “Münafık erkeklerle münafık kadınların, müminlere: Bizi bekleyin, nurunuzdan bir parça ışık alalım, diyeceği günde kendilerine: Arkanıza dönün de bir ışık arayın! denilir. Nihayet onların arasına, içinde rahmet, dışında azap bulunan kapılı bir sur çekilir.”

³⁴⁴ bk. Önceki dipnot.

³⁴⁵ Yazmada: Deresi

yetmiş biñ (9) boz arular ola ve yetmiş biñ kara arular ola (10) ve yetmiş biñ şaru arular ola. Nite kim ağılu cānavar- (11) lar yaradıldıysa bunların derisinde ola. Kavlehu Te‘ālā: (12) “**Velehüm ‘azābün ‘azīm**³⁴⁶” Her bir tamu kavminün günde nice (13) biñ kez derilerin ve etlerin ve sünüklerin yiyeler; ancak

[171a]

(1) cānı kıla, ikiliden girü bite, girü yiyeler, yine cānı kıla (2) ancak. Kavlehu Te‘ālā: “**Velehüm ‘azābün elim**”³⁴⁷ Ya’nî incidici (3) ‘azāb bular[a]dur. Eydürler kim tamunun otuz biñ başı (4) vardır. Deyme bir başında otuz biñ yüzi vardır. (5) Her bir yüzinde otuz biñ ağızı vardır. Her bir ağızında (6) otuz biñ dişi vardır. Her bir dişinün dibinde biñ (7) tulkuk ağı vardır. Eydür: “Yā ‘Āmin! **Ceddidi’l-İmānı** (8) ve **etrüke’l-‘işyāne’l-nücvā mine’n-nīrānı**”³⁴⁸ Ya’nî (9) ey ‘āşī, İmānün yenileyin, yazuk işleri terk (10) eylegil tamudan kıtulsan. Pes tamunun başı (11) ve ağızı olsa tamu dağı söyler-imiş. Kavlehu Te‘ālā: (12) “**Yevme nekülü licehenneme helimtele’ti vetekülü hel mim mezīd**”³⁴⁹ (13) Kıcan kıyāmet günü olsa Tañrı Te‘ālā eydür, biz eydevüz

[171b]

(1) ey tamu, tıldu kim; ol eyde artuk var mı, diye. Pes (2) imdi cānumuz bu tamu böyle söylerse ol dağı bir (3) ferişte-y-imiş; Hāķ Ta‘ālā aña tamu [diyü]³⁵⁰ ad virmiş. **Ammā** ‘arşun (4) biñ biñ dağı altı yüz biñ başı var. Her başında (5) altı yüz biñ ağızı var. Her ağızında altı biñ (6) biñ dili var. Her bir dil-ile altı yüz yüz biñ biñ (7) tesbīh kıılır. Pes cānımız ‘arş didüğü dağı bir ferişte- (8) y-imiş; **Hāķ Te‘ālā** ‘arş deyü ad virmiş. **Ammā**

³⁴⁶ Bakara suresi, 12. ayet: “Onlar için büyük bir azap vardır.”

³⁴⁷ Bakara suresi, 12. ayet: “Onlar için büyük bir azap vardır.”

³⁴⁸ İmanı yenilemek ve günahları terk etmek cehennemden korunmak içindir.

³⁴⁹ Kāf suresi, 30. ayet “O gün Cehenneme, "Doldun mu?" deriz. O da, "daha var mı?" der.

³⁵⁰ Ü

Hak (9) **Te‘ālā** uçmağı yaratdı, eyitdi: “Yā uçmak! “Söyle” didi. (10) Uçmak evvel bu sözi söyledi, eyitdi: “**Ḳad efleḥa’l-** (11) **mü’minūn**”³⁵¹ didi. Andan **Hak** **Te‘ālā** eyitdi: “**Ḳulūbū’l-** (12) **işhiyā’i fe innī ḥarametūke lilbuḥalā’i ve ā’tūke’l-** (13) **eshhiyā’i fāleti’l-** cenneti **İlāhī raḍıyyetü**”³⁵² Eyitdi

[172a]

(1) **Hak** **Te‘ālā**: “Yā uçmak! Cömerdler sözün söyledün, seni (2) ḥarām kıldum baḥīllere; ḥelāl kıldum cömerdlere. Uçmak (3) eyitdi: “**İlāhī! Rāzī** oldum” didi. Pes imdi uçmak (4) böyle söylese bu dahı ferişte-y-imiş; **Hak** **Te‘ālā** uçmak (5) [diyü]³⁵³ ad virmiş. Ammā uçmağın bir dīvārı **irte namāzıdur**, (6) bir dīvārı **öyle namāzıdur**, bir dīvārı **ikindü namāzıdur**, bir (7) dīvārı **aḥşam namāzıdur**, bir dīvārı **yatsu namāzıdur**; bir nice (8) kapularında **bi-smi’llāhi’r-raḥmani’r-raḥīm** (9) yazıludur, bir nice kapusunda **Ḳulhüvallāhu eḥad** yazıludur, (10) bir nice kapusunda **Lā ilāhe illā’llāh Muḥammedü’r-resūlu’llāhi** (11) yazıludur. Ammā kaçan kim kıyāmet günü ola **Hak** **Te‘ālā** (12) **İsrāfīl’e** buyura, “şūrı ürgil” diye, kamu maḥlūklara (13) işlü işinde-y-iken, seferdeğılara seferde-y-iken. **İsrāfīl**

[172b]

³⁵¹ Mü’minūn suresi, 1. ayet: “Mü’minler gerçekten kurtuluşa ermişlerdir.”

³⁵² Cömetler sözünü söyledin; seni cimrilere yasakladım, cömetlere helal kıldım. Cennet ise ey Allahım! Bundan hoşnut oldum” dedi.

³⁵³ Ü

(1) ‘*aleyhi’s-selām* şırı üre, cümle ‘ālem öleler; ne ādem oğlanı (2) kıla, ne cinni ve ne perī ve ne ferīşteh kıla, cümlesi yok (3) ola, bu dünyā biñ [yıl]³⁵⁴ ħarāb kıla. **Ba‘zılar** eydür: “Otuz biñ (4) yıl ħarāb yata.” Otuz biñ yıldan şoñra Ĥaḳ Te‘ālā nidā (5) kıla, eyde: “Ḳanı ol milik benümdür diyenler?” Hīḡ kimse (6) yirden göge degin cevāb virmeye. Andan Cebbār-ı ‘Ālem (7) kendü luṭfı ve keremi birle cevāb vire, eyde kim: “Benümdür, (8) hīḡ kimsenüñ degildür” diye. Andan Pazışāh-ı Kerem ‘**Aḳīm** (9) yilin esdüre. Ol yildür kim ‘Ad ḳavmın anuñla (10) helāk ḳıldı. Ol yıl ese cümle ṭağlar havā yüzünde (11) zerre zerre ola, bu dünyā evvel ü āḫir düpdüz ola, hīḡ (12) ṭulunacak yir ḳalmaya anuñ-ḡün kim bir zālīm maḫlūm (13) elinden ḳaçup gizlenmesin diyü. Ḳavlehu Te‘ālā: “**Feyezuruhā**

[173a]

(1) [ḳā‘an] ṣafṣafā lā terā fīhā ‘ivecev velā emtā’³⁵⁵ Andan Cebbār-ı ‘Ālem (2) **İsrāfīl**’i ve ‘**Azrā’īl**’i ve **Cebrā’īl**’i ve **Mīkā’īl**’i (3) ‘*aleyhi’s-selām* diri kıla, eyde: “Varun, dostuma ḥulle iletün, (4) sininden arḡun arḡun durğurun, ḥazretüme gelsün” (5) deye. Varalar, bu dünyāyı üç biñ yıl gezeler, **Muḥammed Muṣṭafā**- (6) **nun** türbesin bulmayalar. Zīrā dünyāda hīḡ nişān ḳalmayı- (7) sardur. Andan ol ferīştehler eydeler: “Varalum, dergāha (8) şoralum” diyeler. Dönmişken baḳalar, bir nūr göreler (9) direk gibi dikilmiş. Eydeler: “Ol araya varalum, görelüm” diyeler. (10) Geleler, **Muḥammedi Muṣṭafā**’nuñ ‘*aleyhi’s-selām* türbesin anda (11) bulalar. Andan **Cebrā’īl** eyde: “Yā ḥabībullāh, yā Tañrı dostı (12) Muḥammed!” deye. Öyle deyicek sin yarıla ṭoprağın silkünü. (13) **Resül ḥazreti ‘aleyhi’s-selām** dura, eyde: “Yā **Cebrā’īl**!”

³⁵⁴ Ü

³⁵⁵ Tāhā suresi, 106.-107. ayet: “Onların yerlerini dümdüz, boş bir alan halinde bırakacaktır. Orada hiçbir çukur, hiçbir tümsek göremeyeceksin.”

[173b]

(1) Bu ne gündür? Cebrâ'îl 'aleyhi's-selâm eyde: "Kıyâmet günüdür, (2) şefâ'at günüdür, yüz yigirmi dört biñ peygâmbler (3) dirneşdün günüdür, 'aşıler yalın ayak, yalıncağ yüğrişdüğü (4) gündür, yazuqlular yazuqları-çün ağlaşduğı gündür, (5) mazlûmlar zâlimleri istedüğü gündür, tamu odı (6) öykelenüp buşduğı gündür, diye; feriştehler kardaşlarından (7) kaçduğı gündür, şusuzlıktan bağrıları bişdüğü gündür" (8) diye. Andan [Muhammed Muştafâ ağlaya eyde: "Yâ Cebrâ'îl! Ümmetümi tamuya iletduñ, şoñra baña mı]³⁵⁶ geldün?" diye. Cebrâ'îl eyde: "**Yâ Muhammed!** Beşâret (9) olsun saña ki dahı senüñ ümmetüñ yir karnında [durur] (10) <madı dahı yatur> diye. Andan **İsrâfîl** 'aleyhi's-selâm (11) şûrı girü üre, yir yarıla, mañlûklar taşra gele, şöyle kim (12) kırk biñ âdem bir sinleden dura, yir yüzi öyle tolu (13) ola kim gök yüzinden bir taru düşerse yire inmeye,

[174a]

(1) âdemde durığa. **Ammâ İbn-i 'Abbâs** kavlinde on biş (2) biñ yıl sinlü sini üstünde duralar, kapkara umaca gibi olalar; (3) **ammâ** hâşlara üstüne gölge ola. Andan Pâzişâh-ı (4) 'Âlem buyura yiri degşüreler, ayruğ yir döşüyeler. Kavlehu (5) Te'âlâ: "**Yevme tübeddelül ardı**"³⁵⁷ Andan bu kavımı yir yoğaru (6) ata Hâk Te'âlâ'nuñ kudreti-y-ile, hîç mañlûkât tuymaya. (7) Ol yir şimdi Kâf tağından ıradur dirler, hîç (8) kimse ol yir üzere günâh eyle[me]dükdür. **Ammâ** uçmağa nice (9) yir eyleye, tamuya nice yir eyleye. **Eydür**; uçmak yiri- (10) ne yetmiş biñ kat altun döşeye, yetmiş biñ kat gümüş

³⁵⁶ Ü

³⁵⁷ Bu ayet İbrahim suresi 48. ayetin bir kısmıdır, ayetin tamamı şu şekildedir: "O gün yer, başka bir yere, gökler de başka göklere dönüştürülür ve insanlar bir ve kahhar (her şeyin üzerinde yegâne hâkim) olan Allah'ın huzuruna çıkarlar."

(11) döşeye, yetmiş biñ kat incü döşeye, yitmiş biñ kat (12) yāķūt döşeye, yetmiş biñ kat cevher döşeye, (13) yetmiş biñ kat zümürürd döşeye, yetmiş biñ kat

[174b]

(1) atlas, yetmiş biñ kat hālī döşeye, yetmiş biñ kat (2) çiçek döşeye, yetmiş biñ kat hulle döşeye, uçmağı (3) anuñ üzere kıya. Mü'minler bedeli böyle ola. **Ammā** tamu- (4) çün dahı bir yir ola kim yedi kat kızmış demür (5) döşeye, yedi kat kızmış bakır, yedi kat kızmış kurşun, (6) yedi kat kızmış tuç, yedi kat kızmış od, (7) yedi kat şaru aru, yedi kat kara aru, döşeye; yedi (8) kat yılanlar, yedi kat buķağı³⁵⁸, yedi kat künde (9) demürler döşeye; yedi kat kaķrān, yedi kat zaķķūm, (10) yedi kat ağı döşeye. Deyme katun kalınlığı biş (11) yüz yıllık yol ola, anların üzere tamuya kıyalar. (12) Kavlehu Te'ālā: “**Yevme tübeddelül ardı**”³⁵⁹ Yā ‘āşī! **Ceddidi'l-** (13) **İmān ve etrūke'l-‘işıyāne tencū mine'n-nīrāni**”³⁶⁰

[175a]

(1) ‘Āşīler bedeli böyle ola. ‘Āşī İmānuñı yeñilegil, (2) yazuķların terk eyle ki tamudan kırtulsun, kırkğıl. (3) **Ammā kaçan Muḥammedi Muşṭafā** mi'rāca varıcaķ Sidretü'l-(4) Müntehā'ya irişdi kim ol Cebrā'īl ‘aleyhi's-selām maķāmıdır. (5) Ol Sidretü'l-Müntehā bir ağaçdır; yedi kat göklerin (6) üstündedir, şol kadar uludur kim biregü bir yügrük t̄āziya (7) binse yüz yıl sigiritse ol ağaç[1] t̄olaşmayaydı ve bir kuş (8) iki biñ yıl uça başına irişmeyeydi. **Muḥammed Muşṭafā** (9) ol maķāma iricek namāza meşğul oldı. Namāz kılrken (10) bir heybet-ile gürledi ve çınladı oldı. **PeyğāMBER** ‘aleyhi's- (11)

³⁵⁸ Yazmada: Buķğı

³⁵⁹ Bu ayet İbrahim suresi 48. ayetin bir kısmıdır, ayetin tamamı şu şekildedir: “O gün yer, başka bir yere, gökler de başka göklere dönüştürülür ve insanlar bir ve kahhar (her şeyin üzerinde yegâne hâkim) olan Allah'ın huzuruna çıkarlar.”

³⁶⁰ İmanı yenilemek ve günahları terk etmek cehennemden korunmak içindir.

selām hayrān oldu ve elin şeşdi, eyitdi: “**Allāhümme** (12) **inne nesta‘īnūke**”³⁶¹ Vitir vācibinde³⁶² el şeşmek andan qaldı. (13) Andan **Resūl** eyitdi: “**Yā Cebrā’īl!** Bu ne heybetdür?”

[175b]

(1) **Cebrā’īl** eyitdi: “**Yā Muḥammed!** Saḡar ṭamusına bir ṭağdan (2) bir ṭaş uçdı kim ol ṭağun yüksekliğı yetmiş biñ (3) yıllıq yol-ıdı, andan aşığa uçdı. Uçalı otuz biñ (4) yıldur kim giderdi, ṭamunuñ dibine henüz şimdi irişdi; (5) çatlayan oldur **yā Muḥammed!**” didi. Daḡı ol ṭamu içinde (6) bir ḡapu vardur, aña Mübhem dirler. Deyme kez ṭamu söyündü- (7) gince anuñla kızdururlar. **Yā Muḥammed**, daḡı bu ṭamu³⁶³ (8) yedidür. Her bir ṭamu ḡapusında yetmiş biñ ṭağlar vardur. (9) Her ṭağda yetmiş biñ ağaḡlar vardur oddan ve zaḡḡūmdan. (10) Her ağacun yetmiş biñ budakları vardur zaḡḡūmdan. Her (11) ağacun budaklarında yetmiş biñ çeşmeler vardur zaḡḡūmdan. (12) Her çeşmede yetmiş biñ yimişler vardur zaḡḡūmdan. Her (13) bir yimiş şeyṭān başı gibidür. Ḳavlehu Te‘ālā: “**Ṭal‘uhā**

[176a]

(1) **keennehū ruūsü’ş-şeyāṭīn**”³⁶⁴ ‘Āṣīler ol yimişleri (2) yutduğından soñra boğazlarına dura, yudinup yudamayalar. Ḳavlühu (3) Te‘ālā: “**Yetecerra‘uhū velā yekādū yūsīḡuhū**”³⁶⁵ Ve yetmiş biñ ṭağlar (4) daḡı vardur. Her birinde yetmiş biñ şanduklar

³⁶¹ Allahım! Senden yardım isteriz

³⁶² Yazmada nun harfinin noktası unutulmuş.

³⁶³ Yazmada: ṭamuñun

³⁶⁴ Sâffât suresi, 65. ayet “Onun meyveleri sanki şeytanların kafalarıdır.”

³⁶⁵ Bu ayet İbrahim suresi 17. ayetin bir kısmıdır, ayetin tamamı şu şekildedir: “Onu yudumlamaya çalışacak fakat boğazından geçiremeyecektir. Ona her yönden ölüm gelecek fakat ölmeyecek, arkasından da şiddetli bir azap gelecektir.

vardur. (5) Her şandugun içinde yetmiş biñ biñ yılanlar (6) vardur oddan. Her bir yılanuñ uzunı biñ biñ yıllık (7) yoldur. Her bir yılan ağızında yetmiş biñ tulkuğ od vardur (8) ve yetmiş biñ tulkuğ ağı vardur. Bu ağuları bī-namāz- (9) lara ve zekāt³⁶⁶ vermeyenlere ve ‘ālimler [sözin sevmeyenlere yedüreler.]³⁶⁷ Her bir tamu- (10) nuñ içinde yetmiş biñ deñizler vardur oddan ve yetmiş (11) biñ ırmaqlar vardur oddan ve zaḳḳūmdan. Her bir deñizün (12) ululuğı yetmiş bu dünyācadur. Bī-namāzları ol deñize (13) birağurlar. Üç biñ yıl giderler, daḥı dibine irmeyeler.

[176b]

(1) Girü çıkalar, çıkıcaḳ zebānīler adlu topuzluklar-ıla³⁶⁸ (2) paşıra paşıra uralar, girü deñiz dibine gideler. Nite kim etleri (3) süñükleri var-ısa gide ancak cānı ḳala. “Ceddidi’l- ĩmān (4) ve etrūke’l-‘iṣyāni tencū mine’n-nīrāni”³⁶⁹ Ḳaçan kim (5) Ya‘ḳūb Peyğāmbere oğlanları geldiler, [Ya‘ḳūb’dan]³⁷⁰ Yūsuf’ı dilediler (6) kim varalar biraz teferrücleneler. **Ya‘ḳūb** eyitdi: (7) “Ḳorḳarvan ḳurd aldı diyesiz” didi. Ḳurdı bulara (8) Ya‘ḳūb ‘aleyhi’s-selām aṇdurdı. Anlar anuñ-çün (9) geldiler, ḳurd ḳapdı **Yūsuf’ı** didiler. Ḳaçan Yūsuf’ı (10) aldılar, gitdiler. Ken‘ān yazısında bir ḳuyu var-ıdı; (11) biş yüz arşun uzun-ıdı, üç yüz arşun su- (12) yınuñ deriñliyi-idi, iki yüz arşun ḳuru-y-ıdı, (13) içi ṭolu yılanlar ve ḳıyanlar-ıdı. Eyitdiler: “**Yūsuf’ı**

[177a]

(1) öldürelüm.” Yehūda eyitdi: “Ben atamdan şöyle işitdüm kim (2) eyitdi; her kim bir müslimān ḳanın döker-ise ḳıyāmet günü (3) olıcaḳ Ḥaḳ Te‘ālā raḥmetin ol kuldan yıḡa”

³⁶⁶ Yazmada ze harfinin noktası unutulmuştur.

³⁶⁷ Ü

³⁶⁸ Yazmada ze harfinin noktası unutulmuştur.

³⁶⁹ İmanı yenilemek ve günahları terk etmek cehennemden korunmak içindir.

³⁷⁰ Ü

didi. Andan (4) **Yūsuf** ‘*aleyhi’s-selām*’ ol kuyuya bıraḳdılar. Hāḳ Te‘ālā (5) Cebrā’īl’e emir kıldı. Yigirmi biş biñ yıllık yirden (6) indi, **Yūsuf**’ı dutdı, şuya irürmedi. Ol kuyu dibinde (7) bir taş var-ıdı. Ol vāḳtın kim Hāḳ Te‘ālā ‘Ad (8) ḳavmın helāk kıldı. Ol taş yilden ḳaça ḳaça (9) geldi, ol kuyuya düşdi. Andan **Cebrā’īl** ‘*aleyhi’s-selām*’ (10) ol taş şı yüzine getürdi, ḳodı. **Yūsuf** ol (11) taş üzere oturdı. Ol yılanlar **Yūsuf’a** ḳamle ḳılur- (12) lardı. Cebrā’īl ḳayḳırdı; ol yılanlar kimi gözsüz, (13) kimi şaḡır oldı. Şimdi ol aşıldan vardur. **Yūsuf**

[177b]

(1) üç gün oldı, ḳuyuda durdı. **Cebrā’īl** ‘*aleyhi’s-selām*’ (2) geldi, eyitdi: “Yā Yūsuf! Ḳaḳan ḳuyuya ḳova ine, ol ḳovaya (3) gire, taşra çıkḡıl” didi. Andan Malik İbni Duḡra dirlerdi, (4) kāruvān başıydı, yüz deve-y-ile ve kırḳ dōrt ḳişi-y-le (5) gelüp geçerdı. Şu var mı diyü ol ḳuyuya ḳova şaldılar. (6) **Yūsuf** ol ḳovayı göricek aḡladı. Hıḳmetdür kim ḳuyuya (7) giricek sevindi, çıkıcaḳ yirindi, aḡladı. **Cevāb** oldur (8) kim ḳuyuda³⁷¹ iken işi Cebrā’īl’di; taşra çıkdı, (9) yad ḳişiler oldı. Ḳardaşları dahı yoḳaru dururlardı, geldiler, (10) eyitdiler: “Bu bizüm ḳulumuzdur, üç gün-üdi ḳaçdı, isterüz, (11) bilmezüz” didiler. “Alun, size şatalum” didiler. Malik İbni Tuḡray[a] (12) yigirmi yarmaḡa Yūsuf’ı şatdılar. “Saḳınuñ, ḳaçḡundur” didiler. (13) Bular sevünü sevinü yarmaḡa aldılar, gitdiler. Malik İbni Tuḡray

[178a]

³⁷¹ Yazmada: ḳuyudan

(1) Yūsuf’ı girü deveye bindürdiler, giderler. Seher vaktında **Yū-** (2) **suf’uñ** anası sini katından geçerlerdi. **Yūsuf** uğur- (3) layın deveden indi, anası sinin kuçdı, ağlayu eydür- (4) di: “Yā ana! Ğarīb oldum, bildün mi senden ayrılduğum (5) yitmez midi atamdan dañı ayrıldum, kardeşlarum mekrine (6) sataşdum. Yā ana! Hīç baña dermānuñ var mıdur?” didi. (7) Sin içinden ün geldi, eyitdi: “**Yā Yūsuf!** Şabır (8) kıl Tañrı Te‘ālā kazāsına, anuñ hükmi olmayınca çäre (9) yokdur” didi. **Ammā** bilgil kim **Hüseyn radiya’llāhu** (10) ‘*anhū* başına kaşd eylediler. **Muhammedi Muştafā ‘aleyhi’s-selām** (11) türbesine vardı, türbeyi kuçdı, ağladı, eyitdi: (12) “**Yā ebā enā ibnike ve ibni ibnetike**”³⁷² Ya’nī eyitdi: “Yā ata! (13) Ben senüñ oğlunun dañı kızun oğlıvan. Bu ümmetlerün

[178b]

(1) baña kaşd itdiler, meded kıl” didi. Ağlayu ağlayu sin üzere **Hüseyn’i** (2) uyku aldı. Sin içinden ün geldi, eydür: “Yā oğul, (3) Hüseyn! Şabır kılğıl kim çäre yokdur, seksen kişi kızıl (4) kana bulaşup uçmak içinde uçmak uluları ölmeyince” (5) didi. Girü sözüümüze gelem. **Yūsuf’ı** tıydılar, istediler, (6) gördiler devede yok. Arayı vardılar, gördiler bir sin (7) kuçup yatur. Aldılar süriyü süriyü, uru döge deveye bindürdi- (8) ler. Oloğ sā‘at Hāk Te‘ālā bir yıl esdürdi kim (9) kārṽān kırk adım gerü sine gitdiler. Kārṽānbaşı (10) Melik İbni Tuğray, “altmış yıldur kim bāzırgānvan bu (11) yolda, ben bunıñ gibi hışım görmedüm, ne günāh eyledüñüz, eyidün” (12) didi. Andan bir kişi eyitdi: “Ben şol ‘İbrī kılı (13) **Yūsuf’u** urdum” didi. Öyle diyicek geldi, Yūsuf’dan

[179a]

³⁷² Ey baba! Ben senin oğlunum ve kızının oğluyum.

(1) yazuğın diledi. [Yūsuf’ı]³⁷³ hoş dutdılar, kıymetlü tonlar geyürdiler, (2) üstüne çadır dutdılar. Girü yıl ve karanuluk açıldı, (3) cihān münevver oldu. Mısr’a yakın vardılar, Nīl ırmağı (4) kenārına kondılar. Melik İbni Tuğray eyitdi: “**Yā Yūsuf!** (5) Gerek kim bu suda yunasın, ben seni Mısr’da kullar (6) gibi şatavan.” **Yūsuf** tonın çıkardı, Nīl suyma (7) girdi kim yuna. **Hak Te’ālā** bir balığ³⁷⁴ viribidi. (8) Geldi, Yūsuf’a perde oldu tā kim kimse **Yūsuf’uñ** (9) tenin görmeye. Ol balığ-ı kim **Yūnus Peygamber’i** yutdı, (10) dahı **Süleymān’nuñ** yüzüyin yutdı. Andan geçdiler, Mısr’a (11) yakın vardılar. Mısr pāzişāhına haber oldu kim Melik (12) İbni Tuğray bir kul getürdi kim yaradılmışda hıç (13) kimse anuñ gibi kul görmedi, didük. Mısr meliki

[179b]

(1) Reyyān iki biñ Mısr görkülülerin aldılar, on iki (2) biñ oğlanı ve on iki biñ kız görkülülerin aldı, (3) kıymetlü tonlar geyürdi. “Karşu çıkun didi kim **Yūsuf** (4) nūrı sizün nūrunuzdan gizlensün ben anı ucuza³⁷⁵ (5) şatun alayın” didi. Karşu geldiler. **Yūsuf** deve üstünde (6) çadır içinde otururdu, kimse anı görmedi. **Hak** (7) **Te’ālā** Cebrā’īl’i viribidi, eyitdi: “Vargıl yā Cebrā’īl! (8) Günüñ yüzün dutğıl, gün nūrı yirine **Yūsuf’uñ** nūrı (9) balkısun” didi. Andan **Yūsuf** çadır içinden bunlara (10) bir kez bakdı. **Yūsuf’uñ** nūrına katlanamadılar, cümlesi (11) yüzün aşağı düşdiler. [Dört kitāb içinde şöyle buldum kim]³⁷⁶ on bir biñ er atdan yıkıldılar, (12) andan kere dört yüz biñ bāzırgānlar geldiler, (13) arturışdılar. Cümlesinden **Zelīhā** arturdi. **Zelīhā’dan**

[180a]

³⁷³ Ü

³⁷⁴ Yazmada: balığa

³⁷⁵ Yazmada: ucuzda

³⁷⁶ Ü

(1) Melik Reyyān arturdi. **Zelīhā** eyitdi: “Mālun yarusın (2) virem” didi. Reyyān eyitdi: “Ben on anca virem” didi. (3) Dellāllar deveyi yitdiler, **Yūsuf** üstünde, çadır içinde. (4) Dellāllar kığırdup “bunuñ gibi nūrı kim alur” dirler-idi. (5) **Yūsuf** çadır içinden dellāllara eydür: “Öyle dimen (6) yā dellāllar, eydün kim atasından ayrılmış, ġarīb- (7) ce oğlan kim qardaşları mekrine uğramışdur, kim alur deñ³⁷⁷ (8) didi. Andan Melik Reyyān kırk Zelīhā mālınca (9) māl arturdi, **Yūsuf**’ı aldı kim mālun hisābın (10) bilse almazdı. İmdi bu qazā **Ya’kūb**’dan Yūsuf’a (11) nite oldı? **Cevāb** oldur kim Ya’kūb evinde bir qoç (12) boğazladılar, aş eylediler. Bir yoksul qonşusu (13) var-ıdı, oğlancuklarıyla gūñüzlerin oturdılar, ol gice

[180b]

(1) uma gördiler. Ya’kūb evinden olara ne aş geldi ne (2) et deydi. Andan yatdılar. **Hak** **Te’ālā** eyitdi: “Yā Ya’kūb! (3) Sen Yūsuf’ula eglendün, anmadun kim ol etden (4) qonşuna viresin. ‘İzzüm celālüm haqqı-çün seksen yıl seni (5) ağıladam, kırk yıl Yūsuf’ı ağıladam tā kim ol yoksul (6) qonşı umdığına bedel ola.” **Ya’kūb ‘aleyhi’s-selām** (7) Yūsuf’dan şöñra ağılayu ağılayu iki gözleri ağırdı, (8) görmez oldı. Bir ev yaptı, ol eve **Beyte’l-Āhzān** (9) ad virdi; ya’nī qaygular evi demek olur. İçine girüp (10) ağılardı, eydürdi: “Vay **Yūsuf**” dir-idi. Göz- (11) leri yaşıñdan bir ağaç bitdi. Ya’kūb kırk (12) yıl böyle deyü ağıladı. Bir qavulda seksen yıl ağıladı. (13) Ol ağaç büyüdi, yapraqlandı. Qaçan yıl doqunsa

[181a]

³⁷⁷ Yazmada: degelün

(1) ün çıkardı, eydürdi: “Vay **Yūsuf** vay **Yūsuf**” (2) dir-idi. Bir gün Mısır bāzīrgānları ol aradan geçerlerdi, (3) bu ağac[a] ‘aceblediler, eyitdiler: “Bu ağaçdan bir budak keselüm, Mısır (4) melikine iledelüm, ağırınca kızıl altuna virelüm” didiler. Hem (5) kesdiler, iletdiler, Mısır pāzīşāhına şatdılar. **Yūsuf** (6) ol vaktin zindānda-y-ıdı. Ol ağacı Mısır meliki (7) sarāyında dike ķodı. Kānķı yıl doķunsa ün çıkardı: (8) “Vay **Yūsuf** vay **Yūsuf**” dir-idi. Yūsufunuñ dahı (9) bir ağacı var-ıdı, gözi yaşından bitmiş-idi, zindān (10) ķapusunda bir ulu ağaç olmiş-ıdı. Yıl esdüyünce andan (11) dahı ün çıkardı: “Vay **Ya‘ķūb** vay **Ya‘ķūb**” (12) dir-idi. Zindān ķapusından geçerler-idi. Ol ağacın (13) budağından bir budak üzdiler, pāzīşāha anı dahı

[181b]

(1) getürdiler, şatdılar. Meliki Reyyān anı dahı sarāyında dike (2) ķodı. İki bir yirde oldular. Yıl esdükçe Ya‘ķūb (3) ağacından vay **Yūsuf** vay **Yūsuf** diyü ün (4) çıkardı, Yūsuf ağacından vay **Ya‘ķūb** vay (5) **Ya‘ķūb** diyü ün çıkardı. Mısır ehli hıç bilmez- (6) ler kim Ya‘ķūb kimdür, Yūsuf kimdür. **Ammā** kaçan (7) ķul Mevlā ķorķusından ağlasa anuñ gözi yaşından (8) ma‘rifet ağacı biter. Kaçan sa‘ādet yili esüp aña (9) doķunsa ün çıkar: “Vay **Muħammed** vay **Muħammed**” dir. (10) ‘aleyhi’s-selām Peyğamber anı işidir, ağlar, eydür: (11) “Vay **ümmeti** vay **ümmeti**” dir. Gökler feriştehleri (12) işidürler, ağlaşurlar, eydürler: “Vay **ümmet-i Muħammed** (13) vay **ümmet-i Muħammed**” dirler. Andan ol ağlamağı gökler

[182a]

(1) işidürler, ağlar. **Sidretü’l-Müntehā** işidür, ağlar. **Uçmaķlar** (2) işidürler, ağlarlar. ‘**Arş** işidür, ağlar. Andan **Hak** (3) **Te‘ālā** nidā kılar, eydür: “Yā ‘arş, yā feriştehler! Neye (4) ağlaşursız, anı Allāhu Te‘ālā bilür.” Andan feriştehler eydürler: (5) “İlāhī! Sen yigrek

bilürsin kim **Muhammed Muştafā** sin (6) içinde ağlar ümmeti-çün.” Andan **Hak Te‘ālā** eydür: (7) “Yā feriştehlerüm! Dostum Muhammed’e bildürün kim ol yazuğın (8) añup, ağlayan kulu yarlıgadum” dir. Bir gün **Resül** (9) *‘aleyhi’s-selām* hadîş eydürdi. Yāranlardan bir kişi (10) ün çeküp ağlardı. Resülullāh eyitdi: “Ey n’olaydı, (11) cümle ümmetüm hāzır olaydı, şol erün ağlamağından (12) dükelisın yarlığanaydı.” Andan **Resül** hāzreti eyitdi: (13) “Üç gözlerün isleri kıyāmetde şamuya düşmeye” didi.

[182b]

(1) “**Biri** ol göz kim Tañrı Te‘ālā’dan qorqup (2) ağlaya. **İkinci** o göz kim gazāda kāfir yüzine baqa. **Üçünci** (3) ol göz kim hārāma sataşa gözin yuma, bakmaya. Bu üç tã’ife (4) şamuya girmeye, şamuya girmeklik hārāmdur hārāmdur” (5) didi. *va’llāhu ‘alem kıle’n-nebiyyü ‘aleyhi’s-selām* “**İnnenārı** (6) **dereketün yuqālū lehā Seccān lā yücāvizühā illā el ...** (7) **min haşiyeti’l-lāhi te‘ālā**”³⁷⁸ Resül *‘aleyhi’s-selām* eyitdi: “Şamu (8) içinde bir yir vardır, aña Seccān dirler. Hîç kimse andan (9) geçüp kırtulmayalar, illā Tañrı Te‘ālā qorqusından ağlayanlar” (10) didi. **Ammā** kaçan kim ‘aşīler yazuqların añup ağlayalar göz- (11) leri yaşıandan bir ağaç biter, aña Sa‘ādet ağacı dirler. (12) Budakları göge degin varup durur. Andan aña bir yıl (13) doqunur, [aña]³⁷⁹ Ma‘rifet yili dirler. Ol ağaçdan bir ün

[183a]

(1) çıkar, eydür: “**Rabbī Rabbī**” dir. Hak Te‘ālā nidā (2) kıılır, eydür: “**Qıbletü ‘abdi kıbletü ‘abdi**” dir. Ya’nī kul (3) eydür: “Tevbe kıldum. **Allāhu Te‘ālā** eydür: “Qabül kıldum, (4) qabül kıldum ey kulum!” dir. **Ammā** kaçan Yūsuf *‘aleyhi’s-selām* (5) Mışır

³⁷⁸ Ateşin aşığı bir yer ve içinden çıkılmaz bir zindan olduğu söylenir, yalnız Allah’tan korkanlar onun dışındadır.

³⁷⁹ Ü

pāzişāhı oldu, ol yıl ‘aẓīm kızlık oldu. (6) Geldiler, eyitdiler: “**Yā Yūsuf!** Açlıktan yuvlak buñalduḡ.” (7) **Yūsuf** perde içinde otururdu, bir hādīm viribidi, (8) eyitdi: “Derilsünler, gelsünler, ben bunların ḥālin göreyin” (9) didi. Vardılar, didiler. Andan soñra derildiler, geldiler, (10) bir yire cem‘ oldılar. Andan **Yūsuf** ‘*aleyhi’s-selām* perde (11) içinden bunlara baḡdı. Kaçan kim **Yūsuf’un** mübārek (12) cemālini gördiler, müteḥayyir ḥayrān olup kırk güne deḡin (13) ta‘ām istemediler, anuñ yüzi nūrından toydılar. Hem

[183b]

(1) taḥıl olmaḡa daḥı kırk gün ḡalmıṣ-ıdı. **Ammā** kaçan mü’mınler (2) ölüp sine girseler **Hak Te‘ālā** bulara sin içinden bir nūr (3) göstere, kıyāmet ḡopunca ayruḡ ta‘ām istemeyeler. **Ammā** Yūsuf’un (4) ḡūrın şunuñ gibi-y-ıdı kim ta‘ām yiyiceḡ ḡanḡı baḡarsuḡa (5) varursa ḡörünürdi. Uḡmaḡ içinde mü’mınlerün daḥı (6) şöyle olsa gereḡdür. **Ammā** boyları **Ādem** Peyḡamber ‘*aleyhi’s-selām* (7) boyı gibi ola, cömerdlıḡı **İbrāḥīm** Peyḡamber ‘*aleyhi’s-selām* (8) cömerdlıḡı gibi ola, hūyları **Muḡammed Muṣṭafā** (9) hūyı gibi ola, başları **‘İsā** Peyḡamber ‘*aleyhi’s-selām* (10) başı gibi ola, āvāzları **Dāvūd** Peyḡamber ‘*aleyhi’s-* (11) *selām* āvāzı gibi ola. Kaçan kim **Yūsuf’un** anası (12) rıḡlet eyledi İbn-i Yāmin eme ḡıldı; **Yūsuf-ıla** (13) ata ana bir ḡarındaṣ-ıdı. **Ya‘ḡūb** Peyḡamber bir oḡlanlu

[184a]

(1) ḡaravaṣ ṣatun aldı İbn-i Yāmin’i emzürmeḡe. Bir gün (2) **Ya‘ḡūb** ‘*aleyhi* geldi, ḡördi kim ḡaravaṣ kendü oḡlının (3) eline almiṣ, İbn-i Yāmin oturdu ḡomıṣ. Ya‘ḡūb’un (4) ḡöñlinden ḡeḡdi kim “bunuñ oḡlanın ṣatayın İbn-i Yāmin (5) key beslesün³⁸⁰” didi. Hem

³⁸⁰ Yazmada: Belsün

oğlanı şatdı. Adı Beşîr-idi. (6) Ol yıl içinde **Ya'kûb Yûsuf'dan** ayrıldı. Bir yaña (7) Ya'kûb "**Yûsuf**" dirdi, karavaş bir yaña "**Beşîr**" der-idi. (8) Andan Hâk Te'âlâ nidâ kıldı karavaş kim: "Yâ karavaş! (9) 'İzzetüm celâletüm hâkkı-ıçün seni sevindürmeyince Ya'kûb'ı (10) sevindürmeyem" didi. Şatıldığı vaktin Beşîr üç yaşın- (11) da-y-ıdı, **Yûsuf** yedi yaşında-y-ıdı. **Beşîr** âhirü'l-emir, (12) Yûsuf Mısr'a melik oldu. Beşîr dahı şatılı şatılı (13) Mısr'a geldi. Yûsuf şatun aldı. Seksen yıl

[184b]

(1) gökde-y-iken Mısr'dan Ken'an'[a] geldi. Kaçan kim Beşîr (2) **Ya'kûb** eline girdi **Ya'kûb** ol dem oğlanları içinde (3) otururdu, andan bir kez ah kıldı. Eyitdiler: "Ne oldun?" (4) Eyitdi: "**İnnî leecidü rîha Yûsufe levlâ en tûfennidûn**"³⁸¹ (5) Ya'nî eyitdi: "Yûsuf yiyisi geldi burnuma eger beni (6) bunamış dimezseñüz" didi. Eyitdiler: "Meyer anı yiyen kırt (7) bundan geçer, ağzından **Yûsuf** kokuşu var, kanı (8) Yûsuf?" didiler. "Meyer ilerki endîşe, kayğu gönline geldi" (9) didiler. **Ya'kûb** Peygâmbir '*aleyhi's-selâm* Yûsuf yiyisin- (10) den doyumadı, çağırdı "**Yûsuf**" didi. Andan (11) Cebrâ'îl '*aleyhi's-selâm* Ya'kûb katına geldi, Ya'kûb (12) eydür: "**Yâ Cebrâ'îl!**" "Arşdan şürey[y]âya deyin iresin, (13) benüm Yûsuf'um haberin niçün dimezsın?" **Cebrâ'îl**

[185a]

(1) eydür: "Yâ Ya'kûb! Destûr yokdur tâ karaca oğlan (2) gelmeyince, anası Beşîr demekden emîn olamayınca; andan (3) sen **Yûsuf** demeden emîn olsun." Andan **Cebrâ'îl** (4) eyitdi: "**Yâ Ya'kûb!** Bunca [zamandur]"³⁸² '**Yûsuf Yûsuf**' dirsın, (4) bir kez şabır

³⁸¹ Yûsuf suresi, 94. ayet: "Bana bunak demezseniz, şüphesiz ben Yûsuf'un kokusunu alıyorum" dedi.

³⁸² Ü

kılup eyitsen ‘**Allāh Allāh**’ diseñ, **Yūsuf**’ı (5) saña göstere-y-idi.” **Evemen**³⁸³ **kāne meyten feahyeynāhü**³⁸⁴ Ya‘nī, (6) “ger ölmüşmisse dahı girü diri kılayduk” dir. Ol gün (7) **Beşîr Yūsuf** gönleyin getürdi. [Beşîr’ün]³⁸⁵ anası ton yuyı- (8) yorurdu, uğrayu geldi. Beşîr şordı kim: “**Ya‘kūb** (9) kani?” Ol ‘avrat başın aşğa bırağup “Beşîr Beşîr” (10) der-idi. Beşîr hoz oldı, anası bilemedi. Beşîr (11) Ya‘kūb’ı girü şordı. ‘Avrat eyitdi: “Ne şorarsın (12) **Ya‘kūb** kim ‘**Yūsuf Yūsuf**’ diyü iki bükülüp yatur”

[185b]

(1) didi. Beşîr eyitdi: “Ben Yūsuf’ı muştulayu geldüm.” Anası (2) döndi, eydür: “**İlāhî!** Atanı ol kul kim Ya‘kūb’dan (3) öñdin seni sevindürem” didüñ-idi. Andan Beşîr eyitdi: (4) “Ya ana! Ben senüñ oğluñ Beşîrven” didi. Anası ah (5) idüp yapışdı, kuçdı, yiyisinden Beşîr’i bildi. Anası-y-ıla (6) görüşdiler, ağlaşdılar. Andan Yūsuf’un gönleyin Ya‘kūb’a (7) iletdi. Aldı Ya‘kūb, gözine sildi, gözleri açıldı. (8) Andan du‘ā kıldı, eyitdi: “**İlāhî!** Beşîr’i ölüm esrikliyinden (9) sen bekleğil” didi. Beşîr dahı Ya‘kūb’dan māl almadı, (10) muştuluk du‘ā aldı. **Hikāyet: Lā ilāhe illā’llāh** eydür. (11) **Hak sübhānehu Te‘ālā** bir deñiz yaratdı oddan, gemisi³⁸⁶ (12) ... **Allāh’dı**. Dahı bir deñiz yaratdı sudan, anuñ (13) gemisi³⁸⁷ bi-smi’llāh hāyıldı (?) ya‘nī bunu deyicek ol

[186a]

³⁸³ En‘am suresi, 122. ayetin ilk kelimesi olan “evemen” kelimesi yazmada fāni şeklinde yazılmış.

³⁸⁴ Bu ayet En‘am suresi 122. Ayetin bir kısmıdır, ayetin tamamı şu şekildedir: “Ölü iken dirilttiğimiz ve kendisine, insanlar arasında yürüyeceği bir nur verdiğimiz kimsenin durumu, hiç, karanlıklar içinde kalmış, bir türlü ondan çıkamamış kimsenin durumu gibi olur mu? İşte kâfirlere, işlemekte oldukları çirkinlikler böyle süslü gösterilmiştir.

³⁸⁵ Ü

³⁸⁶ Yazmada: kimse

³⁸⁷ Yazmada: kimse

(1) deñizlere kim girse yunmazdı. Ol gemi üzere bir yeşilce (2) kuş otururdu, andan aşağı³⁸⁸ bir kızılca kuşcıgaz³⁸⁹ (3) otururdu. Ol yeşilce kuş kızılca kuşcıgaz[a]³⁹⁰ ne (4) eyitdi: “Ey benüm kici³⁹¹ karındaşum!” Andan ol kızılca (5) kuş eyitdi: “Sen benden ulusın kim baña kici³⁹² kardaş (6) dirsın” didi. Yeşilce kuş eyitdi: “Ömrün [u]zun mıdur (7) senün?” Ya’nı kızılca kuş eyitdi: “Uzundur.” Andan (8) yeşilce kuş eyitdi: “Ne kadar ‘ömrün vardır?” Kızılca (9) kuş eyitdi: “Mu‘allağda bir yılduz toğar yitmiş biñ yılda bir (10) kez, ben anı altımış biñ kez gördüm” didi. Şimdi yetmiş (11) biñ yıl geçdi kim ol yılduz toğmadı. Ol yeşilce kuş (12) eyitdi: “Ma‘zūr³⁹³ dutğıl kim ol yılduz benven” didi (13) Ol yeşilce kuş **Muhammed Muştafā** cānydı. Ol kızılca

[186b]

(1) kuş **Cebra’ıl** cānydı. Andan **Cebra’ıl** cānı eyitdi: (2) “Gerçek mi eydürsin?” **Muhammed Muştafā** cānı eyitdi: “Belī!” (3) didi. “Gere[k]-ise varğıl, ‘arş altında bir ağaç vardır kıp- (4) kızıl yimişi kızıl ağaçdur. Başında bir ak toğan (5) oturur, aña şorgıl, ol benüm aḥvālüm saña eydü vire” (6) didi. Andan Cebra’ıl cānı uçdı, ‘arşa vardı, (7) gördi, ol toğan ağaç başında oturur, şordı (8) andan: “Yā kuş! **Muhammed Muştafā’nuñ** ‘ömri ne kadardur?” (9) didi. Ol toğan eyitdi: “Ol levhe bak.” Levhe bakdı, (10) gördi kim yazılmış. Eydür, **Tañrı Te‘ālā** Muhammed cānın yitmiş (11) biñ

³⁸⁸ Yazmada: bağa

³⁸⁹ Yazmada: kuşcığan

³⁹⁰ Yazmada: kuşcığan

³⁹¹ Yazmada: keçi

³⁹² Yazmada: keçi

³⁹³ Yazmada: Ma‘duz

dürlü şüretde yaratdı. (12) **Bir kez** göyercin şüretin eyledi, yetmiş biñ [yıl]³⁹⁴ aña (13) tañrılık eyledi. Bir kez **keklik** şüretin eyledi,

[187a]

(1) [altmış biñ]³⁹⁵ yıl aña tañrılık eyledi. Bir kez **bülbül** şüretin eyledi, (2) altmış biñ yıl aña tañrılık eyledi, tā altmış biñ kez (3) bu resme tañrılık eyledi. Yetmiş biñ kez ‘Arabça tesbīh (4) kıldı. Yetmiş biñ yıl Pārsīce tesbīh kıldı. Yetmiş (5) biñ yıl ‘İmrānce tesbīh kıldı. Yetmiş biñ yıl Süryā- (6) nice tesbīh kıldı. Yetmiş biñ yıl Türkice tesbīh (7) kıldı. Ne dürlü diller kim maḥluḳlar anı söyler, ol (8) dilce tesbīh kıldı. **Cebra’ıl** cānı uçdı, **Muḥammed** (9) cānı katına geldi, i’zāz iḳram kıldı. Ammā **Ḥaḳ** (10) **Te’ālā** on sekiz biñ ‘ālem yoḡ-iken bir cevher (11) yaratdı. Andan **Ḥaḳ Te’ālā** aña “söyle” didi. Hīḳ (12) daḥı söyleyici yoḡ-udı. Ol cevher **Muḥammed Muṣṭafā** (13) cānıydı. Bir kez “**Allāh**” didi, yitmiş biñ yıl “**ümmeti ümmeti**”

[187b]

(1) didi. Ümmet daḥı yoḡ-uken cümlesin **Ḥaḳ Te’ālā** (2) bildürdi. Dünyā daḥı yoḡ-iken yetmiş biñ yıldan soñra (3) Tañrı Te’ālā’nuñ bir adın daḥı eyitdi, yetmiş biñ yıl (4) “**ümmeti ümmeti**” didi. [Bārī Te’ālā’dan]³⁹⁶ nidā geldi, eyitdi: “**Yā Muḥammed!** Ben (5) saña ümmetün an dimezin, ümmetüñi nice anarsın?” Eyitdi: (6) “**İlāhī!** Bular yuvlaḳ za’īflerdür, bunları sen yarlıḡa- (7) ḡıl” didi. **Ḥaḳ Te’ālā** eyitdi: “**Yā Muḥammed!** Ümmet demek (8) ne demek olur?” Eyitdi: “**İlāhī!** Gerek kim ümmetüme atalık eyleyem; (9) ya’nī tāyeliḳ eyleyem” didi. Ol sā’at cevher şüret- (10) lü-y-iken **Ḥaḳ Te’ālā** bir aḳ göyercin şüretlü kıldı. (11) Andan ümmeti cānın yaratdı daḥı kıḡırdı. **Ḥaḳ**

³⁹⁴ Ü

³⁹⁵ Ü

³⁹⁶ Ü

Çalap (12) “peygāamberün ümmetin gelün peygāamberünüz katına” didi. Cümle (13) cānlar Muḥammed ümmetünün gögercin şüretlü olup **Muḥammed Muştafā**

[188a]

(1) katına geldiler, bir kezden şalavāt virdiler. **Hak Te‘ālā** (2) eyitdi: “Ya Muḥammed! Ümmetüñi konuqlağıl” didi. Eyitdi: “**İlāhī!** (3) Benüm gücüm yitmez; ben dahı senüñ kulun, ümmetüm dahı senüñ (4) kulundur. Bunları sen konuqlağıl” didi. Ol sâ‘at (5) bir biş hon geldi. Her bir honı on sekiz biñ (6) ‘ālemden ulu-y-ıdı. Ol honuñ biri tolu yılan-ıdı, (7) biri tolu çıyan-ıdı, biri tolu hamīm-ıdı, biri tolu od- (8) ıdı, biri tolu ağu-y-ıdı. Andan **Hak Te‘ālā** buyurdı, (9) eyitdi: “**Yā Muḥammed!** Eyitgil ümmetüñe ol honları yisünler.” (10) Peygāamber ‘*aleyhi*’s-*selām* buyurdı ümmetüne. Göz yumup açınca (11) dükelin yidiler, düketdiler. Andan **Hak Te‘ālā** eyitdi: (12) “Ya Muḥammed! Yılan yidiler, çıyan yidiler, ağu yidiler, od (13) yidiler.” Andan **Muḥammed Muştafā** eyitdi: “**İlāhī!** Yılan

[188b]

(1) yimeselerdi³⁹⁷ sovuḡ günde ābdest alup namāz kılmayalardı. (2) Eger çıyanlar yimeselerdi zekāt virme-yelerdi. Eger hamīm (3) içmeseler ıssı günde yanup yıkılıp hacca varmayalardı. Eger (4) od yimeseler belāya şabır kılmayalardı. Eger ağu içmeselerdi (5) ıssı günde dil tamaḡ depreşüp oruç dutmayalardı. Bu kez (6) **Hak Te‘ālā** buyurdı. Yetmiş biñ nūrdan hon dahı (7) geldi; nūrānī-y-ıdı, sulṭānī-y-ıdı. **Muḥammed** eyitdi: (8) “**İlāhī!** Bu ne honlardır?” Pāzīşāh-ı ‘Ālem eyitdi: “Bu Fātiḡa- (9) nuñ şevābı honlarıdır” didi. Evvel āyet şevābı honın (10) yiyeler şon nefesde ĩmānın şaḡlaya.

³⁹⁷ Yazmada: yimesünlere

İkinci āyet (11) şevābı hının yiyeler sin içinde suvāli āsān (12) cevāb vireler. **Üçüncü** āyet şevābı hının yiyeler kıyā- (13) metde açlık ve susuzluk görmeyeler. **Dördüncü** āyet

[189a]

(1) şevābı hının yiyeler kıyāmetde hisābları geñez ola. (2) **Beşinci** āyet şevābı hının yiyeler terāzūda şevābları (3) ağır ola. Altıncı āyet şevābı hının yiyeler tamu odı (4) bunları göyündürmeye. **Yedinci** āyet şevābı hının yiyeler (5) şırātı geñezlik-ile geçüp uçağa gireler, dīzār göreler. (6) *va'llāhu 'alem bi's-şavāb* **Ammā Tañrı Te'ālā** 'arşı ve kürsi (7) ve uçağı ve tamuyı yaratdı-y-ıdı kim üç yüz biñ (8) yıl dahı yetmiş biñ yıl öñdinden **Muhammed** nūrın (9) yaratdı ve ol yılun deyme bir yıl[ı], dünyānuñ üç [yüz biñ]³⁹⁸ yılınca- (10) -y-ıdı. Andan ol nūr secideye düşdi, girü başın (11) götürdi, sağında bir nūr gördi, solında bir nūr (12) gördi, önlerinde bir nūr gördi, ardında bir nūr (13) gördi, **eyitdi**: “**İlāhī!** “Bu ne nūrlardur?” **Hak Te'ālā**

[189b]

(1) eyitdi: “Senün dört yārun nūrıdur: **Ebū Bekir**, **Ömer**, (2) **Osmān**, **Alī** nūrıdur.” *rızvānu'llāhi 'aleyhim ecma'īn* (3) **Muhammed Muştafā** bunuñ şükrānesi biş kez secide (4) eyledi, her bir secdede toqsan biñ yıl yatdı. Andan (5) **Hak Te'ālā** ol biş kez secideye bu biş vakit (6) namāzı farīza kıldı ümmeti üzerine. Anuñ-çün namāz (7) biş vakıtdür. Yetmiş biñ yıldan soñra **Hak Te'ālā** (8) bir kandīl yaratdı kızıl yākutdan, tışından baksa (9) içi görünürdi, içinden baksa tışı görünürdi. Andan (10) **Hak Te'ālā** **Muhammed**'i dünyādaki şüret gibi şüret (11) kıldı, ol kandīl içine koydı, canlara eyitdi: (12) “Gelün, bu kandīl içindeki dostum **Muhammed**'i teferrüç (13) kılun” didi. Cümle canlar gözleyü geldiler, kandīl kıyında

³⁹⁸ Ü

[190a]

(1) durdılar, bağıdılar kim **Resūlullāh'un** başın gördi, kim (2) gözin gördi, kim yañağın gördi, kim yüzün gördi, kim dişin, (3) kim gözin gördi, kim sağalın, kim bıyığın gördi, kim boğazın, (4) kim boynın, kim arkasın gördi, kim dükeli şüretin, kim (5) gögsün, kim göbeyin dizine deyin gördi, kim fercin, kim (6) sağ uyluğın gördi, kim şol uyluğın, kim incigin, (7) kim topuğın gördi, kim sağ kolın, kim şol kolın gördi, kim (8) sağ ayağın, kim şol ayasın gördi, kim sağ el barmağların, (9) kim şol el barmağların, kim sağ el arkasın, kim sağ (10) el barmağların, kim şol el arkasın, kim (11) sağ eli tırnağın, kim şol eli tırnağın gördi. **Ammā** (12) ol cānlar kim başın gördi sultānlar oldılar, kaçın (13) gören nak[k]āşlar oldılar, gözin görenler baylar oldılar, yañağın

[190b]

(1) görenler 'ākıllar oldılar, yüzün gören pāzişāhlar oldılar, (2) dişin görenler görkölüler oldılar, bıyığın görenler vezīrlər; (3) sağalın görenler bahādurlar oldılar, cümle şüretin görenler (4) peygāmbərler oldılar, kulağın görenler 'at[ı]ārlar ve tabībler ol- (5) dılar, boğazın görenler oruç dutucılar oldılar, arkasın gören- (6) ler cōmerd oldılar, gögsün görenler 'ālimler oldılar, karnın (7) görenler bahīller oldılar, göbeyin, dizin görenler 'āşīler oldılar, (8) ferci tışına bağanlar kāfirler oldılar, sağ uyluğın gören (9) ekinciler oldılar, şol uyluğın gören yoksullar oldılar, inciyn (10) görenler culāhlar oldılar, tabanın görenler revendeler oldılar. Bir (11) bölük cānlar baķamadılar, girü döndiler, kaçdılar. Anlar ıklık- (12) cılar, kōpuzcılar oldılar. Muşannif eydür: "Eger tevbe kılmazları- (13) sa bayık kāfir oldılar." Ne'uzübillāhi **Resūl 'aleyhi's-selām**

[191a]

(1) eydür: “Her kim bir ıklık ya bir kıpuz niyise altmış hac (2) itmiş müzid ola dağı on biñ akçe şadağa vir- (3) mişce dağı altmış yıl tã‘at kılmışca müzid ola (4) dağı altmış yıl gâzâ eylemişce müzid ola” didi. Ça- (5) lıcılar şamu içinde dilkü şüretinde olalar; oyuncılar, (6) ıralcılar maymün şüretinde olalar; temâşâya başkanlar boyun- (7) larına zebânîler, yılanlar aşalar, eydeler: “Anda teferrücler (8) gördünüz imdi şamu teferrücin dağı görün” diyeler. **Ammâ** (9) ol ‘avratlar kim erinden ayruğ-içün düzine, yüzün (10) görkülü kıla, [zebânîler]³⁹⁹ şamu içinde ol yüzi tağlayalar, eydeler: (11) “Dünyâda teferrücler eyledünüz imdi şamu teferrücin dağı (12) görün.” **Ammâ** ol ‘avratlar kim düzünmegi eri içün (13) ola ve hem kendü şâliha ola, tamâm şerî‘at hükmin

[191b]

(1) duta. Ol peygamber kıızı **Fâtıma** bile uçmak tuvağın (2) uçmak örtünüp uçmağa bile vara, **Hak Te‘âlâ** andan (3) râzî ola. Nice ‘avratlar kıyâmet güninde rüsvây (4) olalar, ne kim işler-ise erenleri bile eyde kim: “Ben seni (5) toğru şanurdum, git, baña görünme kim ben senden bîzâ- (6) rın” diye. Ammâ **Hak Te‘âlâ** çün kim canları yarattı. (7) Cânlar peygâamberlü peygâamberi katına geldiler. **Muhammed** ümmetüni (8) kığırdı. Cümle ümmetler geldiler, **Muhammed’ün** kanadı altına (9) girdiler. Kâfirler cânları saçıldı, şöyle durdı; (10) kâfirler cânı üzerine busaruk düşdi, vakit vakit (11) üstlerine acı yiller eserdi dağı on sekiz (12) biñ ‘âlem yoğ-ıdı. **Ammâ** ölüm bir qarica qarlagücü gibi (13) havâda otururdu, cânlar üzere ayrı ayrı bakar-ıdı.

³⁹⁹ Ü

[192a]

(1) Ol cānlar dilsüzler-idi. **Hak Te'ālā** ölüm yarattı, (2) dirlik daḥı yarattı. Nite kim **halaka'l-mevte me'l-hayāte**⁴⁰⁰ (3) Ya'nī, “yaratdum ölümü andan dirlik” didi. Andan **Hak** (3) **Te'ālā** on sekiz biñ 'ālemi yarattı. Andan nidā geldi (4) cānlara: “Sizün-çün bir dünyā yaratdum, varun, anı teferrüc (5) kılun.” Cānlar cümlesi dünyāya geldiler, üç biñ yıl (6) teferrüc kıldılar. Andan **Hak Te'ālā** cānları girü kığır- (7) dı. Bir bölük cānlar dünyāda kaldılar, girü gelmediler. (8) Andan **Hak Te'ālā** eyitdi: “Ey cānlar! Ben sizün- (10) çün sekiz uçmaḡ yaratdum, girün, teferrüc kılun” didi. (11) Andan uçmaḡa girdiler. On bölükde toḡuz bölüḡi (12) uçmaḡda kaldılar, bir bölüḡi uçmaḡı kabūl kılmadılar, (13) “bize dīzār gerek” didiler. Anlar 'āşıḡlar cānlarıdır.

[192b]

(1) Andan Melik **Te'ālā** cümle cānları dirşürdi, [iki]⁴⁰¹ kapu göster- (2) di. Bir kapuda Rızvān adı yazılı, bir kapuda Şeyṭān adı (3) yazılı. Cānları sürdiler ol kapulara, iletdiler; delim cān- (4) lar şeyṭān kapusına [uḡradı].⁴⁰² **Cebra'ıl** bir göz götürdi, döge (5) gördi, döge gördi, yenemedi. Üküş cānlar Şeyṭān (6) kapusından girdiler, bir nice cānlar Rızvān kapu- (7) sından girdiler, bir buñar gördiler. Ol bınār 'ilim (8) şarābından idi. Ol cānlar ol şarābdan kim (9) bir tulḡuḡ içdiler. Kim bir senük içdi, kim (10) bir bardaḡ içdi, kim bir içim içdi, kim aḡzına (11) aldı, yutmadı. **Ammā** ol kim bir tulḡuḡ içdi, 'ālim (12) oldu; ol kim bir sünük içdi, andan aṣaḡa oldu; (13) ol kim bir bardaḡ içdi daḥı aṣaḡa oldu; ol

⁴⁰⁰ Mülk suresi 2. ayet: “Ölümü ve hayatı yaratan O'dur.”

⁴⁰¹ Ü

⁴⁰² Ü

[193a]

(1) kim bir kez yutdı, ol daḥı ezginek ‘ālim oldı; (2) ol kim yutmadı, ol ‘ilme başladı daḥı ölüm irişdi, (3) irmedi. Şimdiki ‘ālimler daḥı bu tertīb üzeredür. (4) *va’llāhu ‘alem bi’ş-şevāb Ammā Tañrı Te‘ālā* öyle hüküm (5) kıldı kim BeşİR Yūsuf’a vardı. **Yūsuf** eyitdi: “Kandan (6) gelürsin?” BeşİR eyitdi: “Ken‘ān’dan gelirin **Ya‘kūb** katından.” (7) **Yūsuf** eyitdi: “Yalan söylersin, ölürsen niyyetdür” didi. (8) BeşİR “yok yalan degilin” didi. **Yūsuf** eyitdi: “Benüm (9) bir tonum, bir tācum vardur; kimün kim başına ve egnine (10) olıcaḡ gelürse Ya‘kūb andandur” didi. Getürdiler (11) başına, egnine olıcaḡ geldi. Andan Yūsuf geldi, (12) ḥil‘atlar virdi, ḥoş dutdı. Kaçan kıyāmet günü (13) ola, mü’minler eydeler: “Bu baylar yoḡsulları ḥoş

[193b]

(1) dutmaz oldılar. Meyer ta‘āmları ḥarām ve gönülleri fużül (2) oldı, anuñ-çün **Ḥaḡ Te‘ālā** anı yoḡsullara revā kılmaz.” **Ammā** (3) bir zāhid var-ıdı, dört yüz yıl ‘ibādet kılmışdı. Tañrı (4) Te‘ālā nidā kıldı aña kim: “Yā zāhid! Gerekse uçmaḡa dünyāda (5) gir gerekse āḥiretde.” Zāhid eyitdi: “Şimdi girürin” didi. (6) Uçmaḡ kapusına vardı, nidā geldi girü kim: “Benüm fażlum-ıla (7) gir.” Zāhid duru ḡaldı eyitdi: “**‘İlāhī!** Senüñ fażlun birle (8) uçmaḡa girersem benüm dört yüz yıllık ‘ibādetüm fażlı ḡanı?” (9) didi. Andan **Ḥaḡ Te‘ālā** eyitdi: “Vargıl, girü ḡulluḡ ḡılḡıl.” (10) Girü geldi, ‘ibādete başladı. Kıılırken **Ḥaḡ Te‘ālā** aña (11) diş aḡrısın virdi, eyle kim ḡarārı ḡalmadı. **Cebra’ıl** (12) ‘aṡṡār şüretinde zāhid ḡatına geldi. Zāhid eydür: “[Yā ṡabīb!]⁴⁰³ Dişüme (13) kefāret eylegil.” Cebra’ıl eydür: “Ne virürsin?” Zāhid eydür:

⁴⁰³ Ü

[194a]

(1) “Dünyâlıgum yokdur.” ‘Atṭār eydür: “Āḥiretlık dahı alurvan.” (2) Zāhid orucı şevābın virdi, ‘atṭār azırgandı; (3) şadaķası şevābın dahı virdi, yine ‘at[ṭ]ār azırgandı; (4) andan cümle dört yüz yıllık şevābın virdi. **Cebrā’īl** (5) ‘*aleyhi’s-selām* bir kez urdı, dişi aķrısı gitdi. (6) Bir kez yine [dişi]⁴⁰⁴ aķrıdı. ‘Atṭār girü geldi. Zāhid eydür: “Dişüme (7) kefāret eyle.” ‘Atṭār eyitdi: “Ne virürsin?” Zāhid eydür: “Bir (8) dişüm aķrısı gitmeye dört yüz yıllık ‘ibādet virdüm, (9) key oldı, yine bir dişüm aķrıdı, [aṇa]⁴⁰⁵ vireceyüm yokdur” didi. (10) ‘Atṭār eyitdi: “Ey bī-çāre! Dört yüz yıllık ‘ibādeti (11) bir dişe virdün, kanı kalan dişlerün şükrānesi, kanı (12) kalan endāmlarun şükrānesi?” Zāhid bildi kim **Taṇrı Te‘ālā-** (13) **nuñ** fazlından artuķ çāre yokdur. Buğur ağlamağa meşğül

[194b]

(1) oldı. **Ammā** bir gün Bāyazīd eydür: “İlāhī! Senüñ raḥmetün (2) çokluğın⁴⁰⁶ ḥalāyığa eydi vireyin, hīç kimse saña secide (3) kılmasun” didi. Andan **Ḥaķ Te‘ālā** eyitdi: “Ben dahı yā Bā- (4) yazīd! Senüñ yüz ‘amelüñi⁴⁰⁷ ḥalka eydi vireyin, ḥalāyıķ (5) seni taş-ıla öldürsünler” didi. Bāyazīd eyitdi: “Zinhār, (6) kimseye nesne dimeyüm” didi. **Ḥaberde gelmişdür kim** Nūḥ (7) Peyğāmbere ‘*aleyhi’s-selām* kavmın yiñemedi. Nūḥ’a çok mekir (8) kıldılar. **Cebrā’īl** ‘*aleyhi’s-selām* uçmaķdan sāc ağacı (9) toḥmın getürdi. Nūḥ anı ekdi. Kırķ yılda bir ağaç (10) oldı. Ol ağaç-ıla gemi yapdı, eyitdi kim: “Ṭūfān (11)

⁴⁰⁴ Ü

⁴⁰⁵ Ü

⁴⁰⁶ Yazmada cim harfinin noktası unutulmuş.

⁴⁰⁷ Yazmada: ‘amerñi

olıcakdur” didi. Ol kırk yıl içinde hîç ‘avrat (12) oğlan toğurmadı. Nūḥ ‘*aleyhi’s-selām*’
gemi yapmak buyur- (13) dı, ḥalāyık gülüşürler-idi. Ol geminūñ uzunı biñ

[195a]

(1) iki yüz arşun-udı, eni altı yüz arşun-udı. (2) Ol kāfirler<ün> yabāna varasın gelecek
ol geminūñ (3) içine varurlar, otururlar-ıdı. Gemi yedi ṭabaḳa-y-ıdı. (4) İçin necis-ile
ṭoldurdılar. Andan ol kāfirler cümlesi (5) uyuz oldılar. Bir oğlan gemide ol necise
düşdi, (6) ol dahı katı uyuz-udı, teni şapasağ oldı. Andan (7) bu kāfirler eyitdiler: “Bu
geminūñ içindeki necāset (8) kefāretmiş” diyü birbirine ḥaber virdiler. Andan **Cebra’-**
(9)īl ‘*aleyhi’s-selām*’ geldi, eyitdi: “**Yā Nūḥ!** Ol gemi- (10) deki necisleri bunlara şatgıl,
çanağın ṭolu altun vir- (11) gil, eksüye virmegil” didi. Andan kāfirler gelürler- (12) di,
bir çanaḳ altun getürürler-idi, necislerin (13) şatun alurlar-ıdı, uyuzlarına dürterlerdi,
gider-idi.

[195b]

(1) Eyitdiler: “Biz Nūḥ’a gülerdük illā gülücü biz olduk” (2) didiler. Eydür, gemide hîç
necis ḳomadılar, altun (3) berāber şatun aldılar. Tā ḥad şöyle oldı kim gemiyi (4) yedi
kez su-y-ıla yayḳadılar, ol suyu dahı çanağın (5) altun berāber⁴⁰⁸ aldılar, dürtündüler.
Ammā kaçan kim mü’minler (6) göñlin şeyṭān ṭolu yazuḳ ḳılsa mü’min pişmān (7) olup
tevbe ḳılsa istiğfār eylese **Ḥaḳ Te’ālā** (8) anuñ yazuğın giderür, yirine nūr ṭoldurur ve
ma’rifet (9) ṭoldurur. Niçin kim Nūḥ Peyğāmbere kāfirleri ḥacıl ḳıldı? (10) Şeyṭān dahı
şöyle ḥacıl oldı. Ḥaberde gelmişdür: (11) ‘Alem fahrı **Muḥammed Muṣṭafā** ḥazretinden
ṣalla’llāhu (12) ‘*aleyhi ve sellem*’ mi’rāca varduğında dünyā göğine varıcak (13) baḳdı,
gördi, bu yedi ḳat yir dünyā gögi ḳatında

⁴⁰⁸ Yazmada: bezāber

[196a]

(1) bir halka gibiydi. **Cebrā'îl** 'aleyhi's-selām iki kanadın (2) açdı, dünyā göyin tamām kapladı. **İkinci** göge (3) varıcağ girü bağıdı, dünyā gögi dahı yedi kat (4) yir anuñ katında bir yazıda halka gibiydi. **Üçünci** (5) göge vardılar, bağıdı, ikinci gök dahı dünyā (6) gögi dahı yedi kat yir anuñ katında Kāf tağı (7) katında bir kuş oturur gibi-y-idi. **Dördünci** göge (8) vardı, bağıdı, aşağı gökler ve yedi kat yir (9) anların katında bir yazıda bir çādur dutulmuş gibiydi. (10) **Cebrā'îl** 'aleyhi's-selām iki kanadın yaydı, (11) dördünci kat gögi kapladı. **Beşinci** göge vardılar. (12) Girü bağıdı, aşağı gökler ve yedi kat yirler (13) anuñ katında bir yazıda hardal dānesi gibiydi.

[196b]

(1) **Altıncı** göge vardı, bağıdı, ol geçdügi gökler ve yedi (2) [kat]⁴⁰⁹ yirler katında bir hardal dānesi gibiydi. **Cebrā'îl** (3) 'aleyhi's-selām girü iki kanadın yaydı, cemi'in kapladı. (4) **Yedinci** göge vardılar, bağıdı, altı kat gökler ve yedi (5) kat yirler yedinci gögün katında bir taru kadarınca-y-ıdı. (6) **Cebrā'îl** girü iki kanadın açdı, yedinci gögi kapladı. Andan (7) **Muhammed** Muştafā şalla'llāhu'aleyhi ve sellem yedi (8) [kat]⁴¹⁰ göklerden geçdi, bir yazıya irdi kim aña **Ufıķı'l-** (9) **'Ālā** dirler. Anuñ [evvelki]⁴¹¹ yedi kat gök (10) ve yedi kat yir anuñ katında bir yazıda bir hardal (11) danesi gözüyür gibiydi. **Cebrā'îl** 'aleyhi's-selām girü (12) iki kanadın yaydı, dükelin kapladı. Andan **Hāzret-i** (13) **Resūl** ol yazıdan geçdi, **Sidretü'l-Müntehā'ya**

⁴⁰⁹ Ü

⁴¹⁰ Ü

⁴¹¹ Ü

[197a]

(1) vardı. Ol bir ağaçdur kim yedi kat gökden (2) bitmiş-idi, budakları ‘arş ayağındadır. Dahı bir kavulda (3) eydürler kim: “Gögi ‘arşda berkinüpdür, budakları (4) Me’vâ uçmağın örtüp durur” dirler. Kavlehu Te‘ālā: (5) “‘İnde Sidretü’l-Müntehā ‘İndehā cennetü’l-Me’vā”⁴¹² Sidretü’l- (6) Müntehā’nuñ sekiz yüz biñ budağı var. Ulu her budağınun (7) sekiz yüz biñ kici budağı var. Her budağda sekiz yüz (8) biñ çeşme vardır. Her çeşmede sekiz yüz biñ yapra- (9) ğı var. Her bir yaprak üstünde altmış biñ ferişteh var. (10) Her feriştenün ululuğı Cebrā’ıl kadardur. Kavlehu Te‘ālā: (11) “Vemā ya‘lemü cünüde rabbike illā hū”⁴¹³ Tañrı’nuñ çerisin (12) bilmeyeler yā Muḥammed, illā, meyer girü Tañrı bile. Ammā kaçan (13) mü’minler ramazān orucu dutsalar terāvīḥ kılp

[197b]

(1) Qadir gicesine irseler Sidretü’l-Müntehā’da sekiz yüz biñ (2) köşükler vardır. Üstünde ol köşükler kim altundan, kimi (3) gümüşden, kimi incüden, kimi zümürütten, kimi yākutdan, (4) kimi gevherdendür. Her bir kişinün ol köşükler içinde (5) sekiz yüz biñ çadırıları vardır. Her çadırın sekiz (6) yüz biñ kapısı vardır. Her kapuda sekiz yüz biñ (7) halkalar vardır; kimi altundan, kimi gümüşden, kimi yākutdan, (8) kimi incüden, kimi zümürütten, (9) kimi cevherden. Her kapusunda sekiz yüz biñ feriştehler (10)

⁴¹² Necm suresi, 14.-15. ayet: “Sidre ağacının yanında ki onun yanında huzur içinde kalınacak cennet vardır.

⁴¹³ Bu ayet Müdessir suresi 31. ayetin bir kısmıdır, ayetin tamamı şu şekildedir. “Biz cehennemın işlerine bakmakla ancak melekleri görevlendirmişizdir. Onların sayısını da inkârcılar için sadece bir imtihan (vesilesi) yaptık ki, böylelikle, kendilerine kitap verilenler iyiden iyiye öğrensin, iman edenlerin imanını arttırsın; hem kendilerine kitap verilenler hem müminler şüpheye düşmesinler, kalplerinde hastalık bulunanlar ve kâfirler de: “Allah bu misalle ne demek istemiştir ki?” desinler. İşte Allah böylece, dilediğini sapıklıkta bırakır, dilediğini doğru yola erdştirir. Rabbinin ordularını, kendisinden başkası bilmez. Bu ise, insanlık için ancak bir öğüttür.”

çıkarlardı. [Degme ferîşteh başında]⁴¹⁴ nûrdan birer tâc geyürler, eginlerine yetmiş (11) biñ kat hulle getür[ür]ler, alınlarında bu yazılıdur kim: (12) “İzyağşe’s-sidrate mâ yağşâ”⁴¹⁵ Kaçan kim Qadr gicesi (13) gele **Cebrâ’îl ve Mîkâ’îl ve İsrâfîl ve ‘Azrâ’îl**

[198a]

(1) alurlar, Sidretü’l-Müntehâ’yı ferîştelerin bu ümmete inerler, namâzı (2) qadrî bile kıllurlar, cümle tâ’atların ve şenâların er- (3) lerden ve ‘avratlardan ne kadar kim ol ‘ibâdetde bile (4) bulunursa bulara üleşdürürler, ol köşükleri ve ol çadır- (5) ları cümle bunlara bağışlarlar. Andan **Ta’îrî Tebâreke** (6) ve **Te‘âlâ** bunları qabûl kıllur, yarlıgar. Kaçan irte olsa (7) **Cebrâ’îl** ‘aleyhi’s-selâm kığırur, eydür: “**Er-raḥîl er-raḥîl**”⁴¹⁶ (8) Ya’nî, göçün⁴¹⁷ göçün. Ya’nî, “yâ ferîştehler! Girü gidelüm” dir. Andan (9) ferîştehler eydürler: “Yâ **Cebrâ’îl**! Bu dün ümmete Hâk Te‘âlâ (10) ne kıldı?” dirler. **Cebrâ’îl** ‘aleyhi’s-selâm eydür: “Bu dün (11) Hâk Te‘âlâ cümle ümmeti yarlıgadı.” Andan bu yarlıganmağı (12) dünyâ gögi işidür, sevinür, ditrer. **İkinci** gök işidür, (13) sevinür. **Üçünci** gök işidür, kırk güne degin bereket

[198b]

(1) gelmez. Kaçan kıyâmet günü olsa bir namâz kılmaz kişi yetmiş (2) ev şolundan ve yetmiş ev şağından tamuya bile ilede (3) qonşularından. Kaçan Resûl ḥazreti bu sözi didi, (4) **Hâk Te‘âlâ** Qur’ân’da didi: “**Velâ teziru vâziratüv** (5) **vizra uḥrâ**”⁴¹⁸ Ya’nî, “bir kimsenüñ yazuğı-y-ıla bir kimseyi dahı (6) qınamayam”⁴¹⁹ didi. “**Yâ Resûlullâh!** İmdi

⁴¹⁴ Ü

⁴¹⁵ Necm suresi, 16. ayet: “O an sidreyi bürüyen bürümüştü.”

⁴¹⁶ Göçün göçün.

⁴¹⁷ Yazmada cim harfinin noktası unutulmuş.

⁴¹⁸ İsrâ suresi 15. ayetin bir kısmı, “Hiç kimse başkasının günah yükünü üstüne almaz.”

⁴¹⁹ Yazmada: qanamayam

bu nedür ki yetmiş (7) ev şağından ve yetmiş ev şolundan tamuya bile varalar, (8) dırsın” didiler. Anda Resül ‘*aleyhi’s-selām* dört ölmüş (9) koyun buyurdı kim sıra sıra aşı koyalar. Aşdılar dağı (10) ol etler yiyidi, kırt düşdi, ol dükeli kavumlar (11) geldiler, eyitdiler: “**Yā Resūlullāh!** Ol maħalle kavmı (12) yiyiden oturamaz oldılar, şehir yiyiden helāk oldu” didiler. (13) **Resül ‘aleyhi’s-selām** eyitdi: “Ol gövdeler hoz kendü

[199a]

(1) siñirlerinden aşılımışdur, sizler niçün ‘āciz (2) olursız?” didi. “Ol bī-namāzlar dağı kıyāmet (3) güninde ve hem sin içinde öyle yiyiye konuşların şöyle (4) helāk kıla nite kim şol gevdeler yiyiden şehir helāk (5) kıldı” didi. Kemā kıale’n-nebiyyü ‘*aleyhi’s-selām*. Nite kim (6) peygamber buyurur: “**Men māte min ġayri’l-cemā’ati rā- (7) taḥtihi levkāne lehü melāi’l-arzı ‘amelen**”⁴²⁰ Ya’nī, “her (8) kim cemā’atden ayrılса [uçmak yiyisin bilmeye]⁴²¹ yir yüzi tolu ‘amel kılursa” didi. (9) *Ne’üzü billāhi min zālīk* **Haberde gelmişdür kim** bir kişı (10) var-ıdı, aña Ebū Bekir <ve> Varākī dirler-idi. Dünyādan (11) sefer kıldı. Bir oğlancuğı var-ıdı. ‘Avratına vaşıyyet (12) eyledi kim medreseden ayruķ yol göstermegil, ‘ilmden (13) artuķ kelici bildürmegil. “Eyer bu vaşıyyetüm dutmazsan

[199b]

(1) yarın saña da’vici olam” didi. Hem ‘avrat dağı (2) ol vaşıyyeti şakladı, oğlın Zımışķ şehrinde ‘ilim (3) okumağa virdi. Oğlan bir laṭīf ‘ālim oldu ve hem (4) görkülü-y-idi. Bir gün eydür: “Yā ana! Ben Bağdād’a varurın.” (5) Anası rāzī olmadı, “bunda okuğıl”

⁴²⁰ Her kim cemaatten ayrı olarak ölse ve yeryüzü kadar amel işlemiş olsa ben onu daha aşağıda görürüm.

⁴²¹ Ü

didi. Oğlan söz (6) eslemedi. “Sen bilmezsin yâ ana, ‘ilim ğurbetde yeg (7) hâşıl olur” didi. Anasından uğurlayın gitti. Anası (8) tıydu, feryâz kıldı, istedi, bulamadı, Bağdâd yolına (9) vardı, eydür: “**İlâhî!** Oğlumı sekitgil, girü gelsün.” Hem (10) kâfile geldi. Şordı. Kâfile eyitdi: “Biz Bağdâd’dan (11) çıkıyorurduk ol şehre girdi.” Anasınıñ göñli (12) yavuz oldu. Yaramaz du‘â kıldı. Ol oğlan şehre (13) girdi, bir arada yatdı. Ol gice kudreti-y-ile

[200a]

(1) uğrılar halîfenüñ hazînesin delmişler, mälların almışlar. (2) İrte oldu, halîfe buyurdu kim: “Şehirde ne kadar ğarîb (3) var-ısa pâyendânsuz getirün” didi, istedi. Hîç kimse (4) bulamadılar illâ ol oğlanı buldular. Aña pâyendâlar boynuna (5) ip dağup, elin ardına bağladılar, halîfe katına iletdiler. (6) Halîfe şordı: “Kanı mälum?” didi. Bu oğlan eyitdi: (7) “Va’llâhu ben medrese yolundan artuğ yol bilmezsin, (8) ‘ilimden artuğ kelecı bilmezsin” didi. Halîfe eyitdi: (9) “Bu tavarı görün, sözine bakun, öldürün” diyü buyurdu. (10) Meydâna iletdiler, elin ayağın kesdiler. Oğlan eyitdi: (11) “Ata ana sözün sına şöyle olur” didi. Bırakdılar. Meydânda (12) yatdı. Susuz üç gün getdi. Her kim aña ta‘âm (13) ve su iletse anuñ dağı elin ayağın keserlerdi,

[200b]

(1) “anuñ-ıla hem-bâzdur” dirler-idi. Ol anda aç susuz (2) yatur-ıdı. Ol şehir[de] bir şeyh var-ıdı, Manşür dir- (3) ler-idi. Bir gice **Peygamber ‘aleyhi’s-selâmı** düşünde (4) gördi. Eydür: “Yâ Manşür! Vargıl, ol oğlanuñ ne hâceti (5) var-ısa revâ kılgıl” didi. İrte oldu. Manşür meydâna (6) geldi, eydür: “Yâ oğlancuğ! Ne hâcetüñ vardur?” Eydür: (7) “Yâ Manşür! Girü döngil yoksa saña dağı belâ deyer” didi. (8) Manşür eyitdi: “Ben **Peygamber** destür-y-ıla geldüm, ne (9) hâcetün vardur, digil” didi. Oğlan eydür: “Yâ

Manşūr! (10) Beni uğurlağıl, Dımışik’a iletgil. Elüm ayağum gitdiyse (11) ĩmānum gitmedi, varayım, anamdan yazuğumı dileyeyim.” (12) Andan şöñra Manşūr oğlanı uğurladı, Zımışik’a (13) getürdi. Oğlan eydür: “Yā Manşūr! Beni dünle iletgil,

[201a]

(1) eyitmesünler kim bu ‘ilim öğrenmege varmamış, uğrıluk eylemeye (2) varmış” diyeler. Hem dahı dünle anası maķāmına vardılar, (3) taşradan çağırdı, “ķapuyı açun” didi. Anası ağlayu, (4) zār zār, oğul oğul diyü otururdu. Nā-gāh taşradan (5) ün eşitdi, eyitdi: “Kimdür göynüp duran, oğlancuķsan (6) ķişı ķapusın ķaçan kimdür. Yine çağırdı, bu āyeti (7) okudı kim: “**Ve ķadimnā ilā mā ‘amilū min ‘amelin fece‘alnāhū (8) hebāem menşūrā**”⁴²² Andan durdı, anası ķapu açdı, (9) eydür: “İçerü girgil.” Oğlan eyitdi: “Ayağum yok, necesin (10) gireyin.” Anası eydür: “Elūñ berü [vir.” Oğlan eydür:] “Elüm dahı yok, ne (11) vireyin” didi. Buğur oğlı-y-ıduğın bildi, anası (12) feryāz itdi, çağırdı, düşdi, uşşı gitdi. (13) Kāçan kim uşşı geldi, eyitdi: “İlāhī! Oğlumu sekitgil”

[201b]

(1) didi. “Çalabum bunı sen böyle mi ķıldun?” Öyle deyicek (2) hātifden āvāz geldi, eydür: “Her kim atasına, anasına (3) ‘āşī olsa dünyāda böyle eylerüz.” İmdi ey mü’minler! (4) Ata ana haķķın key bilmek gerekdür. **Haberde gelmişdür:** (5) ‘İbādet ya’nī, ķulluk biş dürlüdür: ‘Ālimler yüzine (6) baķmak ‘ibādetdür, muşhaf yüzine baķmak ‘ibādetdür, (7) ata ana yüzine baķmak ‘ibādetdür.⁴²³ Bu biş nesne (8) ķulluķdur. **Haberde gelmişdür: Hāķ Te‘ālā** bir ferişteh (9) yaratmışdur, anuñ dört ķanadı vardur;

⁴²² Furkan suresi 23. ayet: “Yaptıkları her işi ele alır, onu toz duman ederiz.”

⁴²³ Kulluk beş türlüdür denmesine rağmen üç tanesi söylenmiş, iki tanesi söylenmemiştir. Bu bölüm Ü’de de yok.

biri mağribde, (10) biri maşrıqda, biri göklerde, bir kanadı **Muhammed** (11) **Muṣṭafā** türbesi üzerindedir. Kaçan bir mü'min (12) şalavāt virse ol ferişteh ditrer, andan gökler (13) ditrer tā 'arşa deyin. Ol kanad kim türbe üzerinde-

[202a]

(1) dür, ol dahı ditrer. Andan ol ferişteh eydür: (2) “**Yā Resūlallāh!** Senüñ ümmetünden bir mü'min şalavāt (3) getürdi, beni ditremek dutdı tā 'arşa deyin.” Böyle (4) ditrerler. Andan **Muhammed Muṣṭafā** eydür: “Yā ferişteh! (5) “Sen tanuk olğıl kim ümmetüme bayık şefā'atüm deye.” (6) **Haberde gelmişdür:** Bir gün peygāMBER 'aleyhi's-selām (7) otururdu şahābeler birle. Bir 'Arab geldi, Resūl'e (8) du'ā kıldı, andan namāz kıldı, elin getürdi, eydür: (9) “**Yā Rabbi!**” İkinci kez girü eyitdi: “**Yā Rabbi!**” Üçünci kez girü (10) eyitdi: “**Yā Rabbi!**” Andan **Resūl** 'aleyhi's-selām tebessüm (11) eyleyü gülümsindi. Andan 'Arab eydür: “**Yā Resūlallāh!** (12) Ben 'ilim öyrenmiyüp dururın, yañlış mı eyitdüm, bildüğim (13) şol kadardur ancak” didi. Andan **Resūl**

[202b]

(1) 'aleyhi's-selām eydür: “Yā 'Arab! Kaçan kim sen yā Rabbi” didün (2) ol vardı, göklerden geçdi, cümle hicāblardan (3) geçdi, uçmağdan ve kürsiden geçdi, tā 'arşa vardı. (4) Andan **Hak Te'ālā** nidā kıldı, eydür: “Kandan geldün?” (5) dir. Ol hoz bilür, Tañrı'dur. Eydür: İlāhī! Senüñ (6) hazīneñden⁴²⁴ gelürven kim ol mü'minler göñli- (7) dür.” Hak Te'ālā eydür: “Ne görkülü 'amelsin, 'arş (8) kandiline girgil, seni deyin yarlıgadum” dir. **Kāle'n-nebiyyü** (9) 'aleyhi's-selām eyitdi: “Benüm ümmetüm üç bölükdür: Bir (10) bölügi feriştehlere beñzer, bir bölügi peygāMBERlere beñzer, (11) bir bölügi ilkılara beñzer. Ammā ol bölük kim feriştehlere (12) beñzer; bularun himmetleri

⁴²⁴ Yazmada ze harfinin noktası unutulmuş.

tesbîh, tehlîl, taḥmîd, temcîddür. (13) Ol bölük kim peygâmlere beñzer; bularun himmetleri

[203a]

(1) oruçdur, namâzdur, ağlamakdur. O bölük kim ilkılara (2) beñzer; bularun himmetleri yimek, içmek ve kösülüp yatmakdur. (3) **Ammā sübhāna'llāh** demek tesbîhdür, **velḥamdülillāhi** demek (4) tehlîldür, **velā ilāhe illā'llāhi vallāhu ekber** taḥmîd- (5) dür, **velā ḥavle velā kuvvete illā billāhi'l-‘aliyyil ‘aẓîm** (6) temcîddür. **Ammā** sübhāna'llāhi velḥamdülillāhi göñülde- (7) dür, lā ilāhe illā'llāh dildedür, vallāhu ekber yürekdedür, (8) **velā ḥavle velā kuvvete illā billāhi'l-‘aliyyil ‘aẓîm** (9) cān kıatındadır. Her kim sübhāna'llāhi velḥamdülillāhi (10) dise anuñ göñli ölmeye göñüller öldüyi gün. (11) Kaçan kim cān dirilüp neza‘ ḥālinde yürece gelse (12) aña deyin kavumların ve oğlancukların bilür, biraz meyli (13) olur. Kaçan yürece gelse kavumların ve oğlanların ve mālın

[203b]

(1) bilmez olur. Ammā kaçan kim sübhāna'llāh dise buları bil- (2) mek dahı kıalmaya. **Lā ilāhe illā'llāh** dildedür, lā ilāhe (3) illallāh diyince ĩmān aḥsende ola. Va'llāhu ekber (4) yürekdedür, va'llāhu ekber diyince şeyṭān vesvese (5) kılmaya. Velā ḥavle velā kuvvete diyince sinlesinüñ ilk (6) gecesi kıutlu ve mübārek ola Allāhu Te‘ālā’nuñ faẓlı-y-ıla (7) ve bu kelimelerün berekāti-y-ile. **Ammā Tañrı Te‘ālā** ma‘rifeti (8) dört yirde kıomışdur: Biri ĩmān ma‘denidür, anuñ (9) yiri göñüldedür. Kıavlehu Te‘ālā: “**Ḥabbebe ileykümü'l ĩmāne** (10) **vezeyyenehü fī kıulübiküm**”⁴²⁵ İkinci ĩslām ma‘denidür, ol (11) gözdedür. Kıavlehu Te‘ālā: “**Efemen şeraḥa'llāhü şadraū** (12) **lil'islāmi fehüve ‘alā**

⁴²⁵ Hucurât suresi 7. ayet: “Allah, size imanı sevdirdi ve onu kalplerinizde müzeyyen kıldı.”

nūrum mir rabbih”⁴²⁶ Üçüncü yürekdedür. (13) Kavlehu Te‘ālā: “Mā kezebe’l-fu’ādu mā ra’a”⁴²⁷ Dördüncü

[204a]

(1) dildedür. Kavlehu Te‘ālā: “İnnemā yetezekkeru ülü’l elbāb”⁴²⁸ (2) Kāle’n-nebiyyü ‘aleyhi’s-selām evḥā Allāhu Te‘ālā ile Mūsā (3) bin ‘İmrān’ı şalavātu’llāhi ‘aleyhi kāle yā Mūsā elḥamsü (4) minke kāle Mūsā yā İlāhī mā el-ḥamsetü minke kāle (5) Mūsā erraḥmetü minnī ve’l-‘ibādetü minke ve’l-ḳazāyü minnī (6) ve’r-rızāyü minke inne ‘amtü minnī ve’s-şükür minke el-ḥannetü minnī (7) ve’ttā‘atü minke ve’l-‘icābetü ve’ddu‘āyü minke⁴²⁹ şadaḳa (8) resūlullāhi Allāhu Te‘ālā Mūsā’ya vahiy kıldı, eyitdi: (9) “Yā Mūsā! Biş nesne benden biş nesne saña.” Mūsā (10) eyitdi: “İlāhī! Ol biş kim bañadur, ol (11) biş kim sañadur, ol nedür?” Allāhu Te‘ālā eyitdi: (12) “Yā Mūsā! Raḥmet, İmān baña; kulluḳ kılmak saña, ḳazā (13) virmek baña; rāzī olmak saña, ni‘met virmek baña;

[204b]

(1) şükür eylemek saña, uçmak ruzī kılmak baña; tāt (2) kılmak saña, ḳabūl kılmak baña.” İlāhī! Dükelümöze bu ḥaşletleri (3) sen ruzī kılgıl, Çalabum faẓlun-ıla ve ‘ināyetüñle. Kışsa-yı (4) Berşışā: Evvelki zamanda bir zāhid var-ıdı, bir şav- (5) ma‘aya girüp yetmiş yıl olmışdı, anda tāt kılırdı, (6) hıç Tañrı’ya ‘aşı olmamışdı. İblīs-i la‘īn

⁴²⁶ Zümer suresi 22. ayet: “Allah kimin gönlünü İslam’a açmışsa o, rabbinden gelen bir aydınlık içinde olmaz mı?”

⁴²⁷ Necm suresi 11. ayet: “Gözün gördüğünü kalp yalanlamadı.”

⁴²⁸ Zümer suresi 9. ayet: “Ancak akıl sahipleri öğüt alırlar.”

⁴²⁹ Allah İmran oğlu Musa’ya vahyetti: -Allahın selamı O’nun üzerine olsun- “Ey Musa, bende beş vardır. Musa da ey Allahım, sende de beş şey vardır: Rahmet benden, ibadet senden; kaza benden, rıza senden; nimet benden, şükür senden; cennet benden, itaat senden; taat senden, duaya icabet benden.”

bir kez (7) na‘ra vurdu, çağırdı. Şeytānlar bir kezden geldi- (8) ler. “Ne gerekdür ey bizüm ulumuz” didiler. Eydür: “Şol (9) Berşîşā zāhidün zūhdünden kayıtlu oldum, hîç (10) sizlerden ol hūner ola mı kim anı yolundan çıkarasız, (11) azdurasız” didi. Andan bularun içinde bir mel‘ün (12) var-ıdı, aña Aķ Şeytān dirler-idi. Ol Aķ (13) Şeytān eyitdi: “Ben anı yoldan çıkarayım, senüñ

[205a]

(1) dileyince eyleyim” didi. Ol şeytān-ıdı kim **peygāmbēr** (2) ‘*aleyhi’s-selāma* vesvese kılmağa resūl aña “kimsin” (3) diyü şordı. “Ol Cebrā’ılven, geldüm, saña vahiy (4) getürdüm” didi. Ol sâ‘at Cebrā’ıl ‘*aleyhi’s-selām* (5) girüp geldi, kanadı-y-ıla vurdu, Hindūstān’a (6) bıraķdı. **Hāk Te‘ālā** Cebrā’ıl hakkında eyitdi kim: (7) “**Zīkuvvetin ‘inde zi’l-‘arşi mekīn. mütā‘in şemme emīn**”⁴³⁰ (8) didi. Andan Aķ Şeytān saçın⁴³¹ yoldı, bir hırķa (9) geydi, tesbīh daķındı, Berşîşā zāhidün savma‘asına (10) geldi, girdi, şavma‘a öyinde bir yir idindi, namāza (11) meşğul oldu. Berşîşā zāhid on günde bir kez (12) orucın açardı, on günde bir kez taşra çıkardı. (13) Bir gün taşra çıkdı, gördi bir kişi namāza meşğul

[205b]

(1) olmuş. Andan Berşîşā şordı aña kim: “Yā şeyh! (2) Ne hācetün vardur?” Şeytān eydür: “Hācetüm oldur (3) kim destūr viresin şavma‘a girem, ādabun öyrenem, (4) saña du‘ā kılam” didi. Berşîşā “gerekmez” didi, (5) rāzī olmadı, girü şavma‘asına girdi, ‘ibādet (6) meşğul oldu, on gün oldu, girü çıkdı. Ber- (7) şîşā gördi ol kişi bayağı yirde ‘ibādet kılar. (8) Andan Berşîşā eydür: “Yā şeyh! Ne hācetün vardur?” (9) Şeytān

⁴³⁰ Tekvir suresi, 20. - 21. ayet: “O elçi güçlüdür, Arş’ın sahibinin yanında çok itibarlıdır. Orada ona itaat edilir, güvenilir.”

⁴³¹ Yazmada: Şaĉın

eydür: “Hācetüm oldur kim şavma‘aña girem.” Andan (10) Berşîşā miskīn anı şeyh şandı, bilmedi kim şeytān- (11) dur. Şavma‘asına givirdi. Berşîşā anı gördi, (12) öyle zāhidlik eyler, öyle kulluk ider kim deyme kişi (13) itmeye; hem dili tatlu. Berşîşā’[ya] ol la‘īn öyle

[206a]

(1) zāhidlik gösterdi kim kırk günde bir kez taşra çıkdı, (2) kırk günde orucın bir kez açdı. Miskīn Berşîşā (3) bunu gördi, ‘acebe qaldı, bunun ‘ibādetine ‘aşık (4) oldı, kendü ‘ibādetinden ırdı. Bir yıl şeytān ‘aleyhi’/- (5) la‘ne böyle ‘ibādet kıldı. Bir gün ol Aq Şeytān (6) eydür: “Yā Berşîşā! Ben öyle şanurdum kim benden yegsin, (7) yeg tã‘at kılırsın. Benüm kulluğum hoz senden yegrekdür. (8) Bārī varayım, girü bayağı işüm kıtına gideyim” didi. Ber- (9) şîşā yapışdı, “gitmegil” didi, kıomadı kim “ben dağı senün (10) ādabun göreyin” didi. Ol eydür: “Yok, giderven, senün (11) hayrun baña aynı görkölü geldi-y-idi, benüm hoz kulluğum (12) senden yegrekdür. Ben girü işüm kıtına giderven. Evet, (13) saña bir du‘ā öyredeyin; eyer ölüye okursan dirile,

[206b]

(1) eyer sökele okursan key ola.” Berşîşā’nuñ ‘ilmi (2) yoğ-ıdı, rāzī oldı, ol du‘āyı öyrendi. Andan (3) şeytān gitdi, vardı, bir kişiyi delü eyledi. Yine (4) kendüsi bir avıcı şüretinde olup geldi, kefare (5) kılırdı, aşşı kılmadı, eydür: “Benüm kefare (6) olmadı, (6) baña meyer kim Berşîşā zāhidün kıtına varasız, ol (7) bir du‘ā bilür, okuya, bu ol sã‘at key ola, uşlana.” Ol (8) delüyü Berşîşā kıyına getürdiler, du‘ā kıldı, hoz (9) oldı. Yine ol Aq Şeytān vardı bir gün pāzişāh (10) kızın delü eyledi. Ol kızın kıardaşları var-ıdı. (11) Şeytān vardı, “ol kıardaşuñuz Berşîşā zāhide (12) iledün, ol du‘ā kıılsun, kıardaşuñuz hoz olsun” (13) didi. “Andan artuk kişi bunu hoz eylemez”

[207a]

(1) didi. Andan ol kıızı aldılar, Berşîşā katına ilediler. (2) Qabûl kılmadı, eyitdi: “Bu görkûlü kızdur, ben bunun katına (3) varmazvan” didi. Buğur şeytân bir şeyh şüretlü (4) olup geldi, karındaşlarına eyitdi: “Bu zāviye öyinde (5) bir ev eylen, kıızı anuñ içinde kon, gidün. Ol anuñ (6) çağırduğından üşenür, esirgeye, du‘ā kıla” didi. Hem (7) öyle kıldılar, şavma‘a kapusunda bir ev eylediler, ev içinde (8) kodılar, gitdiler. Esirgedi, duymadı, duru geldi, kızun (9) katına geldi, göricek kızun gözine mütehayyir oldı. (10) Gönline ayruq nesne düşdi. Du‘ā kıldı, du‘ā kılıcaq (11) şeytân anı kodı, key oldı. Berşîşā girü zāvi- (12) yesine girdi. Yine şeytân geldi, kızun boğazına yapışdı, (13) çığırttı. Berşîşā duymadı, çıkıdı, girü gördi

[207b]

(1) kızun teni açılmış. Ol şeytân bayağı şeyh şüretinde (2) geldi, eydür: “Yā Berşîşā! Bunun gibi görkûlü kıız kıanda (3) bulasın, bunu cimā‘ kılgıl, yine tevbe kııl[a]sın.” Ol (4) vesvese-y-ile Berşîşā cimā‘ kıldı. Hem ol kıız (5) hāmile oldı. Bir gün şeytân yine geldi, eydür: “Yā (6) <yā> Berşîşā! Gördi kim biz⁴³² ne rüsvāy olduk, bu kıız (7) yüklü oldı, imdi bārī öldürgil, göme koğıl, kıarın- (8) daşları gelicek eyitgil ‘delülik dutdı, kaçdı, (9) gitdi, dutamaduk’ digil” didi. Hem Berşîşā ol mel‘û- (10) nuñ vesvesesine uydı, kıızı öldürdi, bir arada (11) göme kodı. Andan kızun karındaşları geldiler, şordılar. (12) Eyitdi: “İçerüdür, kimseye görünmez.” Girü gitdiler. (13) Ol şeytân vardı, karındaşlarınıñ üçünüñ dahı

⁴³² Yazmada ze harfinin noktası unutulmuş.

[208a]

(1) düşüne girdi. Ol gice eyitdi kim: “Ol Berşîşâ (2) qarındaşuñuz yüklü eyledi, andan kórkdı, öldürdi, (3) göme kódı” didi. Bular uykudan uyandılar, bu düşi (4) şeytānidür diyü birbirine demediler. Ammā kici kardaşları (5) eydür: “Bu gice düşümde böyle gördüm.” Bular dahı eyitdiler: (6) “Biz dahı böyle gördük” didiler. Durdılar, Berşîşâ kátına (7) geldiler, şordılar: “Kanı kardaşumuz?” didiler. Eyitdi: (8) “Delülük dutdı, çıkdı, gitdi, yeñemedüm” didi. Ber- (9) şîşâ’ya inandılar; zîrâ kim ol zamānda anuñ gibi (10) zāhid yoğ-ıdı. Şeytān-ı la‘în belāsın gör kim ne işler (11) kıldı. Bular gitdiler kardaşların istemeye. Bu kez şeytān (12) vardı, eyitdi: “Nereye gidersiz, Berşîşâ kardaşuñuz öl- (13) dürüp durur, siz yabanda ne istersiz? Kardaşuñuz filān

[208b]

(1) yirde yatur” didi. Öyle deyicek geldiler, Berşîşâ’yı (2) dutdılar, şavma‘asın yıkdılar, kendüyi pāzîşāha getir- (3) diler. Berşîşâ inkār kıldı, “ben kılmadum” didi. Şeytān (4) geldi, eydür: “Yā Berşîşā! İki yazuk kıldun; biri oldur (5) kim kıızı öldürdün, biri budur kim kaçdı dirsın, (6) toğru söylegil, Tañrı kurtara” didi. Bu kez Berşîşâ (7) ıkrār eyledi. Kaçan ıkrār itdi Berşîşâ’yı (8) aşmağa iletdiler. Andan Aķ Şeytān vardı, iblîse (9) haber eyledi, eydür kim: Gördün mi ol zāhidi kim neler (10) kıldum?” İblîs eydür: “Aña zinādan ötürü had gerekdür, (11) andan kışaş gerekdür, bir kez⁴³³ ölmeden ĩmānını alayduñ, (12) ola mı?” didi. Andan girü şeyh şüretinde Berşîşâ (13) kátına geldi, asa dururlardı, eydür: “Yā Berşîşā!

⁴³³ Yazmada ze harfinin noktası unutulmuş.

[209a]

(1) Zinā kıldun, kan eyledün, yalan söyledün,⁴³⁴ uş (2) ölürsin; imdi gel, benüm sözüm dutğıl, ben seni kur- (3) tarayın” didi. Ol bî-çäre eydür: “Ne kılayım?” Şeytān (4) eydür: “Baña bir kez secide kııl.” Berşîşā eydür: “Boynum ipde (5) nicesi secide kılayım.” Şeytān eydür: “Başuñ-ula secide kııl, (6) tamāmdur.” Andan Berşîşā şeytāna secide kıldı, (7) kâfir dağı oldu. *ne ‘üzü billāhi min zālīke* Andan (8) şeytān eyitdi: “Yā Berşîşā! Bu işi saña ben eyledüm, (9) ben senden bîzārvan” didi, dağı gitdi. Berşîşā’[yı] (10) asdılar, kâfirin cân virdi. *ne ‘üzü billāhi mine ‘ş-* (11) *şeytāni’r-racīm* Kemā kâlallāhu Te‘ālā: “**Kemeşeli’ş-şeytāni** (12) **izkāle lil’insāni küfr. felemmā kefera kāle innī berīüm** (13) **minke innī ehāfüllāhe rabbe’l ‘ālemīn**”⁴³⁵ Ya‘nī bularun

[209b]

(1) meşeli şeytān meşeli gibidür. Şeytān meşeli oldur kim ya‘nī, (2) kaçan kim Berşîşā kâfir oldu, şeytān eyitdi: “Ben senden (3) bîzārvan, bayık qorlandum ‘ālemler Tañrısından” didi. (4) İmdi ey zāhidler! Sakınuñ Berşîşā’dan, ‘ibret (5) dutun, qorqun kim **Hak Te‘ālā** buyurur Qur‘ān’da kim: “**Fekāne** (6) **‘ākibetehumā ennehümā fī’n-nāri hālidayni fīhā ve zālīke** (7) **cezāu’z zālīmīn**”⁴³⁶ Ya‘nī bularun ‘ākıbeti ol oldu; Ber- (8) şîşā birle Ak Şeytān tamu içere şöyle qalalar: (9) “**Cezāu’z zālīmīn**”⁴³⁷ **İbn-i ‘Abbās eydür: raḍiya’llāhu** (10) *‘anhū* “Andan soñra Benī İsrā’īller zāhidlerine (11) hürmet

⁴³⁴ Yazmada: şöyledün

⁴³⁵ Haşr suresi, 16. ayet “Münafıkların durumu ise tıpkı şeytanın durumu gibidir. Çünkü şeytan insana, ‘İnkâr et’ der; insan inkâr edince de, ‘Şüphesiz ben senden uzağım. Çünkü ben âlemlerin Rabbi olan Allah’tan korkarım’ der.”

⁴³⁶ Haşr suresi, 17. ayet: “Nihayet ikisinin de (azdıranın da azanın da) akıbeti, ebediyen ateşte kalmaları olmuştur. İşte zalimlerin cezası budur.”

⁴³⁷ bk. önceki dipnot

kılmaz oldılar, kanda görseler incidür oldılar. (12) Ol sebebdan zâhidler dahı tağıldılar, gitdiler, tağlara (13) çıktılar tā ol vaқта deyin kim **Cüreyc**⁴³⁸ zâhide dahı

[210a]

(1) bühtân itdiler, ‘avrat[a] zinā kıldun, yüklü oldı” didiler. (2) Andan oğlan anası karnından çağırdı, eyitdi: (3) “Ben Cüreyc⁴³⁹ zâhid oğlu degülven, filân çoban (4) oğlıvan” didi. Bu sözi kaçan işitdiler dahı tağıldılar, (5) gitdiler. Andan soñra zâhidlere hürmet kıılır oldılar. (6) Kavlehu Te‘ālā: “**Yā eyyühe’l-lezīne āmenü’t-teḵullāhe velten-** (7) **zur nefsum māḵaddemet liğad vetteḵullāh. innellāhe ḥabīrum** (8) **bimā ta‘melūn**”⁴⁴⁰ Ey anlar kim İmān getürdüñüz, korğun (9) Tañrı’dan, bayık **Tañrı Te‘ālā** görür, bilür, ne kim siz işlersiz. (10) **Ammā Aşma‘ī**⁴⁴¹ eydür: “Bir gün Başra mescidinden çıktım, (11) gelürdüm, gördüm bir ‘Arab deveye binmiş gelür, baña şordı, (12) eydür: Adun nedür?” Ben eyitdüm: “Aşma‘ī”dür. Eydür: “Kandan (13) gelürsin?” Eyitdüm: “Ol yirden gelürven kim anda Tañrı

[210b]

(1) kelāmı okunur” didüm. Eydür: “İmdi oğul ol Tañrı (2) kelāmın ben dahı işideyin” didi. Ben dahı başladım, (3) bunı okudum kim: “**Vezzāriyāti zervā**”⁴⁴² Tā bu yire deyin (4) geldüm kim: “**Vefi’s-semāi rizḵuküm vemā tū‘adūn**”⁴⁴³ (5) Andan ‘Arab eydür: “Yā Aşma‘ī! **Hak Te‘ālā** bu āyeti kimün (6) haqqında viribidi?” Ben eyitdüm: “**Muḥammedi**

⁴³⁸ Yazmada cim harfinin noktası unutulmuştur.

⁴³⁹ Yazmada cim harfinin noktası unutulmuştur.

⁴⁴⁰ Haşr suresi 18. ayet: “Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakının ve herkes, yarın için önceden ne göndermiş olduğuna baksın. Allah'a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz Allah, yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır.”

⁴⁴¹ Yazmada: İşma‘ī

⁴⁴² Zâriyât suresi 1. ayet: “O tozutup savuranlara”

⁴⁴³ Zâriyât suresi 22. ayet: “Gökte rızkınız ve size vaad olunan şeyler vardır”

Muṣṭafā’ya indür- (7) di” didüm. Andan eydür: “Tañrı ھاڭķı-çün yā Aşma‘ī! (8) ھاķīkat bu āyeti Muḥammed’e mi indürdi?” Ben eyitdüm: (9) “Evit, **Muḥammedi Muṣṭafā** indürdi” didüm. Andan ‘Arap (10) devesinden indi, deveyi boğazladı, etin ve gönin (11) pāre pāre eyledi. Eydür: “Yā Aşma‘ī! Baña yārī kılğıl (12) tā bunları dervīşlere ulaşıdurayım” didi. Ben daḥı (13) yārī kıldum. Cemī‘in yoķsullara ulaşıdurdı. Andan soñra

[211a]

(1) oķın yasın uvatdı, ķuma göme ķodı, yönin yābāna (2) ķıldı, eydür kim: “**Vefi’s-semāi rizķuküm vemā tū‘adūn**”⁴⁴⁴ (3) diyü diyü vardı, gitdi. Andan Aşma‘ī eydür: “Kaçan (4) bunu böyle gördüm, kendüzümi ķınadum, eyitdüm; bunca rūzi- (5) gārdur kim bu āyeti ben oķurvan, benüm şıdķum bunuñ (6) şıdķınca yoķdur” didüm. Bu bir sā‘at içinde ne (7) görķülü devlet olur kim rızķın Tañrı’dan bildi, emīn (8) oldu, dünyā gavgāsından ķurtuldı bu didi. Andan (9) soñra Hicāz’a vardum, tavāf kılıyorurdum, işitdüm (10) kim zārī zārī bir za‘īf ün gelür. Vardum, (11) gördüm ol ‘Arab anda gelmiş, beñzi şararmış. (12) Kātına vardum. Beni gördi daḥı oturdı, eydür: (13) “Ümmī yana **Vezzāriyātī**”⁴⁴⁵ oķudum tā bu bir yire deyin

[211b]

(1) geldüm, girü kim **vefi’s-semāi rizķuküm vemā tū‘adūn**”⁴⁴⁶ (2) Andan ‘Arab eyitdi: “Yā Aşma‘ī! ھاķ Te‘ālā’nuñ va‘de- (3) sin gerçek bildüm” didi. Ben eyitdüm:

⁴⁴⁴ Zāriyât suresi 22. ayet: “Gökte rızķınız ve size vaad olunan şeyler vardır.”

⁴⁴⁵ Zāriyât suresi, Kur’ānı Kerimin 51. suresi.

⁴⁴⁶ Zāriyât suresi 22. ayet: “Gökte rızķınız ve size vaad olunan şeyler vardır.”

“**Feverabbi’s-semāi** (4) **vel’ardı inneū leḥakḥkum mişle mā ennekūm tentīkūn**”⁴⁴⁷ Kaçan (5) kim bu āyeti okudum çağırdı, ‘Arab feryāz kıldı, (6) eyitdi: “Tañrı ‘azze ve celle kim buşdı, bu andı (7) yāz kıldı” diyü üç kez çağırdı, cān ısmar- (8) ladı. **ve’s-selām Ebū Sa’īd-i Huzrī** eydür: “Bir gün (9) eyer sizlerden birüñüz rızıqdan kaçır olsa rızık (10) anı isteyü gele; nite kim ādemi ölüm isteyü gelür gibi” didi. (11) **Tefsīr içinde** haber virür kim ulu ‘azāblar ṭamu (12) kavmına ola. **Hak Te’ālā** eyde: “Dutun; bukaḡu, gel (?) (13) ve zencīrlen anı caḡīm ṭamusına asa kon” diye.

[212a]

(1) Nite kim Hak Te’ālā Qur’ān’da buyurur: “**Huzūhū** (2) **feḡullūh Şümme’l-ceḡīme şallūh. Şümme fī silsiletin zer’uhā** (3) **seb’üne zirā’an feskūkūh**”⁴⁴⁸ Andan eyde Cebbār-ı ‘Ālem (4) eydür: “Dutun, ol zincīr-ile bağlan, anı ṭamu içine (5) şalun kim ol zencīrūn uzunluğu yetmiş arşun (6) ola zebānī arşun-y-ıla.” Anuñ bir arşunı Mekke’den (7) Ṭa’if’e deyince ola. İbn-i ‘Abbās kavli budur daḡı (8) bir kavulda eydür: “Bir arşunı Mekke’den Kūfī’ye deyin (9) ola Mālik arşunı-y-ıla.” **Haberde gelmişdür**: Bir ṭamuluk (10) kişi yüz biñ zebānīler derilüp çekişeler deymesinūñ elinde birer (11) pāre kıla. Andan ol yitmiş arşun zencīri dübürinden (12) koyalar kırnı içinden, burnundan çıkaralar. Bunlar ol kişiler- (13) dür kim ĩmān getürmediler daḡı yoksullara ṭa’ām

⁴⁴⁷ Zâriyât suresi 22. ayet: “Göğün ve yerin Rabbine andolsun ki o (size vadolunanlar), sizin konuşmanız gibi gerçektir.”

⁴⁴⁸ Hâkka suresi, 30.-31.-32. ayet: (Allah şöyle der:) “Onu yakalayıp bağlayın.” “Sonra onu cehenneme atın.” Sonra uzunluğu yetmiş arşın olan zincire vurun onu.”

[212b]

(1) virmediler. Hâk Te‘ālā buyurur: “İnnehū kâne lā yū'minū (2) billāhi'l-'azīm Velā yehuḍḍu 'al' ṭa'āmi'l-miskīn”⁴⁴⁹ Kışsa-yı 'İsā: (3) 'aleyhi's-selām 'İsā Peygamber bir cühüdla yoldaş (4) oldılar, bir yire vardılar. 'İsā 'aleyhi's-selām üç etmek (5) aldı, ol cühüda virdi “bu etmegi getürgil” didi (6) kim yolda yiyevüz. Ol cühüd yolda bir epmegi yedi. (7) Bu kez ṭa'ām gerek oldı. 'İsā 'aleyhi's-selām cühüda (8) eydür: “Getür, epmegi yiyelüm”⁴⁵⁰ didi. Cühüd epmegi iki getürdi. (9) 'İsā şordı: “Çanı epmeyün birisi?” didi. Cühüd eydür: (10) “Epmek iki-y-idi.” Ol iki epmek dahı yidiler, gıtdiler. (11) 'İsā cühüda nesne demedi. Bir köye vardılar, gördiler, (12) bir gözsüz⁴⁵¹ oturur, iki elin göge götürmiş, eydür: “İlāhî! (13) Ne olaydı eyer benüm iki gözüm görürmisse bu dünyāya

[213a]

(1) bakar mısam” didi. 'İsā 'aleyhi esrikdi, iki mübārek (2) barmağın gözsüzün iki gözine başdı, şolok sā'at (3) iki gözleri açıldı Tañrı Te‘ālā emri-y-ile. Bu cühüd (4) bunı gördi, ṭanladı. 'İsā 'aleyhi eydür: “Yā cühüd! (5) Ol Tañrı ḥaqqı-ıçün kim bu gözsüzün gözleri anuñ kudre- (6) ti-y-ile açıldı.” Epmek kaç-ıdı? Cühüd yine “iki” didi. (7) Yine gıtdiler. Giderken yolda gördiler bir kişi gelür, başı (8) keldi. 'İsā 'aleyhi mübārek elin başına yoğadı, oloğ (9) sā'at saçı bitdi. Bu cühüd igen ṭanladı. 'İsā (10) eydür: “Yā cühüd! Ol Tañrı ḥaqqı-ıçün kim bu saçsıza (11) kudreti-y-ile saç virdi.” Epmek kaç-ıdı?

⁴⁴⁹ Hâkka suresi, 33.-34. ayet: “Çünkü o, azamet sahibi Allah'a iman etmiyordu.” “Yoksulu doyurmaya teşvik etmiyordu.”

⁴⁵⁰ Yazmada: Yiyegüm

⁴⁵¹ Yazmada: Görsüz.

Cühüd (12) eydür: “İki-y-idi.” Andan yine gitdiler, bir deñize uğradılar. (13) ‘İsā ‘aleyhi’s-selām du‘ā kıldı. Andan deñize girdiler,

[213b]

(1) gitdiler. Ol cühüd bile sine girdi, ayakları olumadı. (2) Bu mel‘ün cühüd yavlaķ ‘acebledi. ‘İsā ‘aleyhi eydür: (3) “Yā cühüd! Ol Tañrı haķķı-çün kim bu şan‘at anuñ (4) ķudretidür.” Epmek kaç-ıdı? Cühüd eydür: “İki-y-idi.” Bu (5) deñizden daħı geçdiler, bir köye vardılar, <vardılar> gör- (6) diler, bir ĥarāb olmış kervānsarāy içinde bir қarı (7) ‘avrat oturur. ‘İsā eydür: “Yā қarı! Bu evi niçün (8) süpürmezsin?” Қarı eydür: “Gücüm yıtmez, bir қarındaşum var-ıdı, (9) ol süpürürdi, şimdi kırķ gündür kim öldi, anuñ- (10) çün ĥarābdur” didi. ‘İsā ‘aleyhi’s-selām eydür: (11) “Gel ol қardaşun sinini baña göster” didi. Bu қarı (12) қardaşı sinin gösterdi. ‘İsā iki rek‘at namāz (13) kıldı. Tañrı Te‘ālā ķudreti-y-ile sin yarıldı.

[214a]

(1) Ol ulu bir yigit-imiş duru geldi, kervān- (2) sarāyı süpürdi. Bunı gördi cühüd, [yav]laķ ‘acebledi. (3) ‘İsā eydür: “Tañrı haķķı-içün kim ölüyü diri (4) kıldı.” Epmek kaçdı? Cühüd eydür: “İki-y-idi.” Andan (5) daħı geçdiler, bir қuru ıssız yire irdiler, cühüd (6) eydür: “Yā ‘İsā! Қарnum açdı.” ‘İsā ‘aleyhi’s-selām (7) bir şıǵır kıǵırdı, “gelgil” didi. Geldi. “Boğuzlangıl⁴⁵²” (8) didi. Boğuzlandı. “Bişgil” didi. Bişdi. İkişi daħı (9) yidiler. ‘İsā ‘aleyhi’s-selām eyitdi: “Sünüklerin bıraķma” (10) didi. Cühüd bir araya dirşürdi, bir sünüğün uğur- (11) ladı, gizledi. ‘İsā ol sünük yirine bir aǵaç (12) yondı, ķodı, du‘ā kıldı. Sıǵır dirildi, durdu, (13) eydür: “El-ĥamdü li’llāhi, beni iki kişi yidi; biri dost,

⁴⁵² Yazmada ze harfinin noktası unutulmuş.

[214b]

(1) biri düşman” didi, dahı gitdi. Cühüd ‘acāyibe (2) aldı. ‘İsā eydür: “Ol Tañrı haı- için kim bu (3) şan‘at anuñ udretidür.” Epmek aç-ıdı? Cühüd (4) eydür: “İki-y-idi.” Andan dahı gitdiler, bir yire geldiler, üç (5) altun kerpüci buldılar. ‘İsā ‘aleyhi eyitdi: “Otur, (6) bu altunı üleşelüm; birisin saña, birisin baña, birisin ol (7) epmek yiyene” didi. Andan cühüd eydür: “Bunı dahı (8) iki päre ılalum; yarusın saña, yarusın baña” didi. (9) ‘İsā ‘aleyhi rāzī olmadı, “ben epmek yiyene virürin” (10) didi. Öyle deyicek cühüd eydür: “Etmegi ben yidüm.” (11) ‘İsā ‘aleyhi’s-selām eydür: “Ey düşman! Toprak (12) senüñ başuña olsun, al ol kerpüci dahı saña (13) olsun” didi. Cühüda virdi, cühüd kerpüçleri-y-ile

[215a]

(1) anranı aldı. ‘İsā yolına gitdi. Cühüd ol üç (2) kerpüçleri götüremedi, ıyın aldı, oturdı. Aşam (3) oldı, dört uğrılar geldiler, cühüdü depelediler, (4) altunları aldılar, üleşmeye oturdılar. Ey ardaşlar! “Bu (5) Muammed’i cāzūdur dirler-idi, gerekmiş” didi, (6) dahı gitdi. **ıssa-yı Hanzala:** ‘aleyhi’s-selām Hanzala (7) Peygāamber avumı ‘ibādet ılurken ‘āşī oldılar, (8) Hanzala’ya muī‘ olmadılar, sözün eslemediler. Ol (9) avmun bir pāzışāhı var-ıdı. Ol avum tokuz (10) yüz yıl olmışdı kim ölüm gördükleri yoğ-ıdı. (11) Hanzala öyüt virürdi, eydürdi anlar[a] kim eydün: (12) “Tañrı birdür, ben anuñ resūliven diñ yoksa (13) size ölüm gelür” didi. Bular rāzī olmadılar. Üç

[215b]

(1) gün bulara bu öyüdi virdi. Anlar “ölüm nedür?” didiler. (2) Anuñ sözine⁴⁵³ uymadılar. Bir gün bulardan bir bölük kişi (3) otururken ansuzdan mefācā ölümü geldi, buları öldür- (4) di. Andan pāzişāhlarına geldiler, ölüm geldi diyü (5) haber virdiler. “Hanžala didigi oldı” didiler. Andan (6) melikleri eyitdi: “Bunlar ölmediler, uyurlar, varun bunlarun (7) tenine ıssı başun” didi. Vardılar, öyle itdiler. Bular depren- (8) medi, ölmüşlerdi. Melike girü vardılar, hıç deprenmez- (9) ler diyü haber virdiler. Andan melik eyitdi: “Öyleyse (10) ölüm geldi” didi. Üç yüz biñ er dirşürdi, (11) sarāyı yöresine kondurdi, “beni beklen, baña ölüm (12) gelmesün” didi. Ol çeriler çevre sarāyı demür (13) birle kapladılar, şaf şaf kılıç tartup sarāy yörenür-

[216a]

(1) ler-idi. Pāzişāhları içeri kürsi üzere halvet (2) otururdi, nā-gāh melekü’l-mevt içeri girüp geldi, (3) cānın aldı, cehenneme kavışdı. İşbu ‘ibret ‘imāretler kim (4) vardur, anlardan kalmışdur. Bu kez görmüşler kim ölürler (5) ol ‘ibret ‘imāretleri komışlar, mermer yapmağı terk itmişler. (6) İmdi ‘ibret kılun, dünyā kimseye qalmaz. *ve’s-selām* **Haberde** (7) **gelmişdür**: Süleymān Peygāmbere ‘*aleyhi’s-selām* (8) dünyādan naķıl eyleyicek bir oğlı qaldı, Urmiya adlu, (9) yavlaķ görkülü-y-idi, yüzi niķāb-ıla örtülü-y-idi. **Hak** (10) Te‘ālā peygāmberlik virdi, Tevrīt’i ezber bilür-idi. (11) Andan Benī İsrā’illerden fesād eylemeye başladılar, Ur- (12) miyā’nuñ sözün kabül kılmaz oldılar. Anuñ-çün Urmiya (13) yaluñuz-ıdı, hısmı yoğ-ıdı. **Hak** Te‘ālā eyitdi: “Yā Urmiya!

⁴⁵³ Çift hareke: sözüne

[216b]

(1) “Yağın oldu kim Benî İsrâ’îller helâk olalar, bu iş (2) Beytü’l-Muğaddis’de-y-idi.” Andan Benî İsrâ’îller eyitdiler: “Yâ (3) Urmiya! Biz senüñ sözün dutmazuz, var, sözün saña olsun” (4) didiler. Süleymân Peyğamber’ün hem ne kadar hazînesi var-ısa (5) bunda-y-ıdı ve ol kavumların mecmû’ı zâhidler-idi. (6) Azdılar, eyitdiler: “Dilim çeriler gördün kim bizüm üstümize (7) geldi, dükelin sıduğ, kırdığ ayruğ pāzışāh dahı (8) gelesi olursa anı dahı öyle idevüz. **Hem** haberde öyledür (9) kim ol pāzışāhlar cümlesi helâk oldılar, Beyti’l-Muğaddis (10) üzere geldiler harāb kıлмаğ-ıçün. **Hak Te’ālā** dübür (11) yilin viribidi; öyle esdi kim her nereye doğunsa ol (12) aradan uzardı, birağurdi, cümlesin ol yıl helâk (13) eyledi. Urmıyā eydür: “**İlāhî!** Sen yigrek bilürsin kim

[217a]

(1) bunlar benüm sözüüm işitmediler” didi. **Beyti’l-Muğaddis kıssaşı** (2) oldur kim: Rivāyet kıılır Ebu’l-Hasan Āhmed ibni Yesār (3) ibni Eyyübü’l-Kureys, ol rivāyet kıılır Ka’bü’l-Ahbār’ (4) dan, ol rivāyet kıılır Veheb ibni Münebbi[h]’ten, Veheb ibni (5) Münebbih rivāyet kıılırdı Peyğamber’den kim **Dāvūd** Peyğamber (6) ‘*aleyhi’s-selām*’ eyitdi: “**İlāhî!** Baña bildürgil kim Benî İsrâ’- (7) İllerün sağışın niçedür.” Andan Cebrā’îl geldi, eyitdi: (8) “**Allāhu Te’ālā** saña selām kııldı, eyitdi, benüm halālüm (9) **İbrāhīm** benden bir hācet diledi.” Eyitdi “**İlāhî!** Benüm (10) oğlanlarum üzere rahmet kılgıl yılduzlar sağışınca dahı (11) artuğ olsun” didi. Ya’nî yā Dāvūd! Senüñ bu sözün (12) Benî İsrâ’îller’e helâklik⁴⁵⁴ getürmekdür. Andan (13) **Cebra’îl** ‘*aleyhi’s-selām*’ geldi, eyitdi: “Yā Dāvūd!

⁴⁵⁴ Yazmada: helâkgil

[217b]

(1) Eyitgil Benī İsrā'İllere, üç belādan birin ihtiyār (2) kılsunlar.” **Biri bu kim** üç yıl zālīm pāzişāh ola, (3) **biri bu kim** üç yıl kızlık ola, **biri bu kim** üç gün (4) mefācā ölüm ola. Bu üçinden birin ihtiyār itmek (5) gerek. Andan Dāvūd feryāz kıldı, eyitdi: “**İlāhī!** (6) Bu belāları benden ötürü mi kıldun, kulların bu sözden (7) bī-günāhdur” didiler. **Cebra’īl** ‘aleyhi’s-selām geldi, (8) eyitdi: “Yā Dāvūd! Bu belāyı buların üzerine kılam. (9) [Tañrı] yazdı, ayruķ çāre yoķdur, bu üç belāların (10) birisi olasıdır” didi. Andan Dāvūd kığırıtıdı, (11) münādī kıldı, eyitdi: “Ey kavum! Ben söz (?) yañıldum, (12) benden ötürü size üç belā gelür, üç belādan birin (13) ihtiyār idün, ayruķ kırtulmağa çāre yoķdur.” Eyitdiler:

[218a]

(1) “Bu üç belā [ne]dür?” Eyitdi: “**Birisi** üç yıl kızlık, (2) **birisi** üç yıl zālīm pāzişāh, **birisi** üç gün (3) mefācā ölümdür.” Andan Benī İsrā'İller bu sözi (4) işitdiler, zār zār ağlaşdılar, Dāvūd daħı bile (5) ağladı. Eyitdi: “Yā **Tañrı** peygāmbəri! Bu üç belā (6) daħı birbirinden beter, ‘aceb ne kılalum” didiler. Zālīm (7) pāzişāh gerekmez kim ‘alimlerümüz, ğarīblerümüz zelīl (8) kıla ve kızlığı daħı gerekmez; düşvārdur bize daħı (9) oğlancuķlarımıza daħı didiler. Ammā ölüm olsun tā bir kezden (10) kırtulavuz, bu belāları görmeyevüz, didiler. Benī İsrā'- (11) İller kayġu birle girü döndiler. Andan **Dāvūd** (12) eyitdi: “Yā ‘ālīmī’s-sırrı ve’l-**hafiyyāti**”⁴⁵⁵ “Kulların ölüm diledi- (13) ler” didi. **Cebra’īl** ‘aleyhi’s-selām geldi, eyitdi:

⁴⁵⁵ Gizlilikleri ve sırları bilen.

[218b]

(1) “Yā Dāvūd! Yarın yazıya çık. Bunlar kefenlerin bile (2) iletsünler, yüzlerin kıbleden yaña dutsunlar, tā bunlara ölüm (3) gelür ve sen şol tağa çık, bunlara baқа durğıl” didi. Ya- (4) rındası kefenlerin aldılar, ol yazıya çıkdılar, dükelisi (5) du‘āya ve tesbīhe meşğül oldılar, ağlaşdılar. **Eyyüb Dāvūd’uñ** (6) qarındaşı oğlı-y-ıdı, Dāvūd-ıla bir taş üzere oturdılar, (7) ağlarlardı. Nā-gāh bir kızıl yil geldi, bunların arasına (8) girdi, esdi. Bir sā‘at içinde yitmiş biñ kişi (9) helāk oldı. **Dāvūd** Peyğamber ol taş üzere (10) düşüp eydürdi: “**Yā Rabbi!**” dir-idi. Bir sā‘atden soñra (11) yil dindi. **Cebra’ıl** ‘*aleyhi’s-selām*’ geldi, eyitdi: (12) “Yā Dāvūd! Anlar kim öldiler, yazukları bağışlandı; (13) bular kim diridür, ölmediler, günāhları ‘afv kılındı.”

[219a]

(1) İmdi eyit bunlara, girü dönsünler. Andan Benī İsrā’iller girü (2) döndiler, ol ölenleri defin itdiler. **Cebra’ıl** ‘*aleyhi’s-* (3) *selām*’ eyitdi: “Yā Dāvūd! **Hak** Te‘ālā saña selām kılur, (4) eydür, yā Dāvūd, bu ölüler öldüğü yirde benüm-çün bir mescid (5) yapğıl.” Andan Dāvūd eyitdi: “**İlahi!** Bu evün bünyāzın (6) neden eyleyelüm?” Fermān geldi kim kurbān kanı-y-ıla balçık (7) yoğurgıl. Andan buyurdı Dāvūd, yetmiş biñ koyun kurbān (8) eylediler, derisin şoydılar, eti qaldı. Nā-gāh bir ak (9) od geldi, ol gevdeleri göyündürdi. Hem ol (10) vaktin kurbānı od göyündürürdi, kimseye virmek (11) yoğ-ıdı. Dāvūd ol gün buyurdı ol koyunların (12) kanı-y-ıla ol yiri kıpkızıl sıvadılar, ırğadlar getürdiler, (13) ol mescide başladılar. Andan Benī İsrā’iller içinde

[219b]

(1) bir zāhid er var-ıdı, geldi, eyitdi: “Bu yir benümdür, (2) benden destür alun, andan yapun” didi. Benī İsrā’iller (3) eyitdiler: “Bu cihān Tañrınıñdur, biz Tañrı içün mescid

(4) yaparuz” didiler, zāhidi sekitdiler. Zāhid hīç sözin (5) aşğa komadı. Kaşd itdiler ki zāhidi depeleyeler. (6) Zāhid **Dāvūd** katına geldi, eyitdi: “Yā Dāvūd! Hāḡ (7) Te‘ālā güç kılur mı?” didi. Dāvūd eyitdi: “Yok.” Zāhid (8) eyitdi: “Pes niçün sen baña güç kılursın?” didi. (9) Dāvūd eyitdi: “**Ma‘āza’llāh** kim kimseye güç kılam” didi. (10) Zāhid eydür: “Mescidi kim yaparsın anda benüm yirüm vardur, (11) benden şatun al, andan mescid yapğıl.” Dāvūd (12) eydür: “Senüñ yirün kandaşur, saña virevüz” didi. (13) Şordılar; anuñ ülusi yirün ortası çıkdı, virmeye

[220a]

(1) yaramadı. Eyitdi: “İmdi ol yirün ortasındağı otuz (2) arşun uzunı ve otuz arşun eni yir benümdür.” Dāvūd (3) eyitdi: “Şat, alalum nice dirsın.” Zāhid eyitdi: Nice (4) deyerse al.” Dāvūd eyitdi: “Bu yiri koyun talduralum.” (5) Zāhid eyitdi: “Daḡı artuḡ deyer.” Girü Dāvūd eyitdi: (6) “Yün daḡı talduralum.” “Daḡı artuḡ deyer” didi. Öyle (7) deyicek Dāvūd kayurdi, eyitdi: “Yā zāhid! Senin yirün (8) içine dururlar daḡı boyunca altun yıḡalum.” Zāhid [eydür:]⁴⁵⁶ “Daḡı (9) artuḡ deyer.” Bu kez ol yire şıḡduḡunca koyun taldur- (10) dılar, çıkardılar; yün taldurdılar, çıkardılar; daḡı kendü (11) boyunca gümüş dökdiler, anı giderdiler; boyunca altun (12) yıḡdılar. Andan zāhid eyitdi: “İşbu bahālara şatdun mı?” (13) didiler. Zāhid aḡladı, eyitdi: “Ben bu mālı niderin, Benī

[220b]

(1) İsrā’İlleri şınardum **Hāḡ Te‘ālā’ya** görelüm nicesi tavarlar, (2) didüm ve o belā kim bunlara geldi, göreyin bulara eşer kıldı mı? (3) didüm-idi” didi. Girü bu tavarları, mālaları zāhid (4) almadı, Kubeys taḡına aḡdı, bir zāviye yapdı, ‘ömrün (5) anda geçürdi, ayruḡ Kudse gelmedi, anda öldi. (6) **Cebra’İl** ‘aleyhi’s-selām geldi, eyitdi: “Yā

⁴⁵⁶ Ü

Dāvūd! Ol (7) zāhidi Benī İsrā'īller üşendürdiler, öldürmeye kaçd (8) eylediler; ol yir aña mīrāş deymiş-idi. İmdi **Hak** (9) Te'ālā bu evi yapmağa saña harām kıldı. Senden şoñra (10) bir kulum vardır; adı **Süleymān**'dur, bu mescidi ol (11) tamām idiserdür" didi. Andan biraz günler geçdi, Dāvūd (12) öldi, oğlu **Süleymān** geldi. [Cebrā'īl 'aleyhi's-selām]⁴⁵⁷ eyitdi: "Yā **Süleymān**! Hak Te'ālā (13) saña selām kıldı, eyitdi: "Atan bir mescid yapısardı

[221a]

(1) bir zāhidün yirine, ol yir haqlı çıkdı, Benī İsrā'- (2) İller anı üşendürdiler, öldürmek istediler; ol sebebden (3) ötürü ol mescid tamām kıılmağa harām kıldum, imdi (4) kurbān eylegil kim bu mescidi tamām kılsan" didi. Andan (5) **Süleymān** buyurdı kim biñ koyın getürdiler, kurbān (6) kıldılar. Bir od geldi, ol kurbānları göyündürdi, (7) kabül oldı. Derilerin sepelediler, ol mescid üzere (8) kapladılar, yünün ayırdılar, do kudılar anı dahı mescid (9) üzerine perde eylediler günden helāk olmasun (10) diyü. **Süleymān** 'aleyhi buyurdı dīvlere bir kerpüci (11) altundan, bir kerpüci gümüşden, her kerpücün uzunı (12) bir arşun, yaşşısı buçuğ arşun-ıdı, yapdılar. (13) Andan biñ direk dahı dikdiler⁴⁵⁸ altundan, kimi

[221b]

(1) gümüşden. Her bir direyün uzunı altımış arşun-udı, (2) yoğunluğı bir kucağ-ıdı. Andan buyurdı, her direyün (3) başını cevheri-y-le muraşsa' kıldılar dahı biñ kandıl (4) aşdılar. Ol çırağlar kıızıl altundan-ıdı ve kıızıl (5) yākutdan-ıdı. Mescidün çevresine on altı biñ (6) küngüre eylediler, biñ gevher ol çırağlar içine kodılar, (7) balkırdı.

⁴⁵⁷ Ü

⁴⁵⁸ Çift hareke: dekdiler

Süleymān’uñ biñ divi vardı; nevrüz (8) gününde incü deñizine tolarlardı, incü çıkarur-
(9) lar-ıdı, ol mescide harc iderler-idi. Nite kim **Qur’ān**’da (10) buyurur: “**Vemine’ş-
şeyātīni mey yegüşüne lehū veya‘melūne** (11) **‘amelen**”⁴⁵⁹ Andan **Süleymān** buyurdı
kapuların birin altun, (12) birin gümüşden, birin ‘ūd ağacından, birin (13) kızıl sandal
ağacından eylediler. Her kapunuñ uzunı

[222a]

(1) yigirmi biş arşun-udı ve yaşıısı dahı yigirmi biş (2) arşun-udı. Her kapuyı
gevheriyle, incü-y-ile muraşşa‘ (3) kılınışlar-ıdı, mihların altun-ıla ve şaru kızıl yāķūt-
ıla (4) bezemişler-idi. Ol kurbān derilerin sahtiyān kılup (5) dīvārlarına örütdiler,
mescid tamām oldı. Andan (6) **Süleymān** girdi, iki rek‘at namāz kıldı. Kaçan gice (7)
oldı bir ak od geldi, ol ırāğları yandurdı (8) **Hak Te‘ālā** kudreti-y-ile. **Süleymān**
‘aleyhi’s-selām (9) eyitdi: “**İlāhī!** Bu mescidi kabūl kılğıl, uş (10) tamām eyledüm.” **Hak**
Te‘ālā hāzretinden **Süleymān**’a (11) ahsent geldi. **Süleymān** Peygāmbere’ün üç yüz biñ
dīvi (12) var-ıdı; yüz biñi ādem şüretinde ol mescidün (13) taşın işlerdi dahı yüz biñi
tağdan altun,

[222b]

(1) gümüş tartardı, yüz biñi deñizden incü veyā (2) ve zeberced çıkarurları[dı], mescidi
yaparlar-ıdı. Mescid (3) tamām oldı. **Süleymān** dünyāda pāzişāhlık devrānı (4) geçürdi.
Dünyādan çıkıcaķ pāzişāhlık oğlı Esā’ya (5) deydi. Ammā pāzişāhlığı **Süleymān**ca yoğ-
ıdı, anun (6) çün kim **Süleymān** ‘aleyhi’s-selām **Hak** Te‘ālā hāzretine (7) eyitmişdi kim:

⁴⁵⁹ Enbiyā suresi 82. ayet: “Bir de şeytanlardan, Süleyman için dalgıçlık eden ve daha bundan başka işler yapanları da onun emrine verdik.”

“Lî veheb lî mülkel lâ yembeğî liehadim (8) mim ba’dî İinneke ente’l-vehhâb”⁴⁶⁰ Ya ‘nî ey Çalabum! (9) Bağışlağıl baña bir melik kim benden sonra kimseye (10) benüm milküm gibi milik olmasun.” Andan Esâ dahı altımış (11) yıl pâzişâhlık eyledi, andan öldi. Anuñ bir oğlu (12) kaldı, Ātaya-y-ıdı. Kaçan kim Ātaya pâzişâhlığa otur- (13) dı iblîs-i la‘în geldi, bir büt getürdi; altımış

[223a]

(1) arşun uzunıydı, şüreti âdem şüreti gibiydi. Andan (2) Benî İsrâ’îller ol bütün adın Celâl virdi. Ol (3) büti Süleymân Peygamber’ün köşki içinde qodılar, kâfir oldılar. (4) Ol puta qapdılar illâ on iki kişi qapmadılar. Anlar (5) zâhid ve ‘âbid-idi, Süleymân’ı görmişler-idi, anuñ-çün (6) ĩmândan dönmediler. Bu melik dahı puta qapdı. Ol (7) on iki zâhide qaşd kıldılar. Anlar dahı tıydılar, (8) Beyti’l-Muqaddis’den qaçdılar, vardılar, bir yirde ‘ibâdete (9) meşğul oldılar. Andan sonra cümle Benî İsrâ’îller (10) azdılar. Bu melikleri dahı öldi, bir oğlu kaldı; (11) Esâ bin Ātaya dirler-idi. Ol dahı pâzişâh oldı. (12) Bunca mâllar aña kaldı. Ol Esâ’nuñ şol ayağı (13) aqsağ-ıdı velâkin hâdsüz gökçe-y-idi. ‘Avrat-

[223b]

(1) lar erenler bile savışurlar-ıdı anuñ varup yüzin (2) görme-y-içün. Andan bu Esâ zâhid qopdı, cümle çeri- (3) sin derdi, eyitdi: “Sizlerden baña hîç nesne (4) gerekmez” didi. Hâzîneleri demür birle berkitdi, (5) eyitdi: “Varun evünüze, baña ayruq çeri gerekmez, ben (6) ‘ibâdete meşğul olurun” didi. Her bir çâdırlar (7) tağıldılar. Andan Esâ anası qatına vardı, (8) eyitdi: “Yâ ana! Senüñ Tañrın kimdür?” Eyitdi: “Senüñ (9)

⁴⁶⁰ Sâd suresi 35. ayet: “Süleyman, "Ey Rabbim! Beni bağışla. Bana, benden sonra kimseye layık olmayacak bir mülk (hükümlerlik) bahşet! Şüphesiz sen çok bahşedicisin!" dedi.”

atañdur.” Eyitdi: “Yā ana! Ben bizārvan⁴⁶¹ atamdan, eyitgil (10) kim Tañrı birdür ve benüm dedem Süleymān, peygamberdür.” (11) Andan anası eyitdi: “Yā oğul! Ayruķ bunı söyleme, (12) ra‘iyyetlerün işidirler, saña uymazlar” didi. Esā gerü (13) çıķdı, gitdi, yine bir gün anası ķatına girdi,

[224a]

(1) eyitdi: “Yā ana! Senüñ haķķun benüm üzerümde delimdür velā- (2) kin eyitgil Tañrı birdür.” Andan anası çağırdı, yaķasın (3) yırtıdı, feryāz kıldı. Andan Esā çıķdı, gitdi. (4) Yine geldi, bir gün geldi, eyitdi: “Yā ana! Tañrı birdür, (5) dedem **Süleymān** anuñ yalavacıdur.” Yine anası feryāz (6) kıldı. Bu kez Esā kaķıdı, hācibin buyurdı, anasınuñ (7) boynın vurdı. Esā ol putı sımağa kaşd kıldı. Benī (8) İsrā’iller aldılar ol putı, kaķdılar. Andan Esā geldi, (9) Benī İsrā’iller’i Tañrı’ya oķudı hem müslimān oldılar. (10) Andan Esā bir kilim geydi, ol on iki zāhide (11) eyü söyledi. Andan ol ulu evlü içine girdiler, (12) ‘ibādete meşğül oldılar. Üç kişiyi ķapuda ķodılar. (13) Her kim da‘viye gelseler erden, ‘avratdan veyā

[224b]

(1) hoz ziyāret itmeye destür virürler-idi, içerü (2) girüp pāzişāhı ve zāhidleri ziyāret ķılurlar-ıdı. Bir gün (3) bu on iki zāhidler eyitdiler: “Ey pāzişāh! Hīç bilür (4) misin kim bu ‘avratlar saña da‘viye gelmezler; illā senüñ (5) görkün görmeye gelürler.” Andan Esā du‘ā kıldı, eyitdi: (6) “**İlāhī!** Bu görki benden algıl” didi. Şolok⁴⁶² sā‘at (7) sıtma dutdı, çiçek çıķardı. Öyle çirkīn oldı kim (8) yüzine niķāb dutup otururdı. Andan Benī İsrā’iller’den (9) biñ kişi ol putı aldılar, gitdiler, Rāh pāzişāhına (10) vardılar, ol Hābeşe

⁴⁶¹ Yazmada: birazvan

⁴⁶² Yazmada: solok

meligiydi,⁴⁶³ aña eyitdiler: “Beyti’l- (11) Muḳaddis’de bir oğlan vardur; ayağı aḳsaḳ, bir köşki (12) var altun, gümüş ve cevher birle yapılmışdur. Ol köşkün (13) adına Mescid dirler, hezār biñ ḥazīne vardur” didiler.

[225a]

(1) Ḥabeşe meliki şordı: “Ne din dutar? didi. Eyitdiler: (2) “Hîç kimse anuñ dinin bilmez” didiler. Zîrā ol vaḳit (3) İslām nedür, bilmezler-idi. Eyitdiler: “Anasını kendü dinine (4) kığırdı, gelmedüy-içün depeletdi” didiler. Ḳaşd ḳıldılar (5) kim bu büti daḥı sıya. Biz aldūḳ, ḳaçduḳ, uş saña getür- (6) dük, didiler. Pes Ḥabeşe meliki buyurdı; üç yüz (7) biñ ‘arza ḳıldı, iki yüz biñ ṭonandı, ḳıḳdı, (8) gitdi tā iki ferseng yir yaḳın ḳalıcaḳ ḳondı. On (9) iki biñ er serhengi var-ıdı. Eyitdi: “Varun, Beyti’l- (10) Muḳaddis melikine benden selām ḳılun, eydün kim (11) senden Benī İsrā’iller baña feryāza geldiler daḥı (12) sen anañı öldürmişsin, bu şaneme⁴⁶⁴ dönmedün, sin (13) dīne muḥālifet ḳılmışsın daḥı işitdüm bunca

[225b]

(1) biñ ḥazīneñ vardur ve ol köşki kim, aña Mescid (2) dirsın, ol köşki ve ol ḥazīneleri baña virgil, (3) senüñ mālunda işüm yok” didi. Yalavaḳlar geldiler, (4) Beyti’l- Muḳaddis ḳapusunda ḳondılar, vardılar ol mescidi (5) görmeye; ol on iki zāhidi gördiler. Kimisi kilim geymiş, (6) kimisi yalın oturlardı. Bulardan destür (7) dileyüp mescide girdiler, ‘acebe ḳaldılar; ol mescidi (8) didikleri şıfatdan daḥı yüz biñ artuḡ-udı. (9) Yalavaḳlar vardılar, maḳşūreye girdiler, gördiler bir oğlan (10) durur; bir kilim geymiş, miḥrāb içinde ‘ibādeti meşḡul (11) olmış. Şabır eylediler, namāzdan fāriḡ olunca,

⁴⁶³ Yazmada: melegi-y-idi

⁴⁶⁴ Yazmada: şineme

namāzdan (12) şöıra selām kıldılar, eyitdiler: “Habeşe pāzişāhı selām (13) kıldı ve eyitdi, benüm anuñ-ıla işüm yoқdur dağı

[226a]

(1) ol hazinelele dilemez, evet ol köşki baña virsin, (2) ben gideyin” didi. Esā eyitdi, bu māl kim ol (3) pāzişāha eyitdiler, “yüz biñ ol қадардан artuқdur (4) illā benüm deyuл dostumuñdur; münacāt kılayım, eyer benüm dostum (5) vir dirse virem; virme dir-ise virmeyem, hıç anuñ çok (6) çerisinden қayurmayam” didi. Yalavaçlar vardılar, melik- (7) lerine haber virdiler, eyitdiler: “Ey bizüm mālīgümüz! “Delim (8) pāzişāhlar gördün, yüz biñ silāhlu, kılıçlu anuñ çevre- (9) sinde dururlar-ıdı. Biz anlardan ‘ibret almazduқ illā (10) bu oğlan mihrāb içinde ‘ibadet kılur, zā‘if olmış. (11) On iki kilimlü kişi var, ayruқ çerisi yoқ. Ol (12) heybet kim bularda gördün, hıç pāzişāhlarda görmedün.” (13) Bize eyitdi: “Girü dönüñ, ben Çalabuma münacāt kılayım,

[226b]

(1) eyer bu melike vir dirse verem, virme dirse virmeyem, anuñ (2) hezār biñ çerisinden қayurmazın” didi. Bunlar eyitdiler: “Yā melik! (3) Eyer bilse-y-idün hıç anuñ milkine ziyān kılmayaydun” didiler. (4) Yine Habeşe meliki yalavaç viribidi, eyitdi: “Eyer ben senüñ (5) hālın bilse-y-idüm gelmezduм, beni bunda senüñ қавumların getürdi. (6) Yüz biñ māl harc kıldum, bunda geldüm, ol harcımı (7) virgil, girü döneyim.” Andan yalavaç geldi, bu haberi (8) getürdi, eyitdi: “Hıç nesne virmezsin tā baña **Hak Te‘ālā** (9) buyurmayınca” didi. Yalavaçlar geldiler, bu haberi didiler. (10) Yine buyurdı melik: “Varun, eydün; çerim açdur, bir (11) günlük azuқ virsün, gideyin” didi. Geldiler, bu haberi (12) dağı didiler. Esā eyitdi: “Bir geldüñüz haber virdüm, (13) iki geldüñüz haber virdüm, üç geldüñüz haber virdüm.

[227a]

(1) Ben eydürven **Hak Te'ālā** buyurursa virem, buyurmaz- (2) sa virmezsin dirven, işitmez misiz?" didiler. Yalavaçlar girü (3) döndiler, ne kim işitdilerse haber virdiler. Habeşe meliki (4) buşdı, eyitdi: "Varun, eyidün; yarın varurın, anı (5) helāk kılvurvan." Geldiler, eyitdiler, girü gitdiler. Çün (6) bu sözi işitdi, on iki rek'at namāz kıldı, yüzün (7) göge dapa dutdı, hālın 'arz eyledi. 'Arşdan (8) ün geldi, eyitdi: "Yā Esā! Kayğulu olmağıl, ırte çeriye (9) çıkğıl tā 'acāyib göresin." İrte oldı. Durdı, şehre (10) haber kıldı. Cümle şehirlüler burca çıkıldılar, durdılar. (11) Bu Esā on iki zāhidler-ile üç ok bir yay (12) aldılar, çuçal geymediler, yaraç almadılar, şehirden taşra (13) çıkıldılar, bunlara karşı yorıldılar. Ol on biñ arha-⁴⁶⁵

[227b]

(1) cılar kaçan Esā meliki gördiler, şandılar kim zinhār ... (2) geldiler. Döndiler pāzişāhlarına haber virdiler, eyitdiler: (3) "Uş Esā, zinhār ... geldi" didiler. Eyitdiler: "Bir peyk (4) viribiñ binsün, yayan gelmesin" didi. Peyk getürdiler, (5) eyitdiler: "Pāzişāh viribidi, bingil yā Esā, didiler. (6) Esā eyitdi: "Ben bile binmezsin hem dahı zinhār ... gelmedüm, (7) benüm Çalabum buyurdı; bunlara karşı çık, savaş eyle, (8) māl virem" didi. Ben savaş kaçdına çıkıdum, (9) gelün, savaş kılalum" didi. Vardılar, Habeşe pāzişāhına (10) bu haberi didiler. Pāzişāh kaçıdı, eyitdi: "Tīz (11) varun, Esā'nuñ boynuna ip dağun, getürün" didi. (12) Andan bu haber Esā'ya ma'lūm oldı. Bir ün (13) çıkardı, bunlardan yaña atdı, vardı, hācibe

⁴⁶⁵ Yazmada hı harfinin noktası unutulmuş.

[228a]

(1) doḡundı, gögsinden arḡasına çıḡdı, yire düşmedin (2) birine daḡı doḡundı, andan çıḡdı birine daḡı doḡundı; (3) ol on iki biñ er cümlesi sındı. Haber Habeşe (4) melikine deydi. Eyitdiler: “Bir oḡdan çerin dükelisi sındı, (5) kırıldı” didiler. Melik cümle çeri-y-ile bindi. ‘**Arşdan** (6) ün geldi kim bir yaña bir oḡ daḡı at, bir oḡ (7) daḡı bir yaña at. Esā iki oḡ[ı] çerinün iki yanına (8) atdı. Ol iki oḡ iki yıldırım oldu, cümle çeri-yi (9) kırmayınca yire düşmedi **Hak Te’ālā’nun** fermānı-y-ıla. (10) Esā pāzişāh[a] ḡaşd ḡıldı. Yine ‘**arşdan** ün (11) geldi, eyitdi: “Yā Esā! Anı ḡoḡıl, bizüm anuñ-ıla daḡı (12) işimüz vardır” didi. Andan Habeşe meliki ḡaçdı, (13) gitdi. Vardı, yol[ı] deñize uğradı, gemiye bindi.

[228b]

(1) Giderken ‘**arşdan** ün geldi, eyitdi: “Vargıl, (2) ol bayun ne ḡadar ḡazīnesi ve mālı var-ısa (3) Beyti’l-Muḡaddis’e getir.” Vardı, cümle mālı Beyti’l-Muḡaddis’e (4) ḡoydı, şehri daḡı beter ‘imāret ḡıldı. **Andan bu ḡaberi** (5) **Bābil meliki Seccārīb’e** deydi. Bu ḡaberi işitdicek (6) ḡaḡıdı, çeri derdi, üç yüz biñ er ‘arḡa ḡıldı, (7) yöneldi, Beyti’l-Muḡaddis’e ḡaḡın geldi, ḡondı, yalavaḡ viribidi, (8) eyitdi: “Ol ḡazīneyi ve ol ḡoḡıki ve daḡı ol Habeşe (9) melikinün silāḡın ve mālın baña virgil, ayruḡ senün-ile (10) işüm yok, girü dönem, elüme gidem” didi. Geldiler, bu ḡaberi (11) elçiler Esā’ya didiler. Esā eyitdi: “Eyer dostum vir dirse (12) virem; eyer virme dirse virmeyem, andan ḡayḡum yokdur benüm” (13) didi. Yalavaḡlar gitdi. Esā iki rek’at namāz ḡıldı. Namāzdan

[229a]

(1) fāriḡ olıcaḡ miḡrāb içinde yüzün yire ḡodı, eyitdi: (2) “**Yā Rabbi!** Baña meded ḡılḡıl” didi. Andan ‘**arşdan** ün (3) geldi, eyitdi: “Yā Esā! Seni andan ḡurtardum,

ķayurmağıl” (4) didi. Ol gün iki serheng birbiri-y-ile söyleşdiler, (5) eyitdiler: “ rte Beyti’l-Muķaddis’i alavuz ve  az nesin dağı (6) alavuz,  leşev z. Atlu iki  l  ala, yaya bir  l  ala” didi. (7) Andan yaya eyitdi: “Biz yaya olup renc görüp za met çeküp (8) geldük, biz⁴⁶⁶ iki  l  alavuz; siz bir  l  alasız” didi. (9) Anlar “yok” didiler. Bunlar “yok” didiler. Savaş oldu. (10) Ol gice irteye deyin birbirin şöyle ķırdılar. (11) H ķ kimse ķalmadı, **Ta rı** ferm nı-y-ıla p ziş hları (12) ķaldı ancak. Yine ‘arşdan bir  n geldi, eyitdi: (13) “Y  Es ! Seni andan dağı ķurtardum, cümlesin hel k

[229b]

(1) ķıldum; ancak Senc r b ķaldı, benüm anu -ıla dağı (2) işüm var” didi. Senc r b ķa up giderken yolda (3) bir araslan  ıķdı, p re p re ķıldı, c n cehenneme (4) ķaşıdı. Yine Es  şehirden  ıķdı, ol m lları (5) ve ol  az neleri ve ol sil hları cümlesin dir- (6) ş rdi, şehre getürdi. şehir dağı yig ‘im ret oldu. (7) **Andan bu  aber R m’un M liki Herķ l’e deydi.** Ol (8) dağı    yüz bi  er derdi, Beyti’l-Muķaddis  zerine (9) geldi.  arb l meliki Herķ l’e gidicek oğlın kızmın (10) es r eyledi.  aber Herķ l’e deydi. “El ni  arb l (11) meliki boşalatdı” didiler. Andan Herķ l Beyti’l-Muķaddis’ (12) den geçdi.  arb l p ziş hı Herķ l’ n ardına (13) düşdi, yitdi, dutdı, çerisin ķırdı, Herķ l’i

[230a]

(1) depeledi. R m p ziş hı kendü oldu. Ol p ziş hın (2) bir kişisi var-ıdı; **Süleyman ‘Aş re** dirler-idi. Anı (3) Urum eline  al fe ķodı, kendü    yüz bi  er ‘arza (4) eyledi, Beyti’l-Muķaddis’e geldi, yalavaç viribidi, Es ’ya (5) eyitdi: “Ben dağı ol  az neleri, ol k şki ve ol (6) bunda olan p ziş hların m lların ve sil hların (7) isterin, virgil t  kim girü dönem, gidem” didi. **Es ** eyitdi: (8) “Bu gice dostum-ıla meşveret ķılam, irt  aber

⁴⁶⁶ Yazmada ze harfinin noktası unutulmuş.

virem size” (9) didi. Yalavaç “vir diyü” haber deyürdi. Pāzişāh rāzī (10) oldu. **Esā** ol gice iki rek‘at namāz kıldı, eyitdi: (11) “**İlāhī!** Sen bilürsin benüm hācetüm.” **‘Arşdan** ün geldi (12) kim: “Yā Esā! Seni andan dahı kırtardum.” **Hak Te‘ālā** (13) buyurdi, mefācā yili esdi. Ol gün cümlesi

[230b]

(1) irteye deyin kırıldı. Yine **‘arşdan** ün geldi, eyitdi: (2) “**Yā Esā!** Seni andan dahı kırtardum, çıkğıl, cümlesinün (3) mälların dirşürgil kim saña helāl kıldum” didi. (4) Andan **Esā** çıkdı, mälların ve silāhların aldı, (5) cümlesin şehre koydı. Şehir dahı yig ‘imāret oldu. (6) **Andan bu haberi Mağrip pāzişāhı Esyān işitdi.** (7) Bunlar zühre yıldızına tıparlar-ıdı. Kaçan kim gice oldu (8) yıldız toğdı, elini oğlı başına yoğadı, eyitdi: “Eyer baña (9) nuşret virürsen oğlumı saña kırbān kılam” didi. (10) Oğlını kendü yirine halīfe kodı. İki yüz biñ (11) er aldı, kendüsi Beyti’l-Muqaddis’e geldi, yalavaç (12) viribidi, eyitdi: “Ol hāzīneleri ve ol köşki (13) ve ol pāzişāhların mälların ve silāhların

[231a]

(1) baña [virsün], anuñ-ıla işüm yokdur; eyer yok diyesi olursa (2) varurvan, Beyti’l-Muqaddis’i yıkarvan.” **Esā** eydür: (3) “Bu gice Çalabum-ıla münacāt kılayım, vir dirse virem” (4) didi. Bu haberi beglerine didiler. Esā ol dün (5) du‘ā kıldı. **‘Arşdan** ün geldi ol çeri (6) üzere, şandılar kim ol gice gökler yıkıldı. (7) Helāk oldılar, pāzişāhları diri kıldı ancak. (8) **‘Arşdan** girü ün geldi kim: “Yā Esā! Çık, (9) ne kim hāzīneler var-ısa cümlesin algıl, saña helāl (10) kıldum illā beglerin kodum, ben aña va‘de ayruğ (11) yirde eyledüm” didi. Ol melik başı içün (12) yalın ayak kaçdı, kendü şehrine geldi, gördi; (13) bir şığırtmaç şığır sürmiş gider. Çağırdı, eyitdi:

[231b]

(1) “Bu şığırı ben güdeyin, sen bu şehrin pāzīşāhına var, (2) ben anuñ atasıym, eyit; bir at ve bir kaftan virsün, al, (3) gel.” Şığıritmaç vardı, haber eyledi. Oğlı üç yüz (4) biñ er-ile karşı geldi, ata bindürdi, şehre givirdi, (5) andan eyitdi Huzā’ya: “Ol vakūt benüm atam va‘de (6) eyledi, zühre yıldızın Tañrı idindi, and içdi. (7) Tañrım, eyer ben varup Beyti’l-Muḳaddis’i alursam oğlum (8) ḳurbān ḳılam” didi. Ol vakūt ben ḳul-udum şimdi (9) pāzīşāh oldum, ben daḥı eyitdüm: “Eyer atam anda helāk olursa (10) Çalabum içün atamı ḳurbān (11) ḳılam” didüm-idi. “İmdi senüñ birlüyine inandum, (12) atamdan bīzār oldum” didi. Ḳılıç tarıtdı, çekdi, (13) atasınuñ başın kesdi, müslimān olup işin sağ

[232a]

(1) eyledi. Andan Beyti’l-Muḳaddis pāzīşāhına elçi (2) viribidi, ‘özürler diledi. **Andan bu haberi Cālunūs** (3) **meliki işitdi**. Ol daḥı yüz elli biñ er cem‘ eyledi, (4) Beyti’l-Muḳaddis’e geldi. Bu daḥı yalavaç (5) viribidi, köşki ḥazīneleri cümle ḳalan mälları diledi. (6) “Virsün, girü döneyim” didi. Haberi Esā’ya deyür- (7) diler. Esā eyitdi: “Bu gice baña mühlet vir, ırte gele- (8) siz” didi. Ol gice iki rek‘at namāz ḳıldı, ḥācet (9) diledi. ‘**Arşdan** ün geldi, eyitdi: “Yā Esā! Anuñ (10) belāsın daḥı senden götürdüm.” Eydürler kim Esā (11) velī-y-idi hem peygamber-idi, mürsel deyül-üdi. Ün gelür, (12) nidā işidürdi. Andan ol gice bir od geldi, (13) cümlesin yaḳdı, kül eyledi. İrte oldı, Esā çıkıdı,

[232b]

(1) ol mälları aldı, cümlesin şehre getür[di], şehir dahı (2) ma‘mür oldu. Bu kâ‘ide üzere bunca pāzişāhlar Beyti’l- (3) Muḳaddis öyinde helāk oldu. Esā Peyğamber yaşı altımış (4) yıl-ıdı. Elli yıl Benī İsrā’īller’e pāzişāh oldu. Hīç (5) kimse anuñ üzerine zafer bulamadı. Her kim aña ḳaşd eyledi (6) helāk oldu, ḳırıldı. Andan Esā dünyādan çıḳdı. (7) Hīç oḒlı ḳalmadı. Benī İsrā’īller’den bir kiři pāzişāh- (8) lıḒa oturdı. Anuñ adı **Bāřiye Nāřiye-y-idi**. (9) Zālīm-idi, fāsıḒ-ıdı, velī müslimān-ıdı; ammā dürlü dürlü (10) fesādlar işler-idi, fesādı āşikāre ḳıldı. **Andan** (11) **bu ḥaber** bir pāzişāha deydi. Anuñ bir adı Bardiyā (12) nūs-ıdı, ikinci adı Keykāvūs-ıdı, üçünci adı (13) Buḥtu’n-naşar’dı. Aña yitdiler, “Beyti’l-Muḳaddis meliki

[233a]

(1) Nāřiye yavlaḒ zālīm ḳopdı” didiler. Dükeli yavuz işlerin (2) aña eydi virdiler. **Ammā** Buḥtu’n-naşar’un anası (3) bir görkülü yavuz işlü ‘avrat-ıdı. Ol zamānda bir (4) pāzişāh var-ıdı; **Ḳabūs** bin Sencārīb bin (5) Dāryā dirler-idi. Bir gün ol melik geḒer-idi (6) bir köy ḳatından kim aña Anbār dirler-idi; Furat (7) ırmaḒı ḳıyında. Ol ‘avrat[ı] gördi, ṭama‘ ḳıldı. ‘Avrat (8) dahı rāzī oldu, iş ḥāşıl ḳıldılar. ‘Avrat yüklü (9) oldu, bir oḒlan ṭoḒurdı. Ol oḒlanı pāzişāha (10) getürdiler, pāzişāh ḳabül itmedi, eyitdi: “Bunı (11) besleyince bir yirde ḳoyam” didi. Bir ḥarāb yirde bir kilseye (12) vardı, içinde bir büt var-ıdı. Nūḥ ḳavmı ana (13) ṭaparlar-ıdı. Ol puta Neşer dirler[d]i, iki ayaḒı

[233b]

(1) var-ıdı. Ol oḒlanı arasında ḳodılar. Sen bikür (?) dahı (2) devletsüzsin, bu oḒlanı dahı devletsüzdür. Buḥtı’n- (3) našır ad virdiler. Bir sâ‘atden şoñra bir ḳara it, (4) dörüt gözlü, ol oḒlanı emzürdi **Tañrı** (5) Te‘ālā fermān birle. Her vaḒit kim anası ḳaşd (6)

iderdi oğlanı almağa, ol it kıomazdı. Bir gün (7) anası geldi, gördi, it anda yok. Oğlanı uğurladı, (8) evine iletđi. Bir sâ‘atden şöıra it geldi, oğlanı (9) bulamadı. Bu oğlan dağı anasuz nesne yimezdi. İt (10) bir yüksek yire çıkıdı, ulurđı, başın dīvāra dayardı, (11) oğlanı isterdi. Bu oğlanı dağı ‘avrat besleyemedi, (12) girü bayağı yirine getürdi, gördi, ol it ölmüş. (13) Biraz anda durdı, girü evine vardı. Āđir Buğtu’n-

[234a]

(1) naşır pāzişāh oldu. Ammā başı kel-idi, gözi şaşu- (2) -y-ıdı, şol ayağı aķsağ-ıdı, şol eli altı barmaķlu- (3) -y-ıdı, kendüsi ĥarām-zāde-y-idi velākin pāzişāh- (4) zāde-y-idi. Beyti’l-Muķaddis’de bir er var-ıdı; adı Yehūda- (5) -y-ıdı. Tevrīt içinde bulmuş-ıdı kim bir oğlan ola (6) ĥarām-zāde, şol eli altı barmaķlu, şol ayağı (7) aķsaķ, gözi şaşu, başı kel. “Beyti’l-Muķaddis’i ol (8) ĥarāb kıla” didi. Bu Yehūda şehirden çıkıdı, (9) ol oğlanı isteyü gitdi, Anbār adlu köye geldi, (10) oğlanı ister. Bir kıarı ‘avrat gördi, iki dirhem (11) virdi, “epmek getür” didi. ‘Avrat eyitdi: “Şabır (12) eylegil kim bir oğlan vardur, gelsün, saña epmek getüre” (13) didi. Birazdan oğlan geldi. Yehūda eyitdi: “Oğlun

[234b]

(1) bu mudur? ‘Avrat eyitdi: “Budur.” Yehūda baķdı, (2) gördi; ayağı aķsaķ, gözi şaşu, eli altı barmaķlu, (3) başı kel. Yehūda şordı kim Buđtu’n-naşır’dan (4) artuķ dağı “adun nedür?” Eyitdi: “**Keykāvus Sencārīb** (5) **Birdāryā’dur.**” Yehūda bildi kim Beyti’l-Muķaddis’i (6) ĥarāb kıılacaķ oğlan budur. Yehūda eyitdi: “Yā (7) oğlan! Beyti’l-Muķaddis’i sen ĥarāb kıılırsın. İmdi (8) benüm oğlum, kıızum, ehl-i beytüm ol şehirdedür. Yigirmi (9) biñ dirhem gümüşüm vardur; alğıl, benüm oğlum, kıızum (10) ve ĥışımlarum kıanın baña şatğıl. Yüz elli yıl pāzişāh (11) olırsın” didi. Eyitdi: “Hay delü

misin, nedir dirsın, (12) bu kıandan öyle olısar” didiler. Yehūda eyitdi: “Siz ne (13) bilürsüz?” Ođlan altunı aldı, bir biti yazdı, nişān urdı

[235a]

(1) kim aña ziyān deymeye. Pāzişāh olıcaķ Yehūda girü (2) Beyti’l-Muķaddis’e vardı. Ol vaķit **pāzişāhı** bir yire (3) yüz biñ altun viribidi. Buĥtu’n-naşır işitdi, (4) vardı, ol kārıvānı bir başına sıdı, mālın (5) aldı. Bābil meliki anı tıydu, ħeri viribidi. Buĥtu’n- (6) naşır bildi kim ħeri gelür, ħarşu vardı, anlarun (7) daĥı mālın ve silāĥların aldı. Buĥtu’n-naşır (8) daĥı elli biñ ħeri idindi. Bu ĥaberi Bābil (9) meliki işitdi, yaraķlandı kim gele, Buĥtu’n-naşır’ı duta. (10) Ol gelince bu daĥı dört biñ er aldı, yaķın (11) geliceķ çıķa geldi, ol ħeriyi sıdı, ħovdu, (12) ardına düşdi. Bābil tīz şehre girdi. Buĥtu’n-naşır (13) vardı, kürsiye oturdu, pāzişāh oldı. Şu ne (?)

[235b]

(1) irürdi (?) kim hīħ pāzişāĥlar aña berāber olmadı. Bir gün (2) Buĥtu’n-naşır sekiz yüz biñ er aldı, Beyti’l-Muķaddis’e (3) ħaşd eyledi, yaķın geliceķ ħondı. Şehrün begine (4) Nāşiye dirler-idi. Ol big öyle şındı kim öñdin (5) gelen begler gibi bu daĥı helāk ola. Bilemediler kim (6) Esā Peyġāmbere ve ol on iki zāhidler var-ıdı, (7) ecel geldi, anlar şavuldu, şimdi zālim pāzişāh (8) oturdu. Bu ħavumlar igen ħılurlardı, imdi lā-cerem (9) bu kez Beyti’l-Muķaddis ĥarāb olıyardur. Andan Buĥtu’n- (10) naşır atına bindi, Beyti’l-Muķaddis mescidinün ħapusına (11) geldi, delim ĥalkı esīr kıldı. Ol sā‘at (12) bir yıl çıķdı. Buĥtu’n-naşır ħerisi-y-ile şehirden (13) çıķdı, ĥācibine eyitdi: “Bunda velīler vardır,

[236a]

(1) anların du‘āsı beni böyle kıldı” didi. Ol vakit (2) Beyti’l-Muḳaddis’ün dīvārı kırk kat-ıdı. Şehrün kapu- (3) ların berkitdiler, burca çıktılar, eydürler kim altı (4) peygāmbere var-ıdı daḥı eydürler kim bir mürsel (5) peygāmbere var-ıdı ve yedi biñ ‘ābidler zāhidler (6) var-ıdı. **Urmiya Peygāmbere ve ‘Üzeyir Peygāmbere** anda- (7) -y-ıdı. **Cebra’ıl ‘aleyhi’s-selām** geldi, eyitdi: “Yā Urmiya! (8) Allāhu Te‘ālā saña selām kıldı, eyitdi kim eyitsün (9) bu şehir ḥalkına, azmasunlar yoksa buyururuz Buḥtı’n- (10) naşır cümlesin helāk kılar.” **Urmiya ve ‘Üzeyir** şehre (11) geldiler, eyitdiler: “Ey kavumlar! Gelün, tevbe kılar yoksa (12) helāk olursız” didiler. Benī İsrā’illerün gönülleri (13) karar-mış-ıdı fesādı çok işlemekten. Anların naş-ı-

[236b]

(1) ḥatin işitmediler, anlara zecer kıldılar, Urmiyā’yı şol (2) kadar döydiler kim ‘aḳlı gitdi, bir eve koydılar, (3) eyitdiler: “Sen didüyün bize belā gelmezse biz seni aşā (4) koyavuz” didiler. Buḥtı’n-naşır girü geldi, şehri ayırıtdı, (5) Urmiyā’yı ṭamdan çıkardılar, eyitdiler: “Sen didüyün (6) oldı, var, Buḥtı’n-naşır’dan bize ḥaber getir.” Vardı, (7) Urmiya Buḥtı’n-naşır’un çadırına vardı, ‘aşā-y-ıla (8) perdesin götür[üp] içeri girdi. Ğulāmlar Urmiyā’yı (9) vurdılar, ğalebe oldı. Buḥtı’n-naşır eşitdi, “ne ğavğā- (10) dur” didi. Ḥācibler eyitdiler: “Bir delü geldi, anı (11) döyerler” didiler. Buḥtı’n-naşır daḥı delü şandı. (12) Kığırın, gelsün, görelüm, ğülüşelüm” didi. Urmiyā’<yı> (13) Buḥtı’n-naşır katına geldi, ḥoş ādab-ıla vardı

[237a]

(1) daḥı durdı. Buḥtı’n-naşır ḥācibine eyitdi: “Hīç (2) senden delü ben görmedüm kim cümle Rüm’dan gelen- (3) lerden bundan uşlu görmedüm; siz baña delü midür dir- (4)

siz?” Buḥtī’n-naşır eydür: “Ey merdāne yigit! Adun nedür?” (5) Eyitdi: “‘Abdurrahman.” “Daḥı ayruḵ ne adun vardır?” (6) Eyitdi: “**Urmıya bin Şe‘bā bin Buḳıyā bin Māriyāti (7) bin Şelvā bin Huzeyfa bin Harfaşā bin ‘Arār (8) bin Hārūn bin ‘İmrān bin Yetfū bin Qahīt (9) bini’levī bin Ya‘kūb bin İshāk bin İbrāhīm (10) ‘aleyhi’s-selām** ben anların oğlıvan” didi. Buḥtī’n- (11) naşır hācibine eyitdi: “Bunuñ gibi er delü mi olur?” (12) Andan eyitdi: “Yā Urmıyā! Ne işe geldün? Ben dilerin (13) kim bu şehir harāb kılam.” Urmıyā eyitdi: “Harāb

[237b]

(1) kılmazsınız.” Eyitdi: “Bu şehir ol kişi ala kim bindün (2) atun ardın bu şehre duta, bir ok yabāna ata (3) ol yaydan çıkıcaḵ gök⁴⁶⁷ yüzine çıka, girü döne, (4) bu şehir içinde şahrā taşı üstine düşe” didi. (5) Daḥı bir ‘alāmeti oldur kim mescid kapusunda (6) bir ağaç vardır; günde bir dürlü yemiş biter. Her kim (7) sökel olsa ol yemişlerden yise key olur. (8) Bu şehir vīrān olacağı gün ağaçdan enār bite, (9) andan kurıya. Buḥtī’n-naşır kaçan bu sözi işitdi, (10) bir tazī atı var-ıdı hıç pāzişāhlarda yoğ- (11) udı, bindi, ardın şehre virdi, bir ok (12) atdı. Ol ok göge çıktı, gökden çoḵu (13) kopdı, yıldırım oldu, ol ok geldi, şahrā

[238a]

(1) taşı üzere düşdi. Kaçan anı gördi Urmıyā (2) kaçdı, şehirden yaña gitdi. Buḥtī’n-naşır (3) ardınca vardı, eyitdi: “Kimsin?” Eyitdi: “Peygāamberün, (4) şehirlü azdılar, ben bunları dönderemedüm” didi. (5) <didi> İmdi bildüm kim anlara senden belā gelür. (6) Buḥtā’n-naşır eyitdi: “Senüñ sözün dutmadılar, imdi (7) bunları ben helāk kılam” didi. Öyle deyicek Ur- (8) miya vardı, ol mescid kapusındaki ağacı gördi (9) kim kurumuş.

⁴⁶⁷ Yazmada: göge

Urmiya mütehay[y]ir kaldı, ağladı, eyitdi: (10) “İlāhī! Kullarını helāk kılma, evüni harāb (11) kılma, bu kitāblar zāyi‘ olmasun ve bu peygāmbir- (12) lerüni helāk mi kılursın, bu kāfir[i] bu mescid (13) üzere musallaṭ mı kılursın” diyü delim zārılık kıldı,

[238b]

(1) feryāz eyledi. **Cebrā’īl** geldi, eyitdi: “Yā Urmiya! (2) **Allāhu Te‘ālā** saña selām kıldı, eyitdi; bu emri aña (3) buyurduḡ, ol dilemeyince helāk kılmayuz” didi. (4) Urmiya çağırdı, eyitdi: “Tīz gelün, tevbe ve ṭā‘at (5) kılun kim bu düşmanı **Allāhu Te‘ālā** üzerümüzden gidere” (6) didi. Eyitdiler: “Yā Urmiya! Sen yalansın, ya‘nī ol kadar (7) oldu kim bunun gibi mu‘azzam şehrin hükmin Çalap saña (8) virdi” didiler. Andan Urmıyā’yı döydiler, bağladılar, (9) burnundan kan geldi ve ‘aḡlı gitdi, eyitdi: (10) “İlāhī! Bu şehri vīrān kıl” didi. Andan **Cebrā’īl** (11) ‘aleyhi’s-selām geldi, eyitdi: “Yā Urmiya! **Hak Te‘ālā** (12) saña selām kıldı, eydür; bu kavum bunca yıldur kim (13) baña ‘āsī olmuşlardı, ben bunları helāk kılmazdum,

[239a]

(1) imdi bugün sen buñaldun, helāk kıl” didün. İmdi (2) **Hak Te‘ālā** eydür, fermān şöyledür kim: “Beyti’l-Muḡaddis’i (3) helāk kılam, öyle kim bu yirde şehir varın şanmayalar. (4) Ol kul kim gönlinde merḡamet yok, aña benüm daḡı (5) raḡmetüm yok” Andan Buḡta’n-naşır buyurdi, ḡatı (6) yaraḡ-ıla şehre yüridiler. Bu iki ‘azamet çeri uğraş- (7) dılar, sındı, kaçdı; yitdiler, şol kadar kırdılar (8) kim gevde ḡışār boyı yıḡıldı, kan sel gibi (9) aḡdı, yürüdi. Öyle namāzı vaktında şehri (10) aldılar. Buḡta’n-naşır at-ıla vardı, ol görkölü (11) mescide girdi, eyitdi: “Geceye deyin kırın” didi. (12) Kırdılar, ḡiç müslimānlar, cühūdlar ḡalmadı, oḡlı (13) kıızı-y-ıla cümlesin ḡılıçdan geçürdiler. Ol kişi

[239b]

(1) aldı kim kendü ehl-i beyti anın atun almış-ıdı. (2) Anları odılar ancak ayruk kimse almadı, mecmu‘ın (3) kırdılar. Kırk biñ gorkulu oğlanlar aldılar. Begler oğlan- (4) larından dört urüندی oğlan kendüsi aldı, (5) girü alanın serhenglerine virdi. Bu dört biñ (6) ullar içinde dört peygamber var-ıdı; Birisi **Dāniyāl**, (7) birisi **Hātūn**, birisi **Sāyid**, birisi **Salız** idi. (8) **Urmiya Peygamber** aralarında elü bağlu-y-ıdı. Buyurdı, (9) elin şeşdiler, Buhta’n-naşır atına getürdiler. Eyitdi: (10) “Yā Urmiya! Bu ĥalāyıklar senüñ- ile ne ıldılar? Ben daħı (11) bunlara gör ne ıldum” didi. Urmiya eyitdi: “Yā mel‘ün! (12) Bunı sen işlemedün, **Tañrı Te‘ālā** işledi.” Buhta’n- (13) naşır eyitdi: “Yā Urmiya! Diler misin kim bu şehri

[240a]

(1) girü ‘imāret ılam?” Urmiya eyitdi: “Sen kāfirsın, (2) ‘imāret ılmazsın.” Buhta’n- naşır eyitdi: “Ya kimün elinde (3) ‘imāret olısardur?” Eyitdi: “**Behmen bin Küriř bin (4) İsfendiyār** ‘imāret ılısar. Ne kim sen Benī İsrā’iller’e (5) ıldun-ısa ol melik daħı senüñ oėlıña, ızıña, (6) ařluña anı ılısardur.” Buhta’n-naşır eyitdi: “açan (7) ılısardur?” Ol eyitdi: “Yetmiř yıldan řoñra” didi. (8) Buhta’n-naşır eyitdi: “Bu şehirden ĥiç kimse urtuldu (9) mı?” didi. Urmiya eyitdi: “Yigirmi biñ iři dīvār- (10) dan indi, açdı, Mış’a gitdi, Sebūs melikine (11) sığındı” didi. Urmiya daħı açdı, Mış’a (12) gitdi. Ol Mış’a varanlar şordılar: “Bizden řoñra (13) ne ıldı?” didiler. Eyitdi: “Benī İsrā’illerden ĥiç

[240b]

(1) kimse almadı ancak siz alduñuz. İmdi bu belā (2) Tañrı’dan geldi. Gelün, istiėfār eylen, ol kāfir (3) girü gitsün yoksa yigirminci gün Buhta’n-naşır gelür, (4) sizleri daħı

helāk kıılır” didi. Bular bu öyüdi (5) kabül kıılmadılar. Andan Buhta’n-naşır haber ve yalavaç (6) viribidi Sebūs pāzişāhına, eyitdi: “Ol yigirmi (7) kıulları virgil yoksa varurın, cümленüzi helāk (8) kıılırvan.” Sebūs meliki dahı kışı viribidi, eyitdi: (9) “Bular senüñ kıullarun deyildür, Tañrı kıullarıdur, bun- (10) lardan saña ne gele?” didi. Cevāb giri geldi kim (11) Buhta’n-naşır yavlaç kaçadı, üç yüz biñ er (12) aldı, yigirminci gün Mısr’a geldi, Urmiya didügi (13) yire kıonu. Sebūs meliki çerisi-y-ile karşı çıkıdı.

[241a]

(1) Uğraşıdılar, Sebūs meliki sındı. Dutdılar, başın (2) kesdiler, çerisin kırdılar. Buhta’n-naşır hācibine eyitdi: (3) “Oturmağıl tā ol yigirmi biñ Benī İsrā’illerün (4) dükelisin bunda getürmeyince” didi. Hācibi kırk biñ (5) er aldı, vardı, ol yigirmi biñ Benī İsrā’illeri (6) getürdi, eyitdi: “Uş cümlesin getürdüm, Urmiya dahı (7) bile” didi. Buhta’n-naşır eyitdi: “Ey Urmiya! Bir kez (8) dutdum, iki kez dutdum, giri kıodum, sen benüm düşmanlarum (9) arasında ne istersin?” **Urmiya** eyitdi: “Sen bir hulkı (10) yavuz kışisin, dostun dahı düşmanun dahı bir (11) dutarsın.” Buhta’n-naşır eyitdi: “Ne bildün ki ben (12) hulkı yavuz kışıven?” Urmıyā eyitdi: “Ayağın kıaldur (13) ya” didi. Buhta’n-naşır ayağın kıaldurdu. Kıazdılar,

[241b]

(1) bir yazılı tahta çıkıdı, yazılmış kim: “**Hak Te’ālā** hālā- (2) yıklarun hāllerin döndürmeye tā kendüler hāllerin döndür- (3) meyince. Kıaçan hāllerin döndürseler bize yağı zālīm (4) pāzişāh musallaṭ kıılam” didi. Andan ol zālīm mel’ün (5) Buhta’n-naşır buyurdu; ol yigirmi biñ eri (6) dört kıısım eylediler. Bir bölüin kıılıç birle öldürdiler, (7) bir bölüin ağaca aşup öldürdi, bir bölüin ok-ula öldür[di], (8) bir bölüin ovada yandurdu. Hācib eyitdi: “Ey pāzişāhım! (9) Ne buyurdunsa kııldum, bu Urmiya’yı ne

kılayın?” didi. (10) Buhta’n-naşar eyitdi: “Oda bırak, yansun” didi. (11) Andan hâcibi Urmiyâ’yı oda kemişdi. Od (12) göyündürmedi. Od içinde bağdaş kırdı, oturdu. (13) Buhta’n-naşır eyitdi: “Seni od içinde kim sovuğ

[242a]

(1) kıldı? Urmiyâ eyitdi: “Tañrım.” Andan Urmiyâ eyitdi: (2) “Yâ mel’ün! Nişe Tañrı’dan utanmazsın?” Buhta’n-naşır (3) Urmiyâ’yı Beyti’l-Muqaddis’e deyin esîr getürdi, Beyti’l- (4) Muqaddis’i şöyle harâb eyledi kim üstünden su (5) ağıdı, andağı yigirmi dört biñ peygâmbere oğlanların (6) kırdılar dağı otuz biñ mürsel peygâmbere öldür- (7) diler, biñ şâlih, ‘âbid, zâhidler öldürdiler. Andan (8) ol mel’ün buyurdu; ol mescidi yıkdılar, biñ (9) biñ dağı üç yüz biñ dağı altmış biñ altun (10) kerpüç çıktı. Aldılar dağı toksan biñ biñ (11) kıru altun aldılar dağı üç yüz biñ incü (12) aldılar, bunca biñ gevher aldılar dağı bulardan (13) artuğ yigirmi biñ deve yüki Beyti’l-Muqaddis’den

[242b]

(1) māl ve hazîne aldılar, ol Anbâr adlu köye iletdiler, (2) altı ay dünî günü taşıdılar, artanın oda yağıdı- (3) lar. Andan Süleymân Peygâmbere’ün kürsisin çıkardılar, (4) eyitdi: “Bu nedür?” Urmiyâ eyitdi: “Bu Süleymân’uñ kür- (5) sisidür” didi. Buhta’n-naşır diledi kim kürsiye ağı. (6) Ol arslan kim kürsînüñ ayağın beklerdi, tetiği (7) birle atıldı, urdu Buhta’n-naşır’un ayağın uvatdı. (8) Ol dağı buyurdu; kürsiyi uvatdılar. Andan sekîne (9) tábütın gördi, eyitdi: “Bu nedür?” Urmiyâ eyitdi: (10) “Bu sekîne tábütıdır, Mūsâ Peygâmbere’den kaldı.” Buyur- (11) du kim anı dağı uvadalar. **Cebrâ’îl ‘aleyhi’s-selām** (12) geldi, eyitdi: “Yâ Urmiyâ! Dilegil, alğıl.” Urmiyâ (13) diledi, aldı. **Hak Te’âlâ** buyurdu Taber deñizine;

[243a]

(1) taşdı, Beyte'l-Muḳaddis ḳapısına geldi. Urmiya tābūtı (2) deñize şaldı. Deñiz aldı, girü döndi **Allāhu Te'ālā** (3) fermānı-y-ıla. Bunca zamānlardan şoñra Buḥta'n-naşır (4) gice düş gördi, ırte girü unutdı. “Düş gördüm, girü (5) unuttum kim bilürse anı hoş dutam” didi. Cümle müneccim- (6) ler derildiler, bilemediler. **Dāniyāl**⁴⁶⁸ *'aleyhi's-selām* eyitdi: (7) “Düşüñi ben bilürven.” Eyitdi: “Bir ḳurt gördün, ileyinde (8) bir güzel ḳoç gördün, ol ḳoç ḳurda ḥamle ḳıldı, (9) ḳurt ḳaçdı.” Buḥta'n-naşır eyitdi: “Evet.” Eyitdi: (10) “Ol ḳurt senün pāzişāhlıgındur, ol güzel ḳoç (11) **Muḥammed Muştafā** *'aleyhi's-selām* yılduzıdır.” Daḥı eyitdi: (12) “Yā Buḥta'n-naşır! Üç gün 'ömrün ḳaldı, ölsen (13) gerek” didi. Andan Buḥta'n-naşır çerisine buyurdı

[243b]

(1) kim üç gün üç dün⁴⁶⁹ beni beklen. Ne ḳadar er var-ısa (2) uyanuḳ olup anı beklerlerdi. Çün üçüncü gün (3) oldu Buḥta'n-naşır uyumuş. Uyanu geldi, gördi, çırāğ (4) söyünmiş, cümle begler uyumuşlar. Durdı, taşra çıḳa gör- (5) di, bir ḳul yalın ḳılıç elinde. Anı atladı, geçince, (6) ayağı aḳsağ-ıdı, ḳula doḳundı. Ḳul belinleyü “ḳara (7) gövde hay kimsin” diyü ṭuru geldi, çaldı. Ḳılıç (8) Buḥta'n-naşar'un boynuna doḳundı, başın kesdi, cān (9) cehenneme ḳavuşdı. Ol gün içinde ğalebe oldu, (10) mecmū' çeri uyandı, ḥarāmi girdi şandılar, (11) irteye deyin birbirin ḳırdılar, üç yüz biñ (12) erden yüz biñ er ḳalmış, ḳalanı ḳırılmış. **Ḥaḳ** (13) **Te'ālā** ḳudreti-y-ile irtesi oğlu pāzişāhlığa

⁴⁶⁸ Yazmada: Daniyar

⁴⁶⁹ Yazmada: den

[244a]

(1) oturdu, yetmiş yıl pāzişāh oldu. Andan bir pāzişāh (2) dahı kopdı; **Behmen bin Küriş bin İsfendi-** (3) **yār** dirler-idi. Geldi, Buhta'n-naşr'un elin aldı, (4) hānümānın harāb eyledi, mālın ve hāzīnesin Beyti'l- (5) Muḳaddis'e virdi, girü 'imāret eyledi. Her ne kim Benī (6) İsrā'illere Buhta'n-naşar kıldıysa dahı artuḳ (7) anuñ kavumlarına işledi. "Her ne iş kim işlerlerse (8) dünyāda cezāsı gele" didi. Bayıḳ dünyā[da] gelmezse (9) āhiretde hoz hāzırdur. **Kemā ḳalellāhu Te'ālā:** (10) "İnne āhḳehū elīmün şedīdün"⁴⁷⁰ Temmetü'l-Kitābi'l-Esrārü'l- (11) Ārifīne ve'l-hamdülillāhi ve ḳadü ve mecdihi biālinnebiyyü (12) velā ilāhe illā mücālī temmet.⁴⁷¹

⁴⁷⁰ Hud suresi 102. ayet: "Şüphesiz onun yakalaması can yakıcı ve şiddetlidir."

⁴⁷¹ Esrarü'l-Arifin kitabı bitti. Allah'ın birliğine hamdediyorum. Peygamberin yüceliği ve O'nun kudretiyle tamam oldu.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. SÖZLÜK ve DİZİN

3.1. SÖZLÜK

A

abdāl (Ar.): Kalender, gezgin derviş.

a.+ lar 153a/9, 153b/1

ābdest (Far.): Müslümanların, belli ibadetleri yapabilmek için bir düzen içerisinde bazı organları yıkayıp bazılarını mesh etme yoluyla yaptıkları arınma.

ā.+ iyile 157b/5

ābdest al-: Namaz vb. ibadetlerden önce gereken dini temizliği yapmak.

a. alayın 154a/4

a. almış 154a/7

a. alup 188b/1

ābdestlık: Abdest almak için kullanılacak su, abdest suyu.

ā. 154a/3

‘ābid (Ar.): Allah’ın emirlerine titizlikle uyan, ibadete düşkün, takva sahibi.

‘ā.+ idi 223a/5

‘ā.+ ler 236a/5

‘ā. 242a/7

‘acāyib (Ar.): Garip, tuhaf şey, acayip.

‘ā. 227a/9

‘acāyibe kal-: Şaşırp kalmak, şaşırmak.

‘a. kaldı 214b/1

‘aceb (Ar.): Şüphe, tereddüt, hayret ifade eden soru zarfı, acaba.

‘a. 146b/5, 155a/2, 218a/6

‘acebe kal-: Şaşırmak, hayret etmek.

‘a. kaldılar 225b/7

‘a. kaldı 206a/3

‘aceble -: Şaşırmak, hayrete düşmek.

‘a.- di 213b/2, 214a/2

‘a.- diler 181a/3
‘acebleş -: Hep birlikte şaşırarak,
hayrete düşmek.

‘a.- ürsüz 161b/12
acı: Şiddetli, sert, keskin.

a. 191b/11
‘āciz (Ar.): Aciz, kudretsiz, zayıf.
‘āciz ol-: Zayıf düşmek, gücü
yetmemek.
‘ā. olursız 199a/1

aç: Tok olmayan, aç.
a.+ dı 214a/6
a.+ dur 226b/10
a. 200b/1

aç-: 1. Bir şeyi kapalı durumdan açık
duruma getirmek.

a.- dı 145b/13, 196a/2, 196b/6,
201a/8
a.- dum 153b/10, 156b/7
a.- inca 138a/13, 188a/10
a.- un 201a/3
2. İftar etmek, orucunu açmak.
a.- ardı 205a/12, 206a/2

açıl-: 1. (Kıyafet için) Açılmak.
a.- miş 207b/1

2. (Çiçek için) Büyüyüp gonca
hâlimden çıkmak, açmak.

a.- a 149a/9

3. (Göz için) Körlükten
kurtulmak, görür olmak.

a.- dı 185b/7, 213a/3, 213a/6

4. Sis, karanlık, duman vb.
dağılmak, yoğunluğunu yitirmek.

a.- dı 179a/2,

açlık: Aç olma, acıkma durumu.

a.+ dan 183a/6

a. 188b/13

ad: Bir kimseyi, bir şeyi anlatmaya,
tanımlamaya, açıklamaya, bildirmeye
yarayan söz, isim, nam.

a.+ ı 144b/5, 145a/3, 150a/3,
151a/1, 152b/13, 158b/11,
158b/2, 158b/4, 158b/6, 158b/8,
166a/11, 184a/5, 192b/2,
220b/10, 232b/11, 232b/12,
232b/8, 234a/4

a.+ ım 178b/9

a.+ ın 152a/1, 152a/2, 154b/3,
187b/3, 223a/2

a.+ ına 224b/13

a.+ lar 151a/2

a.+ ların 150a/10, 150a/12
a.+ um 140a/12, 156b/4, 167a/4
a.+ un 140a/12, 156b/4, 210a/12,
234b/4, 237a/4, 237a/5
ad vir-: Ad koymak,
adlandırmak.
a. virdi 180b/9
a. virdiler 233b/3
a. virmişsin 135b/7
a. virmiş 171b/3, 171b/8, 172a/5

ada: Deniz veya göl suları ile çevrilmiş
küçük kara parçası.

a.+ da 165a/13
a. 165a/13

ādab (Ar.): 1. Terbiye, utanma.

ā.+ ıla 236b/13
2. Usuller, yollar, kaideler.
ā.+ un 205b/3, 206a/10

ādem (Ar.): İnsan, kişi.

ā.+ de 174a/1
ā.+ i 211b/10
ā.+ ler 164b/4
ā.+ ūñ 165a/7
ā.+ ün 170b/5, 170b/6

ā. 150a/8, 165a/6, 173b/12,
222a/12, 223a/1

ādemī (Ar.): Âdemoğlu, insan, adam,
insan türüne ait.

ā.+ ler 157b/1, 164b/13, 164b/6,
165a/1, 165a/2, 165a/3
ā.+ lerçin 138b/8

ādemilik: İnsanlık, adamlık.

ā. 141b/12

ādem oğlanı: Âdemoğlu, insan.

ā.+ nuñ 164b/11
ā. 164b/10, 172b/1

‘ādillik: Adil olma durumu, doğruluk.

‘ā. 167b/12

adlu: Adlı, isimli.

a. 163a/10, 163b/4, 176b/1,
216a/8, 234a/9, 242b/1

‘afv (Ar.): Bağışlama, affetme.

‘afv *ķılın-*: Bağışlanmak,
affedilmek.

‘a. ķılındı 218b/13

ağ-: Yükselmek, çıkmak.

a.- a 242b/5
a.- alar 169b/12

a.- dı 141b/4, 157b/7, 160a/11,
220b/4

a.- mazvan 160a/6

ağaç: 1. Meyve verebilen, gövdesi odun
veya kereste olmaya elverişli bulunan ve
uzun yıllar yaşayabilen bitki.

a.+ a 181a/3, 241b/7

a.+ dan 181a/3, 182b/13, 237b/8

a.+ dur 175a/5, 186b/4, 197a/1

a.+ ı 167a/1, 175a/7, 181a/6,
181a/9, 181b/8, 194b/8, 238a/8

a.+ ıla 194b/10

a.+ ından 181b/3, 181b/4,
221b/12, 221b/13

a.+ ıydı 143a/3

a.+ lar 148a/3, 153a/3, 175b/9

a.+ larda 148a/3, 153a/4

a.+ ların 149a/6

a.+ un 142b/11, 175b/10,
175b/11, 181a/12

a.+ uñ 134b/8, 142b/11

a. 134b/2, 134b/5, 142b/9,
143a/3, 146a/7, 146b/9, 180b/11,
180b/13, 181a/10, 182b/11,

186b/3, 186b/7, 194b/9, 214a/11,
237b/6

2. Değnek, sopa

a. 142a/2, 163a/1

ağılu: İçinde ağı bulunan, zehirli.

a. 170b/10

ağır: Tartıda çok çeken, hafif karşıtı.

a. 189a/3

ağırmca: Ağırlığınca.

a.+ ınca 181a/4

ağız: Yüzde, avurtlarla iki çene arasında
bulunan, ses çıkarmaya, soluk alıp
vermeye yarayan ve besinlerin
sindirilmeye başlandığı organ.

a.+ ı 147a/11, 165a/9, 166a/12,
171a/11, 171a/5, 171b/5

a.+ ına 155b/12, 192b/10

a.+ ında 147a/12, 154b/11,
165a/9, 166a/12, 171a/5, 171b/5,
176a/7

a.+ ından 168a/11, 168a/6,
168a/8, 184b/7

ağla-: Üzüntü, acı, sevinç, pişmanlık
vb.nin etkisiyle gözyaşı dökmek.

a.- dam 180b/5

a.- dı 155b/5, 177b/6, 177b/7,
178a/11, 180b/12, 218a/5,
220a/13, 238a/9
a.- mağa 194a/13
a.- mağı 181b/13
a.- mağından 182a/11
a.- makdur 203a/1
a.- r 181b/10, 182a/1, 182a/2,
182a/6
a.- rdı 155a/7, 180b/10, 182a/10
a.- rlar 182a/2
a.- rlardı 218b/7
a.- rsın 164a/4
a.- sa 181b/7
a.- ya 182b/2
a.- yalar 182b/10
a.- yan 182a/8
a.- yanlar 182b/9
a.- yu 153b/11, 155a/11,
155a/12, 155b/3, 156b/11,
156b/8, 157a/5, 178a/3, 178b/1,
180b/7, 201a/3
a.- yup 140a/5

ağlaş-: Birlikte, karşılıklı ağlamak.

a.- dılar 185b/6, 218a/4, 218b/5
a.- duğı 173b/4
a.- urlar 181b/12
a.- ursız 182a/4

ağrı: Vücudun herhangi bir yerinde
duyulan şiddetli acı, sızı, acı.

a.+ sı 194a/5, 194a/8
a.+ sın 193b/11

ağrı-: Vücudun bir yeri ağırlı durumunda
olmak, sızlamak, acımak.

a.- dı 180b/7, 194a/6, 194a/9

ağu: Zehir.

a.+ lar 150a/10
a.+ ları 176a/8
a.+ sı 150a/12
a.+ sın 150a/11, 150b/5
a.+ yıldı 188a/8
a. 150a/6, 171a/7, 174b/10,
176a/8, 188a/12, 188b/4

ah: 1. Ağrı, acı duyulduğunda söylenen
bir söz.

a. 155b/13

2. Pişmanlık, esef.

a. 157a/4

ah it-: Acı acı içini çekmek.

a. itüp 153b/2, 185b/4

ah kııl-: Acı acı içini çekmek.

a. kıldı 184b/3

āhir (Ar.): Ahir, son.

ā.+ ine 168b/1

ā. 172b/11, 233b/13

āhirü'l-emir: En sonunda,
nihayet.

ā. 184a/11

āhir zamān: Dünya hayatının
kıyamete yakın son devresi.

ā. 162a/10

āhiret (Ar.): İnsanın öldükten sonra
dirilip sonsuza dek kalacağı ve Tanrı'ya
hesap vereceği yer, öbür dünya.

ā.+ de 193b/5, 244a/9

āhiretlik: Öbür dünyada karşılığı
görüleceğine inanarak yapılan (iş veya
iyilik).

ā. 194a/1

aḥsent (Ar.): İyi yaptın, aferin, bravo
anlamında Arapça bir ibare.

a. 222a/11

aḥsente ol-: Tam olmak, kamil
olmak.

a. ola 203b/3

aḥşam: Gündüzün son ve gecenin ilk
saatleri, akşam vakti, akşamleyin.

a. 158b/9, 159a/6, 172a/7,
215a/2

aḥvāl (Ar.): Hâller, durumlar, vaziyetler.

a.+ üm 186b/5

aḳ: Kar, süt vb.nin rengi, beyaz, kara ve
siyah karşıtı.

a. 146a/5, 147b/7, 157b/11,
186b/4187b/10, 219a/8, 222a/7

aḳ-: Sıvı maddeler veya çok ince taneli
katı maddeler bir yerden başka bir yere
doğru gitmek.

a.- ar 134b/5

a.- ardı 164a/3

a.- dı 138a/8, 239a/9, 242a/5

aḳce: Gümüş para.

a. 191a/2

‘aḳıbet (Ar.): Nihayet, son.

‘ā.+ i 209b/7

‘aḳıl (Ar.): Akıllı, akıl sahibi

‘ā.+ lar 190b/1

‘aķīm (Ar.): Yağmur getirmeyen rüzgâr,
bilhassa batıdan veya kuzey batıdan
esen rüzgâr.

‘a. 172b/8

‘aķl (Ar.): Düşünme, anlama ve
kavrama gücü, us.

‘a.+ ı 145b/6, 145b/7, 145b/9,
236b/2, 238b/9

‘a.+ um 156b/6, 156b/7

aķsak (Ar.): Hafifçe topallayan,
aksayan, topal.

a.+ ıdı 223a/13, 234a/2, 243b/6

a. 224b/11, 234a/7, 234b/2

al- 1. Bir şeyi elle veya başka bir araçla
tutarak bulunduğu yerden ayırmak,
kaldırmak.

a.- a 164a/6, 229a/6, 237b/1

a.- alum 220a/3

a.- asız 229a/8

a.- avuz 229a/6, 229a/8

a.- ayduñ 208b/11

a.- dı 155a/1, 156a/4, 160b/3,
161b/10, 161b/13, 161b/9,
162a/1, 176b/7, 179b/2, 185b/10,
185b/7, 192b/11, 212b/5, 215a/2,

230b/11, 230b/4, 232b/1,
234b/13, 235a/10, 235a/5,
235a/7, 235b/2, 239b/4, 240b/12,
241a/5, 242b/13, 243a/2, 244a/3

a.- dılar 161b/8, 176b/10,
177b/13, 178b/7, 195b/5, 207a/1,
215a/4, 218b/4, 224a/8, 224b/9,
227a/12, 239b/3, 242a/10,
242a/11, 242a/12, 242b/1

a.- duķ 157a/2, 161b/12, 225a/5

a.- dum 154b/12, 161b/13,
162a/4

a.- ğıl 224b/6, 231a/9, 234b/9,
242b/12

a.- madı 185b/9, 220b/4

a.- madılar 227a/12

a.- mağa 233b/6

a.- mış 184a/3

a.- un 177b/11

a.- urlar 198a/1

a.- urvan 194a/1

a. 214b/12, 231b/2

ābdest a.- ayın 154a/4

şatun a.- ayın 179b/5

şatun a. 219b/11

‘aleyk a.- dı 145b/3

cânın a.- dı 216a/3

şatun a.- dı 184a/1, 184a/13

uyku a.- dı 178b/2

‘aleyk a.- dılar 144b/7, 145a/6

şatun a.- dılar 195b/3

‘ibret a.- mazduķ 226a/9

ābdest a.- miş 154a/7

şatun a.- mişıdı 239b/1

destūr a.- un 219b/2

ābdest a.- up 188b/1

şatun a.- urlardı 195a/13

**2. Para karşılığında temin etmek,
satın almak.**

a.- dı 179b/2

a.- dılar 177b/13, 179b/1

a.- mazdı 180a/10

a.- ur 180a/4, 180a/7

a. 220a/4

3. Çalmak, aşırnak

a.- mişlar 200a/1

4. Fethetmek

a.- avuz 229a/5

a.- dılar 239a/10

a.- ursam 231b/7

‘alāmet (Ar.): İz, belirti, nişan.

‘a.+ i 237b/5

alaplık: Alplik, kahramanlık, yiğitlik,
cesaret.

a. 168a/2

aldur-: Aldırmak, kaptırmak.

a.- sa 163a/3

ālem (Ar.): bk. ‘ālem

ā.+ den 166a/4

‘alem (Ar.): bk. ‘ālem

‘a.+ i 159a/2, 159a/4, 159a/6,
159a/8

‘a.+ lerdendūr 159a/10

‘a. 158b/1, 158b/11, 158b/13,
158b/2, 158b/4, 158b/6, 158b/8,
159a/11, 162a/11, 165a/13,
165b/1

‘ālem (Ar.): Âlem, kâinat, evren.

‘ā.+ den 137b/4, 146a/1,
146a/10, 147a/8, 147b/3, 150a/5,
151b/7, 158b/1, 159b/11, 165b/5,
166b/4, 188a/6

‘ā.+ i 165b/7, 166b/13, 192a/4

‘ā.+ ler 209b/3	139b/13, 139b/2, 139b/7, 140a/2,
‘ā.+ ün 145b/7, 145b/9	140b/6, 142a/8, 143a/11,
‘ā. 149a/2, 159b/6, 163b/7,	144a/11, 144b/2, 144b/3, 145a/5,
164a/1, 164a/10, 172b/1,	147a/4, 147a/6, 147b/12,
187a/10, 191b/12	148b/12, 150b/7, 152a/13,
‘ālem fahri: Âlemin, kâinatın	152a/7, 159a/13, 159b/3,
iftihar kaynağı, övünme sebebi	160b/13, 161a/2, 161b/11,
olan Hz. Muhammed.	161b/6, 162a/10, 163b/1,
‘ā. 149a/2, 159b/6, 163b/7,	167a/10, 167a/12, 167a/2,
164a/1, 164a/10, 195b/11	167a/5, 167a/7, 167b/1, 167b/3,
‘aleyhi (Ar.): bk. ‘aleyhi’s-selām	167b/5, 167b/7, 172b/1, 173a/10,
‘a. 133b/10, 139b/9, 150b/12,	173a/13, 173a/3, 173b/1,
184a/2, 213a/1, 213a/4, 213a/8,	173b/10, 175a/10, 175a/4,
213b/2, 214b/5, 214b/9, 221a/10	176b/8, 177a/9, 177b/1, 178a/10,
‘aleyhi’l-la‘ne (Ar.): “Lanet onun	180b/6, 181b/10, 182a/9, 182b/5,
üzerine olsun” anlamında Arapça ifade.	182b/7, 183a/10, 183a/4,
‘a. 206a/4	183b/10, 183b/6, 183b/7, 183b/9,
‘aleyhi’s-selām (Ar.): “Selam onun	184b/11, 184b/9, 188a/10,
üzerine olsun” anlamında Arapça ifade.	190b/13, 194a/5, 194b/12,
‘a.+ a 147a/2, 160b/2, 205a/2	194b/7, 194b/8, 195a/9, 196a/1,
‘a.+ ı 177a/4, 200b/3	196a/10, 196b/11, 196b/3,
‘a. 133b/2, 133b/6, 134a/11,	198a/10, 198a/7, 198b/13,
134b/11, 134b/2, 135a/10,	198b/8, 199a/5, 202a/10, 202a/6,
136a/1, 136b/10, 136b/13,	202b/1, 202b/9, 204a/2, 205a/4,
136b/3, 136b/7, 138a/1, 138a/6,	

212b/3, 212b/4, 212b/7, 213a/13,
213b/10, 214a/6, 214a/9,
214b/11, 215a/6, 216a/7,
217a/13, 217a/6, 217b/7,
218a/13, 218b/11, 219a/2,
220b/6, 222a/8, 222b/6, 236a/7,
237a/10, 238b/11, 242b/11,
243a/11, 243a/6

‘aleyke’s-selām (Ar.): “Sana selam olsun” anlamında Arapça ifade.

‘a. 154a/13

‘aleyk al-: Selam almak.

‘a. aldılar 144b/7, 145a/6

‘a. aldı 145b/3

alın: Yüzün, kaşlarla saçlar arasındaki bölümü.

a.+ larında 197b/11

‘ālim (Ar.): Bilen, bilgin, bilici.

‘ā.+ i 218a/12

‘ā.+ ler 144a/11, 168b/12,
190b/6, 193a/3, 201b/5

‘ā.+ lerden 146b/3

‘ā.+ leri 176a/9

‘ā.+ lerümüz 218a/7

‘ā.+ ün 146b/2

‘ā. 139a/6, 139a/7, 144b/12,
144b/9, 145a/7, 145a/9, 145b/4,
157b/6, 192b/11, 193a/1, 199b/3

‘ālime (Ar.): Bilen, bilgin kadın.

‘ā. 146b/1

alt: Bir şeyin aşağısında bulunan boşluk veya yer.

a.+ ına 141a/10, 142b/11

a.+ ında 170b/1, 186b/3

altı: Beşten sonra gelen sayının adı.

a. 196b/4, 234a/2, 234a/6,
234b/2, 236a/3, 242b/2

altı biñ biñ: Altı milyon, milyonlarca.

a. 171b/5

altmış: bk. altmış

a. 191a/1, 191a/3, 191a/4,
221b/1, 222b/10, 222b/13,
232b/3

altmış biñ: Elli dokuz bin dokuz yüz doksan dokuzdan sonra gelen sayının adı.

a. 186a/10, 187a/2, 197a/9

altıncı: Sırada beşten sonra gelen sayının adı.

a. 189a/3, 196b/1

altı yüz: Beş yüz doksan dokuzdan sonra gelen sayının adı.

a. 195a/1

altı yüz biñ: Beş yüz bin dokuz yüz doksan dokuzdan sonra gelen sayının adı.

a. 171b/5

altı yüz yüz biñ biñ: Altı yüz milyon, milyonlarca.

a. 171b/6

altmış: Elli dokuzdan sonra gelen sayının adı.

a. 178b/10

altun: Yüksek değerli, paslanmaz element, zer.

a.+ a 181a/4

a.+ dan 134a/1, 142b/9, 165a/11, 165b/9, 166a/5, 197b/2, 197b/7, 221a/11, 221a/13

a.+ dandı 142b/13, 143b/2

a.+ danıdı 221b/4

a.+ ı 214b/6, 234b/13

a.+ ıla 222a/3

a.+ ları 215a/4

a. 174a/10, 195a/10, 195a/12, 195b/2, 195b/5, 214b/5, 220a/11, 220a/8, 221b/11, 222a/13, 224b/12, 235a/3, 242a/11, 242a/9

‘amel (Ar.): 1. Bir kimsenin dinin buyruklarını yerine getirmek için yaptıkları.

‘a.+ i 168b/3

‘a.+ sin 202b/7

‘a.+ üñ 153b/5

‘amel kıl-: Dinin buyruklarını yerine getirmek.

‘a. kılsa 199a/8

2. Yapılan iş, edim, fiil.

‘a.+ üñi 194b/4

ammā (Ar.): Ama, fakat, lakin, ne var ki.

a. 136a/6, 144a/10, 147a/1, 149a/2, 149b/13, 149b/2, 150a/2, 150b/2, 150b/9, 151b/11, 152b/11, 152b/12, 154a/2, 154b/4, 155a/4, 158a/12, 162b/6, 163a/6, 166b/1, 168a/5, 169a/10, 169b/12, 171b/3, 171b/8, 172a/11, 172a/5, 174a/1, 174a/3,

174a/8, 174b/3, 175a/3, 178a/9,
181b/6, 182b/10, 183a/4, 183b/1,
183b/3, 183b/6, 187a/9, 189a/6,
190a/11, 191a/12, 191a/8,
191b/12, 191b/6, 192b/11,
193a/4, 193b/2, 194b/1, 195b/5,
197a/12, 202b/11, 203a/3,
203a/6, 203b/1, 203b/7, 208a/4,
210a/10, 218a/9, 222b/5, 232b/9,
233a/2, 234a/1

an-: bk. añ-

a.- arsin 187b/5

a.- madun 180b/3

a. 187b/5

añ-: Birini veya bir şeyi akla getirerek
sözünü etmek veya onu düşünmek,
zikretmek, hatırlamak.

a.- up 182a/8, 182b/10

ana: İnsanın veya hayvanın yavru sahibi
olan dişisi, anne, valide.

a.+ lar 139a/12, 168b/10

a.+ ma 164a/7

a.+ mdan 200b/11

a.+ mı 164a/7

a.+ n 142a/9

a.+ ñı 137a/6, 225a/12

a.+ sı 178a/2, 178a/3, 183b/11,
185a/11, 185a/2, 185a/8, 185b/1,
185b/4, 199b/5, 199b/7, 201a/10,
201a/11, 201a/2, 201a/3, 201a/8,
210a/2, 223b/11, 223b/13,
223b/7, 224a/2, 224a/5, 233a/2,
233b/5, 233b/7

a.+ sın 142a/8

a.+ sına 201b/2

a.+ sından 199b/7

a.+ sını 225a/3

a.+ sınıñ 199b/11, 224a/6

a.+ sıyıla 185b/5

a. 168b/10, 178a/4, 178a/6,
183b/13, 185b/4, 199b/4, 199b/6,
200a/11, 201b/4, 201b/7, 223b/8,
223b/9, 224a/1, 224a/4, 233a/12

aña: “Ol” zamirinin yönelme hâli, ona.

a. 135b/6, 140a/8, 145b/2,
149a/10, 149a/11, 149a/12,
149a/5, 156b/4, 158a/6,
158a/8, 159a/2, 159a/4, 159a/6,
159a/7, 159a/9, 163a/3, 164a/11,

166a/9, 171b/3, 175b/6, 181b/8,
182b/11, 182b/12, 182b/8,
186b/12, 186b/5, 187a/1,
187a/11, 187a/2, 193b/10,
193b/4, 196b/8, 199a/10,
200a/12, 200a/4, 203a/12,
204b/12, 205a/2, 205b/1,
208b/10, 220b/8, 223a/12,
224b/10, 225b/1, 231a/10,
232b/13, 232b/5, 233a/2, 233a/6,
235a/1, 235b/1, 238b/2, 239a/4

anasuz: Anası olmayan, annesiz.

a. 233b/9

‘anber (Ar.): Kolay eriyen, bal mumu kıvamında, yandığı zaman parlak bir alev çıkaran, çok güzel kokulu nesne.

‘a. 160a/1

anca: O kadar.

a. 180a/2

ancak: 1. “Yalnızca” anlamında, sınırlama bildiren bir söz.

a. 144a/1, 151a/6, 170b/13,
171a/2, 176b/3, 202a/13,
229a/12, 229b/1, 231a/7, 240b/1

2. Fakat, ama, lâkin, yalnız, ne var ki.

a. 239b/2

and: Ant, yemin.

a.+ ı 211b/6

and iç-: Ant içmek, yemin etmek.

a. içdi 231b/6

anda: 1. Orada.

a.+ yıldı 236a/6

a. 140b/13, 145a/2, 149b/4,
149b/7, 157a/3, 173a/10, 191a/7,
200b/1, 204b/5, 210a/13,
219b/10, 220b/5, 231b/9,
233b/13, 233b/7

2. Oraya.

141a/1, 211a/11

3. O zaman.

198b/8

andağı: Oradaki, o yerdeki.

a. 242a/5

andan: 1. Sonra, ondan sonra.

a. 136b/10, 138b/4, 142a/3,
142a/5, 143a/10, 144a/6, 144b/1,
145b/12, 145b/5, 145b/8,

148b/10, 149b/6, 150a/3, 192a/9, 192b/1, 193a/11, 193b/9,
 150b/11, 150b/7, 150b/8, 194a/4, 194b/3, 195a/11, 195a/4,
 152a/12, 152a/9, 152b/2, 195a/6, 195a/8, 196b/12, 196b/6,
 153a/11, 155b/13, 155b/6, 198a/11, 198a/5, 198a/8,
 156a/8, 157b/3, 157b/4, 160b/10, 200b/12, 201a/8, 201b/12,
 160b/12, 160b/7, 161a/3, 202a/1, 202a/10, 202a/11,
 162a/10, 162a/12, 164a/1, 202a/13, 202a/4, 202a/8, 202b/4,
 166b/10, 168a/13, 169b/11, 204b/11, 205a/8, 205b/1, 205b/8,
 169b/9, 170a/3, 170a/4, 170a/9, 205b/9, 206b/13, 206b/2, 207a/1,
 170b/2, 171b/11, 172b/6, 172b/8, 207b/11, 208a/2, 208b/11,
 173a/1, 173a/11, 173a/7, 208b/12, 208b/8, 209a/6, 209a/7,
 173b/10, 173b/8, 174a/3, 174a/5, 209b/10, 210a/2, 210a/5,
 175a/13, 177a/3, 177a/9, 177b/3, 210b/13, 210b/5, 210b/7, 210b/9,
 178b/12, 179a/10, 179b/9, 211a/3, 211a/8, 211b/2, 212a/11,
 180a/8, 180b/2, 181b/13, 212a/3, 213a/12, 213a/13,
 182a/12, 182a/2, 182a/4, 182a/6, 214b/7, 215b/4, 215b/5, 215b/9,
 182b/12, 183a/10, 183a/9, 216a/11, 216b/2, 217a/12,
 184a/8, 184b/10, 184b/3, 185a/2, 217a/7, 217b/10, 217b/5,
 185a/3, 185b/3, 185b/6, 185b/8, 218a/11, 218a/3, 219a/1,
 186a/4, 186a/7, 186b/1, 186b/6, 219a/13, 219a/5, 219a/7,
 186b/8, 187a/11, 187b/11, 219b/11, 219b/2, 220a/12,
 188a/11, 188a/13, 188a/8, 220b/11, 221a/13, 221a/4,
 189a/10, 189b/4, 189b/9, 221b/11, 221b/2, 222a/5,
 192a/11, 192a/3, 192a/4, 192a/7, 222b/10, 222b/11, 223a/1,

223a/9, 223b/11, 223b/2, 223b/7,
224a/10, 224a/11, 224a/2,
224a/3, 224a/8, 224b/5, 224b/8,
226b/7, 227b/12, 228a/12,
228b/4, 229a/13, 229a/2, 229a/7,
229b/11, 229b/7, 230b/4, 230b/6,
231b/5, 232a/1, 232a/12, 232a/2,
232b/10, 232b/6, 235b/9,
237a/12, 237b/9, 238b/10,
238b/8, 239a/5, 240b/5, 241b/11,
241b/4, 242a/1, 242a/7, 242b/3,
242b/8, 243a/13, 244a/1

2. “Ol” zamirinin ayrılma hâli,
ondan.

a.+ dur 193a/10

a. 165b/2, 168a/9, 168a/12,
175a/12, 181a/10, 191b/2,
228a/2, 228b/12, 229a/3,
230a/12, 230b/2

3. Oradan.

151a/6, 151a/7, 151a/8, 151b/10,
182b/8, 186a/2, 192b/12, 214a/4,
214b/4

4. O sebepten.

a.+ dur 164b/12, 164b/6, 164b/9,
165a/1, 165a/4, 175b/3

andan kere: Ondan sonra, sonra.

a. 179b/12

andan asra: Oradan aşağıda, aşağıda.

a. 165b/10, 165b/12, 165b/4,
165b/5, 165b/8, 166a/1, 166a/10,
166a/3, 166b/13,
167a/1

andan ısrâ: bk. andan asra

a. 164b/2, 165a/10, 165a/4

añdur-: Andırmak, hatırlatmak,
çağrıştırmak.

a.- dı 176b/8

anı: “Ol” zamirinin yükleme hâli, onu.

a. 135b/4, 136b/2, 140b/10,
140b/11, 140b/9, 146b/13,
146b/4, 149a/2, 149a/7,
155b/1, 157a/13, 158a/5, 158a/7,
161b/12, 161b/8, 162a/12,
162a/4, 165a/3, 168b/4,
179b/4, 179b/6, 181a/13, 181b/1,
181b/10, 182a/4, 184b/6,
186a/10, 187a/7, 192a/5,

193b/2, 194b/9, 204b/10,
204b/13, 205b/10, 205b/11,
207a/11, 211b/10, 211b/13,
212a/4, 216b/8, 220a/11, 221a/2,
221a/8, 227a/4, 228a/11, 230a/2,
235a/5, 236b/10, 238a/1, 240a/6,
242b/11, 243a/5, 243b/2, 243b/5

anlar: “Ol” zamirinin çokluğu, onlar.

a.+ a 215a/11, 236b/1, 238a/5
a.+ dan 159b/5, 216a/4, 226a/9
a.+ ı 159b/4, 239b/2
a.+ un 139b/5, 144b/7, 148b/11,
158b/4, 174b/11, 196a/9, 235a/6,
236a/1, 236a/13, 237a/10
a. 144b/10, 150a/9, 159b/5,
176b/8, 190b/11, 192a/13,
210a/8, 215b/1, 218b/12, 223a/4,
223a/7, 229a/9, 235b/7

anran-: Homurtulu ses çıkarmak,
haykırmak, kükremek

anranı kal-: Homurtulu ses
çıkarmak, bu şekilde ses
çıkarmayı sürdürmek.

a.- ı kaldı 215a/1

ansuzdan: Ansızın, birden bire.

a. 215b/3

anun: bk. anuñ

a. 222b/5

anuñ: “Ol” zamirinin ilgi hâli, onun.

a.+ çün 137a/9, 141b/12, 162a/8,
172b/12, 176b/8, 189b/6, 193b/2,
213b/9, 216a/12, 223a/5

a.+ ıla 162a/11, 166b/6, 200b/1,
225b/13, 228a/11, 229b/1,
231a/1

a.+ la 145b/4, 172b/9, 175b/7

a. 145a/3, 149b/10, 149b/9,
150a/5, 150a/8, 151a/5, 151b/13,
152b/13, 154a/11, 155b/10,
155b/5, 156a/11, 156b/3, 157b/6,
158b/10, 158b/12, 158b/3,
158b/5, 158b/7, 158b/9, 159b/12,
160a/3, 160b/3, 166a/11, 166a/9,
168a/7, 168a/8, 168b/1, 174b/3,
178a/8, 179a/13, 181b/7,
183a/13, 185b/12, 195b/8,
196a/13, 196a/4, 196a/6,
196b/10, 196b/9, 200a/13,
201b/9, 203a/10, 203b/8, 207a/5,

208a/9, 212a/6, 213a/5, 213b/3,
214b/3, 215a/12, 215b/2,
219b/13, 222b/11, 223b/1,
224a/5, 225a/2, 226a/5, 226a/8,
226b/1, 226b/3, 231b/2, 232a/9,
232b/11, 232b/5, 232b/8, 244a/7

ara: 1. İçinde, arasında.

a.+ larında 239b/8

a.+ sına 218b/7

a.+ sında 135a/2, 157b/9, 166a/7,
233b/1, 241a/9

2. Mahal, mevki, mekân, yer.

a.+ da 142b/7, 199b/13, 207b/10

a.+ ya 136a/1, 214a/10

ara-: Birini veya bir şeyi bulmaya
çalışmak.

arayu var-: Aramaya başlamak,
aramaya koyulmak.

a.- yu vardılar 178b/6

araslan: bk. arslan

a. 229b/3

ard: Art, arka taraf, geri.

a.+ ın 237b/11, 237b/2

a.+ ına 200a/5, 229b/12

a.+ ınca 141a/4, 154a/6, 238a/3

a.+ ında 144a/2, 148a/10,
189a/12

ardına düş-: Bir kimseyi takip
etmek, peşinden veya yolundan
gitmek, arkasına düşmek.

a.+ ına düşdi 235a/12, 229b/12

arhacı: Yardımcı, arka çıkan, destek
olan, teşvik eden kimse.

a.+ lar 227a/13

arı-: Yorulmak, yorgun düşmek.

a.- mış 157a/3

arid: bk. ard

a.+ larından 169b/13

‘arış (Ar.): bk. ‘arş

‘a.+ da 136b/10

‘a.+ dan 149b/12

arğa: 1. Ön, sağ ve solun dışında
dördüncü yön, görünmeyen taraf.

a.+ mı 137a/5

a.+ sın 190a/4, 190b/5

a.+ sına 228a/1

2. Bir şeyin esas kabul edilen
yüzünün tam tersi olan tarafı.

a.+ sın 190a/10, 190a/9

arkun arkun: Aheste, yavaş, ağır sakın.

a. 154a/6, 173a/4

armağan: Bir kimseye karşılıksız olarak verilen şey, hediye, bergüzar.

a. 161b/7

arslan: Kedigillerden, erkekleri yeleli, yırtıcı, çok koyu sarı renkli güçlü bir memeli türü, aslan.

a. 242b/6

‘arş (Ar.): İslam inancına göre göğün en yüksek katı, âlem tasavvurunda en yüksek nokta.

‘a.+ a 136b/6, 143a/2, 143b/3,
152a/5, 152b/11, 152b/7, 162a/7,
186b/6, 201b/13,
202a/3, 202b/3

‘a.+ ca 168a/12

‘a.+ da 158a/9, 197a/3

‘a.+ dan 134b/13, 137b/1,
145a/12, 158a/9, 159b/7,
163a/12, 165b/1, 184b/12,
227a/7, 228a/10, 228a/5, 228b/1,
229a/12, 229a/2, 230a/11,
230b/1, 231a/5, 231a/8, 232a/9

‘a.+ ı 136a/12, 152b/8, 189a/6

‘a.+ lar 138a/4, 139a/3

‘a.+ larıyla 138b/3

‘a.+ um 162a/4, 162a/5

‘a.+ un 171b/3

‘a. 138a/1, 139a/3, 145a/12,
145a/2, 147b/13, 152b/10,
158a/13, 162a/9, 169a/5, 170b/1,
171b/7, 171b/8, 182a/2, 182a/3,
186b/3, 197a/2, 202b/7

arşun: Arşın, yaklaşık 68 santimetreye eşit olan uzunluk ölçüsü.

a.+ ı 212a/6, 212a/8

a.+ ıdı 221a/12

a.+ ıyla 212a/6, 212a/9

a.+ udu 134a/1, 134a/2, 195a/1,
221b/1, 222a/1, 222a/2

a. 141b/6, 170b/7, 176b/11,
176b/12, 212a/11, 212a/5,
220a/2, 221a/12, 223a/1

art: bk. ard

a.+ ları 170a/4

art-: Sayıca ve miktarca çoğalmak, fazlalaşmak.

a.- a 168b/13

a.- anın 168b/11, 168b/13,
168b/5, 168b/7, 168b/9, 169a/2,
169a/4, 242b/2
arta dur-: Artmak, çoğalmak.
a.+ a dursun 168b/13
artuk: 1. Bundan böyle, bundan başka.
a. 143b/5, 194a/13, 244a/6
2. Fazla, çok, ziyade.
a.+ dur 226a/3
a. 162a/2, 165b/3, 171b/1,
220a/5, 220a/6, 220a/9
a.+ udi 225b/8
3. -den başka, gayri.
a. 199a/13, 200a/7, 200a/8,
206b/13, 234b/4, 242a/13
artuk ol-: Fazlalaşmak,
ziyadeleşmek.
a. olsun 217a/11
artur-: Artmasını sağlamak, çoğaltmak,
fazlalaştırmak.
a.- dı 179b/13, 180a/1, 180a/9
arturış-: Karşılıklı artırmak.
a.- dılar 179b/13
aru: Arı, zar kanatlılardan, bal ve bal
mumu yapan, iğnesiyle sokan böcek.

a.+ lar 170b/10, 170b/9
a. 174b/7
aruluk: Arı olma, temizlik, saflık.
a. 160b/6
arut-: bk. art-
a.- sun 169a/2
‘arz (Ar.): Sunma, bir büyüğe takdim
etme, gösterme.
‘arz eyle-: Sunmak, bir büyüğe
takdim etmek, göstermek.
‘a. eyledi 227a/7
‘arza (Ar.): bk. ‘arz
‘arza eyle-: bk. ‘arz eyle-
‘a. eyledi 230a/3
‘arza kıl-: Sunmak, bir büyüğe
takdim etmek, göstermek.
‘a. kıldı 225a/7, 228b/6
‘arzūla-: Bir şeyi candan ve yürekten
istemek, arzu etmek.
ā.- dı 142a/8
ā.- duğun 154b/12
ā.- rıdum 155b/2
ā.- rsın 154b/8
as-: bk. aş-

asa dur-: Asarak bırakmak,

asılmış hâlde bırakmak.

a.- a dururlardı 208b/13

asa ko-: bk. asa koy-

a.- a kon 211b/13

a.- dılar 209a/10

aş-: Bir şeyi yüksek bir yere ilştirip sarkıtmak.

asa koy-: Asarak bırakmak, asılmış hâlde bırakmak.

a.- a koyalar 170b/1, 198b/9

a.- a koyavuz 236b/3

a.- alar 191a/7

a.- dılar 198b/9, 221b/4

a.- mağa 208b/8

a.- up 241b/7

‘aşā (Ar.): Uzun sopa, değnek, baston.

‘a.+ ndur 142a/1

‘a.+ sı 140b/11, 140b/5, 141b/2, 141b/6

‘a.+ sın 141a/9, 140b/8, 142a/1

‘a.+ yı 140b/6

‘a.+ yıla 236b/7

‘a. 140b/7, 142a/3

āsān (Far.): Kolay.

ā. 188b/11

aşıl: Gerçekten, gerçek olarak.

a.+ dan 177a/13

aşıl-: Asma işi yapılmak veya asma işine konu olmak.

a.- mışdur 199a/1

‘aşı (Ar.): Asi, isyan eden, isyankâr.

‘ā.+ ler 138b/12, 148b/11, 150b/4, 169a/12, 169a/3, 169b/2, 170b/2, 173b/3, 175a/1, 176a/1, 182b/10, 190b/7

‘ā.+ lerün 169b/11

‘ā. 171a/9, 175a/1

‘āşī ol-: Asi olmak, isyan etmek, başkaldırmak.

‘ā. oldılar 215a/7

‘ā. olmamışdı 204b/6

‘ā. olmuşlardı 238b/13

‘ā. olsa 201b/3

aşl (Ar.): 1. Soy nesep.

a.+ uña 240a/6

2. Kaynak, kök, başlangıç noktası

a.+ ı 150b/2

aşşı: Fayda, kâr, kazanç, menfaat.

aşşı kıl-: Fayda etmek, yarar sağlamak

a. kılmadı 206b/5

aş: Yenilmek üzere pişirilmiş yiyecek, yemek, taam.

a. 180a/12, 180b/1

aşağa: Bir şeyin alt bölümü, zir, yukarı karşıtı.

a.+ sın 151b/10

a. 133b/9, 136b/6, 141b/5, 150a/4, 151a/5, 151a/6, 151a/7, 151a/8, 151a/9, 152b/4, 152b/8, 169b/10, 169b/5, 169b/6, 169b/7, 169b/8, 175b/3, 179b/11, 185a/10, 186a/2, 192b/12, 192b/13, 196a/8

aşağı: bk. aşağı

a. 196a/12

‘āşık (Ar.): Bir şeye veya birine karşı aşırı sevgi duyan kimse, tutkun, meftun.

‘ā.+ lar 192a/13

‘āşık ol-: Bir şeye veya birine karşı aşırı sevgi duymak, gönlünü kaptırmak.

‘ā. oldu 206a/3

āşikāre (Far.): Aşikâr, açık, meydanda, belli.

āşikāre kıl-: Belli etmek, ortaya çıkarmak, göstermek

ā. kıldı 232b/10

at: Binme, yük çekme, taşıma vb. hizmetlerde kullanılan, tek tırnaklı hayvan.

a.+ dan 179b/11

a.+ ıla 239a/10

a.+ ına 235b/10

a.+ lar 148a/10

a.+ un 237b/2

a. 231b/2

at-: Bir şeyi bir hedefe veya bir tarafa doğru fırlatmak.

a.- a 174a/6, 237b/2

a.- ar 150a/11

a.- dı 141b/9, 150b/6, 163b/9, 227b/13, 228a/8, 237b/11

a. 228a/6, 228a/7

ata: Baba, ata, cet.

a.+ lar 139a/12

a.+ larına 140a/8

a.+ m 231b/5, 231b/9

a.+ mdan 177a/1, 178a/5,
223b/9, 231b/12

a.+ mı 231b/10

a.+ muz 140a/7

a.+ muza 140a/7

a.+ n 220b/13

a.+ ñdur 223b/9

a.+ nı 185b/2

a.+ sına 201b/2

a.+ sından 134a/4, 180a/6

a.+ sınıñ 231b/13

a.+ sıyın 231b/2

a. 134a/4, 140a/9, 164a/7,
178a/12, 183b/13, 200a/11,
201b/4, 201b/7, 231b/4

‘atā (Ar.): Hediye, armağan, bağış.

‘a.+ n 167a/11, 167a/13, 167a/5,
167a/7, 167a/9, 167b/11,
167b/12, 167b/2, 167b/4, 167b/6,
167b/8, 168a/1, 168a/2

‘a. 168a/4

atalık: Ataya yakışır davranış, babalık.

a. 187b/8

aṭlas (Ar.): Yüzü parlak, sık dokunmuş
bir tür ipekli kumaş, saten.

a. 159b/10, 174b/1

‘aṭṭār (Ar.): Aktar, baharat veya güzel
kokular satan kimse.

‘a.+ lar 190b/4

‘a. 193b/12, 194a/1, 194a/10,
194a/2, 194a/3, 194a/6, 194a/7

atıl-: Atılmak, saldırmak, hücum etmek.

a.- dı 242b/7

atla-: Bir engeli sıçrayarak veya
fırlayarak aşmak.

a.- dı 243b/5

atlu: Atlı, ata binmiş olan (kimse),
süvari.

a. 229a/6

atul-: Atma işine konu olmak.

a.- up 150a/13

āvāz (Far.): Ses, seda.

ā.+ ı 183b/11

ā.+ ları 183b/10

ā. 201b/2

avıcı: Avcı, avlanmayı kendisine meslek
edinen kimse.

a. 206b/4

‘avrat (Ar.): Eş, kadın.

‘a.+ a 148b/7, 210a/1

‘a.+ dan 224a/13

‘a.+ ı 233a/7

‘a.+ ıdı 233a/3

‘a.+ ına 199a/11

‘a.+ lar 157a/11, 157b/4, 170a/5,

191a/12, 191a/9, 191b/3,

223a/13, 224b/4

‘a.+ lardan 198a/3

‘a.+ ları 170a/3

‘a.+ ların 150a/2

‘a. 143b/6, 154b/3, 157a/12,

185a/10, 185a/12, 194b/11,

199b/1, 213b/7, 233a/7, 233a/8,

233b/11, 234a/10, 234a/11,

234b/1

ay: 1. Yılın on iki bölümünden biri.

a.+ da 135b/2

a.+ ı 135b/12, 135b/6

a.+ ıdur 135b/5

a.+ ında 135b/12

a.+ ıymış 135b/4

a.+ lar 138a/4, 138a/5

a.+ larda 135b/13

a. 135b/1, 135b/13, 135b/2,

152a/7, 242b/2

2. Güneşten aldığı ışığı yeryüzüne yansıtan ve dünyamızın tek uydusu olan gök cismi, ay.

a.+ larıyla 138b/3

a. 137b/12

aya: Elin iç tarafında bilekle parmaklar arasında kalan düz kısım, avuç içi.

a.+ sı 163a/8

a.+ sın 190a/8

ayak: Bacakların bilekten aşağıda bulunan ve yere basan bölümü.

a.+ ı 151b/3, 151b/9, 223a/12,

224b/11, 233a/13, 234a/2,

234a/6, 234b/2, 243b/6

a.+ ın 151b/4, 152b/7, 190a/8,

200a/10, 200a/13, 241a/13,

242b/6, 242b/7

a.+ ına 165a/1

a.+ ındadır 197a/2

a.+ ın 162b/12

a.+ ları 213b/1

a.+ um 200b/10, 201a/9

a.+ un 241a/12

a. 173b/3

āyet (Ar.): Kur'an-ı Kerim'de sureleri meydana getiren kelime veya cümlelerden her bir.

ā.+ i 201a/6, 210b/5, 210b/8, 211a/5, 211b/5

ā. 188b/10, 188b/12, 188b/13, 188b/9, 189a/2, 189a/3, 189a/4

ayır-: 1. Bir bütünden bir parçayı herhangi bir amaçla bir tarafa koymak, saklamak.

a.- dılar 221a/8

2. Birbirinden uzaklaştırmak.

a.- mağıl 136b/9

ayırıt-: Tahliye etmek, boşaltmak.

a.- dı 236b/4

aylık: Bir ay süreli, bir ayda olan, yapılan veya bir ay süren.

a. 170b/5

ayn (Ar.): Birbirinin eşi, ayırt edilemeyecek kadar benzeri, tıpkısı.

a. + ı 206a/11

ayrı: Ayrı, farklı, değişik, başka.

a. 191b/13

ayrıl-: Bir yerden, bir kimseden, bir şeyden uzaklaşmak.

a.- dı 184a/6

a.- duğum 178a/4

a.- dum 178a/5

a.- mış 180a/6

a.- sa 199a/8

ayruca: Ayrı olarak, başkaca.

a.+ dur 166b/1

ayruk: 1. Başka, gayri, maada, diğer.

a. 135b/13, 140b/10, 155a/9,

174a/4, 183b/3, 191a/9, 199a/12,

216b/7, 223b/5, 226a/11,

231a/10, 237a/5, 239b/2

2. Artık, bundan sonra, bir daha.

a. 157b/3, 162a/9, 217b/13,

217b/9, 220b/5, 223b/11, 228b/9

ayruksı: Başka, başka türlü, farklı.

a.+ dur 146b/13

az-: Davranışlarında çok ileri gitmek, aşırı derecede taşkınlık göstermek, azıtmak.

a.- dılar 216b/6, 223a/10, 238a/4

a.- masunlar 236a/9

‘**azāb** (Ar.): Kâfirlere ve günahkârlara
ölümünden sonra verilecek ceza.

‘a.+ lar 211b/11

‘a.+ ları 168b/7

‘a. 171a/3

‘**azāb kıl**:- Acı çektirmek, eziyet
etmek.

‘a. kılur 134a/7

‘**azamet** (Ar.): Büyüklük, ululuk,
yücelik.

‘a. 239a/6

azdur:- Baştan çıkarmak, doğru yoldan
çıkmasına sebep olmak.

a.- asız 204b/11

azırğan:- Az görmek, azımsamak.

a.- dı 194a/2, 194a/3

‘**azīm** (Ar.): 1. Azim, büyük, yüce.

‘a. 150a/12

2. Şiddetli, çetin, pek fazla.

‘a. 183a/5

āzīne (Far.): Cuma günü.

ā. 149b/13

‘**azīz** (Ar.): 1. Yüce, kıymetli, değerli,
mukaddes, muazzez.

‘a. 167a/4

2. Saygı duyulan, hürmet edilen,
sevgili, dost.

‘a. 167a/4

azu: Azı, azı dişi.

a.+ ları 141b/6

azuḳ: Yolculuk sırasında veya dışarıda
çalışırken yenmek üzere hazırlanan
yiyecek, kumanya, nevale.

a.+ ın 140b/12

a. 226b/11

‘**azze ve celle** (Ar.): “Aziz ve ulu”
anlamında Arapça ifade.

‘a. 211b/6

B

baba: Çocuğu olan erkek, peder.

b. 164a/3

bāḡ (Far.): Bağ, bahçe, bostan.

b.+ ında 153a/3

b.+ lar 148a/2, 153a/3, 166a/7

b.+ un 148a/2

bağarsuk: Sindirim organının mideden anüse kadar olan, ince bağırsak ve kalın bağırsaktan oluşan bölümü.

b.+ a 183b/4

bağdaş: Dizleri büküp baldırları çapraz vaziyete getirip ayakları oylukların altına alarak kaba etlerin üzerine oturma.

bağdaş kur-: Bağdaş vaziyetinde oturmak.

b. kurdı 241b/12

bağır: Göğüs, sine, ciğer.

b.+ ları 173b/7

bağışla-: Bir mal veya hakkı karşılık beklemeden birine vermek, bağışlamak.

b.- dum 160a/9

b.- ğıl 222b/9

b.- rlar 198a/5

bağışlan-: Affedilmek, bağışlanmak.

b.- dı 218b/12

bağla-: İp, bağ veya başka bir araçla bir şeyi, bir yere, diğer bir şeye veyahut birkaç şeyi birbirine tutturmak.

b.- dılar 200a/5, 238b/8

b.- n 212a/4

bağlu: İp veya başka bir araçla bir şeye, bir yere bağlanmış olan.

b.+ yıldı 239b/8

bahā (Far.): Paha, fiyat, değer, eder, karşılık.

b.+ lara 220a/12

bahādūr (Far.): Yiğit, cesur, usta savaşçı, cengâver.

b.+ lar 190b/3

bahīl (Ar.): Cimri, hasis.

b.+ ler 190b/7

b.+ lere 172a/2

baḥş: Kısım, parça, cüz, bölüm.

b.+ i 157a/9

baḥ-: Bakmak, gözleri bir şey üzerine çevirmek.

b.- a 149a/10, 149a/6, 182b/2

b.- alar 173a/8

b.- amadılar 190b/11

b.- anlar 141b/9, 190b/8, 191a/6

b.- ardı 153a/2

b.- arıdı 191b/13

b.- arın 139a/13

b.- arlar 150a/1

b.- arlardı 141a/7

b.- armısam 213a/1
b.- arsin 139a/11
b.- dı 133b/10, 134b/13, 137b/2,
142b/11, 143a/11, 143b/8,
146a/2, 147a/6, 147b/1, 147b/13,
148b/7, 152b/8, 152b/9, 167a/2,
179b/10, 183a/11, 186b/9,
195b/13, 196a/12, 196a/3,
196a/5, 196a/8, 196b/1, 196b/4,
234b/1
b.- dılar 190a/1
b.- dum 154a/9, 158a/4, 158a/6,
158a/9
b.- madılar 134a/8
b.- madum 139a/10
b.- mağa 149a/12
b.- mağ 201b/6, 201b/7
b.- maya 182b/3
b.- sa 189b/8, 189b/9
b.- un 170a/6, 200a/9
b.- uñ 134a/8
b. 137b/2, 139a/2, 143b/7,
147a/6, 147b/1, 186b/9

baka dur-: Bakadurmak,
bakmaya devam etmek

b.- a durğıl 218b/3

bakır: Bakır, bakır madeni.

b. 174b/5

bakış-: Karşılıklı birbirine bakmak,
bakışmak.

b.- dılar 155b/11

bal: Bal arılarının bitki ve çiçeklerden
topladıkları bal özünden yapıp
kovanlarındaki petek gözlerine
doldurdukları, rengi beyazdan esmere
kadar değişen tatlı, koyu, sıvı madde.

b.+ dan 134b/6

balçık: İçinde çeşitli organik maddeler
bulunan, genellikle killi, koyu, yapışkan
çamur, mil.

b. 219a/6

balık: Omurgalılarından, suda yaşayan,
solungaçla nefes alan ve yumurtadan
üreyen hayvanların genel adı.

b.+ a 151b/2

b.+ ıdı 179a/9

b.+ larıyla 138b/2

b.+ uñ 137b/6, 151b/4, 151b/5

b. 137b/6, 137b/7, 151b/6,
179a/7

balıkı-: Parlamak, ışık saçmak.

b.- dı 155a/11

b.- r 136b/11, 142b/9

b.- rdı 153a/7, 221b/7

b.- sun 179b/9

b.- ya 169b/13

b.- yan 155a/13

baña: “Ben” zamirinin yönelme durumu
eki almış biçimi, bana.

b.+ dur 204a/10

b. 133b/3, 134a/12, 135a/12,
135b/10, 135b/4, 136b/8, 138a/7,
140a/13, 143a/10, 147a/3,
147b/11, 154a/3, 154a/5, 155a/3,
159b/4, 178a/6, 178b/1, 186a/5,
191b/5, 204a/12, 204a/13,
204b/1, 204b/2, 206a/11, 206b/6,
209a/4, 210a/11, 210b/11,
213b/11, 214b/6, 214b/8,
215b/11, 217a/6, 219b/8, 222b/9,
223b/3, 223b/5, 225a/11, 225b/2,
226a/1, 226b/8, 228b/9, 229a/2,

230b/8, 231a/1, 232a/7, 234b/10,
237a/3, 238b/13

bardağ: Su vb. şeyleri içmek için
kullanılan, genellikle camdan yapılan
kap.

b. 192b/10, 192b/13

bārī (*Far.*): Hiç olmazsa, hiç değilse, o
hâlde, öyleyse.

b. 206a/8, 207b/7

barmak: İnsanda ve bazı hayvanlarda
ellerin ve ayakların son bölümünü
oluşturan, boğumlu, oynak, uzunca
organların her biri.

b.+ ın 213a/2

b.+ ları 170b/4

b.+ ların 190a/10, 190a/8, 190a/9

barmaklı: Parmaklı, parmağı olan.

b.+ yıldı 234a/2

b. 234a/6, 234b/2

bas-: bk. baş- 1

b.- dı 152b/8,

b.- madı 160a/4

b.- up durur 151b/5

baş-: 1. Vücudun ağırlığını verecek bir biçimde ayak tabanını bir yere veya bir şeyin üzerine koymak.

b.- ğıl 160a/9

2. Bir şeyi, üzerine kuvvet vererek itmek.

b.- dı 213a/2

b.- un 215b/7

baş: 1. İnsan ve hayvanlarda beyin, göz, kulak, burun, ağız vb. organları kapsayan, vücudun üst veya önünde bulunan bölüm, kafa, ser.

b.+ ı 147a/10, 151a/10, 151b/8, 152b/7, 159b/9, 165a/7, 166a/11, 166b/10, 170b/5, 175b/13, 183b/10, 213a/7, 231a/11, 234a/1, 234a/7, 234b/3

b.+ ın 162b/10, 185a/10, 189a/10, 190a/1, 190a/12, 231b/13, 233b/10, 241a/1, 243b/8

b.+ ına 150a/9, 151a/11, 169a/3, 178a/10, 193a/11, 193a/9, 213a/8, 230b/8

b.+ ında 147a/10, 151a/11, 151a/13, 165a/8, 166a/12, 171b/4

b.+ ından 151a/10

b.+ muñ 166b/3

b.+ ları 150a/9, 183b/9

b.+ larında 143b/10

b.+ uña 214b/12

b.+ uñula 209a/5

2. Herhangi bir şeyin veya yerin esas, ön, üst ve ileri kabul edilen tarafı.

b.+ ı 171a/3, 171a/10, 171b/4,

b.+ ına 175a/8,

b.+ ında 171a/4, 186b/4, 186b/7

b.+ ını 221b/3

3. Önder, başkan, reis.

b.+ ıydı 177b/4

başla-: Bir işe girişmek, harekete geçmek.

b.- dı 142b/1, 193a/2, 193b/10

b.- dılar 216a/11, 219a/13

b.- dum 210b/2

başlu: Başlı olan, başlı.

b. 141b/2

bay: Zengin, müstağni.

b.+ lar 169a/1, 190a/13, 193a/13

b.+ un 228b/2

bayâğı: Önceki, evvelki, eski.

b. 158a/12, 205b/7, 206a/8,
207b/1, 233b/12

bayık: Açık, aşikâr, muhakkak, gerçek,
şüphesiz.

b. 157b/1, 190b/13, 202a/5,
209b/3, 210a/9, 244a/8

bayram: Büyük sevinç, sevinç vesilesi.

b.+ ıdur 149a/13

ba‘zı (Ar.): Bazı, kimi, birtakım.

b.+ lar 172b/3

bāzırgān (Far.): Tüccar, tacir, bezirgân.

b.+ lar 179b/12

b.+ ları 181a/2

b.+ van 178b/10

bedel (Ar.): Bedel, fiyat, kıymet.

b.+ i 174b/3, 175a/1

bedel ol-: Karşılık gelmek, denk
düşmek.

b. ola 180b/6

beg: Bey, küçük devlet başkanı.

b.+ ine 235b/3

b.+ ler 235b/5, 239b/3, 243b/4

b.+ lerin 231a/10

b.+ lerine 231a/4

bekle-: Bir şeyi, bir kimseyi gözetmek,
korumak, muhafaza etmek.

b.- gil 185b/9

b.- n 215b/11, 243b/1

b.- rdi 242b/6

b.- rlerdi 243b/2

belā (Ar.): İnsana büyük bir sıkıntı
veren, içinden çıkılması güç durum,
badire, dert, gam, keder.

b.+ dan 217b/1, 217b/12

b.+ ları 217b/6, 218a/10

b.+ larun 217b/9

b.+ sın 208a/10, 232a/10

b.+ ya 188b/4

b.+ yı 217b/8

b. 200b/7, 217b/12, 218a/1,
218a/5, 220b/2, 236b/3, 238a/5,
240b/1

belī (Ar.): Evet, öyledir anlamında
kullanılan bir doğrulama veya onaylama
sözü.

b. 186b/2

belinle-: Korku ile birden sıçramak,
irkilmek, ürkemek.

b.- yü 243b/6

belüsüzlik: Belirsizlik, belirsiz olma
durumu.

b.+ le 154a/12

ben: Teklik 1. şahıs zamiri, ben.

b.+ den 136a/9, 159b/5, 186a/5,
204a/9, 206a/6, 217a/9, 217b/12,
217b/6, 219b/11, 219b/2, 222b/9,
224b/6, 225a/10

b.+ i 136a/8, 136b/9, 137a/5,
143b/6, 144a/8, 150b/3, 151b/12,
153b/13, 157a/6, 184b/5,
200b/10, 200b/13, 202a/3,
211a/12, 214a/13, 215b/11,
226b/5, 236a/1, 243b/1

b.+ imi 136a/2

b.+ mi 137a/1

b.+ üm 134a/7, 138a/11,
139a/13, 139b/6, 140a/12,
142a/9, 144b/9, 145a/7, 157a/4,
160b/9, 184b/13, 186a/4, 186b/5,
188a/3, 193a/8, 193b/6, 193b/8,

202b/9, 206a/11, 206a/7, 206b/5,
209a/2, 211a/5, 212b/13, 217a/1,
217a/8, 217a/9, 219b/10,
222b/10, 223b/10, 224a/1,
225b/13, 226a/4, 227b/7,
228b/12, 229b/1, 230a/11,
231b/5, 234b/8, 234b/9, 239a/4,
241a/8

b.+ ümçün 219a/4

b.+ ümdür 144a/10, 172b/5,
172b/7, 219b/1, 220a/2

b.+ ümileyidi 161b/7

b.+ ümsin 144a/10

b.+ ven 186a/12

b. 137a/4, 137a/5, 137a/8,
137a/9, 140a/12, 142a/2, 142a/4,
142b/7, 145a/9, 153b/4, 153b/9,
154a/13, 154a/4, 154a/6, 154a/8,
154a/9, 154b/1, 154b/12,
154b/13, 154b/5, 154b/7, 154b/9,
155a/2, 156a/7, 156b/8, 156b/9,
159b/5, 160a/5, 160a/7, 161a/7,
161b/13, 162a/4, 163b/7, 177a/1,
178a/13, 178b/11, 178b/12,

179a/5, 179b/4, 180a/2, 183a/8,
185b/1, 185b/4, 186a/10, 187b/4,
188a/3, 191b/4, 191b/5, 192a/9,
194b/3, 199b/4, 200a/7, 200b/8,
202a/12, 204b/13, 206a/12,
206a/6, 206a/9, 207a/2, 208b/3,
209a/2, 209a/8, 209a/9, 209b/2,
210a/12, 210a/3, 210b/12,
210b/2, 210b/6, 210b/8, 211a/5,
211b/3, 214b/10, 214b/9,
215a/12, 217b/11, 220a/13,
223b/5, 223b/9, 226a/13, 226a/2,
226b/4, 227a/1, 227b/6, 227b/8,
230a/5, 231a/10, 231b/1, 231b/2,
231b/7, 231b/8, 231b/9, 237a/10,
237a/12, 237a/2, 238a/4, 238a/7,
238b/13, 239b/10, 241a/11,
243a/7

beñ: Çoğu doğuştan, tende bulunan
ufak, koyu renkli leke veya kabartı.

b.+ dür 156b/5

b. 156b/3

beñiz: Yüz, yüz rengi.

b.+ i 211a/11

beñize-: İki kişi veya nesne arasında
birbirini andıracak kadar ortak nitelikler
bulunmak, andırmak.

b.- r 150a/9, 202b/10, 202b/11,
202b/12, 202b/13, 203a/2

berāber (*Far.*): Birlikte, bir arada.

b. 195b/3, 195b/5

berāber ol-: Denk olmak, eşit
olmak

b. oldı 136b/6

b. olmadı 235b/1

berekāt (*Ar.*): Bereketler, feyizler,
bolluklar.

b.+ iyile 203b/7

b.+ üm 160b/9

bereket (*Ar.*): Bolluk, gürlük, feyiz.

b. 198a/13

berkin-: Sağlamlaşmak, pekiştirilmek.

b.- üpdür 197a/3

berkit-: Sağlamlaşmak, pekiştirmek,
kuvvetlendirmek.

b.- di 223b/4

b.- diler 236a/3

berü: Bu tarafa, bu yana, buraya, beriye.

b. 139a/10, 150b/8, 154b/8,
201a/10

besle-: Beslemek, yedirip içirmek,
karnını doyurmak.

b.- sün 184a/5

b.- yemedi 233b/11

b.- yince 233a/11

beşâret (Ar.): Müjde, iyi haber.

beşâret ol-: Müjdelemek

b. olsun 173b/8

beşinci: Beş sayısının sıra sıfatı, sırada
dördüncüden sonra gelen.

b. 147b/12, 148b/13, 158b/11,
189a/2, 196a/11

beter (Far.): Kötü, fena, daha kötü.

b. 218a/6, 228b/4

bezbaht (Far.): Talihi kötü olan, talihsiz,
bahtsız.

b.+ lar 138b/12

beze-: Süslemek, donatmak.

b.- mişleridi 222a/4

bîñar: Pınar, çeşme.

b. 165b/4, 192b/7

bırak-: 1. Bırakmak, atmak, koymak,
yerleştirmek.

b.- dı 155a/1, 205a/6

b.- dılar 177a/4, 200a/11

b.- dum 158a/5, 158a/7

b.- ma 214a/9

b.- up 185a/10

b.- urdı 216b/12

b.- urlar 176a/13

b. 241b/10

2. Vazgeçmek, ısrar etmemek,
üstelememek.

b.- dı 136a/8

bıyık: Üst dudak üzerinde çıkan kıllar.

b.+ ı 169a/8

b.+ ın 190a/3, 190b/2

bî-çâre (Far.): Çaresiz, aciz, zavallı.

b. 194a/10, 209a/3

big: bk. beg

b. 235b/4

bî-günâh (Far.): Günahsız, suçsuz,
masum.

b.+ dur 217b/7

bî-hoz (Far.): Kendinden geçmiş,
medhuş.

b. 156b/6

bikür (Ar.): (?) Bir şeyin hiç kimse tarafından dokunulmamış, bozulmamış olan (ilk durumu).

b. 233b/1

bil-: Bilmek, haberdar olmak, anlamak, idrak etmek.

b.- di 146b/13, 185b/5, 194a/12, 201a/11, 211a/7, 234b/5, 235a/6

b.- düğim 202a/12

b.- düm 211b/3, 238a/5

b.- dün 154b/1, 241a/11

b.- düñ 154b/2

b.- dünmi 178a/4

b.- e 197a/12

b.- emedi 157a/2, 185a/11

b.- emediler 235b/5, 243a/6

b.- gil 150a/2, 178a/9

b.- incedür 154b/2

b.- medi 205b/10

b.- mek 154b/3, 201b/4, 203b/1

b.- meyeler 197a/12

b.- mez 163a/13, 203b/1, 225a/2

b.- mezdi 160b/4

b.- mezin 155a/8, 200a/7, 200a/8

b.- mezler 181b/5

b.- mezleridi 225a/3

b.- mezsın 199b/6

b.- mezüz 177b/11

b.- se 180a/10

b.- seyidüm 226b/5

b.- seyidün 226b/3

b.- ür 144a/1, 148a/13, 151a/5, 151b/11, 151b/5, 158b/10,

158b/13, 158b/4, 158b/6, 158b/8,

166a/9, 167a/1, 182a/4, 202b/5,

203a/12, 206b/7, 210a/9

b.- üridi 216a/10

b.- ürmisin 224b/3

b.- ürse 243a/5

b.- ürsin 182a/5, 216b/13, 230a/11

b.- ürsiz 234b/13

b.- ürven 243a/7

bildür-: Bildirmek, anlatmak, bilgi vermek, haber vermek.

b.- di 187b/2

b.- gil 217a/6

b.- megil 199a/13

b.- ün 182a/7

bile: 1. İle, birlikte, beraber.

b. 133b/5, 133b/8, 155b/10,
191b/2, 198a/2, 198b/2, 198b/7,
213b/1, 218a/4, 218b/1, 223b/1,
241a/7

2. Da, de, dahi.

191b/1, 191b/4, 198a/3, 227b/6

bi'llāhi (Ar.): “Allah için, Allah hakkı için” anlamında bir yemin sözü.

b. 162b/8

bin-: Yüksek bir şeyin veya bir hayvanın üstüne çıkıp ayaklarını sallandırarak oturmak.

b.- di 228a/13, 228a/5, 235b/10,
237b/11

b.- dün 237b/1

b.- gil 227b/5

b.- mezin 227b/6

b.- miş 210a/11

b.- se 175a/7

b.- sün 227b/4

biñ: Dokuz yüz doksan dokuzdan sonra gelen sayının adı.

b. 134a/1, 138a/1, 140a/5,
144a/13, 149b/4, 150a/7, 161b/3,

170b/13, 171a/6, 172b/3,
176a/11, 221a/13, 221a/5,
221b/3, 221b/6, 221b/7, 224b/9,
225b/1, 242a/12, 242a/7

biñ-namāz (Far.): Namaz kılmaz kimse, beynamaz.

b.+ a 159a/12

b.+ lar 199a/2

b.+ lara 176a/8

b.+ ları 176a/12

biñ biñ: Bir milyon.

b. 176a/6

biñ biñ daḥı altı yüz biñ: Bir milyon altı yüz bin, milyonlarca.

b. 171b/4

biñ biñ daḥı üç yüz biñ daḥı altmış biñ: Bir milyon üç yüz altmış bin, milyonlarca.

b. 242a/8

bindür-: Bir kimseyi bir şeyin üzerine çıkartmak, oturtmak veya içine yerleştirmek, binmesini sağlamak.

b.- di 231b/4

b.- diler 178a/1, 178b/7

biñ iki yüz: Bin yüz doksan dokuzdan sonra gelen sayının adı.

b. 194b/13

bir: Bir sayısı, sayıların ilki (sıfat ve zamir).

b.+ dür 215a/12, 223b/10,
224a/2, 224a/4

b.+ üñüz 211b/9

b. 133b/10, 134a/13, 134b/2,
134b/3, 134b/5, 134b/7, 135a/11,
135a/3, 135b/1, 135b/6, 136b/1,
136b/5, 137b/3, 139b/10,
139b/13, 140a/10, 140a/6,
141a/13, 141a/6, 141b/11,
142a/12, 142b/10, 142b/8,
142b/9, 144a/10, 144b/4, 145a/2,
145a/7, 145b/1, 145b/11,
145b/12, 145b/4, 145b/6, 146a/1,
146a/3, 146a/4, 146a/5, 146a/6,
146a/7, 148a/10, 148a/11,
148a/7, 148a/9, 148b/7, 149a/11,
149a/3, 149a/7, 149a/8, 149a/9,
149b/9, 150a/4, 150a/6, 150a/7,
150b/10, 150b/13, 151a/10,
151a/11, 151a/5, 151b/3, 151b/6,

151b/8, 153a/1, 153a/2, 153a/7,
153b/12, 153b/3, 154a/12,
154a/2, 154a/3, 154b/11, 154b/4,
154b/9, 155a/1, 155a/10, 155a/4,
155a/9, 155b/11, 155b/8,
156a/12, 156a/3, 156a/4, 156b/1,
156b/2, 156b/3, 157a/10,
157a/11, 157a/12, 157a/9,
157b/10, 158a/4, 158a/6, 158a/7,
158a/8, 158b/1, 159b/10, 160a/1,
160b/1, 161b/10, 162a/2, 162b/2,
162b/3, 162b/5, 163a/10, 163a/2,
163a/7, 163a/9, 163b/5, 164b/3,
164b/4, 165a/12, 166a/10,
166b/3, 166b/4, 167a/2, 168a/11,
168a/12, 168a/6, 168a/7, 168a/9,
168b/2, 169a/7, 169a/8, 169a/9,
170b/1, 170b/4, 170b/5, 170b/6,
170b/7, 171a/4, 171b/2, 171b/7,
172a/5, 172a/6, 172a/7, 172b/12,
173a/8, 173b/12, 173b/13,
174b/4, 175a/10, 175a/5, 175a/6,
175a/7, 175b/1, 175b/13, 175b/2,
175b/6, 176b/10, 177a/2, 177a/7,

178b/12,	178b/6,	178b/8,	196b/10, 196b/2, 196b/5, 196b/8,
179a/12,	179a/7,	179b/10,	197a/1, 197a/2, 197b/4, 198b/1,
180a/11,	180a/12,	180b/11,	198b/5, 199a/11, 199a/9,
180b/12,	180b/8,	181a/10,	199b/13, 199b/3, 199b/4, 200b/2,
181a/13, 181a/2, 181a/3, 181a/9,			200b/3, 201b/10, 201b/11,
181b/2, 182a/8, 182a/9, 182b/11,			201b/8, 202a/2, 202a/6, 202a/7,
182b/12,	182b/13,	182b/8,	202b/10, 202b/11, 202b/9,
183a/10,	183a/7,	183b/13,	204b/11, 204b/4, 204b/6,
183b/2, 184a/1, 184a/6, 184a/7,			205a/10, 205a/11, 205a/12,
184b/3,	185a/5,	185b/11,	205a/13, 205a/8, 206a/1,
185b/12, 186a/1, 186a/2, 186a/9,			206a/13, 206a/2, 206a/4, 206a/5,
186b/12,	186b/13,	186b/3,	206b/3, 206b/4, 206b/7, 206b/9,
186b/4,	187a/1,	187a/10,	207a/3, 207a/5, 207a/7, 207b/10,
187a/13,	187b/10,	187b/3,	207b/5, 208b/11, 209a/4,
188a/5,	189a/11,	189a/12,	210a/10, 210a/11, 211a/10,
189a/9, 189b/8, 190b/10, 191a/1,			211a/13, 211a/6, 211b/8, 212a/6,
191b/12,	192a/12,	192a/5,	212a/8, 212a/9, 212b/11,
192a/8,	192b/10,	192b/11,	212b/12, 212b/3, 212b/4, 212b/6,
192b/12,	192b/13,	192b/2,	213a/12, 213a/7, 213b/5, 213b/6,
192b/4, 192b/7, 192b/9, 193a/1,			213b/8, 214a/1, 214a/10,
193a/9, 193b/3, 194a/11, 194a/5,			214a/11, 214a/5, 214a/7, 214b/4,
194a/6, 194a/7, 194a/9, 194b/1,			215a/9, 215b/2, 216a/8, 217a/9,
194b/9, 195a/12, 195a/5, 196a/1,			218b/10, 218b/6, 218b/7, 218b/8,
196a/13, 196a/4, 196a/7, 196a/9,			219a/4, 219a/8, 219b/1, 220b/10,

220b/13, 220b/4, 221a/1,
221a/10, 221a/11, 221a/12,
221a/6, 221b/1, 221b/2, 222a/7,
222b/11, 222b/13, 222b/9,
223a/10, 223a/8, 223b/13,
223b/6, 224a/10, 224a/4,
224b/11, 224b/2, 225b/10,
225b/9, 226b/10, 226b/12,
227a/11, 227b/12, 227b/3,
228a/4, 228a/6, 228a/7, 229a/12,
229a/6, 229a/8, 229b/3, 230a/2,
231a/13, 231b/2, 232a/12,
232b/11, 232b/7, 233a/11,
233a/12, 233a/3, 233a/5, 233a/6,
233a/9, 233b/10, 233b/3, 233b/6,
233b/8, 234a/10, 234a/12,
234a/4, 234a/5, 234b/13, 235a/2,
235b/1, 235b/12, 236a/4,
236b/10, 236b/2, 237b/10,
237b/11, 237b/2, 237b/5, 237b/6,
241a/7, 241a/9, 241b/1, 241b/6,
241b/7, 241b/8, 243a/7, 243a/8,
243b/5, 244a/1

bir dut-: Denk tutmak, eşit
görmek

b. dutarsın 241a/10

bir başma: Tek başına.

b. 235a/4

biraz: Bir parça, azıcık.

b. 176b/6, 203a/12, 220b/11,
233b/13

birazdan: Az sonra, biraz sonra.

b.+ dan 234a/13

birbiri: Karşılıklı olarak bir diğeri.

b.+ n 229a/10, 243b/11

b.+ ne 155b/10, 195a/8, 208a/4

b.+ sine 156b/12

b.+ yile 229a/4

biregü: Bir kimse, birisi.

b. 175a/6

birer: Bir sayısının, her birine bir veya
her defasında bir tane anlamına gelen
üleştirme şekli.

b. 197b/10, 212a/10

biri: Bir tanesi, içlerinden biri,
yekdiğeri.

b.+ n 140b/5, 161b/8, 161b/9,
217b/1, 217b/12, 217b/4,
221b/11, 221b/12
b.+ ne 228a/2
b.+ nüñ 143b/3
b. 162b/5, 182b/1, 188a/6,
188a/7, 188a/8, 201b/10, 201b/9,
203b/8, 208b/4, 208b/5,
214a/13, 214b/1, 217b/2, 217b/3

biribiri: bk. birbiri

b.+ nden 218a/6

birisi: Bir tanesi, birisi.

b.+ n 140b/1, 152a/6, 161b/13,
162a/1, 214b/6
b.+ nde 134b/4
b.+ ne 146a/2
b. 143a/9, 144b/7, 145a/5,
152a/5, 162b/3, 162b/4, 212b/9,
217b/10, 218a/1, 218a/2, 239b/6,
239b/7

birkezden: 1. Hep birden.

b. 188a/1, 204b/7

2. Aniden, birdenbire.

218a/9

birle: İle, birlikte, beraber.

b. 147a/4, 163a/11, 163a/2,
172b/7, 193b/7, 202a/7, 209b/8,
215b/13, 218a/11, 223b/4,
224b/12, 233b/5, 241b/6, 242b/7

birlyü (<birlük): Birlik tek, bir olma durumu, vahdaniyet.

b.+ ine 231b/11

bir nice: 1. Birçok, bir hayli.

b. 166b/1, 166b/2, 172a/10,
172a/7, 172a/9

2. Bazılar.

b.+ ler 169a/6, 169a/9

b. 192b/6

bi-smi'llāh

(Ar.):

Bismillahirrahmanirrahim sözünün kısaltılmış şekli; “Allah’ın adıyla” anlamında Arapça ifade.

B.+ ı 167a/10, 167a/12, 167a/2,
167a/3, 167a/6, 167a/8, 167b/1,
167b/3, 167b/11, 167b/13,
167b/5, 167b/7, 167b/9, 168a/1,
168a/10, 168a/13, 168a/4,
168a/5, 168a/8

B.+ ıdı 185b/13

bi-smi'llāhi'r-raḥmani'r-raḥīm (Ar.):
“Rahman ve rahim olan Allah’ın adı ile”
anlamında bir söz.

B. 172a/8, 133b/1

biş: Dörtten sonra gelen sayının adı.

b. 138a/8, 158a/3, 158a/5,
158a/7, 158b/2, 159a/11, 188a/5,
189b/3, 201b/5, 201b/7, 204a/10,
204a/11, 204a/9

b. 158b/2, 189b/5

biş *vakit:* Günün belli
vakitlerinde kılınan beş vakit
namaz.

b.+ dūr 189b/7

biş-: Ateşte, fırında, kaynar suda veya
yağda ısı etkisiyle yenilebilir duruma
gelmek.

b.- di 214a/8

b.- dügi 173b/7

b.- gil 214a/8

biş yüz: Dört yüz doksan dokuzdan
sonra gelen sayı.

b. 134a/2, 136b/5, 138a/9,
149b/3, 149b/5, 149b/7, 152a/13,
152b/2, 169a/10, 169b/4, 169b/6,

169b/7, 169b/9, 170b/3, 174b/10,
176b/11

bit-: Bitki, tüy, saç vb. şeyler yetişmek,
büyümek, yeşermek.

b.- di 134b/2, 180b/11, 213a/9

b.- e 171a/1, 237b/8

b.- er 181b/8, 182b/11, 237b/6

b.- miş 134b/3, 134b/5

b.- mişdür 166a/8

b.- mişidi 146a/7, 181a/9, 197a/2

biti: Mektup, yazı.

b. 234b/13

bitür-: Bitmesini sağlamak, sona
erdirmek, tüketmek, tamamlamak,
sonuçlandırmak.

b.- di 160a/10

biz: Çokluk birinci kişiyi gösteren söz.

b.+ den 240a/12

b.+ e 161b/5, 170a/5, 170a/6,
192a/13, 218a/8, 226a/13,
236b/3, 236b/6, 241b/3

b.+ üm 140a/9, 153a/11,
160b/11, 177b/10, 204b/8,
216b/6, 226a/7, 228a/11

b.+ ümile 134b/10

b. 133b/5, 134a/4, 153a/11,
157a/2, 158a/11, 161b/12,
170a/10, 170a/6, 171a/13,
195b/1, 199b/10, 207b/6, 208a/6,
216b/3, 219b/3, 225a/5, 226a/9,
229a/7, 229a/8, 236b/3

bizār (*Far.*): bk. bīzār

b.+ van 223b/9

bīzār (*Far.*): Bıkımsı, usanmış, bezmiş.

b.+ ın 191b/5

b.+ van 209a/9, 209b/3

b. 231b/12

boğaz: Boynun ön bölümü ve bu bölümü oluşturan organlar, kursak.

b.+ ın 190a/3, 190b/5

b.+ ına 153b/7, 207a/12

b.+ ından 153b/7

boğazına dur-: Boğazına durmak, yutamamak.

b. larına dura 176a/2

boğazla-: Boğazlamak, eti yenecek hayvanı boğazını keserek öldürmek.

b.- dı 210b/10

b.- dılar 180a/12

boğul-: Nefes alamayacak duruma gelmek, nefesi kesilmek, tıkanmak.

b.- masun 168b/11

boğuzlan-: Boğazlama işine konu olmak veya boğazlama işi yapılmak.

b.- dı 214a/8

b.- ğıl 214a/7

bostān (*Far.*): Sebze bahçesi, bağ.

b.+ ındanmı 155a/2, 155a/3

boşalat-: Boşaltmak, boş duruma getirmek, içindekini dışarı çıkarmak.

b.- dı 229b/11

boy: Bir şeyin tabanı ile en yüksek noktası arasındaki uzaklık.

b.+ ı 150a/8, 170b/3, 183b/7,
239a/8

b.+ ları 150a/8, 183b/6

boynuz: Bazı hayvanların başında bulunan, tırnaksı bir maddeden, uzun, kıvrık veya çatallı korunma organı.

b.+ ı 151a/12

b.+ ları 142b/13, 143a/2, 143b/2,
143b/3

b.+ unuñ 151a/12

boyun: Vücudun omuzlarla baş arasında kalan ve başı bedene bağlayan kısmı.

b.+ ın 190a/4

b.+ larına 191a/6

b.+ um 209a/4

b.+ una 200a/4, 227b/11, 243b/8

boynın vur-: Başını kesmek, idam etmek.

boynın v.- dı 224a/7

boyunca: Boyunca, boyu veya uzunluğu kadar.

b. 220a/11, 220a/8

boz: Açık toprak rengi, kül renginin adı.

b. 170b/9

böliy: bk. bölük

b.+ ın 241b/6, 241b/7, 241b/8

bölük: Bir bütünden ayrılmış olan parça, kısım, grup.

b.+ de 192a/11

b.+ dür 202b/9

b.+ i 192a/11, 192a/12, 202b/10, 202b/11

b.+ leri 148b/1

b. 143a/12, 143a/13, 143b/1, 157a/11, 190b/11, 192a/8,

202b/11, 202b/13, 203a/1, 215b/2

bölüy: bk. bölük

b.+ idi 143b/2

böyle: Bunun gibi, buna benzer, bu şekilde, bu tarzda.

b.+ mi 201b/1

b. 153b/8, 171b/2, 172a/4, 174b/3, 175a/1, 180b/12, 201b/3, 202a/3, 206a/5, 208a/5, 208a/6, 211a/4, 236a/1

bu: Bu (işaret zamiri ve sıfatı).

b.+ dur 135a/7, 208b/5, 212a/7, 234b/1, 234b/6

b.+ lar 134a/11, 170a/13, 177b/13, 187b/6, 208a/11, 208a/3, 208a/5, 215a/13, 215b/7, 218b/13, 240b/4, 240b/9

b.+ lara 145a/6, 176b/7, 183b/2, 198a/4, 215b/1, 220b/2

b.+ laradur 171a/3

b.+ larda 226a/12

b.+ lardan 135b/1133b/6,
145a/10, 215b/2, 225b/6,
242a/12
b.+ ları 134a/8, 203b/1, 215b/3
b.+ larun 161a/13, 161b/1,
161b/2, 202b/12, 202b/13,
203a/2, 204b/11, 209a/13,
209b/7, 217b/8
b.+ mudur 234b/1
b.+ nda 134a/4, 134a/5, 199b/5,
226b/5, 226b/6, 230a/6, 235b/13,
241a/4
b.+ ndan 143b/5, 184b/7, 237a/3
b.+ ndaydı 216b/5
b.+ nı 138a/7, 140b/9, 141b/5,
141b/9, 155a/2, 156a/4, 156b/6,
185b/13, 201b/1, 206a/3,
206b/13, 210b/3, 211a/4, 213a/4,
214a/2, 214b/7, 223b/11,
233a/10, 239b/12
b.+ nlar 144b/13, 145a/8, 146b/5,
212a/12, 215b/6, 217a/1, 218b/1,
226b/2, 229a/9, 230b/7

b.+ nlara 139a/10, 139b/1,
139b/2, 139b/6, 144b/6, 179b/9,
183a/11, 195a/10, 198a/5,
218b/2, 218b/3, 219a/1, 220b/2,
227a/13, 227b/7, 239b/11
b.+ nlardan 144b/13, 227b/13,
240b/9
b.+ nları 133b/8, 134b/1,
139a/10, 143a/10, 144a/12,
148b/8, 187b/6, 188a/4, 189a/4,
198a/6, 210b/12, 238a/4, 238a/7,
238b/13
b.+ nlarun 138a/5, 161a/13,
170b/11, 183a/8, 215b/6, 218b/7
b.+ nu 207b/3
b.+ nuñ 134a/4, 145b/7, 160a/6,
162a/9, 178b/11, 180a/4, 184a/4,
189b/3, 206a/3, 207a/2, 207b/2,
211a/5, 237a/11, 238b/7
b. 133b/10, 134a/2, 134a/7,
136a/1, 136b/11, 138a/10,
138a/12, 138a/2, 138a/3, 138a/4,
138a/5, 138a/6, 138b/5, 140b/1,
142a/6, 144b/10, 145b/11,

145b/5, 145b/6, 145b/9, 148a/12,
149b/11, 149b/9, 150a/7, 151b/4,
154b/6, 154b/7, 154b/8, 154b/9,
155a/3, 156b/5, 157a/1, 157a/3,
160a/4, 160a/9, 162a/8, 163a/12,
163a/4, 163b/10, 163b/8, 164a/3,
164b/1, 165a/5, 166b/6, 168b/3,
170a/10, 171b/10, 171b/2,
172a/4, 172b/11, 172b/3, 173a/5,
173b/1, 174a/5, 175a/13, 175b/7,
176a/12, 176a/8, 177b/10,
178a/13, 178b/10, 179a/5,
180a/10, 181a/3, 182b/3, 188b/5,
188b/8, 189a/13, 189b/12,
189b/5, 193a/13, 193a/3, 195a/7,
195b/13, 197b/11, 198a/1,
198a/10, 198a/11, 198a/9,
198b/3, 198b/6, 199a/13, 200a/6,
200a/9, 201a/1, 201a/6, 201b/7,
203b/7, 204b/2, 206b/7, 207a/2,
207a/4, 207b/6, 208a/11, 208a/3,
208a/5, 208b/6, 209a/8, 210a/4,
210b/3, 210b/5, 210b/8, 211a/13,
211a/5, 211a/6, 211a/8, 211b/5,

211b/6, 212b/13, 212b/5, 212b/7,
213a/10, 213a/3, 213a/5, 213a/9,
213b/11, 213b/2, 213b/3, 213b/4,
213b/7, 214b/2, 214b/6, 215a/4,
215b/1, 216a/4, 216b/1, 217a/11,
217b/2, 217b/3, 217b/4, 217b/6,
217b/8, 217b/9, 218a/1, 218a/10,
218a/3, 218a/5, 219a/4, 219a/5,
219b/1, 219b/3, 220a/13, 220a/4,
220a/9, 220b/10, 220b/3, 220b/9,
221a/4, 222a/9, 223a/10, 223a/6,
223b/2, 224a/6, 224b/3, 224b/4,
224b/6, 225a/12, 225a/5,
226a/10, 226a/2, 226b/1,
226b/11, 226b/7, 226b/9,
227a/11, 227a/6, 227b/10,
227b/12, 228b/10, 228b/4,
228b/5, 229b/7, 230a/8, 230b/6,
231a/3, 231a/4, 231b/1, 232a/2,
232a/4, 232a/7, 232b/11, 232b/2,
233b/11, 233b/2, 233b/9, 234a/8,
234b/12, 235a/10, 235a/8,
235b/5, 235b/8, 235b/9, 236a/9,
237a/13, 237b/1, 237b/2, 237b/4,

237b/8, 237b/9, 238a/11,
238a/12, 238b/10, 238b/12,
238b/2, 238b/5, 239a/3, 239a/6,
239b/10, 239b/13, 239b/5,
240a/8, 240b/1, 240b/4, 241b/9,
242b/10, 242b/4, 242b/9

bu resme: Böyle, bunun, gibi.

b. 187a/3

buçuk: Yarım, yarı.

b. 221a/12

budağ: Budak, dal, ince dal, filiz.

b.+ da 197a/7

b.+ ı 134b/3, 146a/8, 197a/6,
197a/7

b.+ ında 134b/3

b.+ ından 181a/13

b.+ ının 197a/6

b.+ lar 148a/4, 153a/4

b.+ larda 153a/5

b.+ ları 146b/9, 148a/4, 175b/10,
182b/12, 197a/2, 197a/3

b.+ larında 175b/11

b.+ un 146a/8

b. 181a/13, 181a/3

buğday: Buğday bitkisinin başaktan
ayrılıp öğütülmesiyle elde edilen tanesi.

b.+ ıla 163a/8

buğur: Bundan sonra, bu defa, bu kez.

b. 153b/5, 156b/10, 194a/13,
201a/11, 207a/3

bugün: İçinde bulunulan gün.

b. 155a/6, 157b/12, 239a/1

bukâğı: Kaçmalarını, çifte atmalarını
önlemek için atların ayağına vurulan
demir halkalı köstek.

b. 174b/8, 211b/12

bul-: Arayarak veya aramadan bir şeyle,
birkimse ile karşılaşmak.

b.- alar 173a/11

b.- amadı 199b/8, 233b/9

b.- amadılar 155a/6, 200a/4

b.- asın 207b/3

b.- dı 144a/12

b.- dılar 214b/5

b.- duk 140a/9

b.- dular 200a/4

b.- dum 135a/11, 135b/1

b.- dun 154b/13

b.- mayalar 173a/6

b.- mışdı 234a/5

dermān b.- amadı 142b/1

zafer b.- amadı 232b/5

bulaş-: Bir nesne, üzerine sürülen bir şey yüzünden kirlenmek.

b.- up 178b/4

bulun-: 1. Aranılarak veya tesadüfen elde edilmek, ele geçirilmek.

b.- madı 163a/12

2. olarak görülmek, olduğu kabul edilmek, telakki edilmek.

b.- sa 135b/7, 135b/8

b.- ura 198a/4

buna-: Çeşitli sebeplerle zihin gücünü yitirerek ne yaptığını bilemez duruma gelmek, ateh getirmek.

b.- mış 184b/6

buñal-: Usanmak, yorulmak, bunalmak, darda kalmak, daralmak.

b.- duğ 183a/6

b.- dun 239a/1

buñar: bk. bñar

b. 134b/5, 134b/7, 192b/7

bunca: Bu kadar, bu derece, birçok.

b. 144a/5, 144a/7, 163a/5,

185a/4, 211a/4, 223a/12,

225a/13, 232b/2, 238b/12,

242a/12, 243a/3

burāk (Ar.): Hz. Muhammed'in, üzerine binerek miraca çıkması için emrine verilen semavi binek.

b.+ lar 144a/2

b. 148a/10

burç (Ar.): Kale duvarlarından daha yüksek, yuvarlak, dört köşe veya çok köşeli kale çıkıntısı.

b.+ a 227a/10, 236a/3

b.+ lar 147b/6, 147b/7

burun: Alınla üst dudak arasında bulunan, çıkıntılı, iki delikli koklama ve solunum organı.

b.+ uma 184b/5

b.+ undan 212a/12, 238b/9

burunduruk: Deveyi zapt ve idare için burunlarına takılan ağaç veya halka.

b.+ ı 163a/10

b.+ ıyıla 163b/2

busaruk: Bulut, pus (hava için).

b. 191b/10

buş-: Öfkelenmek, kızmak.

b.- ar 139b/5

b.- dı 211b/6, 227a/4

b.- duğı 173b/6

b.- up 156a/3

buyruk: Belirli bir davranışta bulunmaya zorlayıcı söz, emir, ferman.

b.+ um 144a/8

b. 164a/5

buyur-: Bir şeyin yapılmasını veya yapılmamasını kesin olarak söylemek, emretmek.

b.- a 172a/12, 174a/4

b.- dı 138a/12, 163b/3, 188a/10,

188a/8, 188b/6, 194b/12, 198b/9,

200a/2, 200a/9, 219a/11, 219a/7,

221a/10, 221a/5, 221b/11,

221b/2, 224a/6, 225a/6, 226b/10,

227b/7, 230a/13, 239a/5, 239b/8,

241b/5, 242a/8, 242b/10,

242b/13, 242b/8, 243a/13

b.- duğ 238b/3

b.- duns 241b/9

b.- mayınca 226b/9

b.- mazsa 227a/1

b.- ur 133b/7, 144b/2, 170a/1,

170a/12, 170a/7, 199a/6, 209b/5,

212a/1, 212b/1, 221b/10

b.- ursa 227a/1

b.- uruz 236a/9

bühtān (Ar.): Bir kimseyi yapmadığı bir şeyi yapmış olmakla itham etme, iftira.

bühtān it-: İftira atmak.

b. itdiler 210a/1

bülbül (Far.): Çok güzel öten, sesinin güzelliğiyle meşhur küçük kuş.

b. 187a/1

bünyāz (Far.): Temel, asıl, esas, yapı.

b.+ ın 219a/5

büt (Far.): Bazı ilkel toplumlarda doğaüstü güç ve etkisi olduğuna inanılan canlı veya cansız nesne, tapıncak, sanem, fetiş.

b.+ i 223a/3, 225a/5

b.+ ün 223a/2

b. 222b/13, 233a/12

büyü-: Büyümek, daha büyük duruma gelmek, irileşmek, genişlemek.

b.- di 180b/13

C

caḥīm (Ar.): Cehennem, tamu.

c. 211b/13

can (Ar.): bk. cān

c.+ lar 189b/13

c.+ lara 189b/11

c.+ ları 191b/6

cān (Ar.): Can, ruh.

c.+ ı 137a/12, 137a/8, 138a/13,

171a/1, 176b/3, 186b/1, 186b/2,

186b/6, 187a/8,

187a/9, 191b/10

c.+ ıdur 138b/5, 143a/5,

146b/10, 146b/11, 146b/12,

146b/6, 146b/7, 146b/8, 146b/9,

153b/1

c.+ ımız 171b/7

c.+ ın 164a/9, 186b/10, 187b/11

c.+ ıydı 143a/4, 143a/5, 153a/9,

186a/13, 186b/1, 187a/13

c.+ ıydı 144b/7, 144b/8, 145a/5

c.+ lar 187b/13, 190a/12,

190b/11, 191b/13, 191b/7,

192a/1, 192a/6, 192a/8, 192a/9,

192b/3, 192b/5, 192b/6, 192b/8

c.+ lara 192a/5

c.+ ları 191b/9, 192a/7, 192b/1,

192b/3

c.+ larıdur 192a/13

c.+ umı 137a/10

c.+ umuz 171b/2

c.+ uñı 164a/5

c. 153b/7, 203a/11, 203a/9,

229b/3, 243b/8

cān ısmarla-: Ölmek, vefat etmek.

c.+ ı ısmarladı 155b/13

c. ısmarlamış 154a/8

c. ısmarlayın 154a/4

c. ısmarladı 157a/7, 211b/7

cān al-: Öldürmek.

c.+ ın aldı 216a/3

cān vır-: Ölmek, canını feda etmek.

c. virdiler 153b/2

c. virdi 153b/8, 209a/10

cānavar (*Far.*): Canlı, yaratık, yabani, yırtıcı hayvan.

c.+ lar 170b/10

cāzū (*Far.*): Büyücü, sihirbaz.

c.+ dur 215a/5

c.+ lara 134a/7

cāzūluk: Büyücülük, sihirbazlık.

c. 134a/5

cehd (*Ar.*): Çalışıp çabalama, büyük gayret sarf etme, uğraşma.

cehd eyle-: Çalışmak, gayret

etmek, çabalamak.

c. eylesem 156b/9

cehdlik: Çalışıp çabalama, büyük gayret sarf etme, uğraşma.

cehdlik eyle-: Çalışmak, gayret etmek, çabalamak.

c. eyledüm 158a/3, 158a/5, 158a/8

cehdlik kıl-: Çalışmak, gayret etmek, çabalamak.

c. kılun 170a/11

cehennem (*Ar.*): Dini inanışlara göre, dünyada günah işleyenlerin öldükten sonra ceza görecekları yer, tamu.

c.+ e 216a/3, 229b/3, 243b/9

celāl (*Ar.*): Yücelik, büyüklük, ululuk.

c.+ üm 180b/4

celālet (*Ar.*): Yücelik, büyüklük, ululuk.

c.+ üm 184a/9

cem' (*Ar.*): Toplama, toplanma, bir araya gelme, getirilme.

cem' eyle-: Toplamak, bir araya getirmek.

c. eyledi 232a/3

cem' ol-: Toplamak, bir araya getirmek.

c. oldılar 183a/10

cemā'at (*Ar.*): Aynı dinden veya aynı soydan olanların meydana getirdiği topluluk.

c.+ den 199a/8

cemāl (*Ar.*): Yüz güzelliği, güzel yüz.

c.+ ini 183a/12

cemī' (*Ar.*): bk. cemī'

c.+ in 196b/3

cemī' (*Ar.*): Bütün, hep, cümle.

c.+ in 210b/13

cevāb (Ar.): Bir soruya, bir isteğe, bir söz veya yazıya verilen karşılık, yanıt.

c. 152b/5, 177b/7, 180a/11, 240b/10

cevāb vir-: Yanıt vermek, yanıtlamak, cevaplandırmak.

c.+ lar virdiler 137a/12

c. vireler 188b/12

c. vire 172b/7

c. virmeye 172b/6

cevher (Ar.): Var olan bir şeyin özü, esası, varlığındaki maya, gevher.

c.+ den 143b/9, 166a/2, 166a/6, 197b/9

c.+ dendi 143a/1, 143b/3

c.+ iyle 221b/3

c.+ leriyle 138b/2

c. 137b/10, 137b/9, 174a/12, 187a/10, 187a/12, 187b/9, 224b/12

cezā (Ar.): Uygunsuz davranışlarda bulunanlara uygulanan üzüntü, sıkıntı, acı verici işlem veya yaptırım.

c.+ sı 244a/8

ciger-ğū (Far.): Çiğerden söyleyen, samimi.

c.+ lardan 148b/4

c.+ ları 148b/3

cihān (Far.): Dünya, âlem, kâinat.

c.+ a 166b/6

c.+ ı 165a/12

c. 179a/3, 219b/3

cimāʿ (Ar.): Cinsel ilişkide bulunma, çiftleşme.

cimāʿ kıl-: Cinsel ilişkide bulunmak, çiftleşmek.

c. kıldı 207b/4

c. kılğıl 207b/3

cinni (Ar.): Cin taifesine mensup olan varlık, cin, ecinni.

c.+ lerdür 150a/9

c. 172b/2

cömerd (Far.): Kendisine ait şeyleri kolaylıkla verebilen, ikram edebilen, vermekten kaçınmayan eli açık kimse.

c.+ ler 172a/1

c.+ lere 172a/2

c. 190b/6

cömerdlük: Cömert olma durumu, eli
açıklık, sahavet, semahat.

c.+ a 162b/6

c.+ ı 183b/7, 183b/8

c.+ ları 169a/1

cömerdlük: bk. cömerdlük

c. 168a/1

culāh (*Far.*): El tezgâhında dokumacılık
yapan kimse, dokumacı.

c.+ lar 190b/10

cübbe: Elbise üstüne giyilen, bedeni
uzun ve bol, yenleri geniş, düğmesiz
giyecek.

c.+ sinün 157b/7

cühūd (*Ar.*): Yahudi, çıfit.

c.+ a 212b/11, 212b/5, 212b/7,
214b/13

c.+ ı 215a/3

c.+ la 212b/3

c.+ lar 239a/12

c. 212b/6, 212b/8, 212b/9,
213a/10, 213a/11, 213a/3,
213a/4, 213a/6, 213a/9, 213b/1,
213b/2, 213b/3, 213b/4, 214a/10,
214a/2, 214a/4, 214a/5, 214b/1,

214b/10, 214b/13, 214b/3,
214b/7, 215a/1

cümle (*Ar.*): Cümle, bütün, hep, tüm.

c.+ nüzî 240b/7

c.+ si 164b/2, 165b/12, 165b/3,
166a/1, 172b/2, 179b/10, 192a/6,
195a/4, 216b/9, 228a/3, 230a/13

c.+ sin 138b/3, 162a/8, 187b/1,
216b/12, 229a/13, 229b/5,
230b/5, 231a/9, 232a/13, 232b/1,
236a/10, 239a/13, 241a/6

c.+ sinden 179b/13

c.+ sinün 230b/2

c. 135a/3, 138b/1, 150b/1,
156a/10, 158a/10, 166b/12,
172b/1, 172b/10, 182a/11,
187b/12, 189b/13, 190b/3,
191b/8, 192b/1, 194a/4, 198a/11,
198a/2, 198a/5, 202b/2, 223a/9,
223b/2, 227a/10, 228a/5, 228a/8,
228b/3, 232a/5, 237a/2, 243a/5,
243b/4

Ç

çadır (*Far.*): Keçe, deri, kıl dokuma, sık dokunmuş kalın bez veya plastik maddelerden yapılarak direklerle tutturulan, taşınabilir barınak, oba, otağ.

ç.+ ma 236b/7

ç.+ lar 223b/6

ç.+ ları 197b/5, 198a/4

ç.+ un 197b/5

ç. 179a/2, 179b/6, 179b/9,
180a/3, 180a/5

çādur (*Far.*): bk. çādır

ç. 196a/9

çağır-: Yüksek sesle bağlamak, haykırmak, seslenmek, çağırmak.

ç.- dı 136b/5, 139b/11, 157a/4,
160b/13, 184b/10, 201a/12,
201a/3, 201a/6, 204b/7, 210a/2,
211b/5, 211b/7, 224a/2, 231a/13,
238b/4

ç.- duğından 207a/6

çal-: Vurmak, darbe indirmek.

kılıç ç.- dı 243b/7

çalıcı: Müzik aleti kullanan, çalgıcı.

ç.+ lar 191a/4

çanak: Toprak, metal vb. bir maddeden yapılmış yayvan, çukurca kap.

ç.+ ın 195a/10, 195b/4

ç. 195a/12

çāre (*Far.*): Kurtuluş yolu.

ç. 178a/8, 178b/3, 194a/13,
217b/13, 217b/9

çatla-: Parçaları ayrılmaksızın üzerinde çizgi halinde bir yarık meydana gelmek, yarılmak.

ç.- yan 175b/5

çek-: 1. Bir şeyi tutup kendine veya başka bir yöne doğru yürütmek.

ç.- diler 152b/6

ç.- erler 162b/9

ç.- megile 152b/6

ün ç.- üp 147a/13, 147b/7,
165b/10, 182a/10

zağmet ç.- üp 229a/7

2. Kılıç çekmek, savaşmak.

ç.- di 231b/12

çekiş-: Her iki taraf kendine olmak üzere karşılıklı çekmek, çekişmek.

ç.- eler 212a/10

çeri: Asker.

ç.+ ler 215b/12, 216b/6

ç.+ m 226b/10

ç.+ n 228a/4

ç.+ nüñ 228a/7

ç.+ si 226a/11

ç.+ sin 197a/11, 223b/2,
229b/13, 241a/2

ç.+ sinden 226a/6, 226b/2

ç.+ sine 243a/13

ç.+ siyile 235b/12, 240b/13

ç.+ ye 227a/8

ç.+ yi 228a/8, 235a/11

ç.+ yile 228a/5

ç. 223b/5, 228b/6, 231a/5,
235a/5, 235a/6, 235a/8, 239a/6,
243b/10

çeşme (Far.): Çeşme, pınar.

ç.+ de 175b/12, 197a/8

ç.+ ler 175b/11

ç. 197a/8

çevre: Bir şeyin yakını, dolayı, etraf.

ç.+ sinde 226a/8

ç.+ sine 221b/5

ç. 165a/12, 165b/7, 215b/12

çığırıt-: Bağırmak, haykırmak,
çağırarak.

ç.- dı 207a/13

çık-: (Bulunduğu yerden) Dışarıya
varmak, içeriden dışarıya doğru gitmek.

ç.- a 237b/3

ç.- alar 176b/1

ç.- alardı 152b/12

ç.- ar 153b/7, 168a/11, 168a/6,
168a/9, 181b/9, 183a/1

ç.- arayım 204b/13

ç.- ardı 181a/1, 181a/11, 181a/7,
181b/4, 181b/5, 205a/12

ç.- arlardı 197b/10

ç.- ayorurduk 199b/11

ç.- dı 141b/1, 143a/7, 153a/13,
155a/7, 158a/13, 177b/8,

205a/13, 205b/6, 206a/1,
207a/13, 208a/8, 219b/13,

223b/13, 224a/3, 225a/7, 228a/1,
228a/2, 229b/3, 229b/4, 230b/4,

232a/13, 232b/6, 233b/10,
234a/8, 235b/12, 235b/13,

237b/12, 241b/1, 242a/10

ç.- dığı 140b/7

ç.- dılar 141a/7, 209b/13, 218b/4,
227a/10, 227a/13, 236a/3

ç.- dıydı 140b/7

ç.- dum 154b/11, 210a/10,
227b/8

ç.- ğıl 177b/3, 227a/9, 230b/2

ç.- ıcağ 176b/1, 177b/7, 222b/4,
237b/3

ç.- up 148b/4

ç. 160a/5, 218b/1, 218b/3,
231a/8

hağlu ç.- dı 221a/1

karşu ç.- dılar 155b/6

karşu ç.- dı 240b/13

karşu ç. 227b/7

karşu ç.- un 179b/3

yola ç.- dum 155b/3

çıkā gel-: Çıkıp gelmek,
çıkıvermek.

ç.- a geldi 235a/11

çıkā gör-: Çıkıp görmek.

ç.- a gördi 243b/4

çıkār-: Birinin veya bir şeyin çıkmasını
sağlamak, çıkmasına sebep olmak.

ç.- alar 212a/12

ç.- dı 155b/9, 179a/6, 227b/13

ç.- dılar 220a/10, 236b/5, 242b/3

ç.- dum 158a/4, 158a/6, 158a/8

ç.- salardı 143b/12, 148a/12

ç.- urlar 162b/13

ç.- urlardı 221b/8, 222b/2

ç. 143a/10, 143a/9, 143b/7

çiçek ç.- dı 224b/7

yoldan ç.- ayım 204b/13

yolundan ç.- asız 204b/10

çınla-: Çın diye ses çıkarmak.

ç.- du 175a/10

çırāğ (*Far.*): Işık, kandil, meşale gibi
ışık veren şey.

ç.+ lar 221b/4, 221b/6

ç.+ ları 222a/7

ç. 243b/3

çıryan: Çok ayaklılardan, sarımtırak
renkte, zehirli bir böcek.

ç.+ ıdı 188a/7

ç.+ lar 170b/8, 188b/2

ç.+ larıdı 176b/13

ç. 188a/12

çiçek: Bir bitkinin, üreme organlarını taşıyan çoğu güzel kokulu, renkli bölümü.

ç.+ lerinüñ 149a/8

ç. 149a/9, 174b/2

çiçek çık-: Çiçek denen hastalığı geçirmek.

ç. çıkardı 224b/7

çiçey: bk. çiçek

ç.+ e 149a/7, 149a/9

çirkîn (Far.): Göze veya kulağa hoş gelmeyen, güzel karşıtı.

ç. 224b/7

çoban (Far.): Koyun, keçi, manda, sığır gibi hayvanları güdüp otlatan kimse.

ç.+ ı 140a/6

ç.+ ın 142a/4

ç. 140a/7, 140b/12, 210a/3

çok: Sayı, nicelik, değer, güç, derece vb. bakımından büyük ve aşırı olan, az karşıtı.

ç.+ ısa 162b/7

ç. 194b/7, 226a/5, 236a/13

çokluk: Sayı veya ölçü yönünden çok olma durumu, çoğul, kesret, ekseriyet, teklik karşıtı.

ç.+ ın 194b/2

ç. 166a/13

çok: Gürültü, ses.

ç. 237b/12

cuğal: Eskiden savaşta atlara giydirilen zırhlı örtü ki bir çeşidini savaşçılar da giyerlerdi.

ç. 227a/12

çün (Far.): -dığında, -ince.

ç. 148b/6, 154b/2, 227a/5, 243b/2

çün kim (Far.): Çünkü.

ç. 191b/6, 222b/6

çürü-: Genellikle mikroorganizmaların etkisiyle, kimyasal değişikliğe uğrayarak bozulup dağılmak.

ç.- meye 168b/9

D

dad: Tat, bazı cisimlerin tatma organında bıraktığı tatlı, ekşi, acı, kekre vb. duyum.

d.+ ıñı 160b/3

dağı: bk. dahı

d. 206a/9

dahı: Dahi, bile, da/de.

d. 133b/5, 135b/9, 136a/13, 136b/3, 137a/12, 137a/3, 138a/7, 140b/11, 140b/9, 141a/6, 141b/10, 141b/12, 142a/10, 142a/4, 142a/7, 143b/5, 144a/10, 144a/2, 144a/3, 144a/7, 144a/8, 144a/9, 144b/13, 145a/1, 145a/11, 146a/2, 146a/4, 146a/5, 146a/6, 149a/9, 149b/7, 150b/8, 151b/13, 152a/10, 152a/11, 153b/6, 154a/11, 154a/6, 154a/8, 155a/11, 155b/9, 156b/8, 157a/13, 157a/5, 157b/10, 157b/4, 158a/12, 158a/6, 158a/7, 158a/8, 158b/10, 158b/12, 158b/7, 160b/12, 161b/12, 162a/2, 162a/5, 162a/6, 162b/13, 164a/10, 164b/3, 165a/11,

165a/5, 166b/11, 168a/11, 168a/12, 168a/4, 168b/5, 169b/10, 170a/10, 170a/6, 171a/11, 171b/2, 171b/7, 172a/4, 173b/9, 174b/4, 175b/5, 175b/7, 176a/13, 176a/4, 177b/9, 178a/13, 178a/5, 179a/10, 181a/11, 181a/13, 181a/8, 181b/1, 183b/1, 183b/5, 184a/12, 185a/7, 185b/12, 185b/9, 187a/12, 187b/1, 187b/11, 187b/2, 187b/3, 188a/3, 188b/6, 189a/8, 191a/11, 191a/2, 191a/3, 191a/4, 191a/8, 191b/11, 192a/2, 192b/13, 193a/1, 193a/2, 193a/3, 194a/1, 194a/3, 194b/3, 195a/6, 195b/10, 195b/4, 196a/3, 196a/5, 196a/6, 197a/2, 198b/5, 198b/9, 199a/2, 199b/1, 200a/13, 200b/7, 201a/10, 201a/2, 202a/1, 203b/2, 207b/13, 208a/5, 208a/6, 209a/7, 209a/9, 209b/12, 209b/13, 210a/4, 210b/12, 210b/2, 211a/12, 212a/13, 212a/7,

212b/10, 213b/5, 214a/5, 214a/8,
214b/1, 214b/12, 214b/4, 214b/7,
215a/6, 216b/7, 216b/8, 217a/10,
218a/4, 218a/6, 218a/8, 218a/9,
220a/10, 220a/5, 220a/6, 220a/8,
221a/13, 221a/8, 221b/3, 222a/1,
222a/13, 222b/10, 223a/10,
223a/11, 223a/6, 223a/7,
225a/11, 225a/13, 225a/5,
225b/13, 225b/8, 226b/12,
227b/6, 228a/11, 228a/2, 228a/6,
228a/7, 228b/4, 228b/8, 229a/13,
229a/5, 229b/1, 229b/6, 229b/8,
230a/12, 230a/5, 230b/2, 230b/5,
231b/9, 232a/10, 232a/3, 232a/4,
232b/1, 233a/8, 233b/1, 233b/11,
233b/2, 233b/9, 234b/4, 235a/10,
235a/7, 235a/8, 235b/5, 236a/4,
236b/11, 237a/1, 237a/5, 237b/5,
239a/4, 239b/10, 240a/11,
240a/5, 240b/4, 240b/8, 241a/10,
241a/6, 242a/10, 242a/11,
242a/12, 242a/6, 242b/11,
242b/8, 243a/11, 244a/2, 244a/6

daḵ-: Bir şeyi başka bir yere uygun bir
biçimde tutturmak, iliştiirmek, geçirmek.

d.- un 227b/11

d.- up 200a/5

daḵm-: Kendine takmak.

d.- dı 205a/9

dāne (*Far.*): Tane, tohum, habbe.

d.+ si 196a/13, 196b/11, 196b/2

dapa: Taraf, yön.

d. 227a/7

darīga (*Far. dirīgā*): Çok yazık,
eyvahlar olsun.

d. 141a/5

dart-: Çekmek.

d.- ar 162b/4, 162b/6

da'vi (*Ar.*): Dava, iddia.

d.+ ye 224a/13, 224b/4

da'vici: Dava eden, iddia eden.

da'vici oF: Davacı olmak.

d. olam 199b/1

daya-: Bir şeyi bir yere dokunur duruma
getirip durdurmak, koyup yaslamak.

d.- rdı 233b/10

dāyim (*Ar. dā'im*): Daim, devam eden,
devamlı, sürekli, fasılasız.

d. 135a/9, 164a/11

de-: bk. di-

d.- meden 185a/3

d.- medi 212b/11

d.- mediler 208a/4

d.- mek 187b/7, 203a/3

d.- mekden 153b/4

d.- ñ 168a/4, 180a/7

d.- ridi 184a/7, 185a/11

d.- ridüm 160a/13

d.- ye 173a/12, 173a/5

d.- yesi 160a/13

d.- yeyin 155a/2, 155a/3

d.- yicek 173a/12, 185b/13,
201b/1, 208b/1, 214b/10, 220a/7,
238a/7

d.- yü 180b/12

dede: Torunu olan erkek, büyük baba,
büyük peder.

d.+ m 223b/10, 224a/5

defin (Ar.): Gömme, gömülme.

defin it-: Defnetmek, gömmek.

d. itdiler 219a/2

defter (Ar.): Genellikle hafif bir kapak
içerisinde, yazı yazmak için bir araya
tutturulmuş kâğıt yaprakları.

d.+ ler 138b/13

deg-: Varmak, ulaşmak, bir yere veya
birine vasıl olmak.

d.- di 163b/10

d.- eydi 148a/12

d.- mez 138b/6, 163a/3, 163a/6

d.- se 133b/9

degil: bk. degül

d.+ dür 160b/1, 172b/8

d.+ in 193a/8

d.+ misin 137a/10

d.+ misseyidi 151a/2, 166b/12

d.+ müdür 157a/1

d.+ müsin 137a/6

degin: Bir işin sona erdiği zamanı ve
yeri gösterir, -e kadar, e dek.

d. 145a/2, 150b/11, 151a/11,
151a/4, 151b/2, 152a/5, 157a/12,
157b/12, 157b/5, 157b/9,
158a/10, 162b/13, 165b/2,
168b/1, 172b/6, 182b/12,
183a/12, 198a/13

degme: Her, her bir, herhangi bir, gelişigüzel, rasgele.

d. 134b/3, 137b/10, 137b/11,
137b/12, 137b/13, 137b/3,
137b/5, 137b/7, 137b/8, 137b/9,
138a/9, 139a/3

degşür-: Değıştirmek.

d.- eler 174a/4

degül: Olumsuzluk edatı, değil.

d.+ di 156b/10
d.+ misseyidi 159b/2
d.+ ven 210a/3
d. 150b/11

dek: Ancak, yalnız, yetişir ki.

d. 143b/6

del-: Delmek, kırmak.

d.- mişler 200a/1

delim: Çok, birçok, ziyade.

d.+ dür 224a/1
d. 137a/3, 142a/11, 142a/7,
192b/3, 226a/7, 235b/11,
238a/13

dellāl (Ar.): Herhangi bir şeyi, olayı veya bir şeyin satılacağını halka

duyurmak için çarşıda, pazarda yüksek sesle bağırarak kimse, çağırmaç.

d.+ lar 180a/3, 180a/4, 180a/6

d.+ lara 180a/5

delü: Aklını yitirmiş olan, akli dengesi bozulmuş olan, mecnun.

d.+ mi 237a/11

d.+ midür 237a/3

d.+ misin 234b/11

d.+ yi 206b/8

d. 206b/10, 206b/3, 236b/10,
236b/11, 237a/2

delülük: Deli olma durumu veya delice davranış, cinnet.

delülük dut-: Delirmek, deli gibi davranmak.

d. dutdı 207b/8

delülük: bk. delülük

delülük dut-: bk. delülük dut-

d. dutdı 208a/8

dem: Zaman, an, vakit.

d. 184b/2

demür: Dövölüp şekillendirilmesi, çekilip uzatılması, inceltmesi kolay ve

döküme elverişli olduğu için kullanılış yeri çok geniş olan element.

d.+ ler 174b/9

d. 174b/4, 215b/12, 223b/4

deñiz: Yer kabuğunun çukur bölümlerini kaplayan, birbiriyle bağlantılı, tuzlu su kütlesi.

d.+ de 137b/5, 147b/4, 165a/5

d.+ den 213b/5, 222b/1

d.+ e 164b/13, 164b/4, 164b/7,

164b/9, 165a/2, 176a/12,

213a/12, 213a/13, 228a/13,

243a/2

d.+ ine 221b/8, 242b/13

d.+ ler 146b/11, 147b/2, 176a/10

d.+ lardan 138a/8

d.+ lerdür 138a/2

d.+ lere 166b/5, 186a/1

d.+ leri 138b/1

d.+ ün 150b/1, 176a/11

d. 137b/3, 146a/1, 147b/3,

150a/10, 150a/11, 150a/6,

151a/6, 151b/6, 164b/3, 165a/11,

165a/12, 165a/4, 165a/5, 166b/3,

166b/4, 176b/2, 185b/11,

185b/12, 243a/2

depe: Etrafindaki araziden daha yüksek olan, genellikle yüksekliği birkaç yüz metreyi geçmeyen yeryüzü biçimi, küçük dağ.

d. 154a/5

depele-: Çiğnemek, ezmek, öldürmek.

d.- di 230a/1

d.- diler 215a/3

d.- yeler 219b/5

depelet-: Öldürtmek.

d.- di 225a/4

depren-: Hareket etmek, harekete gelmek, kımıldanmak, sarsılmak.

d.- medi 215b/7

d.- mezler 215b/8

deprenü dur-: Hareket edip durmak, hareket etmeye devam etmek.

d.- ü dura 170b/2

depreş-: Kıpırdamak, oynamak, harekete gelmek.

d.- üp 188b/5

depret-: Kımıldatmak, sarsmak, harekete getirmek.

d.- digince 141b/4

der-: Toplamak, biriktirmek, bir araya getirmek.

d.- di 223b/3, 228b/6, 229b/8

dere: Genellikle yazın kuruyan küçük akarsu.

d.+ de 150a/6, 163b/2

d.+ den 169b/7

d.+ si 150a/5, 170b/6

d.+ sine 169b/7

d.+ siydi 143a/6

d.+ ye 141a/3, 141a/5, 150b/8

d. 143a/2, 143a/5

dergāh (*Far.*): 1. Bir büyüğün, büyük bir yerin herkes için başvurma yeri olan kapısı, huzuru, eşiği.

d.+ a 160a/10

d.+ ıdur 160a/2

2. Tekke.

d.+ a 173a/7

deri: İnsan ve hayvan vücudunu kaplayan tüy, kıl veya pulla kaplı tabaka, cilt, ten.

d.+ lerin 170b/13, 221a/7, 222a/4

d.+ sin 219a/8

d.+ sinde 170b/11

deril-: Toplanmak, bir araya gelmek.

d.- diler 183a/9, 243a/6

d.- sünler 183a/8

d.- üp 212a/10

derince: Biraz derin.

d. 156a/9

deriñli (<**deriñlik**): Derinlik, bir şeyin dip tarafının yüzeye, ağza olan uzaklığı.

d.+ idi 176b/12

dermān (*Far.*): Güç, takat, mecal.

d.+ uñ 178a/6

dermān bul-: Güç bulmak, mecali olmak.

d. bulamadı 142b/1

dermānde (*Far.*): Aciz, çaresiz, güçsüz.

d. 157a/6

dervīş (*Far.*): Bir tarıkata girmiş, onun yasa ve törelerine bağlı kimse.

d.+ lere 210b/12

destūr (*Far.*): İzin, ruhsat, müsaade.

d.+ yıla 200b/8

d. 185a/1

destūr al-: İzin almak.

d. alun 219b/2

destūr dile-: İzin istemek,
müsaade istemek.

d. dileyüp 225b/6

destūr vir-: İzin vermek.

d. viresin 205b/3

d. virürlerdi 224b/1

deve: Geviş getiren memelilerden,
boynu uzun, sırtında bir veya iki
hörgücü olan, yük taşımakta kullanılan
hayvan.

d.+ de 178b/6

d.+ den 178a/3

d.+ ler 143a/13

d.+ si 163a/10, 163a/13

d.+ sinden 210b/10

d.+ ye 178a/1, 178b/7, 210a/11

d.+ yi 180a/3, 210b/10

d.+ yile 177b/4

d. 163b/2, 179b/5, 242a/13

devlet (Ar.): Mutluluk, saadet, talih,
baht.

d. 211a/7

devletsüz: Uğursuz, talihsiz.

d.+ dür 233b/2

d.+ sin 233b/2

devrān (Ar.): Zaman, çağ.

d.+ ın 222b/3

dey-: bk. deg-

d.- di 140b/8, 180b/2, 222b/5,
228a/4, 228b/5, 229b/7, 232b/11

d.- e 202a/5

d.- er 200b/7

d.- meye 235a/1

d.- mişdi 143a/2

d.- mişidi 220b/8

deyer (<deger): Değer, bir şeyin önemini
belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir
şeyin değdiği karşılık, kıymet.

d.+ se 220a/4

d. 220a/5, 220a/6, 220a/9

deyil: bk. degül

d.+ dür 240b/9

deyin: 1. bk. degin

d. 142b/10, 143b/4, 146a/13,
149b/4, 184b/12, 190a/5,
201b/13, 202a/3, 203a/12,
209b/13, 210b/3, 211a/13,
212a/8, 229a/10, 230b/1,
239a/11, 242a/3, 243b/11

2. *bağ.* Da, de.

d. 202b/8

deyince: Bir işin sona erdiği zamanı ve yeri gösterir, -e kadar, -e dek

d. 212a/7

deyme: bk. degme

d.+ sin 149a/8

d.+ sinüñ 212a/10

d. 139a/5, 139a/6, 139a/7,
139a/8, 141b/9, 143b/1, 143b/10,
143b/3, 143b/9, 144a/1, 146a/1,
146a/10, 146a/11, 146a/13,
146a/8, 146a/9, 146b/1, 146b/2,
147a/10, 147a/11, 147a/12,
147a/7, 147a/9, 147b/2, 147b/4,
147b/5, 147b/6, 148a/1, 148a/11,
148a/13, 148a/2, 148a/3, 148a/4,
148a/5, 148a/6, 148a/7, 148a/8,
148a/9, 148b/1, 148b/2, 149b/11,
149b/5, 150a/7, 151a/11, 151b/1,
151b/3, 153a/3, 153a/4, 153a/5,
153a/6, 162b/3, 164b/1, 165a/10,
165a/5, 165a/6, 165a/7, 165a/8,
165b/1, 166a/12, 170b/4, 171a/4,

174b/10, 175b/6, 189a/9,

205b/12

deyül: bk. degül

d.+ üdi 232a/11

d. 226a/4

deyür-: Eriştirmek, yetiştirmek,
ulaştırmak, vasıl etmek.

d.- di 230a/9

d.- diler 232a/6

dıñsuz: Sessiz, sakit, sakın.

d. 137a/3

di-: Duygu ve düşüncelerini sözle anlatmak, söylemek, demek.

d.- di 134a/8, 134b/11, 135a/13,
135b/10, 135b/11, 135b/4,
135b/5, 136a/6, 136a/9, 136b/10,
136b/11, 136b/13, 137a/2,
137a/3, 138a/11, 138b/6,
139a/11, 139a/2, 139b/12,
139b/2, 139b/6, 140a/12,
140b/10, 140b/2, 141a/3,
142a/10, 142a/3, 142a/5, 142b/8,
143a/10, 143a/11, 143a/9,
143b/6, 143b/7, 144a/6, 144b/13,
144b/3, 145a/10, 145a/8,

145b/10, 145b/11, 145b/12,
145b/5, 145b/7, 145b/8, 146b/5,
147a/3, 147a/6, 147b/1, 148b/12,
150b/10, 153b/6, 154a/1, 154a/4,
154b/3, 155a/4, 155a/8, 155b/1,
155b/13, 156a/6, 157a/13,
157a/5, 157b/2, 159b/3, 159b/4,
159b/6, 160a/10, 160a/5, 160a/8,
160b/1, 160b/10, 167b/3,
163b/11, 163b/13, 163b/3,
163b/8, 164a/2, 164a/4, 164a/6,
164a/8, 167a/10, 167a/12,
167a/5, 167a/6, 167a/7, 167a/8,
167a/9, 167b/1, 167b/11,
167b/13, 167b/3, 167b/5, 167b/7,
167b/9, 168a/1, 168a/2, 168a/3,
168a/5, 168b/5, 171b/11, 172a/3,
175b/5, 176b/7, 177a/3, 177b/3,
178a/6, 178a/9, 178b/1, 178b/12,
178b/13, 178b/5, 179b/3, 179b/5,
179b/9, 180a/2, 180a/8, 182a/13,
182b/10, 182b/5, 183a/9,
184a/10, 184a/5, 184b/10,
184b/6, 185b/1, 185b/4, 185b/9,

186a/10, 186a/12, 186a/6,
186b/3, 186b/6, 186b/9, 187a/11,
187a/13, 187b/1, 187b/12,
187b/4, 187b/7, 187b/9, 188a/2,
188a/4, 188b/9, 189b/13, 191a/4,
192a/10, 192a/3, 193a/10,
193a/7, 193a/8, 193b/5, 193b/9,
194a/9, 194b/11, 194b/3, 194b/5,
194b/6, 195a/11, 198b/3, 198b/4,
198b/6, 199a/2, 199a/5, 199a/8,
199b/1, 199b/5, 199b/7, 200a/11,
200a/3, 200a/6, 200a/8, 200b/5,
200b/7, 200b/9, 201a/11, 201a/3,
201b/1, 202a/13, 204b/11,
205a/1, 205a/4, 205a/8, 205b/4,
206a/10, 206a/8, 206a/9,
206b/13, 207a/1, 207a/3, 207a/6,
207b/9, 208a/3, 208a/8, 208b/1,
208b/12, 208b/3, 208b/6, 209a/3,
209a/9, 209b/3, 210a/4, 210b/12,
210b/2, 211a/8, 211b/10, 211b/3,
212b/5, 212b/8, 212b/9, 213a/1,
213a/6, 213b/10, 213b/11,
214a/10, 214a/7, 214a/8, 214b/1,

214b/10, 214b/13, 214b/7,
214b/8, 215a/13, 215a/5,
215b/10, 215b/12, 215b/7,
217a/1, 217a/11, 217b/10,
218a/13, 218b/3, 219b/12,
219b/2, 219b/7, 219b/8, 219b/9,
220a/6, 220b/11, 220b/3, 221a/4,
223b/12, 223b/4, 223b/6, 224b/6,
225a/1, 225b/3, 226a/2, 226a/6,
226b/11, 226b/2, 226b/9,
227b/11, 227b/4, 227b/8, 227b/9,
228a/12, 228b/10, 228b/13,
229a/2, 229a/4, 229a/6, 229a/8,
229b/2, 230a/7, 230a/9, 230b/3,
230b/9, 231a/11, 231a/4,
231b/12, 231b/8, 232a/6, 232a/8,
233a/11, 234a/11, 234a/13,
234a/8, 234b/11, 236a/1,
236b/10, 236b/12, 237a/10,
237b/4, 238a/4, 238a/7, 238b/10,
238b/3, 238b/6, 239a/11,
239b/11, 240a/11, 240a/7,
240a/9, 240b/10, 240b/4,
241a/13, 241a/4, 241a/7,

241b/10, 241b/4, 241b/9, 242b/5,
243a/13, 243a/5, 244a/8
d.- digi 215b/5
d.- dikleri 225b/8
d.- diler 133b/6, 134a/6, 140a/11,
140a/8, 141a/2, 141a/6, 142a/6,
144b/10, 144b/9, 145a/9, 153b/1,
157a/3, 161b/5, 161b/7, 163a/13,
176b/9, 177b/11, 177b/12,
181a/4, 183a/9, 184b/8, 184b/9,
192a/13, 195b/2, 198b/12,
198b/8, 204b/8, 208a/6, 208a/7,
210a/1, 215b/1, 215b/5, 216b/4,
217b/7, 218a/10, 218a/6, 218a/9,
219b/4, 220a/13, 224b/13,
225a/2, 225a/4, 225a/6, 226b/12,
226b/3, 226b/9, 227a/2, 227b/10,
227b/3, 227b/5, 228a/5, 228b/11,
229a/9, 229b/11, 231a/4, 233a/1,
234b/12, 236a/12, 236b/11,
236b/4, 238b/8, 240a/13
d.- dügi 171b/7, 240b/12
d.- dük 179a/13

d.- düm 153b/10, 153b/5,
154a/10, 154b/13, 156b/4,
156b/5, 161a/9, 210b/1, 210b/7,
210b/9, 211a/6, 220b/2
d.- dümidi 220b/3, 231b/11
d.- dün 202b/1, 239a/1
d.- düñidi 185b/3
d.- düyün 236b/3, 236b/5
d.- gil 200b/9, 207b/9
d.- mek 180b/9, 187b/8, 203a/3
d.- mekden 185a/2
d.- men 180a/5
d.- meye 137a/13
d.- meyüm 194b/6
d.- mezin 187b/5
d.- mezseñüz 184b/6
d.- mezsın 184b/13
d.- ñ 215a/12
d.- r 153b/4, 181b/11, 181b/9,
182a/8, 183a/1, 183a/2, 183a/4,
185a/7, 198a/8, 202b/5, 202b/8
d.- rdi 157b/13, 184a/7

d.- ridi 133b/3, 180b/10,
181a/12, 181a/2, 181a/8,
218b/10
d.- ridüñ 160a/12
d.- rise 226a/5
d.- rler 150a/2, 166a/10, 174a/7,
175b/6, 181b/13, 182b/11,
182b/13, 182b/8, 196b/9, 197a/4,
198a/10, 224b/13
d.- rlerdi 177b/3, 233a/13
d.- rleridi 139b/8, 139b/9,
156a/12, 180a/4, 199a/10,
200b/1, 200b/2, 204b/12, 215a/5,
223a/11, 230a/2, 233a/5, 233a/6,
244a/3
d.- rler-idi 235b/4
d.- rse 226a/5, 226b/1, 228b/11,
228b/12, 231a/3
d.- rsin 137a/8, 163b/8, 185a/4,
186a/6, 198b/8, 208b/5, 220a/3,
225b/2, 234b/11
d.- rsiz 237a/3
d.- rven 227a/2

d.- se 168a/11, 168a/6, 168a/8,
203a/10, 203b/1

d.- seň 185a/5

d.- ye 171b/1, 172a/12, 172b/8,
173b/6, 173b/10, 173b/8, 191b/6,
211b/13

d.- yeler 170a/11, 170a/13,
170a/6, 173a/8, 173a/9, 191a/8,
201a/2

d.- yenler 172b/5

d.- yesi 231a/1

d.- yesiz 176b/7

d.- yicek 138a/7, 156b/6, 162b/8,
162b/9, 178b/13

d.- yince 203b/3, 203b/4, 203b/5

d.- yüp 168a/13

dik-: Bir şeyi dikine duracak şekilde
yere koyup yerleştirmek.

d.- di 141a/9

d.- diler 221a/13

dike *ko-:* Dikmek, dikip
bırakmak.

d.- e kodı 181a/7, 181b/1

dikil-: Bir şey dik olarak bir yere konup
yerleştirilmek.

d.- miş 173a/9

dikme: Dikilmiş olan.

d. 160a/2

dil: 1. Ağız boşluğunda, tatmaya,
yutkunmaya, sesleri boğumlamaya
yarayan etli, uzun, hareketli organ, tat
alma organı.

d.+ dedür 203b/2, 204a/1

d.+ i 147a/12, 165a/9, 171b/6

d.+ ile 171b/6

d.+ inde 166b/1, 166b/2, 166b/3

d.+ iyle 165a/10, 166b/8

d.+ lerin 166b/5, 166b/8

d.+ lerinün 166b/1

d.+ leriyle 166a/13

d. 166a/13, 166b/5, 188b/5

2. Konuşma, söz etme, ifade
etme.

d.+ dedür 203a/7, 205b/13

3. İnsanların düşündüklerini ve
duyduklarını bildirmek için
kelimelerle veya işaretlerle
yaptıkları anlaşma, lisan, zeban.

d.+ ler 187a/7

dilce: Dilde, dil ile.

d. 187a/8

dile-: Bir şeyin gerçekleşmesini veya olmasını istemek, ummak, temenni etmek, niyaz etmek.

d.- di 144b/13, 217a/9, 232a/5,
232a/9, 242b/13, 242b/5

‘özürler d.- di 232a/2

yazukın d.- di 179a/1

d.- diler 145a/10, 176b/5,
218a/12

d.- düm 161a/7

d.- gıl 164a/7, 242b/12

d.- meyince 238b/3

d.- mezin 226a/1

d.- rin 237a/12

d.- riz 156a/2

d.- rmisin 239b/13

yazukımı d.- yeyim 200b/11

destür d.- yüp 225b/6

diley: bk. dilik

d.+ ince 205a/1

dilik: Dilek, bir kimsenin dilediği şey, istek, talep, temenni, rica, murat.

d.+ lerinden 135a/9

dilim: bk. delim

d. 153b/13, 216b/6

dilkü: Köpekgillerden, sivri burunlu, uzun ve çok tüylü kuyruğu ve postu kürk olarak kullanılan, kümeslere zarar veren, sansardan büyük, çok kurnaz, yabani, memeli hayvan.

d. 191a/5

dilsüz: Sessiz, susmuş.

d.+ leridi 192a/1

din (Ar.): bk. dīn

d.+ in 225a/2

d.+ ine 225a/3

din dut-: Benimsediği dine inanmak.

d. dutar 225a/1

dīn (Ar.): Tanrı'ya, doğaüstü güçlere, çeşitli kutsal varlıklara inanmayı ve tapınmayı sistemleştiren toplumsal bir kurum, diyanet.

d.+ e 225a/13

d.+ idür 146b/9

din-: Kar ve yağmurun yağması, rüzgârın esmesi kesilmek veya durmak.

d.- di 218b/11

diñle-: Dinlemek, işitmek için kulak vermek, duymaya çalışmak.

d.- di 161a/3

dip: Dip, en alt bölüm, en aşağı kısım.

d.+ i 151b/7

d.+ inde 134b/5, 134b/7, 153a/6,
156b/11, 158b/12, 158b/3,
158b/5, 158b/7, 158b/9, 165b/1,
171a/6, 177a/6

d.+ indeki 159a/1, 159a/11,
159a/3, 159a/5, 159a/7, 159a/8

d.+ ine 175b/4, 176a/13, 176b/2

direk: Ağaçtan veya demirden yapılan uzun ve kalın destek.

d. 173a/9, 221a/13

direy: bk. direk

d.+ ün 221b/1, 221b/2

dirhem (Ar.): Bir tür gümüş para.

d. 234a/10, 234b/9

diri: Yaşamakta olan, yaşayan, canlı, ölü karşıtı.

d.+ dür 218b/13

d. 231a/7

diri kıl-: Diriltmek, tekrar canlandırmak.

d. kılayduk 185a/7

d. kıla 173a/3

d. kıldı 214a/3

diril-: Dirilmek, canlanmak, hayat kazanmak, yaşar duruma gelmek.

d.- di 153b/10, 214a/12

d.- e 206a/13

d.- üp 203a/11

dirlik: Hayat, yaşam.

d. 192a/2, 192a/3

dirneş-: Toplanmak, yığılmak, bir araya gelmek.

d.- dün 173b/3

dirşür-: Toplamak, derlemek, bir araya getirmek.

d.- di 192b/1, 214a/10, 215b/10,
229b/5

d.- gil 230b/3

diş: Çene kemiklerinin üstüne dizili, ısırıp koparmaya ve çiğnemeye yarayan sert, beyaz organlardan her biri.

d.+ e 194a/11

d.+ i 171a/6, 194a/5

d.+ in 190a/2, 190b/2

d.+ inün 171a/6

d.+ lerün 194a/11
d.+ üm 194a/8, 194a/9
d.+ üme 193b/12, 194a/6
d. 193b/11

ditre-: Titremek, sarsılmak, hareket etmek.

d.- r 198a/12, 201b/12, 201b/13,
202a/1

d.- rler 202a/4

ditremek *dut-:* Titremeye başlamak, titremek.

d.- dutdı 202a/3

div (Far.): bk. dīv

d.+ i 221b/7

dīv (Far.): Korkunç, çok iri ve olağanüstü güçlü masal yaratığı.

d.+ i 222a/11

d.+ lere 221a/10

d.+ üñ 162b/10, 162b/11,
162b/12

dīvār (Far.): Bir yapının yanlarını dışa karşı koruyan, iç bölümlerini birbirinden ayıran, taş, tuğla vb. gereçlerden yapılan veya örülen dikey düzlem.

d.+ a 233b/10

d.+ dan 240a/9

d.+ ı 172a/5, 172a/6, 172a/7,
236a/2

d.+ larına 222a/5

d. 156b/11

diyü: 1. Biri sebebi, biri sonucu bildiren iki cümleyi birbirine bağlar.

d. 157b/4, 162a/5, 162a/6,
172b/13, 177b/5, 195a/8, 200a/9,
205a/3, 208a/4, 211a/3, 211b/7,
215b/4, 215b/9, 221a/10, 230a/9,
238a/13

2. Diyerek, deyip.

d. 153b/8, 157a/7, 181b/3,
181b/5, 185a/13, 201a/4, 243b/7

diz: Kaval, baldır ve uyluk kemiğinin birleştiği yer.

d.+ in 190b/7

d.+ ine 190a/5

dīzār (Far.): bk. dīzār

d. 192a/13

dīzār (Far.): Yüz, güzel yüz, çehre.

d.+ um 161b/2, 168a/4

d. 134a/9, 156a/7, 189a/5

doḳın-: bk. doḳun-

d.- a 149a/7

doku-: Dokumak, yün dokumak.

d.- dılar 221a/8

dokun-: Hafifçe değmek, temas etmek, dokunmak.

d.- dı 228a/1, 228a/2, 243b/6, 243b/8

d.- sa 180b/13, 181a/7, 181b/9, 216b/11

d.- ur 182b/13

d.- ursa 170b/2

dolan-: Bir şeyin çevresinde dönmek, gezmek, dolaşmak.

göñli d.- dı 135a/7

dost (*Far.*): Sevilen, güvenilen, yakın arkadaş, gönüldeş, iyi görüşülen kimse, düşman karşıtı.

d.+ dan 161a/7

d.+ ı 173a/11

d.+ um 136a/5, 151b/13, 167a/4, 182a/7, 189b/12, 226a/4, 228b/11

d.+ uma 173a/3

d.+ umdan 167b/10

d.+ umdur 136a/5

d.+ umıla 230a/8

d.+ umuñdur 226a/4

d.+ un 241a/10

d.+ uñ 136b/9

d.+ uña 136a/6

d.+ uñla 136a/6

d. 161a/7, 214a/13

dostluk: Dost olma durumu, arkadaşlık.

d. 167a/11

doy-: İhtiyacı karşılanmış olmak, arzu ve istekleri giderilmiş olmak, kanmak, tatmin olmak.

d.- umadı 184b/10

dög-: Birine canını acıtmak maksadıyla üst üste vurmak, dayak atmak, darp etmek.

d.- e 178b/7

döge gör-: Dövüşmek, karşılıklı mücadele etmek.

d.- e gördi 192b/4, 192b/5

dök-: Bir yere çokça bir şey yığmak, taşımak, doldurmak.

d.- diler 220a/11

kanın d.- erise 177a/2

kan d.- mekler 166b/9

dölen-: Mutmain olmak, temayül göstermek, sükûnet bulmak, karar kılmak, huzura kavuşmak, ağır davranmak.

göñli d.- di 135a/7

dön-: 1. Kendi ekseni üzerinde veya başka bir şeyin dolayında hareket etmek.

d.- di 136b/13, 148b/13, 185b/2, 243a/2

d.- diler 190b/11, 218a/11, 219a/1, 227a/2, 227b/2

d.- düm 136b/9

d.- e 237b/3

d.- em 228b/10, 230a/7

d.- eyim 226b/7, 232a/6

d.- gil 148b/10, 200b/7

d.- mek 161a/7

d.- mişken 173a/8

d.- sünler 219a/1

d.- ün 170a/9

d.- üñ 226a/13

2. Vazgeçmek, feragat etmek.

d.- dügi 161a/8

d.- mediler 223a/6

3. İnanç, din veya düşüncesini değiştirmek.

d.- medün 225a/12

dönder-: Döndürmek, çevirmek, değiştirmek, doğru yola iletmek.

d.- emedüm 238a/4

döndür-: Değiştirmek, başka şekle çevirmek.

d.- meye 241b/2

d.- meyince 241b/2

d.- seler 241b/3

dördünci: Dört sayısının sıra sıfatı, sırada üçüncüden sonra gelen.

d. 147a/5, 158b/8, 188b/13, 196a/11, 196a/7, 203b/13

döret: bk. dört

d. 146a/2

döret yüz biñ: bk. dört yüz biñ

d. 139a/5

dört: Üçten sonra gelen sayının adı.

d. 134b/3, 136b/10, 136b/12, 136b/13, 144a/12, 151b/3, 151b/4, 152b/10, 161b/12, 161b/8, 163a/7, 189b/1, 198b/8,

201b/9, 203b/8, 215a/3, 239b/4,

239b/6, 241b/6

dört biñ: Üç bin dokuz yüz doksan dokuzdan sonra gelen sayının adı.

d. 143b/1, 235a/10, 239b/5, 242a/5

dört yüz: Üç yüz doksan dokuzdan sonra gelen sayının adı.

d. 145a/11, 193b/3, 193b/8, 194a/10, 194a/4, 194a/8

dört yüz biñ: Üç yüz bin dokuz yüz doksan dokuzdan sonra gelen sayının adı.

d. 139a/3, 139a/4, 139a/6, 139a/7, 139a/8, 143a/11, 143a/12, 143a/13, 143b/8, 144a/1, 145a/1, 145b/13, 146a/11, 146a/12, 146a/13, 146b/1, 146b/2, 151b/2, 162b/10, 162b/11, 162b/12, 163a/1, 179b/12

dört yüz biñ biñ: Dört yüz milyon, milyonlarca.

d. 143b/1

dörüt: bk. dört

d. 233b/4

döşe-: Bir yeri herhangi bir şeyle kaplamak, döşemek.

d.- ye 174a/10, 174a/11, 174a/12, 174a/13, 174b/1, 174b/10, 174b/2, 174b/5, 174b/7, 174b/9

d.- yeyidüm 156a/10

döşek: Yatak.

d.+ e 160a/10, 160a/4, 160a/6

d.+ i 161b/3

d.+ ler 148a/7

d. 148a/8, 159b/11

döşü-: bk. döşe-

d.- yeler 174a/4

döy- (<döv-): Dövmek, tokat, yumruk, tekme vurarak canını acıtmak.

d.- diler 236b/2, 238b/8

d.- erler 236b/11

du‘ā (Ar.): Allah’a yalvarma, bir şeyin olmasını veya olmamasını isteme, yakarış, niyaz.

d.+ sı 236a/1

d.+ ya 218b/5

d.+ yı 206b/2

d. 160b/6, 167a/7, 185b/10,
206a/13, 206b/7
du 'ā kıl-: Dua etmek, yakarmak.
d. kılam 205b/4
d. kılasın 148b/11
d. kıla 207a/6
d. kıldı 185b/8, 199b/12, 202a/8,
206b/8, 207a/10, 213a/13,
214a/12, 224b/5, 231a/5
d. kılacak 207a/10
d. kılsun 206b/12

dur-: 1. Bir iş oluncaya, biri gelinceye
değin bir yerde kalmak, durmak.

d.- a 173a/13, 173b/12
d.- acak 169b/11
d.- alar 174a/2
d.- an 201a/5
d.- dı 146b/4, 149b/3, 149b/5,
149b/7, 160b/2, 177b/1, 191b/9,
201a/8, 233b/13, 237a/1, 243b/4
d.- dılar 190a/1, 208a/6
d.- mışlar 143b/11
d.- ur 173b/9, 225b/10
d.- urdı 148a/9, 153a/1

d.- urın 202a/12
d.- urlar 220a/8
d.- urlardı 145a/4, 177b/9
d.- urlarını 226a/9
d.- ursan 137a/3
d.- ursız 134a/3
d. 142a/9
deprenü d.- a 170b/2
bağa d.- ğıl 218b/3
başup d.- ur 151b/5
kuşatup d.- ur 165a/12
asa d.- urlardı 208b/13
göre d.- urlardı 141b/10
tañlaş d.- urlardı 161b/10
duru gel-: Ayağa kalkmak.
d.- u geldi 156a/3, 157a/4,
207a/8, 214a/1
duru kal-: Durup kalmak.
d.- u kaldı 193b/7
2. Kıyam etmek, ayağa kalkmak.
d.- dı 227a/9
d.- dılar 227a/10
d.- du 214a/12
d.- up 148b/4

3. Bulunmak.

d.- urdı 160a/2

durgur-: Kaldırmak.

d.- un 173a/4

durık-: Durmak, karar kılmak.

d.- a 174a/1

dut (Ar.): Dutgillerden, kuzey yarım kürenin genellikle ılıman bölgelerinde yetişen, yapraklarıyla ipek böceği beslenen ağaç.

d.+ a 140b/7

dut-: 1. Elle kavramak, elde bulundurmak, eline almak.

d.- a 169a/12, 169a/13

d.- an 146b/6

d.- ar 145b/2

d.- dı 141b/8, 157a/6, 177a/6, 202a/3

d. 142a/1

bir d.- arsin 241a/10

hoş d.- am 243a/5

din d.- ar 225a/1

oruç d.- ardı 135b/12

hışım d.- arsa 136b/2

delülük d.- dı 207b/8

delülük d.- dı 208a/8

hoş d.- dı 193a/12

sıtma d.- dı 224b/7

hoş d.- dılar 179a/1

ma'zūr d.- gıl 154a/1, 186a/12

sözüm d.- gıl 209a/2

sözün d.- mazuz 216b/3

sözün d.- madılar 238a/6

el d.- mağı 164b/9

hoş d.- maz 193a/13

oruç d.- mayalardı 188b/5

oruç d.- sa 135b/2

oruçı d.- salar 197a/13

'ibret d.- un 209b/4

niķāb d.- up 224b/8

şaf d.- up 145a/4, 165b/8

2. Oruç tutmak.

d.- duğı 135b/13

3. Dönmek, yönelmek.

d.- a 237b/2

d.- dı 227a/7

d.- mışlardır 149b/13

d.- sunlar 218b/2

4. Kaplamak.

d.- dılar 179a/2

d.- ğıl 179b/8

5. Gereğini yapmak, yerine getirmek.

d.- a 191a/13

d.- mazsan 199a/13

6. Yakalamak, ele geçirmek.

d.- a 235a/9

d.- amaduk 207b/9

d.- dı 229b/13

d.- dılar 208b/2, 241a/1

d.- dum 241a/8

d.- un 211b/12, 212a/4

dutul-: Kaplanmak.

d.- mış 196a/9

duy-: İşitmek, ses almak.

d.- madı 207a/13, 207a/8

dübür (Ar.): İnsan ve hayvan vücudunda kık, makat, vera.

d.+ inden 212a/11

d. 216b/10

dükeli: Hep, cümle, hepsi, bütün, herkes.

d.+ n 188a/11, 196b/12, 216b/7

d.+ si 218b/4, 228a/4

d.+ sin 162b/4, 182a/12, 241a/4

d. 135a/12, 138b/5, 190a/4, 198b/10, 233a/1

dükelü: bk. dükeli

d.+ müze 204b/2

düket-: Tüketmek, bitirmek.

d.- diler 188a/11

d.- i 138a/10, 138b/4

d.- meye 138a/12

dülbend (Far.): İnce ve seyrek dokunmuş, hafif ve yumuşak pamuklu bezden yapılmış başörtüsü.

d.+ üm 161b/7

dün: Gece.

d.+ de 135b/7

d.+ i 135b/10, 157a/9, 242b/2

d. 135b/6, 142a/12, 149a/3, 198a/10, 198a/9, 231a/4, 243b/1

dünle: Geceleyin.

d. 142a/12, 156b/12, 157b/3, 200b/13, 201a/2

dünyā (Ar.): İçinde yaşamakta olduğumuz yeryüzü, arz, cihan.

d.+ cadur 149b/12, 149b/9, 150a/7, 151b/4, 164b/1, 165a/5, 168a/8, 176a/12

d.+ da 170a/10, 173a/6, 191a/11,
192a/8, 193b/4, 201b/3, 222b/3,
244a/8

d.+ daki 189b/10

d.+ dan 135a/10, 199a/10, 2
16a/8, 222b/4, 232b/6

d.+ nuñ 189a/9

d.+ ya 148a/12, 148b/7, 150a/1,
170a/13, 170a/9, 192a/6,
212b/13

d.+ yı 170b/1, 173a/5

d. 149b/3, 153b/1, 154b/8,
172b/11, 172b/3, 187b/2, 192a/5,
195b/12, 195b/13, 196a/2,
196a/3, 196a/5, 198a/12, 211a/8,
216a/6, 244a/8

dünyâlık: Mal, mülk, servet, para.

d.+ um 194a/1

düpdüz: Dümdüz, hiç girinti ve çıkıntı
olmayan, pürüzü olmayan.

düpdüz ol-: Düm düz olmak,
pürüssüz olmak.

d. ola 172b/11

dürit-: Ucu sivri bir şeyle veya elle
hafifçe itmek.

d.- di 139b/13

dürlü: Çok çeşitli özellikleri olan, çeşit
çeşit, muhtelif.

d.+ dür 201b/5

d. 134b/3, 147a/8, 166a/7,
186b/11, 187a/7, 232b/9, 237b/6

dürt-: Sürmek, sürtmek.

d.- erlerdi 195a/13

dürtün-: Sürünmek, vücuduna koku, yağ
gibi şeyler sürmek.

d.- düler 195b/5

düş: Uyurken zihinde beliren olayların,
düşüncelerin bütünü, rüya.

d.+ i 208a/3

d.+ ümde 153b/11, 208a/5

d.+ ünde 200b/3

d.+ üne 208a/1

d.+ üñi 243a/7

düş gör-: Rüya görmek.

d. gördi 243a/4

d. gördüm 243a/4

düş-: Bulunduğu yerden ayrılıp
yukarıdan aşağıya doğru inmek, sukut
etmek.

d.- di 139b/13, 150b/8, 152a/5,
154b/11, 177a/9, 189a/10,
195a/5, 201a/12, 229b/13,
238a/1

d.- diler 179b/11

d.- e 237b/4

d.- eler 170b/3

d.- en 168b/8, 169b/2

d.- erse 173b/13

d.- iserlerden 169b/3

d.- medi 153b/6, 228a/9

d.- medin 228a/1

d.- meye 182a/13

d.- meyelerdi 156a/11

d.- üp 218b/10

ardına d.- di 235a/12, 229b/12

ķurt d.- di 198b/10

2. Sis, duman vb. ķökmek.

d.- di 191b/10

düşman (*Far.*): Birinin kötülüğünü
isteyen, ondan nefret eden, ona zarar
vermeye çalışan kimse, yağı, hasım,
dost karşıtı.

d.+ ı 238b/5

d.+ ları 150b/4

d.+ larum 241a/8

d.+ un 241a/10

d. 214b/1, 214b/11

düşür-: Düşmesine yol açmak,
düşmesine sebep olmak.

d.- megil 158a/2

düşvār (*Far.*): Zor, güç.

d.+ dur 218a/8

düşvārlik: Zorluk, güçlük.

d. 154b/2

dütün: bk. tütün

d.+ den 169b/8

düzin-: Süslenmek.

d.- e 191a/9

düzün-: bk. düzin-

d.- megi 191a/12

E

ebrişüm (*Far.*): Kalınca bükülmüş ipek
iplik.

e.+ inden 148b/2

ecel (*Ar.*): Her canlı için takdir edilmiş
olan ölüm zamanı, ömrün son demi.

e. 235b/7

eger (*Far.*): Şart anlamını güçlendirmek için şartlı cümlelerin başına getirilen kelime, şayet.

e. 136a/11, 144a/7, 153b/5, 154b/3, 156a/8, 156b/8, 157a/8, 157b/13, 157b/5, 159a/10, 159b/1, 166b/12, 166b/7, 184b/5, 188b/2, 188b/3, 188b/4, 190b/12

egin: Sırt, arka.

e.+ inde 143b/9

e.+ ine 193a/11, 193a/9

e.+ lerine 197b/10

efşahu'l-‘Arab (*Ar.*): (Arab’ın en fasih olanı) Hz. Muhammed.

e. 160a/12

eglen-: Neşeli, hoşça vakit geçirmek, eğlenmek.

e.- dün 180b/3

ehl (*Ar.*): Bir yerin, bir topluluğun halkından olanlar, oraya mensuplar bulunanlar, cemâat.

e.+ i 181b/5

e.+ inüñ 170b/3

e.+ üm 142b/7

ehl-i beyt: Büyük aile.

e.-i beyti 239b/1

e.-i beytüm 234b/8

ek-: Bir bitkiyi üretmek için toprağa tohum atmak veya gömmek.

e.- di 194b/9

ekinci: Ekin ekip biçmekle uğraşan kimse, çiftçi, rençper.

e.+ ler 190b/9

eksüy (<**eksük**): Eksik, olması gerekenden daha az olan, noksan.

e.+ e 195a/11

el: **1.** Kolun bilekten parmak uçlarına kadar olan, tutmaya ve iş yapmaya yarayan bölümü.

e.+ i 190a/11, 234a/2, 234a/6, 234b/2

e.+ in 175a/11, 200a/10, 200a/13, 200a/5, 202a/8, 212b/12, 213a/8, 239b/9

e.+ inde 145b/2, 163b/6, 212a/10, 240a/2, 243b/5

e.+ inden 172b/13

e.+ ine 155a/1, 156a/3, 156a/4, 164b/8, 184a/3, 184b/2

e.+ ini 230b/8

e.+ iyle 140a/10

e.+ leri 170b/5

e.+ ü 239b/8

e.+ üm 200b/10, 201a/10

e.+ üñ 163b/13, 201a/10

e.+ üñdeki 145b/5

e.+ üyile 158a/2

e. 190a/10, 190a/8, 190a/9

el dut-: Tekbir getirmek.

e. dutmağı 164b/9

el götür-: Tekbir getirmek.

e. götürdüm 158a/10

el şeş-: Vitir namazında elleri

çözmek, iki yana salmak.

e. şeşmek 175a/12

2. Ülke, yurt, meleket, diyar, vilayet.

e.+ in 244a/3

e.+ ine 230a/3

e.+ üme 228b/10

e.+ üni 229b/10

elçi: Bir devleti başka bir devlet katında temsil eden kimse, sefir.

e.+ ler 228b/11

e. 232a/1

el-ḥamdüli'llāhi (Ar.): “Hamd ancak Allah içindir” anlamında Arapça ifade.

e.214a/13

elli: Kırk dokuzdan sonra gelen sayının adı.

e. 232b/4

elli biñ: Kırk dokuz bin dokuz yüz doksan dokuzdan sonra gelen sayının adı.

e. 149a/4, 235a/8

elma: Kabuğu parlak, sert, kırmızı, sarı ve yeşil renkte, kokusu hoş, tadı ekşi veya tatlı, dokusu gevrek, ufak çekirdekli meyve.

e.+ da 153a/7

e.+ lar 153a/10, 153a/6, 153a/7

e.+ lardan 153a/13

em-: Dudak, dil ve soluk yardımıyla bir şeyi içine çekmek, somurmak.

eme kıl-: Emmek.

e.- e kıldı 183b/12

emîn (Ar.): Güvenilir, güvenli, emin.

emîn ol-: Emniyet içinde olmak, endişesiz olmak.

e. olamayınca 185a/2

e. oldı 211a/7
e. olsun 185a/3
eminlik: Eminlik, güvenilir olma durumu, güvenilirlik.
e.+ ler 166b/7
emir (Ar.): bk. emr
emir kıl-: Bir şeyin yapılması için buyruk vermek, emretmek.
e. kıldı 177a/5
emr (Ar.): Buyruk, komut, talimat, ferman, zorlayıcı söz.
e.+ i 238b/2
e.+ iyile 213a/3
emzür-: Kadın veya dişi hayvan, memesindeki sütü yavruya vermek.
e.- di 233b/4
e.- mege 184a/1
en: Bir yüzeyde boy sayılan iki kenar arasındaki uzaklık, genişlik, boy, uzunluk karşıtı.
e.+ i 134a/2, 138a/9, 195a/1, 220a/2
e.+ leri 165b/7
enār (Far.): Nar, nar kelimesinin eski metinlerde rastlanan şekli.

e. 134b/4, 166a/7, 237b/8
endām (Far.): Endam, vücut, beden, boy bos.
e.+ larun 194a/12
endīše (Far.): Kaygı, tasa, gam, keder.
e. 184b/8
enril-: (?) Büzülüp yatmak.
e.- üp 141b/11
epmek: bk. etmek
e.+ i 212b/6, 212b/8
e. 212b/10, 213a/11, 213a/6, 213b/4, 214a/4, 214b/3, 214b/7, 214b/9, 234a/11, 234a/12
epmey: bk. etmek
e.+ ün 212b/9
er: 1. Yiğit, bahadır, kahraman.
e.+ den 243b/12
e.+ i 241b/5
e.+ ile 133b/10, 231b/4
e.+ ün 182a/11
e. 134a/2, 144b/3, 179b/11, 215b/10, 219b/1, 225a/9, 228a/3, 228b/6, 229b/8, 230a/3, 230b/11, 232a/3, 234a/4, 235a/10, 235b/2,

237a/11, 240b/11, 241a/5,	e.- üp 181b/8
243b/1, 243b/12	esdür- : Esmesini sağlamak, esmesine
2. Eş, koca, zevce.	sebeb olmak, estirmek.
e.+ den 224a/13,	e.- di 178b/8
e.+ i 191a/12	e.- e 172b/9
e.+ inden 191a/9	eşer (Ar.): İz, işaret, im.
3. Erkek.	<i>eşer kıl-</i> : Dokunmak, tesir
e.+ lerden 198a/2	etmek.
e. 148b/7	e. kıldımı 220b/2
eren : Erkek, adam, koca, zevc.	esîr (Ar.): Savaşta düşman eline düşen
e.+ ler 156a/8, 170a/5, 223b/1	kimse, tutsak.
e.+ leri 170a/3, 191b/4	e. 242a/3
e.+ lerin 150a/2	<i>esîr eyle-</i> : Esir etmek.
erlik : Erkeklik, mertlik, yiğitlik.	e. eyledi 229b/10
e. 163a/3, 163a/6	<i>esîr kıl-</i> : Esir etmek.
errahmanirrahîm (Ar.): Rahman ve	e. kıldı 235b/11
Rahim olan Allah.	esirge- : Korumak, himaye etmek.
e. 166b/2, 166b/6	e.- di 207a/8
es- : Esmek, hava bir yönden bir yöne	e.- ye 207a/6
akmak, rüzgâr olmak.	esle- : Önem vermek, aldırış etmek,
e.- di 216b/11, 218b/8, 230a/13	dinlemek, itaat etmek.
e.- dükçe 181b/2	e.- medi 141a/3, 199b/6
e.- düyünce 181a/10	e.- mediler 215a/8
e.- e 172b/10	esrik : Sarhoş.
e.- erdi 191b/11	e.+ di 213a/1

esrikliy (<esriklik): Esriklik, sarhoş olma durumu, sarhoşluk.

e.+ inden 185b/8

Esyān: Mağrip ülkesinin (Kuzey Afrika) padişahı.

E. 230b/6

eşit-: bk. işit-

e.- di 201a/5, 236b/9

et: İnsanlarda, hayvanlarda deri ile kemik arasındaki kas ve yağdan oluşan tabaka.

e.+ den 180b/3

e.+ i 219a/8

e.+ in 210b/10

e.+ ler 198b/10

e.+ leri 176b/2

e.+ lerin 170b/13

e. 180b/2

etey (<etek): Etek, giysinin alt tarafı, alt kısmı.

e.+ iinde 157b/8

etmek: Tahıl unundan yapılmış hamurun fırında, sacda veya tandırda pişirilmesiyle yapılan yiyecek.

e.+ i 212b/5, 214b/10

e. 212b/4

e'üzü billāhimine's-şeytāni'rracīm:

Taşlanmış ve kovulmuş şeytanın şerrinden Allah'a sığınırım.

e. 162a/13

ev: Bir kimsenin veya ailenin içinde yaşadığı yer, konut, hane.

e.+ e 157b/10, 180b/8, 236b/2

e.+ i 180b/9, 213b/7, 220b/9

e.+ in 142a/11

e.+ inde 180a/11

e.+ inden 180b/1

e.+ ine 155b/8, 157b/10, 233b/13, 233b/8

e.+ ün 219a/5

e.+ üni 238a/10

e.+ ünüze 223b/5

e. 149a/8, 180b/8, 198b/2, 198b/7, 207a/5, 207a/7

evet: 1. Öyledir anlamında kullanılan bir doğrulama veya onaylama sözü, olur, oldu, peki, tamam, ya, beli, ha, he.

e. 243a/9

2. Ancak, fakat, lâkin, amma.

e. 206a/12, 226a/1

evit: bk. evet 1

e. 210b/9

evlü: Evi olan, ev sahibi.

e. 224a/11

evren: Ejderha, büyük yılan.

e. 141b/2

evvel: Başlangıçta, evvela, ilk önce, ilk olarak.

e. 171b/10, 172b/11, 188b/9

evvelki: Önce olan, önceki.

e. 158b/2, 196b/9, 204b/4

ey: Kendisine söz söylenilen kimse veya kimselerin dikkati çekilmek istendiğinde adın başına getirilen ve uzatılabilen bir seslenme sözü.

e. 136b/7, 140a/9, 144a/7, 156a/8, 160b/9, 164a/9, 168a/3, 170a/5, 171a/9, 171b/1, 182a/10, 183a/4, 186a/4, 192a/9, 194a/10, 201b/3, 209b/4, 210a/8, 214b/11, 215a/4, 217b/11, 222b/8, 224b/3, 226a/7, 236a/11, 237a/4, 241a/7, 241b/8

eyer (*Far.*): bk. eger

e. 136b/1, 136b/2, 140b/1, 149a/10, 150a/11, 163a/2, 199a/13, 206a/13, 206b/1, 211b/9, 212b/13, 226a/4, 226b/1, 226b/3, 226b/4, 228b/11, 228b/12, 230b/8, 231a/1, 231b/7, 231b/9

eyit-: Söylemek, demek, ifade etmek.

e.- di 133b/3, 134a/11, 134a/3, 134a/6, 134a/9, 135a/11, 135b/1, 135b/11, 135b/5, 136a/1, 136a/10, 136a/11, 136a/3, 136a/4, 136a/8, 136b/11, 136b/7, 136b/8, 137a/1, 137a/2, 137a/8, 137b/2, 138a/1, 138a/10, 138a/11, 138a/2, 138a/6, 138b/5, 138b/7, 139a/10, 139a/11, 139a/12, 139a/2, 139a/9, 139b/4, 140a/12, 140a/13, 140b/13, 140b/9, 141a/2, 142a/2, 142a/3, 142a/8, 142b/7, 143a/9, 143b/4, 144a/4, 144a/7, 144b/11, 144b/9, 145a/7, 145a/9, 145b/10, 145b/3, 145b/4, 145b/5, 145b/6, 145b/8,

147a/2, 147a/5, 148b/10, 148b/8,
150b/10, 150b/12, 150b/3,
151b/12, 151b/13, 152a/7,
152a/9, 153a/12, 153b/6,
154a/13, 154b/1, 154b/7, 156a/5,
156a/7, 156b/4, 156b/5, 157b/3,
159b/3, 159b/4, 160a/12, 160a/5,
160b/10, 160b/5, 160b/7, 160b/8,
161a/1, 161a/6, 161b/11, 161b/6,
163a/12, 163b/1, 163b/11,
163b/13, 163b/6, 164a/1,
164a/12, 164a/5, 167a/11,
167a/13, 167a/3, 167a/6, 167a/8,
167b/10, 167b/12, 167b/13,
167b/2, 167b/4, 167b/6, 167b/8,
168a/2, 168b/10, 171b/10,
171b/11, 171b/13, 171b/9,
172a/3, 175a/11, 175a/13,
175b/1, 176b/6, 177a/1, 177a/2,
177b/2, 178a/11, 178a/12,
178a/7, 178b/12, 179a/4, 179b/7,
180a/1, 180a/2, 180b/2, 182a/10,
182a/12, 182b/7, 183a/8, 184b/4,
184b/5, 185a/12, 185a/4, 185b/1,

185b/3, 185b/8, 186a/12, 186a/4,
186a/5, 186a/6, 186a/7, 186a/8,
186a/9, 186b/1, 186b/2, 186b/9,
187b/3, 187b/4, 187b/5, 187b/7,
187b/8, 188a/11, 188a/13,
188a/2, 188a/9, 188b/7, 188b/8,
189a/13, 189b/1, 189b/11,
192a/9, 193a/5, 193a/6, 193a/7,
193a/8, 193b/5, 193b/7, 193b/9,
194a/10, 194a/7, 194b/10,
194b/3, 194b/5, 195a/9, 198b/13,
199b/10, 200a/10, 200a/6,
200a/8, 200b/8, 201a/13, 201a/5,
201a/9, 202a/10, 202a/9, 202b/9,
204a/10, 204a/11, 204a/8,
204b/13, 205a/6, 207a/2, 207a/4,
207b/12, 208a/1, 208a/12,
208a/7, 209a/8, 209b/2, 210a/2,
211b/2, 211b/6, 214a/9, 214b/5,
215b/6, 215b/9, 216a/13,
217a/13, 217a/6, 217a/7, 217a/8,
217a/9, 217b/11, 217b/5, 217b/8,
218a/1, 218a/12, 218a/13,
218a/5, 218b/11, 219a/3, 219a/5,

219b/1, 219b/6, 219b/7, 219b/8,
219b/9, 220a/1, 220a/12,
220a/13, 220a/3, 220a/4, 220a/5,
220a/7, 220b/12, 220b/13,
220b/6, 222a/9, 223b/11, 223b/3,
223b/5, 223b/8, 223b/9, 224a/1,
224a/4, 224b/5, 225a/9, 225b/13,
226a/13, 226a/2, 226b/12,
226b/4, 226b/8, 227a/4, 227a/8,
227b/10, 227b/6, 228a/11,
228b/1, 228b/11, 228b/8, 229a/1,
229a/12, 229a/3, 229a/7,
230a/10, 230a/5, 230a/7, 230b/1,
230b/12, 230b/8, 231a/13,
231b/5, 232a/7, 232a/9, 233a/10,
234a/11, 234a/13, 234b/1,
234b/11, 234b/12, 234b/4,
234b/6, 235b/13, 236a/7, 236a/8,
237a/1, 237a/11, 237a/12,
237a/13, 237a/5, 237a/6, 237b/1,
238a/3, 238a/6, 238a/9, 238b/1,
238b/11, 238b/2, 238b/4, 238b/9,
239a/11, 239b/11, 239b/13,
239b/9, 240a/1, 240a/13, 240a/2,

240a/3, 240a/6, 240a/7, 240a/8,
240a/9, 240b/6, 240b/8, 241a/11,
241a/12, 241a/2, 241a/6, 241a/7,
241a/9, 241b/10, 241b/13,
241b/8, 242a/1, 242b/12, 242b/4,
242b/9, 243a/11, 243a/6, 243a/7,
243a/9
e.- diler 133b/4, 134a/3, 139b/3,
140a/9, 141a/5, 144b/10, 145a/6,
145a/8, 153a/10, 153a/13,
156a/2, 156a/4, 156a/7, 161b/4,
168b/5, 168b/9, 170a/13,
176b/13, 177b/10, 181a/3,
183a/6, 184b/3, 184b/6, 195a/7,
195b/1, 198b/11, 208a/5, 216b/2,
216b/6, 217b/13, 219b/3,
224b/10, 224b/3, 225a/1, 225a/3,
225b/12, 226a/3, 226a/7, 226b/2,
227a/5, 227b/2, 227b/3, 227b/5,
228a/4, 229a/5, 236a/11,
236b/10, 236b/3, 236b/5, 238b/6
e.- düm 153b/4, 153b/9, 154a/4,
154a/9, 154b/1, 154b/12,
154b/13, 154b/5, 154b/7, 154b/9,

156b/5, 161a/7, 202a/12,
210a/12, 210a/13, 210b/6,
210b/8, 211a/4, 211b/3, 231b/9
e.- e 171b/1, 172b/5, 172b/7,
173a/11, 173a/13, 173a/3,
173b/1, 173b/8, 191b/4, 211b/12,
212a/3
e.- eler 170a/4, 170a/9, 173a/7,
173a/9, 191a/10, 191a/7, 193a/13
e.- evüz 171a/13
e.- gil 188a/9, 207b/8, 217b/1,
223b/9, 224a/2
e.- mesünler 201a/1
e.- mişdi 222b/7
e.- sen 185a/5
e.- sün 236a/8
e.- ün 156a/1, 178b/11, 180a/6,
215a/11, 225a/10, 226b/10,
227a/4
e.- ür 135a/1, 135b/4, 139b/5,
147b/10, 149a/4, 153b/13,
153b/3, 153b/7, 154a/12, 154a/2,
154a/3, 154a/5, 154b/13, 154b/4,
154b/8, 155a/1, 155a/12,

155a/13, 155a/6, 155b/2, 156a/1,
156a/8, 156b/1, 157a/1, 157a/12,
157a/4, 157a/6, 157a/8, 157b/1,
157b/6, 158a/11, 158a/3,
159a/12, 159b/1, 164a/6, 168a/3,
168b/12, 168b/4, 168b/6, 168b/8,
169a/1, 169a/3, 169a/4, 169a/7,
171a/13, 171a/7, 172b/3, 174a/9,
178b/2, 180a/5, 181b/10, 182a/3,
182a/6, 183a/1, 183a/2, 183a/3,
184b/12, 185a/1, 185b/10,
185b/2, 186b/10, 190b/12,
191a/1, 193b/12, 193b/13,
194a/1, 194a/6, 194a/7, 194b/1,
195b/2, 198a/10, 198a/7, 199b/4,
199b/9, 200b/13, 200b/4, 200b/6,
200b/9, 201a/10, 201a/9, 201b/2,
202a/1, 202a/11, 202a/4, 202a/8,
202b/1, 202b/4, 202b/5, 202b/7,
204b/8, 205b/2, 205b/8, 205b/9,
206a/10, 206a/6, 206b/5, 207b/2,
207b/5, 208a/5, 208b/10,
208b/13, 208b/4, 208b/9, 209a/3,
209a/4, 209a/5, 209b/9, 210a/10,

210a/12, 210b/1, 210b/11,
210b/5, 210b/7, 211a/12, 211a/2,
211a/3, 211b/8, 212a/4, 212a/8,
212b/12, 212b/8, 212b/9,
213a/10, 213a/12, 213a/4,
213b/10, 213b/2, 213b/4, 213b/7,
213b/8, 214a/13, 214a/3, 214a/4,
214a/6, 214b/10, 214b/11,
214b/2, 214b/4, 214b/7, 216b/13,
219a/4, 219b/10, 219b/12,
231a/2, 237a/4, 238b/12, 239a/2
e.- ürdi 148b/5, 157b/11, 178a/3,
180b/10, 181a/1, 182a/9,
215a/11, 218b/10
e.- ürlər 150a/1, 168b/11,
168b/13, 168b/3, 168b/7, 169a/2,
169a/4, 169a/9, 171a/3, 181b/12,
182a/4, 197a/3, 198a/9, 232a/10,
236a/3, 236a/4
e.- ürleridi 147b/8
e.- ürsin 186b/2
e.- ürsün 163b/7
e.- ürven 227a/1
e. 219a/1, 231b/2

eydi vir-: Söyleyivermek, anlatı
vermek.

e.- i virdiler 233a/2

e.- i vireyin 194b/2, 194b/4

eydü vir-: bk. eydi vir-

e.- ü vire 186b/5

eyle-: “Etmek, yapmak” anlamında
yardımcı fiil.

e.- di 186b/13, 187a/1, 187a/2,
187a/3, 206b/10, 206b/3, 232a/1

e.- diler 145a/11, 180a/12,
207a/7, 221a/9, 221b/13, 221b/6,
241b/6

e.- düm 209a/8, 231a/11

e.- dün 157a/7

e.- düñüz 191a/11

e.- medükdür 174a/8

e.- n 207a/5

e.- r 205b/12

e.- rüz 201b/3

e.- ye 174a/9

e.- yelüm 219a/6

e.- yem 187b/8, 187b/9

e.- yim 205a/1

‘arż e.- di 227a/7	va‘de e.- di 231b/5
‘arża e.- di 230a/3	vaşıyyet e.- di 199a/11
cem‘ e.- di 232a/3	yüklü e.- di 208a/2
esîr e.- di 229b/10	kaşd e.- diler 178a/10, 220b/7
feryāz e.- di 238b/1	ķurbān e.- diler 219a/7
fidā e.- di 164a/10	meded e.- diler 145a/1
gölge e.- di 141a/9, 141b/3	pāre e.- diler 161b/8
ħaber e.- di 208b/9, 231b/3	şabır e.- diler 225b/11
ħarāb e.- di 242a/4, 244a/4	cehdlik e.- düm 158a/3, 158a/5, 158a/8
helāk e.- di 216b/12	nezir e.- düm 157b/3
ikrār e.- di 208b/7	tamām e.- düm 222a/10
‘imāret e.- di 244a/5	tekbîr e.- düm 158a/10
ķabz e.- di 164a/9	yaraķın e.- düm 153b/8
kaşd e.- di 232b/5, 235b/3	ķan e.- düm 209a/1
ķulluķ e.- di 142a/7	günāh e.- dūñüz 178b/11
kül e.- di 134b/1, 232a/13	kefāret e.- gil 193b/13
münācāt e.- di 149a/1, 149a/3, 149b/4, 152b/1, 152b/2	ķurbān e.- gil 221a/4
pāre pāre e.- di 210b/11	şabır e.- gil 234a/11
pāzişāhlık e.- di 222b/11	terk e.- gil 171a/9
rıķlet e.- di 183b/12	şükür e.- mek 204b/1
secide e.- di 189b/3	fesād e.- meye 216a/11
şüretin e.- di 186b/12, 186b/13, 187a/1	uğrılık e.- meye 201a/1
	ħoş e.- mez 206b/13

ğazā e.- mişce 191a/4

istiğfār e.- n 240b/2

naẓar e.- r 164b/7, 164b/9

şāzılık e.- r 152a/9

vaşif e.- rler 157b/1

ḥıyānetlikē.- se 139b/1

istiğfār e.- se 195b/7

cehd e.- sem 156b/9

teferrüc e.- ye 149a/7

ṭavāf e.- yem 155b/3

naḳıl e.- yicek 216a/8

tebessüm e.- yü 202a/10

ḥoşnūz e. 143b/6, 144a/8

kefāret e. 194a/7

ḳulluḳ e. 140a/13

savaş e. 227b/7

terk e. 175a/2

eyle: bk. öyle 1

e. 144a/3, 193b/11

eylet-: Yaptırmak, inşa ettirmek, imal ettirmek.

e.- mişidi 163a/7

eyü: İyi, istenilen, beğenilen nitelikleri taşıyan, beğenilecek biçimde olan, kötü karşıtı.

e. 224a/11

ezber (*Far.*): Bir metni veya bir sözü eksiksiz tekrarlayabilecek biçimde akılda tutma.

e. 216a/10

ezderhā (*Far.*): Türlü biçimlerde tasarlanan korkunç bir masal canavarı, ejder, dragon.

e.+ dan 141a/10

e.+ nuñ 141b/7

e.+ ya 141b/3

e.+ yımış 142a/3

e. 140b/13, 141a/13, 141a/2, 141a/6, 141b/11, 141b/5

ezderhā (*Far.*): bk. ezderhā

e. 141a/8

ezginek: Azacık, biraz.

e. 193a/1

ezterhā (*Far.*): bk. ezderhā

e. 137a/5

F

fakîre (Ar.): Geçimini güçlükle sağlayan, yoksul, fukara kadın.

f. 154a/12, 154b/1, 156a/11

fāriğ (Ar.): Vazgeçmiş, çekilmiş.

fāriğ ol-: Bir işi bitirmek, tamamlamak, sona erdirmek.

f. olıcağ 229a/1

f. olunca 225b/11

farîza (Ar.): İslam dininin kula farz kıldığı mükellefiyet, şer'an yapılması zorunlu olan Allah emri.

farîza kııl-: Farz haline getirmek, emretmek.

f. kıldı 189b/6

fāsık (Ar.): Allah'ın emirlerini tanımayan, sapkın, günah işleyen.

f.+ ıdı 232b/9

fāyide (Ar.): İşe yarama, işe yaramanın meydana getirdiği iyi durum, olumlu sonuç, yarar, nefi.

fāyide ol-: Fayda bulmak.

f. ola 153b/4

fazıl (Ar.): Faziletli, erdemli kimse.

f.+ dur 134a/8

faẓl (Ar.): Fazilet, erdem, üstünlük.

f.+ ı 193b/8

f.+ ından 194a/13

f.+ ıyla 203b/6

f.+ umıla 193b/6

f.+ un 193b/7

f.+ un-ıla 204b/3

ferc (Ar.): Avret yeri.

f.+ i 190b/8

f.+ in 190a/5

ferište (Far.): bk. ferişteh

f.+ lerin 198a/1

f.+ nüñ 151b/8, 169a/9, 197a/10

f.+ yimiş 171b/3, 171b/7, 172a/4

f. 162b/5

ferişteh (Far.): Melek.

f.+ ler 138b/10, 144b/5, 145a/3,

151b/1, 156b/12, 157a/5,

158b/10, 158b/12, 158b/3, 58b/5,

158b/7, 159a/1, 159a/11, 159a/3,

159a/5, 159a/7, 159a/9, 165b/8,

173a/7, 173b/6, 182a/3, 182a/4,

197b/9, 198a/8, 198a/9

f.+ lerdür 149b/12, 164b/1,
165b/11, 165b/13, 165b/9,
166a/2

f.+ lere 202b/10, 202b/11

f.+ leri 181b/11

f.+ leridük 157a/2

f.+ lerüm 182a/7

f.+ lerüñle 135b/9

f.+ üñ 151b/9

f. 162b/7, 172b/2, 197a/9,
201b/12, 201b/8, 202a/1, 202a/4

fermān (Far.): Buyruk, emir.

f.+ ıyıla 155b/4, 228a/9,
229a/11, 243a/3

f. 219a/6, 233b/5, 239a/2

ferseng (Far.): Fersah, yaklaşık beş
kilometre.

f. 225a/8

feryāz (Far.): Yüksek sesle ve kuvvetle
bağırma, bağırıtı, haykırış, çığlık, figan.

f.+ a 225a/11

feryāz eyle-: Feryat etmek,
bağırarak.

f. eyledi 238b/1

feryāz it-: Feryat etmek,
bağırarak.

f. itdi 201a/12

feryāz kıl-: Feryat etmek,
bağırarak.

f. kıldı 199b/8, 211b/5, 217b/5,
224a/3, 224a/5

fesād (Ar.): Karışıklık, kargaşalık, ara
bozuculuk, bozgunculuk.

f.+ ı 232b/10, 236a/13

f.+ lar 232b/10

fesād eyle-: Bozgunculuk
ertmek, fesatlık yapmak.

f. eylemeye 216a/11

fidā (Ar.): Bir amaç uğrunda bir değer
veya varlıktan vazgeçme, uğruna verme.

fidā eyle-: Feda etmek.

f. eyledi 164a/10

fidā kıl-: Feda etmek.

f. kılam 137a/10

f. kıldum 164a/1

filān (Ar.): Söylenmesi istenmeyen veya
gerekli görülmeyen bir özel adın yerini
tutan kelime, falan.

f. 208a/13, 210a/3

firdevs (*Far.*): Cennet, cennet bahçesi.

F. 159a/10

funda (*Rum.*): Süpürge otu.

f.+ ları 148b/2

f.+ sında 148b/2

fuzûl (*Ar.*): Gereksiz, boş şeyler.

f. 193b/1

fülân (*Ar.*): bk. *filân*

f. 163b/2

G

galebe (*Ar.*): Dövüşte ve savaşta yenme, galip gelme, galibiyet.

galebe ol-: Çokluk olmak, çoğalmak, kalabalıklaşmak, izdiham olmak.

ğ. oldı 236b/9, 243b/9

gālīp (*Ar.*): Bir yarışma, karşılaşma, çatışma vb. sonunda yenen, üstün gelen, başarı kazanan.

gālīp ol-: Galip gelmek, yenmek.

ğ. oldı 155b/12

ğarār (*Ar.*): Çoğu kıldan dokunmuş, büyük çuval, harar.

ğ.+ ı 163b/6, 163b/8, 163b/9

ğ. 163a/7

ğarīb (*Ar.*): 1. Kimsesiz, zavallı, biçare.

ğ.+ lerümüz 218a/7

ğ. 200a/2

2. Yabancı, gurbet ellerde kalmış, kendi ilinden ayrılmış.

ğ.+ ce 180a/6

ğarīb ol-: Gurbete düşmek, yaşadığı yerden ayrılmak.

ğ. oldum 178a/4

ğaribluḡ: Garip olma durumu, kimsesizlik, zavallılık.

ğ.+ um 157a/4

ğavḡā (*Far.*): 1. Şiddetli tartışma veya dövüş, mücadele, kavga.

ğ.+ dur 236b/9

2. Herhangi bir şey için harcanan çaba, verilen mücadele.

ğ.+ sından 211a/8

ğāyib (*Ar.*): Kaybolma, yitme, yitim.

ğāyib ol-: Kaybolmak.

ğ. oldı 161b/10, 162a/3

ğayyā (Ar.): Cehennemde bulunduğu varsayılan bir kuyunun veya derenin adı.

ğ. 136b/2

ğazā (Ar.): İslam dinini korumak veya yaymak amacıyla Müslüman olmayanlara karşı yapılan kutsal savaş.

ğ.+ da 182b/2

ğazā eyle-: Gaza etmek, din uğruna savaşmak.

ğ. eylemişce 191a/4

gece: bk. gice

g.+ si 149b/13, 161a/6, 203b/6

g.+ ye 157b/12, 157b/9, 239a/11

g. 157b/9

geç-: 1. Bir yerden başka bir yere gitmek, geçip gitmek.

g.- di 144b/1, 145a/12, 196b/13, 196b/8, 202b/2, 202b/3, 229b/12

g.- diler 179a/10, 213b/5, 214a/5

g.- dügi 196b/1

g.- elerdi 156a/10

g.- elüm 170a/6

g.- emeyeler 169a/13

g.- ene 163a/8

g.- er 184b/7

g.- erdi 163b/6, 177b/5

g.- eridi 233a/5

g.- erlerdi 157a/11, 178a/2, 181a/2

g.- erleridi 181a/12

g.- esidür 162a/13

g.- eyidi 151a/3

g.- ince 243b/5

g.- seler 169a/12, 169a/13

g.- üp 182b/9, 189a/5

gönlinden g.- di 184a/4

2. Geçinmek, yaşamak, ömür sürmek, zaman geçirmek.

g.- di 149a/2, 149a/4, 186a/11, 220b/11

g.- erse 149a/11

geçür-: Yaşamak, oturmak, kalmak.

g.- di 220b/5, 222b/4

kılıçdan g.- diler 239a/13

geçürici: Bağışlayıcı, affedici.

g.+ dür 147b/10

gel (?) Metne göre, bağlamaya yarayan bir araç ismi.

g. 211b/12

gel-: Ulaşmak, varmak, gelmek, bir mesafe katedip yol almak.

g.- di 134a/13, 134a/9, 134b/2, 134b/8, 136a/10, 136b/12, 137a/2, 139b/12, 139b/2, 140a/3, 140a/9, 140b/11, 141b/13, 143a/8, 146b/5, 147a/1, 147b/1, 148b/10, 152a/7, 154a/3, 155a/12, 156b/7, 157a/3, 160a/11, 160a/4, 160a/8, 160b/2, 161b/11, 161b/4, 162a/3, 163a/10, 163b/1, 163b/12, 163b/9, 164a/2, 164a/6, 177a/9, 177b/2, 178a/7, 178b/13, 178b/2, 179a/8, 180b/1, 184a/13, 184a/2, 184b/1, 184b/11, 184b/5, 184b/8, 187a/9, 187b/4, 188a/5, 188b/7, 192a/4, 193a/11, 193b/10, 193b/12, 193b/6, 194a/6, 195a/9, 199b/10, 200b/6, 201a/13, 201b/2, 202a/7, 205a/10, 205a/5, 206b/4, 207a/12, 207a/4, 207a/9, 207b/2, 207b/5, 208b/13, 208b/4, 214a/7, 215b/10, 215b/3, 215b/4,

216a/2, 216b/7, 217a/13, 217a/7, 217b/7, 218a/13, 218b/11, 218b/7, 219a/6, 219a/9, 219b/1, 219b/6, 220b/12, 220b/2, 220b/6, 221a/6, 222a/11, 222a/7, 222b/13, 224a/4, 224a/8, 226b/7, 227a/8, 227b/3, 228a/11, 228a/6, 228b/1, 228b/7, 229a/12, 229a/3, 229b/9, 230a/11, 230a/4, 230b/1, 230b/11, 231a/12, 231a/5, 231a/8, 232a/12, 232a/4, 232a/9, 233b/7, 233b/8, 234a/13, 234a/9, 235b/11, 235b/7, 236a/7, 236b/10, 236b/13, 236b/4, 237b/13, 238b/1, 238b/11, 238b/9, 240b/10, 240b/12, 240b/2, 242b/12, 243a/1, 243b/3, 244a/3

g.- diler 142a/5, 155a/5, 155b/6, 176b/5, 176b/9, 177b/9, 179b/12, 183a/6, 183a/9, 188a/1, 191b/7, 191b/8, 192a/6, 198b/11, 204b/7, 207b/11, 208a/7, 208b/1, 214b/4, 215a/3, 215b/4, 216b/10,

225a/11, 225b/3, 226b/11,
226b/9, 227a/5, 227b/2, 228b/10,
236a/11

g.- diyidi 206a/11

g.- dük 153b/1, 229a/8

g.- düm 153b/11, 154a/1, 185b/1,
200b/8, 205a/3, 210b/4, 211b/1,
226b/6

g.- dün 137a/7, 173b/8, 202b/4,
237a/12

g.- düñüz 153a/12, 226b/12,
226b/13

g.- e 173b/11, 197b/13, 211b/10,
235a/9, 240b/10, 244a/8

g.- ecek 195a/2

g.- eler 173a/10

g.- elüm 152a/13, 158a/12,
178b/5

g.- en 136a/9, 235b/5

g.- enlerden 237a/2

g.- esi 216b/8

g.- esiz 232a/7

g.- eyim 164a/7

g.- gil 163b/8, 214a/7

g.- ıcek 207b/8, 235a/11, 235b/3

g.- ince 235a/10

g.- irin 193a/6

g.- iyorur 155a/10

g.- medi 163a/11, 163b/3, 220b/5

g.- mediler 192a/8

g.- medüm 227b/6

g.- medüyiçün 225a/4

g.- mesin 227b/4

g.- mesün 215b/12

g.- meye 149a/11

g.- meyince 185a/2

g.- mez 198b/1

g.- mezdüm 226b/5

g.- mezler 224b/4

g.- mezse 236b/3, 244a/8

g.- miş 153b/7, 211a/11

g.- mişdür 151a/4, 194b/6,
195b/10, 199a/9, 201b/4, 201b/8,
202a/6, 212a/9, 216a/7

g.- mişdürki 149b/8

g.- se 203a/11, 203a/13

g.- seler 224a/13

g.- sün 173a/4, 199b/9, 234a/12,
236b/12

g.- sünler 169a/3, 183a/8

g.- ün 187b/12, 189b/12, 227b/9,
236a/11, 238b/4, 240b/2

g.- üñ 134a/8

g.- üp 153b/13, 156b/10, 177b/5

g.- ür 141b/11, 152a/8, 156b/2,
210a/11, 211a/10, 211b/10,
213a/7, 215a/13, 217b/12,
218b/3, 232a/11, 235a/6, 238a/5,
240b/3

g.- ürdi 133b/9, 157b/10

g.- ürdüm 210a/11

g.- ürlər 224b/5

g.- ürlər di 195a/11

g.- ürse 193a/10

g.- ürsin 193a/6, 210a/13

g.- ürven 202b/6, 210a/13

g. 140a/7, 145b/11, 147a/3,
147b/12, 157b/12, 209a/2,
213b/11, 231b/3

çıka g.- di 235a/11

duru g.- di 156a/3, 157a/4,
207a/8, 214a/1

karşu g.- di 163b/11, 231b/4

tu ru g.- di 243b/7

uğrayu g.- di 185a/9

gözleyü g.- diler 189b/13

karşu g.- diler 139b/3, 179b/5

hoş g.- medi 148b/8

karşu g.- miş 155b/4

gelin: Aileye evlenme yoluyla girmiş
olan kadın, gelin.

g. 156b/2, 156b/9

gemi: Su üstünde yüzen, insan ve yük
taşımaya yarayan büyük taşıt, sefine.

g.+ de 165a/6, 195a/5, 195b/2

g.+ deki 195a/9

g.+ nüñ 194b/13, 195a/2, 195a/7

g.+ si 185b/11, 185b/13

g.+ ye 228a/13

g.+ yi 195b/3

g. 147b/4, 147b/5, 165a/6,
186a/1, 194b/10, 194b/12,
195a/3

geñez: Kolay, rahat.

g.+ dür 154b/3

geñez ol-: Kolaylaşmak, kolay gelmek, kolay olmak.

g. ola 169a/6, 189a/1

geñezlik: Kolaylık, sühûlet.

g.+ ile 189a/5

ger (*Far.*): Şart anlamını güçlendirmek için şartlı cümlelerin başına getirilen kelime, şayet.

g. 185a/7

gerçek: Yalan olmayan, doğru olan şey, hakikat, gerçek.

g.+ mi 186b/2

g.+ miş 215a/5

g. 211b/3

gerek: Herhangi bir şeyin yapılabilmesi veya olabilmesi için şart olan (şey), lazım.

g.+ dür 154b/9, 183b/6, 201b/4,

208b/10, 208b/11

g.+ ey 204b/8

g.+ ise 186b/3

g.+ se 142a/9, 193b/4, 193b/5

g. 179a/5, 187b/8, 192a/13,

212b/7, 217b/5, 243a/13

gerek-: Gerek olmak, lazım olmak, icap etmek, iktiza etmek.

g.- mez 205b/4, 218a/7, 218a/8, 223b/4, 223b/5

geril-: Germe işi yapılmak, gergin duruma gelmek, belirli bir uzama ile çekilmek.

g.- e 169b/1

gerü: 1. bk. girü 1

g. 152a/12, 223b/12

2. Arka, bir şeyin sonra gelen bölümü, art, ileri karşıtı.

g.+ sine 178b/9

get-: Geçmek, zaman geçirmek.

g.- di 200a/12

getür-: Bulunulan yere gelmesini sağlamak, gelmesine sebep olmak, iletmek, nakletmek.

g.- di 140b/10, 140b/11, 140b/6, 140b/9, 163b/12, 177a/10, 179a/12, 185a/8, 194b/9, 200b/13, 202a/8, 212b/8, 222b/13, 226b/5, 226b/8, 229b/6, 232b/1, 233b/12, 241a/6, 242a/3

g.- diler 163b/4, 181b/1,
193a/10, 206b/8, 208b/2,
219a/12, 221a/5, 227b/4,
233a/10, 239b/9
g.- dük 225a/5
g.- düm 205a/4, 241a/6
g.- dün 161b/5
g.- e 234a/12
g.- eyin 142b/8
g.- gıl 163b/8, 212b/5
g.- mekdür 217a/12
g.- meyinçe 241a/4
g.- ün 200a/3, 227b/11
g.- ür 166b/5
g.- ürlər 164b/11, 164b/5,
165a/1, 165a/3, 197b/11
g.- ürlər idi 195a/12
g. 140b/10, 212b/8, 228b/3,
234a/11
şalavāt g.- di 202a/2
el g.- düm 158a/10
haber g.- dün 139b/4
Īmān g.- dūñüz 210a/8
Īmān g.- mediler 212a/13

haber g. 236b/6

yirine g. 144a/9

gevde: Gövde, insan bedeni, vücut.

g.+ ler 199a/4

g.+ leri 219a/9

g. 239a/8

gevher (Far.): Cevher, mücevher,
değerli taş.

g.+ den 166a/6

g.+ dendür 197b/4

g.+ iyle 222a/2

g. 221b/6, 242a/12

gey-: Giymek, örtünüp korunmak için
bir şeyi vücuduna geçirmek.

g.- di 205a/9, 224a/10

g.- dügi 148a/11

g.- mediler 227a/12

g.- miş 225b/10, 225b/5

g.- ürlər 197b/10

geyik: Geyikgillerden, erkeklerinin
başında uzun ve çatallı boynuzları olan
memeli hayvan.

g.+ ler 138b/9

geyür-: Giydirmek.

g.- di 179b/3

g.- diler 179a/1
gez-: Gezmek, bir yerde olmak,
bulunmak, dolanmak.

g.- eler 173a/5
ġilmān (Ar.): Cennette hizmet eden
delikanlılar.

ġ.+ lar 144a/5
ġ.+ ları 143b/10
gibi: Benzerlik bildirir; benzer,
benzeyen.

g.+ dūr 149a/8, 149b/1, 150a/8,
175b/13, 209b/1

g.+ ydi 196a/1, 196a/13, 196a/4,
196a/9, 196b/11, 196b/2, 223a/1

g.+ yidi 183b/4, 196a/7

g. 134a/5, 138a/1, 139a/3,
139a/4, 139a/8, 140b/12, 144b/9,
145a/7, 146b/3, 148b/11, 148b/6,
152b/10, 153b/9, 154a/11,
154b/4, 156a/11, 156b/12,
156b/3, 157a/6, 157a/8, 157b/6,
159b/10, 160a/6, 170b/6, 173a/9,
174a/2, 178b/11, 179a/13,
179a/6, 180a/4, 183b/10,
183b/11, 183b/7, 183b/8, 183b/9,

189b/10, 191b/12, 207b/2,
208a/9, 211b/10, 222b/10,
235b/5, 237a/11, 238b/7, 239a/8

gice: Genellikle saat 22'den itibaren gün
ağarına kadar geçen süre, tün, şeb.

g. 163a/11, 180a/13, 199b/13,
200b/3, 208a/1, 208a/5, 222a/6,
229a/10, 230a/10, 230a/8,
230b/7, 231a/3, 231a/6, 232a/12,
232a/7, 232a/8, 243a/4

gider-: Ortadan kaldırmak, yok etmek,
izale etmek, tüketmek.

g.- di 138b/4

g.- diler 220a/11

g.- e 238b/5

g.- ür 195b/8

gir-: Girmek, geçmek, içeriye varmak,
dahil olmak, duhul etmek.

g.- di 134a/13, 134b/11, 134b/2,
141a/10, 141a/3, 141a/5,
142a/11, 155b/8, 156b/2, 157a/5,
179a/7, 184b/2, 199b/11,
199b/13, 205a/10, 205b/5,
207a/12, 208a/1, 213b/1, 218b/8,

222a/6, 223b/13, 235a/12,
236b/8, 239a/11, 243b/10
g.- diler 155b/7, 192a/11,
192b/6, 192b/7, 213a/13,
224a/11, 225b/7, 225b/9
g.- düm 154b/12
g.- e 177b/3
g.- eler 161b/1, 189a/5
g.- em 205b/3, 205b/9
g.- ersem 193b/8
g.- eyin 201a/10
g.- gil 134b/9, 201a/9, 202b/8
g.- ıcek 177b/7
g.- meye 182b/4
g.- meyem 160a/8
g.- meyince 160a/8
g.- se 149a/5, 186a/1
g.- seler 183b/2
g.- ün 192a/10
g.- üp 180b/9, 204b/5, 205a/5,
216a/2, 224b/2
g.- ürdi 157b/10
g.- ürün 193b/5
g. 193b/5, 193b/7

girmeklik: Girme, girme durumu, giriş.

g. 182b/4

girü: 1. Yine, tekrar, bir daha, sonra.

g. 135b/2, 136b/3, 136b/6,
136b/8, 137b/1, 139b/2, 146b/13,
148b/10, 148b/13, 148b/6,
156b/10, 156b/7, 158a/12,
161b/3, 164a/7, 168a/11,
168a/12, 168a/9, 168b/13,
168b/7, 168b/9, 169b/6, 170a/9,
171a/1, 173b/11, 176b/1, 176b/2,
178a/1, 178b/5, 179a/2, 185a/12,
185a/7, 189a/10, 190b/11,
192a/7, 192a/8, 193b/10, 193b/6,
193b/9, 194a/6, 196a/3, 196a/12,
196b/11, 196b/3, 196b/6,
197a/12, 198a/8, 199b/9, 200b/7,
202a/9, 205b/5, 205b/6, 206a/12,
206a/8, 207a/11, 207a/13,
207b/12, 208b/12, 211b/1,
215b/8, 218a/11, 219a/1, 220a/5,
220b/3, 226a/13, 226b/7, 227a/2,
227a/5, 228b/10, 230a/7, 231a/8,
232a/6, 233b/12, 233b/13,

235a/1, 236b/4, 237b/3, 240a/1,
240b/10, 240b/3, 241a/8, 243a/2,
243a/4, 244a/5

2. Başka, gayri.

144a/6, 239b/5

git:- 1. Bir yöne doğru yönelmek,
varmak, ulaşmak.

g.- di 155a/8, 164a/2, 199b/7,
201a/12, 206b/3, 207b/9, 208a/8,
209a/9, 211a/3, 214b/1, 215a/1,
215a/6, 223b/13, 224a/3, 225a/8,
228a/13, 228b/13, 234a/9,
238a/2, 240a/10, 240a/12

g.- diler 155a/9, 176b/10,
177b/13, 178b/9, 207a/8,
207b/12, 208a/11, 209b/12,
210a/5, 212b/10, 213a/12,
213a/7, 213b/1, 214b/4, 224b/9,
227a/5

g.- diyse 200b/10

g.- dük 157a/2

g.- düm 154a/10

g.- e 176b/3

g.- eler 169b/10, 169b/5, 169b/7,
169b/8, 169b/9, 176b/2

g.- elüm 198a/8

g.- em 228b/10, 230a/7

g.- er 231a/13

g.- erdi 156b/1, 175b/4

g.- erdün 157a/7

g.- erken 213a/7, 228b/1, 229b/2

g.- erler 176a/13, 178a/1

g.- ersiz 208a/12

g.- erven 206a/10, 206a/12

g.- eyim 206a/8

g.- eyin 226a/2, 226b/11

g.- ıcek 229b/9

g.- medi 200b/11

g.- megil 206a/9

g.- miş 153b/11, 156b/8

g.- sün 240b/3

g.- ün 207a/5

g. 191b/5

2. Yok olmak, eser kalmamak.

g.- di 194a/5, 236b/2, 238b/9

g.- eridi 195a/13

g.- meye 194a/8

g.- sün 168b/7

givir-: Koymak, sokmak, idhâl etmek, yerleştirmek.

g.- di 205b/11, 231b/4

gizle-: Saklamak, görünmeyecek, belli olmayacak bir yere veya bir duruma koymak.

g.- di 214a/11

gizlen-: Kendi kendini gizlemek, saklanmak.

g.- mesin 172b/13

g.- sün 179b/4

göbey (<göbek): Göbek, insan ve memeli hayvanlarda göbek bağının düşmesinden sonra karnın ortasında bulunan çukurluk.

g.+ in 190a/5, 190b/7

göbilik: Köpek yavrusu, küçük köpek.

g. 163a/2

göç-: Yerleşmek amacıyla mahalle, köy, şehir veya ülke değiştirmek.

g.- ün 198a/8

göçür-: Yerini değiştirmek, yer değiştirmek, nakletmek.

g.- di 142a/11

gögercin: Güvercingillerden, hızlı ve uzun zaman uçabilen, kısa vücutlu, sık

tüylü, evcilleşmiş birçok türü bulunan, yemle beslenen bir tür kuş.

g. 187b/13

gögüs: Vücudun boyunla karın arasında bulunan ve kalp, akciğer vb. organları içine alan bölümü, sine.

g.+ inden 228a/1

g.+ ün 190a/5, 190b/6

gök: İçinde gök cisimlerinin hareket ettiği sonsuz boşluk, uzay, sema, asuman, feza.

g.+ de 149b/5

g.+ den 134a/12, 144b/4, 148b/13, 149b/8, 151a/3, 152b/4, 197a/1, 237b/12

g.+ deyiken 184b/1

g.+ e 149b/4, 172b/6, 182b/12, 196a/11, 196a/2, 196a/5, 196a/7, 196b/1, 196b/4, 212b/12, 227a/7, 237b/12

g.+ i 136a/12, 195b/13, 196a/11, 196a/3, 196a/6, 196b/6, 197a/3, 198a/12

g.+ inden 149b/3

g.+ ine 195b/12

g.+ ler 138b/9, 181b/11,
181b/13, 196a/12, 196a/8,
196b/1, 196b/4, 201b/12, 231a/6
g.+ leredür 201b/10

g.+ lerden 144b/1, 196b/8,
202b/2

g.+ lerün 175a/5

g.+ üñ 196b/5

g. 196a/5, 196b/9, 198a/12,
198a/13

gökçe: Güzel, hoş giden, şirin.

g.+ yidi 223a/13

gök yüzi: Atmosferin gözle görünen
bölümü, gökkubbe, sema.

g.+ nden 173b/13

g.+ ne 237b/3

gölge: Saydam olmayan bir cisim
tarafından ışığın engellenmesiyle ışıklı
yerde oluşan karanlık.

g. 174a/3

gölge eyle-: Gölge etmek.

g. eyledi 141a/9, 141b/3

göm-: Yerin altına koyarak üstünü
toprakla örtmek.

göme ko-: Gömmek, gömüp
bırakmak.

g.- e kodı 207b/11, 208a/3,
211a/1

g.- e koğıl 207b/7

gön: Deri, hayvan derisi.

g.+ in 210b/10

göñley (<göñlek): Gömlek, vücudun üst
kısına giyilen kollu veya yarım kollu,
yakalı giysi.

g.+ in 185a/8, 185b/6

göñül: Sevgi, istek, düşünüş, anma, hatır
vb. kalpte oluşan duyguların kaynağı.

g.+ dedür 203a/6, 203b/9

g.+ i 199b/11, 203a/10

g.+ idür 202b/6

g.+ in 195b/6

g.+ inde 239a/4

g.+ ine 165a/3, 168b/12, 169a/1,
184b/8, 207a/10

g.+ ler 203a/10

g.+ leri 135a/9, 193b/1, 236a/12

g.+ ünden 143a/10, 143b/7

gönlü dölen-: Gönlü mutmain olmak, içi rahat etmek, sükûnet bulmak.

g.+ i dölendi 135a/7

gönlinden geç-: Düşünmek, tasarlamak, aklından, içinden geçirmek.

g.+ inden geçdi 184a/4

gönlüne ayruğ nesne düş-: Aklına kötü bir şey takılmak, zihninde olumsuz duygular belirmek.

g.+ ine..... düş-di 207a/10

gönlülleri karar-: İçi kararmak, yüreği kararmak.

g.+ leri kararmıştı 236a/13

gör-: 1. Göz yardımıyla bir şeyin varlığını algılamak, seçmek.

g.- di 134a/1, 134b/4, 136b/11, 137b/10, 137b/11, 137b/12, 137b/13, 137b/3, 137b/8, 137b/9, 138a/1, 139a/3, 139a/4, 139a/5, 139a/6, 139a/7, 139a/9, 141b/11, 141b/5, 142b/10, 142b/12, 142b/13, 142b/8, 142b/9, 143a/12, 143a/13, 143b/1, 143b/8, 143b/9, 144a/2, 144b/6,

145a/2, 145a/4, 145b/13, 145b/2, 146a/2, 146a/3, 146b/3, 147a/7, 147a/9, 147b/13, 147b/2, 147b/6, 148a/1, 148a/2, 148a/3, 148a/4, 148a/5, 148a/6, 148b/7, 152a/8, 152b/10, 152b/12, 152b/8, 152b/9, 153b/13, 158b/1, 159b/11, 159b/12, 159b/13, 160a/1, 160a/2, 167a/3, 184a/2, 186b/10, 186b/7, 189a/11, 189a/12, 189a/13, 190a/1, 190a/11, 190a/12, 190a/2, 190a/3, 190a/4, 190a/5, 190a/6, 190a/7, 190a/8, 195b/13, 200b/4, 205a/13, 205b/11, 205b/7, 206a/3, 207a/13, 207b/6, 211a/12, 213a/4, 214a/2, 231a/12, 233a/7, 233b/12, 233b/7, 234a/10, 234b/2, 238a/1, 238a/8, 242b/9, 243b/3

g.- diler 140a/7, 153a/10, 155a/10, 178b/6, 183a/12, 192b/7, 212b/11, 213a/7, 213b/5, 225b/5, 225b/9, 227b/1

g.- düğümüz 134a/5

g.- dük 208a/6

g.- düm 139a/9, 153b/10,

153b/12, 153b/3, 153b/6,

154a/12, 154a/7, 154a/9,

154b/11, 155b/3, 156b/2, 156b/4,

156b/7, 158a/10, 158a/5, 158a/7,

158a/9, 186a/10, 208a/5,

210a/11, 211a/11, 211a/4

g.- dün 216b/6, 226a/12, 226a/8,

243a/7, 243a/8

g.- dünmi 208b/9

g.- düñüz 191a/8

g.- e dururlardı 141b/10

g.- e 149a/7

g.- eler 173a/8, 189a/5

g.- elüm 133b/5, 173a/9, 220b/1,

236b/12

g.- en 190a/13, 190b/1, 190b/8,

190b/9

g.- enler 190a/13, 190b/1,

190b/10, 190b/2, 190b/3, 190b/4,

190b/5, 190b/6, 190b/7

g.- esin 148b/11, 170a/3, 227a/9

g.- eyin 183a/8, 206a/10, 220b/2

g.- ıcek 134a/2, 146b/4, 177b/6,

207a/9

g.- kim 208a/10

g.- medi 179b/6

g.- medüm 156b/3, 237a/2,

237a/3

g.- medün 226a/12

g.- megi 164b/6

g.- meye 179a/9, 224b/5, 225b/5

g.- meyiçün 223b/2

g.- mez oldı 180b/8

g.- mezdi 140a/4

g.- mişler 216a/4

g.- mişler.idi 223a/5

g.- seler 209b/11

g.- sün 145b/12

g.- ün 191a/12, 191a/8, 200a/9

g.- üp 146b/13, 162a/12

g.- ür 210a/9

g.- ürmisiz 157a/12

g.- ürmisse 212b/13

g. 239b/11

çıka g.- di 243b/4

döge g.- di 192b/4, 192b/5

düş g.- di 243a/4

uma g.- diler 180b/1

düş g.- düm 243a/4

renc g.- üp 229a/7

2. Belirli bir zamanın içinde bir olaya tanık olmak, yaşamak.

g.- dükleri 215a/10

g.- medi 179a/13

g.- medüm 178b/11

3. (-den, -i) Kendisine yapılmak, bir davranışla karşılaşmak, maruz kalmak.

g.- meyeler 188b/13

g.- meyvüz 218a/10

görk: Güzellik, hüsün, yüz güzelliği.

g.+ i 224b/6

g.+ ün 224b/5

görkölü: Güzel, temiz, iyi, mübarek, cazibeli, gösterişli.

g.+ ler 190b/2

g.+ lerin 179b/1, 179b/2

g.+ yidi 199b/4, 216a/9

g. 156b/3, 168b/3, 202b/7,

206a/11, 207a/2, 207b/2, 211a/7,

233a/3, 239a/10, 239b/3

görkölü kıl-: Gösterişli hale getirmek, güzelleştirmek.

g. kıla 191a/10

görün-: Görülür duruma gelmek, görülür olmak, gözükmek.

g.- me 191b/5

g.- mez 155a/11, 163b/9, 207b/12

g.- ürdi 183b/5, 189b/9

görüş-: Buluşup konuşmak, konuşup sohbet etmek, hasret gidermek.

g.- diler 185b/6

göster-: **1.** Görülmesini sağlamak, görmesine yol açmak, işaret etmek.

g.- di 192b/1, 213b/12

g.- dümise 144a/8

g.- e 149a/10, 149a/6, 183b/3

g.- eyidi 185a/6

g. 213b/11

yol g.- megil 199a/12

2. Açıkça ortaya koymak, göz önüne sermek.

g.- di 206a/1

götür-: 1. Bulunduğu yerden daha uzak bir yere taşımak, ulaştırmak, iletmek.

g.- di 140b/12, 141b/8, 163b/9, 189a/11

g.- düm 232a/10

g.- emedi 215a/2

g.- ür 166b/6

g.- ürdi 163a/9

göz g.- di 192b/4

2. Kaldırmak.

g.- di 136b/4

g.- üp 236b/8

iki elin göge g.- miş 212b/12

götürül-: Kaldırılmak, bertaraf edilmek.

g.- di 135a/3

gövde: 1. Kesilmiş hayvanın, sakatatı alındıktan sonraki durumu.

g.+ ler 198b/13

2. İnsan bedeni, vücut.

g. 243b/7

göy: bk. gök

g.+ e 142b/10, 147a/5, 147b/12

g.+ in 196a/2

göyercin: bk. gögercin

g. 186b/12, 187b/10

göyün-: Yanmak.

g.- üp 201a/5

göyündür-: Yakmak.

g.- di 134b/1, 219a/9, 221a/6

g.- em 136b/2

g.- eydi 166b/13

g.- eyin 156a/6

g.- medi 241b/12

g.- meye 189a/4

g.- ür 162a/8

g.- ürdi 219a/10

g.- ürmeye 162a/9

göz: İnsanda ve hayvanda görme organı.

g.+ dedür 203b/11

g.+ i 149a/7, 149a/8, 181a/9, 181b/7, 234a/1, 234a/7, 234b/2

g.+ in 145b/13, 162b/12, 182b/3, 190a/13, 190a/2, 190a/3

g.+ ine 164b/6, 169b/11, 185b/7, 207a/9, 213a/2

g.+ leri 140a/4, 164b/6, 180b/10, 180b/7, 182b/10, 185b/7, 213a/3, 213a/5

g.+ lerinden 164a/3
g.+ lerün 182a/13
g.+ üm 156b/7, 212b/13
g.+ ün 145b/12
g. 138a/13, 182b/1, 182b/2,
182b/3, 188a/10
göz götür-: Göz atmak, bakmak.
g. götürdi 192b/4
gözi görmez ol-: Gözü görmez
olmak.
g.+ olur 145b/11

gözü: Ayna.

g.+ ye 158a/4
g. 158a/4, 158a/6, 158a/8

göze-: Bir şeyin olmasını veya bir
kimsenin gelmesini beklemek.

gözleyü gel-: Gözleyerek
gelmek, gözetleyerek gelmek.
g.- yü geldiler 189b/13

gözlü: Gözü olan.

g. 233b/4

gözsüz: Gözleri görmeyen, âmâ, kör.

g.+ ün 213a/2, 213a/5
g. 140a/5, 177a/12, 212b/12

gözü- (<**gözük-**): Gözükmek,
görünmek.

g.- ür 196b/11

gûlâm (Ar.): Köle, kul, esir, bende.

ğ.+ lar 236b/8

gûr (Far.): Kabir, mezar.

g.+ a 161b/1

g.+ ın 183b/4

gurbet (Ar.): Doğup yaşanılmış olan
yerden uzak yer, gurbetlik.

ğ.+ de 199b/6

guşsa (Ar.): Gam, keder, hüzn, tasa.

guşsa yi-: Kaygı duymak,
üzülmek.

ğ.+ sın yime 143b/5

güç: Ağır ve yorucu emekle yapılan,
çetin, müşkül, kolay karşıtı.

g.+ üm 138a/11

güç kıl-: Güç kılmak, zorluk
çıkarmak.

g. kılâm 219b/9

g. kılurdı 139b/10

g. kılurmi 219b/7

g. kılursın 219b/8

güç yit-: Başa çıkmak,
üstesünden gelmek.

g.+ üm yitmez 138a/11, 188a/3,
213b/8

gül-: İnsan, hoşuna veya tuhafına giden
olaylar, durumlar karşısında, genellikle
sesli bir biçimde duygusunu açığa
vurmak.

g.- di 152a/3

g.- enlere 152a/10

g.- er 154a/10, 154a/9

g.- erdük 195b/1

gülüci: Gülünen, kendisine gülünen
kimse.

g. 195b/1

gülümsin-: Güler gibi olmak, hafifçe
gülmek.

g.- di 202a/11

gülüş-: Karşılıklı veya birlikte gülmek.

g.- elüm 236b/12

g.- ürlridi 194b/13

gümüş: Gümüş elementinden yapılmış
eşya.

g.+ den 166a/5, 197b/3, 197b/7,
221a/11, 221b/1

g. 174a/10, 224b/12

gümüş: bk. gümüş

g.+ den 221b/12

g.+ üm 234b/9

g. 220a/11, 222b/1

gün: 1. Yer yuvarlağının kendi eksenini
etrafında bir kez dönmesiyle geçen 24
saatlik süre.

g.+ de 170b/12, 188b/1, 188b/3,

188b/5, 205a/11, 205a/12,

206a/1, 206a/2, 237b/6

g.+ dür 155a/6, 173b/1, 173b/4,

173b/5, 173b/6, 173b/7, 213b/9

g.+ e 183a/12, 198a/13

g.+ i 149a/13, 171a/13, 172a/11,

177a/2, 193a/12, 198b/1

g.+ inde 158a/1, 191b/3, 199a/3

g.+ ler 138a/4, 138a/5, 220b/11

g.+ leriğdi 155b/8

g.+ üği 177b/10

g.+ üğür 173b/1, 173b/2, 173b/3

g.+ üñ 179b/8

g.+ üğe 156a/9, 221b/8

g. 137b/13, 140a/6, 144a/10,

149a/1, 152a/6, 153b/3, 154a/12,

154b/4, 155a/4, 156b/1, 157a/11,
162a/7, 163a/9, 163b/5, 167a/2,
177b/1, 179b/8, 181a/2, 182a/8,
183b/1, 184a/1, 185a/7, 194b/1,
199b/4, 200a/12, 202a/6,
203a/10, 205a/13, 205b/6,
206a/5, 206b/9, 207b/5, 210a/10,
211b/8, 215b/1, 215b/2, 217b/3,
218a/2, 219a/11, 223b/13,
224a/4, 224b/2, 229a/4, 230a/13,
233a/5, 233b/6, 235b/1, 237b/8,
240b/12, 240b/3, 243a/12,
243b/1, 243b/2, 243b/9

2. Güneş.

g.+ den 221a/9

3. Gündüz.

g.+ i 242b/2

günāh (Far.): Dini bakımdan suç sayılan
iş veya davranış, vebal.

g.+ ı 135b/3

g.+ ları 218b/13

g. 174a/8

günāh eyle-: Günah işlemek.

g. eyledünüz 178b/11

günlük: Belli bir gün içinde olan, o
günle ilgili, o güne ait.

g. 170b/4, 226b/11

güñüz: Gündüz.

g.+ lerin 180a/13

gürle-: Kalın, tok ve gür bir ses
çıkarmak.

g.- di 175a/10

g.- yü 141a/13

güt-: Hayvan veya hayvan sürüsünü
önüne katıp otlatarak sürmek.

g.- er 163a/3

g.- eyin 231b/1

g.- meye 142a/2

güz el: Göze ve kulağa hoş gelen,
hayranlık uyandıran, çirkin karşıtı.

g. 243a/10, 243a/8

H

haber (Ar.): Bir olay, bir olgu üzerine
edinilen bilgi, salık.

h.+ de 149b/8, 151a/4, 194b/6,
195b/10, 199a/9, 201b/4, 201b/8,
202a/6, 212a/9, 216a/6, 216b/8

h.+ i 142a/6, 226b/11, 226b/7,
226b/9, 227b/10, 228b/10,
228b/4, 228b/5, 230b/6,
231a/4, 232a/2, 232a/6, 235a/8

h.+ in 184b/13

h. 163b/10, 227b/12, 228a/3,
229b/10, 229b/7, 230a/9,
232b/11, 240b/5

haber eyle-: Bildirmek, haber
vermek.

h. eyledi 208b/9, 231b/3

haber getir-: Haber getirmek,
haber ulaştırmak.

h. getürdün 139b/4

h. getir 236b/6

haber kıl-: Bildirmek, haber
vermek.

h. kıldı 227a/10

haber ol-: Bildirilmek, haberdar
edilmek.

h. oldu 179a/11

haber vir-: Bildirmek, haber
vermek.

h. virdiler 195a/8, 215b/5,
215b/9, 226a/7, 227a/3, 227b/2

h. virdi 164a/12

h. virdüm 226b/12, 226b/13

h. virem 230a/8

h. virüp 133b/3

h. virür 163a/13, 211b/11

habersüz: Haberi olmayan, haber
almamış, hiçbir bilgisi olmayan.

h. 141b/2

habîb (Ar.): Sevgili, Hz. Muhammet.

h.+ üm 160a/11, 160a/4, 160a/8

habîbullāh (Ar.): Allah'ın sevgilisi, Hz.
Muhammet.

h. 173a/11

hac: Haç, put.

h. 158a/5

hac(c) (Ar.): İslam'ın beş şartından biri
olan, Müslümanlarca zilhicce ayında
Mekke'de yapılan Kâbe'yi ziyaret ve
tavaf ibadeti.

h.+ a 188b/3

h. 156b/1, 191a/1

hācet (Ar.): Herhangi bir şey için gerekli olma, gereklilik, lüzum.

h.+ i 200b/4

h.+ üm 205b/2, 205b/9, 230a/11

h.+ ün 200b/9, 205b/2, 205b/8

h.+ üñ 200b/6

h. 217a/9, 232a/8

hācib (Ar.): Sadrazam, vezir, mabeyinci vb. devlet büyüklerine verilen unvan.

h.+ e 227b/13

h.+ i 241a/4, 241b/11

h.+ in 224a/6

h.+ ine 235b/13, 237a/1, 237a/11, 241a/2

h.+ ler 236b/10

h. 241b/8

hacīl (Ar.): Utancından kimsenin yüzüne bakamayacak duruma düşmüş olan, küçük düşüp utanmış, mahcup olmuş.

hacīl kıl-: Utandırmak.

h. kıldı 195b/9

hacīl ol-: Utanmak.

h. oldı 195b/10

had (Ar.): 1. Sınır, uç, bir şeyin sonu.

h. 195b/3

2. Şeriat hükmünce suçluyu sopa ile döverek öldürme.

h. 208b/10

had ur-: Şeriat hükmünce suçluyu sopa ile döverek öldürmek.

h. ururlar 163a/1

hādīm (Ar.): Hizmet eden, yardımcı olan kimse.

h.+ ine 155a/6

h.+ lere 163b/3

h.+ lerüñüzüz 153a/11

h. 183a/7

hadīş (Ar.): Hz. Muhammed'in sözleri.

h. 182a/9

hadsüz: Sınırsız, hesapsız, çok.

h. 223a/13

hakikat (Ar.): Gerçekten.

h. 210b/8

hakık (Ar.): Hak, hukuk.

h.+ ı 184a/9

h.+ için 180b/4, 210b/7, 213a/10, 213a/5, 213b/3, 214a/3, 214b/2

h.+ in 201b/4

h.+ ma 155b/13

h.+ un 224a/1

hakında: İlgili olarak, üzerinde.

h. 205a/6, 210b/6

haklu: Hakka uygun, doğru, yerinde.

haklu çık-: Savunduğu şeyin doğru olduğu anlaşılmak.

h. çıktı 221a/1

hāl (Ar.): Davranış, tutum, tavır, durum.

h.+ i 139b/6

h.+ in 183a/8, 226b/5, 227a/7

h.+ inde 203a/11

h.+ lerin 241b/2, 241b/3

halāyık (Ar.): Yaratılmışlar, mahluklar, insanlar, halk.

h.+ a 194b/2

h.+ lar 239b/10

h.+ larun 241b/1

h. 194b/13, 194b/4

halı: Yere veya mobilya üstüne serilmek, duvara gerilmek için, genellikle yünden dokunan, kısa ve sık tüylü, nakışlı, kalın yaygı.

h. 159b/13, 174b/1

halife (Ar.): Hz. Muhammed'in vekili olarak Müslümanların imamlığını ve din koruyuculuğunu yapmakla görevli kimse.

h.+ nüñ 200a/1

h. 200a/2, 200a/5, 200a/6, 200a/8, 230a/3, 230b/10

halifelik: Halife olma durumu.

h. 167b/10

halil (Ar.): Sadık ve gerçek dost.

h.+ üm 217a/8

halk (Ar.): Aynı ülkede yaşayan, aynı kültür özelliklerine sahip olan, aynı uyruktaki insan topluluğu, folk.

h.+ a 157b/12, 194b/4

h.+ dan 141a/12

h.+ ı 235b/11

h.+ ma 236a/9

h. 154b/3, 157b/9

halka (Ar.): Çeşitli metallerden veya tahtadan yapılmış çember.

h.+ lar 197b/7

h.+ sın 157a/6

h. 196a/1, 196a/4

ḥalvet (Ar.): Çevre ile her türlü ilişkiyi kesip yalnız kalma, tenhaya çekilme.

ḥ. 157b/10

ḥalvet (Ar.): bk. ḥalvet

ḥ. 216a/1

ḥāmīle (Ar.): Karnında yavru bulunan kadın, gebe, iki canlı, yüklü.

ḥāmīle ol-: Rahminde yavru oluşmak, gebe kalmak.

ḥ. oldı 207b/5

ḥamīm (Ar.): Çok sıcak, çok kızgın nesne, özellikle su.

ḥ.+ idi 188a/7

ḥ. 188b/2

ḥamle (Ar.): İleri atılma, atılım, saldırış.

ḥamle kıl-: Atılmak, saldırmak, hücum etmek.

ḥ. kıldı 243a/8

ḥ. kılurlardı 177a/11

ḥānūmān (Far.): Ev bark, ocak, yuva.

ḥ.+ ın 244a/4

ḥarāb (Ar.): Bayındırlığı kalmamış, yıkılacak duruma gelmiş, yıkkın, viran.

ḥ.+ dur 213b/10

ḥ. 172b/3, 172b/4, 233a/11

ḥarāb eyle-: Harap etmek, bozmak, yıkmak.

ḥ. eyledi 242a/4, 244a/4

ḥarāb kıl-: Harap etmek, bozmak, yıkmak.

ḥ. kılacak 234b/6

ḥ. kılam 237a/13

ḥ. kıla 234a/8

ḥ. kılsarsın 234b/7

ḥ. kılmağ 216b/10

ḥ. kılmazsınız 237a/13

ḥ. kılma 238a/10

ḥarāb ol-: Harap olmak, bozulmak.

ḥ. olısdur 235b/9

ḥ. olmuş 213b/6

ḥarām (Ar.): Din kurallarına aykırı olan, dinî bakımdan yasak olan, helal karşıtı.

ḥ.+ a 182b/3

ḥ.+ dur 155a/3, 182b/4

ḥ. 193b/1

ḥarām kıl-: Haram kılmak, dini bakımdan yasaklamak.

ḥ. kıldı 152a/10, 220b/9

ḥ. kıldum 172a/2, 221a/3

ḥarāmī (Ar.): bk. ḥarāmī

ḥ. 243b/10

ḥarāmī (Ar.): Hırsız, haydut, yol kesen.

ḥ.+ ler 166b/9

ḥarām-zāde (Ar.): Nikâhsız birleşmeden doğan çocuk, piç.

ḥ.+ yidi 234a/3

ḥ. 234a/6

ḥarc (Ar.): Bir iş için harcanan para, masraf.

ḥ.+ umı 226b/6

ḥarc it-: Harcamak, masraf etmek.

ḥ. iterleridi 221b/9

ḥarc kııl-: Harcamak, masraf etmek.

ḥ. kıldum 226b/6

ḥardal (Ar.): Turpgiller familyasından, sarı veya beyaz çiçekli, sert ve yakıcı tohumu hekimlikte kullanılan otsu bitki.

ḥ. 196a/13, 196b/10, 196b/2

ḥarīr (Ar.): İpek.

ḥ.+ leriyle 146a/3

ḥ. 148a/7, 159b/12

ḥāṣ (Ar.): İyi nitelikleri kendinde toplamış olan (kimse).

ḥ.+ lara 174a/3

ḥaṣlet (Ar.): İnsanın yaratılışından gelen özellik, huy, tabiat.

ḥ.+ leri 204b/2

ḥāṣıl (Ar.): Olan, ortaya çıkan, görünen, meydana gelen.

ḥāṣıl ol-: Olmak, meydana gelmek.

ḥ. olur 199b/7

ḥātif (Ar.): Gözle görülmeyen manevi âlem, gayb.

ḥ.+ den 201b/2

ḥatun: Kadın, hanım.

ḥ.+ lar 143b/13

ḥ.+ ları 148a/12

ḥ.+ uñ 148a/13

havā (Ar.): 1. Gökyüzü, sema.

ḥ.+ da 191b/13

ḥ. 138b/9, 141b/7, 151b/10, 151b/9, 172b/10

2. Yeryüzünden yukarıya doğru bakıldığında görülen boşluk.

ḥ.+ ya 141b/4, 163b/9

hay: İyi dilek, azarlama, şaşma ve sevinç bildirmede kullanılan bir söz.

h. 234b/11, 243b/7

haykır-: Telaş, şikâyet vb. sebeplerle yüksek sesle bağışmak.

h.- dı 150b/7, 177a/12

h.- ıcağ 150b/8

hayr (Ar.): İyilik, karşılık beklenmeden yapılan yardım.

h.+ un 206a/11

hayrân (Ar.): Bir kimse veya bir şey karşısında hayranlık duyan, onu çok beğenen, çok takdir eden kimse.

hayrân ol-: Şaşırmak, şaşıırıp kalmak.

h. oldu 146b/4, 175a/11

h. olup 183a/12

hâzır (Ar.): Bir iş yapmak için gereken her şeyi tamamlamış olan, amade.

h.+ dur 244a/9

hâzır ol-: Hazır durumda bulunmak, mevcut bulunmak.

h. olaydı 182a/11

h. olalar 161b/2

hazîne (Ar.): Altın, gümüş, mücevher vb. değerli eşya yığını, büyük servet.

h.+ ler 231a/9

h.+ leri 223b/4, 225b/2, 226a/1, 229b/5, 230a/5, 230b/12, 232a/5

h.+ ñ 225b/1

h.+ ñden 202b/6

h.+ si 216b/4, 228b/2

h.+ sin 200a/1, 229a/5, 244a/4

h.+ yi 228b/8

h. 224b/13, 242b/1

hazret (Ar.): 1. Yüce kabul edilen kimselerin adlarının başına saygı, övme, yüceltme amacıyla getirilen unvan.

h.+ i 144b/2, 161b/2, 173a/13, 182a/12, 198b/3

h.+ inden 139b/4, 195b/11, 222a/10

h.+ ine 168b/2, 222b/6

h.+ iyile 161a/3

Hazret-i Resûl: Resul hazretleri, Hz. Muhammet.

H.-i Resûl 196b/12

2. (Bilhassa Allah için) Kat, huzur, nezd.

h.+ üme 173a/4

helāk (Ar.): Ölme, öldürme, yok etme, yok olma.

helāk eyle-: Helak etmek, öldürmek, yok etmek.

h. eyledi 216b/12

helāk it-: Helak etmek, öldürmek, yok etmek.

h. it 148b/9

helāk kıl-: Helak etmek, öldürmek, yok etmek.

h. kılam 238a/7, 239a/3

h. kılasın 148b/12

h. kıla 199a/4

h. kıldı 172b/10, 177a/8, 199a/4

h. kıldum 229a/13

h. kılmayuz 238b/3

h. kılmazdum 238b/13

h. kıлма 238a/10

h. kılvurvan 227a/5, 240b/7

h. kılvur 236a/10, 240b/4

h. kılv 239a/1

h.+ mi kılvursın 238a/12

helāk ol-: Helak etmek, öldürmek, yok etmek.

h. olalar 216b/1

h. ola 235b/5

h. oldılar 216b/9, 231a/7

h. oldı 198b/12, 218b/9, 232b/3, 232b/6

h. olmasun 221a/9

h. olursa 231b/9

h. olursız 236a/12

helāklik: Ölme, öldürme, yok etme, yok olma.

h. 217a/12

helāl (Ar.): Dinin kurallarına aykırı olmayan, dinî bakımdan yasaklanmamış olan, haram karşıtı.

helāl kıl-: Helal kılmak, helal olduğu hükmünü vermek, haramlıktan çıkarmak.

h. kıldum 172a/2, 230b/3, 231a/9

hem: Bir kimseyi uyarmak, bir şeyi açıklamak veya anlamı güçlendirmek için özellikle, zaten, bir de, şurası da var ki anlamlarında kullanılan bir söz.

h. 137b/6, 140a/11, 140b/8, 142a/12, 142a/13, 159a/9, 181a/4, 183a/13, 184a/5, 191a/13, 199a/3, 199b/1, 199b/3, 199b/9, 201a/2, 205b/13, 207a/6,

207b/4, 207b/9, 216b/4, 216b/8,

219a/9, 224a/9, 227b/6, 232a/11

hembāz (*Far.*): Arkadaş, destekçi.

h.+ dur 200b/1

henüz (*Far.*): Az önce, şimdi, yeni.

h. 175b/4

her: Önüne geldiği ismin benzerlerini teker teker hepsi, birer birer hepsi, birer birer tamamı anlamıyla kapsayacak biçimde genelleştiren söz.

h. 147b/5, 149b/5, 151a/12, 151a/13, 162a/7, 165a/12, 165a/9, 165b/4, 166a/12, 166b/3, 170b/7, 171b/4, 171b/5, 175b/10, 175b/12, 175b/9, 176a/5, 197a/10, 197a/6, 197a/7, 197a/8, 197b/4, 197b/5, 197b/6, 197b/9, 199a/7, 216b/11, 221a/11, 221b/1, 221b/13, 221b/2, 222a/2, 223b/6, 233b/5

her bir: Tek tek, ayrı ayrı.

h. 151a/6, 165a/13, 165b/6, 170b/12, 170b/3, 170b/5, 170b/6, 170b/7, 171a/5, 171a/6, 171b/6,

175b/8, 176a/11, 176a/7, 176a/6,

176a/9, 188a/5, 189b/4, 197a/9

her biri: Teker teker, hepsi.

h.+ nde 176a/4

h.+ si 147a/13

her kim: Her kimse ki, hangi kimse ki.

h. 177a/2, 191a/1, 200a/12, 201b/2, 203a/9, 224a/13, 232b/5, 237b/6

her ne: Hangi, hangi şey ki.

h. 244a/7

her ne kim: Hangi, hangi şey ki.

h. 244a/5

heybet (*Ar.*): Korku ve saygı uyandıran görünüş, mehabet, azamet.

h.+ den 136b/4

h.+ dür 175a/13

h.+ ile 175a/10

h. 226a/12

heybetlü: Görünüşü korku ile karışık bir saygı uyandıran, böyle bir duygu uyandıracak büyüklük ve görünüşte olan.

h. 156b/3

hezār biñ: Milyonlarca.

h. 224b/13, 226b/2
hırka (Ar.): Dervişlerin giydikleri üst
giysisi.

h.+ sıyla 154a/8

h. 205a/8

hışım: bk. hışm

h.+ ları 158a/1

h.+ larum 234b/10

hışm: Aynı soydan gelen veya evlilik
yoluyla aralarında yakınlık
bulunanlardan her biri.

h.+ ı 216a/13

hışım (Ar.): Öfke, kızgınlık, gazap.

h. 178b/11

hışım dut-: Kızmak, öfkelenmek.

h. dutarsa 136b/2

hıyānet (Ar.): Güveni kötüye kullanma,
aldatma, vefasızlık.

h.+ ise 141a/12

hıyānetlik eyle-: İhanet etmek,
aldatmak.

h. eylese 139b/1

hiç (Ar.): Hiç, yok denecek kadar az
olan.

h. 141a/10, 156b/9, 159b/3,
172b/11, 173a/6, 174a/6, 174a/7,
178a/6, 179a/12, 181b/5,
187a/11, 194b/11, 195b/2,
204b/6, 204b/9, 215b/8, 219b/4,
223b/3, 224b/3, 226a/12, 226a/5,
226b/3, 226b/8, 232b/4, 232b/7,
235b/1, 237a/1, 237b/10,
239a/12, 240a/13

hiç kimse: Hiçbir insan, hiçbir şahıs.

h.+ nüñ 172b/8

h. 141a/1, 172b/5, 182b/8,
194b/2, 200a/3, 225a/2, 229a/11,
240a/8

hikāyet (Ar.): Hikāye, bir olayın sözlü
veya yazılı olarak anlatılması.

h. 185b/10

hikmet (Ar.): Bir şeyin oluşundaki akıl
erendirilemeyen sebep, gizli sebep.

h.+ dür 177b/6

h. 152b/3

hil'at (Ar.): Kaftan, padişahların
verdikleri süslü elbise.

h.+ lar 193a/12

h. 162a/7

himmet (Ar.): Çalışma, emek, gayret.

h.+ ile 144b/3

h.+ leri 202b/12, 202b/13,
203a/2

h. 145a/12

h.+ lardur 188b/8

h.+ ları 188a/9

h.+ larıdur 188b/9

h.+ uñ 188a/6

h. 188a/5, 188b/6

hisāb (Ar.): 1. Aritmetik, sayma, hesap.

h.+ ın 180a/9

2. Kıyamet gününde kulların
yaptıklarının ölçülmesi.

h.+ ları 189a/1

hon (Far.): bk. hon

h.+ ın 188b/9

hoş (Far.): Beğenilen, duyguları
okşayan, zevk veren.

h. 236b/13

hisār (Ar.): Bir şehrin veya önemli bir
yerin korunması için taştan yapılmış,
yüksek duvarlı ve kuleli, çevresinde
hendekler bulunan küçük kale.

h. 239a/8

hoş dut-: Hoş tutmak,
incitmemek, iyi davranmak,
ağırlamak.

h. dutam 243a/5

h. dutdılar 179a/1

h. dutdı 193a/12

h. dutmaz 193a/13

hokka (Ar.): Metal, cam veya topraktan
yapılmış, içine mürekkep konulan küçük
kap.

h.+ dan 145b/11

h.+ sıdur 145b/6

h. 145b/2, 146b/6

hoş eyle-: İyileştirmek, sağlığına
kavuşturmak.

h. eylemez 206b/13

hoş gel-: Hoş gelmek, hoş
görölmek.

h. gelmedi 148b/8

hoş ol-: İyileştirmek, sağlığına
kavuşturmak.

h.+ ı 188a/5

h.+ ın 188b/11, 188b/12, 189a/1,
189a/2, 189a/3, 189a/4

hon (Far.): Sofra, yemek.

h. oldı 206b/8	h. 148a/8, 148b/3, 149a/9
h. olsun 206b/12	hurma (Far.): bk. hurmā
hoşnūz (Far.): Bir davranış, bir durum veya bir kimseden memnun olan, yakınması olmayan.	h.+ dan 154b/10
<i>hoşnūz eyle-</i> : Memnun etmek, gönlünü hoş etmek, razı etmek.	h. 154b/11, 154b/9, 166a/8
h. eyle 143b/6, 144a/8	hurmā (Far.): Hurma ağacının tatlı, besleyici, etli meyvesi.
hoz (Far.): Kendi, bizzat.	h. 134b/5, 154b/9
h. 143b/13, 148a/13, 185a/11, 198b/13, 202b/5, 206a/11, 206a/7, 224b/1, 244a/9	huruf (Ar.): Harfler.
hoz (Far.): bk. hoz	h.+ lardan 144a/13
h. 149a/13	h.+ larındandı 144a/13
hulk (Ar.): Doğuştan olan huy, yaratılış, tabiat.	huṭbe (Ar.): Cuma ve bayram namazlarında minberde okunan dua ve verilen öğüt.
h.+ ı 241a/12, 241a/9	h. 157b/7
hulle (Ar.): Cennette giyilecek elbise.	hūy (Far.): İnsanın yaratılış ve ruh özelliklerinin bütünü, mizaç, tabiat.
h. 143b/9, 173a/3, 174b/2, 197b/11	h.+ ı 183b/9
hūrī (Ar.): Cennette yaşadığına inanılan dışı varlık.	h.+ ları 183b/8
h.+ ler 138b/11, 143b/8, 144a/5	hüküm (Ar.): Bir şeyin şöyle veya böyle olduğu hakkında verilen karar, yargı.
h.+ nūñ 143b/10, 143b/9, 144a/1, 148a/9	h.+ i 178a/8
	h.+ in 238b/7
	hüküm (Ar.): bk. hüküm
	h.+ in 191a/13

hüküm kıl-: Hüküm kılmak,
hükmetmek, karar vermek.

h. kıldı 193a/4

h. kılduñ 157b/12

h. kılurdı 157b/9

hüner (*Far.*): Beceri isteyen ustalık,
beceriklilik.

h. 204b/10

hürmet (*Ar.*): Bir şeye veya bir kimseye
değer vermekten ileri gelen ölçülü
davranma, saygı.

h. 209b/11, 210a/5

I

ıklık: Rebap, ayaklı kemani.

ı. 191a/1

ıklıkçı: Çalgıcı.

ı.+ lar 190b/11

ılkı: Hayvan.

ı.+ lara 202b/11, 203a/1

ıncak: Armağan, hediye.

ı. 161a/8

ıncag: bk. ıncak

ı. 161a/8

ıpar: Yavşan denilen güzel kokulu ot.

a.+ dan 134b/6

a.+ dur 149b/10

ır-: Ayrılmak, uzaklaşmak.

ı.- dı 206a/4

ırak: Uzak.

ı.+ dan 141b/9

ı.+ dur 159b/5

ı.+ van 159b/6

ıralcı: Muganni, hanende, şarkı
söyleyen.

ı.+ lar 191a/6

ırgat (*Rum.*): Toprak işlerinde ve
yapılarda en basit ve ağır işleri yapan
işçi, amele, rençber.

ı.+ lar 219a/12

ırmak: Çoğunlukla denize dökülen,
özellikle genişliği ve taşıdığı su niceliği
bakımından en büyük akarsu, nehir.

ı.+ ı 179a/3, 233a/7

ı.+ lar 165b/6, 176a/11

ı.+ ları 138a/10, 138a/12, 138b/1

ı.+ larun 165b/6

ı.+ uñ 138a/9

1. 138a/8	‘i.+ dūr 201b/6, 201b/7
ısmarla- : Tevdi etmek, emanet etmek.	‘i.+ e 193b/10, 205b/5, 223a/8, 223b/6, 224a/12, 225b/10
cān 1.- dı 157a/7, 211b/7	‘i.+ i 194a/10
cānı 1.- dı 155b/13	‘i.+ inden 206a/4
cān 1.- miş 154a/8	‘i.+ ine 206a/3
cān 1.- yın 154a/4	‘i.+ üm 193b/8
ısra : Alt, aşağı, ileri.	‘i. 194a/8, 201b/5
ı.+ dūr 174a/7	‘ibādet kıl-: İbadet etmek.
ıssı : 1. Sıcak.	‘i. kıldı 206a/5
1. 188b/3, 188b/5	‘i. kılmışdı 193b/3
2. Sıcaklık, ısı.	‘i. kılurken 215a/7
1. 1215b/7	‘i. kılur 205b/7, 226a/10
ıssız : Kimse bulunmayan veya az kimse bulunan, تنها, yaban.	iblīs (Ar.): Şeytan.
1. 142a/12, 214a/5	i.+ e 208b/8
‘ışık (Ar.): Işk, aşk kelimesinin eski metinlerde rastlanan eski şekli.	i. 208b/10
‘i. 155b/12	iblīs-i la‘īn: Lanetlenmiş şeytan.
	i.-i la‘īn 204b/6, 222b/13
İ	‘ibret (Ar.): Kötü bir olaydan alınması gereken ders, uyarıcı sonuç.
	‘i. 216a/3, 216a/5
‘ibādet (Ar.): Bir dinin buyruklarını yerine getirme.	‘ibret al-: İbret almak, ders çıkarmak.
‘i.+ de 198a/3	‘i. almazduk 226a/9

‘*ibret dut*’: İbret almak, ders çıkarmak.

‘i. dutun 209b/4

‘*ibret kıl*’: İbret almak, ders çıkarmak.

‘i. kılun 216a/6

iç: 1. Herhangi bir durumun, cismin veya alanın sınırları arasında bulunan bir yer, dâhil, dış karşıtı.

i.+ i 147a/8, 147b/3, 149b/12, 164a/13, 165b/11, 165b/13, 165b/9, 166a/2, 166a/4, 176b/13, 189b/9

i.+ in 163a/7, 195a/4

i.+ inde 134a/7, 135a/11, 135a/9, 135b/1, 139a/8, 143a/2, 143a/8, 144a/11, 146a/12, 147b/5, 148a/2, 148a/3, 149a/1, 149a/11, 149b/1, 153b/12, 154a/9, 165a/12, 169b/5, 175b/5, 176a/10, 176a/5, 178b/4, 179b/6, 180a/3, 182a/6, 182b/8, 183a/7, 183b/5, 188b/11, 191a/10, 191a/5, 197b/4, 199a/3, 207a/5, 207a/7, 211b/11, 213b/6, 223a/3,

225b/10, 226a/10, 229a/1,

233a/12, 234a/5, 237b/4,

241b/12, 241b/13

i.+ indedür 145b/7

i.+ indeki 146b/12, 189b/12, 195a/7

i.+ inden 149a/6, 178a/7, 178b/2, 179b/9, 180a/5, 183a/11, 183b/2, 189b/9, 212a/12

i.+ ine 180b/9, 189b/11, 195a/3, 212a/4, 220a/8, 221b/6, 224a/11

2. Nesnelerin veya kimselerin arasında bulunan nesne veya kimse, ara.

i.+ inde 184b/2, 204b/11, 219a/13, 239b/6

i.+ ine 134a/13, 135b/3, 135b/6

iç-: Bir sıvıyı ağza alıp yutmak.

i.- di 138b/4, 145b/13, 160b/3, 192b/10, 192b/11, 192b/12, 192b/13, 192b/9

i.- diler 141a/8, 192b/9

i.- enlere 152a/11

i.- ersen 138a/10

i.- gil 134b/10

i.- mek 203a/2
i.- meseler 188b/3
i.- meselerdi 188b/4
i.- üp 160b/2
i. 145b/12
and i.- di 231b/6
ıçım: Bir yudumda ıçilecek miktarda olan.
i.- im 145b/11, 145b/12, 192b/10
ıçere: ıçerisinde, ıçinde.
i. 209b/8
ıçeri: Bir kimsenin evi veya ıçinde yaşadığı, yatıp kalktığı yer, kapalı mekan.
i. 236b/8
ıçerü: bk. ıçeri
i.+ dür 207b/12
i. 154b/12, 155b/7, 155b/8, 201a/9, 216a/1, 216a/2, 224b/1
ıçinde: Esnasında, vaktinde, arasında.
i. 184a/6, 194b/11, 211a/6, 218b/8, 243b/9
ıçün: Amacıyla, maksadıyla, ıçin, -den ötürü, -den dolayı.

i. 38b/10, 138b/11, 138b/12, 138b/13, 138b/9, 150b/4, 151b/13, 184a/9, 191a/12, 191a/9, 216b/10, 219b/3, 231a/11, 231b/10
ıdin-: 1. Edinmek, sahip olmak, kendine sağlamak, iktisap etmek.
i.- di 231b/6, 235a/8
2. Yapmak.
i.- di 205a/10
ıgen: Çok, gayet, pek, ziyade.
i. 213a/9, 235b/8
ıhlāş (Ar.): İbadetlerdeki ıçtenlik, samimilik, doğruluk.
i.+ ıla 168a/5
ıhtiyār (Ar.): Seçme, tercih etme.
ıhtiyār it-: Seçmek, tercih etmek.
i. itmek 217b/4
i. itün 217b/13
ıhtiyār kıl-: Seçmek, tercih etmek.
i. kılsunlar 217b/1
ıki: Birden sonra gelen sayının adı.
i.+ si 181b/2, 214a/8

i.+ yidi 212b/10, 213a/12,
213b/4, 214a/4, 214b/4

i. 140a/4, 140b/1, 144b/6,
145a/4, 148b/9, 150b/10, 152a/4,
159b/9, 180b/7, 196a/1, 196a/10,
196b/12, 196b/3, 196b/6, 208b/4,
212b/10, 212b/12, 212b/13,
212b/8, 213a/1, 213a/2, 213a/3,
213a/6, 213b/12, 214a/13,
214b/8, 222a/6, 225a/8, 226b/13,
228a/7, 228a/8, 228b/13, 229a/4,
229a/6, 229a/8, 230a/10, 232a/8,
233a/13, 234a/10, 239a/6, 241a/8

iki bükölüp yat-: Kıvrılıp
yatmak, iki büküm olmak.

i..... yatur 185a/13

iki elin göge götürmek: Dua
etmek için iki elini kaldırmak,
gökyüzüne doğru tutmak.

i götürmüş 212b/12

iki biñ: Bin dokuz yüz doksan dokuzdan
sonra gelen sayının adı.

i. 175a/8, 179b/1

ikileyin: İkinci olarak, ikinci defa.

i. 168a/8

ikiliden: İkinci olarak, ikinci defa.

i. 171a/1

ikinci: İki sayısının sıra sıfatı.

i. 158b/4, 182b/2, 188b/10,
196a/2, 196a/5, 198a/12, 202a/9,
203b/10, 232b/12

ikindü: İkinci namazı.

i. 158b/7, 159a/4, 172a/6

iki yüz: Yüz doksan dokuzdan sonra
gelen sayının adı.

i. 176b/12

iki yüz biñ: Yüz bin dokuz yüz doksan
dokuzdan sonra gelen sayının adı.

i. 225a/7, 230b/10

ikrām (Ar.): Ağırılama, kıymet vererek
hürmet etme, misafirperverlik gösterme.

ikrām kıl-: Ağırılmak, saygı
göstermek.

i. kıldı 187a/9

ikrār (Ar.): Saklamayıp doğruca
söyleme, açıkça söyleme.

ikrār eyle-: Kabul etmek, dil ile
söylemek.

i. eyledi 208b/7

ikrār it-: Kabul etmek, dil ile söylemek.

i. itdi 208b/7

ilāhī (Ar.): “Allahım, Rabbim” anlamında Arapça bir ifade.

i. 134a/11, 135a/11, 135b/1, 135b/10, 135b/5, 136a/1, 136b/11, 136b/8, 138a/11, 138a/2, 138a/6, 138b/7, 139a/1, 139a/11, 139a/9, 148b/8, 150a/1, 150b/3, 151b/12, 160a/12, 160a/5, 161a/7, 168b/11, 168b/13, 168b/3, 168b/5, 168b/7, 168b/9, 169a/2, 169a/4, 172a/3, 182a/5, 185b/2, 185b/8, 187b/6, 187b/8, 188a/13, 188a/2, 188b/8, 189a/13, 193b/7, 194b/1, 199b/9, 201a/13, 202b/5, 204a/10, 204b/2, 212b/12, 216b/13, 217a/6, 217a/9, 217b/5, 219a/5, 222a/9, 224b/6, 230a/11, 238a/10, 238b/10

ile: Cümle içinde aynı görevde bulunan iki ögeyi birbirine bağlamaya yarayan bir söz.

i. 204a/2

ilerki: Evvelki, önceki.

i. 184b/8

ilerü: Herhangi bir şeye göre daha ötede olan yer, geri karşıtı.

i. 133b/10, 134a/9, 142a/1

ilet-: Götürmek, yerine ulaştırmak, eriştirmek.

i.- di 133b/9, 155b/12, 185b/7, 233b/8

i.- diler 140a/8, 181a/5, 192b/3, 200a/10, 200a/5, 208b/8, 242b/1

i.- e 198b/2

i.- elüm 181a/4

i.- gil 200b/10, 200b/13

i.- iler 207a/1

i.- se 200a/13

i.- sünler 218b/2

i.- ün 168b/6, 173a/3, 206b/12

i.- ürler 168b/3

iley: Huzur, yan, ön, karşı taraf.

i.+ inde 144a/2, 160b/2, 243a/7

‘ilim (Ar.): bk. ‘ilm

‘i.+ den 200a/8

‘i.+ leri 168b/12

‘i. 192b/7, 199b/2, 199b/6,
201a/1, 202a/12

ilk: İlk, birinci.

i. 203b/5

illā (Ar.): 1. Ancak, sadece.

i. 161b/1, 161b/2, 161b/3,
169a/6, 197a/12, 226a/4,
231a/10, 182b/9, 200a/4, 223a/4,
224b/4, 226a/9

3. Meğer.

i. 195b/1

‘ilm (Ar.): Bilme, bilim, ilim.

‘i.+ den 199a/12

‘i.+ e 193a/2

‘i.+ i 206b/1

‘imāme (Ar.): Sarık.

‘i. 162a/8

īmān (Ar.): Allah’a inanma, dini inanç.

ī.+ dan 223a/6

ī.+ ın 188b/10

ī.+ ını 208b/11

ī.+ um 200b/11

ī.+ uñ 171a/9

ī.+ uñı 163a/5, 175a/1

ī. 166b/13, 203b/3, 203b/8,
204a/12

īmān getir-: İmana gelmek,
inanmak, mümin olmak.

ī. getürdünüz 210a/8

ī. getürmediler 212a/13

‘imāret (Ar.): İmarethane.

‘i.+ ler 216a/3

‘i.+ leri 216a/5

‘imāret eyle-: Onarmak, bakım
yapmak, mamurlaştırmak.

‘i. eyledi 244a/5

‘imāret kıl-: Onarmak, bakım
yapmak, mamurlaştırmak.

‘i. kılam 240a/1

‘i. kıldı 228b/4

‘i. kılısar 240a/4

‘i. kılmazsın 240a/2

‘imāret ol-: Bayındır hale
gelmek, mamurlaşmak.

‘i. oldı 229b/6, 230b/5

‘i. olısdur 240a/3

imdi: 1. Şimdi, işte şimdi.

i. 152a/12, 154a/10, 157b/12,
161a/8, 163a/2, 163a/4, 168a/3,

171b/2, 172a/3, 180a/10,
191a/11, 191a/8, 198b/6, 207b/7,
209a/2, 210b/1, 216a/6, 219a/1,
220a/1, 220b/8, 221a/3, 231b/11,
234b/7, 235b/8, 238a/5, 238a/6,
239a/1, 240b/1

2. Şu hâlde.

201b/3, 209b/4,

in-: 1. Yüksekten veya yukarıdan
aşağıya doğru gelmek.

i.- di 177a/6, 240a/10

i.- e 177b/2

i.- erler 198a/1

i.- meye 173b/13

2. Bir taşıt veya binek
hayvanından yere basmak.

i.- di 178a/3, 210b/10

inan-: Bir şeyi doğru olarak
benimsemek, inanmak.

i.- dılar 208a/9

i.- dum 231b/11

‘ināyet (Ar.): İyilik, kayra, atıfet, ihsan,
lütuf.

‘i.+ üñle 204b/3

ince: Kendi cinsinden olanlara göre, dar
ve kalınlığı az olan, kalın karşıtı.

i. 169a/11

incit-: Kötü söz veya davranışla birini
kırmak, üzme.

i.+ ür 209b/11

incidici: İncitici, ızdırap verici.

i. 171a/2

incik: Diz kapağı ile topuk arası, bunun
topuğa yakın olan kısmı.

i.+ in 190a/6

incîr (Far.): İncir ağacının yaş veya
kuru olarak yenilen etli, tatlı yemişi.

i. 134b/4, 166a/8

inci: bk. incik

i.+ in 190b/9

incü: İstiridye gibi bazı kavkılı deniz
hayvanlarının içerisinde oluşan, değerli,
küçük, sert, sedef renginde süs tanesi.

i.+ den 165b/11, 166a/5, 197b/3,
197b/8

i.+ ler 138a/3

i.+ yile 222a/2

i. 137b/7, 137b/8, 174a/11,
221b/8, 222b/1, 242a/11

indür- (Allah) Emirlerini peygamberleri aracılığıyla kullarına göndermek, inzal etmek.

i.- di 210b/6, 210b/8, 210b/9

inkār (Ar.): Kabul ve tasdik etmeme, tanımama.

inkār kııl-: İnkâr etmek, kabul etmemek.

i. kııldı 208b/3

ip: 1. Dokuma malzemesinden yapılan ve bağlamak için kullanılan, çeşitli kalınlıkta bükülmüş sicim.

i. 200a/5, 227b/11

2. Asarak öldürme cezası.

i.+ de 209a/4

ir-: Erişmek, ulaşmak, vasıl olmak.

i.- di 136a/1, 144b/4, 150b/7, 152b/13, 152b/7, 159b/10, 196b/8

i.- diler 214a/5

i.- düklerinden 169b/4

i.- eler 169b/11, 169b/4, 169b/7, 169b/8, 169b/9

i.- esin 184b/12

i.- ey-idi 150b/1

i.- ıcek 175a/9

i.- medi 193a/3

i.- meyele 176a/13

i.- seler 197b/1

i.- ürdi 235b/1

i.- ürmedi 177a/6

iriş-: Bir yere ulaşmak, varmak, yetişmek.

i.- di 145b/1, 175a/4, 175b/4, 193a/2

i.- eler 169b/6

i.- meyeydi 175a/8

irte: Ertesi, ertesi sabah, yarın.

i.+ si 243b/13

i.+ ye 157a/12, 229a/10, 230b/1, 243b/11

i. 198a/6, 200a/2, 200b/5, 227a/8, 227a/9, 229a/5, 230a/8, 232a/13, 232a/7, 243a/4

irte namazı: Sabah namazı.

i.+ dur 158b/3, 172a/5

i.+ n 157b/5, 158b/13

is: Sahip, malik.

i.+ leri 182a/13

iste-: Talep etmek, arzulamak, dilemek.

i.- di 139b/11, 199b/8, 200a/3

i.- diler 163a/11, 178b/5, 221a/2

i.- dügi 173b/5

i.- mediler 183a/13

i.- meñ 162a/4

i.- meye 208a/11

i.- meyeler 183b/3

i.- r 140a/8, 234a/10

i.- rdi 233b/11

i.- rin 230a/7

i.- rsin 156a/7, 241a/9

i.- rsiz 156a/2, 208a/13

i.- rüz 177b/10

i.- rven 144b/9, 145a/7, 145b/4,
156a/7

i.- yü 211b/10, 234a/9

isti‘ānet (Ar.): Yardım isteme.

i. 144b/13, 145a/10

istiğfār (Ar.): Tanrı'dan suçlarının
bağışlanmasını dileme.

istiğfār eyle-: İstiğfār etmek,
tövbe etmek, bağışlanmayı
dilemek.

i. eylen 240b/2

i. eylese 195b/7

iş: Bir sonuç elde etmek, herhangi bir
şey ortaya koymak için güç harcayarak
yapılan etkinlik, çalışma.

i.+ e 237a/12

i.+ i 177b/8, 209a/8

i.+ imüz 228a/12

i.+ in 160a/10

i.+ in 231b/13

i.+ indeyiken 172a/13

i.+ ler 208a/10

i.+ leri 171a/9

i.+ lerin 233a/1

i.+ üm 206a/12, 206a/8, 225b/13,
225b/3, 228b/10, 229b/2, 231a/1

i. 146b/13, 216b/1, 244a/7

iş hāşıl kıl-: Cinsel ilişkide
bulunma, çiftleşme.

i..... kıldılar 233a/8

işbu: İşbu, işte bu.

i.+ nuñ 148b/6

i. 142b/7, 161b/7, 216a/3,
220a/12

işde: İşte.

i. 164a/6

işit-: İşitmek, kulakla algılamak, duymak.

i.- di 152a/1, 152a/2, 157a/13,
227a/6, 230b/6, 232a/3, 235a/3,
235a/9, 237b/9

i.- dicek 228b/5

i.- diler 210a/4, 218a/4

i.- dilerse 227a/3

i.- düm 156b/12, 177a/1, 211a/9,
225a/13

i.- eyin 210b/2

i.- ir 181b/10

i.- irlar 223b/12

i.- mediler 217a/1, 236b/1

i.- mek 164b/12

i.- mezmisiz 227a/2

i.- ür 182a/1, 182a/2, 198a/12,
198a/13

i.- ürdi 232a/12

i.- ürlar 181b/12, 182a/1, 182a/2

işle-: İmâl etmek, yapmak, çalışmak, yerine getirmek.

i.- di 239b/12, 244a/7

i.- medün 239b/12

i.- medüyüñ 157b/2

i.- mekden 236a/13

i.- rdi 222a/13

i.- ridi 232b/10

i.- rise 191b/4

i.- rlerse 244a/7

i.- rsiz 210a/9

yazuk i.- se 135b/8

i.- sünler 148b/6

işleyici: İşleyici, yapıcı.

i.+ ler 148b/5

işlü: 1. İşli olan, iş yapan.

i. 172a/13

2. İşli, fiilli, amelli.

i. 233a/3

işüt-: Kulakla algılamak, duymak.

i.- ür 198a/12

it: Köpek.

i. 233b/12, 233b/3, 233b/6,
233b/7, 233b/8, 233b/9

it-: Bir iş yapmak, gerçekleştirmek.

i.- diler 215b/7

i.- evüz 216b/8

i.- iserdür 220b/11

i.- meye 205b/13

i.- mişçe 191a/2

feryāz i.- di 201a/12

ikrār i.- di 208b/7

bühtān i.- diler 210a/1

defin i.- diler 219a/2

kaşd i.- diler 137a/9, 178b/1,
219b/5

muḥālifet i.- diler 134a/12

kulluk i.- er 205b/12

kaşd i.- erdi 233b/5

harç i.- erleridi 221b/9

kulluk i.- ersen 140b/2

tamām i.- iserdür 220b/11

kaḅul i.- medi 233a/10

kāhillik i.- megil 164a/11

iḥtiyār i.- mek 217b/4

ziyāret i.- meye 224b/1

terk i.- mişler 216a/5

iḥtiyār i.- ün 217b/13

ah i.- üp 153b/2, 185b/4

helāk i. 148b/9

iy: bk. ey

i. 141a/5

i‘zāz (Ar.): Ağır lama, ikram etme, saygı gösterme.

i. 187a/9

‘izz (Ar.): Yücelik, ululuk.

‘i.+ üm 180b/4

‘izzet (Ar.): Büyüklük, yücelik, ululuk.

‘i.+ üm 184a/9

K

ḳābe ḳavseyn (Ar.): Kur’an’da Hz. Peygamberin miraçta Cebrail’e veya Allah’a çok yaklaştığını anlatan ifade.

ḳ.+ e 159b/8

ḳ. 159b/8

ḳabul (Ar.): Bir şeye isteyerek veya istemeyerek razı olma.

ḳabul it-: Kabul etmek, benimsemek, razı olmak.

ḳ. itmedi 233a/10

ḳabul ḳıl-: Kabul etmek, benimsemek, razı olmak.

ḳ. ḳıldum 183a/3, 183a/4

ḳ. ḳılğıl 222a/9

ķ. ķılmadılar 192a/12, 240b/5

ķ. ķılmadı 207a/2

ķ. ķılmaķ 204b/2

ķ. ķılmaz 216a/12

ķ. ķılır 198a/6

ķabūl ol-: Kabul edilmek, kabul olunmak.

ķ. oldu 221a/7

ķaburcaķ: bk. ķaburcuķ

ķ.+ a 145b/9

ķaburcuķ: Koku kutusu, küçük mis kutusu, kutu.

ķ.+ dur 145b/6

ķabż (Ar.): Bir kimsenin ruhunu teslim alma.

ķabż eyle-: Bir kimsenin ruhunu teslim almak, canını almak.

ķ. eyledi 164a/9

ķaç: Herhangi bir şeyin niceliğini sormak için kullanılan soru sıfatı.

ķ.+ dı 214a/4

ķ.+ ıdı 213a/11, 213a/6, 213b/4, 214b/3

ķaç-: Birinden veya bir şeyden kurtulmak için süretle uzaklaşmak, ayrılmak.

ķ.- a 177a/8

ķ.- ar 211b/9

ķ.- arlar 135a/10

ķ.- dı 140a/3, 177b/10, 207b/8, 208b/5, 228a/12, 231a/12, 238a/2, 239a/7, 240a/10, 240a/11, 243a/9

ķ.- dılar 190b/11, 223a/8, 224a/8

ķ.- dılarısı 134b/1

ķ.- duğı 173b/7

ķ.- duķ 225a/5

ķ.- dun 137a/12, 137a/7

ķ.- mayam 137a/6

ķoyup ķ.- mayam 137a/10

ķ.- up 137a/4, 172b/13, 229b/2

ķaçan: Ne zaman, ne zaman ki, her ne zaman, nasıl, ne suretle, ne vakit.

ķ.+ ısa 156b/7

ķ. 133b/2, 133b/4, 133b/9, 138a/7, 143a/7, 147a/1, 148b/3, 149a/4, 149b/13, 149b/2, 152a/1, 152b/12, 152b/5, 153a/9,

160a/10, 161a/13, 161a/6,
161b/1, 161b/2, 162b/8, 168a/5,
169a/11, 169a/12, 171a/13,
172a/11, 175a/3, 176b/4, 176b/9,
177b/2, 180b/13, 181b/6, 181b/8,
182b/10, 183a/11, 183a/4,
183b/1, 183b/11, 184b/1,
193a/12, 195b/5, 197a/12,
197b/12, 198a/6, 198b/1, 198b/3,
201a/13, 201b/11, 202b/1,
203a/11, 203a/13, 203b/1,
208b/7, 209b/2, 210a/4, 211a/3,
211b/4, 222a/6, 222b/12, 227b/1,
230b/7, 237b/9, 238a/1, 240a/6,
241b/3

kaçgun: Kaçak, firari.

ķ.+ dur 177b/12

ķadar (Ar.): Ölçüsünde, derecesinde,
büyüklüğünde, genişliğinde.

ķ.+ dan 226a/3

ķ.+ dur 186b/8, 197a/10, 202a/13

ķ.+ınca 149a/11

ķ.+ incaydı 196b/5

ķ. 135b/8, 162b/13, 165b/2,
175a/6, 186a/8, 198a/3, 200a/2,
216b/4, 228b/2, 236b/2, 238b/6,
239a/7, 243b/1

ķadeķ: İçki içmeye yarayan ayaklı
bardak.

ķ. 134b/7

ķadrī (Ar.): Değer, kıymet.

ķ. 198a/2

ķāfile: Birlikte yolculuk eden topluluk.

ķ. 199b/10

ķāfir (Ar.): Tanrı'nın varlığını ve
birliğini inkâr eden kimse.

ķ.+ i 238a/12

ķ.+ in 209a/10

ķ.+ ler 137a/9, 163a/12, 191b/10,

191b/9, 195a/11, 195a/4, 195a/7

ķ.+ leri 195b/9

ķ.+ lerün 195a/2

ķ.+ sin 240a/1

ķ. 182b/2, 209a/7, 240b/2

ķāfir ol-: Kafir olmak, dinden
çıkmaq.

ķ. oldılar 190b/13, 223a/3

ķ. oldu 209b/2

k.+ ler oldılar 190b/8
kaftan: Çoğu ipekten yapılan, bir çeşit uzun, süslü üst giysisi.

ķ. 231b/2

kāhıllık (Ar.): Gevşeklik, tembellik, gayretsizlik.

kāhıllık it-: Tembellik etmek.

k. itmegil 164a/11

kaḥḥaha (Ar.): Yüksek sesle ve şiddetle gülerken çıkarılan ses.

ķ.+ yıla 152a/10, 152a/8

kāʿide (Ar.): Kural, usul.

ķ. 232b/2

kaḥ-: Çalmak, vurmak.

ķ.- an 201a/6

kaḥı-: Öfkelenmek, kızmak.

ķ.- dı 224a/6, 227b/10, 228b/6,
240b/11

kal-: 1. Olduğu yeri ve durumu korumak, sürdürmek.

ķ.- a 171a/1, 172b/2, 172b/3,
176b/3

ķ.- alar 209b/8

ķ.- dı 135a/3, 157a/3, 216a/8,
219a/8, 222b/12, 223a/10,

229a/12, 229b/1, 231a/7, 239b/1,
243a/12

ķ.- dılar 155a/9, 192a/12, 192a/8

ķ.- duñuz 240b/1

ķ.- ıcaķ 225a/8

ķ.- madı 193b/11, 229a/11,
232b/7, 239a/12, 239b/2, 240b/1

ķ.- maya 172b/12, 203b/2

ķ.- mayısardur 173a/6

ķ.- maz 216a/6

ʿacāyibe ķ.- dı 214b/1

ʿacebe ķ.- dı 206a/3

anranı ķ.- dı 215a/1

duru ķ.- dı 193b/7

maḥrūm ķ.- dı 138b/7

müteḥayyir ķ.- dı 238a/9

ʿacebe ķ.- dılar 225b/7

2. Miras olarak geçmek.

ķ.- dı 175a/12, 223a/12, 242b/10,

ķ.- mişdur 216a/4

3. Kalmak, artmak, fazla bulunmak, arta kalmak.

ķ.- a 212a/11

ķ.- an 135b/2, 144a/7, 194a/11,
194a/12, 232a/5

ķ.- anı 243b/12

ķ.- anın 239b/5

ķ.- dı 162a/2

ķ.- mış 243b/12

4. Zaman, uzaklık veya nicelik belirtilen miktarda bulunmak.

ķ.- mışdı 183b/1

ķaldur-: 1. Bulunduğı yerden almak, taşımak.

ķ.- dı 140a/11

ķ.- imaduğı 140a/10

2. Yukarı doğru hareket ettirmek.

ķ.- dı 241a/13

ķ. 241a/12

ķalmlık: Derinlik.

ķ.+ ı 174b/10

ķalkān: Ok, kılıç vb.den korunmak için savaşçıların kullandığı korunmalık.

ķ. 163a/5

ķamu: Bütün, hep, her.

ķ. 141a/12, 165b/7, 172a/12

ķan: Atardamar ve toplardamarların içinde dolaşarak hücrelerde özümleme, yadımlama görevlerini sağlayan plazma ve yuvarlardan oluşmuş kırmızı renkli

SIVİ.

ķ.+ a 178b/4

ķ.+ ın 234b/10, 239b/1

ķ.+ ıyla 219a/12, 219a/6

ķ. 238b/9, 239a/8

ķan dōk-: Kan akıtmak, insan öldürmek.

ķ. dōkmekler 166b/9

ķ.+ ın dōkerise 177a/2

ķan eyle-: Kan akıtmak, insan öldürmek.

ķ. eyledün 209a/1

ķanat: Uçmayı sağlayan açılır kapanır bir çift organ.

ķ.+ ı 144a/13, 147a/4, 201b/10, 201b/9

ķ.+ ıdur 169a/9

ķ.+ ın 169a/12, 196a/1, 196a/10, 196b/12, 196b/3, 196b/6

ķ.+ muñ 169a/13

ķ.+ ıydı 145a/12

ķ.+ ıyla 135a/8, 205a/5

ķ.+ ıyla 170b/1

ķ.+ un 169a/10

ķ. 145a/1, 145a/11, 201b/13

kanadı altına gir-: Himayesine
sığınmak.

ķ. girdiler191b/8

kanca: Nereye.

ķ. 145a/6

kancaru: Nereye.

ķ. 134b/1, 144b/8, 145b/3

kanda: Nerede.

ķ.+ dur 219b/12

ķ. 154b/13, 207b/2, 209b/11

kandalık: Nerede olma durumu,
neredelik.

ķ.+ ın 163a/13

kandan: 1. Nereden.

ķ. 153a/12, 193a/5, 202b/4,
210a/12, 234b/12

2. Nerede, nasıl (olmayacak bir
iş ya da durum için).

kandīl (Ar.): İçinde sıvı bir yağ ve fitil
bulunan kaptan oluşmuş aydınlatma
aracı.

ķ.+ ine 202b/8

ķ.+ lerine 169a/5

ķ. 189b/11, 189b/12, 189b/13,
189b/8, 221b/3

kanı: Hani, nerede.

ķ. 172b/5, 184b/7, 185a/10,
193b/8, 194a/11, 200a/6, 208a/7,
212b/9

kanķı: Hangi.

ķ. 170a/13, 170b/2, 181a/7,
183b/4

ķap-: Birdenbire yakalayarak, çekerek
almak.

ķ.- dı 176b/9

ķapķara: Çok kara, her yanı kara,
simsiyah.

ķ. 174a/2

ķapla-: Bir şeyin dış yüzünü başka bir
madde ile örtmek, üstüne başka bir
madde geçirmek, döşemek veya
yapıştırmak.

ķ.- dı 196a/11, 196a/2, 196b/12,
196b/3, 196b/6

ķ.- dılar 215b/13, 221a/8

ķapu: Bir yere girip çıkarken geçilen ve
açılıp kapanma düzeni olan duvar veya
bölme açıklığı.

ķ.+ da 192b/2, 197b/6, 224a/12

ķ.+ lara 192b/3

ķ.+ ların 221b/11, 236a/2	ķ. 156b/3, 170b/9, 174b/7,
ķ.+ larında 172a/8	233b/3, 243b/6
ķ.+ nuñ 221b/13	ķaraca: Rengi karaya yakın olan, esmer.
ķ.+ sı 197b/6	ķ. 185a/1
ķ.+ sın 201a/6	ķaranu: Karanlık.
ķ.+ sma 137a/5, 141a/8, 152b/7,	ķ. 142a/12
169b/4, 192b/4, 193b/6, 235b/10,	ķaranuluk: bk. ķarañuluk
243a/1	ķ. 179a/2
ķ.+ sında 137a/11, 137a/7,	ķarañuluk: Karanlık.
144b/6, 145a/4, 172a/10, 172a/9,	ķ. 151b/10
175b/8, 181a/10, 197b/9, 207a/7,	ķarār (Ar.): (?) Güç, kuvvet, takat.
225b/4, 237b/5	ķ. 193b/11
ķ.+ sındağı 238a/8	ķaravaş: Cariye, köle, hizmetçi, halayık.
ķ.+ sından 152a/4, 181a/12,	ķ. 184a/1, 184a/2, 184a/7,
192b/6	184a/8
ķ.+ ya 169b/4	ķardaş: Kardeş.
ķ.+ yı 201a/3, 222a/2	ķ.+ ı 213b/12
ķ. 157a/6, 175b/6, 192b/1,	ķ.+ lar 215a/4
201a/8	ķ.+ ları 177b/9, 180a/7, 206b/10,
ķar: Havada beyaz ve hafif billurlar	208a/4
biçiminde donarak yağın su buharı.	ķ.+ ların 208a/11
ķ.+ dan 134b/5	ķ.+ larından 173b/6
ķara: En koyu renk, siyah, kara.	ķ.+ larum 178a/5
	ķ.+ umuz 208a/7

ķ.+ un 213b/11

ķ.+ uñuz 206b/11, 206b/12,
208a/12, 208a/13

ķ. 186a/5

ķarķa: Kargagillerden, kanatları geniş,
tüyleri kara renkte, tarla ve bahçelere
çok zarar veren kuş.

ķ. 154b/11, 155a/1

ķarı: İhtiyar, yaşlı.

ķ. 213b/11, 213b/6, 213b/7,
213b/8, 234a/10

ķarica: bk. ķaraca

ķ. 191b/12

ķarın: İnsan ve hayvanlarda gövdenin
kaburga kenarlarından kasıklara kadar
olan ön bölgesi.

ķ.+ ı 212a/12

ķ.+ ıdur 169a/7

ķ.+ ın 162b/11, 190b/6

ķ.+ ında 173b/9

ķ.+ ındadır 166b/11

ķ.+ ındaķı 168b/10

ķ.+ ından 210a/2

ķ.+ um 214a/6

ķarındaş: Kardeş.

ķ.+ ı 218b/6

ķ.+ ıdı 183b/13

ķ.+ ları 207b/11, 207b/7

ķ.+ larına 207a/4

ķ.+ larınıñ 207b/13

ķ.+ um 186a/4, 213b/8

ķ.+ uñ 137a/11, 142a/10

ķ.+ uñuz 208a/2

ķārīvān (*Far.*): bk. ķārvān

ķ.+ ı 235a/4

ķarlaķuķ: Kırlangıçgillerden, geniş
gagalı, çatal kuyruklu, ince uzun kanatlı,
küçük göçebe kuş.

ķ.+ ı 191b/12

ķarşu: Bir şeyin, bir yerin, bir kimsenin,
esas tutulan yüzünün ilerisi.

ķ. 150b/13, 154a/7, 227a/13

ķarşu çık-: Karşısına çıkmak,
önüne gelmek.

ķ. çıkdılar 155b/6

ķ. çıkdı 240b/13

ķ. çıkun 179b/3

ķ. çık 227b/7

ķarşu gel-: Karşısına çıkmak,
önüne gelmek.

ķ. geldiler 139b/3, 179b/5

ķ. geldi 163b/11, 231b/4

ķ. gelmiş 155b/4

ķarşu var-: Karşısına çıkmak,
karşılamak.

ķ. vardı 141b/4, 155a/12, 235a/6

ķāruvān (*Far.*): bk. ķārvān

k. 177b/4

ķārvān (*Far.*): Uzak yerlere yolcu ve
ticaret eşyası taşıyan yük hayvanı katarı,
kervan.

k. 178b/9

ķārvānbaşı: Kervanı yöneten,
sorumluluğunu taşıyan kimse.

k. 178b/9

ķaşd (*Ar.*): Amaç, istek, maksat.

ķ.+ ina 227b/8

ķaşd eyle-: Bir amaç güderek bir
işe girişmek, niyet etmek.

ķ. eylediler 178a/10, 220b/7

ķ. eyledi 232b/5, 235b/3

ķaşd it-: Bir amaç güderek bir işe
girişmek, niyet etmek.

ķ. itdiler 137a/9, 178b/1, 219b/5

ķ. iterdi 233b/5

ķaşd kıl-: Bir amaç güderek bir

işe girişmek, niyet etmek.

ķ. kıldılar 223a/7, 225a/4

ķ. kıldı 224a/7, 228a/10

ķatrān (*Ar.*): Organik maddelerden kuru
damıtma yoluyla elde edilen, sıvı yağ
kıvamında, kara renkte, ağır, is kokulu,
suda erimeyen bir madde.

ķ. 174b/9

ķaş: Gözlerin üzerinde kemerli birer
çizgi oluşturan kısa kıllar.

ķ.+ m 190a/12

ķat: 1. Nezd, yan, huzur, makam.

ķ.+ ıdı 236a/2

ķ.+ ina 140a/3, 142a/10, 154b/5,

184b/11, 187a/9, 187b/12,

188a/1, 191b/7, 193b/12, 200a/5,

206a/12, 206a/8, 206b/6, 207a/1,

207a/2, 207a/9, 208a/6, 208b/13,

211a/12, 219b/6, 223b/13,

223b/7, 236b/13, 239b/9

ķ.+ ında 154a/5, 155a/11,

161b/4, 195b/13, 196a/13,

196a/4, 196a/6, 196a/7, 196a/9,

196b/10, 196b/2, 196b/5

ķ.+ indadur 203a/9

ķ.+ ından 157a/11, 178a/2,
193a/6, 233a/6

ķ.+ ındaydı 139b/7

ķ.+ umda 139b/6, 142a/9

2. Kat, tabaka.

ķ.+ ı 170b/7

ķ.+ ında 170b/7,

ķ. 144b/1, 144b/4, 149b/8,
150a/13, 150a/3, 151a/3, 152b/3,
152b/4, 159b/12, 159b/13,
160a/1, 170b/6, 174a/10,
174a/11, 174a/12, 174a/13,
174b/1, 174b/10, 174b/2, 174b/4,
174b/5, 174b/6, 174b/7, 174b/8,
174b/9, 175a/5, 195b/13,
196a/11, 196a/12, 196a/3,
196a/6, 196a/8, 196b/10, 196b/4,
196b/5, 196b/9, 197a/1, 197b/11

ķatı: 1. Katı, sert, şiddetli.

ķ. 134a/7, 195a/6

2. Çok, fazla.

ķ. 239a/5

3. Hızlı.

ķ. 153b/5

ķatlan-: Dayanmak, tahammül etmek.

ķ.- amadılar 179b/10

ķatun: Kadın, hanım.

ķ. 174b/10

ķaviş-: bk. ķavuş- 1

ķ.- dı 216a/3, 229b/4

ķavl (Ar.): Kavl, söz, kelim.

ķ.+ i 212a/7

ķ.+ inde 174a/1

ķavm (Ar.): Aralarında töre, dil ve kültür ortaklığı bulunan, boy ve soy bakımından da birbirine bağılı insan topluluğı, budun.

ķ.+ ı 174a/5, 198b/11, 233a/12

ķ.+ ın 172b/9, 177a/8, 194b/7

ķ.+ ına 133b/2, 139b/2, 139b/8,
142b/6, 211b/12

ķ.+ ından 139b/9, 141a/4

ķ.+ muñ 170b/12

ķ.+ un 215a/9

ķ.+ uñdan 134a/11

ķavrul-: Çok şiddetli duyguların etkisiyle yanıp tutuşmak.

ķ.- ur 162b/8

ķavul (Ar.): bk. ķavl

ķ.+ da 180b/12, 197a/2, 212a/8
ķavum (Ar.): bk. ķavm
ķ.+ a 135b/9
ķ.+ ı 215a/7
ķ.+ lar 198b/10, 235b/8, 236a/11
ķ.+ ların 203a/12, 203a/13,
216b/5, 226b/5
ķ.+ larına 244a/7
ķ.+ larumuz 139b/4
ķ.+ laruñla 167a/8
ķ. 134a/6, 215a/9, 217b/11,
238b/12

ķavun: Kabakgillerden, sürüngen
gövdeli, iri meyveli bir bitki.

ķ. 155b/10, 166a/8

ķavuş-: 1. Varmak, ulaşmak, erişmek.

ķ.- dı 243b/9

2. Birleşmek.

ķ.- duğı 159b/10

ķay: Yağmur, sağanak, bora.

ķ. 142a/13

ķaya: Büyük ve sert taş kütlesi.

ķ.+ dan 141b/1

ķayğı: Üzüntü, endişe, tasa.

ķ.+ lar 180b/9

ķ.+ m 228b/12

ķayğı yi-: Kaygı duymak,
üzülmek.

ķ.+ sın yime 143b/7

ķ. 184b/8, 218a/11

ķayğılu: Kaygısı olan, endişeli,
üzüntülü.

ķ. 227a/8

ķayıtlı: Kaydı yapılmış, kayda
geçirilmiş olan.

ķayıtlı ol-: (?) Kaygısı olmak,
endişelenmek.

ķ. oldum 204b/9

ķayna-: Kaynamak, yerden fışkırmak.

ķ.- r 150a/11, 150a/6, 150b/9

ķayur-: Kaygılanmak, tasalanmak,
endişe etmek.

ķ.- dı 220a/7

ķ.- mağıl 144a/4, 229a/3

ķ.- mayam 226a/6

ķ.- mazın 226b/2

ķaz-: Herhangi bir araçla toprağı açmak,
oymak.

ķ.- dılar 241a/13

każā (Ar.): 1. Olacağı ezelden Allah tarafından takdir olunan şeyerin meydana gelmesi.

k.+ sına 178a/8

2. Umulmadık, hiç beklenmedik yer ve zamanda başa gelen kötü olay.

k. 180a/10, 204a/12

3. Zamanında kılınmayan namazın ve tutulmayan orucun şeriatın gerektirdiği kurallara uygun olarak sonradan kılınması ve tutulması.

k.+ ya 159b/2

kazan-: Elde etmek, sahip olmak, edinmek.

k.- duk 170a/10

k.- dun 157b/13

keçi: Geviş getirenlerden, eti, sütü, derisi ve kılı için yetiştirilen, memeli dişi hayvan.

k.+ ler 143a/13

kefāret (Ar.): İşlenmiş bir günah, suç veya kabahatin affı için şeriat hükmünce verilmesi veya yapılması gereken şey.

k.+ miş 195a/8

k.+ üm 206b/5

k. 206b/4

kefāret eyle-: Karşılık olmak, bedel olmak.

k. eylegil 193b/13

k. eyle 194a/7

kefen (Ar.): Ölünün gömülmeden önce sarıldığı beyaz bez, kefen bezi, yakasız gömlek, yakasız mintan.

k.+ lerin 218b/1, 218b/4

keklik: Sülüngillerden, güvercin büyüklüğünde, eti için avlanan, tüyü boz, ayakları ve gagası kırmızı renkte bir kuş.

k. 186b/13

kel (Ar.): Saçı dökülmüş olan (kimse).

k.+ di 213a/8

k.+ idi 234a/1

k. 234a/7, 234b/3

kelām (Ar.): Kelam, söz, ifade.

k.+ ı 210b/1

k.+ ın 210b/2

keleci: Söz, lakırdı, laf.

k. 149b/4, 152b/1, 153b/9, 200a/8

kelecileş-: Konuşmak, muhabbet etmek.

k.- düyümden 136a/5
k.- düyümsin 136a/7
kelici: bk. kelecî
k. 136a/7, 149b/7, 199a/13
kelici kııl-: Konuşmak, sohbet etmek.
k. kııldı 161a/4
k. kıılurdu 149b/6
kelīm (Ar.): Kendisine söz söyleyen, hitap edilen kimse. (Tur dağında Cenabıhakk'ın kendisine hitap etmiş olması sebebiyle Hz. Musa'ya lakap lmuştur)
k.+ i 145a/9
k.+ ü 144b/12
kelime (Ar.): Anlamalı ses veya ses birliği, söz, sözcük.
k.+ lerün 203b/7
kemiş-: Koymak, bırakmak, atmak.
k.- di 241b/11
kenār (Far.): Bir şeyin, bir yerin bitiş kısmı veya yakını, kıyı, yaka.
k.+ ina 179a/4
kendü: İyelik ekleri alarak kişilerin öz varlığını anlatmaya yarayan dönüşlülük zamiri, zat.

k.+ ler 241b/2
k.+ si 206b/4, 230b/11, 234a/3, 239b/4
k.+ yi 208b/2
k. 139a/4, 144b/3, 146b/2, 158a/1, 172b/7, 184a/2, 191a/13, 198b/13, 206a/4, 220a/10, 225a/3, 230a/1, 230a/3, 230b/10, 231a/12, 239b/1
kendü kendüz: Kendi kendisine.
k.+ in 157b/11
kendüz (<kendü öz): Kendisi.
k.+ üm 158a/9
k.+ ümde 158a/4, 158a/6
k.+ ümi 211a/4
k.+ üñi 158a/2
kepenek: Çobanların omuzlarına aldıkları dikişsiz, kolsuz, keçeden üstlük, aba.
k.+ in 141a/9, 141b/3
kerem (Ar.): Bağış olarak verme, iyilik, cömertlik, eli açıklık, lütuf.
k.+ i 172b/7

kerīm (Ar.): Allah'ın adlarından biri, inayet ve ihsan sahibi, muazzez ve mükerrerem olan Allah.

k. 150a/12

kerpüç: Duvar örmekte kullanılmak için kalıplara dökülüp güneşte kurutulmuş saman ve balçık karışımı ilkel tuğla.

k.+ i 214b/12, 214b/5, 221a/10, 221a/11

k.+ leri 215a/2

k.+ leriyle 214b/13

k.+ ün 221a/11

k. 242a/10

kervānsarāy (Far.): Ana yollarda kervanların konaklaması için yapılan büyük han.

k.+ ı 214a/1

k. 213b/6

kes-: Bıçak, makas vb. bir araçla bir şeyi ikiye ayırmak, parçalamak, doğramak.

k.- di 231b/13, 243b/8

k.- diler 181a/5, 200a/10, 241a/2

k.- düm 158a/5, 158a/7

k.- elüm 181a/3

k.- erler 162b/10

k.- erlerdi 200a/13

keşān keşān (Far.): Zorla, sürükleye sürükleye, çeke çeke götürerek.

k. 162b/9

key: 1. Çok, pek, gayet, pek çok.

k. 194a/9

2. İyi, iyice, hakkıyla.

k. 184a/5, 201b/4

3. Uygun, muvafık, münasip, lâıyk, doğru, yerinde.

k. 207a/11

key ol-: İyi olmak, iyileşmek.

k. oldı 206b/1, 206b/7, 237b/7

kez: Defa, kere.

k. 136b/5, 137b/4, 139b/13,

140b/10, 140b/11, 143b/12,

148a/12, 149b/9, 164b/4, 166b/4,

168a/10, 168a/12, 170b/13,

175b/6, 179b/10, 184b/3, 185a/5,

186a/10, 186a/9, 186b/12,

186b/13, 187a/1, 187a/13,

187a/2, 187a/3, 188b/5, 189b/3,

189b/5, 193a/1, 194a/5, 194a/6,

195b/4, 202a/9, 204b/6, 205a/11,

205a/12, 206a/1, 206a/2,

208a/11, 208b/11, 208b/6,
209a/4, 211b/7, 212b/7, 216a/4,
220a/9, 224a/6, 235b/9, 241a/7,
241a/8

kıble (Ar.): Bazı ibadetler yerine
getirilirken dönülen Kâbe'nin
bulunduğu yön.

ķ.+ den 155a/7, 155a/9, 218b/2

ķ.+ ye 154a/7

kığır-: Çağırarak, davet etmek,
seslenmek, haykırmak.

ķ.- dı 147a/3, 187b/11, 191b/8,

192a/7, 214a/7, 225a/4

ķ.- ın 236b/12

ķ.- sın 133b/4

ķ.- ur 198a/7

kığırt-: bk. kığırt-

ķ.- dı 217b/10

ķ.- dılar 163a/12

kığırt-: Tellal çağtırmak, nida ettirmek.

ķ.- up 180a/4

kıl: Bazı hayvanların derisinde, insan
vücudunun belli yerlerinde çıkan, üst
deri ürünü olan ipliksi uzantı.

ķ.+ dan 163a/7, 169a/11

kıl-: 1. Kılmak, etmek, eylemek,
yapmak.

ķ.- am 217b/8

ķ.- alum 218a/6

ķ.- ayım 209a/3

ķ.- ayın 241b/9

ķ.- dı 187b/10, 198a/10, 208a/11,
236a/1, 240a/13, 242a/1

ķ.- dılar 207a/7, 236b/1, 239b/10

ķ.- dıysa 244a/6

ķ.- duğumuz 160a/9

ķ.- duğun 136a/6

ķ.- duğları 135b/3

ķ.- dum 160a/5, 208b/10,
239b/11, 241b/9

ķ.- dun 201b/1, 217b/6

ķ.- dunısa 240a/5

ķ.- ısdur 240a/6, 240a/7

ķ.- madum 208b/3

ķ.- maz 209b/11

ķ.- san 221a/4

ķ.- up 222a/4

ķ.- ur 210a/5

ķ.- urdı 157a/9, 206b/5

ķ.- urken 193b/10	ziyāret ķ.- am 144b/10, 145b/4
ķ.- urlardı 235b/8	namāz ķ.- anlara 159b/1
ķ.- ursın 156a/5	zinā ķ.- anlara 152a/10
ķ.- ursuñ 159b/4	nidā ķ.- ar 182a/3
diri ķ.- a 173a/3	du‘ā ķ.- asın 148b/11
du‘ā ķ.- a 207a/6	helāk ķ.- asın 148b/12
görkülü ķ.- a 191a/10	diri ķ.- ayduķ 185a/7
ħarāb ķ.- a 234a/8	münācāt ķ.- ayım 226a/4, 231a/3
helāk ķ.- a 199a/4	secide ķ.- ayım 209a/5
nidā ķ.- a 172b/4	münācāt ķ.- ayım 226a/13
zelīl ķ.- a 218a/7	nikāħ ķ.- ayım 140b/1
ħarāb ķ.- acaķ 234b/6	ah ķ.- dı 184b/3
pāre ķ.- alum 214b/8	‘arza ķ.- dı 225a/7, 228b/6
savaş ķ.- alum 227b/9	āşıkāre ķ.- dı 232b/10
du‘ā ķ.- am 205b/4	cimā‘ ķ.- dı 207b/4
fidā ķ.- am 137a/10	diri ķ.- dı 214a/3
güç ķ.- am 219b/9	du‘ā ķ.- dı 185b/8, 199b/12,
ħarāb ķ.- am 237a/13	202a/8, 206b/8, 207a/10,
helāk ķ.- am 238a/7, 239a/3	213a/13, 214a/12, 224b/5,
‘imāret ķ.- am 240a/1	231a/5
ķurbān ķ.- am 230b/9, 231b/10,	eme ķ.- dı 183b/12
231b/8	emir ķ.- dı 177a/5
meşveret ķ.- am 230a/8	esīr ķ.- dı 235b/11
musallať ķ.- am 241b/4	farīza ķ.- dı 189b/6

feryāz kı.- dı 199b/8, 211b/5,
217b/5, 224a/3, 224a/5
hamle kı.- dı 243a/8
harām kı.- dı 152a/10, 220b/9
hüküm kı.- dı 193a/4
haber kı.- dı 227a/10
hacıl kı.- dı 195b/9
helāk kı.- dı 172b/10, 177a/8,
199a/4
‘ibādet kı.- dı 206a/5
ikrām kı.- dı 187a/9
‘imāret kı.- dı 228b/4
inkār kı.- dı 208b/3
kaşd kı.- dı 224a/7, 228a/10
kelici kı.- dı 161a/4
münācāt kı.- dı 149b/8
münādī kı.- dı 217b/11
namāz kı.- dı 202a/8, 213b/12,
222a/6, 227a/6, 228b/13,
230a/10, 232a/8
nidā kı.- dı 147b/11, 184a/8,
193b/4, 202b/4
pāre pāre kı.- dı 141b/8, 229b/3
ṭama‘ kı.- dı 233a/7

secide kı.- dı 209a/6
sefer kı.- dı 199a/11
selām kı.- dı 145a/6, 217a/8,
220b/13, 225b/12, 236a/8,
238b/12, 238b/2
şūret kı.- dı 189b/10
tesbīh kı.- dı 187a/3, 187a/4,
187a/5, 187a/6, 187a/8
vaḥiy kı.- dı 204a/8
yāz kı.- dı 211b/7
zārılık kı.- dı 238a/13
işhāşıl kı.- dılar 233a/8
kaşd kı.- dılar 223a/7, 225a/4
kurbān kı.- dılar 221a/5
mekir kı.- dılar 194b/7
muraşsa‘ kı.- dılar 221b/3
selām kı.- dılar 225b/12
teferrüc kı.- dılar 192a/7
ziyāret kı.- dılar 155b/6
eşer kı.- dımı 220b/2
pāre kı.- duķ 161b/13
fidā kı.- dum 164a/1
harām kı.- dum 172a/2, 221a/3

helāl k.- dum 172a/2, 230b/3,
231a/9
harç k.- dum 226b/6
helāk k.- dum 229a/13
kabūl k.- dum 183a/3, 183a/4
namāzin k.- dum 158a/11
tavāf k.- dum 155b/4, 156b/11
selām k.- dum 154a/13
şükürler k.- dum 154a/1
tevbe k.- dum 136b/8, 183a/3
yārī k.- dum 210b/13
ziyāret k.- dum 154b/5
hüküm k.- duñ 157b/12
musallaḥ k.- dun 136b/8
yazuḡ k.- dun 208b/4
zinā k.- dun 209a/1, 210a/1
cimāʿ k.- ğıl 207b/3
kabūl k.- ğıl 222a/9
kulluḡ k.- ğıl 193b/9
meded k.- ğıl 229a/2
münācāt k.- ğıl 134b/10
raḡmet k.- ğıl 217a/10
revā k.- ğıl 200b/5
rūzī k.- ğıl 204b/3

şabır k.- ğıl 178b/3
yārī k.- ğıl 210b/11
duʿā k.- ıcaḡ 207a/10
ʿimāret k.- ısar 240a/4
harāb k.- ısarın 234b/7
tavāf k.- ıyorurdum 211a/9
harāb k.- ma 238a/10
helāk k.- ma 238a/10
aşşı k.- madı 206b/5
kabūl k.- madı 207a/2
kabūl k.- madılar 192a/12,
240b/5
harāb k.- maḡ 216b/10
tamām k.- maḡa 221a/3
vesvese k.- maḡa 205a/2
ziyāret k.- maḡa 145a/7
kabūl k.- maḡ 204b/2
kulluḡ k.- maḡ 204a/12
rūzī k.- maḡ 204b/1
ṭāʿat k.- maḡ 204b/1
tavāf k.- maḡ 156b/10
ziyāret k.- maḡ 144a/12
ṭāʿatin k.- maḡıla 135a/10
secide k.- masun 194b/2

vesvese k. - maya 203b/4
namāz k. - mayalardı 188b/1
şabır k. - mayalardı 188b/4
ziyān k. - mayaydun 226b/3
helāk k. - mayuz 238b/3
kabūl k. - maz 216a/12
namāz k. - maz 198b/1
revā k. - maz 193b/2
helāk k. - mazdum 238b/13
tevbe k. - mazlarisa 190b/12
namāz k. - mazlarsa 159a/10
‘imāret k. - mazsın 240a/2
harāb k. - mazesiz 237a/13
tā‘at k. - mışca 191a/3
‘ibādet k. - mışdı 193b/3
muraşsa‘ k. - mışlarıdı 222a/2
muḥālifet k. - mışsın 225a/13
namāzın k. - sa 159a/2
tevbe k. - sa 147b/9, 195b/7
yazuk k. - sa 195b/6
zinā k. - sa 139b/1
tavāf k. - sam 156b/9
tamām k. - san 221a/4
tevbe k. - sın 207b/3

du‘ā k. - sun 206b/12
ihtiyār k. - sunlar 217b/1
cehdlik k. - un 170a/11
‘ibret k. - un 216a/6
tā‘at k. - un 238b/4
selām k. - un 225a/10
teferrüc k. - un 189b/12, 192a/10,
192a/5
tevbe k. - un 236a/11
şabır k. - up 185a/5
terāvīh k. - up 197a/13
‘azāb k. - ur 134a/7
helāk k. - ur 236a/10, 240b/4
‘ibādet k. - ur 205b/7, 226a/10
kabūl k. - ur 198a/6
namāz k. - ur 135b/7
nazar k. - ur 164b/12, 164b/4,
165a/2
nidā k. - ur 183a/1
rivāyet k. - ur 217a/2, 217a/3,
217a/4
selām k. - ur 219a/3
tesbīh k. - ur 166a/13, 171b/7
zinā k. - ur 148b/8

güç kı.- urdı 139b/10

hüküm kı.- urdı 157b/9

kelici kı.- urdı 149b/6

münâcât kı.- urdı 159a/13

namâz kı.- urdı 157a/10

rivâyet kı.- urdı 217a/5

ṭā'at kı.- urdı 204b/5

ʿibâdet kı.- urken 215a/7

namâz kı.- urken 175a/9

la'net kı.- urlar 159a/12

tesbîh kı.- urlar 159a/3, 159a/5,

159a/7, 159a/9

hamle kı.- urlardı 177a/11

ziyâret kı.- urlardı 224b/2

güç kı.- urmı 219b/7

namâz kı.- urmuş 157a/13

ʿamel kı.- urda 199a/8

güç kı.- ursın 219b/8

helâkmi kı.- ursın 238a/12

musallaṭmı kı.- ursın 238a/13

münâcât kı.- ursın 133b/5

ṭā'at kı.- ursın 206a/7

helâk kı.- urvan 227a/5, 240b/7

helâk kı.- 239a/1

meded kı.- 178b/1

şabır kı.- 178a/7

secide kı.- 209a/4, 209a/5

vîrân kı.- 238b/10

2. Kılmak, eda etmek (namaz).

kı.- dı 157b/5

kı.- mazlara 159b/3

kı.- mışlardı 158a/12

kı.- sa 158b/13, 159a/4, 159a/6,

159a/8

kı.- urlar 198a/2

3. Döndürmek, yöneltmek.

kı.- dı 211a/2

kılıç: Uzun, düz veya eğri, ucu sivri, bir veya her iki yüzü keskin, kın içinde bele takılan, çelikten silah.

kı.- 146a/7, 146b/8, 163a/5,

241b/6

kılıç çal-: Üzerine hücum edip kılıçla vurmak.

kı.- çaldı 243b/7

kılıçdan geçür-: Kimseyi bırakmadan hepsini kılıçla kesmek, öldürmek.

kı.+ dan geçürdiler 239a/13

ķ.+ dan 169a/11
ķılıķ ķart-/ķarıt-: Kılıķ ķekmek.
ķ. ķartup 215b/13
ķ. tarıtdı 231b/12
ķılıķlu: Kılıķ taşıyan, kılıķ kuşanmış, kılıķ takmış olan.
ķ. 226a/8
ķılın-: Edilmek, yapılmak.
‘afv ķ.- dı 218b/13
ķma-: 1. Ayıplamak, itab etmek, suçlandırmak, itham etmek.
ķ.- dum 211a/4
2. Cezalandırmak.
ķ.- mayam 198b/6
ķıpķızıl: Her yanı kıızıl, ķok kıızıl.
ķ. 186b/3, 219a/12
ķır-: 1. Öldürmek, yok etmek, imha etmek, tenkil etmek.
ķ.- dı 229b/13
ķ.- dılar 229a/10, 239b/3, 239a/7, 241a/2, 242a/6, 243b/11
ķ.- duķ 216b/7
ķ.- mayınca 228a/9
2. Yıkmak, parçalamak, yerle bir etmek.

ķ.- dılar 239a/12
ķ.- un 239a/11
ķırıl-: Helâk olmak, telef olmak, ölmek.
ķ.- dı 228a/5, 230b/1, 232b/6
ķ.- mış 243b/12
ķırķ: Otuz dokuzdan sonra gelen sayının adı.
ķ. 140a/10, 141b/6, 149a/1, 150a/5, 155a/4, 157b/4, 164b/1, 166a/3, 170b/7, 178b/9, 180a/8, 180b/11, 180b/5, 183a/12, 183b/1, 194b/11, 194b/9, 198a/13, 206a/1, 206a/2, 213b/9, 236a/2
ķırķ biñ: Otuz dokuz bin dokuz yüz doksan dokuzdan sonra gelen sayının adı.
ķ. 137b/3, 137b/5, 137b/6, 149b/9, 150b/6, 151a/12, 151a/13, 152b/11, 165a/13, 165a/4, 165a/6, 165a/7, 165a/8, 165a/9, 165b/11, 165b/13, 165b/2, 165b/4, 165b/5, 165b/9, 166a/1, 166b/10, 168a/10, 173b/12, 239b/3, 241a/4

kırk dört: Sırada kırk üçten sonra gelen sayının adı.

ķ. 177b/4

kırmızı: Al, kızıl renk.

ķ. 159b/13

kışāş (Ar.): Bir suçluyu, başkasına yaptığı kötülüğü kendisine aynı biçimde uygulayarak cezalandırma.

ķ. 208b/11

kısım (Ar.): Parçalara ayrılmış bir şeyin her bölümü, bölük, kesim.

ķ. 241b/6

kışsa (Ar.): Ders alınması gereken kısa hikâye.

ķ.+ şı 217a/1

kışsa-yı Berşīšā: Bersisa zahidin kıssası.

ķ.-yı Berşīšā 204b/3

kışsa-yı Hanzala: Hanzala aleyhisselamın kıssası.

ķ.-yı Hanzala 215a/6

kışsa-yı ‘İsā: İsa aleyhisselamın kıssası.

ķ.-yı ‘İsā 212b/2

kıyāmet (Ar.): Tek tanrılı dinlerin inanışına göre dünyanın sonu ve bütün ölülerin dirilerek mahşerde toplanacağı zaman, hesap günü, kıyamet günü, mahşer günü.

ķ.+ de 182a/13, 188b/12, 189a/1

ķ. 149a/13, 156a/9, 158a/1, 171a/13, 172a/11, 173b/1, 177a/2, 183b/3, 191b/3, 193a/12, 198b/1, 199a/2

kıyāmet kop-: Kıyamet kopmak.

ķ. kopa 149a/12

ķ. kopunca 183b/3

kıyı: Kenar, periferi.

ķ.+ na 134b/9, 206b/8

ķ.+ nda 146a/7, 189b/13, 233a/7

ķ.+ ndan 163b/5

ķ.+ sı 169a/11

ķ.+ sın 169a/13

ķ. 215a/2

kıymetlü: Değerli, kıymetli.

ķ. 146a/3, 179a/1, 179b/3

kız: Kız çocuğu.

ķ.+ dur 207a/2

ķ.+ ı 140a/4, 140b/9, 149a/10,
191b/1, 207a/1, 207a/5, 207b/10,
208b/5

ķ.+ ın 142a/6, 206b/10, 229b/9

ķ.+ ına 140b/9

ķ.+ ıyıla 239a/13

ķ.+ ları 140a/6

ķ.+ um 234b/8, 234b/9

ķ.+ umdan 140b/1

ķ.+ un 178a/13, 207a/12, 207a/8,
207a/9, 207b/1, 207b/11

ķ.+ uña 240a/5

ķ. 179b/2, 207b/2, 207b/4,
207b/6

ķız-: Isıtılan veya ısınan bir nesnenin
sıcaklığı çok artmak.

ķ.- mış 174b/4, 174b/5, 174b/6

ķızdur-: Isıtmak, hararetlendirmek.

ķ.- urlar 175b/7

ķızıl: Kırmızı, al.

ķ. 178b/3, 181a/4, 186b/4,
189b/8, 218b/7, 221b/13, 221b/4,
222a/3

ķızılca: Kızıla çalan, az kıvıl.

ķ. 186a/13, 186a/2, 186a/3,
186a/4, 186a/7, 186a/8

ķızlık: Kıtlık, kıt olma durumu, ihtiyaca
yetmeyecek kadar azlık, az ve zor
bulunma.

ķ.+ ı 218a/8

ķ. 166b/9, 217b/3, 218a/1

ķızlık ol-: Kıtlık olmak, yetersiz
olmak.

ķ. oldı 183a/5

ķi (*Far.*): Ki bağlacı.

ķ. 136b/12, 146b/3, 153b/1,
154b/6, 173b/9, 175a/2, 198b/6,
219b/5, 241a/11

ķici: Küçük, ufak.

ķ. 186a/4, 186a/5, 197a/7,
208a/4

ķilim (*Far.*): Aba, hırka.

ķ. 224a/10, 225b/10, 225b/5

ķilimlü: Abalı, hırkalı.

ķ. 226a/11

ķilse (*Rum.*): Hristiyanların ibadet
etmek için toplandıkları yer.

ķ.+ ye 233a/11

ķim: Ki (bağlaç).

k. 134a/10, 134b/8, 135a/11,
135a/7, 135b/2, 135b/7, 136a/1,
136b/11, 136b/5, 137a/11,
137a/13, 137a/4, 137a/6, 137a/9,
139a/13, 140b/13, 140b/6,
141a/1, 141b/12, 141b/13,
144a/13, 144b/11, 144b/9,
145b/12, 145b/13, 145b/4,
145b/9, 146b/13, 146b/5,
147b/11, 147b/8, 147b/9,
148b/10, 148b/7, 149b/13,
150a/2, 150b/11, 151a/4, 151a/8,
151b/11, 152a/13, 152a/8,
152b/13, 152b/3, 152b/5,
155b/10, 155b/12, 155b/2,
155b/9, 156b/12, 156b/2, 157a/4,
157b/3, 157b/9, 158b/1, 158b/10,
158b/11, 158b/13, 158b/3,
158b/5, 158b/7, 158b/9, 159a/2,
159a/4, 159a/6, 159a/8, 159b/8,
159b/9, 160a/11, 160a/2, 160a/4,
160a/8, 161a/6, 162a/9, 162b/13,
162b/5, 162b/6, 163a/4, 163a/5,
163b/7, 164a/5, 164a/9, 166b/3,
166b/5, 167a/1, 168a/5, 168b/8,
169a/8, 169a/9, 169b/11, 169b/3,
170a/5, 171a/3, 171b/1, 172a/11,
172b/12, 172b/7, 172b/9,
173b/11, 173b/13, 174b/4,
175a/4, 175a/6, 175b/2, 175b/4,
176b/4, 176b/6, 177a/1, 177a/7,
177b/6, 177b/8, 178a/9, 178b/10,
178b/3, 178b/8, 179a/11,
179a/12, 179a/5, 179a/7, 179a/8,
179a/9, 179b/3, 180a/11, 180a/4,
180a/6, 180a/7, 180a/9, 180b/3,
180b/5, 181b/6, 182a/5, 182a/7,
182b/1, 182b/10, 182b/2, 182b/3,
183a/11, 183b/11, 183b/4,
184a/2, 184a/4, 184a/8, 184b/1,
185a/13, 185a/9, 185b/2, 186a/1,
186a/11, 186a/12, 186a/5,
186b/10, 187a/7, 187b/8, 189a/7,
190a/1, 190a/10, 190a/11,
190a/12, 190a/2, 190a/3, 190a/4,
190a/5, 190a/6, 190a/7, 190a/8,
190a/9, 191a/12, 191a/9, 191b/4,
191b/5, 192b/10, 192b/11,

192b/12, 192b/13, 192b/8,
 192b/9, 193a/1, 193a/2, 193a/5,
 193a/9, 193b/11, 193b/4, 193b/6,
 194a/12, 194b/10, 194b/6,
 195b/3, 195b/5, 195b/9, 196b/8,
 197a/1, 197a/3, 197b/11,
 197b/12, 197b/2, 198a/3, 198b/9,
 199a/12, 199a/8, 199a/9, 200a/2,
 201a/1, 201a/13, 201a/7,
 201b/13, 202a/5, 202b/1,
 202b/11, 202b/13, 202b/6,
 203a/1, 203a/11, 203b/1,
 204a/10, 204a/11, 204b/10,
 205a/1, 205a/6, 205b/1, 205b/10,
 205b/12, 205b/3, 205b/9, 206a/1,
 206a/6, 206a/9, 206b/6, 207b/6,
 208a/1, 208a/9, 208b/5, 208b/9,
 209b/1, 209b/13, 209b/2, 209b/5,
 210a/13, 210a/8, 210b/3, 210b/4,
 211a/10, 211a/2, 211a/5, 211a/7,
 211b/1, 211b/11, 211b/5, 211b/6,
 212a/13, 212a/5, 212b/6,
 213a/10, 213a/5, 213b/3, 213b/9,
 214a/3, 214b/2, 215a/10,
 215a/11, 216a/3, 216a/4, 216b/1,
 216b/11, 216b/13, 216b/6,
 216b/9, 217a/2, 217a/5, 217a/6,
 217b/2, 217b/3, 218a/7, 218b/12,
 218b/13, 219a/6, 219b/10,
 219b/9, 220b/2, 221a/4, 221a/5,
 222b/12, 222b/7, 222b/9,
 223b/10, 224b/4, 224b/7,
 225a/10, 225a/5, 225b/1,
 226a/12, 226a/2, 227b/1, 228a/6,
 230a/12, 230a/7, 230b/3, 230b/7,
 231a/6, 231a/8, 232a/10, 233a/6,
 233b/5, 234a/12, 234a/5, 234b/3,
 234b/5, 235a/1, 235a/6, 235a/9,
 235b/1, 235b/4, 235b/5, 236a/3,
 236a/4, 236a/8, 236b/2, 237a/13,
 237a/2, 237b/1, 237b/5, 238a/5,
 238a/9, 238b/12, 238b/5, 238b/7,
 239a/2, 239a/3, 239a/4, 239a/8,
 239b/1, 239b/13, 240b/10,
 241b/1, 241b/13, 242a/4,
 242b/11, 242b/5, 242b/6, 243a/5,
 243b/1, 244a/7

2. Kim (soru zamiri, belirsiz zamir).

k.+ dūr 181b/6, 201a/5, 201a/6, 223b/8

k.+ sin 205a/2, 238a/3, 243b/7

k.+ ün 193a/9, 210b/5, 240a/2

k.+ üñ 141a/11

kimi: Birtakımı, bazısı, kimisi.

k.+ nde 166a/7, 166a/8

k. 166a/5, 166a/6, 177a/12, 177a/13, 197b/2, 197b/3, 197b/4, 197b/7, 197b/8, 197b/9, 221a/13

kimisi: Bazısı, birtakımı, kimi.

k. 225b/5, 225b/6

kimse: Herhangi bir kişi, kim olduğu bilinmeyen kişi.

k.+ nüñ 198b/5

k.+ ye 194b/6, 207b/12, 216a/6, 219a/10, 219b/9, 222b/9

k.+ yi 198b/5

k. 149a/2, 149a/4, 153b/10, 160b/4, 174a/8, 179a/13, 179a/8, 179b/6, 232b/5, 239b/2, 240b/1

kişi: İnsan, adam, kimse, şahıs, zat.

k.+ ler 177b/9

k.+ lerdür 212a/12

k.+ lerün 134a/13

k.+ miven 145a/10

k.+ nüñ 197b/4

k.+ si 230a/2

k.+ sin 145a/8, 241a/10

k.+ ven 241a/12

k.+ ye 139b/10, 139b/12

k.+ yi 139b/10, 139b/11, 148b/9, 206b/3, 224a/12

k.+ yle 177b/4

k. 133b/7, 139b/13, 140a/10, 140a/9, 156a/12, 178b/12, 178b/3, 182a/9, 198b/1, 199a/9, 201a/6, 205a/13, 205b/12, 205b/7, 206b/13, 212a/10, 213a/7, 214a/13, 215b/2, 218b/8, 223a/4, 224b/9, 226a/11, 232b/7, 237b/1, 239a/13, 240a/9, 240b/8

kitāb (Ar.): Ciltli ve ciltlessiz olarak bir araya getirilmiş, basılı veya yazılı kâğıt yaprakların bütünü.

k.+ lar 238a/11

ko-: 1. bk. koy-

ķ.- dı 134a/9, 177a/10, 207a/11,
214a/12, 229a/1

ķ.- dılar 155b/13, 207a/8,
221b/6, 223a/3, 224a/12, 233b/1,
239b/2

ķ.- dum 153b/9, 154a/9, 231a/10,
241a/8

ķ.- dun 137a/11, 137a/7

ķ.- ğıl 228a/11

ķ.- madı 139b/12,

ķ.- madılar 195b/2

ķ.- mış 184a/3

ķ.- mışdur 203b/8

ķ.- mışlar 216a/5

ķ.- n 207a/5

ķ.- rlar 164b/8, 165a/1, 165a/3

ķ. 139b/12, 140b/10

dike ķ.- dı 181a/7, 181b/1

göme ķ.- dı 207b/11, 208a/3,
211a/1

göme ķ.- ğıl 207b/7

asa ķ.- n 211b/13

sözın aşağa ķ.- madı 219b/4

2. Müsaade etmek, izin vermek,
serbest bırakmak, salıvermek.

ķ.- madı 134b/1, 164a/8, 206a/9

ķ.- mazdı 233b/6

3. Tayin etmek, görevlendirmek.

ķ.- dı 230a/3, 230b/10

ķoca: Yaşlı, ihtiyar.

ķ. 146a/4, 146b/7, 156a/12

ķoç: Damızlık erkek koyun.

ķ.+ lar 142b/12, 143a/4

ķ.+ larun 142b/13

ķ. 180a/11, 243a/10, 243a/8

ķoku: Nesnelerden yayılan küçücük
zerrelerin burun zarı üzerindeki özel
sinirlerde uyandırdığı duygu.

ķ.+ sı 184b/7

ķol: 1. İnsan vücudunda omuz başından
parmak uçlarına kadar uzanan bölüm.

ķ.+ ın 190a/7

2. Taraf, yan, cihet.

ķ.+ ında 139a/5, 139a/6, 139a/7

ķon-: Kısa bir süre için bir yere
yerleşmek, bir yeri yurt edinmek,
konaklamak.

ķ.- dı 225a/8, 228b/7, 235b/3

ķ.- dılar 179a/4, 225b/4

ķ.- du 240b/13

ķondur-: Kondurmak, yerleştirmek, oturtmak.

ķ.- dı 215b/11

ķonřı: Konutları yakın olan kimselerin birbirine göre aldıkları ad.

ķ.+ ların 199a/3

ķ. 180b/6

ķonřu: bk. ķonřı

ķ.+ larından 198b/3

ķ.+ na 180b/4

ķ.+ sı 180a/12

ķonukla-: Konuk olarak alıkoymak, misafir edip ağırlamak.

ķ.- ğıl 188a/2, 188a/4

ķop-: 1. Meydana çıkmak, zuhur etmek, neşet etmek, çıkmak.

ķ.- dı 244a/2

ķ.- salar 161b/1

ķıyāmet ķ.- a 149a/12

ķıyāmet ķ.- unca 183b/3

2. Harekete geçmek, fırlamak, kalkmak.

ķ.- dı 223b/2, 233a/1, 237b/13

ķopuz: Ozanların  aldığı telli Türk sazı.

ķ. 191a/1

ķopuzcı: Kopuz çalan kimse.

ķ.+ lar 190b/12

ķork-: Korku duymak,  rkmek, dehşete kapılmak.

ķ.- ar 141a/12

ķ.- aruz 156a/2

ķ.- arvan 176b/7

ķ.- dı 141b/12, 208a/2

ķ.- duğu uz 156a/6

ķ.- ğıl 175a/2

ķ.- ma 141b/13

ķ.- un 209b/5, 210a/8

ķ.- up 182b/1

ķ. 157b/1

ķorku: Bir tehlike veya tehlike düşüncesi karşısında duyulan kaygı, üzüntü.

ķ.+ sından 141a/2, 181b/7, 182b/9

ķorlan-: (?) Horlanmak, hor g r lmek, ayıplanmak.

ķ.- dum 209b/3

ķoruk-: bk. ķork-

ķ.- madı 141a/10

kov-: Varlığına son vermek, ortadan kaldırmak.

ķ.- dı 235a/11

ķova: Genellikle su ve sulu şeyler taşımaya, kuyudan veya denizden su çekmeye yarayan üstünden kulplu kap.

ķ.+ ya 177b/2

ķ.+ yı 177b/6

ķ. 177b/2, 177b/5

ķoy-: Bırakmak, terketmek, koymak.

ķ.- a 174b/3

ķ.- alar 174b/11, 212a/12

ķ.- am 233a/11

ķ.- dı 189b/11, 228b/4, 230b/5

ķ.- dılar 236b/2

ķ.- un 169a/5

ķ.- up kaçmayam 137a/10

ķ.- up 137a/6, 170b/1

aşa ķ.- alar 170b/1, 198b/9

ķ.- anlara 159b/2

ķ.- arlar 164b/11, 164b/6, 168b/2

aşa ķ.- avuz 236b/3

ķoyın: bk. ķoyun

ķ.+ ı 140a/5, 140b/12

ķ. 221a/5

ķoyun: Geviş getirenlerden, eti, sütü, yapağısı ve derisi için yetiştirilen evcil hayvan.

ķ.+ ı 141a/3, 141a/5

ķ.+ ıdur 143a/9

ķ.+ ın 163a/3

ķ.+ lar 141a/7, 142b/13, 143a/12, 143a/5

ķ.+ ları 141b/10, 142a/11

ķ.+ larumuz 134a/4

ķ.+ larun 219a/11

ķ.+ umuzı 140a/9

ķ. 142a/2, 150a/9, 163a/2, 198b/9, 219a/7, 220a/4, 220a/9

ķöpüy (<ķöpük): Hayvanların, bazı kez de insanların ağzında görülen salyamsı kabarcıklar.

ķ.+ in 141b/6

ķösül-: Uzanmak, ayağını uzatmak.

ķ.- üp 203a/2

ķošķ (Far.): Bahçe içinde yapılmış süslü ev, kasır.

ķ.+ de 146a/4, 146a/5

ķ.+ e 144b/4, 145b/1, 152b/13

k.+ i 223a/3, 224b/11, 225b/1,
225b/2, 226a/1, 228b/8, 230a/5,
230b/12, 232a/5
k.+ ler 197b/2

k.+ lerin 149a/7

k.+ ün 146a/6, 224b/12

k.+ üñ 145b/1, 146a/12, 153a/7

k. 145a/2, 146a/11, 146a/2

köşük (Far.): bk. köşk

k.+ de 148a/6

k.+ ler 148a/5, 197b/2, 197b/4

k.+ lerdür 166a/4

k.+ leri 198a/4

k.+ ün 144b/4

köy (Far.): Yönetim durumu, toplumsal ve ekonomik özellikleri veya nüfus yoğunluğu yönünden şehirden ayırt edilen, genellikle tarımsal alanda çalışılan, konutları ve öteki yapıları bu hayata uygun yerleşim birimi.

k.+ e 212b/11, 213b/5, 234a/9,
242b/1

k. 233a/6

kubbe (Ar.): Yarım küre biçiminde olan ve yapıyı örten dam, kümbet.

k.+ nüñ 134a/1, 159b/9

k.+ ye 134b/2

k.+ yi 134a/2

k. 133b/10

kucak: 1. Açık kollarla göğüs arasındaki bölüm, aguş.

k.+ ındayiken 164a/8

2. Açık kollarla göğüs arasına sığabilen miktarda olan.

k.+ ıdı 221b/2

kuç-: Kucaklamak, kucaklaşmak, sarılmak.

k.- dı 178a/11, 178a/3, 185b/5

k.- up 178b/7

kudret (Ar.): Güç, erk, iktidar, kuvvet.

k.+ idür 213b/4, 214b/3

k.+ iyile 163b/10, 174a/6,
199b/13, 213a/11, 213a/5,

213b/13, 222a/8, 243b/13

k. 134b/12, 148b/1, 152b/6

kul: 1. Allah tarafından yaratılmış olan insan, abd.

k.+ a 243b/6

k.+ dan 177a/3

k.+ ı 178b/12

ķ.+ lar 160b/12, 239b/6

ķ.+ ları 240b/7

ķ.+ larıdur 240b/9

ķ.+ larına 144a/7

ķ.+ larum 144a/7, 168a/3, 169a/5

ķ.+ larumı 148b/12

ķ.+ larun 217b/6, 218a/12,
240b/9

ķ.+ larunı 238a/10

ķ.+ u 182a/8

ķ.+ um 183a/4, 220b/10

ķ.+ un 188a/3

ķ.+ undur 188a/4

ķ. 168a/13, 168a/5, 181b/7,
183a/2, 185b/2, 239a/4, 243b/5,
243b/6

2. Başka ölkelerden esir olarak
alınan köle veya cariye.

ķ.+ lar 179a/5

ķ.+ udum 231b/8

ķ.+ umuzdur 177b/10

ķ. 179a/12, 179a/13

ķulak: Başın her iki yanında bulunan
işitme organı.

ķ.+ ın 190b/4

ķ.+ ma 164b/11

ķ.+ lar 164b/11

ķulak ur-: Kulak vermek,
dinlemek.

ķ. urup 161a/2

ķulhü vallāhu eḥad: İhlas suresi.

ķ. 168a/13, 172a/9

ķullık: bk. ķulluk

ķullık it-: Hizmet etmek.

ķ. itersen 140b/2

ķulluk: Kul olma durumu, kölelik,
hizmetçilik.

ķ.+ dur 201b/8

ķ.+ um 206a/11, 206a/7

ķ. 201b/5

ķulluk eyle-: Hizmet etmek.

ķ. eyledi 142a/7

ķ. eyle 140a/13

ķulluk it-: Allah'a karşı yükümlü
olduğu görevlerini, ibadetini
yerine getirmek.

ķ. iter 205b/12

ķulluk kıl-: Allah'a karşı
yükümlü olduğu görevlerini,
ibadetini yerine getirmek.

ķ. ķılķıl 193b/9

ķ. ķılmak 204a/12

ķum: Silisli k  tlelerin, kayaların, doğal etkenlerle parçalanarak ufalanmasından oluşan, deniz kıyısı, dere yatağı vb. yerlerde çok bulunan, ufak, sert tanecikler.

ķ.+ a 211a/1

ķur-: Oluşturmak, meydana getirmek.

bağdaş ķ.- dı 241b/12

ķurb  n (Ar.): Dinin buyruğunu veya bir adağı yerine getirmek için kesilen hayvan.

ķ.+ ı 219a/10

ķ.+ ları 221a/6

ķ. 219a/6, 222a/4

ķurb  n eyle-: Kurban etmek, kurban niyetiyle kesmek.

ķ. eylediler 219a/7

ķ. eylegil 221a/4

ķurb  n ķıl-: Kurban etmek, kurban niyetiyle kesmek.

ķ. ķılam 230b/9, 231b/10, 231b/8

ķ. ķıldılar 221a/5

ķurbet (Ar.): Yakınlık, Allah’a yakınlık.

ķ. 167b/2

ķurd: bk. ķurt

ķ.+ a 163a/3, 243a/8

ķ.+ ı 176b/7

ķ. 176b/7, 176b/9

ķurı-: bk. ķuru-

ķ.- ya 237b/9

ķurřun: Yumuşak ve b  k  lgen, mavimsiz esmer renkte bir element.

ķ. 174b/5

ķurt: K  pekgillerden, postu gri sarı renkli, yırtıcı, etil memeli hayvan.

ķ. 184b/6, 243a/10, 243a/7, 243a/9

ķurt d  ş-: Kurtlanmak.

ķ. d  şdi 198b/10

ķurtar-: Kurtulmasını sağlamak.

ķ.- a 208b/6

ķ.- ayın 209a/2

ķ.- dum 229a/13, 229a/3, 230a/12, 230b/2

ķurtul-: Tehlikeli veya k  t   bir durumu atlatmak.

ķ.- avuz 218a/10

ķ.- dı 211a/8

ķ.- dumı 240a/8

ķ.- maĝa 217b/13

ķ.- maķ 167a/9

ķ.- mayalar 182b/9

ķ.- san 171a/10

ķ.- sun 175a/2

ķ. 168a/12, 168a/7, 168a/9,

175a/7, 186a/11, 186a/13,

186a/2, 186a/3, 186a/5, 186a/6,

186a/7, 186a/8, 186a/9, 186b/1,

186b/8, 196a/7

ķuru: 1. Suyu, nemi olmayan, yaŗ ve nemli karŗıtı.

ķ.+ yıdı 176b/12

ķ. 242a/11

2. Yaĝıŗ almayan veya üzerinde bitki olmayan kuru yer.

ķ. 214a/5

ķuŗat-: evresini sarmak, çevrelemek, çevirmek, abluka etmek.

ķ.- up durur 165a/12

ķ.- up yatur 165b/7

ķuŗcıĝaz: Küçük kuŗ.

ķ. 186a/2, 186a/3

ķuŗluk: Günün sabahla ĝle arasındaki bölümü, kuŗluk vakti.

ķ. 149a/11

ķutlu: Uĝurlu, hayırlı, mübarek.

ķ. 203b/6

ķuvvet (Ar.): Fiziksel güç, takat, kudret.

ķ. 160b/1, 160b/5

ķuvvetl: Saĝlam, dayanıklı olan, güçlü.

ķ. 140a/11

ķuyı: bk. ķuyu

ķ.+ ya 177a/4, 177a/9

ķuyķa: Kafa derisi.

ķ.+ sın 141b/8

ķuru-: Bitki, suyu çekilip cansız duruma gelmek.

ķ.- mıŗ 238a/9

ķuŗr (Ar.): Kasırlar, kŗkler.

ķ.+ lar 144a/5

ķuŗ: Yumurtlayan omurgalılarından, akciĝerli, sıcakkanlı, vücudu tüylerle örtülü, gagalı, iki ayaklı, iki kanatlı uçucu hayvanların ortak adı.

ķ.+ lar 138b/9, 146b/12, 147b/7,

152b/11

ķ.+ ları 168b/2

ķuyu: Su katmanına varıncaya kadar derinliğine kazılan, genellikle silindir biçiminde, çevresine duvar örölen, suyundan yararlanılan çukur.

ķ.+ da 177b/1

ķ.+ daiken 177b/8

ķ.+ ya 177b/2, 177b/5, 177b/6

ķ. 176b/10, 177a/6

kükre-: Kükremek, coşmak, kaynamak.

k.- di 150b/5

köl: Yanan şeylerden artakalan toz madde.

köl eyle-: Yakmak, küle çevirmek.

k. eyledi 134b/1, 232a/13

künde: Suçluların ayağına bağlanan demir halka, köstek.

k. 174b/8

küngüre (*Far.*): Kubbe.

k. 221b/6

kürsī (*Ar.*): Kürsü, taht.

k. 134b/11, 134b/8, 134b/9, 138b/13, 146a/12, 146b/1, 148a/1

k.+ nün 242b/6

kürsi (*Ar.*): bk. kürsī

k.+ den 146a/13, 02b/3

k.+ sidür 242b/4

k.+ sin 242b/3

k.+ ye 146a/13, 235a/13, 242b/5

k.+ yi 242b/8

k. 136a/12, 146a/3, 146a/4, 146a/5, 146a/6, 153b/12, 189a/6, 216a/1

L

lā-cerem (*Ar.*): Şüphesiz, elbette, mutlaka.

l. 235b/8

lā ilāhe illā'llāh (*Ar.*): “Allah’tan başka ilah yoktur” anlamında Arapça ifade.

l. 185b/10, 203a/7, 203b/2

lā ilāhe illā'llāh Muħammedü'r-resūlu'llāhi (*Ar.*): “Allah’tan başka ilah yoktur ve Muhammed onun elçisidir” anlamında Arapça ifade, kelime-i şahadet.

l.+ i 172a/10

la‘īn (Ar.): Lanetlenmiş, melun, kovulmuş.

l. 163a/7, 205b/13

la‘īn-i Deccāl: Deccal laini, lanetlenmiş Deccal.

l.-i Deccāl 162a/11

Fir‘avn-ı l. 139b/7

iblis-i l. 204b/6, 222b/13

şeytân-ı l. 208a/10

lā-mekān (Ar.): Belli bir yeri olmayan, mekânsız.

l.+ dan 153a/13

la‘net (Ar.): Tanrı’nın sevgi ve ilgisinden yoksun olma, beddua, ilenç.

l. 159b/2

la‘net kıl-: Lanet etmek, rahmetinden kovmak.

l. kılurlar 159a/12

laṭīf (Ar.): Yumuşak, hoş, ince bir güzelliği olan.

l. 199b/3

levh (Ar.): Üzerine yazı yazılabilecek ve resim yapılabilecek yassı düz nesne veya yüzey.

l.+ e 167a/2, 186b/9

l. 138b/12, 150b/13

luṭf (Ar.): Önem verilen, sayılan birinden gelen iyilik, yardım, ihsan.

l.+ ı 172b/7

M

ma: Nah, işte, al.

m. 154b/12

ma‘āza’llāh (Ar.): Allah saklasın, Allah esirgesin, Allah göstermesin.

m. 219b/9

ma‘den (Ar.): Maden, kaynak, ocak.

m.+ idür 203b/10, 203b/8

mağara (Ar.): Bir yamaca veya kaya içine doğru uzanan, barınak olarak kullanılabilen yer kovuğu, in.

m.+ ya 137a/4

mağrib (Ar.): Güneşin battığı yer veya güneşin battığı yön, taraf, batı, garp.

m.+ de 201b/9

m.+ e 162b/13

maḥalle (Ar.): Bir şehrin bir kasabanın, büyükçe bir köyün bölündüğü parçalardan her biri.

m. 198b/11

maḥlūk (Ar.): Yaratılmış şey, insan, hayvan, yaratık.

m.+ ları 150a/8

maḥlūk (Ar.): bk. maḥlūk

m.+ lar 187a/7

m.+ lara 172a/12

maḥlūk (Ar.): bk. maḥlūk

m.+ lar 165b/3, 173b/11

m.+ ları 158a/10

m. 165b/2

maḥlūkāt (Ar.): Yaratılmış olan şeyler, bütün yaratıklar, mahlûklar.

m. 174a/6

maḥrûm (Ar.): İyi ve güzel bir şeyden hissesi, payı olmayan, yoksun olan, istediğini elde edemeyen, nasipsiz.

maḥrûm kal-: Bir şeyden nasibini alamamak, istediğini elde edememek.

m. kaldı 138b/7

maḳām (Ar.): Mevki, kat, yer.

m.+ a 159b/10, 175a/9

m.+ ı 160a/4

m.+ ıdur 175a/4

m.+ ına 147a/1, 201a/2

m. 160a/9

maḳbûl (Ar.): Kabul edilmiş, beğenilmiş.

m. 167a/6

maḳşûre (Ar.): Camilerde, parmaklıklarla çevrilmiş yer.

m.+ ye 225b/9

māl (Ar.): Bir kimsenin, bir tüzel kişinin mülkiyeti altında bulunan, taşınır veya taşınmaz varlıkların bütünü.

m.+ ı 220a/13, 226a/2, 228b/2, 228b/3

m.+ ın 203a/13, 228b/9, 235a/4, 235a/7, 244a/4

m.+ ınca 180a/8

m.+ lar 223a/12

m.+ ları 220b/3, 229b/4, 232a/5, 232b/1

m.+ ların 200a/1, 230a/6, 230b/13, 230b/3, 230b/4

m.+ um 200a/6

m.+ un 180a/1, 180a/9

m.+ unda 225b/3

m. 180a/9, 185b/9, 226b/6,
227b/8, 242b/1

ma'lūm (Ar.): Herkes tarafından bilinen,
öğrenilmiş olan şey.

ma'lūm ol-: Bilinmek.

m. oldı 227b/12

ma'mūr (Ar.): Gelişip güzelleşmiş,
bayındır duruma gelmiş, şenlikli.

ma'mūr ol-: Gelişmek, bayındır
olmak.

m. oldı 232b/2

ma'nī (Ar.): Mana, anlam.

m.+ si 135a/7

ma'rifet (Ar.): Marifet, bilme, biliş.

m.+ i 203b/7

m. 165a/4, 181b/8, 182b/13,
195b/8

maşrık (Ar.): Güneşin doğduğu yer veya
yön, gün doğusu, doğu, şark.

m.+ da 201b/10

m.+ dan 162b/13

maymūn (Ar.): Dört ayaklı, iki ayağı
üzerinde de yürüyebilen, ormanda toplu
olarak yaşayan, kuyruklu hayvan.

m. 191a/6

mazlūm (Ar.): Zulüm görmüş, kendisine
zulmedilmiş, haksızlığa uğramış.

m.+ lar 155a/2, 173b/5

m. 172b/12

ma'zūr (Ar.): Mazereti olan, özrü
bulunan, özürlü.

ma'zūr dut-: Affetmek,
bağışlamak.

m. dutğıl 154a/1, 186a/12

mecmū' (Ar.): Bir araya getirilmiş,
toplanmış, bütün, hep.

m.+ ı 216b/5

m.+ ın 239b/2

m. 243b/10

meded (Ar.): Yardım, imdat, nusret.

meded eyle-: Yardım etmek.

m. eylediler 145a/1

meded kıl-: Yardım etmek.

m. kılğıl 229a/2

m. kıl 178b/1

medrese (Ar.): İslam ülkelerinde,
genellikle İslam dini kurallarına uygun
bilimlerin okutulduğu yer.

m.+ den 199a/12

m. 139a/7, 139a/8, 200a/7

mefācā (Ar.): Ansızın gelme, erişme, aniden olma.

m. 215b/3, 217b/4, 218a/3, 230a/13

meger (Far.): Bilinmeyen, farkında olunmayan bir durum için kullanılan bir söz, meğerse, oysa, oysaki.

m. 134a/5, 153b/9

mekir (Ar.): bk. mekr

m. kıldılar 194b/7

mekr (Ar.): Hile, düzen, aldatma.

m.+ ine 178a/5, 180a/7

melek (Ar.): Tanrı ile insan arasında aracılık yaptığına ve nurdan olduğuna inanılan manevi varlık, ferişte.

melekü'l-mevt (Ar.): “Ölüm meleği” eceli gelenlerin ruhlarını kabzetmekle görevli olan melek, Azrâil.

m. 216a/2

melik (Ar.): Padişah, hükümdar, hakan.

m.+ e 215b/8, 226b/1

m.+ i 179a/13, 181a/6, 225a/1, 225a/6, 226b/4, 227a/3, 227b/1, 228a/12, 228b/5, 229b/11,

229b/9, 232a/3, 232b/13, 235a/5, 235a/9, 240b/13, 240b/8, 241a/1
m.+ ine 181a/4, 225a/10, 228a/4, 240a/10

m.+ inün 228b/9

m.+ iydi 224b/10

m.+ leri 215b/6, 223a/10

m.+ lerine 226a/6

m. 178b/10, 177b/13, 179a/11, 179a/4180a/1, 180a/8, 184a/12, 215b/9, 222b/9, 223a/6, 226b/10, 226b/2, 228a/5, 231a/11, 233a/5, 240a/5

melül (Ar.): Boynu bükük, üzgün, mahzun.

m. 156a/3

mel'ün (Ar.): Tanrı tarafından lanetlenmiş olan, lanetli.

m.+ uñ 207b/9

m. 204b/11, 213b/2, 239b/11, 241b/4, 242a/2, 242a/8

merdāne (Far.): Mert bir insana yakışır tarzda, mertçe, yiğitçe.

m. 237a/4

merhamet (Ar.): Bir kimsenin veya bir başka canlının karşılaştığı kötü durumdan dolayı duyulan üzüntü, acıma.

m. 239a/4

mermer (Ar.): Renkli, damarlı ve beyaz çeşitleri olan, perdah ve cilâya elverişli, billûrlaşmış bir çeşit kireç taşı.

m. 216a/5

mescid (Ar.): Genellikle minaresiz, minbersiz küçük cami.

m.+ e 219a/13, 221b/9, 225b/7, 239a/11

m.+ i 219b/10, 220b/10, 221a/4, 222a/9, 222b/2, 225b/4, 225b/7, 242a/8

m.+ inden 210a/10

m.+ inün 235b/10

m.+ ün 221b/5, 222a/12

m. 219a/4, 219b/11, 219b/3, 220b/13, 221a/3, 221a/7, 221a/8, 222a/5, 222b/2, 237b/5, 238a/12, 238a/8

M. 224b/13, 225b/1

meşel (Ar.): Örnek, benzer, misal.

m.+ i 209b/1

meşâyih (Ar.): Şeyhler.

m.+ lar 155a/9, 156a/1

m. 155a/5, 155b/6

meşğül (Ar.): Bir şeyle uğraşan, bir iş yapmakta olan.

meşğül ol-: Uğraşmak, oyalanmak.

m. oldılar 218b/5, 223a/9, 224a/12

m. oldı 175a/9, 194a/13, 205a/11, 205b/6

m. olmuş 205a/13, 225b/10

m. olurun 223b/6

meşveret (Ar.): Bir konu hakkında birinin düşüncesini sorma, danışma.

meşveret kıl-: Fikir alış verişinde bulunmak, danışmak.

m. kılam 230a/8

metā' (Ar.): Satılacak, kazanç sağlanacak mal, ticaret malı.

m.+ ından 154b/8

meydān (Ar.): Üzerinde binâ vb. şeyler bulunmayan düz, açık ve geniş yer, açıklık, alan, saha.

m.+ a 200a/10, 200b/5

m.+ da 200a/11

meyer (Far.): bk. meger

m. 184b/6, 184b/8, 193b/1,
197a/12, 206b/6

meyl (Ar.): Bir kimse veya şeye diğerlerinden fazla eğilim, sevgi, istek ve ilgi gösterme, temayül.

m.+ i 203a/12

mıh (Far.): Çivi.

m.+ ların 222a/3

mihrāb (Ar.): Cami, mescit vb. yerlerde Kabe yönünü gösteren, duvarda bulunan ve imama ayrılmış olan oyuk veya girintili yer.

m. 225b/10, 226a/10, 229a/1

milik (Ar.): bk. milk

m. 172b/5, 222b/10

milk (Ar.): Mal mülk.

m.+ ine 226b/3

m.+ üm 222b/10

milket (Ar.): Mülk kelimesinin nazımda kullanılan eski şekilleri.

m. 167b/4

minber (Ar.): Camilerde hutbe okunan merdivenli, yüksekçe yer.

m.+ e 157b/7

mine'sşeytāni'rracīm (Ar.): “Taşlanmış ve kovulmuş şeytanın şerrinden Allah’a sığınırım” anlamına gelen besmelenin bir bölümü.

m. 162b/9

mi'rāc (Ar.): İslam inancına göre Hz. Muhammed'in, Cenabıhakk'ın daveti üzerine yedi kat semayı aşıp Allah'ın huzuruna yükselerek O'nunla görüşmesi mucizesi.

m.+ a 147a/3, 149b/2, 175a/3,
195b/12

m.+ da 161b/3

m.+ dan 161b/5

m.+ ı 149b/1

m. 161a/6

mīrās (Ar.): Birine, ölen bir yakınından kalan mal mülk, para veya servet.

m. 220b/8

miskīn (Ar.): Aciz, zavallı.

m. 205b/10, 206a/2

mu'allak (Ar.): Bir yere asılı veya bağlı olmadan boşlukta, havada duran.

m.+ da 186a/9

mu‘azzam (Ar.): Çok büyük, çok iri, koskoca, koskocaman.

m. 238b/7

mud: Yaklaşık iki avuç dolusu tahılı içine alan ölçek.

m. 163a/8

muğaylān ağacı: (Ar.): Çölde yetişen bir cins dikenli çalı, deve diken.

m. + na163b/2

muhtāc (Ar.): Bir şeye veya kimseye ihtiyacı olan, ihtiyaç duyan.

m. 156b/10

muḥub (Ar.): Sevgi duyan, sevgi besleyen, seven kimse.

m.+ larun 135a/7

muḥālifet (Ar.): Karşı olma, karşı çıkma, aksini savunma.

muḥālifet it-: Karşı çıkmak, karşı koymak, aksini savunmak.

m. itdiler 134a/12

muḥālifet kıl-: Karşı çıkmak, karşı koymak, aksini savunmak.

m. kılmışsın 225a/13

muraşşa‘ (Ar.): İnci, elmas, yakut vb. kıymetli taşlarla süslenmiş, mücevherle bezenmiş.

muraşşa‘ kıl-: Süslemek, bezemek.

m. kıldılar 221b/3

m. kılmışlarıdı 222a/2

musallaṭ (Ar.): Bir kimsenin sıkıntı verecek, bıktırarak şekilde üzerine düşen.

musallaṭ kıl-: Musallat etmek, birini, başkasının başına bela etmek.

m. kılam 241b/4

m. kıldun 136b/8

m.+ mı kılırsın 238a/13

muşannif (Ar.): Kitap yazan, düzenleyen, müellif.

m. 157a/8, 158a/11, 190b/12

muşhaf (Ar.): Kur’an-ı Kerim.

m. 201b/6

muṭī‘ (Ar.): Uyan, itaat eden, boyun eğen, tâbi olan kimse.

m.+ ler 138b/11

muṭī‘ ol-: Tâbi olmak, itaat etmek.

m. olmadılar 215a/8

muştula-: Sevinilecek bir iş, olay vb.nin olduğunu birine haber vermek, müjdelemek.

m.- yu 185b/1

muştuluk: Müjde, beşaret, müjdelik.

m. 185b/10

mübârek (Ar.): 1. Çok saygı değer, hürmete lââyık, muhterem.

m. 183a/11, 213a/1, 213a/8

2. Hayırlı, uğurlu, kutlu, mukaddes.

m. 203b/6

mücavir (Ar.): Mabet veya tekke yakınlarına çekilip oturan.

m.+ sin 154b/6

mühlet (Ar.): Bir işin yapılması veya bir borcun ödenmesi için verilen belirli süre, vade, mehil.

mühlet vir-: Bir iş için belli bir süre tanımak.

m. vir 232a/7

mülk (Ar.): Dükkân, ev, arsa vb. taşınmaz mal.

m.+ önce 143b/13

m. 160b/6

mülük (Ar.): bk. mülk

m.+ leri 168b/4

mü'min (Ar.): Allah'ın varlığına, birliğine, Hz. Muhammed'in O'nun kulu ve peygamberi olduğuna ve İslâmiyet'in diğer iman esaslarına inanan, iman sahibi kimse, müslüman.

m.+ ler 138b/13, 139a/1, 146b/10, 149a/13, 162a/13, 163a/2, 164a/9, 169a/12, 169b/12, 170a/5, 170a/9, 174b/3, 183b/1, 193a/13, 195b/5, 197a/13, 201b/3, 202b/6

m.+ lerün 183b/5

m.+ ün 162b/1

m. 139a/5, 139a/6, 149a/10, 149a/12, 149a/5, 162b/8, 170a/3, 195b/6, 201b/11, 202a/2

mü'mine (Ar.): İman etmiş, İslam dinine inanmış, Müslüman kadın, kız.

m. 170a/3

münâcât (Ar.): Allah'a yalvarıp yakarma, dua ve niyazda bulunma.

m.+ a 133b/4

m. 149a/1

münâcât eyle-: Dua etmek, yalvarmak.

m. eyledi 149a/1, 149a/3, 149b/4, 152b/1, 152b/2

münâcât kııl-: Dua etmek, yalvarmak.

m. kılayım 226a/4, 231a/3

m. kılayın 226a/13

m. kıldı 149b/8

m. kılgıl 134b/10

m. kılurdı 159a/13

m. kılursın 133b/5

münâdî (Ar.): Bir haberi yüksek sesle duyuran, ilan eden kimse, tellal.

münâdî kııl-: Çağırarak, duyurmak.

m. kıldı 217b/11

münâfık (Ar.): Allah'a, Peygamber'e ve diğer iman esaslarına inanmadığı hâlde inanmış gibi görünen ve öyle davranan.

m. 170a/4

münâfıka (Ar.): Allah'a, Peygamber'e ve diğer iman esaslarına inanmadığı hâlde inanmış gibi görünen ve öyle davranan kadın.

m. 170a/5

münâre (Ar.): Müezzinlerin ezan okuması ve okunan ezanın çevreden rahatça duyulabilmesi için câmilerle birlikte yapılan bir, iki veya üç şerefeli, zarif yapılı, yüksek kulelerden her biri.

m.+ nûn 147a/9

m. 147a/9

müneccim (Ar.): Yıldızların durum ve hareketlerinden geleceğe ait hükümler çıkaran kimse, astrolog.

m.+ ler 243a/5

münevver (Ar.): Aydınlatılmış, aydınlık, ışıkl, nurlu.

m. 168b/5

münevver ol-: Aydınlanmak.

m. olasıdur 162a/11

m. oldı 179a/3

m. olsun 162a/5, 162a/6

mürîd (Ar.): Bir tarikat şeyhine bağlanarak ondan tasavvufun yollarını öğrenen, onun doğrultusunda ilerleyen kimse.

m.+ iyile 155a/8

mürsel (Ar.): Peygamber, nebi, resul.

m.+ ler 146b/11

m. 232a/11, 236a/4, 242a/6

mürüvvet (Ar.): Mertlik, yiğitlik, insanlık.

m.+ ündür 140b/2

müslimān (Ar.): İslam dininden olan kimse, müslim, Muhammedî.

m.+ ıdı 232b/9

m.+ lar 239a/12

m.+ larun 168b/6

m. 177a/2

müslimān ol-: Müslüman olmak, İslam dinini benimsemek.

m. oldılar 224a/9

m. olup 231b/13

müslimānlık: İslam dini, İslamiyet.

m. 162a/11

mütehayyir (Ar.): Şaşırmış, şaşırmış, hayrete düşmüş.

mütehayyir kal-: Şaşırp kalmak, şaşırmak.

m. kaldı 238a/9

mütehayyir ol-: Şaşırmak, hayrete düşmek.

m. oldu 207a/9

m. 183a/12

müzd (Ar.): Mükâfat, ecir, sevap.

m.+ in 159a/1, 159a/3, 159a/5, 159a/9, 168b/1

müzid (Ar.): bk. müzd

m. 191a/2, 191a/3, 191a/4

N

nā-gāh (Far.): Ansızın, birdenbire.

n. 201a/4, 216a/2, 218b/7, 219a/8

naķıl (Ar.): Bir yerden başka bir yere götürme, taşıma, aktarma, geçirme.

naķıl eyle-: Ölmek, bu dünyadan ahirete göçmek.

n. eyleyicek 216a/8

naķķāş (Ar.): Renkli resim ve tezyinat yapan sanatkâr, kitapları resimleyen, kap ve sayfalarını süsleyen, mimari eserlerin tavan ve duvarlarını, çinileri, toprak kapları vb.lerini resim ve şekillerle bezeyen süsleme ustası.

n.+ lar 190a/13

na‘l (Ar.): Pabuç.

n.+ inüñ 143a/9

namāz (Ar.): İslam dinince belli kurallara göre günde beş vakit yapılması müslümanlar üzerine farz kılınmış olan ve İslam'ın beş şartından birini teşkil eden ibadet.

n.+ a 175a/9, 205a/10, 205a/13

n.+ dan 225b/11, 228b/13

n.+ dur 203a/1

n.+ ı 159b/2, 189b/6, 198a/1

n.+ ıdı 158b/2

n.+ ıdur 158b/5, 158b/7, 158b/9, 158b/11, 172a/6, 172a/7

n.+ ın 159a/4, 159a/6, 159a/8

n.+ umuz 158a/11

n. 159b/1, 189b/6

namāz kıl-: Namaz ibadetini yerine getirmek.

n.+ ın kıldum 158a/11

n.+ ın kılsa 159a/2

n. kılanlara 159b/1

n. kıldı 202a/8, 213b/12, 222a/6, 227a/6, 228b/13, 230a/10, 232a/8

n. kılmayalardı 188b/1

n. kılmazlarsa 159a/10

n. kılmaz 198b/1

n. kılurdı 157a/10

n. kılrken 175a/9

n. kılmış 157a/13

n. kılmur 135b/7

na'ra (Ar.): Duyguların coşması veya sarhoşluk etkisiyle yüksek sesle bağırma, haykırma.

na'ra vur-: Yüksek sesle bağırmak, haykırmak.

n. vurdı 204b/7

naşîhat (Ar.): Bir kimseye doğru yolu göstermek, yapması ve yapmaması gereken şeyler üzerine dikkatini çekmek için söylenen söz, öğüt, pend.

n.+ ın 236a/13

naẓar (Ar.): Bakış, bakma, göz atma.

n.+ ıyıla 134b/12

naẓar eyle-: Bakmak, göz atmak.

n. eyler 164b/7, 164b/9

naẓar kıl-: Bakmak, göz atmak.

n. kılmur 164b/12, 164b/4, 165a/2

nāzenīn (Far.): Tavır ve vaziyetlerinde bir incelik olan kimse.

n. 141a/6

ne: Ne, nasıl, hangi, ne kadar; kim.

n.+ den 219a/6

n.+ dür 140a/12, 146b/5,

150b/10, 156b/4, 198b/6,

204a/11, 210a/12, 215b/1,

218a/1, 225a/3, 234b/4, 237a/4,

242b/4, 242b/9

n.+ ler 208b/9

n.+ ye 139a/11

n.+ yidi 152b/3

n. 135b/8, 136b/11, 136b/7,

138a/2, 139a/2, 139b/4, 139b/6,

144b/10, 145a/8, 145b/6, 145b/8,

153b/4, 154b/8, 154b/9, 155a/13,

156a/2, 156a/4, 156a/7, 156b/5,

157b/13, 159b/4, 161a/8,

161b/12, 161b/5, 162b/13,

165b/2, 167a/1, 173b/1, 175a/13,

178b/11, 184b/3, 185a/12,

186a/3, 186a/8, 186b/8, 187a/7,

187b/8, 188b/8, 189a/13,

193b/13, 194a/7, 198a/10,

198a/3, 200a/2, 200b/4, 200b/6,

200b/8, 201a/10, 202b/7, 204b/8,

205b/2, 205b/8, 207b/6, 208a/10,

208a/13, 209a/3, 211a/6,

212b/13, 216b/4, 218a/6, 225a/1,

228b/2, 234b/11, 234b/12,

235a/13, 236b/9, 237a/12,

237a/5, 239b/10, 239b/11,

240a/13, 240b/10, 241a/11,

241a/9, 241b/9, 243b/1

ne..... ne: Olumsuzluk anlamı veren bağlaç.

n. 172b/1, 172b/2, 180b/1

necāset (Ar.): Necaset, pislik, murdarlık.

n. 195a/7

nece: Nice, nasıl.

n.+ sin 201a/9

necis (Ar.): Pis, murdar.

n.+ e 195a/5

n.+ ile 195a/4

n.+ leri 195a/10

n.+ lerin 195a/12

n. 195b/2

nefes (Ar.): Akciğerlere hava alıp verme ve bu yolla alınıp verilen hava, soluk.

n.+ de 188b/10

nefis (Ar.): Bir kimsenin kendi öz varlığı, öz benliği, kişiliği.

n. 157b/1

ne kim: Ne ki, olanın hepsi, ne.

n. 191b/4, 210a/9, 227a/3, 231a/9, 240a/4

nereye: Hangi yere?

n.+ 208a/12, 216b/11

nesne: Nesne, şey, eşya, mal mülk.

n.+ dür 145b/6

n.+ ler 144a/8

n.+ yi 154b/13

n.+ yile 157b/2

n. 145b/9, 154b/10, 194b/6, 201b/7, 204a/9, 212b/11, 223b/3, 226b/8, 233b/9

neʿuzübillāhi (Ar.): “Tanrı korusun, Tanrı’ya sığınırım” anlamında, tehlikeli bir durum karşısında söylen dua sözü.

n.+ i

nevrüz (Far.): Eski takvimlere göre yılın ve baharın ilk günü sayılan martın yirmi birine rastlayan gün.

n. 221b/7

neye: bk. niye

n. 134a/10, 134a/3, 164a/4, 182a/3

nezaʿ (Ar.): Can çekişme, ihtizar.

n. 203a/11

nezir (Ar.): Adama, adak.

nezir eyle-: Adak adamak.

n. eyledüm 157b/3

nice: 1. Nasıl.

n.+ si 209a/5, 220b/1

n. 133b/5, 133b/6, 152b/5, 174a/8, 174a/9, 187b/5

2. Nice, ne kadar, kaç tane.

n. 154b/6, 170b/12, 191b/3, 220a/3.

niçe: bk. nice 2

n.+ dür 217a/7

n. 162b/6

niçin: bk. niçün

n. 195b/9

niçün: Hangi amaçla, hangi sebeple, neden, niye.

n. 150b/3, 151b/12, 184b/13, 199a/1, 213b/7, 219b/8

nidā (Ar.): Seslenme, çağırma, bağırma.

n. 134a/9, 134b/8, 136a/10,
136b/12, 141b/13, 143a/8,
146b/5, 147b/1, 148b/10,
160a/11, 160a/4, 160a/8, 162a/3,
187b/4, 192a/4, 193b/6, 232a/12

nidā kııl-: Seslenmek, bağırarak.

n. kılar 182a/3

n. kıla 172b/4

n. kıldı 147b/11, 184a/8, 193b/4,
202b/4

n. kıılır 183a/1

nikāb (Ar.): Yüz örtüsü, peçe.

n.+ ıla 216a/9

nikāb dut-: Örtmek, örtü ile
kapatmak.

n. dutup 224b/8

nikāh (Ar.): Bir erkekle bir kadının
evlilik birliği kurmasını sağlayacak
yasal işlem, evlilik akdi.

nikāh kııl-: Nikāh yapmak, nikāh
kıymak.

n. kılayın 140b/1

ni‘met (Ar.): İyilik, lütuf, ihsan.

n.+ den 138b/7

n.+ leridür 138a/5

n.+ lerindendi 155b/11

n.+ leriyle 138b/2

n. 204a/13

nişān (Far.): İşaret, iz, belirti, alamet.

n. 173a/6

nişān ur-: İşaret koymak,
belirtmek.

n. urdı 234b/13

nişe: Niçin, nasıl.

n. 157a/7, 242a/2

nīt-: Ne etmek, ne yapmak.

n.- elüm 168b/11, 168b/13,
168b/3, 168b/5, 168b/7, 168b/9,
169a/2, 169a/4

n.- erin 220a/13

nite: Nasıl.

n. 145b/10, 154b/1, 180a/11

nitekim: Nitekim, hakikaten, bunun gibi.

n. 133b/7, 144b/1, 169b/13,
170a/11, 170a/7, 170b/10,
176b/2, 192a/2, 199a/4, 199a/5,
211b/10, 212a/1, 221b/9

niye: Niye, niçin?

n. 154a/10

niyise: Konuyu kapatalım, uzatmayalım,
her ne ise anlamında kullanılan bir söz.

n. 191a/1

niyyet (Ar.): Bir şeyi yapmayı önceden
isteyip düşünme, maksat.

n.+ dür 193a/7

n'ol-: Ne olmak.

n.- aydı 182a/10

nūr (Ar.): Aydınlık, ışık, parıltı, ziya.

n.+ dan 148b/3, 152a/3, 160a/1,
168a/6, 168b/2, 188b/6, 197b/10

n.+ dan'arş 162a/7

n.+ dur 136b/11

n.+ ı 137a/1, 162a/8, 162a/9,
170a/10, 179b/4, 179b/8, 180a/4

n.+ ıdı 147a/8, 147b/4, 155a/13

n.+ ıdur 136b/13, 189b/1, 189b/2

n.+ ın 162a/9, 189a/8

n.+ ına 179b/10

n.+ ından 137a/2, 183a/13

n.+ ıydı 153a/9, 155b/5

n.+ lardur 189a/13

n.+ unuzdan 179b/4

n.+ uñuzla 170a/6

n. 136b/11, 136b/12, 148b/4,
152a/4, 153a/1, 153a/8, 153b/12,
155a/10, 155b/4, 168a/11,
168a/6, 168a/9, 169b/13, 170a/4,
173a/8, 183b/2, 189a/10,
189a/11, 189a/12,
195b/8

nūrānī (Ar.): Işıklı, nurlu.

n.+ yidi 188b/7

nuşret (Ar.): Üstünlük, zafer, yardım.

n. 230b/9

O

o: İşaret sıfatı, o.

o. 182b/2, 203a/1, 220b/2

od: Ateş.

o.+ a 241b/10, 241b/11

o.+ dan 175b/9, 176a/10,
176a/11, 185b/11

o.+ dan176a/6

o.+ ı 150b/1, 173b/5, 189a/3

o.+ ıdı 188a/7

o.+ ıla 150a/6

o.+ ın 141a/13

o. 134a/13, 142b/7, 142b/8,
151a/2, 151a/4, 156a/4, 174b/6,
176a/7, 188a/12, 188b/4,
219a/10, 219a/9, 221a/6, 222a/7,
232a/12, 241b/11, 241b/12,
241b/13

oda yak-: Ateşe yakmak, ateşe
vermek, yakmak.

o.yakdılar 242b/2

oda: Yer, mesken.

o.+ sında 155a/5

oğlan: Oğlan, çocuk, delikanlı, evlat.

o.+ ı 179b/2, 184a/5, 200a/4,
200b/12, 233a/9, 233b/1,
233b/11, 233b/2, 233b/4, 233b/6,
233b/7, 233b/8, 234a/10, 234a/9

o.+ iken 139b/7

o.+ lar 239b/3

o.+ ları 176b/5, 184b/2

o.+ ların 203a/13, 242a/5

o.+ larından 239b/3

o.+ larum 217a/10

o.+ uñ 200b/4

o. 142b/1, 142b/10, 143a/3,
146a/6, 146b/8, 153a/1, 153a/2,
153a/8, 180a/7, 185a/1, 194b/12,
195a/5, 199b/12, 199b/3, 199b/5,
200a/10, 200a/6, 200b/13,
200b/9, 201a/9, 210a/2, 224b/11,
225b/9, 226a/10, 233a/9, 233b/9,
234a/12, 234a/13, 234a/5,
234b/13, 234b/6, 234b/7, 239b/4

oğul oğlanı: Torun.

o. 140b/8

oğlancuk: Oğlancık, küçük çocuk, evlat.

o.+ ı 199a/11

o.+ lar 164b/7, 164b/8, 168b/10

o.+ ların 203a/12

o.+ larıyla 180a/13

o.+ larumuza 218a/9

o.+ san 201a/5

o. 200b/6

oğlanlı: Oğlanlı, oğlu olan.

o. 183b/13

oğul: Oğul, çocuk, evlat.

o.+ anın 184a/4

o.+ ı 163b/4, 210a/3, 216a/8,
220b/12, 222b/11, 222b/4,
223a/10, 230b/8, 231b/3, 232b/7,
239a/12, 243b/13

o.+ ın 164a/10, 199b/2, 229b/9

o.+ ına 163b/11

o.+ ıña 240a/5

o.+ ını 230b/10

o.+ ının 184a/2

o.+ ıñu 163b/13

o.+ ıvan 140a/13, 163b/8,
178a/13, 210a/4, 237a/10

o.+ ıydı 218b/6

o.+ ıyduğın 201a/11

o.+ um 231b/7, 234b/8, 234b/9

o.+ umı 164a/1, 199b/9, 201a/13,
230b/9

o.+ un 234a/13

o.+ uñ 185b/4

o.+ unun 178a/13

o. 178b/2, 201a/4, 223b/11

ok: Yayla atılan, ucunda sivri bir demir
bulunan ince ve kısa tahta çubuk.

o.+ dan 228a/4

o.+ ın 211a/1

o.+ ula 241b/7

o. 163a/5, 227a/11, 228a/6,
228a/7, 228a/8, 237b/11,
237b/12, 237b/13, 237b/2

oku-: 1. Okumak, kıraat etmek.

o.- dı 157b/7, 201a/7

o.- dum 210b/3, 211a/13, 211b/5

o.- dun 167a/4

o.- ğıl 210b/1

o.- mazlarmıssadı 150a/12

o.- rdı 157a/11

o.- rken 144a/11

o.- rlar 150a/10

o.- rlardı 146b/3

o.- rsan 206a/13, 206b/1

o.- rvan 211a/5

o.- sa 168b/1

o.- ya 206b/7

o.- yanlar 146b/12

o.- yanların 138a/4

tesbîh o.- rlar 159a/1

2. Öğrenim görmek, tahsil
yapmak.

o.- ğıl 199b/5,

o.- mağa 199b/3

3. Çağırmaq, davet etmək.

o.- dı 224a/9

okun-: Denilmek, söylenmek, tesmiye olunmak, ad verilmek.

o.- ur 210b/1

ol: İşaret sıfatı ve zamiri, o.

o.+ dur 152b/5, 159b/8, 169b/12,
175b/5, 177b/7, 180a/11, 205b/2,
205b/9, 208b/4, 209b/1, 217a/2,
237b/5

o. 134a/1, 134a/13, 134b/10,
134b/11, 134b/12, 134b/13,
134b/2, 134b/5, 134b/7, 134b/8,
134b/9, 135a/12, 135a/13,
135b/10, 135b/11, 135b/12,
135b/2, 135b/3, 135b/4, 135b/5,
135b/7, 135b/9, 136a/6, 136b/12,
136b/3, 136b/4, 136b/9, 137a/10,
137a/13, 137a/4, 137a/6, 137a/8,
137b/4, 138a/13, 138a/7, 138a/8,
138b/1, 138b/5, 138b/7, 139a/13,
139b/11, 139b/12, 139b/13,
140a/10, 140a/2, 140b/12,
140b/13, 140b/6, 140b/7,

141a/12, 141a/13, 141a/3,
141a/5, 141a/6, 141a/7, 141a/8,
141b/13, 141b/3, 141b/7,
142b/11, 142b/13, 143a/2,
143a/3, 143a/4, 143a/5, 143b/11,
144a/13, 144a/3, 144b/4,
145a/12, 145b/1, 145b/10,
145b/2, 146a/3, 146a/7, 146b/10,
146b/11, 146b/3, 146b/6, 146b/7,
146b/8, 146b/9, 147b/1, 148b/4,
148b/9, 149a/12, 149a/9,
150a/11, 150a/6, 150b/1,
150b/13, 150b/8, 151a/1,
151a/10, 151a/9, 151b/11,
151b/2, 151b/3, 151b/5, 151b/6,
151b/7, 151b/8, 151b/9, 152b/13,
153a/1, 153a/12, 153a/2, 153a/7,
153a/9, 153b/1, 153b/5, 154a/6,
154b/1, 154b/12, 155a/13,
155b/11, 155b/4, 156a/5, 156a/6,
156b/8, 157a/1, 157b/10, 157b/3,
158a/4, 158b/11, 158b/13,
158b/2, 158b/3, 158b/5, 158b/7,
159a/10, 159a/11, 159a/12,

159a/2, 159a/4, 159a/6, 159a/8,
159b/10, 159b/11, 160a/10,
160a/13, 160a/2, 160a/3, 160b/1,
160b/3, 162a/2, 162b/5, 163b/6,
163b/9, 164a/9, 164b/10,
164b/12, 164b/13, 164b/4,
164b/5, 164b/7, 164b/8, 164b/9,
165a/2, 166a/13, 166b/10,
166b/11, 166b/12, 166b/3,
166b/5, 166b/7, 166b/8, 167a/4,
168a/13, 168a/6, 168b/2,
169a/10, 169a/7, 170a/13,
171b/1, 171b/2, 172b/10, 172b/5,
172b/9, 173a/7, 174a/7, 174a/8,
175a/4, 175a/5, 175a/7, 175a/9,
175b/2, 175b/5, 176a/1, 176a/12,
177a/10, 177a/11, 177a/12,
177a/13, 177a/3, 177a/4, 177a/6,
177a/7, 177a/8, 177a/9, 177b/2,
177b/5, 177b/6, 179a/9, 180a/13,
180b/13, 180b/3, 180b/5, 180b/8,
181a/12, 181a/6, 181b/13,
182a/7, 182b/1, 182b/13, 182b/3,
183a/5, 184a/6, 184b/2, 185a/10,

185a/7, 185b/13, 185b/2, 186a/1,
186a/11, 186a/12, 186a/13,
186a/3, 186a/4, 186b/5, 186b/7,
186b/9, 187a/12, 187a/7, 187b/9,
188a/4, 188a/6, 188a/9, 189a/10,
189a/9, 189b/11, 189b/5,
190a/12, 191a/10, 191a/12,
191a/9, 191b/1, 192a/1, 192b/11,
192b/12, 192b/13, 192b/3,
192b/7, 192b/8, 193a/1, 193a/2,
194b/10, 194b/11, 194b/13,
195a/2, 195a/4, 195a/5, 195a/6,
195a/9, 195b/4, 196b/1, 196b/13,
197a/1, 197b/2, 197b/4, 198a/3,
198a/4, 198b/10, 198b/11,
198b/13, 199a/2, 199b/11,
199b/12, 199b/13, 199b/2,
200a/4, 200b/1, 200b/2, 200b/4,
201b/12, 201b/13, 202a/1,
202b/11, 202b/13, 202b/2,
202b/5, 202b/6, 203b/10,
204a/10, 204a/11, 204b/10,
204b/12, 205a/1, 205a/3, 205a/4,
205b/13, 205b/7, 206a/10,

206a/5, 206b/10, 206b/11,
206b/12, 206b/2, 206b/6, 206b/7,
206b/9, 207a/1, 207a/5, 207b/1,
207b/13, 207b/3, 207b/4, 207b/9,
208a/1, 208a/9, 208b/9, 209a/3,
209b/12, 209b/13, 209b/7,
210a/13, 210b/1, 211a/11,
212a/11, 212a/12, 212a/4,
212a/5, 212b/10, 212b/5,
212b/62, 13a/10, 213a/5, 213b/1,
213b/11, 213b/3, 213b/9, 214a/1,
214a/11, 214b/12, 214b/2,
214b/6, 215a/1, 215a/8, 215a/9,
215b/12, 216a/5, 216b/12,
216b/5, 216b/9, 217a/3, 217a/4,
218b/4, 218b/9, 219a/11,
219a/12, 219a/13, 219a/2,
219a/9, 220a/1, 220a/9, 220b/10,
220b/6, 220b/8, 221a/1, 221a/2,
221a/3, 221a/6, 221a/7, 221b/4,
221b/6, 221b/9, 222a/12, 222a/4,
222a/7, 223a/11, 223a/12,
223a/2, 223a/4, 223a/6, 224a/10,
224a/11, 224a/7, 224a/8,

224b/10, 224b/12, 224b/9,
225a/2, 225b/1, 225b/2, 225b/4,
225b/5, 225b/7, 226a/1, 226a/11,
226a/2, 226a/3, 226b/6, 227a/13,
228a/3, 228a/8, 228b/2, 228b/8,
229a/10, 229a/4, 229b/4, 229b/5,
229b/7, 230a/1, 230a/10,
230a/13, 230a/5, 230b/12,
230b/13, 231a/11, 231a/4,
231a/5, 231a/6, 231b/5, 231b/8,
232a/12, 232a/3, 232a/8, 232b/1,
233a/13, 233a/3, 233a/5, 233a/7,
233a/9, 233b/1, 233b/12, 233b/4,
233b/6, 234a/7, 234a/9, 234b/8,
235a/10, 235a/11, 235a/2,
235a/4, 235b/11, 235b/4, 235b/6,
236a/1, 237b/1, 237b/12,
237b/13, 237b/3, 237b/7, 238a/8,
238b/3, 238b/6, 239a/10,
239a/13, 239a/4, 240a/12,
240a/5, 240a/7, 240b/2, 240b/6,
241a/3, 241a/5, 241b/4, 241b/5,
242a/8, 242b/1, 242b/6, 242b/8,
243a/10, 243a/8, 243b/9

ol-: 1. Olmak, meydana gelmek, varlık kazanmak, vuku bulmak.

o.- a 135a/12, 139b/6, 153b/10, 161a/13, 168a/10, 168a/13, 168a/5, 170a/4, 170b/10, 170b/11, 170b/4, 170b/5, 170b/6, 170b/7, 170b/8, 170b/9, 172a/11, 172b/11, 172b/3, 173b/13, 174a/3, 174b/11, 174b/3, 174b/4, 175a/1, 183b/10, 183b/11, 183b/7, 183b/8, 183b/9, 189a/3, 191a/13, 191a/2, 191a/3, 191a/4, 193a/13, 203b/3, 203b/6, 206b/1, 206b/7, 211b/12, 212a/6, 212a/7, 212a/9, 217b/2, 217b/3, 217b/4, 234a/5

o.- alar 174a/2, 191a/5, 191a/6

o.- amı 204b/10, 208b/12

o.- an 230a/6

o.- asıdur 217b/10

o.- aydı 212b/13

o.- ayıdı 143b/13

o.- dı 140b/11, 140b/8, 141b/3, 141b/6, 142a/11, 142a/12,

142a/13, 153b/9, 155a/11, 160b/5, 161b/3, 164a/5, 175a/10, 177a/13, 177b/1, 177b/9, 179a/8, 180a/11, 183a/5, 184a/12, 185a/11, 192b/12, 192b/13, 193a/1, 193b/2, 194a/9, 194b/10, 195a/6, 195b/3, 199b/11, 199b/3, 200a/2, 200b/5, 205b/6, 207a/11, 209a/7, 209b/7, 212b/7, 215a/3, 215b/5, 222a/7, 223a/11, 224b/7, 227a/9, 228a/8, 229a/9, 230a/1, 230b/7, 232a/13, 232b/4, 234a/1, 235a/13, 236b/6, 237b/13, 243b/3, 244a/1

o.- dılar 190a/12, 190a/13, 190b/1, 190b/10, 190b/12, 190b/2, 190b/3, 190b/4, 190b/5, 190b/6, 190b/7, 190b/9, 193b/1, 195a/5, 198b/12, 209b/11, 210a/5, 212b/4, 216a/12

o.- du 238b/7

o.- duğ 195b/1

o.- dum 156b/12, 156b/7, 231b/12, 231b/9

o.- dun 184b/3
o.- ğıl 154a/11, 157a/8, 157b/6,
158a/1
o.- ıcaķ 177a/3, 235a/1
o.- ıcaķdur 194b/11
o.- imadı 206b/5
o.- ısar 234b/12
o.- ıarsın 234b/11
o.- mağıl 227a/8
o.- masun 222b/10
o.- mayınca 178a/8
o.- mış 226a/10
o.- mışdı 215a/10
o.- mışıdı 140a/5, 181a/10
o.- sa 149b/13, 163a/3, 171a/11,
171a/13, 183b/6, 198a/6, 198b/1,
211b/9, 237b/7
o.- sam 144b/12, 145a/9
o.- sun 154b/4, 156a/11,
160b/10, 160b/11, 160b/12,
167a/11, 167a/13, 167a/5,
167a/7, 167a/9, 167b/11,
167b/12, 167b/2, 167b/5, 167b/6,
167b/9, 168a/1, 168a/2, 168b/5,
214b/12, 214b/13, 216b/3,
218a/9
o.- ur 141a/12, 150a/11, 153b/9,
154b/9, 161a/8, 164b/10,
164b/13, 164b/8, 165a/3, 166b/7,
166b/9, 180b/9, 187b/8, 200a/11,
203a/13, 203b/1, 211a/7,
237a/11, 237b/7
o.- urlar 135a/8, 135a/9
o.- ursa 154b/3, 156a/11, 216b/8,
231a/1
o.- umadı 213b/1
o.- up 187b/13, 206b/4, 207a/4,
229a/7, 243b/2
o.- ursan 154a/11, 157a/8,
157b/13, 157b/6
o.- urvan 144b/12
bedel o.- a 180b/6
düpdüz o.- a 172b/11
fāyide o.- a 153b/4
geñez o.- a 169a/6, 189a/1
helāk o.- a 235b/5
rāzī o.- a 191b/3
yok o.-a 172b/2

vīrān o.- acagı 237b/8

hāzır o.- alar 161b/2

helāk o.- alar 216b/1

rüsvāy o.- alar 191b/3

da‘vici o.- am 199b/1

emīn o.- amayınca 185a/2

münevver o.- asidur 162a/11

hāzır o.- aydı 182a/11

‘āşık o.- dı 206a/3

berāber o.- dı 136b/6

emīn o.- dı 211a/7

ğalebe o.- dı 236b/9, 243b/9

ğālīp o.- dı 155b/12

hāmīle o.- dı 207b/5

ğāyib o.- dı 161b/10, 162a/3

hayrān o.- dı 146b/4, 175a/11

görmez o.- dı 180b/8

haber o.- dı 179a/11

hacīl o.- dı 195b/10

helāk o.- dı 198b/12, 218b/9,

232b/3, 232b/6

hoş o.- dı 206b/8

‘imāret o.- dı 229b/6, 230b/5

ķabūl o.- dı 221a/7

kāfir o.- dı 209b/2

ķızlık o.- dı 183a/5

ma‘lūm o.- dı 227b/12

ma‘mūr o.- dı 232b/2

meşğūl o.- dı 175a/9, 194a/13,
205a/11, 205b/6

münevver o.- dı 179a/3

mütehayyir o.- dı 207a/9

rāzī o.- dı 206b/2, 230a/9, 233a/8

sākin o.- dı 152a/12

sergerdān o.- dı 142b/1

şāz o.- dı 142a/6

tamām o.- dı 222a/5, 222b/3

yakın o.- dı 216b/1

yüklü o.- dı 207b/7, 210a/1,
233a/8

zā’il o.- dı 156b/6

‘āşī o.- dılar 215a/7

cem‘ o.- dılar 183a/10

helāk o.- dılar 216b/9, 231a/7

kāfir o.- dılar 190b/13, 223a/3

kāfirler o.- dılar 190b/8

meşğūl o.- dılar 218b/5, 223a/9,
224a/12

müslimān o.- dılar 224a/9

rüsvāy o.- duk 207b/6

ġarīb o.- dum 178a/4

ķayıtlı o.- dum 204b/9

rāzī o.- dum 172a/3

ṭanuķ o.- ġıl 202a/5

şāz o.- ġıl 163b/11

fāriġ o.- ıcaķ 229a/1

ḥarāb o.- ııardur 235b/9

‘imāret o.- ııardur 240a/3

berāber o.- madı 235b/1

rāzī o.- madı 199b/5, 205b/5,
214b/9

muṭī‘ o.- madılar 215a/8

rāzī o.- madılar 215a/13

rāzī o.- mak 204a/13

‘āşī o.- mamışdı 204b/6

helāk o.- masun 221a/9

zāyi‘ o.- masun 238a/11

yalan o.- masunlar 157b/4

ḥarāb o.- mış 213b/6

meşġul o.- mış 205a/13, 225b/10

‘āşī o.- mışlardı 238b/13

‘āşī o.- sa 201b/3

artuķ o.- sun 217a/11

beşāret o.- sun 173b/8

emīn o.- sun 185a/3

ḥoş o.- sun 206b/12

münevver o.- sun 162a/5, 162a/6

selām o.- sun 160b/9

fāriġ o.- unca 225b/11

ḥayrān o.- up 183a/12

müslimān o.- up 231b/13

pişmān o.- up 195b/6

şāzumān o.- up 152a/2

ḥāşıl o.- ur 199b/7

gözigörmez o.- ur 145b/11

yakın o.- ur 159b/9

meşġul o.- urın 223b/6

helāk o.- ursa 231b/9

‘āciz o.- ursız 199a/1

helāk o.- ursız 236a/12

yakın o. 143a/11

2. Bulunmak, kalmak, ikamet
etmek, eğlenmek.

o.- dular 181b/2

o.- mışdı 204b/5

3. Yetişmek, olgunlaşmak.

o.- maġa 183b/1

4. Uymak, tam gelmek.

o.- ıcağ 193a/10, 193a/11

ol ara: Ora, oraya.

o.+ dan 181a/2, 216b/11

o.+ ya 173a/9

olar: Onlar.

o.+ a 180b/1

olok sāʿat: O anda, o dakikada.

o. 134a/12, 136a/9, 138a/12,
148b/9, 150b/5, 160b/4, 161b/10,
162a/2, 162a/3, 163a/13,
163b/12, 178b/8, 213a/8

on: Dokuzdan sonra gelen sayının adı.

o. 140b/2, 142a/7, 180a/2,
192a/11, 205a/11, 205a/12,
205b/6

on altı biñ: On beş bin dokuz yüz doksan dokuzdan sonra gelen sayının adı.

o. 221b/5

on biñ: Dokuz bin dokuz yüz doksan dokuzdan sonra gelen sayının adı.

o. 191a/2, 227a/13

on bir: Ondan sonra gelen sayının adı.

o. 135b/2

on bir biñ: On bin dokuz yüz doksan dokuzdan sonra gelen sayının adı.

o. 179b/11

on biş biñ: On dört bin dokuz yüz doksan dokuzdan sonra gelen sayının adı.

o. 149a/1, 174a/1

on iki: On birden sonra gelen sayının adı.

o. 157b/8, 223a/4, 223a/7,
224a/10, 224b/3, 225b/5,
226a/11, 227a/11, 227a/6,
235b/6

on iki biñ: On bir bin dokuz yüz doksan dokuzdan sonra gelen sayının adı.

o. 179b/1, 179b/2, 225a/8,
228a/3

on sekiz: On yediden sonra gelen sayının adı.

o. 137b/4, 150b/11, 166a/4

on sekiz biñ: On yedi bin dokuz yüz doksan dokuzdan sonra gelen sayının adı.

o. 145b/7, 145b/9, 146a/1,
146a/10, 147a/7, 147b/3, 150a/4,
151b/7, 158b/1, 159b/11, 165b/5,

166b/4, 187a/10, 188a/5,

191b/11, 192a/4

on yedi: On sekizden sonra gelen sayının adı.

o.+ ye 150b/11

o. 151a/1

oransuz: Hadsiz, hesapsız, ölçüsüz.

o. 145b/8

orta: Bir şeyin kenarlarından merkeze doğru yaklaşık olarak aynı uzaklıkta olan yer.

o.+ sı 219b/13

o.+ sındağı 220a/1

oruç (Far.): Tanrı'ya ibadet amacıyla yeme, içme vb. şeylerden belli bir süre veya biçimlerde kendini alıkoyma.

o.+ dur 203a/1

o.+ ı 194a/2

o.+ ın 205a/12, 206a/2

o. 188b/5

oruç dut-: Oruç ibadetini yerine getirmek.

o. dutardı 135b/12

o. dutmayalardı 188b/5

o. dutsa 135b/2

o.+ ı dutsalar 197a/13

oruç dutucı: Oruç tutan.

o.+ lar 190b/5

ot: Toprak üstündeki bölümleri odunlaşmayıp yumuşak kalan, ilkbaharda bitip bir iki mevsim sonra kuruyan küçük bitkiler.

o. 141a/7

otla-: Hayvan, dolaşarak yerdeki ot, çimen, yaprak vb.ni yemek, yayılmak.

o.- r 134a/4

o.- rdılar 141a/7

o.- rlarıdı 143a/2

o.- yu 163a/11

otur-: 1. Oturmak, yerleşmek, bulunmak.

o.- acagiçün 139a/1

o.- acağ 138a/5

o.- am 145b/5

o.- dı 134b/12, 160a/11, 177a/11,

184a/3, 211a/12, 215a/2,

235a/13, 235b/8, 241b/12

o.- dılar 155b/7, 161b/4,

180a/13, 215a/4, 218b/6

o.- gıl 134b/9

o.- mağıl 241a/3

o.- umaz 198b/12

o.- un 142b/7

o.- ur 146a/5, 146a/6, 153b/12,
162b/3, 162b/5, 186b/5, 186b/7,
196a/7, 212b/12, 213b/7

o.- urdı 146a/4, 147b/7, 148a/8,
179b/6, 183a/7, 184b/3, 186a/2,
186a/3, 191b/13, 201a/4, 202a/7,
216a/2, 224b/8

o.- urken 215b/3

o.- urlar 151b/1

o.- urlardı 225b/6

o.- urlarını 195a/3

o. 160a/5, 214b/5

2. Hükümdar olmak.

o.- dı 222b/12, 232b/8, 244a/1

otuz: Yirmi dokuzdan sonra gelen sayının adı.

o. 151b/4, 154b/7, 220a/1,
220a/2

otuz biñ: Yirmi dokuz bin dokuz yüz doksan dokuzdan sonra gelen sayının adı.

o. 171a/3, 171a/4, 171a/5,
171a/6, 172b/3, 172b/4, 175b/3,
242a/6

ova: Çevrelerine göre çukurda kalmış, çoğunlukla alüvyonla örtülü, eğimi az, akarsuların derine gömülmediği, geniş veya dar düzlük, yazı.

o.+ da 241b/8

oyuncı: Oyuncu, rakkas, köçek.

o.+ lar 191a/5

oynat-: Kımıldamasına yol açmak.

o.- urdı 163b/6

Ö

öğren-: Eğitim yoluyla belli bir konu üzerinde bilgi kazanmak, taallüm etmek.

ö.- mege 201a/1

öküz: Çift sürmekte, kağı çekmekte kullanılan, etinden yararlanılan, iğdiş edilmiş erkek sığır.

ö.+ den 151b/2

ö.+ ün 151a/10, 151b/3

ö. 151a/9, 151b/4

öl-: Yaşamaz olmak, hayatı sona ermek, can vermek.

ö.- di 140a/1, 213b/9, 220b/12, 220b/5, 222b/11, 223a/10

ö.- diler 218b/12

ö.- dügi 219a/4

ö.- düyi 203a/10

ö.- eler 161a/13, 172b/1

ö.- enleri 219a/2

ö.- esidür 162a/12

ö.- meden 208b/11

ö.- mediler 215b/6, 218b/13

ö.- meye 203a/10

ö.- meyince 178b/4

ö.- miş 198b/8, 233b/12

ö.- mişlerdenüz 158a/11

ö.- mişlerdi 215b/8

ö.- mişmisse 185a/7

ö.- se 149a/5

ö.- sen 243a/12

ö.- üp 183b/2

ö.- ürler 216a/4

ö.- ürsen 193a/7

ö.- ürsin 209a/2

öldür-: Bir canlının hayatına son vermek, canına kıymak.

ö.- di 139b/10, 207b/10, 208a/2, 215b/3, 241b/7

ö.- diler 241b/6, 242a/6, 242a/7

ö.- dün 208b/5

ö.- elüm 177a/1

ö.- gil 207b/7

ö.- mek 221a/2

ö.- meye 137a/9, 220b/7

ö.- mişsin 225a/12

ö.- sünler 194b/5

ö.- ün 200a/9

ö.- üpdurur 208a/12

ölü: Hayatı sona ermiş olan, artık yaşamıyor olan, diri karşıtı.

ö.+ ler 219a/4

ö.+ ye 206a/13

ö.+ yü 214a/3

ö. 154a/9

ölüm: Bir insan, bir hayvan veya bitkide hayatın tam ve kesin olarak sona ermesi, ahiret yolculuğu, ebedi uyku, emrihak, irtihal, memat, mevt, vefat.

ö.+ dür 218a/3

ö.+ i 192a/3, 215b/3
ö. 185b/8, 191b/12, 192a/1,
193a/2, 211b/10, 215a/10,
215a/13, 215b/1, 215b/10,
215b/11, 215b/4, 217b/4,
218a/12, 218a/9, 218b/2

‘ömr (Ar.): Yaşama veya var olma
süresi, bir şeyin yaşadığı müddet, hayat.

‘ö.+ i 186b/8

‘ö.+ inde 135b/8

‘ö.+ ün 186a/8, 220b/4, 243a/12

‘ö.+ üñ 186a/6

ön: bk. ön

ö.+ lerinde 189a/12

ön: Arka karşıtı, ön, ileri karşı.

ö.+ leri 170a/4

ö.+ lerinden 169b/12

ö.+ ünde 148a/9

öñdin: Önce, ilkönce, önceden, önden,
daha evvel.

ö.+ den 189a/8

ö. 185b/3, 235b/4

ört-: Korumak, görünmez duruma
getirmek veya gizlemek için üstüne bir
şey koymak.

ö.- düm 154a/10

ö.- er 162a/7

ö.- üpdurur 197a/4

örtül-: Örtme işine konu olmak.

ö.- esidür 162a/13

örtülü: Örtülmüş, bir şey ile kaplanmış.

ö.+ yidi 216a/9

ö. 146a/3

örtün-: Örtünmek; ihram, çarşaf vb.ne
bürünmek.

ö.- üp 191b/2

örüt-: bk. ört-

ö.- di 162a/8

ö.- diler 222a/5

ö.- düm 162a/6

ö.- mege 162a/4

öt-: Geçmek, aşmak.

ö.- e 169b/6

ötürü: Bir şeyden dolayı, bir şey
yüzünden, dolayı.

ö.+ mi 217b/6

ö. 140a/2, 208b/10, 217b/12,
221a/3

öy: bk. ön

ö.+ inde 145b/1, 146b/2,
205a/10, 207a/4, 232b/3

öykelen-: Öfkelenmek, kızmak.

ö.- üp 173b/6

öyle: 1. Eyle, öyle, o yolda, o biçimde, o tarzda.

ö.+ dür 216b/8

ö.+ yse 215b/9

ö. 144a/2, 159b/9, 173a/12,
173b/12, 178b/13, 180a/5,
193a/4, 199a/3, 201b/1, 205b/12,
205b/13, 206a/6, 207a/7, 208b/1,
214b/10, 215b/7, 216b/11,
216b/8, 220a/6, 224b/7, 234b/12,
235b/4, 238a/7, 239a/3

2. Öğle.

ö. 158b/5, 159a/2, 172a/6,
239a/9

öyren-: bk. öğren-

ö.- di 206b/2

ö.- em 205b/3

ö.- miyüp 202a/12

öyret-: Bir kimseye bir konuda bilgi ve beceri kazandırmak.

ö.- eyin 206a/13

öyüt: Bir kimseye yapması veya yapmaması gereken şeyler için söylenen söz, nasihat.

ö.+ i 240b/4

öyüt vir-: Bir kimseye ne yapması gerektiği hususunda fikir vermek, nasihat etmek.

ö.+ i virdi 215b/1

ö. virürdi 215a/11

özle-: Bir kimseyi veya bir şeyi görmeyi, kavuşmayı istemek, göreceği gelmek.

ö.- yü 134a/9

‘özür (Ar.): Yanlış, hatalı bir davranışın elde olmadan veya mecbur kalındığı için yapıldığını bildirmek ve hoş görülmesini istemek üzere öne sürülen sebep, mazeret.

‘özür dile-: Bir hata veya kusurundan dolayı affedilmesini istemek.

‘ö.+ ler diledi 232a/2

P

pāre (*Far.*): Parça, kısım.

p.+ si 162a/2

p.+ sin 141b/9

p. 134a/13, 161b/10, 212a/11

pāre eyle-: Parçalamak, bölmek.

p. eylediler 161b/8

pāre kııl-: Parçalamak, bölmek.

p. kıılalum 214b/8

p. kııldıķ 161b/13

pāre pāre: Parça parça.

pāre pāre eyle-: Parça parça

olmak, parçalanmak.

p. eyledi 210b/11

pāre pāre kııl-: Parça parça

olmak, parçalanmak.

p. kııldı 141b/8, 229b/3

paşıra paşıra: Başına başına.

p. 176b/2

pāyendā (*Far.*): Yerinde duran, kalıcı, sürekli, daim, daimî.

p.+ lar 200a/4

pāyendānsuz: Yeri yurdu belli olmayan kimse.

p. 200a/3

pāzişāh (*Far.*): Hükümdar, sultan.

p.+ a 181a/13, 208b/2, 226a/3,

228a/10, 232b/11, 233a/9

p.+ ı 183a/5, 215a/9, 224b/2,

225b/12, 229b/12, 230a/1,

230b/6, 235a/2

p.+ im 241b/8

p.+ in 230a/1

p.+ ina 179a/11, 181a/5, 224b/9,

227b/9, 231b/1, 232a/1, 240b/6

p.+ lar 190b/1, 216b/9, 226a/8,

232b/2, 235b/1

p.+ larda 226a/12, 237b/10

p.+ ları 216a/1, 229a/11, 231a/7

p.+ larına 215b/4, 227b/2

p.+ larun 230a/6, 230b/13

p. 157b/13, 206b/9, 216b/7,

217b/2, 218a/2, 218a/7, 223a/11,

224b/3, 227b/10, 227b/5, 230a/9,

231b/9, 232b/4, 233a/10, 233a/4,

234a/1, 234b/10, 235a/1,

235a/13, 235b/7, 241b/4,

24a4a/1

pāzişāhlık: Padişah olma durumu, saltanat, hükümdarlık.

p.+ a 222b/12, 232b/7, 243b/13
p.+ ı 222b/5
p.+ undur 243a/10
p. 222b/3, 222b/4
pāziṣāhlik eyle-: Padişahlık yapmak, saltanat sürmek.
p. eyledi 222b/11
pāziṣāh-zāde (*Far.*): Padişah oğlu, şehzade.
p.+ yidi 234a/3
perde (*Far.*): Görüşü, ışığı engellemek, bir şeyi gizlemek için pencereye veya bir açıklığın önüne gerilen örtü.
p.+ sin 236b/8
p. 179a/8, 183a/10, 183a/7, 221a/9
perī (*Far.*): Doğaüstü güçleri olduğuna inanılan, hayal ürünü varlık.
p. 172b/2
pes: İmdi, o halde, öyle ise, öyle iken, öyle olunca.
p. 139a/1, 139a/11, 171a/10, 171b/1, 171b/7, 172a/3, 219b/8, 225a/6
peygamber (*Far.*): bk. peygāmbir

P.+ den 217a/5, 242b/10
p.+ dür 223b/10
p.+ i 136a/9
P.+ i 179a/9
p.+ idi 232a/11
p.+ imişsin 142a/5
p.+ ler 146b/10
p.+ ün 223a/3
p.+ üñüz 187b/12
p. 140a/3, 140b/6, 143b/12, 144a/10, 160b/9, 183b/10, 183b/6, 183b/7, 183b/9, 191b/1, 199a/6, 217a/5, 232b/3, 239b/6, 239b/8
p. 161b/5, 183b/13
peygāmbir (*Far.*): İnsanlara Tanrı'nın buyruklarını bildiren, onları Tanrı yoluna, dine çağıran kimse, elçi, yalvaç.
p.+ e 147a/1, 160b/5
p.+ i 191b/7, 218a/5
p.+ ler 143a/4, 149b/1, 173b/2, 190b/4, 242a/6
p.+ lere 202b/10, 202b/13
p.+ lerüni 238a/11

p.+ ün 187b/12, 216b/4, 222a/11,
238a/3, 242b/3

p. 133b/2, 136b/8, 148b/13,
162a/10, 175a/10, 176b/5,
181b/10, 184b/9, 188a/10,
194b/7, 202a/6, 205a/1, 212b/3,
216a/7, 218b/9, 235b/6, 236a/4,
236a/5, 236a/6, 242a/5

P. 195b/9, 200b/3, 200b/8,
215a/7

peygamberlik: Peygamber olma durumu,
yalvaçlık, nübüvvet.

p. 216a/10

peygamberlü: Peygamberli olan,
peygamber sahibi.

p. 191b/7

peyk (*Far.*): Binek.

p. 227b/3, 227b/4

pişmān (*Far.*): Yaptığına üzülüp
hayıflanan, esef eden, nâdim.

pişmān ol-: Yaptığı şeyin yanlış
sonuç verdiğini görerek
üzülmek, yaptığına hayıflanmak.

p. olup 195b/6

pul (*Far.*): Balıkların, sürüngenlerin ve
bazı kuşlarla memelilerin vücudunu
kaplayan boynuzsu, sert levhacık.

p.+ una 151b/5

put (*Far.*): Bazı ilkel toplumlarda
doğüstü güç ve etkisi olduğuna
inanılan canlı veya cansız nesne,
tapıncak, sanem, fetiş.

p.+ a 223a/4, 223a/6, 233a/13

p.+ ı 224a/7, 224a/8, 224b/9

R

Rabbi (*Ar.*): Rabbim, ey Allahım.

R. 202a/10, 202a/9, 202b/1,
218b/10, 229a/2

raḍiya'llāhu 'anhū (*Ar.*): “Allah ondan
razı olsun” anlamında bir dua sözü.

r. 157b/7, 178a/9, 209b/9

raḍiya'llāhu 'anhumā (*Ar.*): “Allah
ondan razı olsun” anlamında bir dua
sözü.

r. 144b/8, 156a/11

raḥm (*Ar.*): Memelilerde yavrunun
içinde oluştuğu ve doğuncaya kadar

büyüyüp geliştiği ana karnındaki etten torba, döl yatağı, rahim.

r.+ ina 139a/12, 168b/10

rahmāni (Ar.): Allah’a ait, Allah’la ilgili.

r.+ durur 162b/2

r. 162b/5

rahmet (Ar.): Allah’ın yaratıklarına olan merhameti, acıma ve esirgemesi.

r.+ i 160b/12

r.+ in 177a/3

r.+ üm 160b/9, 161a/13, 239a/5

r.+ ün 194b/1

r. 160b/11, 204a/12

rahmet kıl-: Rahmet etmek, acımak, esirgemek.

r. kılğıl 217a/10

rahmetu’llāhi ‘aleyhi (Ar.): “Allahın rahmeti onun üzerine olsun” anlamında bir dua sözü.

r. 153b/2, 157a/9, 158a/2, 164a/12

ra’iyyet (Ar.): Bir hükümdarın yönetimi altında olan, vergi veren ve devlet tarafından korunan halk.

r.+ lerün 223b/12

ramazān (Ar.): Ay takviminin dokuzuncu ayı, üç ayların sonuncusu, oruç tutulan ay.

r. 135b/11, 135b/3, 135b/6, 197a/13

rāz (Far.): Gizlenen şey, sır.

r. 136a/8

rāzī (Ar.): Kabul eden, uygun bulup benimseyen, olana boyun eğip rıza gösteren.

rāzī ol-: 1. Kabul etmek, uygun bulmak, istemek.

r. oldı 206b/2, 230a/9, 233a/8

r. oldum 172a/3

r. olmadılar 215a/13

r. olmadı 199b/5, 205b/5, 214b/9

r. olmak 204a/13

2. Hoşnut ve memnun olmak.

r. ola 191b/3

rek’at (Ar.): Namazda kıyam, rükû ve iki defa secdeden meydana gelen bölüm.

r. 213b/12, 222a/6, 227a/6, 228b/13, 230a/10, 232a/8

renc (Far.): Zahmet, eziyet.

renc gör-: Zahmet çekmek.

r. görüp 229a/7
resûl (Ar.): “Allah’ın elçisi” Hz. Muhammed.

r.+ den 164a/12

r.+ e 202a/7

r.+ iven 215a/12

r.+ üñ 164a/2

r. 205a/2

r. 144b/2, 150b/12, 159b/10,

160b/10, 161b/2, 173a/13,

175a/13, 182a/12, 182a/8,

182b/7, 190b/13, 198b/13,

198b/3, 198b/8, 202a/10,

202a/13

Hzret-i R. 196b/12

revâ (Ar.): Layık, uygun, yerinde.

revâ kııl-: 1. Bir davranışı, bir olayı bir kimse için uygun görmek, yerinde bulmak.

r. kılmaz 193b/2

2. Yerine getirmek.

r. kılgıl 200b/5

revende (Far.): Giden, yürüyen, gidici.

r.+ ler 190b/10

rıhlet (Ar.): Dünyadan ahirete göçme, ölme, vefat.

rıhlet eyle-: Ölmek, vefat etmek.

r. eyledi 183b/12

rızık (Ar.): bk. rızık

r.+ dan 211b/9

r. 211b/9

rızık (Ar.): Yiyecek, içecek şey, gıda.

r.+ ın 211a/7

rızvānu’llāhi ‘aleyhim ecma’in (Ar.):

“Allah hepsinden razı olsun” anlamında dua sözü.

r. 189b/2

rivāyet (Ar.): Bir haberi, söz veya olayı nakletme, anlatma.

rivāyet kııl-: Anlatmak, söylemek, nakletmek.

r. kılordı 217a/5

r. kılrur 217a/2, 217a/3, 217a/4

rūzī (Far.): Kısım, nasip.

r.+ dür 138b/6

rūzī kııl-: Kısım etmek, nasip etmek.

r. kılgıl 204b/3

r. kılmak 204b/1

rūzigār (*Far.*): Devir, zaman, vakit.

r.+ dur 211a/4

rūsvāy (*Far.*): Kötülükle şöhret bulmuş,
rezil, kepaze kimse.

rūsvāy ol-: Rezil olmak.

r. olalar 191b/3

r. olduk 207b/6

S

sa'ādet (*Ar.*): Mutlu olma, mutlu ve
mesut yaşama, mutluluk, bahtiyarlık.

s. 181b/8

sā'at (*Ar.*): 1. Bir günlük sürenin yirmi
dörtte birine eşit, altmış dakikalık zaman
dilimi, zaman parçası.

s.+ den 141a/13, 218b/10,
233b/3, 233b/8

s. 164a/3, 211a/6, 218b/8

2. An, lahza

s. 137a/13, 160b/1, 187b/9,
188a/4, 205a/4, 206b/7, 235b/11

şabır (*Ar.*): Acı, yoksulluk, haksızlık vb.
üzücü durumlar karşısında ses

çıkarmadan onların geçmesini bekleme
erdem, dayanç.

şabır eyle-: Tahammül etmek,
katlanmak.

ş. eylediler 225b/11

ş. eylegil 234a/11

şabır kıl-: Tahammül etmek,
katlanmak.

ş. kılğıl 178b/3

ş. kılmayalardı 188b/4

ş. kılp 185a/5

ş. kıl 178a/7

şabur (*Ar.*): bk. şabır

ş. 167a/13

sāc: Hindistan'da yetişen, kerestesi çok
sert ve değerli iyi cins ağaç.

s.+ ı 213a/9

saç: Baş derisini kaplayan kıllar, saç.

s.+ ın 205a/8

s. 194b/8, 213a/11

saç-: Bir şeyi ortalığa dağıtmak,
dökmek, serpmek.

s.- a 141b/1

s.- ar 166b/6, 166b/8

s.- dı 141b/7

s.- un 168b/10, 168b/12, 168b/6,
168b/8, 169a/1, 169a/3

s.- uñ 168b/4

saçıl-: Etrafa dağılmak, yayılmak.

s.- dı 191b/9

saçsız: Saçı dökülmüş olan, saçı olmayan.

s.+ a 213a/10

şadaka (Ar.): Karşılık beklenmeden sadece Allah rızası için fakirlere verilen şey.

ş.+ sı 194a/3

şadaka vir-: Sadaka vermek, yardım etmek.

ş. virmişce 191a/2

şaf (Ar.): Yan yana düzgün bir şekilde sıralanan kimselerin meydana getirdiği dizi, sıra.

ş.+ ı 151b/1

ş. 144b/5, 151a/13

şaf dut-: Saf tutmak, saf bağlamak.

ş. dutup 145a/4, 165b/8

şaf şaf: Sıra sıra, saf saf.

ş. 215b/13

sağ: 1. Vücutta kalbin bulunduğu tarafın karşısında olan, sol karşıtı.

ş.+ ında 144a/1,

s. 190a/11, 190a/6, 190a/7,
190a/8, 190a/9

2. Sağlam, esen.

s. 231b/13

şag: bk. sağ 1

ş.+ ında 189a/11

ş.+ ından 198b/2, 198b/7

ş. 190b/8

şahābe (Ar.): Hz. Muhammed'i görmüş ve onun sohbetinde bulunmuş Müslümanlar, ashap.

ş.+ ler 202a/7

şagır: İşitme duyusundan yoksun, işitmeyen kimse.

ş. 177a/13

şağış: Sayı, adet, miktar, hesap.

s.+ ın 158b/10, 158b/12, 158b/4,
158b/6, 158b/8, 217a/7

s.+ ınca 164b/10, 164b/13,
164b/5, 164b/7, 165a/2, 217a/10

şağışsuz: Sayısız, çok sayıda.

s. 159a/1, 159a/11, 159a/3,
159a/5

şahrā (Ar.): Kasaba, köy vb. meskûn yerlerin dışında kalan boş ve geniş yer, kır, ova.

ş. 237b/13, 237b/4

sağrak: Kadeh, bardak, surahi, tas.

s.+ uñ 151b/7

s. 151b/6, 151b/8, 160b/1,
160b/3

şahtiyān (Far.): Tabaklanarak cilalanmış ve boyanmış deri, özellikle keçi ve dana derisi.

s. 222a/4

saḳal: Yetişkin erkeklerde yanak ve alt çenede çıkan kılların tümü.

s.+ in 157b/11, 190a/3, 190b/3

saḳf (Ar.): Tavan, çatı, dam; metne göre göğün adlarından biri.

s.+ ina 145a/2

saḳın:- 1. Uzaklaşmak, uzak durmak, dikkat etmek, çekinmek.

s.- uñ 177b/12

2. Olabileceği düşünülen kötülöklere karşı önlemler almak.

s.- uñ 209b/4

sākin (Ar.): Durgun, dingin.

sākin ol:- Dinmek, yatışmak, sakinleşmek.

s. oldı 152a/12

şakla:- Muhafaza etmek, himaye etmek, korumak, esirgemek.

ş.- dı 199b/2

ş.- ya 188b/10

saḳlamaklık: Korumalık, himayelik.

s.+ um 161a/13

şal:- Salmak, koyvermek, bırakmak.

ş.- dı 243a/2

ş.- dılar 177b/5

ş.- un 212a/5

şalavāt (Ar.): “Allahumme salli alâ seyyidînâ Muhammed ve alâ âl-i Muhammed” duası; Hz. Muhammed'e saygı bildirmek için okunan dua.

şalavāt getir:- Sevap kazanmak için veya Hz. Muhammed'in ruhaniyetine sığınmak amacıyla salavat okumak.

ş. getürdi 202a/2

şalavāt vir:- Sevap kazanmak için veya Hz. Muhammed'in

ruhaniyetine sığınmak amacıyla
salavat okumak.

ş. virdiler 188a/1

ş. viribigil 164a/11

ş. virse 201b/12

ş. virürleridi 147a/13

ş. virürler 164b/2, 165a/10,
165b/10, 165b/12, 165b/3,
165b/8, 166a/1, 166a/3

şalavātu'llāhi 'aleyhi (Ar.): “Allah’ın
selamı ve duası üzerine olsun
anlamında” Arapça dua sözü.

ş. 204a/3

şālih (Ar.): Dinin emrettiği hususlara
uygun davranan, iyi amel sahibi, günah
işlemekten kaçınan kimse.

ş. 140a/11, 140a/9, 160b/12,
242a/7

şāliha (Ar.): İyi, uygun dinin gereklerini
yerine getiren kadın.

ş. 191a/13

şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem (Ar.): “Salât
ve selâm Hz. Muhammed’in üzerine
olsun” anlamında Arapça dua sözü.

ş. 149a/3, 149b/2, 150b/9,
158a/13, 159b/6, 195b/11,
196b/7

şan-: Düşünmek, tasavvur, teemmül ve
mülâhaza etmek.

ş.- dı 205b/10, 236b/11

ş.- dılar 227b/1, 231a/6, 243b/10

ş.- mayalar 239a/3

ş.- urdum 142a/2, 142a/4,
191b/5, 206a/6

saña: “Sen” zamirinin yönelme durumu
eki almış biçimi, sana.

s.+ dur 160b/6, 204a/11

s. 133b/6, 137a/3, 138a/10,
138b/6, 140b/1, 143b/5, 144a/9,
153b/13, 153b/4, 160a/9, 160b/9,
163a/4, 163a/6, 164a/10, 173b/9,
185a/6, 186b/5, 187b/5, 194b/2,
199b/1, 200b/7, 204a/12,
204a/13, 204a/9, 204b/1, 204b/2,
205a/3, 205b/4, 206a/13, 209a/8,
214b/12, 214b/6, 214b/8, 216b/3,
217a/8, 219a/3, 219b/12,
220b/13, 220b/9, 223b/12,
224b/4, 225a/5, 230b/3, 230b/9,

231a/9, 234a/12, 236a/8,
238b/12, 238b/2, 238b/7,
240b/10

şan'at (Ar.): Sanat, ustalık, hüner.

ş. 213b/3, 214b/3

şandal (Ar.): Sandalgillerden, kerestesi
sert ve kokulu bir ağaç.

ş. 221b/13

şanduk (Ar.): İçine çeşitli şeyler
konulan, tahtadan yapılmış, kapaklı ev
eşyası.

ş.+ lar 176a/4

ş.+ un 176a/5

şanem (Ar.): Put.

ş.+ e 225a/12

şap: Bitkinin dal, yaprak, çiçek vb.
bölümlerini taşıyan, ağaçlarda
odunlaşarak gövde durumunu alan
bölüm.

ş.+ ından 155b/9

şapasag: Çok sağlam, her yanı sağlam,
sapasağlam.

ş. 195a/6

şarar-: Korku, üzüntü, coşku vb.
sebeplerle yüzün rengi solmak.

ş.- miş 211a/11

sarāy (Far.): 1. Hükümdarların veya
devlet başkanlarının oturduğu büyük
yapı.

s.+ ı 215b/11, 215b/12

s.+ ında 181a/7, 181b/1

s. 215b/13

2. Metne göre, yerin adlarından
biri.

s.+ ında 153b/1

şarb: Çetin, güç, sert, keskin, güç
yetmez.

ş. 136b/7, 137a/12

şaru: Yeşil ile turuncu arasında bir renk,
limon kabuğu rengi.

ş. 170b/10, 174b/7, 222a/3

şat-: Bir değer karşılığında bir malı
alıcıya vermek.

ş.- alum 177b/11

ş.- avan 179a/6

ş.- ayın 184a/4

ş.- dı 184a/5

ş.- dılar 177b/12, 181a/5, 181b/1

ş.- dunmı 220a/12

ş.- ğıl 195a/10, 234b/10

ş. 220a/3

sataş-: 1. Hoşlanılmayan bir şeyle karşılaşmak, istenmeyen bir hâle uğramak, duçar olmak.

s.- a 182b/3

s.- dum 178a/6

2. Rastlamak, tesadüf etmek.

s.- dı 152b/5, 157a/1

şatıl-: Satma işi yapılmak, değeri karşılığında bir şey başkasına verilmek.

ş.- u 184a/12

şatıl-: bk. şatıl-

ş.- duğı 184a/10

şatun: Parasını ödeyerek bir şeyi alma, bedelini ödeyip o şeye sahip olma.

şatun al-: Parasını ödeyerek bir şeyi almak, bedelini ödeyip o şeye sahip olmak.

ş. alayın 179b/5

ş. aldılar 195b/3

ş. aldı 184a/1, 184a/13

ş. almışdı 239b/1

ş. alurlardı 195a/13

ş. al 219b/11

savaş: Kavgâ, muharebe, mücadele, harp, mukatele.

s. 227b/8, 229a/9

savaş eyle-: Savaşmak, muharebe etmek.

s. eyle 227b/7

savaş kıl-: Savaşmak, muharebe etmek.

s. kılalum 227b/9

savış-: Bulunduğu yerden aceleyle, gizlice veya dikkati çekmeden ayrılmak.

s.- urlardı 223b/1

savma'a (Ar.): bk şavma'a

s.+ sına 205a/9

şavma'a (Ar.): İçinde ibadet edilen ve uzlete girilen çeşitli dinlere ait tapınak.

ş.+ ña 205b/3, 205b/9

ş.+ sın 208b/2

ş.+ sına 205b/11, 205b/5

ş.+ ya 204b/4

ş. 205a/10, 207a/7

şavul-: Dağılmak, uzaklaşmak, bir tarafa çekilmek, yol vermek üzere çekilmek.

ş.- dı 235b/7

şay-: Bir şeyin kaç tane olduğunu anlamak için bunları birer birer elden veya gözden geçirmek, sayısını bulmak.

ş.- dum 157b/8

sebak (Ar.): Ders.

s. 146b/11

sebeb (Ar.): Bir şeyin olmasına veya belli bir hâlde bulunmasına yol açan şey.

s.+ den 140a/2, 209b/12, 221a/2

secde (Ar.): Genellikle namaz kılariken alını, el ayalarını, dizleri ve ayak parmaklarını yere getirerek alınan durum.

s.+ de 189b/4

secide (Ar.): bk. secde

s.+ ye 154a/7, 189a/10, 189b/5

secide eyle-: Secde durumuna gelmek, secde vaziyeti almak.

s. eyledi 189b/3

secide kııl-: Secde durumuna gelmek, secde vaziyeti almak.

s. kılayım 209a/5

s. kıldı 209a/6

s. kılmasun 194b/2

s. kııl 209a/4, 209a/5

sefer (Ar.): Yolculuk, seyahat.

s.+ değılara 172a/13

s.+ den 163a/10

s.+ deyiken 172a/13

sefer kııl-: Ölmek, vefat etmek, bu dünyadan göçmek.

s. kıldı 199a/11

seher (Ar.): Sabahın güneş doğmadan önceki zamanı, seher vakti.

s. 178a/1

sekīne (Ar.): İsrailoğullarına ihsan olunan bir mucize. [tabutla gezdirilir, kendilerine güven, düşmanlarına korku verirmiş]

s. 242b/10, 242b/8

sekisen: bk. seksen

s. 151a/9

sekisen biñ: bk. seksen biñ

s. 150a/3

sekit-: 1. Dindirmek, sakinleştirmek.

s.- gil 199b/9, 201a/13

2. Reddetmek, azarlamak, tekdir etmek.

s.- diler 219b/4

sekiz: Yediden sonra gelen sayının adı.

s. 140a/13, 153a/7, 192a/10

sekiz yüz biñ: Yedi yüz bin dokuz yüz doksan dokuzdan sonra gelen sayının adı.

s. 197a/6, 197a/7, 197a/8,
197b/1, 197b/5, 197b/6, 197b/9,
235b/2

seksen: Yetmiş dokuzdan sonra gelen sayının adı.

s. 178b/3, 180b/12, 180b/4,
184a/13

seksen biñ: Yetmiş dokuz bin dokuz yüz doksan dokuzdan sonra gelen sayının adı.

s. 150a/13

sel: Sürekli yağan yağmurdan veya eriyen kardan oluşan, geçtiği yerlere zarar veren taşkın su, su taşkını.

s. 239a/8

selām (Ar.): Bir kimseyle karşılaşıldığında, birinin yanına gidildiğinde veya yanından uzaklaşıldığında kendisine söz ve işaretle bir nezaket gösterisi yapma, esenleme, merhaba.

s. 135b/9, 163b/12

selām kııl-: Selam söylemek, selam göndermek.

s. kıldılar 225b/12

s. kıldı 145a/6, 217a/8, 220b/13,
225b/12, 236a/8, 238b/12,
238b/2

s. kıldum 154a/13

s. kıılun 225a/10

s. kıılur 219a/3

selām ol-: “Esenlik dileklerim ulaşsın” anlamında kullanılan bir iyi dilek sözü.

s. olsun 160b/9

selām vir-: Birini selamlamak, selam vermek.

s. virdi 144b/6, 145b/2

sen: Teklik ikinci şahıs zamiri, sen.

s.+ de 134a/5

s.+ den 178a/4, 191b/5, 206a/12,
206a/7, 209a/9, 209b/2, 220b/9,
225a/11, 232a/10, 237a/2, 238a/5

s.+ i 133b/4, 136a/13, 140a/8,
142a/2, 142a/4, 152a/10, 157b/1,
167a/5, 172a/1, 179a/5, 180b/4,
184a/9, 185b/3, 191b/4, 194b/5,

202b/8, 209a/2, 229a/13, 229a/3,
230a/12, 230b/2, 236b/3,
241b/13
s.+ in 220a/7
s.+ ün 189b/1, 243a/10
s.+ üñ 141b/13, 153a/11, 164a/5,
167a/11, 167a/13, 167a/7,
167a/9, 167b/10, 167b/12,
167b/2, 167b/4, 167b/6, 167b/8,
168a/1, 168a/2, 173b/9, 178a/13,
185b/4, 186a/7, 188a/3, 193b/7,
194b/1, 194b/4, 202a/2, 202b/5,
204b/13, 206a/10, 206a/9,
214b/12, 216b/3, 217a/11,
219b/12, 223b/8, 224a/1, 224b/4,
225b/3, 226b/4, 226b/5, 231b/11,
238a/6, 240a/5, 240b/9
s.+ ünçün 157b/12, 160a/4
s.+ üñçün 139a/1
s.+ üñdür 160b/6, 160b/7
s.+ üñile 228b/9, 239b/10
s. 136a/4, 136a/7, 137a/10,
137a/6, 142a/3, 142a/4, 143b/6,
144a/10, 144a/8, 150a/1,

153a/10, 154a/10, 156a/7,
157b/13, 157b/2, 163b/7,
164a/10, 180b/3, 182a/5, 185a/3,
185b/9, 186a/5, 187b/6, 188a/4,
199b/6, 201b/1, 202a/5, 202b/1,
204b/3, 216b/13, 218b/3, 219b/8,
225a/12, 230a/11, 231b/1,
233b/1, 234b/7, 236b/3, 236b/5,
238b/6, 239a/1, 239b/12, 240a/1,
240a/4, 241a/8, 241a/9

şenā (Ar.): Övme, övüş, medih.

ş.+ ların 198a/2

senük: Ağaçtan veya topraktan yapılmış
su kabı, desti.

s. 192b/9

sepele-: Serpelemek, serpmek.

s.- diler 221a/7

ser-: Boylu boyunca yatmak, uzanıp
yatmak.

s.- mişdi 163b/3

sergerdān (Far.): Başı dönen, ne
yapacağını bilmeyen, şaşırmış,
sersemlemiş bir durumda olan kimse,
şaşkın.

sergerdān ol-: Başı dönmek.

s. oldı 142b/1

serheng (*Far.*): Çavuş.

s.+ i 225a/9

s.+ lerine 239b/5

s. 229a/4

sev-: Bir şeye veya kimseye sevgi ve bağlılık duymak.

s.- er 136a/9

s.- ersen 163b/13

s.- ersin 136a/2

s.- mez 136a/9

şevāb (*Ar.*): İyi ve güzel davranışlar karşılığında Allah tarafından verilen mükâfat.

ş.+ ı 188b/11, 188b/12, 188b/9, 189a/1, 189a/2, 189a/3, 189a/4

ş.+ ın 144a/11, 144a/12, 159a/7, 194a/2, 194a/3, 194a/4

ş.+ lardan 138a/6

ş.+ ları 189a/2

ş.+ larıdur 138a/3, 146b/12

ş.+ larıydı 137b/5

sevin-: Sevinç duymak, memnun ve hoşnut olmak.

s.- di 177b/7

s.- ü 177b/13

s.- ür 198a/12, 198a/13

sevindür-: Sevinmesine yol açmak, sevinmesini sağlamak.

s.- em 185b/3

s.- meyem 184a/10

s.- meyince 184a/9

seviş-: Sevmek, sevgi duymak.

s.- ür 157a/6

sevmekliy (<**sevmeklik**): Sevmek, sevme.

s.+ ile 135a/8

sevün-: bk. sevin-

s.- ü 177b/13

sı-: 1. Kırmak.

s.- ya 225a/5

s.- mağa 224a/7

sı.- rlar 162b/12

2. Yenmek, mağlûb etmek.

s.- dı 235a/4, 235a/11

s.- duğ 216b/7

sıçra-: Yerinden koparak hızla, parçalar durumunda savrulmak.

s.- dı 152a/4

s.- yup 151a/2

şiddet (Ar.): Doğruluk, gerçeklik.

ş.+ inca 211a/6

ş.+ um 211a/5

şifât (Ar.): Bir kimse veya şeyin sahip olduğu nitelik, ona ait olan özellik, hâl ve vasıf.

ş.+ dan 225b/8

şığ-: Bir şey bütünüyle diğer bir şeyin içine girebilmek, o şey tarafından istiap edilmek.

ş.- ar 145b/10

ş.- duğunca 220a/9

şıgm-: Korunmak amacıyla bir yere veya birine başvurmak, başkalarının yardım ve korunmasına ihtiyaç duymak.

s.- dı 240a/11

sığır: bk. şığır

s. 214a/12

şığır: Geviş getirenlerden, boynuzlu büyükbaş evcil hayvanların genel adı.

ş.+ ı 231b/1

ş.+ lar 143b/1

ş. 214a/7, 231a/13

şığırıtmaç: Büyükbaş hayvan güden kimse, sığır çobanı.

ş. 231a/13, 231b/3

sın-: Yenilmek, mağlûp, münhezim olmak, bozguna uğramak.

s.- dı 228a/3, 228a/4, 239a/7, 241a/1

sözün s.- a 200a/11

şın-: bk. sın-

ş.- dı 235b/4

şına-: Denemek, tecrübe etmek, yoklamak, imtihan etmek.

ş.- rdum 220b/1

şıra şıra: Yan yana veya art arda dizilmiş sıralar şeklinde, saf saf.

ş. 198b/9

şırât (Ar.): Sırat köprüsü.

ş.+ ı 189a/5

ş. 156a/9, 169a/5, 169a/7, 169a/9, 169a/13, 169b/12

şırât köprüsü: İslam inancına göre, ahirette cehennem üzerinde kurulacak olan, müminlerin üstünden kolayca geçerek cennete gireceklerine, kâfirlerin ise üzerinden cehenneme düşeceklerine inanılan köprü.

ş. 169a/6

sırr (*Ar.*): Varlığı veya bazı yönleri açığa vurulmak istenmeyen, gizli kalan, gizli tutulan şey.

s.+ ı 141a/11, 141a/12

sıtma: Anofel türü sivrisineğin sokmasıyla insandan insana bulaşan, titreme, ateş ve ter nöbetleriyle kendini gösteren bir hastalık, ısıtma, malarya.

sıtma dut:- Sıtma hastalığına yakalanmak.

s. dutdı 224b/7

sıva:- Sıvamak, sürmek, bulaştırmak.

s.- dılar 219a/12

sigirit:- Sıçrayarak yakın bir yere doğru koşmak, koşturmak.

s.- se 175a/7

sil:- Bir şeyin ıslaklığını gidererek kuru duruma getirmek.

s.- di 185b/7

silāh (*Ar.*): 1. Savunmak veya saldırmak amacıyla kullanılan araç.

s.+ ıla 163a/5

s.+ ın 228b/9

s.+ ları 229b/5

s.+ ların 230a/6, 230b/13, 230b/4, 235a/7

s. 163a/2

2. *mec.* Savunmak veya saldırmak için kullanılan nesne, etken araç.

s. 163a/4

silāhlu: Silahı olan, silah taşıyan.

s. 226a/8

silkün:- Silkelenip üzerindikileri dökmek, kendini silkelemek.

s.- ü 173a/12

sin:- Gizlenmek, saklanmak, yer tutmak, pusmak.

s.- di 136b/6, 141b/5

sin: Ölü gömülen yer, mezar, kabir.

s.+ e 149a/5, 183b/2, 213b/1

s.+ i 174a/2, 178a/2

s.+ in 153b/10, 178a/3, 213b/12

s.+ inde 153b/10, 153b/9

s.+ inden 173a/4

s.+ ine 153b/8, 154a/8

s.+ ini 213b/11

s.+ lerine 168b/6

s. 149a/11, 149a/13, 149a/6, 149b/1, 154a/9, 173a/12, 178a/7, 178b/1, 178b/2, 178b/6, 182a/5,

183b/2, 188b/11, 199a/3,

213b/13

2. bk. sen

s. 225a/12

siñir: Duyu ve hareket uyarılarını beyinden organlara, organlardan beyne ileten beyazımsı teller ve bu tellerin oluşturduğu demet.

s.+ lerinden 199a/1

sinle: Mezar.

s.+ den 173b/12

s.+ sinüñ 203b/5

sinlü: Mezarlı, mezarı olan.

s. 174a/2

siz: Çokluk ikinci şahıs zamiri, siz.

s.+ e 161b/7, 168a/4, 177b/11,

215a/13, 217b/12, 230a/8

s.+ ler 199a/1

s.+ lerden 204b/10, 211b/9,

223b/3

s.+ leri 240b/4

s.+ ün 170a/6, 179b/4

s.+ ünçün 192a/5, 192a/9

s. 142b/7, 153a/12, 156a/5,

168a/4, 170a/10, 170a/9,

208a/13, 210a/9, 229a/8,

234b/12, 237a/3, 240b/1

sok-: 1. Böcek, zehirli hayvan iğnesini batırmak veya ısırarak, zehirlemek.

s.- a 137a/5

2. İçine veya arasına girmesini sağlamak.

s.- ar 166b/5

s.- arsa 166b/8

şol: Vücutta kalbin bulunduğu tarafta olan, sağ karşıtı.

ş.+ ında 189a/11

ş.+ undan 198b/2, 198b/7

ş. 190a/10, 190a/11, 190a/6,

190a/7, 190a/8, 190a/9, 190b/9,

223a/12, 234a/2, 234a/6

şon: Ondan sonrası veya başkası olmayan, onunla nihayet bulan.

ş. 188b/10

şoñra: Daha ileri bir zamanda, müteakiben, önce karşıtı.

ş. 136a/9, 141a/13, 142a/7,

144a/6, 157b/4, 162a/12,

167b/10, 169b/4, 169b/9, 172b/4,

176a/2, 180b/7, 183a/9, 187b/2,

189b/7, 200b/12, 209b/10,
210a/5, 210b/13, 211a/9,
218b/10, 220b/9, 222b/9, 223a/9,
225b/12, 233b/3, 233b/8,
240a/12, 240a/7, 243a/3

şor-: Birine soru yöneltmek herhangi bir konuda bilgi istemek, sual etmek.

ş.- alum 173a/8
ş.- arsin 185a/12
ş.- dı 140a/11, 150b/10, 185a/12,
185a/9, 186b/7, 199b/10, 200a/6,
205a/3, 205b/1, 210a/11, 212b/9,
225a/1, 234b/3
ş.- dılar 155a/6, 207b/11, 208a/7,
219b/13, 240a/12
ş.- dum 156b/4
ş.- ğıl 186b/5
ş.- ma 159b/5
ş.- mağıl 155b/1

şovu-: Isısını hızla veya yavaş yavaş yitirerek soğuk duruma gelmek.

ş.- madı 161b/3

sovuğ: 1. Isının üşütecek kadar az veya düşük olması durumu.

s. 134b/6, 188b/1

2. Isısı düşük olan, sıcak karşıtı.
241b/13

şoy-: Yüzmek, derisini çıkarmak, derisini soymak.

ş.- dılar 219a/8

sökel: Hasta, hastalanmış.

s.+ e 206b/1

s. 237b/7

söyle-: Düşündüğünü veya bildiğini sözle anlatmak, ifade etmek.

s.- di 152b/2, 171b/10, 224a/11

s.- di-di 171b/9

s.- düğüm 136a/8

s.- dün 172a/1

s.- gil 208b/6

s.- me 223b/11

s.- r 133b/6, 187a/7

s.- rimiş 171a/11

s.- rse 171b/2

s.- se 172a/4

s. 187a/11

yalan s.- dün 209a/1

yalan s.- rsin 193a/7

yalan s.- yenlere 152a/11

söyleş-: Karşılıklı konuşmak, hasbihâl etmek, sohbet etmek.

s.- diler 229a/4

s.- eceyümsin 136a/4

söyleyici: Söyleyen, konuşan, anlatan.

s. 187a/12

söyün-: Sönmek, parlaklığı gitmek.

s.- dügince 175b/6

s.- miş 243b/4

s.- üp 162a/13

söyündür-: Söndürmek.

s.- eyin 156a/6

söz: Bir düşüncüyü eksiksiz olarak anlatan kelime dizisi, kelimeler, laf, kavi.

s.+ den 217b/6

s.+ i 160a/13, 171b/10, 198b/3, 210a/4, 218a/3, 227a/6, 237b/9

s.+ in 161a/2, 172a/1, 215a/8, 216a/12, 216b/3

s.+ ine 200a/9, 215b/2

s.+ üm 209a/2, 217a/1

s.+ ümüze 152a/12, 158a/12, 178b/5

s.+ ün 216b/3, 217a/11

s. 144b/10, 199b/5, 217b/11

sözün aşağı koma-: Kabul etmemek, sözünde ısrar etmek.

s..... komadı 219b/4

söz dut-: Söz dinlemek, itaat etmek.

s.+ üm dutğıl 209a/2

s.+ ün dutmadılar 238a/6

s.+ in dutmazuz 216b/3

söz sın-: Karşı çıkmak, birinin söylediğine karşı gelmek.

s.+ in sındı 200a/11

su: Hidrojenle oksijenden oluşan, sıvı durumunda bulunan, renksiz, kokusuz, tatsız madde, ab, akarsu, nehir.

s.+ da 179a/5

s.+ dan 185b/12

s.+ yı 155b/10, 155b/9, 195b/4

s.+ yıla 195b/4

s.+ yınuñ 176b/11

s. 145b/12, 145b/13, 154a/3, 154a/5, 156a/3, 166b/6, 166b/8, 200a/13, 242a/4

şu: bk. şu

ş.+ dan 134b/10, 141a/8

ş.+ ya 177a/6

ş.+ yına 179a/6

ş. 154a/5, 177a/10, 177b/5

suç: Törelere, ahlak kurallarına aykırı davranış.

ş.+ ın 147b/9

şulb (Ar.): Döl, zürriyet.

ş.+ ına 139a/12

sultān (Ar.): Müslüman, özellikle Sünni hükümdarların kullandıkları unvan, padişah.

ş.+ lar 190a/12

s. 160a/2

sultānī (Ar.): Sultana yakışır, sultanlara layık, en iyi, en güzel.

ş.+ yidi 188b/7

şun-: 1. Bir büyüğe veya nezaket gereğince bir kimseye bir şeyi vermek, arz etmek, yollamak, göndermek, takdim etmek.

ş.- ardı 163a/8

ş.- dı 160b/3

2. Hamle etmek, hücum etmek.

ş.- dı 136b/4, 141b/7

şūr (Ar.): Kıyamet günü, Hz. İsrail'in üfleyeceği boru, sur.

ş.+ ı 172a/12, 172b/1, 173b/11

sūre (Ar.): Kur'an'ın yüz on dört bölümünden her biri.

sūre-i Qur'ān: Kuran suresi.

s.-i Qur'ān 137b/5

şūret (Ar.): Gözün ilk bakışta gördüğü şey, dış görünüş, şekil, biçim, vaziyet.

ş.+ de 186b/11

ş.+ i 223a/1

ş.+ in 190a/4, 190b/3

ş.+ inde 191a/5, 191a/6, 193b/12, 206b/4, 207b/1, 208b/12, 222a/12

ş. 189b/10

şūret eyle-: Yaratmak, biçim vermek.

ş.+ in eyledi 186b/12, 186b/13, 187a/1

şūret kıtl-: Yaratmak, biçim vermek.

ş. kıldı 189b/10

şūretlü: Görünüşlü, şekilli, biçimli.

ş.+ yiken 187b/9

ş. 153a/1, 153a/8, 187b/10, 187b/13, 207a/3

susuz: bk. şusuz

s. 200a/12, 200b/1

şusuz: Susamış olan, suya, su içmeye ihtiyacı olan.

ş.+ larun 145b/10

susuzlık: bk. şusuzluk

ş. 188b/13

şusuzluk: Susuz olma, susuz kalma durumu.

ş.+ dan 173b/7

suvāl (Ar.): Sorma, soru, sual.

s.+ i 188b/11

şuvar-: Hayvana su vermek, su içirmek.

ş.- dı 140a/10

sübḥāna'llāh (Ar.): “Allah’ı her türlü kusur, ayıp ve eksiklikten, insanlığa özgü niteliklerden uzak tutarım” anlamında bir söz.

s. 203a/3, 203b/1

S. 136b/7

sübḥāna'llāhi velḥamdülillāhi (Ar.): “Allah’ı hamd ve tenzih ederim” anlamında bir dua sözü.

s. 203a/6, 203a/9

süci: Şarap.

s. 152a/11

s.+ ye 162b/4

sügü: Kargı, süngü, mızrak.

s. 163a/4

sünük: bk. süñük

s.+ in 214a/10

s.+ lerin 170b/13, 214a/9

s. 192b/12, 214a/11

süñük: Kemik.

s.+ leri 176b/3

süpür-: Bir şeyin, bir yerin üstündeki çer çöp, toz toprak vb. şeyleri süpürge, fırça veya başka bir araçla toplamak, temizlemek.

s.- di 214a/2

s.- mezsın 213b/8

s.- ürdi 213b/9

sür-: Önüne katıp götürmek veya getirmek.

s.- di 140b/12, 141a/3

s.- diler 192b/3

s.- miş 231a/13

şüreyyā (Ar.): Ülker yıldızı.

ş.+ ya 184b/12

süri-: Bir şeyi yerden kaldırmaksızın çekerek, iterek götürmek, sürüklemek.

s.- yü 178b/7

Ş

şarāb (Ar.): Üzüm veya başka meyve sularını türlü yöntemlerle mayalandırarak elde edilen alkollü içki.

ş.+ dan 192b/8

ş.+ ı 160b/1

ş.+ ındanidi 192b/8

şāṣu: Birbirine paralel görme ekseni olmayan göz.

ş.+ yıdı 234a/1

ş. 234a/7, 234b/2

şāz (Far.): Sevinçli, neşeli.

ş.+ ıdun 164a/4

şāz ol-: Sevinmek, mutlu olmak.

ş. oldı 142a/6

ş. olğıl 163b/11

şāzılık: Sevinçli olma durumu, sevinçlilik.

şāzılık eyle-: Sevinmek, mutlu olmak.

ş. eyler 152a/9

şāzumān (Far.): Sevinçli, neşeli.

şāzumān ol-: Sevinmek, mutlu olmak.

ş. olup 152a/2

şāzumānlık: Sevinçli olma durumu, sevinçlilik.

ş.+ ından 152a/3

şefāʿat (Ar.): Peygamberlerin ve Allah'ın izin vereceği kimselerin, kulların suçlarının bağışlanması için Cenabıhak katında aracılık etmeleri.

ş.+ ından 136b/9

ş.+ üm 202a/5

ş. 167b/8, 173b/2

şehir (Ar.): bk. şehir

ş.+ de 200a/2, 200b/2

ş.+ dedür 234b/8

ş.+ den 227a/12, 229b/4, 234a/8, 235b/12, 238a/2, 240a/8

ş. 147b/5, 149b/11, 150a/7, 164a/13, 198b/12, 199a/4,

229b/6, 230b/5, 232b/1, 236a/9,
237b/4, 237b/8, 239a/3

şehirlü: Şehir halkından olan, kentli.

ş.+ ler 227a/10

ş. 238a/4

şehir (Ar.): Nüfusunun çoğu ticaret, sanayi, hizmet veya yönetimle ilgili işlerle uğraşan, genellikle tarımsal etkinliklerin olmadığı yerleşim alanı, kent, site.

ş.+ e 199b/11, 199b/12, 227a/9,
229b/6, 230b/5, 231b/4, 232b/1,
235a/12, 236a/10, 237b/11,
237b/2, 239a/6

ş.+ i 228b/4, 236b/4, 237a/13,
237b/1, 238b/10, 239a/9,
239b/13

ş.+ inde 154b/10, 154b/6, 199b/2

ş.+ ine 231a/12

ş.+ ün 147b/6, 149b/11, 231b/1,
235b/3, 236a/2, 238b/7

ş.+ üñ 164b/1

şeker (Far.): Şeker kamışı, şeker pancarı, patates, havuç, mısır, buğday vb. bitkilerin sap ve köklerinin öz

suyundan veya nişastasından çıkarılan, birleşiminde karbon, oksijen ve hidrojen bulunan, beyaz, suda eriyen, mayalanabilen ve çoğu tatlı olan maddelerin genel adı.

ş.+ den 134b/6

şerīʿat (Ar.): Kur'an'daki ayetlere, Hz. Muhammed'in sözlerine dayanan İslam kanunu, İslam hukuku.

ş. 191a/13

şeş-: Çözmek.

ş.- di 175a/11

ş.- diler 239b/9

el ş.- mek 175a/12

şeyh (Ar.): Tarikat kurucusu, bir tarikatta en yüksek dereceye ulaşmış olan kimse.

ş.+ ler 155b/10

ş. 153b/13, 155b/11, 157a/8,
200b/2, 205b/1, 205b/10, 205b/8,
207a/3, 207b/1, 208b/12

şeytān (Ar.): Hz. Âdem'e secde etmediği için cennetten kovulan, insanları Allah'ın emirlerine karşı kıskırtan, kötülüğe yönelten cin, iblis.

ş.+ a 163a/6, 209a/6

ş.+ dur 205b/10

ş.+ ıdı 205a/1

ş.+ lar 162b/7, 163a/1, 204b/7

ş. 162b/3, 175b/13, 192b/2,

192b/4, 192b/5, 195b/10, 195b/6,

203b/4, 205b/2, 205b/9, 206a/4,

206b/11, 206b/3, 207a/11,

207a/12, 207a/3, 207b/1,

207b/13, 207b/5, 208a/11,

208b/3, 209a/3, 209a/5, 209a/8,

209b/1, 209b/2

şeytān-ı la'īn: Lenetlenmiş
şeytan.

ş.-ı la'īn 208a/10

şeytāni (Ar.): Şeytana ait özellikler
taşıyan, şeytana yaraşır.

ş.+ durur 162b/2

ş.+ dür 208a/4

şeytānirracīm (Ar.): “Taşlanmış ve
kovulmuş şeytanın şerrinden Allah’a
sığınırım” anlamına gelen bismelinin
bir bölümü.

ş. 166b/2, 166b/7

şimdi: Şu anda, içinde bulunduğumuz
zamanda.

ş. 136a/7, 155a/7, 157a/3,

164a/4, 174a/7, 175b/4, 177a/13,

186a/10, 193b/5, 213b/9, 231b/8, 235b/7

şimdiki: İçinde bulunulan zamanda olan
veya yapılan, bu zamandaki, bu andaki.

ş. 193a/3

şirīn (Far.): Sevimli, cana yakın, tatlı,
hoş, latif.

ş. 134b/6

şol: İşaret sıfatı, şu.

ş. 154a/5, 157b/8, 175a/6,

178b/12, 182a/11, 199a/4,

202a/13, 204b/8, 218b/3, 236b/1,

239a/7

şolok sā'at: O saatte, tam o anda.

ş. 213a/2, 224b/6

şöyle: Öyle, onun gibi, olduğu gibi.

ş.+ dür 239a/2

ş. 136b/5, 156b/2, 157b/13,

173b/11, 177a/1, 183b/6, 191b/9,

195b/10, 195b/3, 199a/3,

200a/11, 209b/8, 229a/10,

242a/4

şu: İşaret sıfatı ve zamiri, şu.

ş.+ nuñ 154b/4, 157a/8, 183b/4

ş. 235a/13

şükṛāne (Ar.): Teşekkür alameti, iyilik bilme nişanesi.

ş.+ si 189b/3, 194a/11, 194a/12

şükür (Ar.): Verdiği nimetler için Allah'a karşı duyulan minneti dile getirme.

şükür eyle-: Allah'a minnet duygusunu sunmak, şükretmek.

ş. eylemek 204b/1

şükür kıl-: Allah'a minnet duygusunu sunmak, şükretmek.

ş.+ ler kıldum 154a/1

T

tā (Ar.): Kadar, değin, ta ki, -ıncaya kadar, dek, yeter ki, sonunda.

t. 136a/1, 145a/2, 149b/4, 150b/11, 152a/5, 160a/8, 169b/3, 179a/8, 180b/5, 185a/1, 187a/2, 195b/3, 201b/13, 202a/3, 202b/3, 209b/13, 210b/12, 210b/3, 211a/13, 218a/9, 218b/2, 225a/8,

226b/8, 227a/9, 230a/7, 241a/3, 241b/2

ta'accüb (Ar.): Şaşırma, şaşakalma, hayret etme.

t.+ deyken 146b/5

ta'ām (Ar.): Yemek, aş, yiyecek.

t.+ ları 193b/1

t. 183a/13, 183b/3, 183b/4, 200a/12, 212a/13, 212b/7

tā'at (Ar.): Allah'ın buyruklarını yerine getirme, ibadet etme.

t.+ a 162b/6

tā'at kıl-: İbadet etmek.

t.+ in kılmakıla 135a/10

t. kılmak 204b/1

t. kılmışca 191a/3

t. kılmun 238b/4

t. kıldı 204b/5

t. kılsın 206a/7

t.+ ların 198a/2

tabak (Ar.): Yiyecek koymaya yarar, az derin ve yayvan kap.

t.+ a 168b/2

t. 155b/8

ṭabaka (Ar.): Bir yüzeyin üzerindeki düzgün olarak yayılmış kısım, böyle kısımlardan her biri, kat, katman.

ṭ.+ yıldı 195a/3

ṭaban: Ayağın alt yüzü, aya.

ṭ.+ ı 151b/4

ṭ.+ ın 190b/10

ṭabīb (Ar.): Hekim, doktor.

ṭ.+ ler 190b/4

tābūt (Ar.): Ölünün içine konulduğu sandık biçiminde araç, sal.

t.+ ı 243a/1

t.+ ıdur 242b/10

t.+ ın 242b/9

tāc (Far.): Soyluluk, iktidar, güç veya hükümdarlık sembolü olarak başa giyilen, değerli taşlarla süslü başlık.

t.+ um 193a/9

t. 143b/10, 197b/10

ṭağ: Yer kabuğunun çıkıntılı, yüksek, eğimli yamaçlarıyla çevresine hâkim ve oldukça geniş bir alana yayılan bölümü.

ṭ.+ a 133b/9, 134b/12, 140b/13,

141a/1, 218b/3

ṭ.+ da 175b/9

ṭ.+ dan 175b/1, 222a/13

ṭ.+ lar 138b/8, 166b/11, 166b/12, 172b/10, 175b/8, 176a/3

ṭ.+ lara 209b/12

ṭ.+ lardan 151a/9

ṭ.+ larına 169b/5

ṭ.+ larından 169b/6

ṭ.+ un 175b/2

ṭ. 133b/9, 134a/5, 134b/13, 137a/13, 142b/8, 149b/9, 150a/4, 151a/5, 151a/8, 165b/11, 165b/13, 165b/9, 166a/2, 170b/6

ṭağıl: Düzgünlüğü, intizamı bozulmak, toplu ve düzenli durumdan çıkmak, karışık bir hâl almak.

ṭ.- dılar 209b/12, 210a/4, 223b/7

ṭağla: Vücuda kızgın demirle damga vurmak.

ṭ.- yalar 191a/10

ṭahıl (Ar.): Buğday, arpa, mısır, yulaf, çavdar, pirinç vb. hasat edilen ürünler ile tohumlarının genel adı, hububat.

t. 183b/1

ṭahmīd (Ar.): Hamdetme, elhamdülillâh deme.

t.+ dūr 203a/4
t. 202b/12
taht (*Far.*): Hükümdarların oturduğu büyük, süslü koltuk, serir.
t.+ a 241b/1
t. 148a/10, 148a/6, 148a/7
tahte's-şerā (*Ar.*): Toprak altı.
t.+ ya 158a/9, 165b/1
tā'ife (*Ar.*): Grup hâlindeki insan topluluğu, bölük, fırka, takım, cemaat.
t. 182b/3
taqvā (*Ar.*): Allah'tan korkma, Allah korkusu.
t. 135a/9
ṭam: Ev, üstü örtülü yer, dam.
t.+ dan 236b/5
ṭam-: Damlamak, damla damla akmak.
t.- ayorur 155b/9
t.- ayorurdı 155b/10
ṭama' (*Ar.*): Tamah, aşırı arzu, istek.
t.+ ı 141b/12
ṭama' kıl-: Çok istemek, arzu etmek, tamah etmek.
t. kıldı 233a/7

ṭamaḵ: Ağız boşluğunun üstünü tavan gibi kuşatan kısım.
t. 188b/5
tamām (*Ar.*): 1. Tam, bütün hep, eksiksiz.
t. 191a/13, 196a/2
2. Uygun, münasip, yeterli.
t.+ dur 209a/6
tamām it-: Tamamlamak.
t. idiserdür220b/11,
tamām eyle-: Tamamlamak.
t. eyledüm 222a/10
tamām kıl-: Tamamlamak.
t. kılmağa 221a/3
t. kılsan 221a/4
tamām ol-: Tamamlanmak.
t. oldu 222a/5, 222b/3
ṭamar: Canlı varlıklarda kanın veya besleyici sıvıların dolaştığı kanal.
t.+ ı 162b/2
t. 136b/1, 162b/3, 162b/5
ṭamu (*Soğd.*): Cehennem.
t.+ çün 174b/3
t.+ da 152b/1

.+ dan 151a/2, 151a/4, 169a/13,
171a/10, 175a/2
.+ dandur 150b/2
.+ nuñ 169b/11, 169b/5, 169b/8,
171a/10, 171a/3, 175b/4, 176a/9
.+ sina 175b/1, 211b/13
.+ sında 136b/2
.+ sından 156a/2
.+ ya 150b/13, 156a/10, 158a/2,
169b/1, 169b/3, 170b/2, 174a/9,
174b/11, 182a/13, 182b/4,
198b/2, 198b/7
.+ yı 136a/12, 150b/12, 150b/2,
152b/3, 152b/9, 156a/6, 189a/7
. 134a/7, 138b/11, 150b/3,
150b/5, 152b/7, 162a/12,
162a/13, 166b/11, 166b/12,
169a/6, 169a/7, 169b/3, 169b/5,
170b/12, 170b/3, 171a/11,
171b/1, 171b/2, 171b/3, 173b/5,
175b/5, 175b/6, 175b/7, 175b/8,
182b/7, 189a/3, 191a/10,
191a/11, 191a/5, 191a/8, 209b/8,
211b/11, 212a/4

amulu: Öldükten sonra yerinin
cehennem olacağı sanılan, cehenneme
layık kimse.

. 212a/9

anla-: Taaccüp etmek, şaşmak, garip
bulmak.

.- dı 213a/4, 213a/9

añlaş-: Hep birden hayrette kalmak.

añlaş dur-: Hep birden hayrette
kalmak, şaşırıp kalmak.

.- ı dururlardı 161b/10

añrılık: Tanrılık, ilahlık, ulûhiyet.

t. 186b/13, 187a/1, 187a/2,
187a/3

anu: Gördüğünü ve bildiğini anlatan,
bilgi veren kimse, şahit.

anu ol-: Tanık olmak, şahitlik
etmek.

. olğıl 202a/5

ap-: İlah olarak tanınan varlığa karşı
inancını ve bağlılığını belirli kurallar
çerçevesinde göstermek.

.- arlar 220b/1

.- arlarıdı 230b/7, 233a/13

.- dı 223a/6

.- dılar 223a/4

.- madılar 223a/4
apu: Hizmet, vazife, tazim, hürmet.
.+ sında 143b/11
apucı: Hizmetkâr, hizmetçi.
.+ larun 143b/11
.+ nuñ 148a/11
. 148a/9
art-: 1. Esirgemek, menetmek, alıkoymak.
.- ğıl 163b/13
2. Çekmek, taşımak.
.- ardı 222b/1
kılıç .- up 215b/13
arıt-: Çekmek.
kılıç .- dı 231b/12
aru: Mısır.
. 173b/13, 196b/5
aş: Kimyasal veya fiziksel durumu değişiklikler gösteren, rengini içindeki maden, tuz ve oksitlerden alan sert ve katı madde.
.+ ı 140a/10, 177a/10, 237b/4, 238a/1
.+ ıla 194b/5
.+ ın 222a/13

.+ ları 149b/10
. 175b/2, 177a/11, 177a/7, 177a/8, 218b/6, 218b/9
aş-: Akarsu, yatağından çıkarak çevresini kaplamak.
.- dı 243a/1
aşı-: Bir şeyi bir yerden alıp başka bir yere götürmek.
.- dılar 242b/2
aşra: Dışarı, dışarıya.
.+ dan 201a/3, 201a/4
. 152a/5, 154b/10, 173b/11, 177b/3, 177b/8, 205a/12, 205a/13, 206a/1, 227a/12, 243b/4
atlu: 1. Şeker tadında olan, içinde şeker bulunan tadı hoş olan, ağza hoş gelen.
d. 134b/6
2. *mec.* İnsanın üzerinde iyi etki bırakan, hoşla giden, ferahlık veren (konuşma).
. 205b/13
av: Hayvanlarda besili olma durumu.
.+ iyle 144a/2, 148a/10
. 144a/3

ṭavāf (Ar.): İslam dininde hac sırasında Kâbe'nin çevresini yedi kez dönme.

ṭavāf eyle-: Tavaf etmek.

ṭ. eyleyem 155b/3

ṭavāf kııl-: Tavaf etmek.

ṭ. kıldum 155b/4, 156b/11

ṭ. kılıyorurdum 211a/9

ṭ. kılmak 156b/10

ṭ. kılsam 156b/9

ṭavar: Mal, mülk.

ṭ.+ çün 144a/4

ṭ.+ ı 200a/9

ṭ. 143b/5

2. Davar, at dışındaki dört ayaklı çiflik hayvanı.

ṭ.+ ları 220b/3

tāyelık: Dadılık, bakıcılık.

t. 187b/9

ṭāzı (Far.): Genellikle tavşan avında kullanılan, uzun bacaklı, çekik karınlı, çok çevik bir köpek türü.

ṭ.+ ya 175a/6

ṭāzı atı: Arap atı.

ṭ. 237b/10

tebāreke ve te'ālā (Ar.): “Mübarek ve yüce” anlamında Arapça bir ifade.

t. 161a/9

teberrük (Ar.): Uğur için verilen hediye, hatıra.

t.+ dür 149a/12

tebessüm (Ar.): Gülümseme.

tebessüm eyle-: Gülümsemek.

t. eyleyü 202a/10

teferrüc (Ar.): Açılma, ferahlama, seyir, gezinti, dolaşma.

t.+ dür 149a/13

t.+ ler 191a/11, 191a/7

teferrüc eyle-: Gezintiye çıkmak, gezip sıkıntı dağıtmak.

t. eyleye 149a/7

t.+ in 191a/11, 191a/8

teferrüc kııl-: Gezintiye çıkmak, gezip sıkıntı dağıtmak.

t. kıldılar 192a/7

t. kılon 189b/12, 192a/10, 192a/5

teferrüclen-: Gezmek, gezintiye çıkmak.

t.- eler 176b/6

tefsîr (Ar.): Kur'an'ın surelerini açıklayarak görüşler ileri sürme ve bunları yazma, yorumlama.

t. 143a/8, 211b/11

tehlîl (Ar.): Kelime-i tevhidi, "Lâ ilâhe illallâh" sözünü söyleme.

t.+ dür 203a/4

t. 202b/12

tekbîr (Ar.): Müslümanlıkta Tanrı'nın büyüklüğünü, yüceliğini anmak için söylenen ve Allahu ekber sözü ile başlayan dua.

tekbir eyle-: Tekbir getirmek, Allah'ı ululamak.

t. eyledüm 158a/10

temâşâ (Ar.): Zevkle seyredilen şey, görünüş.

t.+ ya 191a/6

temcîd (Ar.): Ululama, yüceltme.

t.+ dür 202b/12, 203a/6

temmet (Ar.): "Bitti, tamam oldu" anlamında kitapların ve yazıların sonuna yazılan kelime.

t. 244a/10, 244a/11

temmetü'l-Kitâbi'l-Esrârü'l-Ârifîn: Tez çalışmasına konu olan eserin ismi.

t. 244a/10

ten (Far.): Vücut, beden, gövde.

t.+ i 195a/6, 207b/1

t.+ in 179a/9

t.+ inde 136b/1

t.+ ine 215b/7

terâvîh (Ar.): Ramazan ayı boyunca, yatsı namazından sonra kılınan namaz, teravih namazı.

terâvîh kıl-: Teravih namazı kılmak, eda etmek.

t. kılup 197a/13

terâzû (Far.): Terazî.

t.+ da 189a/2

terk (Ar.): Bırakma, terk etme.

terk eyle-: Bırakmak, terk etmek, vazgeçmek.

t. eylegil 171a/9

t. eyle 175a/2

terk it-: Bırakmak, terk etmek, vazgeçmek.

t. itmişler 216a/5

tertîb (Ar.): Hazırlık, düzen.

t. 193a/3

tes: Gübre.

t.+ leri 143a/1

tesbīh (Ar.): Allah'ı noksan sıfatardan tenzih etme, yüceltme.

t.+ de 135b/7

t.+ dür 203a/3

t.+ e 218b/5

t. 202b/12, 205a/9

tesbīh kıl-: Allah'ı ululamak, sübhanallah demek.

t. kıldı 187a/3, 187a/4, 187a/5, 187a/6, 187a/8

t. kılurlar 159a/3, 159a/5, 159a/7, 159a/9

t. kıılır 166a/13, 171b/7

tesbīh oku-: Allah'ı ululamak, sübhanallah demek.

t. okurlar 159a/1

tetik: Çabuk davranan, çevik, dikkatli, uyanık.

t.+ i 242b/6

tevbe (Ar.): İşlediği bir günah veya suçtan pişman olarak bir daha yapmamaya karar verme.

t. 238b/4

tevbe kıl-: İşlediği bir hatayı, suç veya günahı bir daha yapmamaya karar vermek, söz vermek.

t. kıldum 136b/8, 183a/3

t. kılmazlarısı 190b/12

t. kılsa 147b/9, 195b/7

t. kılsın 207b/3

t. kıılun 236a/11

tırnak: İnsanda ve birçok omurgalı hayvanda parmak uçlarının dış bölümünü örten boynuzsu tabaka.

t.+ ın 190a/11

tış: Herhangi bir cisim veya alanın sınırları içinde bulunmayan yer, hariç, iç karşıtı.

t.+ ı 189b/9

t.+ ına 190b/8

t.+ ından 189b/8

tiz (Far.): Çabuk, hızlı, tez, hemen.

t. 134a/8, 227b/10, 235a/12, 238b/4

tiz tiz: Hızlı hızlı, çabuk çabuk.

t. 136b/4

toğ-: 1. Doğmak, dünyaya gelmek.

ṭ.- mağa 142b/1

2. Güneş, ay, yıldız ufuktan yükselerek görünmek.

ṭ.- ar 186a/9

ṭ.- dı 230b/8

ṭ.- madı 186a/11

ṭoğan: Kartalgillerden, sırtı kül rengi ve enine çizgili, küçük kuş, fare vb. ile beslenen ve alıştırılarak kuş avında kullanılan yırtıcı bir kuş.

ṭ. 146a/5, 146b/7, 186b/7,
186b/4, 186b/9

ṭoğrı: bk. ṭoğru 1

ṭ.+ yıdı 141a/11

ṭoğru: 1. Yalan olmayan, hakka uygun, doğru, hak.

ṭ. 191b/5, 208b/6

2. Hiç vakit geçirmeden, sağa sola uğramadan, doğruca.

ṭ. 141b/1

ṭoğur-: Yavru dünyaya getirmek, doğum yapmak.

ṭ.- dı 233a/9

ṭ.- madı 194b/12

toḥım-gāh (*Far.*): Tohum yeri; rahim.

t.+ uma 139a/13

t.+ umdur 139a/13

toḥm (*Far.*): Bitkilerde döllenme sonunda yumurtacıktan oluşan ve yeni bir bitki oluşmasını sağlayan tane.

t.+ ın 194b/9

toḥum (*Far.*): bk. ṭoḥm

t.+ lar 168b/9

ṭoksan biñ: Seksen dokuz bin dokuz yüz doksan dokuzdan sonra gelen sayının adı.

ṭ. 145a/3, 149b/11, 161a/4,
169a/8, 189b/4

ṭoksan biñ biñ: Doksan milyon, milyonlarca.

ṭ. 242a/10

ṭokun-: İsabet etmek, denk gelmek.

ṭ.- a 149a/9

ṭokuz: Sekizden sonra gelen sayının adı.

ṭ. 141b/2, 192a/11

ṭokuz yüz: Sekiz yüz doksan dokuzdan sonra gelen sayının adı.

ṭ. 215a/9

ṭol-: Dolu duruma gelmek.

ṭ.- arlardı 221b/8

ṭ.- du 171b/1

olaş-: Dolaşmak, etrafında dönmek.

.- mayadı 175a/7

oldur-: Dolmasını sağlamak, dolu duruma getirmek, imlâ etmek.

.- alum 220a/4, 220a/6

.- dılar 195a/4, 220a/10, 220a/9

.- mışıdı 163a/8

.- ur 195b/8, 195b/9

olu: İçi boş olmayan, dolmuş, dolu.

. 147b/3, 149b/12, 164a/13,
165b/11, 165b/13, 165b/9,
166a/2, 166a/4, 173b/12,
176b/13, 188a/6, 188a/7, 188a/8,
195a/10, 195b/6, 199a/8

on: Elbise, kılık kıyafet, giysi.

.+ ın 148a/13, 179a/6

.+ lar 179a/1, 179b/3

.+ ları 143b/12

.+ ların 143b/13

.+ um 193a/9

.+ unuñ 148a/11

. 185a/8

onan-: Zırh vb. kuşanmak, savaşa hazırlanmak.

.- dı 225a/7

oprak: Yer kabuğunun, toz durumuna gelmiş türlü kütle kırıntılarıyla, çürümüş organik cisimlerden oluşan ve canlılara yaşama ortamı sağlayan yüzey bölümü.

.+ ı 149b/10

.+ ın 154a/10, 173a/12

. 214b/11

opuk: Ayağın yuvarlakça olan alt bölümü.

.+ ın 190a/7

opuzluk: Büyük taş ya da demirci çekici, balyoz.

oy-: İhtiyacı yeterince karşılanmış olmak, arzu ve istekleri giderilmiş olmak, kanmak, tatmin olmak.

.- dılar 183a/13

.- madın 149a/12

oynak: At, eşek vb. tek tırnaklı hayvanların tırnağı.

.+ ları 143a/1, 143b/2

tövbe (Ar.): bk. tevbe

t.+ ye 169a/3

tuç: Koyu kırmızı renkte olan, bakır, çinko ve kalay alaşımı, bronz.

t. 174b/6

ṭūfān (Ar.): Nuh peygamber zamanında dünyayı kaplayacak şekilde yağan çok şiddetli yağmur.

ṭ.+ dan 167a/9

Ṭ. 194b/10

ṭulḫuḫ: Tulum.

t. 171a/7, 176a/7, 176a/8,
192b/11, 192b/9

ṭulunacaḫ: Saklanacak, gizlenecek yer.

ṭ. 172b/12

ṭur-: Vaz geçmek, geri durmak.

ṭ.- u geldi 243b/7

ṭ.- u vardılar 134a/3

ṭ. 143b/4

ṭurfa (Ar.): *mec.* Acayip, tuhaf.

ṭ.+ mı 144b/12

ṭ.+ mıdır 144b/11

ṭ. 144b/10, 145a/10, 145a/8

ṭuvak: Gelinin başını, bazen de yüzünü örten dantel veya tül den örtü.

ṭ.+ ın 191b/1

ṭuy-: İşitmek, ses almak, duymak.

ṭ.- dı 199b/8, 235a/5

ṭ.- dılar 178b/5, 223a/7

ṭ.- dumı 157a/5

ṭ.- madı 149a/2, 149a/4

ṭ.- maya 174a/6

türbe (Ar.): Genellikle ünlü bir kimse için yaptırılan ve içinde o kimsenin mezarı bulunan yapı.

t.+ si 201b/11

t.+ sin 173a/10, 173a/6

t.+ sine 178a/11

t.+ yi 178a/11

t. 201b/13

tütün: Duman.

t.+ ine 169b/8

U

ucuz: Fiyatı yüksek olmayan, pahası az, pahalı karşıtı.

u.+ a 179b/4

u. 154b/10

ucuzluḫ: Ucuz olma durumu, fiyat düşüklüğü.

u. 166b/7

uç: Bir şeyin baş veya son noktası.

u.+ ı 166b/1

uç-: Kuş, kanatlı böcek vb. hareketli kanatları yardımıyla havada düşmeden durmak, havada yol almak.

u.- alar 169b/6, 169b/7, 169b/9

u.- alı 175b/3

u.- ar 144b/3, 152b/11

u.- arlar 135a/8

u.- dı 145a/12, 145a/2, 147a/4, 175b/2, 175b/3, 186b/6, 187a/8

u.- sa 175a/8

u.- salardı 152b/11

uçmak (*Soğd.*): Cennet.

u.+ a 160a/7, 174a/8, 189a/5, 191b/2, 192a/11, 193b/4, 193b/8

u.+ da 152b/2, 192a/12

u.+ dan 140b/7, 152b/10, 152b/11, 158a/3, 194b/8, 202b/3

u.+ ı 136a/12, 149a/6, 151b/11, 152b/9, 156a/5, 171b/9, 174b/2, 189a/7, 192a/12

u.+ ın 197a/4

u.+ ına 159a/10

u.+ lar 138b/10, 162a/5, 162a/6, 182a/1

u.+ lara 151a/3, 168b/4

u.+ um 161b/1

u.+ un 172a/5

u.+ uñ 148a/2, 149a/6, 152a/3, 152a/4

u. 143a/6, 148a/1, 149a/8, 151b/12, 152a/1, 152a/12, 152a/8, 152b/4, 153a/7, 153b/12, 155b/11, 156a/2, 168b/4, 171b/10, 171b/9, 172a/1, 172a/2, 172a/3, 172a/4, 174a/9, 178b/4, 183b/5, 191b/1, 191b/2, 192a/10, 193b/6, 204b/1

‘ūd (*Ar.*): Öd ağacı.

‘u. 221b/12

uğra-: 1. Yola devam etmek üzere, bir yerde kısa bir süre kalmak.

u.- dı 141b/1, 142a/12, 228a/13

u.- dılar 213a/12

u.- duğum 156b/9

u.- san 136a/6

2. Kötü bir durum başına gelmek, hoş olmayan bir şeye dūçar olmak, maruz kalmak.

u.- mışdur 180a/7

uğrayu gel-: Uğrayıp gelmek,
uğramak.
u.- yu geldi 185a/9
uğraş-: Çarpışmak, savaşmak.
u.- dılar 239a/6, 241a/1
uğrı: Hırsız.
u.+ lar 200a/1, 215a/3
uğrılık: Hırsızlık.
uğrılık eyle-: Hırsızlık etmek.
u. eylemeye 201a/1
uğurla-: Hırsızlıkla ele geçirmek,
çalmak, sirkat etmek.
u.- dı 200b/12, 214a/10, 233b/7
u.- ğıl 200b/10
uğurlaym: Hırsız gibi, gizlice, sessizce.
u. 178a/2, 199b/7
ulaşdur-: Ulaşmasını sağlamak,
eriştirmek.
u.- ayım 210b/12
u.- dı 210b/13
‘ulemā (Ar.): Âlimler, bilginler.
‘u.+ lar 143a/5
ulu: Büyük, yüce, ulu.
u.+ dur 150a/5, 151b/8, 165b/5,
166a/4, 166b/4, 175a/6

u.+ ları 133b/3, 178b/4
u.+ muz 204b/8
u.+ muzsın 153a/11
u.+ sıdur 162a/11
u.+ sın 186a/5
u.+ yıldı 137b/4, 146a/10, 146a/2,
147a/8, 147b/3, 158b/1, 159b/12,
188a/6
u. 150a/10, 170b/6, 181a/10,
197a/6, 211b/11, 214a/1,
224a/11
ulu-: Köpek, kurt, çakal vb. hayvanlar
uzun, iniltili, ağlar gibi bir ses çıkarmak.
u.- rdı 233b/10
ululuk: bk. ululuk
u.+ ın 151a/5
ululuk: Büyüklük, büyük olma durumu,
yücelik, izzet.
u.+ ı 146a/9, 149b/11, 164b/1,
168a/7, 176a/12, 197a/10
u.+ ın 151b/5, 166a/9
um-: Bir şeyin olmasını istemek,
beklemek, temenni etmek.
uma gör-: Ummak, beklemek.

u.- a gördiler 180b/1
u.- dıgına 180b/6
u.- duğuñuz 156a/5
umaca: Küçük çocukları korkutmak için
icat edilmiş korkunç hayali yaratık, öcü.
u. 174a/2
unut-: Akılda kalmamak, hatırlamamak.
u.- dı 243a/4
u.- dum 243a/5
ur-: 1. bk. vur-
u.- alar 176b/2
u.- dı 194a/5, 242b/7
nişān u.- dı 234b/13
u.- dum 178b/13
u.- u 178b/7
kulağ u.- up 161a/2
u.- urdı 157b/11
hād u.- urlar 163a/1
2. Desteklemek, dayamak.
u.- am 137a/5
urun-: Takınmak.
u.- dı 144a/13
uş: Akıl, fikir.
u.+ şı 201a/12, 201a/13
uşlan-: Akıllanmak.

u.- a 206b/7
uşlu: Toplumu, çevresini rahatsız
etmeyen edepli, müeddep.
u. 237a/3
uş: İşte, şimdi.
u. 161b/7, 209a/1, 222a/9,
225a/5, 227b/3, 241a/6
utan-: Onursuz sayılacak veya gülünç
olacak bir duruma düşmekten üzüntü
duymak, korkmak, mahcup olmak.
u.- masaydum 156a/9
u.- mazzın 242a/2
uvat-: Ufaltmak, ufalamak, kırmak,
parçalamak.
u.- alar 242b/11
u.- dı 211a/1, 242b/7
u.- dılar 242b/8
uy-: Bir inanca, bir anlayışa, bir duruma
veya egemen bir güce uygun davranışta
bulunmak, riayet etmek.
u.- dı 207b/10
u.- madılar 134a/12, 215b/2
u.- mazlar 223b/12
uyan-: Uyku durumundan çıkmak.
u.- dı 141b/11, 243b/10

u.- dılar 208a/3

u.- u 154a/1, 243b/3

u.- uķ243b/2

uyı-: bk. uyu-

u.- dı 141a/10

uyķu: Dış uyarınlara karşı bilincin, bütünüyle veya bir bölümünün yittiği, tepki gücünün zayıfladığı ve her türlü etkinliğin büyük ölçüde azaldığı dinlenme durumu.

u.+ dan 208a/3

uyķu al-: Uyku dutmak, uyumak.

u. aldı 178b/2

uyluk: Kalçadan dize kadar olan bacak bölümü.

u.+ ın 190a/6, 190b/8, 190b/9

uyu-: Uyku durumunda olmak.

u.- dum 153b/11

u.- mış 243b/3

u.- mışlar 243b/4

u.- r 156b/12

u.- rdı 141b/10, 141b/2, 157a/10

u.- rlar 215b/6

uyuz: Uyuz böceğinin, üst derinin altına girerek yaptığı kaşındırıcı, bulaşıcı bir deri hastalığı.

u.+ larına 195a/13

u.+ udı 195a/6

u. 195a/5

uza-: 1. Uzun duruma gelmek, boyu büyümek.

u.- dı 141b/6

2. Uzaklaşmak.

u.- rdı 216b/12

uzan-: Artmak, çoğalmak, yükselmek.

u.- dı 134b/13, 137b/1

uzat-: Uzamasına sebep olmak, uzamasını sağlamak.

u.- dılar 152b/7

uzun: 1. Uzunluk, tûl.

u.+ ı 134a/1, 137b/6, 144a/3,

151a/12, 169a/8, 176a/6,

194b/13, 220a/2, 221a/11,

221b/1, 221b/13

2. İki ucu arasında fazla uzaklık olan, kısa karşıtı.

u.+ ıdı 176b/11

u.+ ıydı 223a/1

3. Başlangıcı ile bitimi arasında fazla zaman aralığı olan, çok süren.

u.+ dur 186a/7

u.+ mıdur 186a/6

uzunluk: Bir şeyin bir uçtan öbür uca kadar olan uzaklığı.

u.+ ı 212a/5

Ü

ü: bk. ve

ü. 172b/11

üç: İkiden sonra gelen sayının adı.

ü.+ inden 217b/4

ü.+ ünüñ 207b/13

ü. 140b/10, 140b/11, 142b/10, 155a/6, 155a/8, 155b/8, 155b/9, 157a/9, 170b/4, 177b/1, 177b/10, 182a/13, 182b/3, 184a/10, 189a/9, 200a/12, 202b/9, 211b/7, 212b/4, 214b/4, 215a/1, 215a/13, 217b/1, 217b/12, 217b/2, 217b/3, 217b/9, 218a/1, 218a/2, 218a/5,

224a/12, 226b/13, 227a/11, 243a/12, 243b/1

üç biñ: İki bin dokuz yüz doksan dokuzdan sonra gelen sayının adı.

ü. 150b/5, 152a/2, 173a/5, 176a/13, 192a/6

üçünci: Üç sayısının sıra sıfatı, sırada ikinciden sonra gelen.

ü. 158b/6, 168a/10, 182b/2, 188b/12, 196a/4, 198a/13, 202a/9, 203b/12, 232b/12

üçüncü: bk. üçünci

ü. 243b/2

üç yüz: İki yüz doksan dokuzdan sonra gelen sayının adı.

ü. 140a/4, 176b/11

üç yüz altmış: Üç yüz elli dokuzdan sonra gelen sayının adı.

ü. 136b/1, 162b/1

üç yüz biñ: İki yüz doksan dokuz binden sonra gelen sayının adı.

ü. 159b/7, 189a/7, 215b/10, 222a/11, 225a/6, 228b/6, 229b/8, 230a/3, 231b/3, 240b/11, 242a/11, 243b/11

üküş: Çok.

ü. 192b/5

üleş-: Paylaşmak, bölüşmek.

ü.- elüm 214b/6

ü.- evüz 229a/6

ü.- meye 215a/4

üleştür-: Paylaştırmak, taksim etmek, bölüştürmek.

ü.- ürler 198a/4

ülü: Hisse, pay, kısım, kısım, bölük.

ü.+ si 219b/13

ü.+ sün 157a/10

ü. 229a/6, 229a/8

ümme (Ar.): Hz. Muhammed'e inanarak, onun yaptıklarını ve söylediklerini uygulayarak çevresinde toplanan Müslümanların tümü.

ü.+ e 198a/1, 198a/9

ü.+ i 135a/12, 135b/5, 138b/6,

147b/10, 152a/2, 160a/10,

181b/11, 187a/13, 187b/11,

187b/4, 189b/6, 198a/11

ü.+ için 182a/6

ü.+ in 187b/12

ü.+ inüñdür 135b/11

ü.+ iyiçün 152a/1

ü.+ ler 191b/8

ü.+ lerden 135a/12

ü.+ lerinüñ 150a/2

ü.+ lerün 178a/13

ü.+ üm 160a/8, 182a/11, 188a/3, 202b/9

ü.+ üme 161a/8, 164a/1, 187b/8, 202a/5

ü.+ ün 187b/5

ü.+ üñ 173b/9

ü.+ ünden 202a/2

ü.+ üñden 163b/13

ü.+ üne 188a/10

ü.+ üñe 188a/9

ü.+ üni 191b/7

ü.+ üñi 160a/9, 187b/5, 188a/2

ü.+ ünüñ 187b/13

ü. 135a/11, 135a/13, 187b/1, 187b/7

ümme-i *Muhammed:*

Muhammed'in ümmeti, müslümanlar.

ü.-i Muhammed 156a/10, 181b/12, 181b/13

ümmetsiz: Müslümansız, müslümanlar olmaksızın.

ü. 160a/6

ümmetsüz: bk. ümmetsiz

ü. 160a/7

ümmî (Ar.): Okuyup yazması olmayan, okuma yazma bilmeyen kimse.

ü. 211a/13

ün: Ses, yüksek ses, nida, avaz, sada.

ü. 137a/2, 148b/4, 153a/13, 153b/7, 178a/7, 178b/2, 181a/1, 181a/11, 181a/7, 181b/3, 181b/5, 181b/9, 182b/13, 201a/5, 211a/10, 227a/8, 227b/12, 228a/10, 228a/6, 228b/1, 229a/12, 229a/2, 230a/11, 230b/1, 231a/5, 231a/8, 232a/11, 232a/9

ün çek-: Çağırarak, seslenmek.

ü. çeküp 147a/13, 147b/7, 165b/10, 182a/10

ür-: Üflemek, üflemek.

ü.- e 172b/1, 173b/11

ü.- gil 172a/12

ürüندی: Seçkin, seçilmiş.

ü. 239b/4

üst: Bir şeyin yukarı, göğe doğru olan yanı, fevk, alt karşıtı.

ü.+ ine 237b/4

ü.+ lerine 191b/11

ü.+ ümize 216b/6

ü.+ ünde 137b/8, 174a/2, 179b/5, 180a/3, 197a/9, 197b/2

ü.+ ündedir 175a/6

ü.+ ündeki 153a/8

ü.+ ünden 242a/4

ü.+ üne 141a/9, 174a/3, 179a/2

üşen-: 1. Usanmak, bıkmak.

ü.- dün 134a/10

2. Üzölmek, sıkılmak, rahatı kaçmak, fütur getirmek.

ü.- ür 207a/6

üşendür-: Taciz etmek, tedirgin etmek, rahatsız etmek.

ü.- diler 220b/7, 221a/2

üşür-: Üşüştürmek, toplamak.

ü.- megil 158a/1

üyüretle-: İyisini seçmek, tercih etmek.

ü.- di 133b/7

üz-: Koparmak, kırmak, kesmek, ayırmak.

ü.- diler 181a/13

üzere: 1. Üzerine, üzerinde.

ü.+ durur 151b/6, 151b/8, 151b/9, 151b/10

ü.+ dür 193a/3

ü. 134b/11, 134b/9, 137b/10, 137b/11, 137b/12, 137b/13, 137b/7, 137b/9, 139a/4, 142b/9, 145b/1, 146b/1, 148a/7, 148a/8, 150a/10, 150b/13, 151b/10, 151b/6, 153b/12, 156a/10, 159b/12, 160a/3, 160a/9, 162a/12, 162a/4, 162b/3, 162b/5, 163a/9, 166b/10, 169a/5, 169a/6, 169b/12, 174a/8, 174b/11, 174b/3, 177a/11, 178b/1, 186a/1, 191b/13, 216a/1, 216b/10, 217a/10, 218b/6, 218b/9, 221a/7, 231a/6, 232b/2, 238a/1, 238a/13

üzeri: Bir şeyin yukarı, göğe doğru olan yanı.

ü.+ nde 146a/11, 146a/4, 146a/5, 146a/6, 147b/7, 149b/10, 153a/1, 164a/13

ü.+ ndedür 201b/11, 201b/13

ü.+ ne 160b/12, 162a/5, 189b/6, 191b/10, 217b/8, 221a/9, 229b/8, 232b/5

üzerü: Üzerine, üstüne.

ü.+ mde 224a/1

ü.+ müzden 238b/5

ü.+ müze 160b/11

üzre: Üzerine, üstüne.

ü. 158a/13

üzüm: Asmanın taze veya kuru olarak yenilen ve salkım durumunda bulunan meyvesi.

ü. 134b/4, 155b/9, 166a/8

V

vâcib (Ar.): Dini bakımdan farzdan sonra gelen ve yapılması zaruri, terki caiz olmayan ilahi emir.

v.+ inde 175a/12

va‘de (Ar.): Söz verme, taahhüt, ahit.

va‘de eyle-: Söz vermek,
sözleşmek.

v. eyledi 231b/5

v.+ sin 211b/2

v. 231a/10

vaḥiy (Ar.): Bir emir veya hükmün Allah tarafından peygamberin kalbine bildirilmesi ve bu yolla gelen ilahi haber.

v. 205a/3

vaḥiy kıl-: Vahyi ulaştırmak,
eriştirmek.

v. kıldı 204a/8

vakit (Ar.): bk. vakt

v. 225a/2, 231b/8, 233b/5,
235a/2, 236a/1

vakit vakit: Vakit vakit, zaman
zaman, bazen.

v. 191b/10

vakt (Ar.): Vakit, zaman.

v.+ a 209b/13

v.+ ı 150a/11

v.+ ın 140b/7, 151b/11, 161a/8,

170a/13, 177a/7, 181a/6,

184a/10, 219a/10

v.+ ında 159b/1, 162a/10,

178a/1, 239a/9

vakut (Ar.): bk. vakt

v. 231b/5

va’llāhu (Ar.): “Allah’a and olsun ki,
Allah hakkı için” anlamında yemin
sözü.

v. 160a/7, 200a/7

va’llāhu ‘alem (Ar.): “Allah doğrusunu
daha iyi bilir” anlamında Arapça ifade.

v. 182b/5,

va’llāhu ‘alem bi’ş-şavāb (Ar.): “En
iyisini Allah bilir” anlamında Arapça
ifade.

v. 189a/6, 193a/4,

va’llāhu ekber (Ar.): “Yüce Allah’a ant
olsun ki” anlamında Arapça ifade.

v. 203a/7, 203b/3, 203b/4

var: Mevcut, evrende veya düşüncede
yer alan, yok karşıtı.

v.+ dı 146a/8, 221b/7

v.+ dur 134a/6, 136b/1, 149b/11,
 149b/9, 150a/10, 150a/4, 150a/5,
 150a/6, 150a/7, 150a/8, 151a/10,
 151a/12, 151a/5, 151a/6, 151a/8,
 151a/9, 151b/3, 154a/5, 158b/10,
 158b/12, 158b/4, 158b/6, 158b/8,
 164a/13, 164b/3, 165a/10,
 165a/11, 165a/13, 165a/5,
 165a/6, 165a/7, 165a/8, 165a/9,
 165b/1, 165b/11, 165b/13,
 165b/3, 165b/4, 165b/6, 165b/7,
 165b/9, 166a/10, 166a/11,
 166a/12, 166a/13, 166a/2,
 166a/3, 166a/7, 166b/11, 166b/3,
 167a/1, 171a/4, 171a/5, 171a/6,
 171a/7, 175b/10, 175b/11,
 175b/12, 175b/6, 175b/8, 175b/9,
 176a/10, 176a/11, 176a/4,
 176a/6, 176a/7, 176a/8, 177a/13,
 182b/8, 186a/8, 186b/3, 193a/9,
 197a/8, 197b/2, 197b/5, 197b/6,
 197b/7, 200b/6, 200b/9, 201b/9,
 205b/2, 205b/8, 216a/4, 219b/10,
 220b/10, 224b/11, 224b/13,

225b/1, 228a/12, 234a/12,
 234b/9, 235b/13, 237a/5, 237b/6
 v.+ idi 134b/7, 134b/8, 135a/2,
 137b/6, 137b/7, 140a/4, 140a/6,
 140b/13, 140b/5, 141b/13,
 146a/11, 146a/12, 146a/9,
 146b/2, 147a/10, 147a/11,
 147a/12, 147b/4, 147b/5,
 148a/11, 148a/6, 148a/7, 148b/1,
 148b/2, 148b/3, 153a/3, 153a/4,
 153a/5, 153a/6, 156b/1, 163a/10,
 163b/5, 176b/10, 177a/7,
 180a/13, 181a/9, 193b/3,
 199a/10, 199a/11, 200b/2,
 204b/4, 204b/12, 206b/10,
 213b/8, 215a/9, 219b/1, 222a/12,
 225a/9, 230a/2, 233a/12, 233a/4,
 233b/1, 234a/4, 235b/6, 236a/4,
 236a/5, 236a/6, 237b/10, 239b/6
 v.+ imiş 135b/6
 v.+ in 239a/3
 v.+ isa 163a/1, 165b/2, 176b/3,
 200a/3, 200b/5, 216b/4, 228b/2,
 231a/9, 243b/1

v.+ mı 171b/1, 177b/5	193a/5, 193b/6, 196a/8, 196b/1,
v.+ mıdur 178a/6	197a/1, 199b/9, 202b/2, 202b/3,
v. 134b/3, 146a/1, 146a/7,	206b/11, 206b/3, 206b/9,
162b/2, 171b/4, 171b/5, 171b/6,	207b/13, 208a/12, 208b/8,
184b/7, 197a/6, 197a/7, 197a/9,	211a/3, 223b/7, 227b/13,
216b/3, 224b/12, 226a/11,	228a/13, 228b/3, 231b/3,
229b/2, 236b/6	233a/12, 233b/13, 235a/13,
var:- 1. Erişilmek istenen yere ayak	235a/2, 235a/4, 236b/13, 236b/6,
basamak, ulaşmak, vasıl olmak, gitmek.	236b/7, 238a/3, 238a/8, 239a/10,
v.- a 191b/2	241a/5
v.- alar 173a/5, 176b/6, 198b/7	v.- dılar 133b/10, 141a/4,
v.- alum 133b/5, 140a/7, 173a/7,	179a/11, 179a/3, 63b/3, 183a/9,
173a/9	196a/11, 196a/5, 196b/4, 201a/2,
v.- am 137a/5, 155b/2	212b/11, 212b/4, 213b/5, 215b/7,
v.- anlar 240a/12	215b/8, 223a/8, 224b/10, 225b/4,
v.- asın 195a/2	225b/9, 226a/6, 227b/9
v.- asız 206b/6	v.- duğında 195b/12
v.- ayım 200b/11, 206a/8	v.- dum 153b/3, 153b/6, 154a/7,
v.- ayın 142b/7, 156a/5, 164a/7	154b/5, 156b/8, 211a/10,
v.- dı 135a/1, 137b/1, 140b/10,	211a/12, 211a/9
141a/5, 142a/2, 142b/8, 147a/5,	v.- ğıl 179b/7, 186b/3, 193b/9,
147b/12, 149b/3, 149b/6, 152a/5,	200b/4, 228b/1
152b/6, 154a/6, 159b/8, 160a/3,	v.- ıcağ 175a/3, 195b/12
163a/11, 178a/11, 186b/6,	v.- ıcağ 196a/3

v.- ma 141a/1
v.- mamış 201a/1
v.- mayalardı 188b/3
v.- maz 141a/1
v.- mazvan 207a/3
v.- mış 142b/10, 201a/2
v.- mışdı 143b/4
v.- sam 144b/12, 145a/10
v.- un 168b/4, 168b/8, 170a/10,
170a/11, 173a/3, 192a/5, 215b/6,
223b/5, 225a/9,
226b/10, 227a/4, 227b/11
v.- up 223b/1, 231b/7
v.- updurur 182b/12
v.- urın 199b/4, 227a/4, 240b/7
v.- urlar 149b/13, 195a/3
v.- ursa 183b/5
v.- ursın 144b/8, 145a/7, 145b/3
v.- urvan 141a/2, 231a/2
v. 142a/10, 231b/1
arayu v.- dılar 178b/6
turu v.- dılar 134a/3
karşı v.- dı 141b/4, 155a/12,
235a/6

2. Bir durumdan başka duruma geçmek.

v.- mış 154a/7

vaşif (Ar.): Bir kimse veya şeyin taşıdığı hâl, sıfat, nitelik.

vaşif eyle-: Betimlemek, özelliklerini saymak.

v. eylerler 157b/1

vaşıyyet (Ar.): Bir kimsenin sözlü veya yazılı olarak bildirdiği, ölümünden sonra arkasından yapılmasını istediği şey.

v.+ i 199b/2

v.+ üm 199a/13

vaşıyyet eyle-: Öldükten sonra ne yapılmasını istediğini bildirmek.

v. eyledi 199a/11

vay: Vay, eyvah.

v. 139b/1, 139b/6, 180b/10,
181a/1, 181a/11, 181a/8,
181b/11, 181b/12, 181b/13,
181b/3, 181b/4, 181b/9

ve: Ve bağlacı.

v. 134a/2, 134b/10, 134b/7,
135b/9, 136a/12, 136a/13,

137a/12, 138a/3, 138a/4, 138a/5,
138b/1, 138b/11, 138b/2, 138b/3,
138b/5, 142a/10, 144a/12,
149a/5, 149a/7, 149a/8, 149a/9,
150a/10, 150a/2, 150a/6, 150b/1,
150b/4, 151a/3, 151b/8, 151b/9,
152a/2, 152a/3, 152a/4, 152a/6,
153a/1, 153a/9, 156a/4, 156a/6,
156b/3, 160a/1, 160b/6, 160b/9,
161b/2, 162b/13, 163a/2,
166b/13, 166b/9, 169a/13,
169a/6, 169b/4, 170a/3, 170a/5,
170b/10, 170b/13, 170b/8,
170b/9, 171a/11, 172b/2, 172b/7,
173a/2, 175a/10, 175a/11,
175a/7, 175b/9, 176a/10,
176a/11, 176a/3, 176a/8, 176a/9,
176b/13, 177b/4, 179a/2, 179b/2,
188b/13, 189a/6, 189a/7, 189a/9,
190b/4, 191a/13, 193a/9, 193b/1,
195b/8, 196a/12, 196a/8, 196b/1,
196b/10, 196b/4, 197b/13,
198a/2, 198a/3, 198a/4, 198b/2,
198b/7, 199a/3, 199b/3, 200a/13,

202b/3, 203a/12, 203a/13,
203a/2, 203b/6, 203b/7, 204b/3,
210b/10, 211b/13, 216b/5,
218a/8, 218b/3, 218b/5, 220a/2,
220b/2, 221b/4, 222a/1, 222a/3,
222b/2, 223a/5, 223b/10,
224b/12, 224b/2, 225b/1,
225b/13, 225b/2, 228b/2, 228b/8,
228b/9, 229a/5, 229b/5, 230a/5,
230a/6, 230b/12, 230b/13,
230b/4, 231b/2, 234b/10, 235a/7,
235b/6, 236a/10, 236a/5, 236a/6,
238a/11, 238b/4, 238b/9, 240b/5,
242b/1, 244a/4

velā ḥavle velā kūvvete (Ar.): “Bütün güç ve kuvvet, yalnızca en Yüce ve en Büyük olan Allah’ın (c.c.) yardımıyla elde edilir” anlamında dua sözünün bir kısmı.

v. 203b/5

velā ḥavle velā kūvvete illā billāhi’l-‘aliyyil ‘azīm (Ar.): “Bütün güç ve kuvvet, yalnızca en Yüce ve en Büyük olan Allah’ın (c.c.) yardımıyla elde edilir” anlamında dua sözü.

v. 203a/5, 203a/8

velā ilāhe illā'llāhi vallāhu ekber (Ar.):
“Allahtan başka ilah yoktur, yemin ederim ki Allah en büyüktür” anlamında dua sözü.

v. 203a/4

velākin (Far.): Amma, fakat, lakin.

v. 141b/10, 223a/13, 224a/1,
234a/3

velḥamdülillāhi (Ar.): Allah'ı hamd ederim” anlamında bir dua sözü.

s. 203a/6, 203a/9

v. 203a/3, 203a/6

velī (Ar.): 1. Cenâb-ı Hakk'a yakınlık mertebesini kazanmış olan seçkin kul, Allah'ın dostu ve sevgili kulu.

v.+ ler 235b/13

v.+ yidi 232a/11

2. (Far.): bk. velākin

v. 155a/10, 232b/9

ver-: bk. vir-

v.- em 226b/1

ve's-selām (Ar.): “Son söz budur, artık bitti” anlamında Arapça ifade.

v. 211b/8, 216a/6

vesvese (Ar.): Nefsin gönüle getirdiği boş, faydasız ve huzursuzluk verici şeyler, vehim, kuruntu, şüphe, işkil.

v.+ sine 207b/10

v.+ yile 207b/4

vesvese kı/-: Vesveseye kapılmak, kuruntuya düşmek.

v. kılmaya 205a/2

v. kılmaya 203b/4

veyā (Far.): Ayrı olmakla birlikte aynı değerde tutulan iki şeyi anlatan kelimelerden ikincisinin önüne getirilen söz, yahut.

v. 222b/1, 224a/13

vezir (Ar.): Saraylarda vezirlik görevi bulunan yüksek rütbeli kimse.

v.+ ler 190b/2

vildān (Ar.): Cennetteki hizmetçiler.

v.+ lar 144a/6

v.+ ları 143b/11

vir-: 1. Üzerinde, elinde veya yakınında olan bir şeyi birisine ulaştırmak, iletmek.

v.- di 163a/4, 193a/12, 194a/2,
194a/3, 194a/4, 212b/5, 213a/11,
214b/13, 216a/10, 234a/11,
238b/8, 239b/5, 244a/5

v.- düm 194a/8	v.- sin 226a/1
v.- dün 194a/11	v.- sün 226b/11, 231a/1, 231b/2,
v.- düyüm 144a/9	232a/6
v.- eceyüm 194a/9	v.- ürin 214b/9
v.- elüm 181a/4	v.- ürlər 159a/2, 159a/4, 159a/6,
v.- em 138a/11, 144a/5, 144a/6,	159a/7, 159a/9
144a/9, 180a/2, 226a/5, 227a/1,	v.- ürsen 230b/9
227b/8, 228b/12, 231a/3	v.- ürsin 161a/9, 193b/13, 194a/7
v.- enler 146b/11	v.- ürsün 163a/6
v.- esin 180b/4	v. 226a/5, 226b/1, 228b/11,
v.- evüz 219b/12	230a/9, 231a/3
v.- eyin 143b/5, 201a/11	ad v.- di 180b/9
v.- gil 135a/12, 135b/10, 135b/4,	cān v.- di 153b/8, 209a/10
138a/7, 154a/3, 195a/10, 225b/2,	haber v.- di 164a/12
226b/7, 228b/9, 230a/7, 240b/7	öyüti v.- di 215b/1
v.- me 226a/5, 226b/1, 228b/12	selām v.- di 144b/6, 145b/2
v.- mediler 212b/1	ad v.- diler 233b/3
v.- megil 195a/11	cān v.- diler 153b/2
v.- mek 204a/13, 219a/10	cevāblar v.- diler 137a/12
v.- meye 219b/13	eydi v.- diler 233a/2
v.- meyem 226a/5, 226b/1,	haber v.- diler 195a/8, 215b/5,
228b/12	215b/9, 226a/7, 227a/3, 227b/2
v.- meyenlere 176a/9	şalavāt v.- diler 188a/1
v.- mezin 226b/8, 227a/2	zaḥmet v.- dük 153b/13

haber v.- düm 226b/12, 226b/13
cevāb v.- e 172b/7
eydū v.- e 186b/5
cevāb v.- eler 188b/12
haber v.- em 230a/8
destūr v.- esin 205b/3
eydi v.- eyin 194b/2, 194b/4
cevāb v.- meye 172b/6
zekāt v.- meyelerdi 188b/2
ad v.- miş 171b/3, 171b/8,
172a/5
şadağa v.- mişce 191a/2
ad v.- mişsin 135b/7
şalavāt v.- se 201b/12
haber v.- üp 133b/3
haber v.- ür 163a/13, 211b/11
öyüt v.- ürdi 215a/11
şalavāt v.- ürlər 164b/2, 165a/10,
165b/10, 165b/12, 165b/3,
165b/8, 166a/1, 166a/3
destūr v.- ürlər 224b/1
şalavāt v.- ürlər 147a/13
mühlet v. 232a/7

2. Kızı, kadını biriyle evlendirmek
v.- di 142a/6
3. Bilgi edinmesi için göndermek.
v.- di 99b/3
4. (Ad, soyadı, unvan, lakap, sıfat vb. kelimelerle) Koymak, izâfe etmek.
v.- di 223a/2
5. (Belli bir yere doğru) Çevirmek, yöneltmek.
v.- di 237b/11
6. Mâruz bırakmak.
v.- di 193b/11

vîrān (*Far.*): Yıkık, yıkılmış, harap.

vîrān kıl-: Viran etmek, harap etmek.

v. kılmak 238b/10

vîrān ol-: Viran olmak, harap olmak.

v. olacağı 237b/8

viribi-: Göndermek.

v.- di 179a/7, 179b/7, 183a/7,
210b/6, 216b/11, 226b/4, 227b/5,
228b/7, 230a/4, 230b/12, 232a/2,

232a/5, 235a/3, 235a/5, 240b/6,
240b/8
v.- mek 167a/5
v.- ñ 227b/4
v.- rimişsin 135b/9
v.- yeyidüm 159b/2
şalavât v.- gil 164a/11
vitir (Ar.): Yatsı namazından sonra
kılınan üç rekâtlık namaz, salât-ı vitir.
v. 175a/12
vur-: Vurmak, çarpmak.
v.- dı 205a/5
v.- dılar 236b/9
boynın v.- dı 224a/7
na'ra v.- dı 204b/7

Y

yā (Ar.): Ey, hey anlamlarında bir
seslenme sözü.

y. 133b/4, 134a/10, 134a/3,
134a/6, 134b/8, 136a/10,
136a/11, 136a/13, 136a/4,
136a/7, 136b/12, 137a/1, 137a/2,

137a/8, 137b/2, 138a/2, 138b/5,
139a/10, 139a/12, 139a/2,
139b/3, 139b/4, 140a/13,
140b/13, 141b/13, 142a/4,
142a/9, 142b/7, 143a/8, 143b/4,
143b/6, 144a/4, 144b/8, 145a/8,
145b/10, 145b/3, 145b/5, 145b/8,
146b/5, 147a/2, 147a/5, 148b/10,
153a/10, 153b/13, 154a/13,
154a/3, 154b/5, 155a/13, 155b/1,
156a/1, 156a/4, 156a/7, 157b/1,
159b/1, 159b/5, 160a/11, 160a/4,
160a/8, 161b/5, 163b/1, 163b/11,
163b/7, 164a/1, 164a/3, 164a/5,
167a/11, 167a/13, 167a/4,
167a/6, 167a/8, 167b/10,
167b/12, 167b/2, 167b/4, 167b/6,
167b/8, 171a/7, 171b/9, 173a/11,
173a/13, 173b/8, 175a/13,
175b/1, 175b/5, 175b/7, 177b/2,
178a/12, 178a/4, 178a/6, 178a/7,
178b/2, 179a/4, 179b/7, 180a/6,
180b/2, 182a/3, 182a/7, 183a/6,
184a/8, 184b/12, 185a/1, 185a/4,

185b/4, 186b/8, 187b/4, 187b/7,
188a/12, 188a/2, 188a/9, 193b/4,
194b/3, 195a/9, 197a/12, 198a/8,
198a/9, 198b/11, 198b/6, 199b/4,
199b/6, 200b/13, 200b/4, 200b/6,
200b/7, 200b/9, 202a/10,
202a/11, 202a/2, 202a/4, 202a/9,
202b/1, 204a/12, 204a/3, 204a/4,
204a/9, 205b/1, 205b/8, 206a/6,
207b/2, 207b/6, 208b/13, 208b/4,
209a/8, 210b/11, 210b/5, 210b/7,
211b/2, 213a/10, 213a/4, 213b/3,
213b/7, 214a/6, 216a/13, 216b/2,
217a/11, 217a/13, 217b/8,
218a/12, 218a/5, 218b/1,
218b/10 218b/12, 219a/3,
219a/4, 219b/6, 220a/7, 220b/12,
220b/6, 223b/11, 223b/8, 223b/9,
224a/1, 224a/4, 226b/2, 227a/8,
227b/5, 228a/11, 229a/13,
229a/2, 229a/3, 230a/12, 230b/2,
231a/8, 232a/9, 234b/6, 236a/7,
237a/12, 238b/1, 238b/11,
238b/6, 239b/10, 239b/11,

239b/13, 242a/2, 242b/12,
243a/12

ya (*Far.*): 1. Ya, veya, ya da, yahut.

y. 135b/7, 155a/2, 191a/1

2. Bir düşüncenin karşıtı
düşünülürken kullanılan bir söz.

y. 240a/2

ya (*Ar.*): Ey, hey anlamlarında bir
seslenme sözü.

y. 241a/13

ya: Yay, ok atılan yay.

y.+ sını 211a/1

yaban (*Far.*): bk. yābān

y.+ da 208a/13

yabān (*Far.*): bk. yābān

y.+ a 195a/2, 237b/2

yābān (*Far.*): Issız kır, ova, insandan
hâlî yer.

y.+ a 211a/1

yad: Yabancı, el, ecnebi, garip.

y. 177b/9

yağ-: Yağmur, kar, dolu gökten düşmek.

y.- dı 152a/4

yağı: Düşman.

y. 241b/3

yağılık: Düşmanlık.

y.+ lar 166b/9

yağmur: Atmosferdeki su buharının yoğunlaşmasıyla oluşan ve yeryüzüne düşen yağışın sıvı durumda olanı, yağar, yağış, baran, bereket, rahmet.

y. 152a/3

yak-: Yanmasını sağlamak veya yanmasına yol açmak, tutuşturmak.

y.- dı 232a/13

oda y.- dılar 242b/2

yağa: Giysilerin boyna gelen, boynu çeviren bölümü.

y.+ sın 224a/2

yakın: Az bir ara ile ayrılmış olan (zaman veya yer), uzak karşıtı.

y. 135a/8, 142b/9, 147a/3, 147b/12, 160a/3, 179a/11, 179a/3, 225a/8, 228b/7, 235a/10, 235b/3

yakın ol-: Yakınlaşmak.

y. oldu 216b/1

y. olur 159b/9

y. ol 143a/11

yakınlık: Yakın olma durumu.

y. 147a/4

yākūt (Ar.): bk. yākūt

y.+ dan 166a/6, 189b/8, 197b/3, 197b/7

y.+ danıdı 221b/5

y.+ lar 138a/3

yākūt (Ar.): Pembe veya erguvan tonları ile karışık koyu kırmızı renkte, saydam bir korindon türü olan değerli taş.

y.+ dur 149b/10

y.+ ıla 222a/3

y. 137b/8, 137b/9, 174a/12

yalan: Doğru olmayan, gerçeğe uymayan söz, ktır.

y.+ sın 238b/6

y. 193a/8

yalan olma-: Yalancı duruma düşmemek.

y. olmasunlar 157b/4

yalan söyle-: Gerçeğe uymayan şeyler söylemek.

y. söyledün 209a/1

y. söylersin 193a/7

y. söyleyenlere 152a/11

yalavaç: Peygamber, haberci, elçi.

y.+ ıdur 224a/5

y.+ lar 225b/3, 225b/9, 226a/6,
226b/9, 227a/2, 228b/13

y. 226b/4, 226b/7, 228b/7,
230a/4, 230a/9, 230b/11, 232a/4,
240b/5

yalın: Çıplak, üryan, açık, kapsız,
örtüsüz.

y. 225b/6

yalın ayak: Tam giyinmemiş bir
vaziyette, ayağı ve başı çıplak.

y. 173b/3, 231a/12

yalın kılıç: Elinde kınından çıkmış kılıç
olduğu halde.

y. 243b/5

yalıncak: Çıplak, üryan.

y. 173b/3

yaluñuz: Yanında başkaları bulunmayan,
yalnız, tek başına.

y.+ ıdı 216a/13

yalvar-: Birinden ısrarla, kendine
acındıracak sözlerle, saygılı bir biçimde
bir şey istemek.

y.- dı 155b/1

yama: Yamalık.

y. 157b/8

yan-: 1. Yanmasını sağlamak,
tutuşturmak, yakmak.

y.- sun 241b/10

2. (Güneş) Çok fazla ısıtmak.

y.- up 188b/3

yan: Bir şeyin ön, arka, alt ve üst dışında
kalan bölümü.

y.+ ına 228a/7

yana: bk. yine

y. 211a/13

yaña: Taraf, taraf, tarafta, taraftan,
tarafına.

y. 135a/8, 141b/9, 149b/13,
155a/8, 155a/9, 162a/9, 184a/6,
184a/7, 218b/2, 227b/13, 228a/6,
228a/7, 238a/2

yañaç: Yüzün göz, kulak ve burun
arasındaki bölümü.

y.+ ın 190a/13, 190a/2

yandur-: Yandırmak, yakmak,
tutuşturmak.

y.- dı 222a/7, 241b/8

yañıl-: Sonucunu düşünmeden veya bilmeden uygunsuz bir davranışta bulunmak.

y.- dum 217b/11

ya'ñĩ (*Ar.*): Demek, şu demek ki anlamlarında bir söz.

y. 134a/10, 139b/1, 143a/10, 143a/9, 147a/2, 147b/11, 147b/9, 148b/5, 157b/2, 159b/8, 160b/11, 160b/6, 160b/8, 161a/12, 161a/6, 161b/6, 171a/2, 171a/8, 178a/12, 180b/9, 183a/2, 184b/5, 185a/6, 185b/13, 186a/7, 187b/9, 192a/3, 198a/8, 198b/5, 199a/7, 201b/5, 209a/13, 209b/1, 209b/7, 217a/11, 222b/8, 238b/6

yañılış: Bir kurala, bir ilkeye, bir gerçeğe uymama durumu, yanlış, hata.

y.+ mı 202a/12

yap-: Ortaya koymak, gerçekleştirmek, oluşturmak, meydana getirmek.

y.- arlarıdı 222b/2

y.- arsin 219b/10

y.- aruz 219b/4

y.- dı 180b/8, 194b/10, 220b/4

y.- dılar 221a/12

y.- ğıl 219a/5, 219b/11

y.- ıardı 220b/13

y.- mağa 220b/9

y.- mağı 216a/5

y.- mak 194b/12

y.- un 219b/2

yapıl-: Ortaya konmak, gerçekleştirilmek, meydana getirilmek.

y.- mışdur 224b/12

yapış-: (Bir şey bir yere) Ayrılmayacak şekilde tutunup kalmak.

y.- dı 141b/8, 185b/5, 206a/9, 207a/12

yaprağ: Bitkilerde solunum, karbon özümlemesi, terleme vb. olayların olduğu, çoğu klorofilli, yeşil ve türlü biçimdeki bölümler.

y.+ ı 146a/9, 197a/8

y.+ lar 148a/5, 153a/5

y.+ larda 148a/5

y.+ ları 142b/9, 146b/10

y.+ larun 153a/6

y.+ un 146a/10, 146a/9

y. 197a/9

yapraklan-: (Bitkiler için) Yaprakları çıkmak.

y.- dı 180b/13

yar-: Kesip açmak, delip açmak.

y.- arlar 162b/11

yār (Far.): Yar, sevgili, dost, arkadaş.

y.+ ı 136b/13, 189b/1

yara-: 1. Uygun düşmek, elverişli olmak.

y.- madı 220a/1

2. Gerekmek.

y.- maz 137a/13

yaradıl-: Yaratma işine konu olmak.

y.- dan 139a/10

y.- dıysa 170b/11

y.- mışda 179a/12

yarak: Silah, savaş aleti.

y.+ ıla 239a/6

y. 227a/12

yarak eyle-: Hazırlık yapmak.

y.+ ın eyledüm 153b/8

yaraklan-: Hazırlanmak, silahlanmak.

y.- dı 235a/9

yaramaz: Faydasız, boş, uygunsuz, zararlı, fena, kötü.

y. 199b/12

yāran (Far.): Dost, arkadaş.

y.+ lardan 182a/9

y.+ ları 161b/4, 161b/8

y.+ larından 155a/4

yaraşdur-: Uygun görmek, yakıştırmak, tensip etmek.

y.- alum 140a/8

yarat-: Allah, olmayan bir şeyi var etmek.

y.- dı 150b/12, 150b/13, 150b/2,

151b/11, 152a/6, 152a/7, 171b/9,

185b/11, 185b/12, 186b/11,

187a/11, 187b/11, 189a/9,

189b/8, 191b/6, 192a/1, 192a/2,

192a/4

y.- dıydı 189a/7

y.- dum 192a/10, 192a/3, 192a/5

y.- dun 139a/2, 150b/3, 151b/12

y.- duñsa 138b/10, 138b/11,

138b/12, 138b/8, 138b/9, 139a/1

y.- masaydum 136a/12

y.- mayaydum 136a/13

y.- mışdur 201b/9

y.- ur 164b/5, 168a/12, 168a/7,

168a/9

yardım: Elindeki imkânları ve gücünü ihtiyacı olan biri için kullanma, muavenet.

y. 139b/11

yarıcı: Yardımcı, muin, şefaathçi.

y.+ sı 162b/7

yarıl-: Yarma işi yapılmak, ortadan ayrılmak.

y.- a 173a/12, 173b/11

y.- dı 138a/8, 213b/13

yarın: 1. Bugünden sonra gelecek ilk gün.

y. 218b/1, 227a/4

2. Ahiret günü.

y. 199b/1

yarındası: Ertesi gün.

y. 218b/3

yārī (Far.): Yardım, muavenet.

yārī kıl-: Yardım etmek.

y. kıldum 210b/13

y. kılğıl 210b/11

yarlığa-: Tanrı, birinin suçunu bağışlamak, mağfiret etmek, affetmek.

y.- dı 198a/11

y.- dum 182a/8, 202b/8

y.- gıl 150a/1, 187b/6

y.- r 198a/6

y.- rımışsın 135b/3

y.- rımışsın 135b/8

yarlığan-: Günahı bağışlanmak, mağfiret olunmak.

y.- aydı 182a/12

y.- mağı 198a/11

y.- maz-ıdı 135b/13

y.- urdı 135b/13

yarlıgayıcı: Suçunu bağışlayan, mağfiret eden, affeden.

y.+ dur 147b/10

yarmak: Akça, sikke, para.

y.+ a 177b/12, 177b/13

yarı: Bir bütünü oluşturan iki eşit parçadan her biri, nısıf.

y.+ sın 180a/1, 214b/8

yaşşı: Yayvan ve düz.

y.+ sı 221a/12, 222a/1

y.+ sın 169a/10, 169a/12

yastuk: Başın altına koymak veya sırtı dayamak için kullanılan, içi yün, pamuk, kuş tüyü, ot vb.yle doldurulmuş küçük minder.

y. 160a/2

yaş: 1. Doğuştan beri geçen ve yıl birimi ile ölçülen zaman, sin.

y.+ ı 232b/3

y.+ ındaydı 163b/5, 184a/10, 184a/11

2. Gözyaşı.

y.+ ından 180b/11, 181a/9, 181b/7, 182b/11

y. 164a/3

yat-: Bir yere veya bir şeyin üzerine boylu boyunca uzanmak, yatmak.

y.- a 172b/4

y.- dı 189b/4, 199b/13, 200a/12

y.- dılar 180b/2

y.- dıkları 149b/1

y.- dum 153b/11, 156b/12

y.- makdur 203a/2

y.- mayam 157b/3

y.- mışdun 160a/12

y.- ur 157a/3, 178b/7, 208b/1

y.- urdı 141b/11

y.- urıdı 200b/2

iki bükülüp y.- ur 185a/13

kuşatup y.- ur 165b/7

yatsu: Yatsı namazı, beş vakit namazdan yatsı vaktinde kılınanı.

y. 157b/5, 158b/11, 159a/8, 172a/7

yavlağ: Pek, çok, gayet.

y. 213b/2, 214a/2, 216a/9, 233a/1, 240b/11

yavuz: 1. Fena, kötü.

y. 148b/11, 199b/11, 233a/1, 233a/3

2. Sert, kızgın, keskin, güçlü, çetin, yaman, şiddetli.

y. 241a/10, 241a/12

yay-: Bir şeyi açarak, düzelterek bir alanı örtecek biçimde sermek.

y.- dı 196a/10, 196b/12, 196b/3

yay: Ok atmaya yarayan, iki ucu arasına giriş gerilmiş, eğri ağaç veya metal çubuk.

y.+ dan 237b/3

y. 227a/11

yaya: Yürüyerek giden kimse.

y. 229a/6, 229a/7

yayan: Yürüyerek, yaya.

y. 227b/4

yayka-: Yıkamak.

y.- dılar 195b/4

yaz-: 1. Söz ve düşünceyi özel işaret veya harflerle anlatmak.

y.- dı 234b/13

2. (Allah) Kader olarak belirlemek.

y.- dı 217b/9

yāz (Far.): Anma, hatırlama.

yāz kııl-: Anmak, hatırlamak.

y. kıldı 211b/7

yazı: Ova, sahra, ıssız kır.

y.+ da 147a/9, 153a/2, 154a/2,
196a/13, 196a/4, 196a/9,
196b/10

y.+ dan 196b/13

y.+ lar 147b/2

y.+ sında 176b/10

y.+ ya 138a/8, 153a/2, 163a/11,
196b/8, 218b/1, 218b/4

y. 147a/7, 166a/3

yazıl-: Yazma işi yapılmak.

y.- miş 186b/10, 241b/1

yazılı: Yazılmış olan,
muharrer, sözlü karşıtı.

y.+ dur 151a/1, 166b/2, 172a/11,

172a/9, 197b/11

y. 192b/2, 192b/3, 241b/1

yazlu: bk. yazılı

y.+ dur 166b/3, 166b/6

y. 166b/8

yazuḵ: Günah, cürüm, suç.

y.+ a 162b/4

y.+ ın 182a/7, 195b/8

y.+ ıyıla 198b/5

y.+ ları 218b/12

y.+ larıçün 173b/4

y.+ ların 182b/10

y.+ larun 175a/2

y. 171a/9

yazuḵ dile-: Günahının
bağışlanmasını dilemek.

y.+ ın diledi 179a/1

y.+ umı dileyeyim 200b/11

yazuḵ işle-: Günah işlemek.

y. işlese 135b/8

yazuḵ kııl-: Günah işlemek.

y. kıldun 208b/4

y. kılsa 195b/6

yazuklu: Günahkâr, suçlu, mücrim.

y.+ lar 173b/4

y. 147b/10

ye-: bk. yi-

y.- di 212b/6

yedi: Altıdan sonra gelen sayının adı.

y.+ dür 175b/8

y. 140b/5, 144b/1, 144b/4,
149b/8, 151a/2, 151a/3, 152b/3,
152b/4, 163b/5, 174b/10, 174b/4,
174b/5, 174b/6, 174b/7, 174b/8,
174b/9, 175a/5, 184a/11, 195a/3,
195b/13, 195b/4, 196a/12,
196a/3, 196a/6, 196a/8, 196b/1,
196b/10, 196b/4, 196b/7, 196b/9,
197a/1

yedi biñ: Altı bin dokuz yüz doksan dokuzdan sonra gelen sayının adı.

y. 236a/5

yedinci: Yedi sayısının sıra sıfatı, sırada altıncıdan sonra gelen.

y. 149b/4, 150a/13, 150a/3,
189a/4, 196b/4, 196b/5, 196b/6

yedi yüz: Altı yüz doksan dokuzdan sonra gelen sayının adı.

y. 141a/1

yeg: Daha iyi, üstün, efdal.

y.+ dür 137a/1

y.+ sin 206a/6

y.+ ven 137a/1, 137a/7

y. 136a/2, 199b/6, 206a/7

yegrek: bk. yigrek

y.+ dür 137a/3, 206a/12, 206a/7

yemiş: bk. yimiş

y.+ lardan 237b/7

y. 134b/3, 237b/6

yen-: Galip gelmek, mağlup etmek.

y.- emedi 192b/5

yeñi-: Dayanmak, galebe etmek, karşı durmak.

y.- emedüm 208a/8

yenile-: bk. yeñile-

y.- yin 171a/9

yeñile-: Yenilemek, tazelemek.

y.- gil 175a/1

yeşil: Sarı ile mavinin karışmasından ortaya çıkan, bitki yapraklarının çoğunda görülen renk.

y. 146b/12, 168a/7

yeşilce: Yeşile çalan, yeşil renkli olan.

y. 186a/1, 186a/11, 186a/13,
186a/3, 186a/6, 186a/8

yetmiş: Altmış dokuzdan sonra gelen sayının adı.

y. 133b/10, 133b/6, 134a/13,
134a/2, 148a/12, 151a/11,
151a/8, 159b/13, 164a/13,
170b/6, 176a/10, 176a/12,
198b/1, 198b/2, 198b/6, 198b/7,
204b/5, 212a/5, 240a/7, 244a/1

yetmiş biñ: Altmış dokuz bin dokuz yüz doksan dokuzdan sonra gelen sayının adı.

y. 134b/13, 135a/2, 137b/11,
137b/12, 137b/13, 137b/8,
137b/9, 143b/10, 143b/12,
143b/9, 144a/3, 144b/5, 147a/10,
147a/11, 147a/12, 147a/7,
147a/9, 147b/1, 147b/13, 147b/2,
147b/4, 147b/5, 147b/6, 147b/7,
148a/1, 148a/10, 148a/13,
148a/2, 148a/3, 148a/4, 148a/5,
148a/6, 148a/7, 148a/8, 148a/9,
148b/1, 148b/2, 151a/10,
151a/13, 151a/6, 151a/7, 151b/1,

153a/2, 153a/3, 153a/4, 153a/5,
153a/6, 157a/2, 159b/12,
159b/13, 160a/1, 162a/7, 164b/3,
165b/6, 166a/10, 166a/11,
166a/12, 168a/12, 168a/7,
170b/10, 170b/7, 170b/8, 170b/9,
174a/10, 174a/11, 174a/12,
174a/13, 174b/1, 174b/2,
175b/10, 175b/11, 175b/12,
175b/2, 175b/8, 175b/9, 176a/10,
176a/3, 176a/4, 176a/7, 176a/8,
186a/10, 186b/12, 187a/3,
187a/4, 187a/5, 187a/6, 187b/2,
187b/3, 188b/6, 189a/8, 189b/7,
197b/10, 219a/7

yetmiş biñ biñ: Yetmiş milyon, milyonlarca.

y. 176a/5

yığ-: 1. Esirgemek, mahrum etmek.

y.- a 177a/3

2. Bir tepe oluşturacak biçimde üst üste koymak.

y.- alum 220a/8

y.- dılar 220a/12

yığıl-: Yığma işine konu olmak veya yığma işi yapılmak.

y.- dı 239a/8

yık-: Kurulu bir şeyi parçalayarak dağıtmak, bozmak, tahrip etmek.

y.- arvan 231a/2

y.- dılar 208b/2, 242a/8

yıkl-: Devrilmek, yığılmak.

y.- dı 231a/6

y.- dılar 179b/11

y.- up 188b/3

yıl: On iki aylık dönem.

y.+ a 157b/5

y.+ da 152b/12, 164b/4, 166b/4,

186a/9, 194b/9

y.+ dan 142a/7, 154b/7, 172b/4,

187b/2, 189b/7, 240a/7

y.+ dur 141a/1, 154b/6, 154b/7,

175b/4, 178b/10, 238b/12

y.+ ıdı 232b/4

y.+ incaydı 189a/9

y.+ un 189a/9

y. 140a/13, 140a/4, 140b/2,

142a/7, 149a/2, 149a/4, 149a/10,

149b/3, 149b/5, 149b/7, 150b/5,

152a/2, 152b/1, 152b/2, 158a/3,

158a/5, 158a/8, 161b/3, 166b/7,

166b/8, 169b/10, 169b/5, 169b/7,

169b/8, 169b/9, 172b/4, 173a/5,

174a/2, 175a/7, 175a/8, 176a/13,

180b/12, 180b/4, 180b/5, 183a/5,

184a/13, 184a/6, 186a/11,

187a/1, 187a/13, 187a/2, 187a/4,

187a/5, 187a/6, 187b/3, 189a/8,

189a/9, 189b/4, 191a/3, 191a/4,

192a/6, 193b/3, 194b/11, 204b/5,

206a/4, 215a/10, 217b/2, 217b/3,

218a/1, 218a/2, 222b/11, 232b/4,

234b/10, 244a/1

yılan: Sürüngenlerden, ayaksız, ince ve uzun olanların genel adı, yerdegezen, uzun hayvan.

y.+ ıdı 188a/6

y.+ lar 174b/8, 176a/5, 176b/13,

177a/11, 177a/12, 191a/7

y.+ uñ 166b/10, 166b/11, 169a/7,

176a/6

y. 166a/10, 169a/7, 170b/8,

176a/7, 188a/12, 188a/13

yıldırım: Gök gürültüsü ve şimşekle görülen, hava ile yer arasındaki elektrik boşalması, saika.

y.+ dan 166b/10

y. 151a/7, 166b/12, 228a/8,
237b/13

yılduz: Çekirdeğinde oluşan füzyon sonucunda açığa çıkan enerjiyi uzaya ışınlam biçiminde yayan, ışıklı gök cisimlerinden her biri.

y.+ ıdur 243a/11

y.+ ın 231b/6

y.+ ına 230b/7

y.+ lar 164b/10, 164b/13,
164b/5, 164b/8, 165a/3, 217a/10

y.+ ları 164b/10, 164b/13,
164b/5, 164b/8

y.+ larıyla 138b/3

y. 137b/11, 137b/12, 186a/11,
186a/12, 186a/9, 230b/8

yıllık: Üzerinden yıl geçmiş.

y. 134b/13, 136b/5, 137b/1,
137b/6, 138a/9, 144a/3, 146a/13,
150a/13, 150a/4, 150b/6,
151a/11, 151a/13, 151a/7,

151a/9, 151b/1, 151b/2, 159b/7,
164b/3, 165b/6, 166a/10,
169a/10, 169a/8, 169b/1, 169b/2,
170b/4, 174b/11, 175b/3, 176a/6,
177a/5, 193b/8, 194a/10, 194a/4,
194a/8

yırt-: Yırtmak, parçalamak.

y.- dı 224a/3

yi-: Ağızda çiğneyerek yutmak, yemek.

y.- di 214a/13

y.- diler 188a/11, 188a/12,
188a/13, 212b/10, 214a/9

y.- düm 214b/10

y.- gil 134b/10

y.- medi 155a/4

y.- mek 203a/2

y.- meseler 188b/4

y.- meselerdi 188b/1, 188b/2

y.- mezdi 233b/9

y.- r 141a/6

y.- se 237b/7

y.- sünler 188a/9

y.- ye 155b/12

y.- yeler 170b/13, 171a/1,
188b/10, 188b/11, 188b/12,
189a/1, 189a/2, 189a/3, 189a/4

y.- yelüm 212b/8

y.- yen 184b/6

y.- yene 214b/7, 214b/9

y.- yevüz 212b/6

y.- yicek 183b/4

ğuşşasın y.- me 143b/5

ķayğusın y.- me 143b/7

yig: bk. yeg

y. 136a/2, 229b/6, 230b/5

yigirmi: On dokuzdan sonra gelen sayının adı.

y. 149b/7, 177b/12, 240b/6,
242a/5

yigirmi biñ: On dokuz bin dokuz yüz doksan dokuzdan sonra gelen sayının adı.

y. 152b/1, 234b/8, 240a/9,
241a/3, 241a/5, 241b/5, 242a/13

yigirmi biş: Yirmi dörtten sonra gelen sayının adı.

y. 222a/1

yigirmi biş biñ: Yirmi dört bin dokuz yüz doksan dokuzdan sonra gelen sayının adı.

y. 169b/1, 169b/2, 177a/5

yigirminci: Yirmi sayısının sıra sıfatı, sırada on dokuzuncudan sonra gelen.

y. 240b/12, 240b/3

yigirmişer biñ: Yirmi bin sayısının üleştirme şekli.

y. 149b/5

yigit: Genç, yiğit, delikanlı.

y.+ imiş 214a/1

y.+ ler 144b/6, 145a/4

y. 141a/6, 145b/1, 145b/10,
145b/2, 145b/5, 145b/6, 146b/6,
153b/3, 153b/5,
154a/11, 154a/2, 154a/6, 237a/4

yigrek: Daha iyi, müreccah, efdal, üstün.

y.+ dür 136a/5, 136a/7

y. 135a/12, 182a/5, 216b/13

yil: Yel, rüzgâr.

y.+ den 177a/8

y.+ dür 172b/9

y.+ i 181b/8, 182b/13, 230a/13

y.+ in 172b/8, 216b/11

y.+ iñden 169b/10

y.+ ine 169b/9

y.+ ler 191b/11

y. 151b/9, 172b/10, 178b/8,

179a/2, 180b/13, 181a/10,

181a/7, 181b/2, 182b/12,

216b/12, 218b/11, 218b/7,

235b/12

yile: At, aslan vb. hayvanların ensesinde veya boynunda bulunan uzun kıllar.

y.+ lerün 144a/3

yimiş: Meyve.

y.+ den 155b/12

y.+ i 186b/4

y.+ inden 142b/11

y.+ ler 175b/12

y.+ lerden 134b/9

y.+ leri 176a/1

y. 175b/13

yîñ- Dayanmak, tahammül etmek, galebe etmek, karşı durmak.

y.- emedi 194b/7

yine: Yeniden, bir daha, tekrar, gene.

y. 135b/1, 135b/5, 140b/10,

147b/1, 147b/10, 149a/8, 158a/5,

158a/7, 164b/12, 164b/6, 164b/9,

165a/1, 168b/11, 169a/2, 169a/3,

171a/1, 194a/3, 194a/6, 194a/9,

201a/6, 206b/3, 206b/9, 207a/12,

207b/3, 207b/5, 213a/12, 213a/6,

213a/7, 223b/13, 224a/4, 224a/5,

226b/10, 226b/4, 228a/10,

229a/12, 229b/4, 230b/1

yir: Bir şeyin, bir kimsenin kapladığı veya kaplayabileceği boşluk, mahal, mekân.

y.+ de 150b/6, 155a/10, 157b/8,

164b/3, 166a/11, 181b/2, 203b/8,

205b/7, 208b/1, 219a/4, 223a/8,

231a/11, 233a/11, 239a/3y.+ den

136b/4, 150a/13, 150a/4, 151a/3,

152b/3, 172b/6, 177a/5, 210a/13

y.+ e 141a/7, 150a/13, 168b/8,

173b/13, 183a/10, 210b/3,

211a/13, 212b/4, 214a/5, 214b/4,

220a/9, 228a/1, 228a/9, 229a/1,

233b/10, 235a/2, 240b/13

y.+ i 136a/12, 174a/4, 203b/9,

219a/12, 220a/4

y.+ ine 221a/1, 233b/12

y.+ ler 196a/12, 196b/2, 196b/5

y.+ lere 150b/1

y.+ leri 169b/12

y.+ leridür 138a/5

y.+ üm 219b/10

y.+ ün 150a/3, 219b/12, 219b/13,
220a/1, 220a/7

y. 138b/8, 142b/11, 148b/9,
160b/1, 165b/6, 172b/12,
173b/11, 173b/9, 174a/4, 174a/5,
174a/7, 174a/8, 174a/9, 174b/4,
182b/8, 195b/13, 196a/4, 196a/6,
196a/8, 196b/10, 205a/10,
219b/1, 220a/2, 220b/8, 221a/1,
225a/8

yirin-: Kederlenmek, üzülmek, mahzun
olmak, tasalanmak.

y.- di 177b/7

yirine: Bir şeyin veya bir kimsenin
yerini almak üzere.

y. 135b/12, 174a/9, 179b/8,
195b/8, 214a/11, 230b/10

*yirine getir-: Yerine getirmek,
yapmak.*

y. getir 144a/9

yir yüzi: Üzerinde yaşadığımız yer
küresinin kabuğu, arz.

y.+ nde 148b/11, 148b/7

y. 173b/12, 199a/8

yit-: 1. İtmek, kakmak.

y.- diler 180a/3

2. Kötü bir davranış, durum,
tutum yeterli olmak, kâfi gelmek.

y.- mezmidi 178a/5

gücüm y.- mez 138a/11, 188a/3,
213b/8

3. Yetişmek, erişmek, kavuşmak.

y.- di 229b/13

y.- diler 232b/13, 239a/7

y.- emediler 141a/4

yitmiş: bk. yetmiş

y. 212a/11

yitmiş biñ: bk. yetmiş biñ

y. 137b/10, 137b/7, 174a/11,
186a/9, 186b/10, 187a/13,
218b/8

yihi: Koku.

y.+ den 198b/12, 199a/4

y.+ si 184b/5

y.+ sinden 184b/9, 185b/5

yi-yi-: Kokmak, teaffün etmek.

y.- di 198b/10

y.- ye 199a/3

yi-yile-: Koklamak.

y.- yin 164a/7

yi-yilü-: Kokulu.

y.+ yidi 134b/7

yoğunluk-: Kalınlık.

y.+ ı 221b/2

yoğur-: Katı veya toz durumundaki bir maddeyi herhangi bir sıvı ile karıştırarak hamur durumuna getirmek.

y.- ğıl 219a/7

yok-: Bulunmayan, mevcut olmayan (nesne, kimse vb.), var karşıtı.

y.+ dur 134a/5, 154a/5, 178a/9,
178b/3, 185a/1, 194a/1, 194a/13,
194a/9, 211a/6, 217b/13, 217b/9,
225b/13, 228b/12, 231a/1

y.+ ıdı 140a/6, 191b/12, 206b/2,
208a/10, 215a/10, 216a/13,
219a/11, 222b/5

y.+ ısa 153b/5

y.+ iken 187a/10, 187b/2

y.+ udı 187a/12, 237b/10

y.+ uken 187b/1

y. 153b/11, 154b/10, 172b/2,
178b/6, 193a/8, 201a/10, 201a/9,
206a/10, 219b/7, 225b/3,
226a/11, 228b/10, 229a/9,
231a/1, 233b/7, 239a/4, 239a/5

yoğ ol-: Ortadan kalkmak,
varlığı sona ermek.

y.ola 172b/2

yoka-: El sürmek, dokunmak, yoklamak.

y.- dı 213a/8, 230b/8

yokarı-: bk. yoğaru

y. 143b/8

yokaru-: Bir şeyin üst bölümü,
fevk, aşağı karşıtı.

y.+ dan 169b/2

y. 135a/1, 137b/1, 137b/2,
139a/2, 141b/8, 143b/7, 144b/4,
145a/1, 147a/6, 147b/1, 147b/13,
149b/8, 150a/11, 150b/6,
152b/10, 152b/4, 152b/8, 152b/9,
159b/7, 169b/1, 174a/5, 177b/9

yoksa-: Aksi takdirde anlamında
kullanılan bir söz.

y. 136a/2, 137a/1, 200b/7,
215a/12, 236a/11, 236a/9,
240b/3, 240b/7

yoksul: Geçinmekte çok sıkıntı çeken
(kimse, toplum, ülke), yoksuz, fakir,
fukara, zengin, varıl karşıtı.

y.+ lar 190b/9

y.+ lara 193b/2, 210b/13,
212a/13

y.+ ları 193a/13

y. 180a/12, 180b/5

yol: 1. Karada, havada, suda bir yerden
bir yere gitmek için aşılacak uzaklık,
tarik.

y.+ a 142a/11, 142a/12

y.+ da 151a/9, 156b/1, 178b/11,
212b/6, 213a/7, 229b/2

y.+ dur 151a/11, 151a/13,
151b/1, 151b/3, 169a/10, 169a/8,
176a/7

y.+ ı 228a/13

y.+ ıdı 138a/9, 144a/4, 146b/1,
175b/3

y.+ ına 199b/8, 215a/1

y.+ udı 137b/7

y.+ uma 156b/2

y.+ undan 204b/10

y. 135a/1, 136b/6, 159a/10,
159b/7, 169b/1, 169b/2, 170b/4,
170b/5, 174b/11

2. Davranış, tutum, gidiş veya
davranış biçimi.

y.+ undan 200a/7

y. 200a/7

yola çık-: Yolculuğa başlamak,
bir yere gitmek için bulunduğu
yerden ayrılmak.

y.+ a çıkdım 155b/3

yol(un)dan çık-: Doğru yoldan
ayrılmak.

y.+ dan çıkarayım 204b/13

y.+ undan çıkarasız 204b/10

yol göster-: Ne yapılması
gerektiğini göstermek, rehberlik
etmek.

y. göstermegil 199a/12

yol-: Bitki, tüy vb.ni çekerek yerinden
çıkarmak, çekip koparmak.

y.- dı 205a/8

y.- up 157b/11

yoldaş: Yol arkadaşı.

y. 212b/3

yon-: Yontmak, tıraş etmek.

y.- dı 214a/12

yorıl-: Yorgun duruma gelmek, yorgun düşmek.

y.- dılar 227a/13

yön: Cihet, taraf, vecih, suret.

y.+ in 211a/1

yönel-: Teveccüh etmek, yüz tutmak, yüzünü belli bir yere çevirmek.

y.- di 228b/7

yöre: Etraf, çevre, civar, daire, muhit.

y.+ ñe 158a/1

y.+ sinde 144b/5, 145a/3, 147b/6, 150a/7, 165b/7

y.+ sine 215b/11

yören-: Dolaşmak, yaklaşmak, bir şeyin etrafında dolaşmak.

y.- ürleridi 215b/13

yu-: Yıkamak.

y.- yıyorurdı 185a/8

yudın-: Yutmak, içmek, yavaş yavaş yutmak, zoraki yutmak, yutkunmak.

y.- up 176a/2

yum-: Kısarak kapamak, sıkarak kapalı duruma getirmek.

y.- a 182b/3

y.- up 138a/13, 188a/10

yun-: Yıkanmak.

y.- a 179a/7

y.- asın 179a/5

y.- mazdı 186a/1

yut-: 1. Ağızda bulunan bir şeyi yutağa geçirmek.

y.- amayalar 176a/2

y.- dı 179a/10, 179a/9, 193a/1

y.- duğından 176a/2

y.- madı 192b/11, 193a/2

2. İçine alıp yok etmek.

y.- dı 148b/9

yuvlak: bk. yavlağ

y. 139b/5, 183a/6, 187b/6

yügrış-: Koşuşmak.

y.- dügi 173b/3

yügrük: Yürük, hızlı giden, çok koşan, işlek.

y. 175a/6

yügür-: Koşmak, hızlı gitmek.

y.- ü 156b/2, 163b/9

yük: Araba, hayvan vb.nin taşıdığı şeylerin hepsi.

y.+ i 242a/13

yüklü: Gebe, hâmile.

yüklü eyle-: Hamile bırakmak.

y. eyledi 208a/2

yüklü ol-: Hamile olmak, hamile kalmak.

y. oldı 207b/7, 210a/1, 233a/8

yüksek: Belli bir yere göre daha yukarıda bulunan.

y. 141a/7, 155a/9, 233b/10

yükseklik: Bir şekil, cisim veya nesnenin tabanı ile tepesi arasındaki mesafe.

y.+ i 175b/2

yün: bk. yün

y. 220a/10, 220a/6

yüñ: Koyun, keçi, deve vb. hayvanların vücudunu örten, dokuma sanayinde, yatak, yastık ve yorgan yapmakta kullanılan tüylere verilen isim.

y.+ in 221a/8

yürek: Yürek, kalp.

y.+ dedür 203a/7, 203b/12,
203b/4

y.+ e 203a/11, 203a/13

yüri-: Adım atarak ilerlemek, gitmek.

y.- di 134a/9

y.- diler 239a/6

y.- mek 165a/1

y.- yeydi 151a/4

y.- yeyidi 150b/1

yürü-: 1. bk. yüri-

y.- rdüm 154a/2

y.- ridüm 154a/12

y.- se 148b/4

2. Hareket etmek.

y.- di 239a/9

yürügen: Keskin.

y.+ dür 169a/11

yüz: 1. Başta, alın, göz, burun, ağız, yanak ve çenenin bulunduğu ön bölüm, sima, çehre, surat.

y.+ i 147a/11, 165a/8, 171a/4,
183a/13, 191a/10, 216a/9

y.+ in 149a/10, 179b/11, 190a/2,
190b/1, 191a/9, 223b/1, 227a/6,
229a/1

y.+ inde 147a/11, 156b/3, 171a/5

y.+ ine 182b/2, 201b/5, 201b/6,
201b/7, 224b/8

y.+ lerin 149b/12, 218b/2

y.+ ünde 165a/8

y.+ ündeki 156b/5

2. Yüzey.

y.+ in 179b/8,

y.+ inde 147b/2

y.+ inden 141b/7

y.+ ine 177a/10

y.+ ünde 172b/10

3. Doksan dokuzdan sonra gelen sayının adı.

y. 137b/1, 149a/10, 169b/10,
175a/7, 177b/4, 194b/4

yüz biñ: Doksan dokuz bin dokuz yüz doksan dokuzdan sonra gelen sayının adı.

y.+ i 222a/12, 222a/13, 222b/1

y. 212a/10, 225b/8, 226a/3,
226a/8, 226b/6, 235a/3, 243b/12

yüz elli: Kırk dokuzdan sonra gelen sayının adı.

y. 234b/10

yüz elli biñ: Kırk dokuz bin dokuz yüz doksan dokuzdan sonra gelen sayının adı.

y. 232a/3

yüzün koyu: Yüzü aşağı gelecek biçimde (yatmak, düşmek, vb. için).

y. 169b/3

yüzün koyun: bk. yüzün koyu

y. 169b/10

yüz on dört: Yüz on üçten sonra gelen sayının adı.

y. 137b/2, 137b/4, 138b/1

yüzüy (<yüzük): Parmağa geçirilen genellikle metal halka.

y.+ in 179a/10

yüz yigirmi dört biñ: Yüz yirmi üç bin dokuz yüz doksan dokuzdan sonra gelen sayının adı.

y. 142b/12, 146a/7, 146a/8,
160b/4, 173b/2

Z

zafer (Ar.): Savaşta kazanılan başarı.

zafer bul-: Zafere erişmek,

başarı kazanmak, başarmak

z. bulamadı 232b/5

za'ferān (Ar.): Safran.

z.+ dandı 143a/1

zaḥmet (Ar.): Sıkıntı, eziyet.

zaḥmet çek-: Sıkıntıya uğramak,
güçlükle karşılaşmak.

z. çeküp 229a/7

zaḥmet vir-: Karşısındakini
sıkıntıya sokmak, yormak.

z. virdük 153b/13

zāhid (Ar.): Dünyayı terkedip dinin
emirlerine çok titizlikle riayet eden, züht
ve takva sahibi, dindar, müttaki (kimse).

z.+ e 206b/11, 209b/13, 223a/7,
224a/10

z.+ i 208b/9, 219b/5, 220b/7,
225b/5

z.+ ler 209b/12, 209b/4, 224b/3,
235b/6, 236a/5, 242a/7

z.+ lere 210a/5

z.+ leri 224b/2

z.+ leridi 216b/5

z.+ lerile 227a/11

z.+ lerine 209b/10

z.+ ün 204b/9, 205a/9, 206b/6,
221a/1

z. 193b/12, 193b/13, 193b/3,
193b/4, 193b/5, 193b/7, 194a/12,
194a/2, 194a/6, 194a/7, 204b/4,
205a/11, 208a/10, 210a/3,
219b/1, 219b/10, 219b/4, 219b/6,
219b/7, 220a/12, 220a/13,
220a/3, 220a/5, 220a/7, 220a/8,
220b/3, 223a/5, 223b/2

zāhidlik: Zahit olma durumu.

z. 205b/12, 206a/1

za'īf (Ar.): Güçsüz kuvvetsiz.

z.+ lerdür 187b/6

z. 211a/10

zā'if (Ar.): bk. za'īf

z. 226a/10

zā'il (Ar.): Devamlı ve kalıcı olmayan,
sona eren, yok olan, ortadan kalkan.

zā'il ol-: Yok olmak, ortadan
kalkmak.

z. oldı 156b/6

zakḫūm (Ar.): Zakkumgillerden,
Akdeniz ülkelerinde yetişen, çiçekleri

beyaz veya pembe renkli, kışın yapraklarını dökmeyen zehirli bir ağaççık, ağ ağacı, ağ çiçeği.

z.+ dan 175b/10, 175b/11,
175b/12, 175b/9, 176a/11

z. 174b/9

zālīm (Ar.): Acımasız ve haksız davranan, zulmeden, zalim.

z.+ idi 232b/9

z.+ ler 155a/2

z.+ leri 173b/5

z. 172b/12, 217b/2, 218a/2,
218a/6, 233a/1, 235b/7, 241b/3,
241b/4

zamān (Ar.): 1. Dönem, devir.

z.+ da 204b/4, 208a/9, 233a/3

2. Bir işin, bir oluşun içinde geçtiği, geçeceği veya geçmekte olduğu süre, vakit.

z.+ lardan 243a/3

zārīlık: Ağlama, inleme.

zārīlık kıl-: Ağlamak.

z. kıldı 238a/13

zārī (Far.): Ağlama, inleme.

zārī zārī (Far.): Ağlamak fiilinin başına gelerek anlamı kuvvetlendirir, hüngür hüngür.

z. 211a/10

zār (Far.): Ağlama, inleme.

zār zār (Far.): Ağlayarak, inleyerek.

z. 201a/4, 218a/4

zāviye (Ar.): İnsanın ibadet edilmek üzere çekildiği تنها yer.

z.+ sine 207a/11

z.+ ye 155b/5

z. 207a/4, 220b/4

zāyi' (Ar.): Zıyan olmuş, boşa gitmiş (şey).

zāyi' ol-: Zıyan olmak.

z. olmasun 238a/11

zebānī (Ar.): Cehennemlikleri ateşe atmakla görevli melek, cehennem bekçisi.

z.+ ler 176b/1, 191a/7, 212a/10

z. 212a/6

zeberced (Ar.): Sarı renkte ve cam parlaklığında, doğal demir ve magnezyum silikat, krizolit.

z. 222b/2

zebercet (Ar.): bk. zeberced

z.+ den 142b/10

zecer (Ar.): Eziyet.

z. 236b/1

zekât (Ar.): Zenginlerin sahip olduğu mal ve paranın kırkta birinin dağıtılmasını öngören, İslam'ın beş şartından biri.

z.+ in 143b/12, 148a/11

z. 176a/9

zekât vir-: *Zekât vermek.*

z. virmeyelerdi 188b/2

zelîl (Ar.): Aşağılanan, hor görülen (kimse), hakir.

zelîl kııl-: Hor ve hakir etmek, aşağılamak.

z. kıla 218a/7

zemheri (Ar.): 22 Aralık - 31 Ocak arasındaki çok soğuk günler, karakış.

z. 155b/8

zencîr (Far.): Birbirine geçmiş bir sıra metal halkadan oluşan bağ.

z.+ i 212a/11

z.- len 211b/13

z.+ ün 212a/5

zerre (Ar.): Çok küçük parça.

zerre zerre: Zerre hâlinde, çok küçük parçalar hâlinde.

z. 172b/11

zilhicce (Ar.): Ay takviminin on ikinci ayı, kurban ayı.

z. 135b/12

zinâ (Ar.): Evlilik bağı ile bağlı olmayan kadınla erkek arasındaki cinsel ilişki, nikâhsız birleşme.

z.+ dan 208b/10

z.+ ya 162b/3

zinâ kııl-: Zina yapmak.

z. kılanlara 152a/10

z. kıldun 209a/1, 210a/1

z. kılsa 139b/1

z. kıılır 148b/8

zinâ kılcı: Zina yapan.

z.+ lara 139b/5

zincir (Ar.): bk. zencîr

z.+ ile 212a/4

zindân (Ar.): Tutuklu veya hükümlülerin içine konulduğu kapalı yer.

z.+ dayıdı 181a/6

z. 181a/12, 181a/9

zinhār (Far.): 1. Sakın, aman, asla.

z. 194b/5, 227b/1, 227b/3,
227b/6

zīrā (Far.): Çünkü, şundan dolayı.

z. 141a/11, 173a/6, 208a/9,
225a/2

ziyān (Far.): Bir şey veya kimsenin
sebepe olduğu çıkar kaybı, zarar.

ziyān kıl: Zarar vermek.

z. kılmayaydun 226b/3

z. 235a/1

ziyāret (Ar.): Birini görmeye, biriyle
görüşmeye gitme, görüşme.

z.+ ine 144b/12, 145a/9, 155a/5,
156b/1

ziyāret it:- (Belli bir yer veya
kimseyi) Görmeye gitmek.
itmeye 224b/1

ziyāret kıl:- (Belli bir yer veya
kimseyi) Görmeye gitmek.

z. kılam 144b/10, 145b/4

z. kıldılar 155b/6

z. kıldum 154b/5

z. kılmaga 145a/7

z. kılmak 144a/12

z. kıllurlardı 224b/2

zühd (Ar.): Dünyaya rağbet etmeyip
kendini ibadete verme, nefsinin her türlü
zevkten alıkoyup ibadet yolunu seçme,
perhizkârlık, takva.

z.+ ünden 204b/9

zühre (Ar.): Zühre yıldızı, çoban yıldızı.

z. 230b/7, 231b/6

zühüd (Ar.): bk. zühd

z. 167b/6

zümürüd (Ar.): Alüminyum, berilyum
silikatı olan yeşil renkte, çok değerli taş.

z.+ ler 138a/4

z. 137b/10, 137b/11, 174a/13

zümürüt (Ar.): bk. zümürüd

z.+ den 165b/13, 166a/6, 197b/3,
197b/8

zünnār (Ar.): Keşişlerin bellerine
bağladıkları kıldan uzun kuşak.

z. 158a/7

3.2. ÖZEL ADLAR DİZİNİ

‘**Abdullāh**: bk. Şeyh ‘Abdullāh

‘A. 154a/2, 154a/3, 155a/12,
155a/8, 155b/1, 157a/1

‘**Abdullāh bin Selām**: Yahudi âlimi iken daha sonra Müslüman olan meşhur sahabe.

‘A. 150b/9

‘**Abdurrahman**: Metne göre, Şa’ya aleyhisselamdan sonra gönderilen Ermiya peygamberin diğer adı.

‘A. 237a/5

‘**Acbīn**: Metne göre, arştaki yedinci kat göğün adı.

‘A.+ dūr 150a/3

‘**Ad**: Kur’an-ı Kerim’de adı geçen ve Hz. Hûd’un helak edilen kavmi.

‘A. 172b/9, 177a/7

Âdem: Hz. Âdem, semâvî dinlere göre ilk insan ve ilk peygamber.

Ā. 136a/13, 136b/1, 140b/6,
167a/5, 167a/6, 183b/6

Aķ Şeytān: Metne göre, Bersisa kıssasında Bersisa’yı yoldan çıkaran şeytanın adı.

A. 204b/12, 205a/8, 206a/5,
206b/9, 208b/8, 209b/8

‘**Alī**: Hz. Muhammed’in damadı, Müslümanların dördüncü halifesi.

‘a.+ ven 137a/8

‘a.+ ye 160a/13

‘a. 137a/8, 146b/9, 161b/10,
168a/1, 189b/2

Allāh (Ar.): Her şeyin yaratıcısı olan tek ve mutlak varlık, Tanrı, Hudâ.

A.+ a 154a/1

A.+ dı 185b/12

A.+ durur 162b/7

A. 148a/13, 151b/5, 153b/3,
153b/4, 153b/6, 153b/8, 158b/10,
158b/13, 158b/4, 158b/6, 158b/8,
161a/3, 166a/9, 167a/1, 185a/5,
187a/13

Allāhu Te‘ālā (Ar.): “Yüce Allah” anlamında Arapça ifade.

A.+ nuñ 203b/6

A. 134b/12, 135a/13, 135b/10,
136a/3, 138a/2, 138a/9, 139a/9,
144a/4, 147a/5, 150b/12, 151a/5,
151b/10, 151b/12, 159b/4,
160b/8, 162a/6, 163b/10,
164b/12, 167a/10, 167a/12,
167b/1, 167b/11, 167b/4,
168a/11, 168a/3, 168b/3, 168b/8,
170a/7, 182a/4, 183a/3, 204a/11,
204a/2, 204a/8, 217a/8, 236a/8,
238b/2, 238b/5, 243a/2

Anbār: Metne göre, Fırat ırmağının kenarında bulunan bir köy.

A. 233a/6, 234a/9, 242b/1

‘Arab (Ar.): Arap, Arap halkından olan.

‘A. 202a/11, 202a/7, 202b/1,
210a/11, 210b/5, 211a/11,
211b/2, 211b/5

‘Arabça (Ar.): Sami dilleri ailesine giren ve Arap ülkelerinde kullanılan dil, Arabi.

‘A. 187a/3

‘Arap (Ar.): bk. Arab

‘A. 210b/9

Aşma‘ī: Arapların meşhur şairi.

A.+ dür 210a/12

A. 210a/10, 210b/5, 210b/7,
210b/11, 211a/3

Ātaya: Hz. Süleyman’dan sonra altmış yıl padişahlık yapan Esa’nın oğlu.

Ā.+ yıdı 222b/12

Ā. 222b/12

Aṭma‘ī: bk. Aşma‘ī

A. 211b/2

‘Azrā’īl (Ar.): Dört büyük melekten, Allah’ın emriyle insanların canını almakla görevlendirilmiş olanı, ölüm meleği.

‘a.+ i 173a/2

‘a. 162a/1, 164a/2, 164a/6,
164a/8, 197b/13

Bābil: Babil şehri, eski Mezopotamya’nın en büyük ve en ünlü şehri.

B. 228b/5, 235a/12, 235a/5,
235a/8

Bağdād: Bağdat şehri, Irak’ın başşehri.

B.+ a 199b/4

B.+ dan 199b/10

B. 199b/8

Başra: Güney Irak'ta Dicle ve Fırat nehirlerinin birleştiği noktanın 50 km. güney batısında yer alan şehir.

B. 154b/10, 154b/6, 210a/10

Bāṣiye Nāṣiye: Eş'iyâ'nın ölümünden sonra İsrailoğulları üzerine halife olan kişi.

B.+ yidi 232b/8

Bāyazîd: Ebû Yezîd Bayâzîd Tayfûr bin İṣâ bin Surûṣân. IX. yüzyılın en meşhur mutasavvıflarından biri.

B. 155a/4, 194b/1, 194b/3, 194b/5

Behmen bin Kürîṣ bin İsfendiyâr: Metne göre, Buhtunnasır döneminde yaşamış olan bir hükümdar.

B. 240a/3, 244a/2

Benî İsrâ'îl: Tevrat ve Kur'an'da Hz. Ya'kub'un (İsrâîl) çocuklarına ve onların soyundan gelenlere verilen ad, İsrailoğulları, Hz. Musa'nın kavmi, Yahudiler.

B.+ ler 139b/3, 209b/10, 216b/1, 216b/2, 218a/10, 218a/3, 219a/1,

219a/13, 219b/2, 220b/7, 221a/1, 223a/2, 223a/9, 224a/7, 225a/11

B.+ lerden 139b/10, 216a/11, 224b/8, 232b/7, 240a/13

B.+ lere 217a/12, 217b/1, 232b/4, 240a/4, 244a/5

B.+ leri 220a/13, 224a/9, 241a/5

B.+ lerün 217a/6, 236a/12, 241a/3

B. 133b/2, 133b/3, 139b/8

Bardiyânūs: Babil kralı II. Kyros'un iki oğlundan biri.

B.+ ıdı 232b/11

Bersîṣā: Şeytanın azdırarak yoldan çıkardığı ve kendisine secde ettirdiği rahip.

B.+ dan 209b/4

B.+ nuñ 206b/1

B.+ ya 205b/13, 208a/8

B.+ yı 208b/1, 208b/7, 209a/9

B. 204b/9, 205a/11, 205a/9, 205b/1, 205b/10, 205b/11, 205b/4, 205b/6, 205b/8, 206a/2, 206a/6, 206a/8, 206b/11, 206b/6, 206b/8, 207a/1, 207a/11,

207a/13, 207b/2, 207b/4, 207b/6,
207b/9, 208a/1, 208a/12, 208a/6,
208b/12, 208b/13, 208b/3,
208b/4, 208b/6, 209a/4, 209a/6,
209a/8, 209b/2, 209b/7

Beşîr: Hz. Yusuf'un sütannesinin oğlu.

B.+ i 185b/5, 185b/8

B.+ idi 184a/5

B.+ ven 185b/4

B. 184a/10, 184a/11, 184a/12,
184a/7, 184b/1, 185a/10,
185a/11, 185a/2, 185a/8, 185a/9,
185b/1, 185b/3, 185b/9, 193a/5,
193a/6, 193a/8

Beyte'l-Âḥzân: Yas ve matem evi,
hüzünler evi; Hz. Yakup'un, oğlu
Yusuf'u kaybettikten sonra kapandığı
kulübe.

B. 180b/8

Beyte'l-Muḳaddis: bk. *Beytü'l-*
Muḳaddis

B. 243a/1

Beyti'l-Muḳaddis: bk. *Beytü'l-Muḳaddis*

B.+ de 224b/10, 234a/4

B.+ den 223a/8, 229b/11,
242a/13

B.+ e 228b/3, 228b/7, 230a/4,
230b/11, 232a/4, 235a/2, 235b/2,
242a/3, 244a/4

B.+ i 229a/5, 231a/2, 231b/7,
234a/7, 234b/5, 234b/7, 239a/2,
242a/3

B.+ ün 236a/2

B. 216b/9, 217a/1, 225a/9,
225b/4, 229b/8, 232a/1, 232b/13,
232b/2, 235b/10, 235b/9

Beytü'l-Muḳaddis: İslam'da üç
mukaddes mescitten biri olan
Kudüs'teki mescid, Müslümanların ilk
kıblesi. Kudüs Camii ve Mescid-i Aksa
da denir.

B.+ deyidi 216b/2

Buḥta'n-naşar: bk. Buḥtu'n-naşır

B.+ un 243b/8

B. 241b/10, 241b/5, 243b/3,
244a/6

Buḥta'n-naşır: bk. Buḥtu'n-naşır

B. 235b/12, 238a/6, 239a/10,
239a/5, 239b/12, 239b/9, 240a/2,

240a/6, 240a/8, 240b/11, 240b/3,
240b/5, 241a/11, 241a/13,
241a/2, 241a/7, 241b/13, 242a/2,
242b/5, 243a/12, 243a/13,
243a/3, 243a/9

Buḥtu'n-naşır: bk. Buḥtu'n-naşır

B.+ un 242b/7, 244a/3

Buḥtu'n-naşır: bk. Buḥtu'n-naşır

B.+ dan 236b/6

B.+ un 236b/7

B. 233b/2, 236a/9, 237a/1,
237a/10, 237a/4, 238a/2

Buḥtu'n-naşır: bk. Buḥtu'n-naşır

B.+ dı 232b/13

Buḥtu'n-naşır: M. Ö. 605-562 yıllarında
hüküm süren Yehuda Devleti'ni ortadan
kaldırarak Kudüs'ü ve Süleyman
mabedini yakıp yıkan Bâbil kralı.

B.+ dan 234b/3

B.+ ı 235a/9

B. 233b/13, 235a/12, 235a/3,
235a/5, 235a/7, 235b/2, 235b/9,
236b/11, 236b/13, 236b/4,
236b/9, 237b/9

Buḥtu'n-naşır: bk. Buḥtu'n-naşır

B.+ un 233a/2

Cālunūs: Cālīnus, ilk çağların İpokrat ile
beraber en büyük Grek âlimi, Galen
(131-210).

C. 232a/2

Cebbār-ı 'Âlem (Ar.): Kuvvet ve kudret
sahibi, Allah.

C. 138a/12, 144a/6, 164b/7,
167b/13, 168b/12, 172b/6,
173a/1, 212a/3

Cebrā'îl (Ar.): Allah tarafından
peygamberlere vahiy getirmekle
görevlendirilen, dört büyük melekten
biri.

C.+ di 177b/8

C.+ e 177a/5

C.+ i 173a/2, 179b/7

C.+ ven 205a/3

C. 150b/7, 152a/7, 152a/9,
160b/13, 161a/2, 161b/11,
163b/1, 163b/12, 164a/1, 164a/2,
167a/2, 167a/4, 173a/11,
173a/13, 173b/1, 173b/8,
175a/13, 175a/4, 175b/1,
177a/12, 177a/9, 177b/1, 179b/7,

184b/11, 184b/12, 184b/13,
185a/3, 186b/1, 186b/6, 187a/8,
192b/4, 193b/11, 193b/13,
194a/4, 194b/8, 195a/8, 196a/1,
196a/10, 196b/11, 196b/2,
196b/6, 197a/10, 197b/13,
198a/10, 198a/7, 198a/9, 205a/4,
205a/6, 217a/13, 217a/7, 217b/7,
218a/13, 218b/11, 219a/2,
220b/6, 236a/7, 238b/1, 238b/10,
242b/11

Celāl: Beni İsraililer tarafından bir puta verilen ad.

C. 223a/2

Cüreyc: Uğradığı iftirayı beşikteki çocuğu konuşurmak suretiyle çürüten bir zâhid.

C. 209b/13, 210a/3

Çalap: Tanrı, Allah.

Ç. 238b/7

Ç.+ um 159b/4, 201b/1, 204b/3,
222b/8, 227b/7, 231b/10

Ç.+ uma 226a/13

Ç.+ umıla 231a/3

Dāniyāl: Kitab-ı Mukaddes'e göre Beni İsrail peygamberlerinden ve kutsal kitap yazarlarından biri.

D. 239b/6, 243a/6

Dāvūd: İsrailoğullarına gönderilen ve kendisine Zebur verilen peygamber, Hz. Davud.

D.+ ıla 218b/6

D.+ uñ 218b/5

D. 183b/10, 217a/11, 217a/13,
217a/5, 217b/10, 217b/5, 217b/8,
218a/11, 218a/4, 218b/1,
218b/12, 218b/9, 219a/11,
219a/3, 219a/4, 219a/5, 219a/7,
219b/11, 219b/6, 219b/7, 219b/9,
220a/2, 220a/4, 220a/5, 220a/7,
220b/11, 220b/6

Deccāl: Kıyametten az evvel çıkacak ve Hz. İsa tarafından öldürülecek olan yalancı ve zararlı şahıs, yalancı Mesih.

la'īn-i D. 162a/11

Dergāh-ı Salṭanat-ı Rabbānī: Metne göre, âlemlerin katlarından birinin adı.

D. 166a/9

Dımışık: Şam, Suriyenin baş şehri.

D.+ a 200b/10

Ebā Bekir: bk. Ebū Bekir

E. 137a/1

Ebu'l-Ḥasan Āḥmed ibni Yesār ibni Eyyūbū'l-Kureys: Rivayetleri ile meşhur bir hadis râvîsi.

E. 217a/2

Ebū Bekir: İlk halife Hz. Ebubekir (Siddîk lakabıyla anılır).

E.+ ven 137a/4

E. 137a/2, 160a/13, 161b/8, 167b/10, 167b/9, 189b/1

Ebū Bekir Şiddîk: bk. Ebū Bekir

E. 146b/7

Ebū Bekir Varākî: Evliyânın meşhurlarından olup ismi Muhammed bin Ömer'dir. Künyesi Ebū Bekr, lakabı Verrāk'tır.

E. 199a/10

Ebū Cehil: Asıl adı Ömer olup Hz. Muhammed'e düşmanlığıyla meşhurdur. "Bedir Gazası"nda öldürülmüştür.

E. 163a/6, 163b/5, 163b/6

Ebū Ḥanîfe: Hanefî mezhebinin kurucusu olup asıl adı "Numan İbnü Sâbit"dir.

E. 157a/12, 157a/13, 157a/8, 164a/11

Ebū Sa'îd-i Ḥuzrî: Medine'nin Hazrec kabilesinden olup çok hadis rivayet eden yadi sahâbîden biri.

E. 211b/8

Esā: Hz. Süleyman'dan sonra altmış yıl padişahlık yapmış kişi.

E.+ nuñ 223a/12, 227b/11

E.+ ya 222b/4, 227b/12, 228b/11, 230a/4, 232a/6

E. 222b/10, 223b/12, 223b/2, 223b/7, 224a/10, 224a/3, 224a/6, 224a/7, 224a/8, 224b/5, 226a/2, 226b/12, 227a/11, 227a/8, 227b/1, 227b/3, 227b/5, 227b/6, 228a/10, 228a/11, 228a/7, 228b/11, 228b/13, 229a/13, 229a/3, 229b/4, 230a/10, 230a/12, 230a/7, 230b/2, 230b/4, 231a/2, 231a/4, 231a/8, 232a/10, 232a/13, 232a/7, 232a/9, 232b/3, 232b/6, 235b/6

Esā bin Ātaya: Hz. Süleyman'dan sonra altmış yıl padişahlık yapan Esa'nın oğlu.

E. 223a/11

Eyyüb: Kur'an'da adı geçen ve kendisinden "kulumuz" diye bahsedilen ve sabırlı insan örneği olarak gösterilen İsrailoğulları peygamberlerinden biri.

E. 167a/12, 167a/13, 218b/5

Fāṭıma: Hz. Peygamberin ilk zevceleri Hz. Hatice'den dünyaya gele, dört kızının en küçüğüdür.

F. 191b/1

Fātiha (Ar.): Kur'an-ı Kerim'in ilk suresinin adı, elham.

f.+ nuñ 188b/8

Fehm: Metne göre, Hz. Muhammed'in arşa çıktığı vakit uğradığı ilk âlemin adı.

F.+ durur 158b/3

F.+ i 158b/13

Fevk: Metne göre, Hz. Muhammed'in arşa çıktığı vakit uğradığı üçüncü âlemin adı.

F.+ durur 158b/6

F. 159a/4

Fir'avn: bk. Fir'avn

F.+ dan 140a/2

F. 139b/8, 139b/9

Fir'avn: Allahlık iddiasında bulunduğu için Hz. Musa'nın mücadele ettiği Mısır hükümdarı.

Fir'avn-ı la'în: Lanetlenmiş Fir'avn.

F.-ı la'în 139b/7

F. 137a/11, 137a/7

Furat (Ar.): Türkiye ve Suriye'nin doğu bölgelerini sulayan, Irak'ı aşan, Dicle ırmağıyla birleşerek Basra körfezine dökülen büyük nehir.

F. 233a/6

Ğazabe: Metne göre, Hz. Muhammed'in devesinin adı.

Ğ. 163a/9

Ḥabeşe: Afrika'nın doğusunda, Yemen'in karşı kıyısında bulunan ve halkının çoğu Hristiyan olan devlet, Habeşistan.

Ḥ. 224b/10, 225a/1, 225a/6, 225b/12, 226b/4, 227a/3, 227b/9, 228a/12, 228a/3, 228b/8

Ḥacerü'l-Esved: Kâbe'nin duvarında bulunan meşhur kara taş.

Ḥ.+ dür 156b/6

Hak celle ve 'alā (Ar.): Şanı büyük, yüce olan Allah, Cenab-ı Allah.

H. 149a/5

Hak Çalab: Cenab-ı Allah.

H. 160b/7

Hak Çalap: bk. Hak Çalab

H. 168a/9, 187b/11

Hak Sübhānehu Te'alā (Ar.): Cenab-ı Allah.

H. 138b/4, 185b/11

Hak Sübhānehu ve Te'alā (Ar.): Cenab-ı Allah.

H. 159a/13

Hak Te'alā (Ar.): Cenab-ı Allah.

H.+ dan 162a/3

H.+ nuñ 174a/6, 211b/2, 228a/9

H.+ ya 220b/1

H.+ yā 172a/1

H. 135b/4, 137b/1, 139a/11,
139a/2, 139b/3, 143b/4, 147a/1,
147b/10, 150b/2, 152a/8, 152a/9,
155b/3, 163a/4, 164b/4,
164b/9, 167a/6, 167a/8, 167b/6,
167b/8, 167b/9, 168b/2, 168b/6,
169b/13, 171b/11, 171b/3,

171b/8, 172a/11, 172a/4, 172b/4,
177a/3, 177a/4, 177a/7, 178b/8,
179a/7, 179b/6, 180b/2, 182a/2,
182a/6, 183a/1, 183b/2,
184a/8, 187a/11, 187a/9, 187b/1,
187b/10, 187b/7, 188a/1,
188a/11, 188a/8, 188b/6,
189a/13, 189b/10, 189b/5,
189b/7, 191b/2, 191b/6, 192a/1,
192a/3, 192a/7, 192a/9, 193b/10,
193b/2, 193b/9, 194b/3, 195b/7,
198a/11, 198a/9, 198b/4, 201b/8,
202b/4, 202b/7, 205a/6, 209b/5,
210b/5, 211b/12, 212a/1, 212b/1,
216a/13, 216a/9, 216b/10,
219a/3, 219b/6, 220b/12, 220b/8,
222a/10, 222a/8, 222b/6, 226b/8,
227a/1, 230a/12, 238b/11,
239a/2, 241b/1, 242b/13,
243b/12

Hak Tebareke ve Te'alā (Ar.): Cenab-ı Allah.

H. 152a/5

Hanzala: Metne göre, bir peygamber adı.

H.+ ya 215a/8

H. 215a/11, 215a/6, 215b/5

Harbîl: Hz. Muhammed zamanındaki Rum ülkesi.

H. 229b/10, 229b/12, 229b/9

Hārūn: Hz. Harun, Hz. Musa'nın ağabeyi, onun yardımcısı olarak İsrailoğulları'na gönderilen peygamber.

H.+ ı 137a/11

Hasan: Hz. Peygamber'in torunu, Hz. Fâtıma ile Hz. Ali'nin büyük oğlu.

H. 144b/7

Hātūn: Metne göre, bir peygamber adı.

H. 239b/7

Havvā: İlk kadın, Hz. Âdem'in zevcesi ve insan neslinin annesi.

H.+ yı 136a/13

Hayāt: Metne göre, Hz. Muhammed'in arşa çıktığı vakit uğradığı ikinci âlemin adı.

H.+ durur 158b/4

H. 159a/2

Herkl̄l: Herakleios. Hz. Muhammed zamanındaki Rum hükümdarı.

H.+ e 229b/7, 229b/9, 229b/10

H.+ i 229b/13

H.+ ün 229b/12

H. 229b/11

Hicāb (Ar.): Utanma, utanç, sıkılma, mahcubiyet.

h.+ ı 151a/8

h.+ lardan 202b/2

h. 135a/2, 135a/3

Hicāz: Arap yarımadasında, Mekke ve Medine'nin bulunduğu ülke.

H.+ a 211a/9

Hindūstān: Hindistan.

H.+ a 205a/5

Hurūs: Metne göre, yılan adı.

H.+ dur 166a/11

Huzā (Far.): Allah, Tanrı.

H.+ ya 231b/5

Hüseyn: Hz. Peygamber'in torunu, Hz. Fâtıma ile Hz. Ali'nin küçük oğlu, Kerbelâ şehidi.

H. 144b/7, 178a/9

Hüseyn: bk. Hüseyn

H.+ i 178b/1

H. 178b/3

İbn-i ‘Abbās: Sahabî, Hz. Muhammed’in amcazadesi. Bilgin bir zattır, tefsir ilminin babası diye anılır.

İ. 174a/1, 209b/9, 212a/7

İbn-i Mes‘ūd: Sahabî, Aşere-i Mübeşşere’denidir. İslam’a ilk girenlerin altıncısı ve vahiy kâtiplerindendir.

İ. 157b/6

İbn-i Yâmin: Yusuf peygamberin öz kardeşi.

İ.+ i 184a/1

İ. 183b/12, 184a/3, 184a/4

İbrāhīm: 1. Yahudilik, Hristiyanlık ve İslâm’ın müştereken kabul ettiği büyük peygamber.

İ.+ e 147b/11, 148b/8

İ.+ i 147a/3

İ. 147a/1, 147a/2, 147a/4, 147a/5, 147a/6, 147b/12, 148b/10, 148b/12, 148b/6, 167a/10, 167a/11, 183b/7, 217a/9

2. Hz. Muhammed’in 16 yaşında vefat eden oğlu.

İ.+ üñ 164a/9

İ. 163b/11, 163b/4, 163b/7, 163b/8, 164a/3, 164a/5, 164a/6

İbrāhīm Edhem: Horasan’ın Belh şehrinde dünyaya gelen meşhur zâhid, sûfî ve muhaddis.

İ. 158a/2

İbrāhīm Halîl: Yahudilik, Hristiyanlık ve İslâm’ın müştereken kabul ettiği büyük peygamber.

İ.+ ise 136b/3

‘İbrî (Ar.): İbrani, Yahudi.

‘İ. 178b/12

‘İmrân (Ar.): Hz. Musa’nın babası.

‘İ. 140a/12

‘İmrānce (Ar.): İbranice, Yahudilerin ve Yahudi kutsal kitabının dili.

‘İ. 187a/5

‘İsâ: Kur’an’da adı geçen ve kendisine kutsal kitap İncil verilen peygamber.

‘İ. 145a/5, 162a/10, 167b/5, 167b/6, 183b/9, 212b/11, 212b/3, 212b/4, 212b/7, 212b/9, 213a/1, 213a/13, 213a/4, 213a/8, 213a/9, 213b/10, 213b/12, 213b/2, 213b/7, 214a/11, 214a/3, 214a/6,

214a/9, 214b/11, 214b/2, 214b/5,

214b/9, 215a/1

İslām (Ar.): Allah'ın Kur'an ile vahyettiği ve esasları Hz. Muhammed tarafından bildirilen din, Müslümanlık.

İ. 143a/3, 146b/9, 166b/13, 203b/10, 225a/3

İsrâfîl: Dört büyük melekten biri olup kıyamet gününde sûra üflemekle görevlidir.

İ.+ e 172a/12

İ.+ i 173a/2

İ. 162a/1, 172a/13, 173b/10, 197b/13

Ka'be (Ar.): Mekke'de bulunan, Müslümanlarca kible olarak kabul edilen ve hac ibadeti yapılırken tavaf edilen kutsal yer.

K.+ ye 157a/1, 157a/5

K.+ yi 155b/2, 157a/2

K. 155b/4

Ka'bû'l-Aḥbār: Ebu İshak Ka'b bin Mânî'. Hz. Muhammed döneminde yaşamış rivayetleri ile meşhur bir hadis râvîsi.

K.+ dan 217a/3

K. 135a/1

Ḳabūs bin Sencārīb bin Dāryā: Hz. Şa'ya döneminde yaşamış olan Babil kralı.

Ḳ. 233a/4

Ḳadir dūni: bk. Ḳadir gicesi

Ḳ. 135b/6

Ḳadir gicesi: Kur'ân-ı Kerîm'in indirildiği mübarek gece.

Ḳ.+ ne 197b/1

Ḳadr gicesi: bk. Ḳadir gicesi

Ḳ. 197b/12

Ḳaf tağı: Klâsik kozmos anlayışlarında arzı çevrelediği kabul edilen efsanevi dağ.

Ḳ.+ nca 168a/10

Ḳ.+ ndan 174a/7

Ḳ. 164a/13, 196a/6

Kelām-ı Mecîd (Ar.): Kur'an-ı Kerim.

K.+ inde 170a/1

Ken'ân: Hz. Yakub'un memleketi, Filistin.

K.+ a 184b/1

K.+ dan 193a/6

K. 176b/10

Keykāvūs: Metne göre, Babil kralı Buhtunnasır'ın diğer adı.

K.+ ıdı 232b/12

Keykāvūs Sencārīb Birdāryā: Metne göre, Babil kralı Buhtunnasır'ın diğer adı.

K.+ dur 234b/4

Ḳıbtī: Mısır'ın yerli ve Hristiyan halkı için kullanılan isim.

Ḳ. 139b/8

Ḳubeyis tağı: Asıl adı Cebel-i Ebi Kubeys'tir. Safâ tepesinin üzerinde 120 metre yükseklikte şerefli bir dağdır.

Ḳ.+ na 220b/4

Ḳuds: Üç ilâhî dinde de önemli bir yere sahip olan ve kutsal sayılan şehir, Kudüs.

Ḳ.+ e 220b/5

Ḳūfī: Güney Irak'ta Hz. Ömer'in emriyle Sa'd b. Ebû Vakkâs tarafından kurulan şehir, Kûfe.

K.+ ye 212a/8

Ḳur'ân (Ar.): İslam dininin temel ilkelerini, Hz. Muhammed'e gönderilen Tanrı buyruklarını içeren, Müslümanlığın temel kitabı, Kur'an-ı Kerim, Kelam-ı Kadim, Mushaf.

Ḳ.+ da 133b/7, 170a/12, 170a/7, 198b/4, 209b/5, 212a/1, 221b/9

Ḳ.+ ı 163a/4

Ḳ. 138a/3, 138a/4, 146b/11, 146b/12, 157a/10

sûre-i Ḳ. 137b/5

Mağrip: Kuzey Afrika.

M. 230b/6

Mâlik: bk. Mâlik ibni Dīnār

m.+ i 229b/7

M.+ idüyüm 154b/1

m.+ ümüz 226a/7

M. 154a/13, 212a/9

Mâlik ibni Dīnār: Ebû Yahyâ Mâlik b. Dīnâr el-Basrî (öl. 131/748'den önce). Basra'da doğmuştur, ilk zahidlerdendir.

M. 154a/11, 154b/4

Malik ibni Duğra: bk. Malik ibni Tuğray

M. 177b/3

Malik ibni Tuğray: Yusuf peygamberin kervanının başında bulunan kişi.

M.+ a 177b/11

Manşūr: Ebû Bekr Verrâk döneminde yaşamış bir şeyh.

M. 200b/12, 200b/13, 200b/2,
200b/4, 200b/5, 200b/7, 200b/8,
200b/9

Medīne: Hz. Peygamber'in mescidiyle
kabrinin bulunduğu hicret yurdu,
İslâm'da iki Harem bölgesinden biri,
Resûl-i Ekrem ve Hulefâ-yi Râşidîn
döneminin başşehri.

M.+ ye 140a/3

Mekke: Kâbe'nin bulunduğu ve hac ile
umre ibadetinin ifa edildiği kutsal şehir.

M.+ de 160a/11

M.+ den 212a/6, 212a/8

M.+ dür 156b/5

M.+ ye 156b/10, 156b/8

M.+ yi 156b/11

Meliki Reyyân: bk. Reyyân

M. 181b/1

Melik Te'ālā: "Yüce Allah" anlamında
Arapça ifade.

M. 168a/6, 169a/1, 192b/1

Me'vā (Ar.): Cennetin sekizinci
tabakası.

M. 197a/4

Mevlā (Ar.): Kâinâtın yegâne sahibi ve
efendisi durumunda olan Allah.

M.+ dan 135a/8

M. 181b/7

Mısr: Büyük bir kesimi Afrika'da,
küçük bir kesimi (Sînâ yarımadası)
Asya'da yer alan ülke.

M.+ da 179a/5

M.+ dan 184b/1

M. 179a/11, 179a/13, 179b/1,
181a/2, 181a/3, 181a/5, 181a/6,
181b/5, 183a/5

Mısr: bk. Mısr

M.+ a 179a/10, 179a/3, 184a/12,
184a/13, 240a/10, 240a/11,
240a/12, 240b/12

Mikā'il: Kur'an'da adı geçen dört büyük
melekten biri.

M.+ i 173a/2

M. 161b/13, 197b/13

Muhammed: Birçok defalar hamd ü sena
olunmuş, tekrar tekrar övülmüş
manasına gelen bu kelime,
Peygamberimizin adıdır.

M.+ den 137a/7

M.+ e 136b/2, 147a/13, 164b/2,
165a/10, 165b/10, 165b/12,
165b/3, 165b/8, 166a/1, 166a/2,
167a/4, 182a/7

M.+ emi 210b/8

M.+ i 136a/11, 137a/6, 137a/9,
152b/6, 153a/10, 189b/10,
189b/12, 215a/5

M.+ ile 137a/4

M.+ imi 136a/2

M.+ mi 137a/1

M.+ ün 136b/9, 138b/5, 191b/8

M.+ üñ 136b/12

M.+ ündür 135a/13

M. 135b/11, 135b/5, 136a/5,
136a/8, 139a/8, 139a/9, 150a/1,
150b/4, 151b/13, 152a/1, 160b/2,
161a/2, 163a/12, 163b/1,
164a/10, 167b/8, 173a/12,
173b/8, 175b/1, 175b/5, 175b/7,
181b/9, 186b/10, 187a/8,
187b/13, 187b/4, 187b/7,
188a/12, 188a/2, 188a/9, 188b/7,
189a/8, 191b/7, 197a/12

ümme-i M. 156a/10, 181b/12,
181b/13

Muhammedi Muṣṭafā : “Seçilmiş,
güzide Muhammed” anlamında Hz.
Peygamberin bir adı.

M.+ dan 156a/8

M.+ nuñ 173a/10

M.+ ya 150b/9, 152b/4, 210b/6

M. 138a/13, 143a/4, 146b/6,
149a/3, 149b/2, 152a/13,
152b/12, 152b/5, 153a/12,
158a/13, 159b/6, 161a/3, 167b/7,
175a/3, 178a/10, 210b/9

Muhammed Muṣṭafā: “Seçilmiş, güzide
Muhammed” anlamında Hz.
Peygamberin bir adı.

M.+ nun 173a/5

M.+ nuñ 153a/8, 163a/9, 163b/4,
163b/7, 186b/8

M.+ ya 163b/10

M. 160a/3, 160b/2, 161b/4,
175a/8, 182a/5, 183b/8, 186a/13,
186b/2, 187a/12, 187b/13,
188a/13, 189b/3, 195b/11,

196b/7, 201b/10, 202a/4,
243a/11

Mūsā: İsrailoğulları'na gönderilen ve kendisine Tevrat indirilen peygamber.

M.+ nuñ 141a/11, 141b/2,
141b/5, 142a/10, 142a/13

M.+ ya 137a/12, 139b/11,
140b/5, 141b/1, 141b/3, 142a/6,
144a/7, 144a/9, 144b/13,
204a/8

M.+ yı 140a/7, 140a/8

M.+ yıla 135a/1

M. 133b/10, 133b/2, 133b/4,
133b/6, 133b/9, 134a/10,
134a/11, 134a/3, 134a/4, 134a/6,
134a/8, 134b/11, 134b/2, 134b/8,
135a/10, 135b/11, 136a/1,
136a/10, 136a/11, 136a/13,
136a/4, 136a/7, 136b/10,
136b/12, 136b/13, 136b/3,
136b/6, 137a/10, 137a/2, 137a/3,
137a/6, 137a/8, 137b/2, 138a/1,
138a/11, 138a/2, 138a/6, 138a/7,
138b/5, 138b/7, 139a/10,

139a/11, 139a/12, 139a/2,
139a/4, 139a/5, 139a/9, 139b/12,
139b/2, 139b/3, 139b/6, 139b/8,
139b/9, 140a/12, 140a/13,
140a/2, 140b/11, 140b/12,
140b/13, 140b/8, 141a/2, 141a/4,
141a/8, 141b/10, 141b/11,
141b/12, 141b/13, 142a/1,
142a/4, 142a/5, 142a/7, 142a/8,
142a/9, 142b/1, 142b/6, 142b/8,
143a/11, 143a/7, 143a/8, 143b/4,
143b/6, 143b/8, 144a/10, 144a/4,
144a/9, 144b/11, 144b/13,
144b/3, 144b/8, 144b/9, 145a/1,
145a/8, 145a/9, 145b/10,
145b/12, 145b/3, 145b/5, 145b/8,
146b/13, 146b/3, 146b/4, 146b/6,
148b/13, 159a/13, 159b/1,
159b/3, 159b/5, 167b/1, 167b/2,
204a/12, 204a/3, 204a/4, 204a/5,
204a/9, 242b/10

Mūsā bin ‘İmrān: İsrailoğulları'na gönderilen ve kendisine Tevrat indirilen peygamber.

M.+ ı 204a/2

Mübhem: Metne göre, cehennem içinde bulunan kapılardan birinin adı.

M. 175b/6

Münîr: Metne göre, Kaf dağının altında yer alan denizin adı.

M.+ dür 164b/3

Münkel: Metne göre, Hz. Muhammed'in arşa çıktığı vakit uğradığı dördüncü âlemin adı.

M.+ durur 158b/9

M. 159a/6

Nâşiye: Eş'iyâ'nın ölümünden sonra İsrailoğulları üzerine halife olan kişi.

N. 233a/1, 235b/4

Neşer: Kur'an-ı Kerim'de Nuh kavminin taptığı belirtilen putlardan biri, Nesr.

N. 233a/13

Nîl: Afrika'nın kuzeydoğusunda yer alan, kaynağından itibaren döküldüğü Akdeniz'e kadar dünyanın en uzun nehri olarak 6648 km. kat eden ve dokuz ülkeden geçen Mısır'ın hayat kaynağı olan nehir.

N. 179a/3, 179a/6

Nûh: Büyük peygamberler arasında sayılan, kendisine inanmayan kavmi tufan ile helâk edilen peygamber.

N.+ a 194b/7, 195b/1

N. 167a/7, 167a/8, 194b/12, 194b/6, 194b/9, 195a/9, 195b/9, 233a/12

‘Osmân: İlk Müslümanlardan, Hulefâ-yi Râşidîn'in üçüncüsü.

‘O. 137a/12, 146b/8, 160a/13, 161b/9, 167b/13, 189b/2

‘Ömer: Hulefâ-yi Râşidîn'in ikincisi ve sahabenin en büyüklerinden olup adeleti, cesareti ile meşhurdur.

‘Ö.+ dür 157b/8

‘Ö. 137a/12, 146b/8, 157b/6, 157b/8, 160a/13, 161b/9, 167b/11, 167b/12, 189b/1

Pârsice (*Far.*): Farsça.

P. 187a/4

Pâzişâh-ı ‘Âlem: Cenab-ı Allah.

P. 165a/2, 169a/4, 174a/3, 188b/8

Pâzişâh-ı Kerem: Cenab-ı Allah.

P. 172b/8

Rābi'a: bk. Rābi'a Ḥatun

R.+ nuñ 155a/5

R.+ yı 155a/10, 155a/5

R.+ yıla 155b/5

R. 154b/5, 154b/6, 155a/10,

155a/11, 155a/13, 156a/4, 156a/5

Rābi'a Ḥatun: 95 (714) veya 99 (718)

yılında Basra'da doğan kadın sūfī. Kays b. Adī kabilesinin azatlı kölesi olduğundan Adeviyye veya Kaysiyye nisbeleriyle anılmıştır.

R.+ nuñ 155a/5

R. 155a/1, 155a/7, 155b/2,

155b/7, 156a/1, 156a/3, 156a/8

Rāḥ: Habeşi hükümdarlarından biri.

R. 224b/9

Resūlallāh (Ar.): bk. Resūlullah

R. 202a/11, 202a/2

Resūlullāh (Ar.): "Allah'ın elçisi" Hz. Muhammed.

r.+ i 204a/8

R.+ un 190a/1

R.+ uñ 164a/8

R. 153a/10, 160a/5, 161b/5,

164a/4, 182a/10, 198b/11,

198b/6

Reyyān: Yusuf peygamber zamanındaki Mısır hükümdarı.

R. 179b/1, 180a/1, 180a/2,

180a/8

Rızvān (Ar.): Cennetin kapıcısı olan büyük melek.

R. 192b/2, 192b/6

Riyhān: Metne göre, Hz. Musa'nın uğradığı köşklere biri.

R.+ ıdı 144b/5

Rūm: Roma, Bizans, Rumlar ve Anadolu'yu ifade eden bir isim.

R.+ dan 237a/2

R.+ un 229b/7

R. 230a/1

Sa'adet ağacı: Metne göre, asıların günahlarını anarak ağlamaları neticesinde gözyaşlarından büyüyen ağacın adı.

S. 182b/11

Sāfūra Ḥatun: Şu'ayb Peygamberin kızı, Musa Peygamberin karısı.

S.+ dan 142a/13

Sakar (*Ar.*): Cehennem üçüncü katı.

s. 175b/1

Saliz: Metne göre, bir peygamber adı.

S.+ idi 239b/7

Şa'ud Tağı: Metne göre, bir dağ adı.

Ş.+ na 150b/6

Sāyid: Metne göre, bir peygamber adı.

S. 239b/7

Sebūs: Buhtunnasır döneminde yaşamış bir hükümdar.

S. 240a/10, 240b/13, 240b/6,
240b/8, 241a/1

Seccān: Zindancı gardiyan; metne göre cehennemde bulunan ve sadece Allah korkusundan dolayı ağlayanların kutulabileceği bir yer.

S. 182b/8

Seccārīb: bk. Sencārīb

S.+ e 228b/5

Sencārīb: Hz. Şa'ya döneminde yaşamış olan Babil kralı.

S. 229b/1, 229b/2

Sidretü'l-Müntehā: Hz. Peygamber'in, Mi'rac gecesi yanında ilâhî sırlara mazhar olduğu ağaç.

S.+ da 197b/1

S.+ dayıdı 160b/13

S.+ nuñ 197a/5

S.+ ya 152b/6, 175a/3, 196b/13

S.+ yı 198a/1

S. 175a/5, 182a/1

Sitretü'l-Müntehā: bk. *Sitretü'l-Müntehā*

S.+ ya 149b/6

Sübḥān: Metne göre, arşta yer alan köşklere birinin adı.

S.+ ıdı 145a/3, 152b/13

Süleymān: Hz. Davud'un oğlu, İsrailoğullarına gönderilen hükümdar peygamber.

S.+ a 222a/10

S.+ ca 222b/5

S.+ dur 220b/10

S.+ ı 223a/5

S.+ nuñ 179a/10

S.+ uñ 221b/7, 242b/4

S. 143b/12, 167b/3, 167b/4,
216a/7, 216b/4, 220b/12,
221a/10, 221a/5, 221b/11,
222a/11, 222a/6, 222a/8, 222b/3,

222b/6, 223a/3, 223b/10, 224a/5,
242b/3

Süleymān ‘Aşīre: Rum ülkesinin
halifesi.

S. 230a/2

Süryānice: Aramicenin hâlen konuşulan
Doğu lehçelerinden biri.

S. 187a/5

Şeyh ‘Abdullāh: Hz. Rabia döneminde
yaşamış meşhur din âlimi.

Ş. 155b/1, 155b/5, 156a/12,
157a/3

Şeyh Şiblī: Aslen Türk asıllı olup
Abbasi sarayında yetişmiş
mutasavvıflardandır.

Ş. 153b/2

Şu‘ayb: bk. Şu‘ayib

Ş.+ e 140b/8

Ş.+ üñ 140a/3, 140a/4, 140a/5,
140b/5

Şu‘ayib: Kur’an’da Medyen halkına
gönderildiği bildirilen peygamber.

Ş.+ e 142a/5

Ş.+ üñ 140a/6

Ş. 140a/11, 140a/13, 140a/3,
140b/9, 141a/4, 142a/4, 142a/8

Ṭaber: Metne göre bir deniz adı.

Ṭ. 242b/13

Ṭa’if: Hicaz’ın üç önemli şehrinden biri
olup Mekke’nin 88 km. doğusunda yer
alan bir Suud şehri.

Ṭ.+ e 212a/7

Taḥrī: Kâinata var olan her şeyi
yaratan, koruyan, tek ve yüce varlık,
Yaradan, Allah, Rab, İlah, Mevla.

T.+ dan 157b/1, 163b/12, 210a/9,
211a/7, 240b/2, 242a/2

T.+ dur 202b/5

T.+ m 134a/7, 231b/7, 242a/1

T.+ n 223b/8

T.+ nuñ 150a/12, 160b/12,
197a/11

T.+ nuñdur 219b/3

T.+ sından 209b/3

T.+ ya 204b/6, 224a/9

T. 133b/3, 133b/5, 135a/10,
141a/11, 143b/13, 145a/9,
154b/2, 173a/11, 197a/12,
208b/6, 210a/13, 210b/1, 210b/7,

211b/6, 213a/10, 213a/5, 213b/3,
214a/3, 214b/2, 215a/12, 218a/5,
219b/3, 223b/10, 224a/2, 224a/4,
229a/11, 231b/6, 240b/9

Tañrı Te‘ālā: “Yüce Tanrı” anlamında
Arapça bir ifade.

T.+ dan 156a/1, 182b/1
T.+ nuñ 144b/11, 150a/9,
151a/1, 187b/3, 194a/12
T.+ ya 159b/9
T. 133b/4, 134a/6, 135a/2,
135a/7, 139b/5, 167a/3, 168a/2,
170a/11, 171a/13, 178a/8,
182b/9, 186b/10, 189a/6, 193a/4,
193b/3, 203b/7, 210a/9, 213a/3,
213b/13, 233b/4, 239b/12

Tañrı Tebāreke ve Te‘ālā: “Mübarek ve
yüce Tanrı” anlamında Arapça bir ifade.

T. 198a/5

Tevrāt: Kur’ân-ı Kerîm’de Yahudilerin
kutsal kitabına verilen ad.

T. 135b/1

Tevrīt: bk. Tevrāt

T.+ i 136b/4, 216a/10

T. 135a/11, 144a/11, 144a/13,
146b/3, 234a/5

Ṭur tağı: Hz. Musa’nın peygamberlikle
müjdelendiği ve Tevrat’ın indiği dağ.

Ṭ.+ na 143a/7

Ṭ. 136b/5

Türkice: Genel Türk dili, Türkçe.

T. 187a/6

Ufıķı’l-‘Ālā: Metne göre, Hz.
Muhammed’in arşta uğradığı bir düzlük.

U. 196b/8

Urmiya: bk. Urmiyā

U.+ yı 241b/9

U. 216a/12, 216a/13, 216a/8,
216b/3, 236a/10, 236a/6, 236a/7,
236b/7, 238a/7, 238a/9, 238b/1,
238b/11, 238b/4, 238b/6,
239b/10, 239b/11, 239b/13,
239b/8, 240a/1, 240a/11, 240a/9,
240b/12, 241a/6, 241a/7, 241a/9,
243a/1

Urmiyā: Diğer adı Hızır olan Beni İsrail
peygamberi.

U.+ nuñ 216a/11

U.+ yı 236b/1, 236b/12, 236b/5,
236b/8, 238b/8, 241b/11, 242a/3
U. 216b/13, 237a/12, 237a/13,
238a/1, 241a/12, 242a/1,
242b/12, 242b/4, 242b/9

**Urmiya bin Şe‘bā bin Buḳıyā bin
Māriyāti bin Şelvā bin Huzeyfa bin
Harfaşā bin ‘Arār bin Hārūn bin ‘İmrān
bin Yeṭfū bin Ḳahīt bini’levī bin Ya‘ḳūb
bin İshāk bin İbrāhīm:** İbrahim
peygamberin soyu.

U. 237a/6

Urum: Rum.

U. 230a/3

‘Üzeyir: Kur’an’da adı geçen,
peygamber olup olmadığı tartışmalı kişi.

‘Ü. 236a/10, 236a/6

Veheb ibni Münebbih: Aslen İranlı bir
aileye mensup, tâbiinden Yemenli bir
hikâyecî.

V.+ den 217a/4

V. 217a/4

Yahyā: Kur’an’da adı geçen
İsrailoğulları’na gönderilen bir
peygamber.

Y. 145a/5

Ya‘ḳūb: Hz. İbrahim’in torunu ve
İsrailoğulları’nın atası olan peygamber.

Y.+ a 185b/6

Y.+ dan 180a/10, 185b/2, 185b/9

Y.+ ı 184a/9, 185a/12

Y.+ un 184a/3

Y. 176b/5, 176b/6, 176b/8,
180a/11, 180b/1, 180b/11,
180b/2, 180b/6, 181a/11,
181b/2181b/4, 181b/5, 181b/6,
183b/13, 184a/2, 184a/6, 184a/7,
184b/11, 184b/2, 184b/9, 185a/1,
185a/13, 185a/4, 185a/9, 185b/7,
193a/10, 193a/6

Yehūda: 1. Yusuf peygamberrin kardeşi.

Y. 177a/1

2. Buhtunnasır döneminde
yaşamış bir kişi.

Y.+ yıldı 234a/4

Y. 234a/13, 234a/8, 234b/1,
234b/12, 234b/3, 234b/5, 234b/6,
235a/1

Yūnus: Uzun müddet bir balığın (Hût'un) karnında kaldığı rivayet edilen meşhur peygamberlerden birinin adı.

Y. 179a/9

Yūsuf: Hz. Yakub'un oğlu, İsrailoğulları'na gönderilen bir peygamber.

Y.+ a 177a/11, 179a/8, 180a/10, 193a/5

Y.+ dan 178b/13, 180b/7, 184a/6

Y.+ ı 176b/13, 176b/5, 176b/9, 177a/6, 177b/12, 178a/1, 178b/5,

180a/9, 180b/5,

185a/5, 185b/1

Y.+ ıla 183b/12

Y.+ u 178b/13

Y.+ ula 180b/3

Y.+ um 184b/13

Y.+ un 183a/11, 183b/11, 183b/3, 185b/6

Y.+ uñ 178a/1, 179a/8, 179b/10, 179b/8

Y.+ unuñ 181a/8

Y. 177a/10, 177a/13, 177a/4, 177b/2, 177b/6, 178a/2, 178a/7,

179a/4, 179a/6, 179b/3, 179b/5, 179b/9, 180a/3, 180a/5, 180b/10, 181a/1, 181a/5, 181a/8, 181b/3, 181b/4, 181b/6, 183a/10, 183a/4, 183a/6, 183a/7, 184a/11, 184a/12, 184a/13, 184a/7, 184b/10, 184b/5, 184b/7, 184b/8, 184b/9, 185a/13, 185a/3, 185a/4, 185a/8, 193a/11, 193a/5, 193a/7, 193a/8

Zelîhâ: Hz. Yusuf'un refikası, Yusuf kıssasının kadın kahramanı.

Z.+ dan 179b/13

Z. 179b/13, 180a/1, 180a/8

Zıll-ı Memdūd: Metne göre, Hz. Muhammed'in arşa çıktığı vakit uğradığı beşinci âlemin adı.

Z.+ durur 158b/11

Z. 159a/8

Zımmışık: bk. Dımışıq

Z.+ a 200b/12

Zımmışık: bk. Dımışıq

Z. 199b/2

SONUÇ

Koç Üniversitesi Suna Kıraç Kütüphanesi Yazma Eserler Koleksiyonu numara 199'da yer alan *Kitâb-ı Esrârü'l-Ârifîn* genel olarak *kısasü'l-enbiyâ* türü eserler kapsamında değerlendirilecek bir yapıttır. Eserde Hz. Musa, Hz. İsa, Hz. İbrahim, Hz. Yusuf, Hz. Eyüp, Hz. Davud gibi peygamberlerin kıssaları anlatılmıştır. Kıssaların yanında çeşitli rivayetler, kimi evliyaların başından geçen menkıbevi olaylar, ibret verici hadiseler de konu edilmiştir. *Berşîşâ kıssası*, *Buhtu'n-naşır kıssası*, *Râbi'â kıssası*, *Beytü'l-Muqaddis kıssası* gibi kıssalar bunların başında gelir. Yine bu kıssalar anlatılırken ahlakî olgunlaşma, ruhun terbiyesi, nefsin günahlardan arındırılması ve güzel ahlakın yüceltilmesi, namaz kılmanın önemi, iyilik yapmanın faydası, zekât vermenin gerekliliği, gıybetin eleştirisi, yardımlaşmanın gerekliliği gibi pek çok konu ele alınmıştır.

Tespit edebildiğimiz kadarıyla *Esrârü'l-Ârifîn*'in üç nüshası bulunmaktadır. Bunlar; Üniversite Kütüphanesi (İ.Ü. Nadir Eserler), Millet Kütüphanesi ve Koç Üniversitesi nüshalarıdır. Çalışmada harekeli bir metin olması ve bazı ağız özellikleri taşınması dolayısıyla Koç Üniversitesi nüshasını esas aldık. Metni kurarken eksik kısımların tamamlanmasında genel olarak Üniversite Kütüphanesi nüshasından, kısmen de Millet Kütüphanesi nüshasından yararlandık.

Üç nüsha üzerinde yaptığımız incelemelerde eserin müellifi ve müstensihisi ile ilgili bir bilgiye ulaşamadık. Aynı şekilde nüshalarda eserin telif ve istinsah tarihi ile ilgili de bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak çalışmaya esas aldığımız Koç Üniversitesi nüshasının söz varlığı ve dil özelliklerinden yola çıkarak eserin yazıldığı tarih olarak; 15. yüzyılın sonları ile 16. yüzyılın başları arasında yazıldığını söyleyebiliriz. Eserde geçiş devri (Eski Anadolu Türkçesinden Osmanlı Türkçesine) özellikleri olarak değerlendirilebilecek uyuma girmiş pek çok ek görülür. Uyuma giren eklerin bazıları şöyledir:

- Emir eki -sun/-sün: Virsin 226a/1, kığırsın 133b/4, kılsın 207b/3.
- Çokluk 1. şahıs iyelik eki -muz/-müz: Üstümize 216b/6, cānımız 171b/7.
- Çokluk 1. şahıs eki -uz/-üz: Dileriz 156a/2.
- Zarf-fiil eki -u/-ü: Bir pāre oloķ sāʿat ġāyib oldı, *tañlaş* dururlardı 161b/10.
- Teklik 3. şahıs eki: Muḥammed *ümmeṭünün* 187b/13, qarındaşlarınıñ *üçünün* 207b/13.
- İsimden isim yapma eki -suz/-süz: Ümmetsiz 160a/6.
- Duğ/dük sıfat-fiil eki: Uçmağdan *çıkdığı* vaktın 140b/7, *umdığına* bedel ola 180b/6, Hanzala *didigi* oldı 215b/5, ol mescidi *didikleri* sıfatdan 225b/7-8.
- Teklik 3. şahıs görülen geçmiş zamanın eki: Kõndu 240b/13, tıldu 171b/1, oldu 238b/7, durdu 214a/12.
- Çokluk 1. şahıs ekleri -uz/-üz, -vuz/-vüz: Dileriz 156a/2.
- teklik 1. şahıs iyelik eki -um/-üm: Bildüğim 202a/12.

Türk Dilinin tarihî dönemlerine ait ağız unsurlarının varlığını ancak bir kısım yazılı metinlerin imlaya akseden kullanımlarından tespit edebilmekteyiz. *Esrârü'l-ʿÂrifîn* de söz varlığı ve dil özellikleri bakımından Eski Anadolu Türkçesi dönemine ait bir eser olmakla birlikte, ağız özelliklerini aksettirmesi itibariyle ayrı bir değer taşımaktadır. Müstensih ağız özelliklerini yoğun olarak esere yansıtmıştır. Ayrıca yaptığımız çeşitli araştırma ve incelemelerde bu ağız verilerinin önemli bir kısmının Kıpçak Türkçesi özellikleri ile benzerlik gösterdiğini gördük. Kanaatimizce eserin müstensihi Kıpçak Türkçesi özelliklerini hatta yer yer yerel ağız özelliklerini bilen, bunun yanında Oğuz Türkçesine de vakıf biri olmalıdır.

Yine bu ağız özelliklerinden yola çıkarak eserin istinsah edildiği bölge ile ilgili de bazı tahminler yapılabilir. *Esrârü'l-ʿÂrifîn*’de başta *damak* n’sinin uğradığı değişimlerden yola çıkarak, *g > y* değişmesini de bu kapsama dâhil ederek, eserin

istinsah bölgesi hakkında bazı çıkarımlar yapmak mümkün olabilir. Kanaatimizce eser, Leylâ Karahan'ın Doğu Grubu ağızları içinde gösterdiği bölgeler ile Azerbaycan, Irak, Suriye gibi bölgelerde istinsah edilmiş olabilir.

Metnin taşıdığı ağız verilerinin doğal sonucu olarak yazımda ikili hatta üçlü kullanımlar, yabancı kelimelerdeki uzunlukların kullanılmaması, *damak n*'sinin *nun* ve kısmen *ye* ile yazılması, Türkçe kelimelerde görülen çeşitli ünlü türemeleri gibi pek çok husus karşımıza çıkmıştır. Metni kurarken mümkün olduğu kadar esere sâdık kalınmış ve çeviri yazıda bunlar gösterilmiştir. Bu durum bir karışıklığa yol açmış gibi görünse de, farklı yazım özelliklerinin birer fonetik değer taşıması ve dilin bir zenginliği olarak görülmesi dolayısıyla bu özellikler dikkate alınmış ve böylece eserdeki ağız hatta lehçe özellikleri göz ardı edilmemeye çalışılmıştır.

Sonuç olarak *kısasü'l-enbiyâ* türünde bir eser olan *Esrârü'l-‘Ârifîn* anlatı geleneğindeki eserlerden biridir. Öğüt vermenin ön planda olduğu eserde oldukça açık ve anlaşılır bir dil kullanılmıştır. Kimi zaman Arapça ve Farsça kelimelere yer verilse de bunlar kolay anlaşılabilir tarzdadır. Eserin en önemli ayırt edici yönlerinden birisi müstensihin taşıdığı ağız unsurlarını metne sirayet ettirmiş olmasıdır.

Çalıştığımız eserin Eski Anadolu Türkçesinin söz varlığına ve dil özelliklerine küçük de olsa bir katkı sağlamış olması bizleri mutlu edecektir.

KAYNAKÇA

- Ağca, Ferruh: “Eski Türkçe Metinlerde /η/ ~ /g/ Değişkenliği Üzerine”, **Türkbilig**, 2012/23, s. 69-82.
- Akalın, Mehmet: **Ahmedî Cemşid ü Hurşîd**, Ankara, Atatürk Üniversitesi Yay., 1975.
- Akar, Ali: “Türkiye Türkçesi Ağızlarında Oğuzca Dışı Dil Unsurları”, **ICANAS 38 Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi**, Ankara 10-15 Eylül 2007 (Bildiri Kitabı: 38. ICANAS Bildiriler/Papers: Dil bilimi, Dil Bilgisi ve Dil Eğitimi, I. Cilt, Ankara, 2011, s. 23-38.
- Akar, Ali: **Oğuzların Dili Eski Anadolu Türkçesine Giriş**, İstanbul, Ötüken Yay., 2018.
- Akkuş, Muzaffer: **Kitab-ı Gunya**, Ankara, TDK Yay., 1995.
- Arat, Reşit Rahmeti: “Anadolu’da Yazı Dilinin Tarihî İnkişafına Dair”, **V Türk Tarih Kongresi** 1956, Ankara, 1960, s. 225-232.
- Arat, Reşit Rahmeti: “Türkçe Metinlerde e/i Meselesi”, **Makaleler**, C. I, Ankara, 1987.
- Arat, Reşit Rahmeti: **Atabetü’l-hakayık**, İstanbul, 1951.
- Argunşah, Mustafa,
- Yüksekkaya, Gülden S.: **Karahanlıca, Harezmce, Kıpçakça Dersleri**, 3. bs. İstanbul, Kesit Yay., 2013.

- Argunşah, Mustafa: “Kıpçakça Sözlüklerdeki İmla Sorunları”, **V Uluslararası Türk Dili Kurultayı** (20-26 Eylül 2004) Bildiriler, C. II, Ankara, 2004, s. 3337-3349.
- Argunşah, Mustafa: **Muhammed b. Mahmud Şirvanî Tuhfe-i Murâdî, İnceleme-Metin-Dizin**, İstanbul, 1989.
- Argunşah, Mustafa: “Ermeni Harfli Kıpçak Türkçesi İle *Kodeks Kumanikus*’u Ses Bilgisi Yönünden Karşılaştırma”, **IX. Milli Türkoloji Kongresi Bildiri Kitabı**, İstanbul, 2015, s. 89-104.
- Ata, Aysu: **Kıyasü’l-Enbiyâ Dizin**, C. I, Ankara, TDK Yay., 1997.
- Ata, Aysu: **Kıyasü’l-Enbiyâ Giriş-Metin-Tıpkıbasım** C. II, Ankara, TDK Yay., 1997.
- Atalay, Besim: **Divanü Lugati’t-Türk Tercümesi I-IV**, Ankara, TDK Yay., 2006.
- Ayverdi, İlhan: **Kubbealtı Lugatı-Misalli Büyük Türkçe Sözlük**, İş Bankası Yay., İstanbul, 2006.
- Bacanlı, Eyüp: “Türk Dillerinin Şahıs Zamirlerinde Düzensizlikler”, **Turcology and Linguistics**, (Ed. Nurettin Demir-Birsel Karakoç-Astrid Menz), 2014, s. 43-63.
- Bakırcı, Fatih: **Tefsirü’l-Kur’an (80b-120b) Giriş-Metin-Dizin-Tıpkıbasım**, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2008.
- Banguoğlu, Tahsin: **Türkçenin Grameri**, 9. bs., Ankara, TDK Yay., 2011.
- Bayraktar, Nesrin: **Türkçede Fiilimsiler**, Ankara, TDK Yay., 2004.

- Bayraktar, Nesrin: **Ebu'l-Fazl Musa bin Hacı Hüseyin el-İznîkî Kasasü'l-enbiya Tercümesi (Metin-Dizin)**, Ankara, 2008.
- Bilgegil, M. Kaya: **Türkçe Dilbilgisi**, Ankara, 1964.
- Bilgin, A. Azmi: “Eski Anadolu Türkçesi Döneminde Karışık Dil Unsurları Taşıyan Eserler ve Dil Özellikleri”, **Türk Dünyası Araştırmaları** S. 69, 1990, s. 63-76,
- Bozkaplan, Şerif Ali: **Camasb-nâme Dil Özellikleri-Kısmî Transkripsiyon-Söz Dizimi**, Malatya, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, 1989.
- Buluç, Sadettin: “İrak Türkmen Ağzlarının Bazı Ses Özellikleri”, **Makaleler**, (hızl. Zeynep Korkmaz), TDK Yay., 2007, s. 331-333.
- Buluç, Sadettin: “Mendeli (Irak) Ağzının Özellikleri”, **Makaleler** (hızl. Zeynep Korkmaz), TDK Yay., 2007, s. 296-298
- Buluç, Sadettin: “Behçetü'l-Hadâik fî Mevzeti'l-Halâik”ten Derlenmiş Koşuklar”, **TDAY-Belleten** 1963, s., 151-197.
- Buluç, Sadettin: “Behçetü'l-Hadâik fî Mevzeti'l-Halâik”ten Örnekler”, **TDED**, S. VII, 1956, s.17- 44,
- Buluç, Sadettin: “Eski Bir Türk Dili Yadıgârı “Behçetü'l-Hadâik fî Mevzeti'l-Halâik”, **TDED**, S. VI, 1955. s. 119-131.
- Buluç, Sadettin: “Tellâfer Türkçesi Üzerine”, **Makaleler** (hızl. Zeynep Korkmaz), Ankara, TDK Yay., s. 284-291.
- Caferoğlu, Ahmet: “Anadolu Ağzlarında Metathese Gelişmesi”, **TDAY (Belleten-1955)**, Ankara, TDK Yay., 1988, s. 1-7.

- Caferoğlu, Ahmet: **Türkçede -daş Lahikası**, İktisat Matbası, İstanbul, 1929.
- Caferoğlu, Ahmet: **Doğu İllerimiz Ağızlarından Toplamalar**, İstanbul, Bürhaneddin Basımevi, 1942.
- Canpolat, Mustafa: **‘Ömer bin Mezîd Mecmû’atü’n-Nezâ’ir**, Ankara, TDK Yay., 1995.
- Canpolat, Mustafa: “Behcetü’l-hadâik’in Dili Üzerine”, **TDAY-Belleten**, 1967, s. 165-175.
- Canpolat, Mustafa: **Behcetü’l-hadâik fî mev‘izeti‘l-halâik**, (doktora tezi) Ankara, 1960.
- Canpolat, Mustafa: “Behcetü’l-Hadâik Üzerine”, **Belâk Bitig: Sprachstudien für Gerhard Doerfer zum 75. Geburstas.** (haz. Marcel Erdal, Semih Tezcan), Wiesbaden: Otto Harrosowitz, s. 51-66, 1995.
- Canpolat, Mustafa: “Eski Anadolu Türkçesindeki Belirtme Durumu (Accusativus) Ekinin Kökeni Üzerine”, **Türkoloji Dergisi**, C. X, S. 1, DTCF Yay., Ankara 1992, s. 9-13.
- Cemiloğlu, İsmet: **14. Yüzyıla Ait Bir Kısas-ı Enbiya Nüshası Üzerinde Sentaks İncelemesi**, Ankara, TDK Yay., 1994.
- Cin, Ali: “Rabguzi’nin Kısasü’l-Enbiya’sının Tahran Nüshası”, **Turkish Studies**, V/1, İstanbul 2010, s. 237-245.
- Cin, Ali: **Türk Edebiyatının İlk Yûsuf ve Züleyhâ Hikâyesi Ali’nin Kıssa-yı Yûsuf’u**, Ankara, TDK Yay., 2011.
- Clauson, Sir Gerard: **An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish**, At The Clarendon Press, Oxford, 1972.

- Coşan, M. Esad: **Hatiboğlu Muhammed ve Eserleri**, İstanbul, Server İletişim, 2008.
- Coşar, Asiye Mevhibe: “Eski Anadolu Türkçesi Üzerinde Düşünce ve Yorumlar”, **Turkish Studies** International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 5/1 Winter 2010: s. 246-262.
- Çağatay, Saadet: “Eski Osmanlıca Üzerine Bazı Notlar”, **Türk Lehçeleri Üzerine Denemeler**, Ankara, 1978, s. 297-312.
- Çağatay, Saadet: **Türk Lehçeleri Örnekleri**, Ankara, 1977.
- Çağatay, Saadet: “Türkçede ñ ~ ğ Sesine Dair”, **TDAY-Belleten** 1954, Ankara, 1988, s. 15-30.
- Çağatay, Saadet: **Eski Osmanlıca Fiil Müştakları III-Gerundifler**, Ankara, 1947.
- Çağırın, Önder: **Ahmed-i Dâi Tıbb-ı Nebevî (Metin-Dil Özellikleri-Söz Dizimi)**, Malatya, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, 1992.
- Demir, Necati: “Orta Karadeniz Bölgesi Ağızlarında Nazal N(ñ) Sesi, **TDAY-Belleten** 1999/I-II, Ankara 2003, s. 51-58.
- Demir, Necati: “Karadeniz Bölgesi Ağızlarında Kıpçak Türkçesi Özellikleri”, **IV. Uluslararası Türk Dili Kurultayı 2000 Bildiriler I**, Ankara, TDK Yay., 2007, s. 417-424.
- Demirci, Ümit Özgür: “g’li Damak /ŋ/’si ve Bunun Ardahan Yerli Şivesinde Çözülmesi Üzerine”, **Turkish Studies** - International

Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 9(6) Spring, 2014, s. 275-289.

Demirci, Ümit Özgür,

Korkmaz Şenol:

Yusuf u Zeliha, İstanbul, Kaknüs Yay. 2008.

Demirtaş, Ahmet:

Yazıcıoğlu Ahmed Bîcân Dürr-i Mekkûn, İstanbul, Akademik Kitaplar, 2009

Deorfer, Gerhard:

“Das Chorasantürkische”, **TDAY-Belleten**, s. 127-204.

Develi Hayati:

“Eski Türkiye Türkçesi Ağızlarının Sınıflandırılması”, **Turkish Studies**, Vol. 3/ 3, Spring 2008, s. 212-230

Develi Hayati:

“Eski Türkiye Türkçesi Ağızlarının Sınıflandırılmasında Morfolojik Esaslar”, **Türkbilig**, S. 2002/4, s. 117-124

Develi Hayati:

“Eski Türkiye Türkçesi Devresine Ait Manzum Bir Miracnâme”, **TDED**, C. XXVIII, İstanbul. 1988.

Develi, Hayati:

“Ağız Özellikleri Taşıyan Bir Eski Türkiye Türkçesi Metni: Fatiha Tefsiri”, **İlmî Araştırmalar** 6, 1998.

Develi, Hayati:

“Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre XVII. Yüzyıl Azerbaycan-Türkmen Ağızı”, **V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri I** (20-26 Eylül 2004), Ankara, TDK Yay., s. 767-786

Develi, Hayati:

“Harezmi-Kıpçak Şairi İmâdü'l-Mevlevî'nin Yeni Bir Gazeli”, **Journal of Turkish Studies/ Türklük Bilgisi Araştırmaları**, Vol. 24/III, 2000, s. 129-140.

Develi, Hayati:

“Kadı Burhaneddin'in Dili Azerbaycan Türkçesi midir?”, **I. Kırşehir Kültür Araştırmaları Bilgi Şöleni (8-10**

- Ekim 2003) Bildirileri**, Kırşehir, G.Ü. Kırşehir Eğitim Fakültesi Yay., s. 133-143.
- Develi, Hayati: “Tursun Fakih Gazavâtnâmesinin Ağızbilimsel Özellikleri”, **İlmî Araştırmalar 17**, İstanbul, 2004/1
- Develi, Hayati: **Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyıl Osmanlı Türkçesinde Ses Benzeşmeleri ve Uyumlar**, Ankara, TDK Yay., 1995.
- Develi, Hayati: **Gazavât-ı Sultan Murâd b. Mehmed Hân. İzladı ve Varna Savaşları (1443-1444) Üzerinde Anonim Gazavatnâme**. Tıpkıbasım ve Türk harfleriyle Metin, Notlar ve Bir Lugatçe ile yayımlayanlar: Halil İnalcık-Mevlûd Oğuz, TTK Yay., 1989, s. 203-213.
- Develioğlu, Ferit: **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat**, 24. bs., Ankara, Aydın Kitabevi, 2007.
- Dilçin, Cem: **Mes‘ûd Bin Ahmed Süheyl ü Nev-bahâr**, 2. bs., Ankara, AKM Yay., 2016.
- Dilçin, Cem: **Yeni Tarama Sözlüğü**, Ankara, TDK Yay., 2009.
- Dilçin, Dehri: **Şeyyad Hamza Yusuf ü Zeliha**, İstanbul, TDK Yay., 1946.
- Doğan, Talip: **Urmiye Ağızları**, Kırıkkale, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2010.
- Duman, Musa, **Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyılda Ses Değişmeleri**, Ankara, TDK Yay., 1995.

- Duman, Musa: “Klâsik Osmanlı Türkçesi Döneminde Dil Uyumuna Aykırı Örnekler Üzerine”, **Makaleler**, Eski Türkiye Türkçesinden Osmanlı Türkçesine, Kesit Yay., İstanbul, 2008, s. 75-79.
- Duman, Musa: “Eski Türkiye Türkçesi Dönemine Ait Bazı Metinlerdeki Dil Uyumuna Aykırı Örnekler Üzerine”, **Makaleler** Eski Türkiye Türkçesinden Osmanlı Türkçesine, Kesit Yay., İstanbul, 2008, s. 11-20.
- Duman, Musa: “Klâsik Osmanlı Türkçesinde i/e Meselesine Dair”, **Makaleler** Eski Türkiye Türkçesinden Osmanlı Türkçesine, Kesit Yay., İstanbul 2008, s. 40-74.
- Duru, Orhan: **Kısas-ı Enbiya**, İstanbul, Ada Yay., 1978.
- Eckmann, Janos: “Türkçede -rak/rek Eki, **TDAY-Belleten**, 1953, s. 49-52.
- Eminoğlu, Emin: **Destân-ı Yusuf**, İstanbul, IQ Yay., 2008.
- Emre, Ahmet Cevat: “Türkçe’de Bulanık e (é) Fonemi”, **Türk Dili Belleten**, seri III/ 6-7 (1946).
- Eraslan, Kemal: **Eski Uygur Türkçesi Grameri**, Ankara, TDK Yay., 2012.
- Eraslan, Kemal: “-maıklık/-meklik ve mağcı/-mekçi Birleşik Fiilleri Hakkında”, **V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri I**, Ankara, TDK Yay., 2004, s. 927-928.
- Eraslan, Kemal: **Eski Türkçe’de İsim-Fiiller**, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yay., 1980.
- Ercilasun, Ahmet B.,

- Akkoyunlu, Ziyat: **Dîvânu Lugâtî't-Türk Giriş-Metin-Çeviri-Notlar-Dizin**, 2. bs., Ankara, TDK Yay., 2006.
- Ercilasun, Ahmet B.: **Kars İli Ağızları Ses Bilgisi**, Ankara, TDK Yay., 2002.
- Ercilasun, Ahmet B.: **Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi**, Ankara, Akçağ Yay., 2004.
- Ercilasun, Ahmet B.: **Kutadgu Bilig Grameri-Fiil-**, 2. bs., Ankara, Akçağ Yay., 2014.
- Ercilasun, Ahmet B.: “Türkçede Emir ve İstek Kipi Üzerine”, **Makaleler (Dil-Destan-Tarih-Edebiyat)**, Ankara, Akçağ Yay., 2007, s. 364-371.
- Ercilasun, Ahmet B.: **Makaleler Dil-Destan-Tarih-Edebiyat**, 2. bs., Akçağ Yay., 2014.
- Erdal, Marcel: **Old Turkic Word Formation I-II**, Wiesbaden, 1991.
- Erdem, M. Dursun vd.: **Eski Anadolu Türkçesi Bibliyografyası**, Kesit Yay., İstanbul, 2013.
- Erdem, M. Dursun: “Ağızlardan Etkilenme Derecelerine Göre Osmanlı ve Eski Anadolu Türkçesi Metinleri ve Bu Metinlerin Diline Kaynaklık Eden Ağızlar”, **İlmî Araştırmalar**, S. 22, 2006, s. 83-110.
- Erdem, M. Dursun: “Eski Türkiye Türkçesi Ağızları Üzerine”, **Türk Dilleri Araştırmaları Dergisi**, S. 20, 2010, s. 113-138.
- Erdem, M. Dursun: **Müseyyeb-nâme**, Hece Yay., Ankara, 2007.
- Eren, Hasan: “Türk Dilinde Metathese Olayı”, **TDAY-Belleten 1953**, Ankara, TDK Yay., 1988, s. 161-180.

- Eren, Hasan: **Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü**, Bizim Büro Yay., Ankara, 1999.
- Eren, M. Emin: **Zonguldak-Bartın-Karabük İlleri Ağzları**, Ankara, TDK Yay., 1997.
- Ergin, Muharrem: **Dede Korkut Kitabı Gramer-İndeks**, Ankara, 1963.
- Ergin, Muharrem: “Kadı Burhaneddin Divanı Üzerinde Bir Gramer Denemesi”, **TDED**, IV/3, 1951, s. 287-327.
- Ergin, Muharrem: **Türk Dil Bilgisi**, İstanbul, Bayrak Basım/Yayım/Tanıtım, 2008.
- Ergüzel, M. Mehdi: **Şirvanlı Mahmud, Tarh-i İbn-i Kesir Tercümesi, (IV Cilt, 2. Kısım), Dil Özellikleri-Metin-Sözlük-Dizin**, Ankara, TDK Yay., 1994.
- Erol, Hülya Aslan: **Eski Türkçeden Eski Anadolu Türkçesine Anlam Değişimleri**, Ankara, TDK Yay., 2008.
- Ersoylu, Halil: “Türkçenin Bazı Yabancı Kökenli Kelimelerindeki Damaksı Genizsileşme”, **İlmî Araştırmalar**, S. 9, 2000.
- Erten, Münir: **Diyarbakır Ağı (İnceleme-Metinler-Sözlük)**, Ankara, TDK Yay., 1994.
- Erünsal, İsmail E.,
- Ocak, Ahmet Yaşar: **Elvan Çelebi Menâkıbu'l-Kudsiyye fî Menâsıbu'l-Ünsiyye**, Ankara, TTK Yay., 1995.
- Gabain, A. Von: **Eski Türkçenin Grameri**, (çev. Mehmet Akalın), 5. bs., Ankara, TDK Yay., 2007.

- Gemazlmaz, Efrasiyab: **Erzurum İli Ağzları (İnceleme-Metinler-Sözlük ve Dizinler)**, Ankara, TDK Yay., 1995.
- Gökçe, Aziz: “Eski Anadolu Türkçesinden Osmanlı Türkçesine Dudak Uyumu ve Ünsüz Uyumu”, **Turkish Studies** International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 4/3 Spring 2009, s. 991-1012.
- Gökçür, Engin: **Van Gölü Havzası Ağzları**, Elazığ, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2012.
- Gökdağ, Bilgehan Atsız: **Salmas Ağzı Güney Azerbaycan Türkçesi Üzerine Bir İnceleme**, Karam Yay., 2006.
- Gökdağ, Bilgehan Atsız: **Oğuz Grubu Türk Şivelerinde Sıfat-Fiiller**, Kayseri, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Basılmamış Doktora Tezi, 1993.
- Gölpınarlı, Abdülbaki: **Yunus Emre Risâletü’n-nushiyye ve Divan**, İstanbul, 1965.
- Gözütok, Avni: “Rabguzî Kısasü’l-enbiyâ: XIX Yüzyıla Ait Bir Kazan Yazması”, **Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, Erzurum, XV/37, 2008, s. 1-30.
- Gül, Ali: **Kısasü’l-Enbiyâlarda Yaratılış**, Ankara, A. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2008.
- Gülensoy, Tuncer,
Amanoğlu, Ebulfez K.,

- Küçük, Paki: **Nahçıvan Ağızı**, Ankara, TDK Yay., 2009.
- Gülensoy, Tuncer: “Anadolu (Türkiye Türkçesi) Ağızlarının Sınırı Nereden Başlar, Nerede Biter?”, **Türkiye Türkçesi Ağız Araştırmaları Çalıştayı**, Ankara, TDK Yay., 2009, s. 232-233.
- Gülensoy, Tuncer: **Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü**, 2. bs., Ankara, TDK Yay., 2011.
- Gülseren, Cemil: **Malatya İli Ağızları**, Ankara, TDK Yay., 2000.
- Gülsevin, Gürer, Boz, Erdoğan: **Eski Anadolu Türkçesi**, 3. bs., Ankara, Gazi Kitabevi, 2013.
- Gülsevin, Gürer: **Ahmed-i Dâi Miftahu’l-cenne (Metin-Dil Özellikleri-Söz Dizimi)**, Malatya, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, 1989.
- Gülsevin, Gürer: “Eski Anadolu Türkçesinin Oluşumu”, **XIV.-XV. Yüzyıllar Türk Dili**, (Ed. Vahit Türk-Erdoğan Boz), Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, 2013.
- Gülsevin, Gürer: “Eski Anadolu Türkçesi Ağızları Üzerine”, **VI. Uluslararası Türk Dili Kurultayı**, Türk Dil Kurumu, Ankara 20-25 Ekim, 2008.
- Gülsevin, Gürer: “Eski Anadolu Türkçesi Ağızlarında Uzun Ünlüler Üzerine”, **Dil Araştırmaları**, S. 5, Güz 2009, s. 39-56
- Gülsevin, Gürer: “Eski Türkiye Türkçesinde ‘İstek Kipi’ Üzerine”, **İlmî Araştırmalar 13**, İstanbul, 2002, s. 35-50.

- Gülsevin, Güner: “Türkiye Türkçesindeki Birleşik Zarf-fiiller Üzerine”, **AKÜ Sosyal Bilimler Dergisi**, C. II, S. 2, 2001, s. 122-143.
- Gülsevin, Güner: **Eski Anadolu Türkçesinde Ekler**, Ankara, TDK Yay., 2007.
- Gülsevin, Güner: **Uşak İli Ağzları (Dil Özellikleri-Metinler - Sözlük)**, Ankara, TDK Yay., 2002.
- Güner, Galip: **Kıpçak Türkçesi Grameri**, İstanbul, Kesit Yay., 2013.
- Günşen, Ahmet: **Kırşehir ve Yöresi Ağzları (İnceleme-Metinler-Sözlük)**, Ankara, TDK Yay., 2000.
- Günşen, Ahmet: “Gaziantep Ağzının Şekil Bilgisini Belirleyen Temel Özellikler” **Turkish Studies** - International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume, 4/3 Spring 2009, s. 1081-1123.
- Hacıeminoğlu, Necmettin: “Sa’lebî’nin Kısasü’l-Enbiyâ’sının Tercümesi Üzerinde Bir Gramer Denemesi”, **TDED**, C. XI, 1961, s. 47-66.
- Hacıeminoğlu, Necmettin: **Türk Dilinde Edatlar (En Eski Türkçe Metinlerden Zamanımıza Kadar)**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1974.
- Hacıyeva, Naile: “Rabguzî’nin Kısasü’l-Enbiyâ Eserinin Bakü Yazması”, **Türk Dili**, Ankara, 1994, s. 292-295.
- Hayashi, Tooru: “Anadolu Ağızlarının Coğrafi Dağılımı Üzerine Bir Deneme Çalışması”, **4. Dilbilim Sempozyumu Bildirileri**, Boğaziçi Üniversitesi Yay., 1990, s. 232-242.

- Haydar, Çoban Hıdır: **Irak Türkmen Ağzları**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Basılmamış Doktora Tezi, 1979.
- Hünerli, Bülent: **Oğuz Grubu Türk Lehçelerinde Zarf-fiiller**, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, Edirne, 2012.
- İlhan, Nadir: **Türk Dilinde Çokluk**, Elazığ, Manas Yayıncılık, 2009.
- İz, Fahir: **Eski Türk Edebiyatında Nesir**, 2. bs., Ankara, Akçağ Yay., 1996.
- Kanar, Mehmet: **Türkçe-Osmanlı Türkçesi Sözlüğü**, İstanbul, Say. Yay., 2011.
- Karaağaç, Günay: **Türkçenin Dil Bilgisi**, 2. bs., Ankara, Akçağ Yay., 2013.
- Karadoğan, Ahmet: “Eski Anadolu Türkçesinde Yuvarlaklaşan Ekler”, **TDAY Belleten** 2001/I-II, S. 44, Ankara, 2003, s. 171-179.
- Karahan, Abdülkadir: “XV. Yüzyıl Osmanlı Dinî Edebiyatında Mesnevîler ve Abdülvâsi Çelebi’nin Halil-nâmesi”, **Estratto Dagli Atti, Del III. Conresso Di Studi Arabic İslamici, Ravello 1966**, Napoli 1967.
- Karahan, Leylâ: “Eski Anadolu Türkçesinin Kuruluşunda Yazı Dili - Ağız İlişkisi”, **Turkish Studies**, Vol. I/1, Summer 2006, s. 9-18.
- Karahan, Leylâ: **Anadolu Ağzlarının Sınıflandırılması**, 2. bs., Ankara, TDK Yay., 2011.

- Karahan, Leylâ: “Türkiye Türkçesi Ağızlarında ñ > y Değişmesi”, **Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Dr. Himmet Biray Özel Sayısı, Ankara, 2000, s. 99-105.
- Karahan, Leylâ: **Erzurumlu Darîr Kıssa-i Yûsuf (Yûsuf u Züleyhâ) (İncelem-Metin-Dizin)**, Ankara, TDK Yay., 1994.
- Karahan, Leylâ: **Türkçede Söz Dizimi**, Ankara, Akçağ Yay., 2004.
- Karamanlioğlu, Ali F.: **Kıpçak Türkçesi Grameri**, Ankara, TDK Yay., 1994.
- Karamanlioğlu, Ali F.: **Seyf-i Sarâyî Gülistan Tercümesi (Kitâb Gülistan bi't-Türkî)**, Ankara, TDK Yay., 1989.
- Karataş, Ahmet: **Hindî Mahmud Hayatı, Şahsiyeti, Eserleri ve Kısas-ı Enbiyâsının Tenkidli Metni**, M.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, 2011.
- Kartallıoğlu, Yavuz,
- Yıldırım, Hüseyin: “Azerbaycan Türkçesi”, **Türk Lehçeleri Grameri**, (Ed. Ahmet B. Ercilasun), Ankara, Akçağ Yay., 2007, s. 171-230.
- Kartallıoğlu, Yavuz: **Klâsik Osmanlı Türkçesinde Eklerin Ses Düzeni (16., 17. ve 18. Yüzyıllar)**, Ankara, TDK Yay., 2011.
- Kaymaz, Zeki: “Eski Anadolu Türkçesinde Sayı Adları ve Kullanılışları” **TDAY-Belleten**, 1991, Ankara, s. 5-17.
- Kilisli Rif'ad,
- Veled Çelebi: **Ferheng-nâme-i Sa' di Tercümesi**, İstanbul, 1340-142.

- Kocaoğlu, Timur: “Tarihi Türk Lehçeleri Metinlerinin Transkripsiyonlanmasında Kapalı ê/i Meselesi” **Türk Kültürü**, S. 483-484, Ankara, (Temmuz-Ağustos 2003), s. 266-281.
- Korkmaz, Feryal: “Runik Harfli Türk Yazıtlarında ng Ünsüzü Üzerine”, **TDED C./S. XLVIII**, İstanbul, 2013, s. 151-160.
- Korkmaz, Zeynep: “Anadolu Ağızlarının Etnik Yapı ile İlişkisi Sorunu”, **Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten**, 1971, s. 21- 46.
- Korkmaz, Zeynep: “Eski Bir Kudûrî Tercümesi”, **XI. Türk Dil Kurultayında Okunan Bilimsel Bildiriler**, Ankara, 1968, s. 225-231.
- Korkmaz, Zeynep: “Eski Türkçede Oğuzca Belirtiler” **Türk Dili Üzerine Araştırmalar**, C. I, Ankara, TDK Yay., 2005, s. 2006-2016.
- Korkmaz, Zeynep: “Oğuz Türkçesinin Tarihî Gelişme Süreçleri”, **Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**, Volume 5/1 Winter, 2010, s. 28-29.
- Korkmaz, Zeynep: “XI.-XII. Yüzyıllar Arasında Oğuzca”, **Türk Dili Üzerine Araştırmalar**, C. I, Ankara, 1995, s. 268-273.
- Korkmaz, Zeynep: “Bartın ve Yöresi Ağızlarında Lehçe Tabakalaşması”, **Türkoloji Dergisi**, C. II/I, 1965, 227-249.
- Korkmaz, Zeynep: **Nevşehir ve Yöresi Ağızları**, Ankara, TDK Yay., 1994.
- Korkmaz, Zeynep: “+La Pekiştirme Ek-Edatının Türkiye Türkçesi Ağızlarındaki Uzantıları ve -ALA- Tekrarlama Fiillerinin Yapısı Üzerine”, **TDAY-Belleten**, 2010/I, s. 7-20.

- Korkmaz, Zeynep: “Anadolu ve Rumeli Ağızlarının Dayandığı Temeller”, **TDAY-Belleten**, 2007/1, Ankara 2010, Türk Dil Kurumu, s. 87-110.
- Korkmaz, Zeynep: “Erzurumlu Darîr ve Memlûk Türkçesinin Oğuzçalaşmasındaki Yeri”, **Türk Dili Üzerine Araştırmalar** C. I. Ankara, TDK Yay., 2005.
- Korkmaz, Zeynep: “-ası/-esi Gelecek Zaman Sıfat-Fiil (Participium) Ekinin Yapısı Üzerine”, **Türk Dili Üzerine Araştırmalar**, C. I, Ankara, TDK Yay., 2005, s. 145-150.
- Korkmaz, Zeynep: “Bartın ve Yöresi Ağızları Üzerine”, **Türk Dili Üzerine Araştırmalar**, C. II, Ankara, TDK Yay., 2005, s. 128-161.
- Korkmaz, Zeynep: “Türk Dilinde +çA Eki ve Bu Ek İle Yapılan İsim Teşkilleri Üzerine Bir Deneme”, **Türk Dili Üzerine Araştırmalar**, C. I, TDK. Yay., Ankara, 2005, s. 12-84.
- Korkmaz, Zeynep: “Türkçede -acak/ecek Gelecek Zaman (Futurum) Ekinin Yapısı Üzerine”, **Türk Dili Üzerine Araştırmalar**, C. I, Ankara, TDK Yay., 2005, s. 3-11.
- Korkmaz, Zeynep: “Türkçede İsimden Fiil Türeten +r-, +ar-, +er- Eki ve Yapısı Üzerine”, **Türk Dili Üzerine Araştırmalar**, C. I, Ankara, TDK Yay., 1995, s. 168-178.
- Korkmaz, Zeynep: “Türkiye Türkçesindeki -maden/-meden<-madın/-medin Zarf-Fiil (Gerundium) Ekinin Yapısı Üzerine”, **Türk Dili Üzerine Araştırmalar**, C. I, Ankara, 2005, s. 151-159.

- Korkmaz, Zeynep: “uçun, için, için vb. Edatlarının Yapısı Üzerine”, **Türk Dili Üzerine Araştırmalar**, C. I, Ankara, TDK Yay., 2005, s. 31-35.
- Korkmaz, Zeynep: **Gramer Terimleri Sözlüğü**, Ankara, 3. bs., TDK Yay., 2007.
- Korkmaz, Zeynep: **Marzubân-nâme Tercümesi (Destûr-ı Şâhî) Tercüme Eden: Şeyhoğlu Sadre'd-dîn Mustafâ**, 2. bs., Ankara, TDK Yay., 2017.
- Korkmaz, Zeynep: **Türkçede Eklerin Kullanış Şekilleri ve Ek Kalıplaşması Olayları**, Ankara, TDK Yay., 2011.
- Korkmaz, Zeynep: **Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi**, 3. bs., Ankara, TDK Yay., 2009.
- Korkmaz, Zeynep: **Türkiye Türkçesinin Temeli Oğuz Türkçesinin Gelişimi**, Ankara, TDK Yay., 2013.
- Köksal, M. Fatih: “Metin Tamiri: (Usul ve Esaslar Uygulamalar ve Bazı Teklifler)”, **Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi**, S. 1, 2008, s. 179-209.
- Köktekin, Kazım: **Eski Anadolu Türkçesi**, Fenomen Yay., 2008.
- Levent, Agâh Sırrı: **Gülşehrî ve Mantıku't-Tayr'ı**, Ankara, 1952
- Ligeti, L.: “Afganistan Avşarlarının Dili Üzerine”, **VIII. Türk Dili Kurultayında Okunan Bilimsel Bildiriler**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1960.
- Mansuroğlu, Mecdut: “Mevlanada Celâleddin Rumî’de Türkçe Beyit ve İbareler”, **TDAY-Belleten**, 1954, s. 207-220.

- Mansuroğlu, Mecdut: **Ahmed Fakih Çarh-nâme**, İstanbul, 1956.
- Mansuroğlu, Mecdut: **Dehhanî ve Manzumeleri**, İstanbul, 1947.
- Mansuroğlu, Mecdut: **Sultan Veled'in Türkçe Manzumeleri**, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yay., 1958.
- Mansuroğlu, Mecdut: "Türkçe'de -gay/-gey Eki ve Türemeleri", **Jean Deny Armağanı**, Ankara, 1968, s. 171-184.
- Mansuroğlu, Mecdut: "Türkçede Zamir Çekimi", **TDED**, III/3-4, İstanbul 1949, s. 501-518.
- Mansuroğlu, Mecdut: "Eski Osmanlıca" Tarihi Türk Şiveleri", (çev.: Mehmet Akalın), 3. bs., Ankara, **Türk Kültürü Araştırmaları Enstitüsü Yay.**, 1988, s. 247-276.
- Mazıoğlu, Hasibe: **Ahmed Fakih Kitâbu Evsâf-ı Mesâcidi's-şerîfe**, Ankara, TDK Yay., 1974.
- Nakiboğlu, Sadi H.: **Adıyaman ve Yöresi Ağızları (İnceleme-Metinler-Sözlük-İndeks)**, Niğde, Niğde Üniversitesi Yay., 2011.
- Nakiboğlu, Sadi H.: "Diyarbakır, Mardin, Urfa, Urfa-Siverek Ağızlarında Kullanılan Bir Enklitik Edatı "Ma", **Akademik Bakış Dergisi**, 2015, s. 272-286.
- Nalbant, Mehmet Vefa: "Kıpçak Grubu Türk Lehçelerinin Tasnifinde Yeni Bir Ölçüt: Ünlü Türemeleri", **Türkbilig**, 2017/33, s. 57-68.
- Olca, Selahattin: **Tezkiretü'l-Evliyâ Tercümesi**, Ankara, 1965.
- Ökten, Meriç: **Sa'lebî'nin Kısasü'l-enbiyâ'sının XIV. Yüzyılda Türkçe Tercümesi Metin-Sözlük**, İstanbul, İ.Ü.Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, 2000.

- Ölmez, Mehmet: “Eski Türk Yazıtlarının Yeni Bir Yayımı Nasıl Olmalıdır?”, **I. Uluslararası Uzak Asya’dan Ön Asya’ya Eski Türkçe Bilgi Şöleni**, Afyonkarahisar, 18-20 Kasım 2009, s. 211-219.
- Öner, Mustafa: **Bugünkü Kıpçak Türkçesi**, Ankara, TDK Yay., 1998.
- Önler, Zafer: “Türkçede -LA Zarf Eki”, **Uluslararası Türk Dili Kongresi Bildirileri 1992**, Ankara, TDK Yay., 1996, s. 9-15.
- Özalan, Uluhan, **Türk Dilinde Cevheri Ek Fiil**, Sakarya, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora tezi, 2014.
- Özbek, Mehmet Avni: **Urfa Türkülerinin Dil ve Anlatım Özellikleri**, İstanbul, İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2010.
- Özçelik, Sadettin: **Urfa Merkez Ağzı (İnceleme-Metinler-Sözlük)**, Ankara, TDK Yay., 1997.
- Özçelik, Sadettin: “Türkçede Kullanılan Arapça Kelimelerde Görülen Ses Olayları Üzerine Bazı Tespitler”, **Türk Dili**, S. 634, Ankara, 2004, s. 554-556.
- Özçelik, Sadettin: “Türkçedeki Farsça Kelimelerde Görülen Ses Olayları”, **Türk Dili**, S. 612, Ankara, 2002, s. 1037-1038.
- Özkan, Mustafa,
- Tören, Hatice,

- Esin, Osman: **Yüksek Öğretimde Türk Dili Yazılı ve Sözlü Anlatım**, 2. bs., İstanbul, Filiz Kitabevi, 2006.
- Özkan, Mustafa: “Devletoğlu Yusuf’un Türk Diline Hizmetleri”, **II. Balıkesir Kültür Araştırmaları Sempozyumu**, Balıkesir, 31 Mayıs-2 Haziran 2000.
- Özkan, Mustafa: “Tarihî Türkiye Türkçesi Metinlerinde İstek Eki -a/-e’nin Kullanılışı Üzerine”, **Uluslararası Eski Türkiye Türkçesi Toplantısı Bildirileri**, Ankara, TDK Yay., 2007, s. 359-385.
- Özkan, Mustafa: **Mahmud b. Kadi-i Manyas Gülistan Tercümesi**, Ankara, TDK Yay., 1993.
- Özkan, Mustafa: **Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi**, 4. bs., İstanbul, Filiz Kitabevi, 2013.
- Özmen, Mehmet: **Ahmed-i Dâ’î Divanı (Metin-Gramer-Tıpkıbasım)**, Ankara, TDK Yay., 2001.
- Özyetgin, A. Melek: **Ebü Hıyyân Kitābu’l-İdrāk li Lisāni’l-Etrāk Fiil: Tarihî-Karşılaştırmalı Bir Gramer ve Sözlük Denemesi**, Köksav, Tengrim Türklük Bilgisi Araştırmaları Dizisi: 3, Ankara, 2001.
- Paçacıoğlu, Burhan: **Türk Dili ve Kompozisyon**, Vilayet Yay., Sivas, 2012.
- Paçacıoğlu, Burhan: VII.-XVI. Yüzyıllar Arasında Türkçenin Sözcük Dağarcığı, Bizim Büro Basımevi, Ankara, 2006.
- Redhouse, Sir James W: **A Turkish and English Lexion**, 3. bs., İstanbul, Çağrı Yay., 2006.

- Sağır, Mukim: **Erzincan ve Yöresi Ağzları (İnceleme-Metinler-Sözlük)**, Ankara, TDK Yay., 1995.
- Sakaoğlu, Necdet: **Yazıcıoğlu Ahmed Bîcân Dürr-i Mekkûn (Saklı İnciler)**, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yay., 1999.
- Sarı, Mustafa: “Karışık Dilli Eserlerde Kelime>Enklitik>Ek Sürecinde Bir Biçim Birimi: -dacuk / -dayuk”, **Turkish Studies**, International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 5/1 winter 2010, s. 594-615
- Sarı, Mustafa,
Erdem, Mevlut: “Karışık Dilli Eserlere Farklı Bir Bakış”, **Turkish Studies**, International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 5/1 winter 2010, s. 390-415
- Sözer, Ali: “El Yazmalarında Ağız Özellikleri (Baba Cem’î’nin Karadağ Destanı Adlı Yazma Eserinde Şanlıurfa Ağzının Özellikleri)”, **Ağız Araştırmaları Çalıştayı**, Şanlıurfa, 2008, s. 617-626.
- Şahin, Hatice: **Hatiboğlu Ferah-nâme Dil Özellikleri-Metin-Sözlük**, Malatya, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, 1993.
- Şahin, Hatice: **Eski Anadolu Türkçesi**, Ankara, Akçağ Yay., 2018.
- Şengül, İdris: **Kur’an Kıssaları Üzerine**, İzmir, Işık Yay, 1984.
- Şireliyev, M. Ş.: **Azerbaycan Dialektolojyasının Esasları**, Bakü, 2008.

- Tatçı, Mustafa: **Risâletü'n-nushiyye (Tenkitli Metin)**, H Yay., İstanbul, 2008.
- Tatçı, Mustafa: **Yunus Emre Divanı I-II (İnceleme-Tenkitli Metin)**, Ankara, 1990.
- Tekin, Arslan,
- Tekin, Melek: **Ahmed Bican Yazıcıoğlu, Envârü'l-Âşıkîn**, Bedir Yay., 1983.
- Tekin, Şinasi: “1343 Tarihli Bir Eski Anadolu Türkçesi Metni ve Türk Dili Tarihinde “olga-bolga” Sorunu”, **TDAY-Belleten** 1973-74, Ankara, TDK Yay., 1974, s. 59-157.
- Tekin, Talat: **Orhon Türkçesi Grameri**, Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi, Ankara, 2000.
- Tekin, Talat: **Türk Dillerinde Birincil Uzun Ünlüler**, Türk Dilleri Araştırmalar Dizisi 13, Ankara, 1995.
- Tekin, Talat: “Türk Dillerinden Ön Ses y- Türemesi”, **Türk Dilleri Araştırmaları**, S. 4, 1994, s. 51-66.
- Tekin, Talat: “ısar Eki Hakkında”, **TDED**, Kasım 1954, C. IV, S. 38, s. 89-96.
- Tekin, Talat: “ısar Ekinin Türeyişi”, **TDED**, Mayıs 1954, C. III, S. 32, s. 453-455.
- Tezcan, Semih: “Kitābu'l-Ğunya Harezmi Türkçesinden Anadolu Türkçesine Aktarılmış Bir İlmihal Kitabı”, **Türk Dilleri Araştırmaları**, C. 5, Ankara, Simurg, 1995, s. 171-210.

- Tiken, Kamil: **Eski Anadolu Türkçesinde Edat ve Zarf-fiillerin Fonksiyonları**, İstanbul, İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, 1993.
- Timurtaş, Faruk K.: **Süleyman Çelebi-Mevlid**, İstanbul, Kültür Bakanlığı Yay., 1980.
- Timurtaş, Faruk K.: **Şeyhî'nin Harnâme'si**, İstanbul, 1971.
- Timurtaş, Faruk K.: **Şeyhî'nin Husrev ü Şîrîn'i-İnceleme-Metin**, İstanbul, 1963.
- Timurtaş, Faruk K.: **Eski Türkiye Türkçesi XV. Yüzyıl Gramer-Metin-Sözlük**, İstanbul, Kapı Yay., 2012.
- Toparlı, Recep,
Vural, Hanifi,
- Karaatlı, Recep: **Kıpçak Türkçesi Sözlüğü**, 3. bs., Ankara, TDK Yay., 2014.
- Toparlı, Recep,
Çöğenli, M. Sadi,
- Yanık, Nevzat H.: **El-Kavnnü'l-Küllîye Li-Zabti'l-Lügati't-Türkiyye**, Ankara, TDK Yay., 1999.
- Vural, Hanifi,
- Toparlı, Recep: **Kıpçak Türkçesi**, Ankara, Sonçağ Yay., 2013.
- Toska, Zehra: **Türk Edebiyatında Kelile ve Dimne Çevirileri ve Kul Mesud Çevirisi**, İstanbul, İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, 1989.

- Tören, Hatice: **Eski Anadolu Türkçesi Dönemine Ait Amme Cüzü Tefsiri, Mustafa bin Muhammed**, C. I: Metin-İnceleme-Tıpkıbasım, C. II: Sözlük, İstanbul, Çantay Yay., 2007.
- Tulum, Mertol: **Sinan Paşa Tazarru'nâme**, İstanbul, 1968.
- Tulum, Mertol: “La/+Le Ekine Dair”, **TDED**, C. 26, 1993, s. 157-164
- Tulum, Mertol: **17. Yüzyıl Türkçesi ve Söz Varlığı**, Ankara, TDK Yay., 2011.
- Tulum, Mertol: **Tarihî Metin Çalışmalarında Usul Menâkıbu'l-Kudsiyye Üzerinde Bir Deneme**, Deniz Kitabevi, İstanbul, 2000.
- Tuncer, Hediye: **Türk Dilinde Zarf-fiiller**, Edirne, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, 1996.
- Turan, Fikret: **“Adverbs and Adverbial Constructions in Old Anatolian Turkish”**, Harrassowitz Verlag, Wiesbaden, 2000.
- Türk Dil Kurumu: **Bölge Ağzlarında Atasözleri ve Deyimler I-II**, 4. bs., Ankara, TDK Yay., 2009.
- Türk Dil Kurumu: **Derleme Sözlüğü: Türkiye’de Halk Ağzlarından I-VIII**, 3. bs., Ankara, 2009.
- Türk Dil Kurumu: **Türkçe Sözlük**, 10. bs., Ankara, TDK Yay., 2005.
- Türk Dil Kurumu: **XIII. Yüzyıldan Beri Türkiye Türkçesiyle Yazılmış Kitaplardan Toplanan Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü I-VIII**, 3. bs., Ankara, TDK Yay., 2009.

- Türk Dil Kurumu: **Yazım Kılavuzu**, 26. bs., Ankara, TDK Yay., 2009.
- Türk, Vahit: “Türkçede Şimdiki Zaman Kavramı, Çekimleri ve Ekleri”, **TDAY-Belleten** 1996, s. 291-340.
- Türk, Vahit: **Bahrü’l-Hakâyık**, 2. bs., Ankara, TDK Yay., 2018.
- Türk, Vahit: “Türkçede Ön Seste Ünlü Düşmesi (Aphaeresis-Aphesis) Örnekleri, **TDAY-Belleten**, 2001/I-II, 2003, s. 223-233.
- Türk, Vahit,
Doğan, Şaban,
Şerifoğlu, Yasin: **Eski Anadolu Türkçe Dersleri**, İstanbul, Kesit Yay., 2011.
- Uygur, Sinan: “-(Y)Isar Gelecek Zaman Ekinin Yapısı Üzerine”, **Turkish Studies** International Periodical For The Languages, Literature And History of Turkish or Turkic 2 (49), s. 1193-1196.
- Ünlü, Suat: **Karahanlı Türkçesi Sözlüğü**, Eğitim Kitabevi, 2012.
- Ünver, İsmail: **Ahmedî İskender-nâme-İnceleme-Tıpkıbasım**, Ankara, 1983.
- Üstünova, Kerime: **Kutbe’d-Din İzniki Mukaddime Giriş-İnceleme-Metin-Sözlük (Şahabe’d-din Kuds’i Nüshası)**, Sentez Yay., 2016.
- Yalçın, Süleyman Kaan: **Çağdaş Türk Lehçelerinde Ünlüler**, Ankara, TDK Yay., 2013.

- Yaltkaya, Şerafettin: “Mevlânâda Türkçe Kelimeler ve Türkçe Şiirler”, **Türkiyat Mecmuası**, IV, 1936, s. 161-168.
- Yavuz, Kemal: “XIII-XVI. Asır Dil Yadigârlarının Anadolu Sahasında Türkçe Yazılış Sebepleri ve Bu Devir Müelliflerinin Türkçe Hakkındaki Görüşleri”, **Türk Dünyası Araştırmaları**, S. 27, (Faruk Timurtaş’a Armağan), İstanbul, 1983, s. 9-57.
- Yavuz, Kemal: **Âşık Paşa Garib-nâme, I/I, I/II, II/I, II/II**, Ankara, TDK Yay., 2000.
- Yavuz, Kemal: **Gülşehrî’nin ve Mantıku’t-tayr’ı (Gülşen-nâme) – Metin ve Günümüz Türkçesine Aktarma**, Ankara, Kırşehir Valiliği Yay., 2007.
- Yavuz, Kemal: **Şeyhoğlu, Kenzü’l-küberâ ve Mehekkü’l-ulemâ**, Ankara, AKM Yay., 1991.
- Yazar, Sadık: **Anadolu Sahası Klâsik Türk Edebiyatında Tercüme ve Şerh Geleneği**, İstanbul, İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora tezi, 2011.
- Yelten, Muhammet: “Eski Anadolu Türkçesi Sahasında Yapılmış Sure Tefsirlerinin Türk Dili Açısından Önemi”, **Uluslararası Eski Türkiye Türkçesi Toplantısı Bildiriler**, Ankara, TDK Yay., 2007, s. 209-222.
- Yelten, Muhammet: **Şirvanlı Mahmud, Kemâliyye, Giriş-İnceleme-Cümle Bilgisi-Metin- Sözlük**, İstanbul, 1993.

- Yelten, Muhammet: “Hibetullah b. İbrahim’in Saasnâmesi ve Eserde Dudak Uyumunun Durumu”, **TDED**, c. XXVIII, İstanbul 1999, s. 585-593.
- Yelten, Muhammet: **Eski Anadolu Türkçesi ve Örnek Metinler**, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yay., İstanbul, 2009.
- Yıldırım, Faruk: **Adana ve Osmaniye İlleri Ağızları**, Ankara, TDK Yay., 2006.
- Yıldız, Osman: **Orta Osmanlıca Dönemine Ait Bir Dil Yadiğârı, Ahvâl-i Kıyâmet (Giriş-İnceleme-Metin-Dizinler)**, Şûle Yay., İstanbul, 2002.
- Yıldız, Osman: “Eski Anadolu Türkçesinin Kuruluş Dönemine Ait Bazı Metinlerde Görülen ‘Ünsüz Benzeşmeleri’ne Dair”, **1. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu Bildirileri**, Isparta, 2008, s. 677-687.
- Yıldız, Osman: “Şeyyad Hamza’nın Yusuf u Zeliha Mesnevisinde Oğuz Türkçesine Aykırı Dil Unsurları”, **6. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri**, TDK Yay., 2008.
- Yıldız, Osman: **Şeyyâd Hamza Yûsuf u Zelîhâ (Destân-ı Yûsuf) Giriş-İnceleme-Metin-Dizinler**, Ankara, Akçağ Yay., 2008
- Yılmaz, Emine C.: “Ana Türkçede Kapalı e Ünlüsü”, **Türk Dilleri Araştırmaları**, Ankara, 1991, s. 151-165.
- Yılmaz, Emine,

- Demir, Nurettin:- “Bir Sa’lebî Çevirisi: Kısas-ı Enbiya TDK Nüshası”, **International Journal of Central Asian Studies** (Mustafa Canpolat Armağanı), S. 10/1, 2005, s. 1-8.
- Yılmaz, Emine,
- Demir, Nurettin: “Sa’lebî’nin Kitâbu arâisi’l-mecâlis fi kısasi’l-enbiyâ’sının Anadolu Sahasında Yapılmış Çevirileri”, **Journal of Turkish Studies** (Cem Dilçin Armağanı), XXXIII/II 2009, s. 357-370
- Yılmaz, Emine,
- Demir, Nurettin,
- Küçük, Murat: **Kısas-ı Enbiya**, Ankara, TDK Yay., 2013.
- Yücel, Bilâl: “Cengizname Elyazmalarının Dili Üzerine”, **Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi**, 7(1), 2018, s. 53-68.
- Yücel, Bilâl: “Sıfat-Fiil Terimi ve Başlıca Dilbilgisi Terimleri Sözlüklerindeki İşlenişi”, **Türk Gramerinin Sorunları Toplantısı** (22-23 Ekim 1993), Ankara, TDK Yay., 1995, s. 81-91.
- Yücel, Bilâl: “Türkiye’deki Göçmen Ağızlarında Görülen Kıpçak Lehçelerine Özgü ñ / G Değişmesinin Sınırları Üzerine”, **Türkiye Türkçesi Ağız Araştırmaları Çalıştayı Bildirileri** (25-30 Mart 2008 Şanlıurfa), Ankara, TDK Yay., s. 865-883.
- Yücel, Bilâl: **Mahmud Paşa Adnî Divanı**, Ankara, Akçağ Yay., 2002.

Yüksekkaya, Gülden S.: “Kur’an’ın Türkçe Tercüme ve Tefsirleri Üzerinde Yapılan Çalışmalar” **Türklük Araştırmaları Dergisi**, C. 8, İstanbul, 1997, s. 379-396.

Zülfikar, Hamza: “Doğu Anadolu Ağızlarında Zaman Kavramı Taşıyan -ip>- i Eki”, **Türkoloji Dergisi**, C. X, S. 1, DTCE Yay., s. 13-20.

ÖZGEÇMİŞ

10 Kasım 1988 yılında Sivas'ın Zara ilçesinde doğdum. İlk, orta ve lise tahsilimi Zara'da tamamladım. 2007 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde lisans eğitimine başladım ve 2011 yılında mezun oldum. Aynı yıl İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında yüksek lisans eğitimine başladım.

2012 yılında araştırma görevlisi olarak Amasya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümüne atandım. Yaklaşık 4 ay bu bölümde görev yaptıktan sonra 2547 Sayılı Kanun'un 35. maddesi kapsamında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde araştırma görevlisi olarak çalışmaya başladım.

2014 yılında *Sivas İli Zara İlçesi Ağzı* adlı yüksek lisans tezimi tamamladım. Aynı yıl İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında doktora eğitimine başladım.

01 Ocak 2018 yılından itibaren aslî kadromun bulunduğu Amasya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümündeki görevime geri döndüm.

Evli ve bir çocuk babasıyım.

TIPKIBASIM

کَرْدِی تَخَسُّرِ اَدَلِی اللّٰه تَعَالٰی حَضَرِ نِنَه سُرُورِ قَلْبِی
اللّٰه تَعَالٰی جَمِیعِ اَسْمَاءِ رُوزِی قَلَمِ اِنْنَا اللّٰه تَعَالٰی

کِتَابِ اسْرَارِ الْعَارِفِیْنَ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
فَیْحِیْ مُوسٰی بِغَاثِ عَلَیْهِ السَّلَامُ نَبِیِّ اسْرَارِ اَیْلِ قَوْمِیْ
خَبَرِ وِرْدِ نَکَرِی بَنَکَا اِنْدِی دِرْدِی بَنِی اسْرَارِ اَیْلِ الْوَلَدِی
اِنْدِی بَا مُوسٰی فَیْحِیْ **نَکَرِی تَعَالٰی** سَنِی مُنَاجَاتِ فَرِیْشِ
بِزِ دِخِی بِلَه وَرْدِی کَرْدِی نِجَه مُنَاجَاتِ قَلْبِی نَکَرِی
سَخَا نِجَه سِیَلِی دِرْدِی مُوسٰی عَلَیْهِ السَّلَامُ بِلَه دِنِ نِشِ
کِشِ اَبِی تَلَدِی نِشِ کَرْدِی اَنَلَه بِلَه وَرْدِی کَرْدِی اَلَلّٰه تَعَالٰی
وَاَخَارِ مُوسٰی قَوْمَه سَبْعِیْنَ رَجُلًا یَلِیْقَانِیَا نَبِیِّی بِلَه
اِنْدِی فَیْحِیْ مُوسٰی طَاغِ دَکَسِ طَاغِ اَشْغَه کَرْدِی
بُودِشِ اَرِ بِلَه وَرْدِی **مُوسٰی عَلَیْهِ السَّلَامُ** اَلِی رُوزِی بَرِیْه

کَرْدِی

کَرْدِی اَتُونْدَن اَوَّلِ قَبْلِکِ اَزِی بِلَه اَرِشُونْدِی
وَاِنِ بَیْشِ بُورِ اَرِشُونْدِی بُوْدِشِ اَرِ قَلْبِی اَلِی رُوزِی
طَلُو وَرْدِی مُوسٰی اِنْدِی نَبِیْه دُرُوزِ اِنْدِی لَوِیَا
مُوسٰی اَنَا اَتَسْلَمُ اَبِی نِنَه قَلْبِی مَزِ اَلِی رُوزِی
کِی طَاغِ نَبِیْه کَرْدِی کَمَزِ بُوْدِی مَکَرِ سَنَه جَاوِشِ
وَارْدِی دِرْدِی مُوسٰی اِنْدِی یَا قَوْمِ نَکَرِی تَعَالٰی
طَاغِ اَجَنَه جَاوِشِ قَلْبِی عَذَابِ قَلْبِی بُوْدِی نَکَرِی
فَضْلِی رِزِی کَلَمِ بَقَا دِرْدِی بَقَا دِرْدِی مُوسٰی بِلَه
قَدِی اَلِی رُوزِی بِلَه اَزِی بُوْدِی اَلِی رُوزِی اِنْدِی
کَرْمَه **وَمَا اَعْبٰی لَکَ یَا مُوسٰی** بَعْنِی یَا مُوسٰی نَبِیْه اَشَدِی
قَوْمِ کَدِی مُوسٰی عَلَیْهِ السَّلَامُ اِنْدِی اَلِی رُوزِی
بَنَکَا مَحَالِفِ اِنْدِی اَبِی لَوِیَا سَاعَتِ کُوْدِی
بِزِ بَا اَوْدِ کَلَمِ اَوَّلِ نِشِ کِشِ اَجَنَه کَرْدِی

فَنَجَّى مُوسَى وَآلَهُ لَيْسَ قَدْ بَلَغَ كُنْدَرْدِي كُلِّ اَيْلِدِي
مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ كَلْدِي اَوَّلُ قُبْلِهِ كَرْدِي بَرَاغِي نَبِي
دَوْرَن بَدَغِي وَاَرَدَكُمُ بَدَعْنَلَه بُرْدَر لَو بَشَن نَبَشَا
كَرْدِي بَر سَنَلَه اَنَار بَر سَنَلَه اَنْجَبِي بَر سَنَلَه اَرْمَبِي
سَنَلَه حَرْمَه بَشَن اَوَّل اَنْج دِنَلَه بَر بَكَار اَفَر قَار
دَن سَوْرَق بِالْدَن طَلُو شَكْر دَن بَشَرِن اِيَار دَن
بِيَلُو بَدِي اَوَّل بَكَار دِنَلَه بَر قَدَح وَاَرْدِي وَاَرُو
كَرِي وَاَرْدِي نَدَا كَلْدِي كَم يَا مُوسَى اَوَّل اَنْجَا
فَقِيَن كَر كُل اَوَّل كَرِي اَزَن اَوَّل غِل اَوَّل عَشَل دَن
بِكَل وَاَوَّل صُوْدَن اِجَكَل بَر وُومَلَه مُنَا جَان قِلْعَلَا
دِي دِي مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ كَرْدِي اَوَّل كَرِي اَزَن
اَنَرْدِي **اللَّهُ تَعَالَى** اَوَّل طَاغ قَدَرَت نَظَرِي لَه
بَقْدِي اَوَّل طَاغ اَز دِي عَرَشَدَن بَشَن بِيَك بَلَق
يُول

135
يُول يَقْرُو وَر كَعْبُ **الْاَحْبَار** اَبْدَر مُوسَى لَه
نَكْرِي تَعَالَى اَرْسَنَلَه بَشَن بِيَك حَجَاب وَاَرْدِي
جَمَلَه حَجَاب كَرْدِي بَر حَجَاب وَاَرْدِي قُلُوب
الْمُحِبِّينَ اَظْلَمَ نَتَّ اِلَى الْمُحِبِّ وَطَارَتْ اِلَى الْمَوْتِ
بَا جَنَّةِ الْقَرِيبِ وَدَامَتْ عَلَى النَّفْوَى وَهَامَتْ
عَنِ الْمَوَءِ وَفَرَّتْ مِنَ الدُّنْيَا اِلَى طَاعَتِ رَبِّ
مُوسَى بُودَر كَم مُجَبَّرَن كَوَلِي دَلَد نَكْرِي تَعَالَى
سَوْمَكَلَه اَجَر لَو مَوْلِدَن بَكَ اَبَقَلَن قَد بَلَه اَلُو
لَر دَا بَم تَقْوَى اِجَنَلَه اَلُو كَو كَرِي دَلِكُر دَن
فَجَر لَو دِيَادَن نَكْرِي طَاعَتِن قُلْعَلَه مُوسَى عَلَيْهِ
السَّلَامُ اَيْدِي اَلْهِي تَوْرِيَت اِجَنَلَه بَلَام كَم بَرَامَت
دُكَلَا اَمَل دَن يَكُر كُ اَوَّل اَمَب بَكَ وَاَرَكَل
دِي دِي **اللَّهُ تَعَالَى** اَوَّل اَمَت مُحَمَّدَن دَر دِي

بِنَهْ اِيْتَدِي اَلْهِي بِلَرْدَن بَرِي اِي بِلْدَم نَوْرَت اِيْجَنَه
 كِهْم اَوَّل اَبَلَه اُرُوْج دُشَه كِرُوْ قَلَن اَوْن بَرِي اِي
 اِيْجَنَه قُلْد قَلِي كَنَاه بَرِي غَرِي مَش سَن اَوَّل رَمَضَان
 اِيْمَش اِن بَاغَا وِرْ كَل دِي حَق تَعَالِي اِيْدَر اَوَّل
 مَحْمَد اَمْت اِي دَر دِي بِنَه اِيْتَدِي اَلْهِي اَوَّل رَمَ
 رَمَضَان اِي اِيْجَنَه بَرْدُون وَا رَمَضَان اَخَا قَدَرْدُون
 اَدُوْر مَش سَن كِهْم اَوَّل دُنَه نَمَاز قَلِي بِلْنَسَه يَه تَسْبِيْحَه
 بِلْنَسَه عَمْرِي نَه نَقْدَر بَارَقَا اِسْلَسَه بَرِي غَرِي مَش سَن
 وَدِي اَفَرِي شَهْر كَلَه اَوَّل قَوْم سَلَام وِرْدِي مَش
 سَن اَلْهِي اَوَّل دُون بَاغَا وِرْ كَل دِي اَللّهُ تَعَالِي
 اِيْتَدِي اَوَّل مَحْمَد اَمْتَن كَدَر دِي مَوْسَى رَمَضَان
 اِي بَرِنَه دِي الْحَجَّه اَبَلَه اُرُوْج دَر دِي اَوَّل
 دُنَه اِي بَرِي غَرِي اَبُوْ قَا اَبُوْ دَه بَرِي غَرِي دِي

ادفا

مَوْسَى عَلَيْهِ السَّلَام نَابُو اَرِيَه اَرِيَكِه اِيْتَدِي اَلْهِي
 بِنَه بِيَك سَوْر سَن بِنَفْسَه مَحْمَدِي بِيَك سَوْر سَن
 اَللّهُ تَعَالِي اِيْتَدِي **اَنْتَ كَلِمِي وَ مَحْمَد حَبِيْب الْحَبِيْب**
حَبَبٌ مِنَ الْحَبِيْب اِيْتَدِي بَا مَوْسَى سَن سِيْلَتَجَه بَرِي
 سَن مَحْمَد دُو سَمْدَر دَسْم بَرِي كَدَر كَلِي شَدِيْمَان
 دَر دِي اَمَّا دُو سَمَا اَفَرِي سَن اَوَّل دُو سَمَكَلَه قُلْد
 عَمَل كَلِمِي بَرِي كَدَر اِيْتَدِي بَا مَوْسَى سَن كَلِي شَدِيْمَان
 مَحْمَد رَا زِيْلَه كَم بَرِي قَدِي اِيْتَدِي بَنِي
 سَوْمَز بَنَدَان صَلَوَه كَلِي بِنَغَرِي سَوْر دِي اَلْف
 سَاعَت نَدَا كَلِمِي اِيْتَدِي بَا مَوْسَى **لَوْلَاكَ لَوْلَاكَ**
لَا خَلَقْتَ مِنَ الْاَفْلَاك اِيْتَدِي بَا مَوْسَى اَلْهِي
 بَرِي عَمِيْد مَرْبِي كُوْ كِي عَرِيْشِي وَ كُوْ سِي اِيْجَانِي وَ طَا
 مَوْسَى اَدَم وَ حَوَا اِي دِي سَنِي بَرِي عَمِيْد مَرْبِي مَوْسَى

آدم ننه اوچ نور انیش طری وارد د رانی بر طری
 محی د خشم د ترسه ان غیا طامسنه کیند د رانی
 اول ابراهیم خلیلسه دخی موسی علیه السلام کو
 صندی تر تر نوریه بردن کتر دی اول هیندن
 طور طایع بر کر نیله جاعو دی کیم بنش یوز یلق
 بول اشعه سندی کر و عرش بر ابر الدی موسی
 علیه السلام ایندی ای **سبحان الله** نه صرب
 بیغامی بکا مسلط قلدن کر و ایندی توبه قلده
 دندم بن اول دوستا محی د شفاعتندن ایر
 مغلادی اندن موسی علیه السلام عرشه دوند
 نور کتر دی کیم بقل ایندی الھی بونه نور د رانی
 ندا کلدی کیم یا موسی اول دورت نور میخدن
 دورت یاری نور د رانی دندی موسی علیه السلام

اندی

ایندی یا ابا بکر نور نسیم بکون بقسه محی بکدر
 ددی ابو بکر نور ندن اون کلدی ایندی یا موسی
 د کسر در رس سکا دیم بکر کدر ددی دخی موسی
 بن اول ابو بکر ون کیم اول محمد له قجب معاری
 ورمار قمی اذنه ها قبوسنه ارم من سقا بن
 محمد قیب فحیم سن اول موسی د کیم کیم اناکی
 فرعون قبوسنه قلدن محمدن کلدن محمدن بکون
 در سن **علی** جان ایندی یا موسی بن اول علی ون
 کیم کافر لر محمد الد ر صبه قصه ایندی بن النجی
 جانم فدای قلمه قیب فحیم سن اول موسی د کیم
 کیم فرزند اشک هارون فرعون قبوسنه قلدن
 محمدن **عمر و عثمان** جان دخی موسی صوب حجاب
 لر و رخی لر کیم د میله بر من الحق ساعه طایع

کړو اړندې هر شونې یوازې بللې یقین وړ دې حق
 تعالی اړندې یا موسی یقین وېش موسی بقدرې بڼې
 اړون د وړت د کړو دې د کله یو د کړو فرق بیک
 کړ اړون سکر عالم لاندې اول یوازې اړون د وړت
 سونه وړان نو اړندې د کله د کړو فرق بیک
 بللې وړ دې هم بالعمد اړون فرق بیک بللې
 یو لږ د کله بللې اړه نېش بیک انجو وړ دې
 د کله انجو سخته نېش بیک یا قوت کړ دې
 د کله یا قوت اړه نېش بیک جوهر کړ دې
 د کله جوهر اړه نېش بیک زموږ د کړ دې
 د کله زموږ اړه نېش بیک بللې د کړ دې د کله
 بللې اړه نېش بیک اړ کړ دې د کله اړ
 اړه نېش بیک کړ دې د کله کړ اړه
 بیک

بیک عرض کړ دې عرض کړ موسی علیه السلام اړندې
 الهي بونه د کړ لږ د الله تعالی اړندې یا موسی
 یو وړان نو اړندې د کړ انجو وړو یا قوت وړو
 زموږ وړو یا قوت وړو وړو وړو وړو وړو وړو وړو
 نېش وړو وړو یا قوت وړو وړو وړو وړو وړو وړو
 موسی علیه السلام اړندې الهي بونه نو اړندې دن
 دې بجا وړ کړ چې موسی بون د بجا اول
 د کړ لږ دن نېش اړه نېش بیک اول یا زړه اړندې
 د کله اړه نېش اړه نېش یوازې بللې یو لږ د الله
 تعالی اړندې یوازې بللې د کله بیک انجو وړان
 وړم د دې موسی اړندې الهي بونه نېش
 یوازې بللې د کله نېش اړه نېش بیک وړ دې بیک
 عالم محمد مصطفی جان کړ وړان بیک اړندې اول

بَرِيَّ اَوَّلَ دُورَت دَر گَزِي وَاوَل اَر مَقَلِي جُمْلَه
 بِالْقَلَمِ يَكُلُه وَجَوَهَرِي يَكُلُه وَنَعْمَتِي يَكُلُه
 وَاِيَرِي يَكُلُه بَلَد زِي يَكُلُه وَصَرْشِي يَكُلُه جُمْلَسَن
 دُكْد اَجْدِي كَر دِي اَنَدَن حَق سَبْحَا نَه وَتَعَالَى
 اَيَدِي يَامُوسَى اَوَّل مَحْدَن بَحَان دَر وُيُو دُوكِل
 اَمْت رُو ز دَر سَكَا دَكَمَز دِي **وَكَلَمُ اللّٰهِ مُوسَى**
تَكْلِيَمُ مُوسَى اَوَّل نَعْمَتِي دَن قَلَدِي اَيَدِي اِلَهِي
 بَرِيَّ نَد كَسَه اَد مِيلِي جِي طَاغَلِي **وَكَلَمُ** دُوكَسَه
 كِي سَلَا اِيچُون هَوَا يَر نَد كَسَه قَشَلَا اِيچُون كُوكَلَا
 يَر نَد كَسَه فَر شَهَلَا اِيچُون اَجَمَلَا يَر نَد كَسَه
 حُورِي اِيچُون وَ مَطُولَا اِيچُون طَا مَوِي يَر نَد كَسَه
 عَا صِيلَا اِيچُون بَذ بَحَنَلَا اِيچُون لُوح يَر نَد
 كَسَه مَوِي اِيچُون دَفْتَرِي اِيچُون كُر سِي
 يَر نَد

139
 بَرِيَّ نَد كَسَه مَوِي اَوَّل جَفِيچُون اِلَهِي بَس سَكَلِي
 نَه يَر نَدَن حَق تَعَالَى اَيَدِي يَامُوسَى بَقَرُو بَقَدِي
 دُورَت يُو ز يَك اَعْرَش كِب عَرَشِي كُر دِي دَكَمَه عَرَش
 اَزَه دُورَت يُو ز يَك كَنَد كِب مُوسَى كُر دِي
 دِي مَه مُوسَى اَقْلَنَه دُورَت يُو ز يَك مَوِي كُر دِي
 دِي مَه مُوسَى اَقْلَنَه دُورَت يُو ز يَك عَالِه كُر دِي
 دِي مَه عَالِه اَقْلَنَه دُورَت يُو ز يَك مَدْرَسَه كُر دِي
 دِي مَه مَدْرَسَه اَجَنَه دُورَت يُو ز يَك مَحْمَد كِب
 مَحْمَد كُر دِي مُوسَى اَيَدِي اِلَهِي كَر دَمُ اللّٰهِ تَعَالَى
 اَيَدِي يَامُوسَى بَنَلِي يَر دِلَا بَر وِي سَرَه بَقَرَه
 دِي مُوسَى اَيَدِي اِلَهِي بَس نَبَه بَقَرَسَن حَق
 تَعَالَى اَيَدِي يَامُوسَى اَنَا لِر صَلَبَن اَنَا لِر رَحْمَن
 بَقَرَن كَر اَوَّل بَنَم نَحْم كَا هَمْد رَكْم بَنَم نَحْم كَا

هُمَ خِيَانَتُهُ اَبْلَسُهُ يَعْنِي زَنَا فِلْسُهُ وَآيُ بَنِيهِ وَآيُ
 بَنِيهِ دِي دِي هُمُ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ كَرُو قَوْمُهُ كَلْدِي
 بَنِي اسْرَائِيلَ فَرَسُو كَلْدِي اَبْدَلُو بِأَمُوسَى حَقَّ تَعَالَى
 حَضَرْتَنَدَانَهُ خَبَرْتَنَدَانَهُ اَبْدَلُو بِأَقَوْمَكَ مَرُ
 نَكْرِي تَعَالَى زَنَا فِلْجِي هُمُ يُولُقُ بَشَرًا اَبْدَلُو اَنْلَرُون
 حَالِي بَنِمُ قَتْلَهُ نَدَا اُولَهُ وَآيُ بَنِيهِ دِي مُوسَى
 عَلَيْهِ السَّلَامُ اَغْلَنَكُنْ فَرَعُونُ لَعِينُ قَتْلَهُ دِي دِي
 فَرَعُونُ قَوْمُهُ قَبْطِي دِرْ دِي دِي هُمُوسَى قَوْمُهُ بَنِي
 اسْرَائِيلَ دِرْ دِي دِي مُوسَى عَلَيْهِ فَرَعُونُ قَوْمُهُ دَن
 بَرُ كَشِي اَلَدَر دِي بَنِي اسْرَائِيلَ دَن بَرُ كَشِيهِ كُج
 فَرُو دِي اُولُ كَشِي مُوسَى جَاغَر دِي بَرْدَمُ اسْنَدِي
 مُوسَى كَلْدِي اُولُ كَشِيهِ فَرُو دِي دِي مُوسَى
 عَلَيْهِ السَّلَامُ بَرُ كَر دَر دِي اُولُ كَشِي دُشْدِي
 اَلَدِي

اَلَدِي كَمَا قَالَ اللهُ تَعَالَى **فَوَكَرَهُ مُوسَى فَقَضَى**
عَلَيْهِ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ اَوَّلُ سَبَبُ دَن اَنَّهُ وَفَرَعُونُ دَن
 فَرُو دِي مَدِينَهُ كَلْدِي شُعَيْبُ بَنِي قَتْلَهُ شُعَيْبُ
 اَكْبَرِي قَرِي وَار دِي شُعَيْبُ كَرِي كَرِي كَر دِي اَوَج
 بَوَزِيلُ اَغْلَبُ كَرِي سَرُ اَلْمَشْدِي شُعَيْبُ بِيكُ قَبْسِ
 وَار دِي جَوْبَانُ بَوَزِيلُ اَبْدَلُو كَرِي شُعَيْبُ قَرِي
 مُوسَى كَر دَر كُلِّ اَنَامَةٍ وَرَكْمُ اَنَامَتُ جَوْبَانُ
 اسْرُسُ اَكَا بَر شَدْر كَر دَر دِي مُوسَى اَنَا لَبِنَهُ اَلْدَلُ
 اَبْدَلُو اَيُّ اَنَا صَالِحُ كَشِي بَلْدَقُ كَلْدِي اَبْرَمُ فَرَعُونُ
 مَرُو دِي اَوَّلُ قَرِي كَشِي قَلْدَر مَلِكُ طَارِسُ بَر اَلِلَه
 قَلْدَر دِي هَمُ صَالِحُ هَمُ فَرَعُونُ دَر دِي شُعَيْبُ مَرُو دِي
 اَدَن دَر دِي اَبْدَلُو اَبْدَلُو اَبْدَلُو مُوسَى اَبْنُ عِمْرَانُ
 اَغْلُونُ شُعَيْبُ اَبْدَلُو اَبْدَلُو اَبْدَلُو بَنِي اسْرَائِيلَ

ایلله سکا بوا کی فرمندن برسن نکاح قیلن ایلر
 اُون یل قُلُق ادرسن موندردی کما قال
 الله تعالی اِنِّی اَرِیْدُ اَنْ یَکُنْکَ اَحَدَیْ اَبْنِیْ هَاتِلِیْ
 عَلٰی اَنْ تَاخُزَیْنِیْ اَنْ اُحْجَیْ فَاَنْ اَتَمِّتَ عَشْرَ اَیَّامٍ
 عِنْدَکَ شُعْبَکَ بَدِیْ اَعْصَا سِی وار دی برن موسی
 کتر دی اول عصای کتر دیکمه ادم بیغور علیه السلام
 اتمقدن جفدی و قن د تا جفدی کدی اول عصا
 اغلا اعلن شعوب د بدی موسی عصا س ایلدی هم
 فری دخی انی کتر دی شعوب قینه ایلدی بون
 قوای کتر دی بینه ان کتر دی اوج کتر وار دی
 کلدی اچکن دخی ان کتر دی موسی عصا س ایلدی
 موسی جوبان کب ارضن کتر دی قیلن سدری اول
 طاع کیم انه اذردها وار دی ایلدی با موسی اول
 طاع

141
 طاع ورم کیم بدی این یلدر انه هیچ کیمه ورم
 اذردها قوسندن ددی موسی ایلدی وارون
 دی اسلمدی سدری قیون اول دریه کدی
 شعوب قوسندن ودری اذر دجه بته مدی موسی
 وار دی اول دری کدی ایلدی ای در یغه قیون
 دخی اول نازنین بکت دخی اذردها بر ددی بر
 بکست بر جفدی لی بقور دی اول قیلدی اول اول
 ددی اول صودن ایلدی موسی اذردها قیوسنه
 عصا س د کدی کینن اسنه کولمه ایلدی
 اسنه کدی ایلدی هیچ اذردها دن فرمادی
 زبر موسی کتر سدری طغری کما کتر
 سدری حیانتسه اول قمو خلعدن فر فر اول
 بر ساعتن صله اول اذردها کویو اودین

سَجَا سَجَا قَبَادَنْ جَفَدِي طَفُو مُوسَى اغُر دِي
 خَبَر سَز اِي دِي مُوسَى سَنَك عَصَا سَن طَفَز بَشَلَو
 رَن اَلَدِي بَنَكِي مُوسَى كُو لَكَه اِيَلَدِي اَوَّل اَز دَرهَا
 يَ قُو شَو وَا رَدِي دِي بَرَدِي كَنَجَه هَوَا اَغَدِي
 اَز دَرهَا بُون كُر دِي اَشَغَه سِنَدِي مُوسَى نَك
 عَصَا سِي اَز دِي اَز وَلِي قُو اَرَش اَلَدِي كَبِي
 سَجَدِي هَوَا بَرَنَدَن مُوسَى اَوَّل اَز دَرهَا نَك
 قَبَس سَن بَنَدِي دَنَدِي بَقَر وَا كُر دِي بَانَه بَانَه قَلَدِي
 دَمَه بَار سَن دَمَه بَنَدِي اَز دِي بُون اَرَدَن بَقَلَر
 كُر دَر دَر دِي وَلِي مُوسَى دَنَدِي اِي دِي قَبَلَر
 اَنَرَلَب بَر مُوسَى اِيَلَدِي كُر دِي بَر اَز دَرهَا كَل
 مُوسَى قُو دِي اَنَكُجُون كَمَه دَنَدِي اَدَمَلَق طَلَمَك
 وَا رَدِي نَدَا كَلَدِي كَمَه قُو دِي مُوسَى اَوَّل سَنَك
 عَصَا

عَصَا نَدَر دِي دُون مُوسَى عَصَا سَن اَلَرُو
 وَا رَدِي اِيَلَدِي بَن سَن اَبُون كَمَه اَنَج صَر دَم
 سَن اَز دَرهَا مَش سَن دِي اَنَدَن عَصَا اِيَلَدِي
 يَا مُوسَى اِيَلَدِي سَن شُعَيْب جُو بَانِي اَصَر دَم سَن
 مُوسَى بَغِيَر مَش سَن دِي اَنَدَن كَلَدِي شُعَيْب
 بُو خَبَرِي دَر لَر شَا اَلَدِي قَرَن مُوسَى وَا رَدِي
 مُوسَى دَنَدِي اَوَّل بَل قَلَق اِيَلَدِي دَلَمَه بَلَدَن مُوسَى
 مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَام اَنَا سَن اَز رُو دِي شُعَيْب
 اِيَلَدِي يَا مُوسَى كُر كَسَه بَنَدِي قَمَلَه دَر كُر كَسَه اَنَا
 وَا قُرَنَدَا شَك قَمَلَه وَا رَدِي مُوسَى دَنَدِي
 قَبَلَر دَلَمَه اَلَدِي اَوَّل كَمَه دِي بُولَه كُر دِي
 بَر اَسَز بُولَه اغُر دِي دَنَدِي اَلَدِي هَمَه دَن قَر
 نَو اَلَدِي هَمَه قَا اَلَدِي مُوسَى صَا فَو رَه خَا نَدَن

اَعْلَن طَغَه بَنَدِي مُوسَى دَر مَان بَلَد بَا سَر كَر
 دَا ن اَلْدِي قَوْلَه تَعَالَى فَقَالَ لَا اَهْلِيَه اَمَلْنُو اِنِّي
 اَنْتَ نَارُ لَعَلِّي اَتِيَكُم مِّنْهَا بَخْرٍ وَجَذْوَةٍ مِّنَ
 النَّارِ لَعَلَّكُمْ تَصْطَلُونَ فَلَمَّا اَتَتْهَا نُورِدِي مِّنْ شَا
 طِرِ الْوَادِ الْاَيْمَنِ فِي الْبُقْعَةِ الْمُبَارَكَةِ مِنَ الشَّجَرِ
 اَنْ يَامُوسَى اِنِّي اَنَا اللّٰهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ مُوسَى قَوَّضَهُ
 اِنْدِي يَا اَهْلِي سَر اَشْبَوَار دَه اَتَرَن بَنِي وَرَبَّن اَوْد
 كَتُورَن دِي دِي مُوسَى وَارْدِي كُرْدِي بَر اَوْد طَاغ
 اَز دَه بَلَقُو بَقِيں كُرْدِي اَلنَّوْنَدَن اَبْرَاجِ بِي قَلِي
 زَبَر جَدَن اَوْرَج كُويَه دِي وَرَمِيں كُرْدِي بَر اَعْلَن
 اَوَّل اَنْجِي اَمَلَمَشْنَدَن بِي اَوَّل اَنْجِي اَللّٰهُ بَقْدِي
 بِي بَكْرِي دُورَن بِيك مُوَجَلَر كُرْدِي بِي مَكْرَمِي دُورَن
 بِيك قِيَلِي كُرْدِي اَوَّل اَمَلَمَشْنَدَن بِيك مُوَجَلَر كُرْدِي اَلنَّوْنَدَن

نَدِي

تَسْلِي زَعْفَرَان دَنْدِي طَبَقَلِي جَوَهَر دَنْدِي
 بِي زَلِي مَر شَه دَمَشْدِي اَوَّل دَه اَبَجَلَه اَنَلَر
 كُرْدِي اَوَّل اَنْجِي اَسْلَام اَنْجِي اَوَّل اَعْلَن
 مُحَمَّد مَصْطَفَى جَانِي دِي اَوَّل قُورَلَر بِي غَا مَبَر كُر
 جَانِي دَر اَوَّل قِيَلَر عَلِي اَلْجَانِي دِي اَوَّل دَه اَبَا
 اَحْمَد دَر سِي دِي قَوْلَه تَعَالَى وَلَمَّا جَاءَ مُوسَى
 لِمِيقَاتِنَا وَكَلِمَةُ رَبِّهِ فَمَجَى مُوسَى طُور طَاغِنَه جَقْدِي
 نَدَا طَلَدِي يَا مُوسَى فَاجْلِعْ نَعْلَيْكَ تَقْسِي اَبَجَلَه
 اِنْدِي جَقْر نَعْلَيْكَ دِي بَعْنِي بَرَس قِيُون دُر
 بَعْنِي بَلَرِي كُور كُورَن اَبَجَر دِي اَنَدَن بَسَا
 بَقِيں اَوَّل دِي مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَام بَقْدِي دُورَن
 مَكْرَمِي دُورَن بِيك قِيَلَر كُرْدِي دُورَن بِيك
 بَلَك كُرْدِي دُورَن بِيك قِيَلَر كُرْدِي

دوزن بیک بیک سغور کوردی دیمه بیک دورن
 بز بیک بیک بیک بیک بیک بیک بیک بیک بیک بیک
 لری جوهر دند دیمه بیک بیک بیک بیک بیک
 دینی ورمشیدی حق تعالی ایندی باموسی طور
 عیسی بیک بیک دخی ارنوق سکا طور ورنی
 دیک سنی بیک بیک بیک دخی باموسی دورن
 قیوس بیک بیک بیک بیک بیک بیک بیک بیک
 موسی بیک بیک دورن بیک بیک دورن کوردی
 دیمه حور بیک بیک بیک بیک بیک بیک بیک
 دن تاج بیک بیک دیمه حور بیک بیک بیک بیک
 لری و لیک بیک بیک بیک بیک بیک بیک بیک
 طلی بیک بیک بیک بیک بیک بیک بیک بیک
 بیک بیک بیک بیک بیک بیک بیک بیک بیک
 بیک

بیک بیک دیمه حور بیک بیک بیک دورن بیک
 طویل بیک بیک بیک بیک بیک بیک بیک بیک
 دخی بیک بیک بیک بیک بیک بیک بیک بیک
 بولدی الله تعالی ایندی باموسی طور بیک
 مغد بیک حور بیک ورم ورم ورم ورم ورم
 و لیک ورم دخی اندن بیک بیک بیک بیک
 قلی قلی بیک دخی ایندی بیک بیک بیک بیک
 نسلی کسرد دیمه سندی بیک بیک بیک بیک
 بیک بیک بیک بیک بیک بیک بیک بیک
 بیک بیک بیک بیک بیک بیک بیک بیک
 علیه السلام نوریه افرکی ایچنه عالمی نوایی
 بیک بیک بیک بیک بیک بیک بیک بیک
 بیک بیک بیک بیک بیک بیک بیک بیک

لَرَنَدِي اَنْدَن يَدِي قَات كُو مَر دَن كَجَدِي اَنَكَم
 رَسُول حَضَرَت عَلَيْهِ السَّلَام بُورُور **السَّيِّدُ بِطِين**
بِهَيْتِه اَر كُنْد هَمَنَلَه اَجَر دِي مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَام
 يَدِي قَات كَلَدَن بُقُور وَبَر كُنْد اَر دِي اَوَّل كُنْكَن
 اَدِي رِيح اَر دِي بُر سَنَه نَمِش بِيك صَفَا فَر شَمَلَر
 كَر دِي قُبُور سَنَه اِكِي بَكْتَلَر كَر دِي بَلَه سَلَام وَر دِي
 عَلَيْهِ الدَل اَن لَرَن بَرِس **حَسَن** جَانِي دِي بَرِس **حَسَنِ**
 جَانِي دِي رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُم اَفْجَر وَر دَر سَن يَا مُوسَى
 دَر دِي مُوسَى اَيْتَدِي بَنَم كِب عَالِم اَسْتَرُون كَم
 زِيَارَت قَلِم اَن لَر اَيْتَدِي لَر نَه طَرَفَه سَر بُود دِي
 لَر مُوسَى اَيْتَدِي طَرَفَه مَدَر كَم نَكْرِي تَعَالَى نَك
 كَلِم السَّيِّد عَالِم زِيَارَتَن وَر دَر سَن طَرَفَه اَلَوَن
 دَر دِي مُوسَى بَلَن اَسْتَعَانَت دَر دِي بَلَن دَخِي مُوسَى

دورن

دُورَت بُورُور بِيك قَنَد مَدَد اَيْلَدِي مُوسَى دَخِي بُقُور
 اَوَجَدِي تَا عَرَش سَقَفَه دَكْن اَنْدَلَر كُنْد كَر دِي
 اَنْدَل اَدِي سَمِي اَن دِي طَقَسَا بِيك فَر شَمَلَر بُر سَنَه
 صَفَا دُتَب دَر دِي قُبُور سَنَه اِكِي بَكْتَلَر كَر دِي
 بَرِس **بِحَسَنِي** جَانِي دِي بَرِس **عِيسَى** جَانِي دِي عَالِمَا
 السَّلَام بَلَه سَلَام قَلِم اَيْتَدِي عَلَيْهِ الدَل اَيْتَدِي قَنَد
 وَر دَر سَن اَيْتَدِي بَرِس كِب بَر عَالِم اَسْتَرُون زِيَارَت
 قَلِم دَر دِي اَيْتَدِي اَيْتَدِي لَر يَا مُوسَى نَه طَرَفَه كَشَمَن
 دَر دِي مُوسَى اَيْتَدِي بَن نَكْرِي كَلِم السَّيِّد عَالِم زِيَا
 رَنَد وَر دَر سَن طَرَفَه كَشَمَن وَن دَر دِي بَلَن اَسْتَعَا
 نَت دَر دِي بَلَن دَخِي دُورَن بُورُور قَنَد مَدَد اَيْلَدِي
 اَوَجَدِي تَا عَرَش سَقَفَه دَكْن اَنْدَلَر كُنْد كَر دِي

اَزَن بَر گَشَاک اِر شَد یِ اَوَّل کَشَاک اِن لَه بَر دِکَت
 کَر دِی اِن لَه حَقَه دُشَر اَن گَا سَلَام وِر دِی اَوَّل بِلَت
 عَلَی کَا اَل دِی اِن دِی اَمُوسَی فِجَر وِر رَسَن مَوسَی
 اِن دِی بَر عَالَمِ اسْتَوَن کِم دِی اِن دِی اِن لَه اِن کَلَه
 اَن مَر دِی اِن دِی اَمُوسَی اِن دِی اِن لَه بَو اَل کَدِی
 نَه سَن دِی بِلَت اِن دِی بَو بَر فِجَر وِر عَقَل حَقَه
 سَلَر دِی اَوَّل سَلَن بِلَت عَالَمِ عَقَل بِلَت اِن لَه
 دِی اَمُوسَی دِی اِن دِی اَمُوسَی اِن دِی اِن لَه اَر اَن
 سَن سَن لَه اَوَّل سَلَن بِلَت عَالَمِ عَقَل بَو فِجَر
 نِنَه سَغَر دِی اَوَّل بِلَت اِن دِی اَمُوسَی اَمُوسَی
 لَرَن کَر کَر مَن اَوَّل دِی اِن دِی اِن لَه بَو حَقَه دِی اِن لَه
 سَوَاج کِم کَرَن کَر سَن دِی اِن دِی اَمُوسَی اِن لَه
 سَوَاج دِی کَرَن اِن دِی کَر دِی کِم دِی دِی دِی بَو بِلَت
 دِی

دِی وِر دِی دِی دِی دِی اَوَّل سَلَن بِلَت عَالَمِ
 اَوَّل دِی دِی دِی دِی دِی دِی دِی دِی دِی
 بَر کَر سَن کَر دِی فِجَر اَوَّل کَر سَن کَر دِی
 اَز رِنَه بَر فِجَر اَن مَر دِی اِن دِی اِن لَه
 بَو اَوَّل طَوغان اَن مَر دِی بَر کَر سَن اَز رِنَه
 بَو اَوَّل اَن مَر دِی بَر کَر سَن اَز رِنَه
 بَر فِجَر وِر اَوَّل فِجَر وِر اَوَّل فِجَر وِر
 دِی دِی دِی دِی دِی دِی دِی دِی دِی
 دِی دِی دِی دِی دِی دِی دِی دِی دِی
 اَوَّل سَلَن بِلَت عَالَمِ اَوَّل دِی دِی دِی
 اَز رِنَه دِی دِی دِی دِی دِی دِی دِی
 کَشَاک اِن لَه دِی دِی دِی دِی دِی دِی
 دِی دِی دِی دِی دِی دِی دِی دِی

بُولَدِي دِيَمِه كُوسِي اَزَه دُورَت بُون بِيك عَالَمِه
 وَا رَدِي دِيَمِه عَالَمِن اِيَنَه دُورَت بُون بِيك كُنْد
 كِب مَوْسِي كُودِي كِه اُول عَالَمِلَر دِن تَوْبَتِه اُفَر
 لُودِي مَوْسِي اِن كِر جَاك حَيَوَان اَلَدِي دُرْدِي
 عَجَب بَنَر دُرْدِي تَعَجُّب بَكِن نَدَا كَلْدِي كِم يَا
 مَوْسِي اُول حَقَه دُن بَكِت **مُحَمَّد مصطفی** جَانْدُر
 اُول فَجَه **ابو بكر صديق** جَانْدُر اُول طُوغَان
عمر جَانْدُر اُول اَغْلَن **عثمان** جَانْدُر اُول فِلَج
علي جَانْدُر اُول اِنَج اسلام دِيَن دُرْبَد قَلَرِي
 بِيغِي لُور جَانْدُر بِنَر قَلَرِي مَوْسِي لُور جَانْدُر اُول
 سَبَقِي وِرَن لُور **مُحَمَّد** جَانْدُر اُول دَكِر لُور **قرآن**
 تَوَابِلَرِد اِحْدِي يَشَد قُشَلَر قُرْآن اَقْبَلَر جَانْدُر
 مَوْسِي اِن كُور بِلْدِي كِم اَش اِيوَسْدُر كُور مَقَا
 مَقَا

147
 مَقَامِنَه كَلْدِي **اَمَّا حَقَّ تَعَالَى** جَن اَبُو هِيَم بِيغَامُور
 عَلَيْهِ السَّلَام اِيَنَدِي يَا اَبُو هِيَم **اَدْن مَنِي** بَعْنِي
 اَبُو هِيَم مَعْرَاج قُرْغُودِي يَقِين كَل بَنَا دِي
 اَبُو هِيَم عَلَيْهِ السَّلَام يَقْلُق فَنَدِر لَه اَجْدِي
 دُرْدِي كُودِه وُرْدِي اَلله تَعَالَى اِيَنَدِي يَا اَبُو هِيَم
 يَقْرُونَقِي دِي اَبُو هِيَم عَلَيْهِ السَّلَام بَقْدِي
 بَلَش بِيك يَارِي كُودِي دِيَمِه يَارِي اُون سَكُر
 بِيك عَالَمِدَن اَلُو دِي اِيَجِي دُر لُودُر لُور قُودِي
 دِيَمِه يَارِي بَلَش بِيك مُنَا كُودِي دِيَمِه مُنَا
 لَك بَلَش بِيك بَاشِي وَا رَدِي دِيَمِه بَاشَنَه بَلَش
 بِيك بِيَرِي وَا رَدِي دِيَمِه بِيَرَنَه بَلَش بِيك اَغْزِي
 وَا رَدِي دِيَمِه اَغْزَنَه بَلَش بِيك دِي وَا رَدِي
 هَزِرِس اُون جَكِب **مُحَمَّد** صُلُوَان وُرْدِي

يَنْدَ كَلْدِي بَقَرُوبَق دَدِي بَقَدِي اَوَّلَ يَنْمَشِ
 بِيكُ بَا زِلَرِ مَزَنَ يَنْمَشِ بِيكُ دَكِرْ لَرِ كَرْدِي دِمَه
 دَكِرْ اَوْنِ سَكِرْ بِيكُ عَالَمَنَ اَلْوَدِي اِبِي طَلُو
 نَوَرِ دِي دِمَه دَكِرْ دَه يَنْمَشِ بِيكُ كَمِي وَارِ دِي
 هَرِ كَمِي اِبِي جَنَه يَنْمَشِ بِيكُ شَهَن وَارِ دِي دِمَه
 شَهَرَن بَرِ سَنَه يَنْمَشِ بِيكُ بَرِ جَلَرِ كَرْدِي دِمَه
 بَرِ جَلَرِ اَزِ رِنَه يَنْمَشِ بِيكُ اَقِ فَنَلَرِ اَنَرِ دِي اَوْنِ
 چَكَبِ اَبَدَرِ دِي كَمِ **اَمَّة مَه مَه نَبَه وَرَبِّ عَقُوْد**
اِبِي مَنجَا وَزِلَرِ نَابِ يَعْنِي كَمِ تَوْبَه فَلَسَه سَجْدِ
 كَجَرِ جِيدَرِ يَنْدَه اَبَدَرِ بَرِ فَاوْ اَمَّتِ بَرِ لَفْجِدَرِ حَقِ
 تَعَالَى اِبْرَاهِيمَ زِدَا فَلَ دِي كَمِ **اَدِن مَنِي** يَعْنِي اَبَا
 بَقَانِ كُلِّ اِبْرَاهِيمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ بَشَنجِي كَوْبَه وَرِ
 دِي بَقَرُوبَق يَنْمَشِ بِيكُ عَرَشِ كَرْدِي يَنْمَشِ
 بِيكُ

بِيكُ كَرِ سِي كَرْدِي يَنْمَشِ بِيكُ اِبْرَاهِيمَ كَرْدِي دِمَه
 اِبْرَاهِيمَ اِبِي جَنَه يَنْمَشِ بِيكُ بَا غَلَرِ كَرْدِي دِمَه بَاغِ
 اِبِي جَنَه يَنْمَشِ بِيكُ اَعْمَالَرِ كَرْدِي دِمَه اَعْمَالَرِ دَه
 يَنْمَشِ بِيكُ بَدَقَلَرِ كَرْدِي دِمَه بَدَقَلَرِ يَنْمَشِ بِيكُ
 بَرِ قَلَرِ كَرْدِي دِمَه بَرِ قَلَرِ دَه يَنْمَشِ بِيكُ كَشَلَرِ
 كَرْدِي دِمَه كَشَلَرِ يَنْمَشِ بِيكُ نَخْتِ وَارِ دِي
 دِمَه بَرِ نَخْتِ اَزِ رِنَه يَنْمَشِ بِيكُ حَرِ بَرِ دَشَلَرِ وَارِ دِي
 دِمَه دَشَلَرِ اَزِ رِنَه يَنْمَشِ بِيكُ حَوَرِ اَنَرِ دِي دِمَه
 بَرِ حَوَرِ نَدَا كَنَه يَنْمَشِ بِيكُ طَبُوجِي دَرِ دِي دِمَه
 دِمَه بَرِ نَخْتِ اَزِ رِنَه يَنْمَشِ بِيكُ طَوِيلَه بَرِ اَقِ اَنَلَرِ
 وَارِ دِي دِمَه بَرِ طَبُوجِي نَدَا كَنَه كِي طَوِيلَه نَدَا كَنَه
 جَقَرِ سَلَرِ دِي يَنْمَشِ كَزِ بُوْدِي بَا يَمِي دَكِدِي اَحَانَوْنِ
 كَرِ طَوِيلَه خَوْدِ اَللَّهِ بَرِ دِمَه خَانَكِ يَنْمَشِ بِيكُ

بُلْكَرِي وَاَرْدِي دِي دِي بُلْكَرِي بِيك قَدَرْت
 اَبَر شَمْدَن فَنْد كَرِي وَاَرْدِي دِي دِي فَنْد سَنَد شَمْس
 بِيك نَوَر دَن جَكِر غَلِي وَاَرْدِي دِي فَنْد جَوَرِي
 دُرَب بَرَس اَوَّل نَوَر جَكِر غَلِي دَن اَوَّل جَقِبَا
 اَبَر دِي **لَيْسَ هَذَا قَلْبِي الْعَالَمُونَ** بَعْنِي اَش
 لَيْسَ اَشْتَمَلُ اَسْتَمَلُ كَب جَوْن اَبْرَاهِيم كَرُو
 دَن بَاي بَقْدِي بَر بَزَنده كَرْدِي كَب بَر بَر بَر عَوْدَنده
 زَنَاقِل اَبْرَاهِيم خَوْش كَلَمَدِي اَيْنْدِي اَلْهِي بَنْدِي
 هَلَاك اَبْت اَلْق سَاعَت اَوَّل اِكِي كِشِي بَر بَنْدِي
 اَنَدَن نَدَا كَلَمَدِي اَيْنْدِي اَبْرَاهِيم كَرُو دَن كَلَمَدِي
 بَر بَزَنده اَنَدَن كَب عَا صِيلَر كَرَسَن يَوَز دَعَا
 قَلَسَن قَلَمِي هَلَاك قَلَسَن دِي دِي اَبْرَاهِيم عَلَيْهِ
 السَّلَام بَشِي كَلَمَدِي كَرُو دَن بَا مَوْسِي بِيغَا بَر
 فَرَا

149
 فَرَا كُن مَنَاجَات اَيْنْدِي مَنَاجَات اَيْنْدِي اَوَّل بِيك
 بِيك بِيك كَجَدِي كَمَسَه اِنِي طَرْدِي اَمَّا عَالَمِ فَنْد
مُحَمَّدٌ صَلَّي اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَر دُون مَنَاجَات
 اَيْنْدِي اَيْنْدِي بِيك بِيك كَجَدِي كَمَسَه طَرْدِي اَيْنْدِي فَنْد
 مَوْسَن اَوَّل سَنَد كَرَسَه حَق جَل وَعَلَا اَكَا
 اَبْرَاهِيم كَسَن سَبَن اَيْنْدَن بَقَه اَبْرَاهِيم اَعْمَارَن
 اَكَسَلَرَن كَر كَرِي بَر جَجِيه دَفَنده اِنِي فَنْد اَيْنْدِي
 اَبْرَاهِيم جَكِرِي نَدَا دَن سَبَن بَر اَو كَب دَر وِينده كَرِي
 بَر جَجِيه دَن طَفَنده وَاَوَّل جَكِر اَجَلَا بَر جَوَرِي
 فَرِي بَر بَر كَسَن مَوْسَن اَكَا بَقَه اَبْرَاهِيم بَر
 سَبَن اَيْنْدِي كَجَرَس اَكَا بَر فَنْد قَدَر نَجَه كَلَمَدِي
 اَوَّل اَكَا بَقَه طَرْدَن قِيَامَت فَبَد مَوْسَن بَر كَر
 سَبَن تَقْوِيه دَر قِيَامَت كُن خَوْد بَر اَمَد مَوْسَن

سَنَ اِيْمَنَهُ بِنَدْفَرِي بِيْغَامِبَرِ لَرِ مَوَاجِ كِبِ دُوْدُ
 اَمَّا فَحِي **مُحَمَّدٌ مَقْطُوفِي هَلِي** **اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ** مَوَاجِ وَ
 وَرْدِي دُنْيَا كُوْنِيْدَن بِيْش بُوْز نِلِ دُرْدِي بِكُوْمِي
 بِيْدَن كَلِي اَنَّهُ مَنَاجَاتِ اِيْلَدِي نَايْدِي كُو كَا دِي
 هُو كُوْلَه بِيْش بُوْز نِلِ دُرْدِي دِيْمَه كُو كَه بِكُو
 شَرِ بِيْدَن كَلِي فَرْدِي اَنْدَن سَتَرِ الْمُنْتَهَى وَر
 دِي بِيْش بُوْز نِلِ دُرْدِي بِكُوْمِي كَلِي اَنَّهُ دِي
 قَلْدِي **خَبْرَه كَه** **بِيْدِي قَاتِ كَلْدَن بَقُو**
 بِرِ طَاغِ وَارْدِ فَرِي بِيْدَن كُو بُوْدَن بَا جَدَرِ اَنَك
 طَاغِي يَافُوْنْدَرِ طَبِيْعِ اِيْبَا رَدَرِ اَنَك اَز نِه
 طَقْسَا بِيْدَن شَهْرِ وَارْدِ دِيْمَه شَهْرِنِ اللُّغِي بُو
 دُنْيَا جَدَرِ اِيْجِي طَلُو فَرِ شَهْرِ دُرْدِي بُوْدَن عَوْنَدَن
 بِيْخَا دِيْمَه وَارْدِ اَمَّا فَحِي **كَه** **اَدِيْنَه كَجِسِ السَّلَه وَارْدِ**
 دُنْيَا

دُنْيَايِ بَقُو لَرِ اِيْدَرِ لَرِ **الْحَمْدُ** سَنَ اِيْرَغَاغِلِ مُحَمَّدُ
 اَمَلَرِ نَك اَز نَلَرِ وَ عَوْرَتَلَرِ نَلَرِ دُرْدِي **اَمَّا بِلِ كَه**
 بِيْدِي قَاتِ بُوْن اَدِي اِيْجِي بِيْدَن دُرْدَن اَنْدَن سَكْسَا
 بِلِ بِلَقِ بُوْدَن اَسْغَه بِرِ طَاغِ وَارْدِ اَوْن سَكْنِ
 بِيْدَن اَمَلَدَن اَلُوْدَرِ اَنَك فَرِي قَا دَرِ سِي وَارْدِ
 وَارْدِ دَرْدَه بِرِ دَرِ وَارْدِ اَوْدِلَه اَنُو فَيْنِ
 بُوْسَنَه بِيْدَن شَهْرِ وَارْدِ دِيْمَه بِرِ شَهْرِ بُوْدَن بَا جَدَرِ
 اَنَك مَحْمُوْدِي وَارْدِ بِيْلَرِي اَدَمِ بُوِي كِيْدَرِ
 بِيْلَرِي فَيْنِ بَاشَنَه بَكْرِ اَنَلَرِ جِيْلَرِ دُرْدِي نَكِي نَعَالِي
 نَك اَلُوَادَلَرِ اَفَرِ لَرِ وَ دَرِ اَز نِه اَشُو لَرِ وَارْدِ
 اَوْلِ دَرِ وَ فَيْنِ اَوْلَرِ فَيْنِ اَغْشِنِ بَقُو اَنَزِ اِيْرَالِ
 كُوْنِمِ نَكِي نَك عَظِيْمِ اَدَلَرِ اَقْمَزِ لَرِ مَسْدِي اَغُوْسِ
 اَنَلِ سَكْسَنِ بِيْدَن بِلَقِ بُوْدَن بِيْدِي قَاتِ بُوْن

اَر دِي سَمَلَه بَر كِه اَو دِي بَر بِي دِي اَو اَوَّل دَكُنْ
 اَصْلِي طامو دَنَدَر **اَمَّا حَقِّ تَعَالَى** طامو ي بَر دِي
 طامو اِنْدِي اَلْهِي بَنِي اِيچُون بَر دَن اِنْدِي عا
 عاصِلر اِيچُون وُحْد دُشْمَان كُوي اِيچُون
 اَلْق سَاعَت طامو اَوچ بِيك اِيل كُر دِي اَغُوسِي
 يَفُور اِنْدِي فَرْق بِيك بِلَق بَر دِه صَعُود طَاغَنه
 اَر دِي اَنَدَن **حَسْبِي اِيَّل عَلَيْهِ السَّلَام** اَر دِي حَقِّ دِي
 حَقِّ حَقِّ اَوَّل دَر دِي دُشْدِي اَنَدَن بَر دِي
 قِيَر اَمَّا عِبْدُ اللّٰهِ بِنِ سَلَامَه **مُحَمَّدٌ مَصْطَفَى صَلَّي اللّٰهُ**
 عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صُر دِي اِنْدِي بَر دَن اِي بَر دِي
 تَا اَوْن يَدِي دَكُنْ كِيَم اَوْن سَكُنْ دَكُل اَنَدَن
 رَسُول عَلَيْهِ اِنْدِي **اللّٰهُ تَعَالَى** طامو ي بَر دِي
 طامو كَا قَر شُور بَر دِي اَوَّل لُوح اَزَه
 دَكِي

نَكْرِي تَعَالَى نَكْل اَوْن يَدِي اَدِي بَر لُودَر اَوَّل اَوْن
 بَدِي اَدَل دَكُل سِي دِي طامو دَن اَو دِي سَجَر بَر دِي
 فَا نَبَر دَن وِي دِي قَا ن كُودَن كِي دِي اِيچَا قَلِي
 دَكُنْ اَو دِي بَر بِي دِي **خَبَر دِه كَلِمَت دَر كِه** طامو دَن
 اَشْعَه بَر طَاغ وَا ر دَر دَن اَلْوَلْعِي اَللّٰهُ تَعَالَى بَلُور
 اَلْحَقِّ اَنَدَن اَشْعَه نَمِش بِيك دَكُنْ وَا ر دَر دِي هَر دِي دَكُنْ
 تَلَمِش نَمِش بِيك بِلَق اَنَدَن اَشْعَه نَمِش بِيك بِلَدَر
 حَجَاب وَا ر دَر اَنَدَن اَشْعَه كِيَم نَمِش طَاغ وَا ر دَر
 اَوَّل طَاغِلَر دَن اَشْعَه سَكَا بِلَق بِلَك اَكُر وَا ر دَر
 اَوَّل اَكُر نَمِش بِيك بَا ش وَا ر دَر بَر بَا شَدَن
 بَر بَا شَدَن دَكُنْ نَمِش بِلَق بُولَدَر دِي مَلَك بَا شَدَه
 قَر قَا بِيك بِي نَزِي وَا ر دَر هَر بِي نَزِي نَك اَو زِي
 قَر قَا بِيك بِلَق بِلَدَر هَر بَا شَدَه نَمِش بِيك صَا ف

فرشته را نور زرد در دمه صفاییش بیک بلیق بولدور
 اول از دین بالعه دکن دورت بوز بیک بلیق
 بولدور اول از دین دورت اباع وارد در دمه بوز
 طین از بود بیا جدر دورت ابغز از بلیق
 بینه بیدر اول بالعه اولوغن الله بلیق اول
 بلیق دکن از دمه در اول دکن بوز صغراف از دمه
 در اول صغراف دپ اوان سکن بیک عالم دین
 الودر اول صغراف بوز فرشته کاش از دمه در
 و اول فرشته کاش اباع بلیق اوز دمه در بلیق هوا
 از دمه در هوا فرشته کاش از دمه اندن اشغفن الله
 تعالی بلیق اما اول و قن کیم اباع بوندی
 اباع ابندی الهی بنی بنجون بوندن الله تعالی
 تعالی ابندی دوستم محمد ایچون دخی انکا
 انکا

امیچون فجن اباع محمد ادن ابندی
 و امت ادن ابندی اباع بیک بلیق شادمان اول
 کلبا اباع اکل شادمان بوندن نور دین بوند
 بوندی اباع اکل قبول سندن اکی نور سجدی
 طش دندی برین ناعش دکن و ردی حق
 ببارک و تعالی برین کون بوندی و برین
 اکی بوندی جبریل علیه السلام کلبا ابندی
 حق تعالی کردیکم اباع فقهه ائله کاش
 شادلق ابلی اندن جبریل ابندی حق تعالی
 سن حرام قلدی فقهه ائله کاش دخی زنا
 قلدی دخی سبی اجلمه دخی بلان سبلنله
 اندن اباع ساکی الدبا امدی کور و من
 کلام کیم محمدی مصطفی علیه السلام بلیق بوز

بِل طاموده مناجات ایلدی بیکر هی بیکر کلا جی
 سئلدی اندن بئش بوز بیل ایجا فله مناجات
 ایلدی حکمت نیدی بیکر طاموی بیدی فانت برون
 اشعاع ایجا فدی فانت کولدن بفر و **محمد مصطفی**
 نیجه سئلدی **جواب** الدر کبر فی **محمد مصطفی**
 سئلدی المنتهی وردی **محمد** قدرت بیکله جان
 دیلوز ندی باش عرش ایلدی ابغی طاموی
 سن بیلدی بفر و بقدی عرش کوردی اشعاع بیدی
 طاموی کوردی بفر و بقدی ایجا کوردی احا
 ایجا اولدن بفر و عرش کب دور عرش کوردی
 اما ای قشیر ایجا اولدن اجسردی عرش قرف
 بیک بیلله جعفر دی **اما** **محمد مصطفی** کوردی
 اول کشف ایلدی کیم ایدی سخی اندی ایلک

ازرنه

ازرنه بفر نور صور نلو ایلن دردی اول
 ایلن بوز باری بفر دی اول یازده بئش بیک
 باغی وار دی دیمه باغنه بئش بیک انجیر
 وار دی دیمه انجیر ده بئش بیک بدقل وار دی
 دیمه بدقل ده بئش بیک بفر وار دی دیمه
 بفر وار دی دیمه بئش بیک المکر وار دی دیمه
 بفر المکر سکر ایجا فدی بفر دی اول کشف المکر
 اسئلدی نور صور نلو ایلن **محمد مصطفی**
 نوریدی اول ایلد لرجانیدی فنی اول
 المکر **محمد** کوردی ایلد لرجانیدی بفر و الله سن
 بفر اولو من سن بفر خادملر کلد اندن
محمد مصطفی ایلدی سن قندن کلدن اول
 المکر دن اون جعفر دی ایلدی لرجانیدی

كَلْدَنْ دِدِرْ اُولُ اَبَدِ الرَّجَاءِ نِدْرِكِه دُنْيَا سِرْ
 بِنَهْ اَهْ اِدْبَجَانْ وُورْدِ لَو **سَيِّدِي** رَحْمَةُ اللهِ
 عَلَيْهِ اِيْدَرْ بَرَكْنِ وُورْدِ مَرْيَمُ كَرْدَمِ **الله** **الله**
 دَرَنْ اِيْتَمِ **الله** **الله** دَمَكْدَنْ سَكَا نَهْ قَايِدَهْ
 اَكْرَمَكْ بُوغْسَهْ دِدَمِ اُولُ يَكْتِ بُوغْسَ قِتْ
 اِيْتَمِ **الله** **الله** دِدِي دَنِي دُنْيَا وُورْدِ مَرْيَمُ
 جَانْ بَغَا زَنَهْ كَلْمَشْ بُوغْسَ نَدَنْ اُولُ سَحْفَرِ اِيْدَرْ
الله **الله** بِنَهْ دِيُو جَانْ وُورْدِ يَرْغَنْ اِيْلَهْ سِنِي
 قَدَمِ سِنِيهْ كَلْمِ اُولُ رَكِبِ اَلْدِي بِنِي اِيْتَمِ مَكْرُ
 دِرْ لَدِي اُولَهْ دِدَمِ سِنِي اِيْلَهْ مَرْيَمُ سِنِيهْ كَسْ
 بُوغْسَ كَلْمَشْ اَغْلِيُو اَغْلِيُو كَلْمِ يَتَمِ اِيْلَهْ دُنْيَا
 كَرْدَمِ اِيْمَاقْ اِيْمَاقْ بَرَنْ نُوْرْ كَرَسْ اَزَهْ اَنُوْرْ
 بِنِ كَرْدِي كَلْبِ اِيْدَرْ يَاسِيْنِ سَكَا دِلْمِ رَحْمَتِ
 وُورْدِ

وُورْدِ كَلْمِ وُورْدِ نَغْلِ دِي اَبْنُو كَلْمِ اَللّٰهُ سِرْ
 لَو قَلَمِ **اَمَّا عِبَدَ اللهِ** اِيْدَرْ بَارْدَهْ بَرْدِ مَرْيَمُ
 كَلْمِ بَكَا اِيْدَرْ يَاعْبُدُ اللهُ بَر اَبَدِ سَلَمِ سُوْرْ
 كَل اَبَدِ سَتِ اَلْبِي جَانْ اَسْمُ بِنِي دِي بِنِ اِيْتَمِ
 سُوْ يَقْدَرْ بَكَا اِيْدَرْ سُوْلِ دِيهْ قَتْلَهْ سُوْ وَاَرْدَرْ
 اُولُ يَكْتِ وُورْدِ بِنِي دَنِي اَرْغَنْ اَرْغَنْ اَرْغَنْ اَرْغَنْ
 وُورْدِ مَرْيَمُ اَبَدِ سَتِ اَلْمَشْ قَلْبِهْ قَرْ سُوْ سَجْدَا
 وَاَرْغَنْ جَانْ اَسْمُ مَشْ بِنِي دَنِي خَيْرِ فُسَيْلَهْ سِنِيهْ
 قَدَمِ سِنِ اِيْمَاقْ بَقْدَمِ مَرْيَمُ كَرْدَمِ اِيْتَمِ اَلُو
 نِيَهْ كَرْدَمِ طَبَرْغَنْ اَرْغَنْ كَلْمِ اِيْلَهْ اِيْلَهْ سِنِ
 دَنِي يَكْتِ اَلْرَسَنْ اَنْدَكْ كَبِ اَلْوَلِ **مَالِكِ بِنِ دِيْنَارِ**
 اِيْدَرْ بَرَكْنِ بَلُوْسِ كَلْمِ بَرْدِ مَرْيَمُ بَرْفَقِيهْ كَرْدَمِ
 سَلَامِ قَلَمِ اِيْتَمِ عَلَيْكَ السَّلَامُ يَا مَالِكِ بِنِ

ایتد مین مال کیم تنه بلدن اول فقیر ایتدی
 دشوار نی تگری بلجه در جئون تگری بلدک
 خلق ایدن بلدک کز در دی اکر عورن اوس
 شنگ کب السون **اما ملک بن دینار** ایدر برکن
 رابعه قینه ورد مر یارت قلده مین ایتد یا
 یارابعه نجده بلدک بویه شهر نه مجاور
 سن ایتدی اتر بلدن ایتد بوانی بلدن
 بویه بود نیامتا عندن نه اتر زور سن ایدر
 بر حرمه اکر کد بنی ایتد حرمه نه اولر بویه
 بویه شهر نه حرمه دن اچن سنه بویه طش
 جفده کردم بفرغا اضنه بر حرمه دشد یا
 الدم ایجو کردم بنی ایتد مال اول ادر
 لدن سنه دردم ایدر قینه بلدن بنی ایتد
 بفرغا

بر فرغایر قدی رابعه خاتون انده الی ایدر
 عجب بن بن ظالمی نستاندنی دین یه مظلوم
 لرستاندنی دین بن بونکا حرامد حرامد
 در دی ایتدی **اما** برکن باید بد یار ندر ندن فرقا
 مشایخ را بعنک زبارتنه کلد لر رابعه اود سنه
 بلد لر خاد منده صود لر ایدر کن اوج کندور
 رابعه خاتون اعلی دی جفده شمدی قبلدن
 یکنایندی بلزن در دی عبد الله اوج مرید الله
 قبلدن یکنایندی اترق مشایخ لر قدی لر بونکا
 برده رابعه کرد لر کلی بوزر ول بر نور رابعه
 قینه بلقد یا دخی کرمن الی رابعه اغلیو
 اغلیو کلد یا عبد الله فر شو و دی ایدر یا
 یارابعه اول باقیان نه نور دی رابعه ایدر

اِنْ صُورُ مَعْدٍ يَاعْبُدُ اللّٰهَ دِدِي شَيْخُ عَبْدِ اللّٰهِ بُلُور
 دِي رَابِعَه خَا اِيْدَر اَرْزُو كَرْدَم كَرْدَم وَرَم كَعْبَه طُور
 طُور اَيْلَمُ اَغْلِيو اَغْلِيو جَفَدَم كَرْدَم **حَقِّ نَعَالِي**
 فَرَمَانِلَه كَعْبَه فَرَشُو كَلَش طُور فَرَمَانِ اُول نُوْر
 اَنَك نُوْرِي دِي **شَيْخُ عَبْدِ اللّٰهِ** اَغْلِي دِي رَابِعَه زَاو
 يَبَا كَلِي اَنْدَن مَشَاخ فَرَشُو جَفَدِي لَو زِيَارَت
 فَرَمَانِي اِيْجُو كَرْدِي اَتُو دِي رَابِعَه خَا نُوْن
 اِيْجُو اَوِيْنَه كَرْدِي زَمْعُوْر كَنَلِي دِي اَوِيْجُو طَلِق
 اَرْمُ جَفُوْرِي كَم دِي صَبْنَدَن سُوِي طَلَه بُور دِي
 قُوْن بَلَه كَم اَنَك سُوِي طَلَه بُور دِي شَيْخُ لَو بَرِيْنَه
 بَقَشِي لَو اَوَل اِيْجَا فَرَمَانِي دِي دِي شَيْخُ اَوَل
 بِمَشَدَن اَغْزِيْنَه اَلِيْ دِي كَم بَم عَشِق غَالِب اَلِي
 اَه دِي بَحَان اَسْمُ لِي حَقِيْقَه فُوْدِي اَنْدَن
 رَابِعَه

رَابِعَه خَا نُوْن اِيْدَر بَا مَشَاخ لَو اِيْدَن نَكِي تَوَالِدَن
 نَه اَسْرُسُ اِيْدَر اِيْجَا فَرَمَانِي دِي رُطَامُو سِنَدَن فَرَز
 رَابِعَه خَا نُوْن مَلُوْل بَشَب دُرُو كَلِي بَرِيْنَه سُو
 اَلِي دِي بَرِيْنَه اَوَد اَلِي اِيْدَر لَو بَا رَابِعَه بَرِيْنَه
 فَرَمَانِي رَابِعَه اِيْدَر اَوِيْنَه اَوَل سِنَدَن اِيْجُو اِيْجَا
 كِنْدَرِيْن اَوَل فَرَمَانِي طَامُوِي سِنَدَن دِي دِي
 اِيْدَر بَا سِنَدَن اَسْرُسُ اِيْدَر اِيْجَا فَرَمَانِي دِي دِي اَسْرُسُ
 اَنْدَن رَابِعَه خَا نُوْن اِيْدَر اِيْجَا اَرَزُو **اَلِيْ كَرْمُ**
مُصْطَفَى دِن اَنَسِيْدَم قِيَامَت كَنَلَه دَرِيْجُو صَوَا
 اَرْمُ دُشِيَا بَدَم جَمَلَه اَمِت مُحَمَّد كَلِي دِي طَامُوِي
 دُشِيَا دِي فَقِيْ اَلِي اَنَك كِب اَلِي رَضِي
 اَلِي عَنْهَا **شَيْخُ عَبْدِ اللّٰهِ** دَرِيْجُو بَرِيْنَه كَشِي

وَاَرَدِي بِرُكْنٍ حَجَّ زِيَارَتُهُ كَدَرِي اَبَدِي بُلْدَه
 كَرْدَم بُو كَلَن كَلَو بُو بُلْدَه كَرْدِي شِلَه كَرْدَم كَرِه
 اَنَك كِب هَبَنُو كَر كَلَو كَر مَدَم وَنَزَنَه بَر فَرَا بَد
 كَرْدَم صُورَم اَكَا اَدَن نَدَر دَرْدَم اَبَدِي اَدَم
 مَكَه دَر اَبَدَم بُو بَر كَدِي نَه بَكْدَر دَرْدَم اَبَدِي
 حَجَرِ الْاَسْوَد دُرُوبِي دِي جَاكَا عَقْلَم زَايِل الدَّجَانِي
 خُود اَلَم كَر وَوَعَقْلَم كَلِي كَرَم اَجَلَم كَرْدَم فُجِي
 نَسَه كُنُش بِن دِي اَغْلُو اَغْلُو مَكَه وَرْدَم اَكَا اَوَّل
 اَعُو دَم كَلَن اَجَلَم اَبَلَم طَوَافِ قَلَم بِن هَبَج
 كَر وَوَمَكَه كَلَب طَوَافِ قَلَم مَخْنَج دَكَلِي اَبَغُو
 اَغْلُو اَغْلُو مَكَه طَوَافِ قَلَم دِي وَار دِي بَلَه
 بَنَدَم اَبُو كِب اَلَم دَنَلَه اَسْتَدَم كَر فَرِي شَهَر بَرِي

سینه

سِنَه اَبَدَر بُو اَوَّل عَبْدُ اللّهِ دَكَلَم دَر كَعْبِه سَنَدِي
 بَلَدِي بَر نَش بِلَك فَر شَهَر دَك كَعْبِه الدَّق كَدَك
 بُو اَنَه وَلَدِي شَمَدِي كَلَدِي اَرَمَش بَر دَر دِل سَنَدِي
 اللّهُ جَاغَر دِي دَر وَوَكَلَدِي اَبَدَر كَر اَه بِنَمَر بِلَعَم
 فَر شَهَر دِي جَا طَلَدِي دِي اَغْلُو كَعْبِه كَرْدِي
 فُو حَلَفَس دَنَدِي سُو شَر كِب اَبَدَن دَر مَانَه
 اَبَدَن نَشَه كَدَر دَن دِي وَوَحَان اَسَر لَدِي
 اَكُو شَخ الرِّس سَنَدِي كِب اَلَم **مُصَنَّف اَبَدَر بُو**
حَنِيفَه رَحْمَةُ اللّهِ عَلَيْهِ دَن اَوَّل بِحَش قَلَر دِي بَر
 اَلَسَن اَبُو دِي بِن اَلَسَن نَمَاز قَلَر دِي بُو اَلَسَن قُرَآن
 اَقَر دِي بَر كُن بَر بَلَك اَعُو زَلَر قَتَدَن اَسْجُو دِي
 بَر عَوَرَت اَبَدَر كَر مَسَن اَبُو حَنِيفَه اَر تَبَه دَكُن
 نَمَاز قَلَر مَشَر دِي اَبُو حَنِيفَه اَن اَسْتَدِي دِي

ایدر بانفس فروق نکردن باقی آدمی را برین وصف
 ایدر که خلیفگی یعنی سن اشیا و یک سنیتله ددی
 اندن ایدر نذر ایدم که ابرق دندله نیمه اول
 عوز نذر دخی بلان المسن لر دیواندن صکله فروق
 یله دکن یسوا بدستله ار نه نمازین اولدی اگر
 عالمه الر سن اندک کب الغدا **ابن مسعود ایدر عمر**
رضی الله عنه منبره اغدی خطله اقدی حبسندک
 اینکله اون اکی برده نیمه صیدم عمر شول عمر
 در کیم کجبه دکن خلاق ار سنه حکم قلدی کجه
 او نه کلردی دخی بر خلوت او کیردی اول
 اوق سقین یلب کند کند زنا ار ردی ایدر دی
 کجبه دکن خلاق حکم قلدک ایدم کل بکن سنجن
 سن نه فر ندن دردی اگر باد شاه الر سن قبله

الغدا

الغدا قیامت کنته خیمه ای بر کا اشر مکل کند
 ایلده کند زکی طامیه دشر مکل **ابن ایهیم ادهم رحمة**
 الله علیه ایدر بنش بل جهد لوق ایدم اجم افدن
 بر کز کو جفردم اول کز کیه بقدم کند زمه بر
 خاج کردم ان کسدم بر قدم بنه بنش بل جهد لوق
 ایدم بر کز دخی جفردم اگا دخی بقدم کند زمه
 بر زنا کردم ان دخی کسدم بر قدم بنه بنش
 بل جهد لوق ایدم بر کز کو دخی جفردم اگا دخی
 بقدم کند زمه عرشه کردم عرشه تا تحت الثواب
 دکن بجه مخلوق قلدی کردم ال کتردم تکر ایدم
 ازین قلدم مصنف ایدر بن المشور دن نمازین
 دخی قلدن دی **اما** کرو بیانی سز من کله لوم
محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم عرشه از حقیقی

بِیَسْ عَلَمِ گَرْدِی کیم اَوَّل سَکَر بیک عالم دَن اَوَّلِ دِی
 اَوَّل بَیْس عَلَمِ بَیْس وَفَتِ نَمَازِ دِی اَوَّلِ کِی عَلَمِ اَدِی
فهم دَر کیم اَوَّل اَرَنَه نَمَازِ دَر اَنک دِیَنه فَر شَهَلِو
 وَاوَر دَر اَنک دَر سَاغِشَن اَلله بِلِو اَنجی عَلَمِ اَدِی **سجائات**
 دَر کیم اَوَّل ایلَه نَمَازِ دَر اَنک دِیَنه فَر شَهَلِو
 وَاوَر دَر سَاغِشَن اَلله بِلِو اَنجی عَلَمِ اَدِی **فوق** دَر
 کیم اَوَّل اَلِیَنده نَمَازِ دَر اَنک دِیَنه دِی فَر شَهَلِو
 وَاوَر دَر سَاغِشَن اَلله بِلِو دِیَنه دَر دِی عَلَمِ اَدِی
منک دَر کیم اَخَم نَمَازِ دَر اَنک دِیَنه دِی
 فَر شَهَلِو وَاوَر دَر کیم اَنک دِی سَاغِشَن اَلله بِلِو
 شَیخ عَلَمِ اَدِی **ظلم** مَدُود دَر کیم اَوَّل بَیْس نَمَازِ
 دَر اَنک دِی دِیَنه فَر شَهَلِو وَاوَر دَر سَاغِشَن
 اَلله بِلِو کیم اَرَنَه نَمَازِ دِیَنه اَوَّل فِهم عَلَمِ
 دِیَنه کِی

دِیَنه کِی سَاغِشَن سَز فَر شَهَلِو تَیْسَح اَوَّلِو مَز دِیَن
 اَنک اَوَر دَر کیم ایلَه نَمَازِ دِیَنه اَوَّل حَبَان عَلَمِ
 دِیَنه کِی سَاغِشَن سَز فَر شَهَلِو تَیْسَح اَوَّلِو مَز دِیَن
 اَنک اَوَر دَر کیم اَلِیَنده نَمَازِ دِیَنه اَوَّل فَوْق عَلَمِ
 دِیَنه کِی سَاغِشَن سَز فَر شَهَلِو تَیْسَح اَوَّلِو مَز دِیَن
 اَنک اَوَر دَر کیم اَخَم نَمَازِ دِیَنه اَوَّل مَنک عَلَمِ
 دِیَنه کِی فَر شَهَلِو تَیْسَح اَوَّلِو تَوَابِن اَنک اَوَر دَر
 کیم بَیْس نَمَازِ دِیَنه اَوَّل ظِل مَدُود عَلَمِ دِیَنه کِی
 فَر شَهَلِو تَیْسَح اَوَّلِو مَز دِیَن اَنک اَوَر دَر هَم
 فَر دُوس اَبجَاغِنده بُول اَوَّل عَلَمِ دِیَنه دَر اَنک نَمَازِ
 قَلَمِز لَر اَوَّل بَیْس عَلَمِ دِیَنه کِی سَاغِشَن سَز فَر شَهَلِو
 اَوَّلِی نَمَازِ لَعَنَتِ قَلَمِز نَعُودِ بِلِو اَیْدَر
موسی علیه السلام مَنَاجَاتِ قَلَمِز دِی سَحَابَه

وَنَوَالِي اَبَدٍ بِاَمْرِ مَوْسَى الْكَرِيمِ نَمَازَ وَفَنَدَهُ نَمَازَ فَنَدَهُ
 دَكَّ سَيْدِي نَمَازِي قَضَايَه قُتِلَ لَعْنَتُ وَرِيَايَه
 دِي دِي مَوْسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ اِنْدِي هِيَج قَلَمِي لِي
 جَلَمَنَه قَلَمِي دِي **اللَّهُ تَعَالَى** اِنْدِي اَنلِي بَكَا
 مَرَمَه بِاَمْرِ مَوْسَى اَنلِي بَنَدَن اِرَا قَدَرِي اَنلِي دَن
 اِرَا قَوْن دِي **عَالَمِ فَرْخِي مُحَمَّدٍ مَصْطَفَى صَلَّي اللَّهُ**
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَرَشَدَن اَوَج يُوَزِي بِشَا بِلَقَ يُولُوفُو
 وَرْدِي قَاب قَوْسِي بَعِي قَاب قَوْسِي اَلدَّرَكِي
تَكْرِي تَعَالَى اَبَلَه بَقِي اَلرَّكِي قَتَلَا اِي بَارِي هُو
 قَوْنَدِي كِب رَسُولِ اَوَّل مَقَامَه اَرْدِي اَبَا طَلَس
 دُشَل كَرْدِي اَوَّل دُشَك اَوْن سَكَن بِيَا عَالَمَدَن
 اَلْوِي دِي اَنلِي اَزَه يَتَمَش بِيَا قَان حَرِي كَرْدِي
 يَتَمَش بِيَا قَان خَالِي كَرْدِي يَتَمَش قَان قَرَمِي
 كَرْدِي

كَرْدِي يَتَمَش بِيَا قَان عَنَبَر كَرْدِي وَرْدِي نَوَرَدَن
 دَكَّ بَشَوَف كَرْدِي دُرْدِي كَرْمِ اَوَّل سُلْطَان دَرَا
 هِدَر **مُحَمَّدٍ مَصْطَفَى** اَنلِي اَزَه يَفِي وَرْدِي اَوَّل
 دُشَك اِنْدِي نَدَا كَلْدِي كَرْمِ يَاحَسْبِي بَوْمَقَام سَكَن جِي
 فَلَمَّ مَجْهُق اُنْدِي رَسُولُ اللَّهِ اِنْدِي اَلْهِي بِي
 اَمْنَسَن بِيَا كِب دُشَك اَضْمَن وَن **وَاللَّهُ لَا اَدْخُلُوا**
الْجَنَّةَ حَتَّى يَدْخُلُوا اَمْنِي وَاللَّهُ اَمْنَسَن بِي اَتَمَن
 كَرْمِي تَا اَمْن كَرْمِي اِنْدِي نَدَا كَلْدِي كَرْمِ يَاحَسْبِي
 اَمْنِي سَكَن اَدَم صَفِي بَوَقَدَم مَقَام اَزَه
 دِي اِنْدِي اَمْن اَشْن بِنْدِي اَوَّل دَرَا هِي دُو
 سَكَن اِنْدِي اُنْدِي نَدَا كَلْدِي كَرْمِ يَاحَسْبِي مَكَلَه
 يَتَمَشَدَن **اَمَّا اَفْصَحُ الْعَرَبِ** دِرْدَك اِنْدِي اَلْهِي
 اَوَّل سُرِي **اَبُو بَكْرٍ عُمَرُ عُمَان عَلِي** دِرْدَم بَوَقَدَم

بِرَدِّكَ لَدِّي أَوَّلَ سَاعَتٍ بِرُصُوفٍ قُوتٍ شَرَابٍ
 أَجِبْ كُلِّي بِمُحَمَّدٍ **مُصْطَفَى** الْبَلَدِ دَرْدِي مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ
 السَّلَامُ هُنْدِي أَوَّلَ غُرُوقِ الْيَدِي إِجْدِي أَنْكَ دَادِي
 كَمَسَهُ بَلَدِي الْقَى عَاسَعَتِ بَنُوكُمِي دُونَ بِلَدِي
 بَغَامِي قُوَّةُ الدِّي إِيْدِي **التَّجِبَاتِ لِلَّهِ وَالصَّلَوَاتِ وَ**
وَالطَّلِبَاتِ بَعْنِي مُلْكُ سَكْدَرْدُ عَاسَا دَرُ وَاوَلَقِي
 سَكْدَرْدَانْدَنَ حَقِّ جَلْبِ إِيْدِي **السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا**
النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ بَعْنِي اللَّهُ تَعَالَى إِيْدِي
 سَلَامُ السَّنِ سَكَايَ بَغِي بَنُوكُمِي وَبَرَكَاتُهُ
 السَّنِ دَرْدِي إِنْ دَنَ رَسُولُ إِيْدِي **السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى**
عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ بَعْنِي رَسْمَتِ بَرْمَا زَرْمَةِ السَّنِ
 دَخِي نَكْرُنْدَ رَحْمَتِي صَالِحٍ قُلُورِ أَرْزَنَةِ السَّنِ إِنْ دَنَ
 جَبْرِائِيلَ عَلَيْهِ السَّلَامُ سِدْنَةُ الْمُنْتَهَا دَرْدِي جَبْرِ دِي
 إِيْدِي

١٦١
 إِيْدِي أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا
 عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ مُحَمَّدٌ عَلَيْهِ السَّلَامُ جَبْرِائِيلُ سُرْنَقَلَقِي
 أَرْبُ دَكَلِي مُحَمَّدٍ مُصْطَفَى أَنْكَ اللَّهُ حَضْرَتُهُ
 طَقْسَايَكِ كَلْبِي فِلَدِي **فَلَمَّا أَرْتِ الْأَنْضِرَافَ**
بِلَّةِ الْمَعْرَاجِ قُلْتُ يَا رَبِّ لِمَا قَادِمٍ مِنِّي سَقَى نَخْفَةٍ
فَمَا نَخَفِي إِلَّا لِمَنِّي بَعْنِي إِيْدِي قَحِي كَبِيرُ مَعْرَاجِ جَبْرِ
 دَنَمَكِ دِلَامُ بَنَ إِيْدِي رَحْمَتِي دُوسْتِ دُوسْتَانِ
 دَنَمَكِي وَفَتِ النَّجْعِ أَوَّلُ أَمْدِي أَمَّمُ النَّجْحِ نَهْ
 وَرَرَسْنِ دَدَمَقَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى حَفْظِي
 لَهُمْ إِنْ عَاشُوا وَبَشَارَتِي لَهُمْ إِنْ أَمَاتُوا وَفَضْلِي
 لَهُمْ إِنْ قَبِرُوا وَرَحْمَتِي لَهُمْ إِنْ أَحْضَرُوا وَوَجْنَتِي
 لَهُمْ إِنْ حَضَرُوا وَرَحْمَتِي لَهُمْ إِنْ أَنْظَرُوا وَبَعْنِي
 سَقَى نَخْفَةٍ بَلَدِي أَوَّلَهُ قَحِي الْوَرَسَتِي بَلَدِي أَوَّلَهُ

فَمِنْ كَوْرٍ كَرَّرَ اِجْمَاعُهُمْ بَلَوْنَ اِلَّا فَمِنْ قُبُلٍ
 وَدَبَّارَةٍ بَلَوْنَ اِلَّا فَمِنْ حَاضِرٍ اَوَّلُ رُسُولٍ حَضَرَ
 اِلَّا بِيَدِهِ مَوْجِدُهُ اَلَّذِي دُشِكِي صُومَدِي كَرُو
 كَلَامِي **مُحَمَّدٌ مَصْطَفِي** يَا نَرِي قَتْلُهُ اَنْزَلِي اَيْدِي
 يَا رُسُولَ اللّٰهِ بِنَهْ مَوْجِدٍ نَهْ كَتَرْدَن دِدِي بِي
 عَلَيْهِ السَّلَامُ اَيْدِي **هَذَا عَمِي هَدِي لَكَ عَمِي**
 اَشْبُو دَلِيْدَمُ بِيْلِيْدِي اَوْشِي اَرْمَعَان دِدِي يَا
 يَا نَرِي اَلَّذِي اِنْ دَوْرَن بَانَهْ اَيْدِي بَرُون **ابو بكر**
 اَلَّذِي بَرُون **عُمَرُ** اَلَّذِي مِي بَرُون **عُثْمَانُ** اَلَّذِي بَرُون
علي اَلَّذِي بَرُون اَلَّذِي سَاعَتِ غَايِبِ اَوَّلِي طَلَمَهْ
 شِي دَرْدِي **جِسْرِي** عَلَيْهِ السَّلَامُ كَلَامِي اَيْدِي
 نَهْ عَجَبُ لَشَرِّ اِنْ بَرِي اَلَّذِي بَرُون اِنْ دَوْرَن
 بَانَهْ فَلَدَقِ بَرِي بَرُون اَلَّذِي بَرُون **مُحَمَّدٌ اَيْدِي** اَلَّذِي

162
 بَرِي **اِسْرَافِيلُ** اَلَّذِي بَرِي **عَزْرَابِلُ** اَلَّذِي
 بَرِي بَانَهْ سِرَ اَرْنُوقِ قَلَدِي اَلَّذِي سَاعَتِ اَوَّلِي دَنِي
 غَايِبِ اَلَّذِي اَلَّذِي سَاعَتِ حَقِّ تَعَالَى دَنَدَا كَلَامِي
 اِنْ اَسْمَكَ اِنْ بَرِي اَلَّذِي سَاعَتِ اَرْنُوقِ اَرْنُوقِ
 عَزْرَابِلِي مَنُورِ السَّنِ دِيُوْدِي اَلَّذِي اَرْنُوقِ اَرْنُوقِ
 اَرْنُوقِ اَرْنُوقِ دِيُوْدِي مَنُورِ السَّنِ دِيُوْدِي **اللّٰهُ تَعَالَى**
 هَرُكِي عَرْشِي بِيْلِيْدِي اَرْنُوقِ اَرْنُوقِ اَرْنُوقِ
 نَوْرِي مَحْمُودِي كُنْدَرِي بَرُون اَلَّذِي اَرْنُوقِ
 كُنْدَرِي نَوْرِي عَرْشِي نَوْرِي بَرُون اَلَّذِي كُنْدَرِي
 اَنْدَن اَرْنُوقِ اَرْنُوقِ **عِيسَى** بِنَا مَنُورِ السَّلَامِ
 عِلْمِ السِّدْرِ اَنْكَلَهْ مَسِيحُ اَلَّذِي مَنُورِ السِّدْرِ لَعَلِي
 دَجَالِ اِنْ كَرَبِ السِّدْرِ اَنْدَن صَبَكِ طَامُورَهْ
 اَلَّذِي رَطَامُوسِيْلِي مَوْنَرِي جَسَدِي **اَعُوذُ بِاللّٰهِ**

مِنْ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ مُؤْمِنُكَ أَوْجِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ
 بَيْتِ طَمَرِي وَأَرْشَيْطَانِ دُرِّ بَرِ طَمَرِي رَحْمَانِ دُرِّ
 دِيمَةِ بَرِ طَمَرِ أَرْشِ شَيْطَانِ أَرْشِ بَرِ زَنَائِي
 دُرِّ بَرِ سُوْحِيهِ دُرِّ دُرِّ كَلَسِ بَرِ وَفَادِرِّ
 أُولِ بَرِ رَحْمَانِ طَمَرِ أَرْشِ كَلَسِ بَرِ فَرِشْتَهْ أَوْزَرِّ
 طَاعَتِ دُرِّ رَجُومِ دِلْعَهْ دُرِّ أَمَّا بِنَجْمِ سَمَا
 شَيْطَانِ رَجُومِ غَسَهْ بَرِ فَرِشْتَهْ يَارِ جَسِي اللَّهِ دُرِّ
 فُجْنِ مُؤْمِنِ **أَعُوذُ** دِي جَاكَ قُوْرُوْ بِاللَّهِ دِي جَاكَ
 كَشَانِ كَشَانِ جَاكَ كَرِّ **مِنْ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ** دِي جَاكَ
 دُورْتِ يَوْمِ بِيكَ دِي بُوْكَ بَاشِنِ كَسَرِ دُورْتِ
 يَوْمِ بِيكَ دِي بُوْكَ فَرِشْتَهْ بَرِ دُورْتِ يَوْمِ بِيكَ
 دِي بُوْكَ اِيْعَنْ سَوْرِ دُورْتِ يَوْمِ بِيكَ دِي بُوْكَ كَرِنِ
 جَفَرِ دُرِّ وَدِي نَقْدَرِ كَلَسِ مَشْرِ قَدْنِ مَغُوبِ دُرِّ

شيطان

شَيْطَانِ لَرِّ وَارِسِ دُورْتِ يَوْمِ بِيكَ اِيْعَنْ مَحْدِ أَرْشِ
 اِيْدِي مُؤْمِنِ لَرِّ بَرِ كَلَسِ بَرِ سَلَحِ بَرِ لَهْ قِيَوْمِ
 كَدَرِ أَوَّلِسَهْ قِيَانِ فَرِّ دُرِّ أَلَسِ اِيْعَنْ اِيْعَنْ دُرِّ
 اِيْدِي جَفَرِ نَوَالِي سَلَحِ بَرِ اِيْعَنْ سَلَحِ بَرِ دِي كَلَسِ
 كَلَسِ فَرِشْتَهْ كَلَسِ اِيْعَنْ اِيْعَنْ سَلَحِ بَرِ اِيْعَنْ اِيْعَنْ
 شَيْطَانِ وَرْدِ سَلَحِ اِيْعَنْ اِيْعَنْ اِيْعَنْ اِيْعَنْ اِيْعَنْ
 لَوْنِ بَرِ غَرِّ اِيْعَنْ اِيْعَنْ اِيْعَنْ اِيْعَنْ اِيْعَنْ اِيْعَنْ
 مَدْبُودِ بِلَهْ طَلَدِ مَشْدِ اِيْعَنْ اِيْعَنْ اِيْعَنْ اِيْعَنْ اِيْعَنْ
 اِيْعَنْ كَلَسِ دِي بَرِ كَلَسِ **مِنْ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ** اِيْعَنْ اِيْعَنْ
 اِيْعَنْ اِيْعَنْ اِيْعَنْ اِيْعَنْ اِيْعَنْ اِيْعَنْ اِيْعَنْ اِيْعَنْ
 اِيْعَنْ اِيْعَنْ اِيْعَنْ اِيْعَنْ اِيْعَنْ اِيْعَنْ اِيْعَنْ اِيْعَنْ
 اِيْعَنْ اِيْعَنْ اِيْعَنْ اِيْعَنْ اِيْعَنْ اِيْعَنْ اِيْعَنْ اِيْعَنْ
 اِيْعَنْ اِيْعَنْ اِيْعَنْ اِيْعَنْ اِيْعَنْ اِيْعَنْ اِيْعَنْ اِيْعَنْ
 اِيْعَنْ اِيْعَنْ اِيْعَنْ اِيْعَنْ اِيْعَنْ اِيْعَنْ اِيْعَنْ اِيْعَنْ
 اِيْعَنْ اِيْعَنْ اِيْعَنْ اِيْعَنْ اِيْعَنْ اِيْعَنْ اِيْعَنْ اِيْعَنْ

سَاعَتْ **جَبْرَائِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ** كَلَّمَ **إِبْرَاهِيمَ** **بِأَمْرِهِ**
 دَعَا فَلَانٌ دَرْدَهَ بَرْنَدُ رَغْبَةً مُعِيلَانِ انْجَنَه
 سَمَّيْتُ بِكَ كَلَّمَ دَرْدَهَ خَادِمُ مَلِكٍ يُودِي أَوَارَ
 دَلِكُ كَرْدِي **مُحَمَّدٌ مَصْطَفَى** **أَبُو هَيْمٍ** أَدَلُّوْا عَلِيَّ
 وَارِدِي بِدِي بَانْتَهَ بَدِي بَرَكُنِ **أَبُو جَحَلٍ** فَيَذَن
 كَجُودِي **أَبُو جَحَلٍ** أَوَّلُ غُرَابِي النَّهْ اِنْدَرْدِي اِنْدِي
يَا اِبْرَاهِيمُ سَنِ اَبْدَرُ سَلَمَتْنِ عَالَمِ فَرَحِي **مُحَمَّدٌ مَصْطَفَى**
 اَعْلَوْنِ دَرَسْنِ كُلُّ بُوغُرَايِ كَلَّمَ دَرْدِي **أَبُو هَيْمٍ**
 بَكُورُ كَلَّمَ اَوَّلُ غُرَابِي كَلَّمَ هَوَايِ اَنْدِي كَوْنِي
اللَّهُ تَعَالَى قُدْرَتُهُ بُوخَيْرِي **مُحَمَّدٌ مَصْطَفَى** دَكْدِي
 اَعْلَنَه قُرُوشُ كَلَّمَ اِنْدِي شَادُ الْغُلَّ **يَا اِبْرَاهِيمُ** دَرْدِي
 اَلْفَا سَاعَتْ **جَبْرَائِيلُ** كَلَّمَ نَكْرَدَن سَلَامَ كَرْدِي
 اِنْدِي اَعْلَنَ سَوْرَسْنِ اَمْتَكَدَن اَلْكُطْرُ نَوَلِ دَرْدِي

اَزْدَن

اَزْدَن عَالَمِ فَرَحِي اِنْدِي **يَا جَبْرَائِيلُ** اَعْلَنَه اَمْتَكَدَن
 قَلَمُ دَرْدِي **جَبْرَائِيلُ** كَلَّمَ **عَزْرَائِيلُ** كَلَّمَ رَسُولُ
 كَرْدِي نَدَن يَاشِ اَقْرَدِي **أَبُو هَيْمٍ** **يَا اَبَا بُو سَاعَتْ**
 شَادُ دَن شَدِي بَانْتَهَ اَعْلَنَ سَنِ دَرْدِي **رَسُولُ اللَّهِ**
 اِنْدِي **يَا اِبْرَاهِيمُ** بَرُوقِ اَلْدِي كَمُ سَكْرَتِي جَانِي عَزَار
 عَزْرَائِيلُ اَللَّهُ اَسَلَهَ كَلَّمَ دَرْدِي **أَبُو هَيْمٍ** اَبْدَرِيَا
 اَنَادُ لِحَلِّ اَنَامَه وَرَسْنِ اَنَمِي بَيْلَه يَانِي كَرُوكَلِي
 دَرْدِي **عَزْرَائِيلُ** فَمَدِي رَسُولُ اَللَّهِ كَفَعَدِي لِكِي
أَبُو هَيْمٍ جَانِي قَبِيضِ اَيْلَدِي اَيُّ مُؤْمِنِي اَوَّلُ كَمُ
 عَالَمِ فَرَحِي **مُحَمَّدٌ مَصْطَفَى** اَعْلَنَ سَكَا فَرَدِي اَيْلَدِي سَنِ دَرْدِي
 كَاهَلِي اَنَمِي دَايَمِ اَكَا صَلَوَاتُ وَرَبِّي **أَبُو حَنِيفَه**
 رَسْمَةُ اَللَّهِ عَلَيْهِ رَسُولُ دَن جَبْرُورْدِي اِنْدِي
 قَافِ طَاعِ اَزْ رِيَاةَ تَمَشُّ شَهْرُ وَارْدِي رَاجِي طَلُو

فرشته‌ها در دمه شکران الوفی فرق بود بیا
 جردن مجلس **محمد** صلوات و زری اندک اسه
 پیش بیک یللق برده بود کز دخی وارد **میسر**
 حق تعالی بلمه بر کز اول دکنه نظر فلر ادم
 ساعشجه بلمه بر کز اول بلمه بر کز اول کتور
 ادم بر کز کز کز کز کز کز کز کز کز کز
 جبار عالم اول دکنه نظر ابرو غلجی فلر سغشجه
 بلمه بر کز اول بلمه بر کز اول بلمه بر کز اول
 ال دمنی اندن در بینه **حق تعالی** اول دکنه نظر
 ابرو ادم غلجی سغشجه بلمه بر کز اول بلمه بر کز اول
 کتور کز ادم غلجی نیک و لا غنه قیر کز قفس
 اسن کز اندن بینه **الله تعالی** نظر فلر اول
 دکنه ادم بر کز کز کز کز کز کز کز کز کز
 کتور

کتور کز ادم بر کز کز کز کز کز کز کز کز کز
باز شاهی عالم نظر فلر اول دکنه ادم بر کز کز کز
 بلمه بر کز اول کتور کز ادم بر کز کز کز کز
 معرفت اندن در اندن اسه فرق بیک کز کز
 دخی وارد در دمه دکنه بود بیا جردن دمه دکنه
 فرق بیک کز وارد در دمه کله فرق بیک ادم
 وارد در دمه ادم کز فرق بیک باشی وارد در دمه
 باشنه فرق بیک کز وارد در دمه بیک فرق
 بیک کز وارد در دمه کز فرق بیک کز و
 وارد در دمه بیک **محمد** صلوات و زری اندن
 اسه فرق بیک فرق بیک کز دخی وارد در دمه
 دن جهمانی جوه قشدر در دمه کز کز کز
 فرق بیک ادم وارد در دمه کز فرق بیک علم

وَاَرَدُّ دِيْمَه عَلَمِ دِيْمَه عَرُشْدَن اَمَحْتِ التَّوَاكِي
 دَكِي نَقْدَر مَخْلُوقِ وَاَرِس قِرَق بِيك اَنْدَن
 اَرْتُوقِ مَخْلُوقِ وَاَرَدُّ جَمْلَسِ **مُحَمَّد صَلَوَاتُ**
 وِرْزَلِي **اَنْدَن اَسْل** قِرَق بِيك بِيكَار وِرْدَه بِيكَار
 اَوْن سَكِر بِيك عَالَمِ اَلْوَد **اَنْدَن اَسْل** قِرَق بِيك
 اَرْمَقِلِي وَاَرَدُّ هَرِي وَاَرْمَقِلِي نَمِش بِيك بِلَقِ يِي
 اَنْدِي وَاَرَدُّ قَامُو عَالِي جَوْن قَشْدَب بِيك بِيك
 فَرِشْتَه صِف دُئِب **مُحَمَّد صَلَوَاتُ وِرْزَلِي اَنْدَن اَسْل**
 قِرَق بِيك طَاع وَاَرَدُّ اَنْتُونْدَن اَبِي طَلُو فَرِشْتَه
 دَر اَوْن جَكِب **مُحَمَّد صَلَوَاتُ وِرْزَلِي اَنْدَن اَسْل**
 قِرَق بِيك طَاع وَاَرَدُّ اَنْجُونْدَن اَبِي طَلُو فَرِشْتَه
 دَر جَمْلَسِ **مُحَمَّد صَلَوَاتُ وِرْزَلِي اَنْدَن اَسْل**
 قِرَق بِيك طَاع وَاَرَدُّ زَمُونْدَن اَبِي طَلُو فَرِشْتَه
 دَر

دَر جَمْلَسِ **مُحَمَّد صَلَوَاتُ وِرْزَلِي اَنْدَن اَسْل** قِرَق بِيك
 طَاع وَاَرَدُّ جَوْن اَبِي طَلُو فَرِشْتَه **مُحَمَّد**
 صَلَوَاتُ وِرْزَلِي **اَنْدَن اَسْل** قِرَق بِيك بِيكَار وِرْدَه
 اَوْن سَكِر بِيك اَلْوَد اَبِي طَلُو كَشْكِل وِرْدَه
 كِه اَلْوَد كِه كِه كِه كِه اَنْجُونْدَن كِه يَا
 يَافْتَدَن كِه زَمُونْدَن كِه كِه كِه كِه جَوْن
 اَرْمَقِلِي وَاَرَدُّ بَاغِي وَاَرَدُّ كِه اَنَار كِه
 اَنْجِي كِه اَرْمَقِلِي قَوْن كِه كِه كِه كِه
 اَنْك اَلْوَلْعِن اَللّهُ بِلَا اَدْرَاَه سُلْطَن رِيَا
 دَر **اَنْدَن اَسْل** بِيك اَرْمَقِلِي وَاَرَدُّ نَمِش بِيك بِلَقِ
 بِيك اَنْك اَدِي **مُحَمَّد صَلَوَاتُ وِرْزَلِي اَنْدَن اَسْل**
 هَرِشْتَه نَمِش بِيك اَغْزِي وَاَرَدُّ دِيْمَه اَغْزِي
 بِيك دِي وَاَرَدُّ اَوْل جَوْفَلِي دِلّاه دِيْلَه سَبِيح

دِدِي **هُوسَى** عَلَيْهِ السَّلَامُ **بِسْمِ اللَّهِ** دِدِي اللَّهُ
 تَعَالَى اَيْنِدِي يَا هُوسَى قِيَّتْ سُنْدُكَ عَطَانُ السُّونْ
 دِدِي **سَلِيمَان** عَلَيْهِ السَّلَامُ **بِسْمِ اللَّهِ** دِدِي
 اللَّهُ تَعَالَى اَيْنِدِي يَا سَلِيمَانْ مَلِكُنْ سُنْدُكَ عَطَانُ
 السُّونْ دِدِي **عِيسَى** عَلَيْهِ السَّلَامُ **بِسْمِ اللَّهِ** دِدِي
 حَقْ تَعَالَى اَيْنِدِي يَا عِيسَى زُهْدُ سُنْدُكَ عَطَانُ السُّونْ
 دِدِي **مُحَمَّد** **مُصْطَفَى** عَلَيْهِ السَّلَامُ **بِسْمِ اللَّهِ** دِدِي
 حَقْ تَعَالَى اَيْنِدِي يَا مُحَمَّدْ شَفَاعَتْ سُنْدُكَ عَطَانُ
 السُّونْ دِدِي **أَبُو بَكْرٍ** **بِسْمِ اللَّهِ** دِدِي حَقْ تَعَالَى
 اَيْنِدِي يَا أَبُو بَكْرٍ دَسْمُودَنْ صُكْنُ خَلِيفَتِ سُنْدُكَ
 عَطَانُ السُّونْ دِدِي **عُمَرُ** **بِسْمِ اللَّهِ** دِدِي اللَّهُ
 تَعَالَى اَيْنِدِي يَا عُمَرُ عَادِكْ سُنْدُكَ عَطَانُ السُّونْ
 دِدِي **عُثْمَانُ** **بِسْمِ اللَّهِ** دِدِي جَبَّارِ عَالِمِ اَيْنِدِي

جو مود

جُومُودْ لَكْ سُنْدُكَ عَطَانُ السُّونْ دِدِي **عَلِي** **بِسْمِ اللَّهِ**
 دِدِي اِنْدِي تَعَالَى اَيْنِدِي اِبْلَقْ سُنْدُكَ عَطَانُ اُولْ
 سُونْ دِدِي اِمْدِي اللَّهُ تَعَالَى اَبْدَرَايَا قَلْمُومْ
 سَزْدِي **بِسْمِ اللَّهِ** دِكْ لَكْ دِيْدَارْ مَسْنَه عَطَا
 اُوله دِدِي **أَمَّا** اِيْخْلَاصِلَه قَوْلْ فَيَحْنُ **بِسْمِ اللَّهِ**
 دِسَه اغْزِيْدَنْ بَرْنُورْ جَفَرْ مَلِكْ تَعَالَى اُولْ نُوْرْ
 دَنْ بَرْنُورْ قُوشْ بَرْدَرَايَا اُولُوعِي بَشْشْ بِيكْ
 دِنْبَا جَدْرَا كَلِيْنِ **بِسْمِ اللَّهِ** دِسَه اَنْدَا غَزِيْدَنْ
 بَرْنُورْ نُوْرْ جَفَرْ حَقْ جَلْبَا اَنْدَنْ بَرْنُورْ بَرْدَر
 قُرْبِي بِيكْ قَافْ طَاقْتِيْجَه اُوله اَجْنَبِي كَرِ **بِسْمِ اللَّهِ**
 دِسَه اغْزِيْدَنْ كَرُوْرْ نُوْرْ دِي جَفَرْ اللَّهُ تَعَالَى
 كَرُوْرْ اَنْدَنْ دِي بَرْنُورْ قُوشْ بَرْدَر بَشْشْ بِيكْ بَرْنُورْ
 جَه اُوله اَنْدَنْ اُولْ قَوْلْ **بِسْمِ اللَّهِ** دِيْبَا قُلْ

هو الله احد افسه اخره دكن مخرجين انك مدين
اول قوسلر بر نور دن طبعه قير رحق تعالى حضرتنه
ايدر ايدر الله بوتر كلو عمل ندكم الله تعالى
ايدر ورنان اجمعه سچك اجماع ملكري
دني مورا سون ددي ايدر الله ارنين ندكم
حق تعالى ايدر الدنا مسلمانلر سنلر نه سچي
عذابلر يكتسب كر و ايدر الله ارنين ندكم
الله تعالى ايدر ورن يسه سچي كيمير دشنا
نمير جور فيه كر و ايدر الله ارنين ندكم
ايدر انا لر رحمة سچي انه قرتدغي اغلن
جفيل تعلمسن بنه ايدر الله ارنين ندكم
جبار عالم ايدر عالم كوكلنه سچي علمري
ارنه درسن كر و ايدر الله ارنين ندكم ملك

169
ملك تعالى ايدر بايلر كوكلنه سچي جو مودلر
لري ارنين بنه ايدر الله ارنين ندكم
ايدر عاصيلر باشنه سچي توبيله كلنلر بنه
ايدر الله ارنين ندكم باردهي عالم ايدور
عرش قنديل كينه قين اقلو مصراط اوزر
كلر اوله وصراط كبروسي طاموزر الهم
ايدر طاموزر بلان قرن در صراط اوليدلر
بر نغي در كيم ارون طقسا بيلق يلدور
بر نجلر ايدر صراط بر فرشتلر قنديدر كيم
اول قندن بصسن بيش بوز بيلق يلدر اما
قيس قلدن انجه قايچان بركن در فجن
موملر كجسلر قندن بصسن دنه قج عاصيلر
كجسلر قندنلر قيس دنه كجسلر وصراط طامودن

يَكْرُمِي بَيْش بِيَكْ يَلْقَى بُولُ بَقْرُو كَرِه طَامُوِي
دُش عَصِيلُو كَرُمِي بَيْش بِيَكْ يَلْقَى بُولُ بَقْرُو
دَنْ دُشَسَر كَرْدَنْ بَزَنْ فَبُو طَامُوِي نَا كَرِه مَكَا
مَوْ فَبُو سِنْدَه اِر لُو وَ فَبُوِي اِر دُ كَرْدَنْ صُكْرَه بَيْش
بُوز بِلَا مَوْ اَبَجَاه اَشْعَه كَر لُ طَامُوِي نَا كَرِه مَكَا
اِر بَشَلُ طَغَلُو نَدَنْ اَنَّهُ كَر اَشْعَه اَجَلِي بَيْش بُوز
بِل كَر دَر سِنْدَه اِر لُو دَر دَنْ اَشْعَه اَجَلِي بَيْش
بُوز بِل كَر لُ طَامُوِي نَا كَرِه مَكَا اِر لُو دَر دَنْ اَشْعَه
اَجَلِي بَيْش بُوز بِل كَر لُو اَنَدَنْ صُكْرَه بِلِينَه اِر لُو
بُوز بِل دَخِي اِلَكْدَنْ اَشْعَه كَر لُو بَزَنْ فَبُو نَا
اَنَدَنْ طَامُوِي نَا كَرِه مَكَا اِر لُو كَرِه عَصِيلُو دَر حَقِ
بُر لُوِي اَلْدَر **اَمَّا** مُؤْمِنُوِي صَوَا طَا اَزَه اَغْلُو اَكُو
دَنْ نُوْر بَلَقِيَه اِر دَر دَنْ نُوْر بَلَقِيَه نَكْرَه حَقِ
تَعَالَى

تَعَالَى كَلَامِه مَجِيد دَنْ بُوْر بُوْر نُوْرِي **اَلْمُؤْمِنِينَ**
وَالَّذِينَ آمَنُوا بِرَبِّهِمْ اَبَدِيَه مَوْ بِلَا نَكْرَه
اَنَدَنْ كَر سَنْ مُؤْمِن اِر نَرِي وَمُؤْمِنَه عَوْر نَرِي
اَكْرِي اِر نَرِي نُوْر اَوَلَه اَنَدَنْ اَبَدِيَه مَنَافِقَا
اِر نَرِي وَمَنَافِقَه عَوْر نَرِي اَمَّا مُؤْمِنُوِي بَزَنْ
دَخِي بَزَنْ بَقْرُو بَزَنْ سَرَنْ نُوْر كَر لُو كَرِه مَكَا
نَكْرَه اَللّهُ تَعَالَى قِرَانَه بُوْر **يَوْمَ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ**
وَالْمُنَافِقَاتُ لِلَّذِينَ آمَنُوا انظُرُوا نَفْسِي مَن
نُورِي اَنَدَنْ مُؤْمِنُوِي اَبَدِيَه سَرَنْ كَر دَنْ دَخِي
وَرَنْ بَزَنْ نُوْرِي دِيَادَه فَرَنْ دَق سَرَنْ دَخِي
وَرَنْ جَهْد لِقَا فَرَنْ دَبَل نَكْرَه نَرِي تَعَالَى
قِرَانَه بُوْر **قِيلَ اَرْجِعُوا وَرَاءَكُمْ فَالْتَمِسُوا**
نُورًا بَلَا اَبَدِيَه فَرَنْ دَخِي دَبَل اَوَل وَفَرَنْ

دُنْيَايِ بُرْقَنْدَرِ بِلَه قُتُبُ عَرْشِ التَّنَّه اسَاقِيَا لِي
 قُنِّي دُقُورَسْ اَدِر بُر نودَه اَنْدَن عَاصِيَلِر طَامُو
 يَه دُشَه لِي هُو بُر طَامُو اَهْلَنَكَا بُوِي بِيئِش بُوَر
 بِلَق بُول اُولَه دِيْمَه بُر مَقْلِي اَوْج كِنَلَكَا بُول اَلَه
 هُو بُر اَلِي بُر اَبَلَق بُول اُولَه هُو بُر اَدَمْنِ بَاشِي
 بُر اَلُو طَاع كِب اُولَه هُو بُر اَدَمْنِ دَر سِي بِيئِش فَا
 اُولَه هُو بُر قِت قِرَق اَرَشْن اُولَه هُو بُر قَتْلَه بِيئِش
 بِيك يِلَاك اُولَه بِيئِش بِيك جِيئِي اُولَه وَبِيئِش بِيكَا
 بُوَر اَرُولر اُولَه وَبِيئِش بِيك قَا اَرُولر اُولَه وَ
 وَبِيئِش بِيك صَو اَرُولر اُولَه نَكَمَه اَعْلُو جَانُو
 لَر بُر دِل دِيْسَه بَلَر دَر سِيْنَه اُولَه قَوْلَه تَعَالَى
 وَلَهُمَّ عَذَابٌ عَظِيمٌ هُو بُر طَامُو فَوْضِي كِنَلَه نِيْجَه
 بِيك كَر دَر كَرْنِ وَ اَلَرْنِ وَ سَنَك كَرْنِ يِيلر اَنْجِي
 جَايَا

جَايَا قَوْلَه اِكْلَدَن كَر وَبِيْه كَر وَبِيْه لِي مِنْه جَان قَوْلَه
 اَنْجِي قَوْلَه تَعَالَى وَلَهُمَّ عَذَابٌ اَلِيمٌ يَعْنِي اَنْجِي
 عَذَاب بِلَر دَر ايدر لَر كَم طَامُو نَك اَنْ بِيكَا بَاشِي
 وَ اَر دَر دِيْمَه بُر بَاشِيْنَه اَنْ بِيك بُوِي وَ اَر دَر
 هُو بُر نَزْلَه اَنْ بِيكَا اَغْزِي وَ اَر دَر هُو بُر اَغْزِي
 اَنْ بِيك دِيْشِي وَ اَر دَر هُو بُر دِيْشَن دِيْنَه بِيك
 تَلَقُّ اَعُو وَ اَر دَر ايدر يَاعَا مَن جِدِّ دِل اِيْمَان
 وَ اَتَرَكَ الْعَصِيَانَ لِنَجْوَا مَن النِّيرَان يَعْنِي
 اِي عَاصِي اِيْمَانَك بِيكَلِي بُوَر اَشَلَرِي تَرَكَ
 اِلْجَل طَامُو دَن قَر نَكْسَن بِيْش طَامُو نَك بَاشِي
 وَ اَغْزِي اَلَسَه طَامُو دَخِي سِيلَر مَش قَوْلَه تَعَالَى
 يَوْمَ نَقُولُ لِلَّذِي هُوَ اَمْلَاكٌ وَ نَقُولُ هَلْ مَن مَنِيْد
 وَ جَن فَيَا مَن كَرْنِ اَلَسَه نَكْرِي تَعَالَى ايدر نَر ايدر وَ

اَيُّ طَامُودٍ كَبِيرٍ اَوَّلُ اَيْلَهُ اَلرُّنُوقُ وَرَمِي دَبْلُهُ بِسِ
 اَمْدِي بِجَانِبِ بُو طَامُودٍ بَيْلَهُ سَيْلُ سَهْ اَوَّلُ دَخِي بَرَفِ
 فَرِ شَمِشِ حَقِّ نَوَالِي اَكَا طَامُودٍ وَرَمِشِ اَمَّا عَرِشُ
 بِيكْ بِيكْ دَخِي اَلنَّبِي بُو زَبِيكْ بَا شِي وَارَهُ دَا شَنَاهْ
 اَلنَّبِي بُو زَبِيكْ اَغْزِي وَارَهُ اَغْزَنَاهْ اَلنَّبِي بِيكْ
 بِيكْ دَلِي وَارَهُ بَرْدِ لَلَهْ اَلنَّبِي بُو زَبِيكْ بِيكْ
 نَسِيحْ قَلِي بِسِ جَانِبِ عَرِشِ دَرُوكِي دَخِي بَرَفِ شَنَاهْ
 بِمِشِ حَقِّ نَوَالِي عَرِشِ دِيوَادُورِ مِشِ اَمَّا حَقِّ
 نَوَالِي اَجْمَاعِ بُو نَدِي اَيْدِي دَا اِيْمَاقِ سَيْلَهُ دَدِي
 اِيْمَاقِ اَوَّلِ بُو سُرِي سَيْلَهُ اَيْدِي اَيْدِي قَدْ اَفْلَحَ
 اَلْمُؤْمِنُونَ دَدِي اَنْدَنَ حَقِّ نَوَالِي اَيْدِي قُلْتُ
 اَلَا سَيِّئَاءُ فَا تَنِي حَمْدُكَ لِلنَّحْيِ لَدَاءُ وَاعْطَيْتُكَ
 اَلَا سَيِّئَاءُ قَالَتْ الْجَنَّةُ اِلَهِي رَضِيَتْ اَيْدِي
 حَقِّ

حَقِّ نَوَالِي اِيْمَاقِ جُومَرْدُ لُوسَرِنِ سَيْلَتِ سِنِ
 حَرَامِ قَلَامِ بَحْلَلِي حَلَالِ قَلَامِ جُومَرْدُ لُوسَرِنِ اِيْمَاقِ
 اَيْدِي اِلَهِي رَاضِي اَللَّهُمَّ دَدِي بِسِ اِيْمَاقِ
 بَيْلَهُ سَيْلَسَهْ بُو دَخِي بَرَفِ شَمِشِ حَقِّ نَوَالِي اِيْمَاقِ
 اَدُورِ مِشِ اَمَّا اِيْمَاقِ بَرْدِيوَارِي اَرْتَهْ نَمَارْدُ
 بَرْدِيوَارِي اَيْلَهُ نَمَارْدُ بَرْدِيوَارِي كِنْدَهْ نَمَارْدُ
 دِيوَارِي اَخْشَمِ نَمَارْدُ بَرْدِيوَارِي تَسْوَمَارْدُ بَرْدِيوَارِي
 قَبُولِ نَلَهْ بِسِ اَللَّهُ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ
 بَرْدِيوَارِي بَرْدِيوَارِي قَبُولِ نَلَهْ قُلْ هُوَ اللَّهُ اَحَدٌ بَرْدِيوَارِي
 بَرْدِيوَارِي قَبُولِ نَلَهْ لَا اِلَهَ اِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَّسُولُ اللَّهِ
 بَرْدِيوَارِي اَمَّا قُلْ كَيْفَ قِيَامَتُكُمْ اَوَّلَهُ حَقِّ نَوَالِي
 اَسْرَافِيلُ يَبْزُوهُ صُورِي اَرْكُلُ دَبْلَهُ قَسْمُ مَخْلُوقِ
 اَسْلَمُ اَسْلَمُ يَكُنْ سَفَرْدُ غِيَلِ سَفَرْدُ يَكُنْ اَسْرَافِيلُ

عَلَيْهِ السَّلَامُ صَوْرَتُهُ تَمْلِكُ عَالَمَهُ أَوَّلُهُ أَدَمُ آخِرُهُ
 قَلْبُهُ حَيٌّ وَنَبِيُّهُ بَرِيٌّ وَنَفْسُهُ قَلْبُهُ تَمْلِكُ بَقِيَّةَ
 أَوَّلِهِ بُوْدُنِيَا بَيْتُ خَرَابٍ قَلْبُهُ **بَعْضُهُ** أَيْدِي رَأْيُ بَيْتِ
 بَلِ خَرَابٍ بَنَاهُ أَنْ بَيْتُهُ بَلَدٌ صُلْبُهُ حَقٌّ تَعَالَى زَلَا
 قَلْبُهُ آيَةُ فِي أَوَّلِ مَلِكٍ بَنِيهِ دَرْدِي بَلَدُهُ هَبْجُ كَمْسَهُ
 بُوْدُنِ كُوْكَادِي جَوَابُ وَرَمِيهِ أَنْدَنَ جَبَارِ عَالَمٍ
 كَنْدُ لَطْفًا وَكُرْمِي لَهْ جَوَابُ وَرَمِيهِ كَمْسَهُ بَنِيهِ
 هَبْجُ كَمْسَهُ كَدِ كَلْدَرِ دَبِ أَنْدَنَ بَادِ شَاهُ كُرْمِي **عَقِيمٌ**
 بَلِي أَسَدُهُ أَوَّلُ بَلَدٍ كَمْسَهُ عَادِ قَوْمِي أَنْوَكَلَهُ
 هَلَاكُ قَلْبِي أَوَّلُ بَلَدٍ سَهْ طَاغُرُ هَوَا بُوْدُنِهِ
 ذَرَّةُ ذَرَّةُ أَوَّلِهِ بُوْدُنِيَا أَوَّلُ آخِرِي دَبْدَزُ أَوَّلِهِ هَبْجُ
 طَلُو نَحْفِ بَرِ قَلْبِيهِ أَنْجِي كَمْسَهُ بَرِ ظَالِمِ مَظْلُومِ
 أَنْدَنَ فَجِبْ كُرْمِي بَرِ دَبْ قَوْلُهُ تَعَالَى **فَبَدِّهَا**
 صَفْصَفًا

صَفْصَفًا لَا تَرَى فِيهَا عِوَجًا وَلَا أَمْتًا أَنْدَنَ جَبَارِ
 عَالَمِ **أَسْرَ فَبَدِّ وَغَزَرَ أَيْلَ وَجَبِي أَيْلَ وَمِثْلُ**
 عَلَيْهِ السَّلَامُ دَرِي آيَةُ وَرَمِيهِ دَسْمُهُ حَلَّةُ النَّشِ
 سِنْدَنَ آرَشِ آرَشِ دَرْغُونِ حَضْرَتُهُ كَمْسَنَ
 دَبِ وَرَمِيهِ بُوْدُنِيَا أَوَّلِ بَيْتِ بَلَدٍ كُرْمِي **مُطَفَّنِي**
نُونُ تَرْمِيهِ بَلَدِ زَبَدِ بَادِ هَبْجُ شَفَانِ قَلْبِي
 سَرْدَرِ أَنْدَنَ أَوَّلِ فَرَشْتِهَارِ آيَةُ وَرَمِيهِ دَرْ كَاهِ
 صَوْرَتُهُ دَبِ دَسْمَسْ كَمْسَنَ بَلَدِ بَرِ نُونُ كُرْمِي
 دَرْ كَلْبِ دَرْمَشِ آيَةُ أَوَّلِ آيَا وَرَمِيهِ كُرْمِي
 كَلْدَرِ **مُطَفَّنِي** عَلَيْهِ السَّلَامُ تَرْمِيهِ أَنْدَنَ
 بَلَدِ أَنْدَنَ جَبَرِ آيَةُ بَا حَبِيبِ اللَّهِ بَا نَكْرِي دَسْمِي
 مَحْجَدِ دَبِ آيَةُ دَبْجَاكُ سَبِي بَارِ لَهْ جَبَارِ سَلَكُو
 رَسُولِ حَضْرَتِ عَلَيْهِ السَّلَامُ دَبِ آيَةُ بَا جَبَرِ آيَةُ

بُوَنَه كَنَدَر جَبَر اَيْل عَلَيْهِ السَّلَام اَيْلَهُ بُو قِيَامَت كَنَدَر
 شَفَاعَت كَنَدَر نَوَز بَكُو مِي دَوَرَن بِيَاك بِيغَامُو كُو
 دَر شَدَن كَنَدَر عَاصِلِي دِي اِيَق بَلَجَق بَكُو شَدِي
 كَنَدَر يَار قَلَوِي بُو قَلَوِي جَوْن اَغْلَشَدَغِي كَنَدَر
 مَظْلُومَلَر ظَالِمَلَر اِسْتَدِي كَنَدَر طَامُو اَدِي اِه
 اِيَاك بِي شَدَغِي كَنَدَر دِيَه فَر شَدَلَر فَر دَشَلَر دَن
 فُجَدَغِي كَنَدَر صَوَسَن لَقَدَن بَغُو كُو بِي شَدِي كَنَدَر
 دِيَه اَنَدَن كَلَدَن دِيَه جَبَر اَيْل اَيْلَهُ **يَا مَحْمُود** شَارَن
 اَسُون سَاكَه دَجِي سَنَا اَمَن بِي فَر نَدَن دَر
 مَدِي دَجِي بَتُوَر دِيَه اَنَدَن **اَسْر خِيَال** عَلَيْهِ السَّلَام
 صَوَرِي كُو اَن بِي بَار لَه مَخْلُوقَطَش كَلَه سَبَلَكُم
 فَرَق بِيَاك اَدَم بِي سَنَدَن دَر بَر بَرِي اَيْلَهُ طَلُو
 اَوَلَه كَمَر كَوَك بَر نَدَن بُو طَر وُشَوَسَه بُو اَحْمِيَه

ادمله

اَدَمَلَه دُرَغَه **اَمَّا اَبِي عَمَّاس** قَوْلَه اَوَن بِي شِي
 بِيَاك اَيْل سَنَلَوَسَن اَسَنَلَه دَر قَبَل اَمَجَه كَب اَلَك
اَمَّا خَاصِلَه اَسَنَلَه كَوَلَكَه اَوَلَه اَنَدَن يَار شَاه
 عَالَم بِي بِي دَكُشَر اَبَرَق بِي دُشَبَلَر قَوْلَه
 تَوَالِي **بَوْمَ تَبْدَلُ الارض** اَنَدَن بُو قَوْم بِي نَقَرُو
 اَنَه حَق تَوَالِيكَ فَدَر نِيلَه هَبَج مَخْلُوقَات طَبِيعَه
 اَوَل بِي شَدِي قَاف طَغَنَدَن اَسَر دَر دِير لَر هَبَج
 كَمَسَه اَوَل بِي اَرَزَه كَنَاه اَيْلَه كَنَدَر **اَمَّا** اَحْمَد نَجَه
 بِي اَيْلَه طَامُو كِي نَجَه بِي اَيْلَه **اَبَدَر** اَحْمَد بِي
 زَه نَمَش بِيَاك قَات اَلَن دُشَبَه نَمَش بِيَاك قَات كَمَش
 دُشَبَه نَمَش بِيَاك قَات اَنَجُو دُشَبَه نَمَش بِيَاك قَات
 يَاقُوت دُشَبَه نَمَش بِيَاك قَات جَلُو دُشَبَه نَمَش
 نَمَش بِيَاك قَات زَمَر دُشَبَه نَمَش بِيَاك قَات

جبرائیل ایندی **یا محمد** سفر طاموسنه بر طاعت
 بر طاعت اجدی کمر اول طاعت بکسلکی بنش بیک
 بلیق بولدی اندن اشعه اجدی اجدی انی بیک
 بیک کمر کدردی طامونک دینه هنوز شمای ایشی
 جنین الد **یا محمد** ددی دخی اول طامو ایجنه
 بر فو واردر **کا** **یا محمد** دردی دینه کمر طاموسند
 کجه انو کله فر دردی **یا محمد** دخی بو طامون
 بدی دردی بر طامو فاسله بنش بیک طاعتی واردر
 هو طاعت بنش بیک انی واردر او دن ز فومدن
 هو انی بنش بیک بد فلی واردر ز فومدن هو
 انی بد فلی بنش بیک جش واردر ز فومدن
 هو جش بنش بیک جش واردر ز فومدن هو
 بنش شیطان باش کیدر قوله تعالی **طلعه**
 کانه

کانه رؤس الشیاطین عاصیل اول بنش لری
 بند غندن صلی بعضی دینه بد بیک فوله
 تعالی **بنجرعه** **ولایکا** **دینعه** و بنش بیک طاعتی
 دخی واردر هو بنش بیک صند فل واردر
 هو صند غن ایجنه صلی بنش بیک بیک بدی وار
 واردر او دن هو بنش بیک ارون بیک بیک بلیق
 بیک هو بنش بیک انی بنش بیک بلیق او واردر
 و بنش بیک بلیق اعو واردر بو غولوی بی نماز
 لر و رکات و رینله و عالمی بر دردی بر طامو
 نک ایجنه بنش بیک دگر واردر او دن و بنش
 بیک ارمقل واردر او دن و ز فومدن هو بیک
 الو غی بنش بو دنیا جدر بی نماز لری اول دگر
 بر غولوی بیک بل کدردی دخی دین ارمیله

کَر و جعفر جعفر زبانیله ادا لوصا طبر لفر له
 باشه باشه ار لر کور و کور دین کدر نیکم انری
 سکر لری وار سه که انجی جان فله **جدد الایمان**
وانک العصبان تنجور من النیران فحی کیم
 یعقوب بیغامر انری کلد لر یوسف دلد لر
 کیم ور لر برز تفح لندر **محبوب یعقوب** ایندی
 فر وون فرد الای دیسن ددی فر دی بنس
یعقوب علیه السلام ادر دی انبر انجی کلا
 کلد لر قوت فیدی **یوسف** ددر لری فحی یوسف
 ادر کندر کمان یاز سه بر قیو وادی
 بیش یوز ارش ارونیدی اوج یوز ارش سو
 نیک در کلیدی ای یوز ارشون فر ویدی
 ایچی طلو بلانر و جیبانلری ایندی **یوسف**

الدله

الدله بلود ایندی ای امان سبله اشده مکیم
 ایندی هر کیم بر مسلمان فارنی دگر سه قیامت کن
 الحق حق تعالی رحمتی اول فلان یغه ددی اذن
یوسف علیه السلام اول قوبیه برقد لر حق تعالی
 جبر ایلکه امر فلدی بکر می بیش بیک بلقی بر دن
 ایندی **یوسف** دندی سیده ارم دی اول قیو دینه
 بر طاش وادی اول و فحی کیم حق تعالی عاد
 قوم هلاک فلدی اول طاش بلدن فجده فجه
 کلدی اول قوبیه دندی اذن **جبر ایل** علیه السلام
 اول طاش سو یوزنه کنودی فیدی **یوسف** اول
 طاش ازنه اتر دی اول بلانر **یوسف** حمله فلو
 لر دی جبر ایل حق تعالی اول بلانر کیم کرسن
 کیم صغیر الای شیدی اول اصلان وادی **یوسف**

اوج کن الڊي قبوله در دي **جبرائيل عليه السلام**
 کلاي ايندي بايوسف جي قبوله قوا انه اول قويا
 کي طش جعفر دي اندن ملک بن دغادر دي
 کاروان باشي دي بزي دويله و فرقا دورن کيشله
 کلب جي دي هو ورمي ديوا اول قبولي قوا صلدي
يوسف اول قواي کجک اغلاي حکمند کي قبولي
 کجک سوندي جعفر بزي دي اغلاي **جواب الد**
 کي قبولن ايکي جبرائيل جي بلدي طش جعفر
 ياد کيشل الڊي قوشلري دي بفرود در دي کلاي
 ايندي قبولم قلن در اوج کوندي قجدي اسون
 بلور در دي اسن سنه صقله در دي ملک بن طغراي
 بکرمي بومعه يوسف صندلر سفلک جعفر در دي
 بلر شو نو سونو نو معي الڊي کيدلر ملک بن طغراي

يوسف

يوسف کي و دوي بندر دي کيدر سحر وقتله **يو**
سفن اناسي سز قندن کچر دي **يوسف** اعو
 لين دودن ايندي اناسي سز قجدي اغلوي الڊي
 دي يا انا غريب الڊم بلدي سندن ابري لدم
 بيمر مدي انا مدن دي ابري لدم قوشلر مکرله
 سندن يا انا هيچ بخادر مانک وار مدي دي
 سز ايجندن اون کلاي ايندي يا **يوسف** صبر
 قانکي توالي قضا سنه انا حکم المنيجه جاره
 بقدر دي **اما** بلکي **حسن** دي رضي الله
 عنه باشنه قصدا بلدي **محمد مصطفي عليه السلام**
 تر سنده واردي نبي قجدي اغلاي ايندي يا
يا انا انا انا يعني ايندي يا انا
 بن سنا اعلون دجا قون اعلون بوا مدي

بَنَّا قَصْدًا نَدْرُومُدَّ فُلْ دَدِي اَغْلِيو سِيْن اَزْد **حَسْبِي**
 اَبَقُو اَلْدِي سِيْن اِبْجَنْدَن اَوْن كَلْدِي اَيْدَر يَا اَعْل
 حَسْبِي صَبْرِي قَلْعِد كِيْمِي جَان بَقْدَرْ سَكْسِي كَشِي فَرْز
 فَاَنْ بَلَشَب اَتَمَاق اِبْجَنْدَه اَتَمَاق اَوَلُو كِي اَلْمِيْنِي
 دَدِي كَرُو سَرْوَمَنْ كَلَا **يُوسُف** طَبْدِي اَسْتَدِي
 كَرْدِي دَوْدَه يُوْق اَرِيو وارْدِي كَرْدِي بَرِي سِيْن
 قَبْ بِنَر اَلْدِي سَرْوَسَرْوَارُو دَاوِي بَنْدَر
 لُو اَلُو سَاعَتِ حَقِّ نَعَالِي يُو بِلَا اَسْدَر دِي كِمَا
 كَارُو اَنْ فَرْقَا دَم كَرُو سِنَه كِنْدِي كَارُو اَنْ بَارِش
 مَلِكِ بِي طَغْرَاي اَلْمَشْرِيقِ بِلَا كِيْمَا بَارِش كَانُوْن يُو
 بِلَلَه بِي بِنَاك كِي خِيْشَم كَرُو مَدَمَه كَنَاه اَيْلَا نَز اَيْدَن
 دَدِي اَنْدَن بَرِي كَشِي اَيْتَدِي بِن شُول عِيْرِي قُوْلِي
يُوسُف اَرْدَمَر دَدِي اَيْلَه دِي كَاك كَلْدِي يُو سَقْدَن
 بَرِي وَض

بَرِي وَضَن دَلْدِي خُوش دُنْدِي فَرْمَلُو طَلَرِي كَرْدِي
 اَسْنَه جَا دَرْدَن دَر كَرُو بِل وَفَرِي نُوْلِي اِبْجَلْدِي
 جِهَان مَنُور اَلْدِي مَهْمَه بَقِيْن وَرْدِي نِيْل اَرْمَاغ
 كَنَارِنَه مُدَلَر مَلِكِ بِن طَغْرَاي اَيْتَدِي **يَا يُوْسُف**
 كَرْدِي كِيْمَه يُو سَوْدَه بِنَه سِيْن بِن مَهْمَه قُلَلَر
 كِي صَنُور **يُوسُف** طَلَرِي جَقَرْدِي اَيْلَا سُو بِنَه
 كَرْدِي كِيْمَه بِنَه **حَقِّ نَعَالِي** بِن اَلْعَه وَرْدِي
 كَلْدِي يُو سَقْدَر دَه اَلْدِي نَا كِيْمَه كِمَه **يُوسُف**
 نَبِيْن كَرْمِيه اَوَل بَالْعَدِي كِيْمَه **يُوسُف** بَعِيْرِي بِنْدِي
 دَخِي **سَلِيْمَان** بَرِي بِنْدِي اَنْدَن كَجَا كَرْمِيه
 بَقِيْن وَرْدِي مَهْمَه يَا ذِ شَاهِنَه خَبَر اَلْدِي كِيْمَه مَلِك
 بِي طَغْرَاي بَرِي قُوْل كَرْدِي كِيْمَه بَرِي لَمِيْشَه رِيْج
 كِمَه اَنْدَن كِي قُوْل كَرْمَه يَا دَرْدَك مَهْمَه مَلِك

رَبَّانِ اِي بِيك مِهْر كَر كَلَوَرِيْن اِلْدَر اَوْن اِي
 بِيك اَعْلَان اَوْن اِي بِيك فَر كَر كَلَوَرِيْن اِلْدَر
 فَمَلُو طَلَر كَبَر دِي فَر شُو حَقِيْن دِي كِه **يُوسُف**
 نُوْرِي سَرَن نُوْر نَزْدَن كَر لَسُوْن بَن اِن اَجُوْد
 صَوْن اِلِيْن دِي فَر شُو حَقِيْن **يُوسُف** دَو اَسْنَه
 جَادِر اِيْحَنَه اَوْر دِي كِه سَه اِن كَر مَدِي **حَقِي**
تَعَالِي جَبُو اِيْل وِر دِي اِيْدِي وَاْر غِل يَا جَبُو اِيْل
 كُنْكَ بَرَن دُوْغَل كُنْ نُوْرِي بَرَن **يُوسُف** نُوْرِي
 بَلَقَسْن دِي اَنْدَن **يُوسُف** جَادِر اِيْحَنَدَن بَلَو
 بَر كَر بَقْدِي **يُوسُف** نُوْرِيَه فَنَلَمَدِي جَمَلَس
 بَرَن اَسْعَه دُشْدَلَر اَوْن بَر بِيك اَر اَتَدَن بَقْلَدِي
 اَنْدَن كِه دُوْرَن بُوْر بِيك بَا زَر كَانَلَر كَلَدِي
 اَر نُر شِيْلَر جَمَلَس دَن **زَيْنَب** اَر نُر دِي **زَيْنَب**
 مَلِك

مَلِك رَبَّان اَر نُر دِي **زَيْنَب** اِيْدِي مَالِي بَر سَرَن
 وِر مَر دِي رَبَّان اِيْدِي بَن اَوْن اِيْحَه وِر مَر دِي
 دَلَال لَر دُوْرِي بِنْدَلَر **يُوسُف** اَسْنَه جَادِر اِيْحَنَه
 دَلَال لَر قَوْدَب بَن كِب نُوْر كِه اَلُوْر دِي
يُوسُف جَادِر اِيْحَنَدَن دَلَال لَر اِيْدَر اِيْلَه دَمِي
 يَا دَلَال لَر اِيْدَن كِه اَتَا سَنَدَن اِيْر لَمَش شَرَبِي
 جَه اَعْلَن كِه فَر دُشَلَرِي مَكْرَنَه اَغْر مَشْدَر كِه اَلُوْر
 كَلَن دِي اَنْدَن مَلِك رَبَّان فَر قَر زَيْنَبَه مَالِيْحَه
 مَال اَر نُر دِي **يُوسُف** اَلُوْر كِه مَالِي حَسَابَن
 بَلَسَه اَلُوْر دِي اِمْدِي بُوْقُضَا **يَعْقُوْب** **يُوسُف**
 نَه اَلُوْر **جَوَاب** اَلُوْر كِه **يَعْقُوْب** اَوْر نَه بَر قَوْر
 بَغَز لَدِي اَش اِيْلَدَن بَر بَقْسُوْل فَنَسِي وَا
 وَاْر دِي اَعْلَنَه فَاْر بِلَه كَلَزَن اَر نُر دِي اَوْر اِيْحَه

اومه کرد لر یعقوب اوندان الزنه اش کلدیانه
 ات دیدی اوندان بند لر **حق تعالی** ایتدی یا یعقوب
 سن یوسفله اکلندن اکلندن کیم اول اوندان
 قشنه ورسن عز مجلا لیه حقیق سن سکسایل سن
 اغلام فرقی بیل یوسف اغلامه تا کیم اول یفسول
 قش امر غنه بدل اوله **یعقوب علیه السلام**
 یوسفدن صلیک اغلیوا غلیوا کی کز کوی اغردی
 کرمز الی بو او بیدی اول امه **بیت الاحزان**
 ادوردی یعنی فیغولر اودمک الراجنه کرب
 اغلردی ایدردی وای **یوسف** دردی کز
 لری یا شندن برانج بند یا یعقوب فرقا
 بیل بیلده دیوا غلامی بر قولده سکسایل اغلامی
 اول انج بیدی بر قلندی فچن بیل دفسه
 اون

اون جفر دی ایدردی وای **یوسف** وای **یوسف**
 دردی بر کن مصر باز کاندی اول اردن کجی دی
 بو انج عجلدی لر ایتدی لر بو انجی دن بیل دفا کسم مصر
 ملکله ادمه اغرنجه قزل الله ورمه دیدی لر هم
 کسید لر ایتدی لر مصر یاز شاهنه صید لر **یوسف**
 اول وقتان زنده ایددی اول اغچ مصر ملک سما
 س اینده دکا قدی فقی بیل دفسه اون جفر دی
 وای **یوسف** وای **یوسف** دردی یوسفنا دخی
 برانج واردی کز یا شندن بنمشدی زندان
 قبوسنه بر الوانج المشدی بیل اسد نجه اذن
 دخی اون جفر دی وای **یعقوب** وای **یعقوب**
 دردی زندان قبوسنه کجی کز دی اول انج
 بکشدن بر بیل ازدی یاز شاهان دخی

کتر در صندل ملک ربان ان دخی سرائله دگا
 قدی اکیسی برورده الدل بل اسد کجه بعقوب
 انجندن وای **یوسف** وای **یوسف** دیو اون
 جفر دی **یوسف** انجندن وای **بعقوب** وای
بعقوب دیو اون جفر دی مصر اهل هیمج بلن
 لر کیم **بعقوب** کیم در **یوسف** کیم در **اما** چن
 قول مولی قر قوسندن اغلسه اند کزی باشندن
 معرفت انجی بنتر چن سوادت بل اسبابا
 دفسه اون جفر وای **محمد** وای **محمد** در
 علیه السلام بیغامبران **اشدر** اغلر ابدور
 وای **امنی** وای **امنی** در کوکل فر شهلری
اشدر لر اغلر لر ابدور وای **امنی** **محمد**
 وای **امنی** **محمد** در لر اندن اول اغلغی کوکل
 اشدر لر

اشدر لر اغلر **سیدرة المنتهی** **اشدر** لر اغلر **اجام**
اشدر لر اغلر لر **عرش** **اشدر** لر اغلر اندن **حق**
تعالی زدا ولر ایدر با عرش با فر شهلر نیه اعد
 اغلر سز ان الله تعالی بلر اندن فر شهلر ایدر لر
 الهی سن بکرت بلر سن کیم **محمد مصطفی** سن
 انجندن اغلر انجیون اندن **حق تعالی** ابدور
 با فر شهلر مدسم **محمد** بلر اندن کیم اول بروضن
 الکب اغلین قولی بار لغه دمدر برکن **رسول**
 علیه السلام حدیث ایدر دی یارن لر دن بر کنی
 اون جکب اغلر دی رسول الله ایندی ای نلیدی
 جمله امنم حاضر اولیدی شول ارت اغلغندن
 دطس بر لغیدی اندن **رسول** حاضر ایندی
 اوج کز لر ن اسلری قیامتک صاموی دشیمه دی

بری اول کمرنگی کر کمرنگی تعالیٰ تو قریب
 اغلیه **اگر** کمرنگی غدا کافر بنده بقه **اگر**
 اول کمرنگی خرم ستمه کمرنگی بقیه بواج طائفه
 طاموی کمرنگی طاموی کمرنگی کمرنگی کمرنگی کمرنگی
 ردی واللہ اعلم قال النبی علیہ السلام **ان النار**
درکة بقال لها سجان لا یجاء ودها الا السابی
من خشیة الله تعالی رسول علیہ السلام ای دی طامو
 ایجنه بری وار کاسجان در ره هیچ کسمه اندن
 کجی فرنگیه لر الا نگر تعالیٰ فر قوسندن اغلیه
 ردی **اما** کجی کمرنگی عاصیل بر فلر کمرنگی اغلیه
 لر یاشندن بر غی بتر کاسعادت اغلیه در لر
 بد قری کو کاد کن و رب در اندن اکابر لر
 دفر معرفت یی لی در لر اول اغلیه بر او ن
 جفر

جفر ای در **نبت ربی نبت ربی** در حق تعالیٰ ند
 فلر ای در **فقلت عبدی فقلت عبدی** در یعنی قول
 ای در توبه قلدم **الله تعالی** ای در قبول قلدم
 قبول قلدم ای قلدم در **اما** کجی بوسه علیہ السلام
 مصر یاز شاهی الدی اول بل عظیم فرلق الدی
 کلدر ای در **یا یوسف** اجلقدن بولق بکلدر
یوسف برده ایجنه انور ردی بر خادم ورن دی
 ای دی در سنلر کل سنلر برن کلر حالن کمرنگی
 ردی ورن در در اندن صکر در لر کلدر
 بر بر جمع الدلر اندن **یوسف** علیہ السلام ورن
 ایجنه بلر بقی کجی کمرنگی **یوسف** مبارک
 بحالنی کمرنگی بر حیران اول پ قرف کنه دکن
 طعام اسنلر اندن بوزی نور ندن طیلدر هم

تَحِيلُ الْمَغْهَ دَنْجِي قَرْفَا كَنْ قَلْبِي دِي **أَمَّا** فَنِي مُؤْمِنُونَ
 أَلْبَسِينَ كُرْسِي حَقِّ تَعَالَى بَلَسَ سَيِّئِ اِيْمَانِي دِي مُؤْمِنُونَ
 كُنْتُ قِيَامَتِ قَبِيحِي اِي وَفِ طَوَامِ اِسْتِمَالِي **أَمَّا** يَوْسُفُ
 كَرْنِ شَنْدِ كِبِي دِي كِبِي طَوَامِ بِي جَا فَنِي بَغِي سَغِي
 وَرَزَسِي كَرْنِ دِي اِي جَانِ اِيْمَانِي مُؤْمِنُونَ دَنْجِي
 شَيْلِي اَللّهُ كَرْدَر **أَمَّا** بِي لِي **أَدَمُ** بِي غِيْرُ عَلَيْهِ السَّلَامُ
 بُوِي كِبِي اُولِي جُوْمَرِ دِي **اِبْرَاهِيْمُ** بِي غِيْرُ عَلَيْهِ السَّلَامُ
 جُوْمَرِ دِي كِبِي اُولِي خُوِي لِي **مُحَمَّدُ** مُصْطَفَى
 خُوِي كِبِي اُولِي بَشَرِي **عِيْسَى** بِي غِيْرُ عَلَيْهِ السَّلَامُ
 بَاشِي كِبِي اُولِي اَوَزِ لِي **دَاوُدُ** بِي غِيْرُ عَلَيْهِ
 السَّلَامُ اَوَزِي كِبِي اُولِي فَنِي كِبِي **يُوسُفُ** اَنَاسِي
 رَحْلَتِ اَبَلِي اِبْنِ يَامِنِ اَمِه قَلْدِي **يُوسُفُ**
 اَنَا نَابَرِ دِي دِي **يَعْقُوبُ** بِي غِيْرُ عَلَيْهِ السَّلَامُ
 قَرْفَا

قَرْفَا صُنُونِ اَللّهِ اِبْنِ يَامِنِ اَمَزِ مَكَارِنِ
يَعْقُوبُ عَلَيْهِ كَلْدِي كَرْدِي كَرْدِي قَرْفَا كَنْ اَغْلَانِ
 اَللّهُ الشَّيْ اِبْنِ يَامِنِ اَنَزِي قَمَشِ **يَعْقُوبُ**
 كَوِ كَلْدِي كَجِي كِبِي كَبَلِ اَغْلَانِ صُنُونِ اِبْنِ يَامِنِ
 كِي بَلَسَنِ دِي هَمِ اَغْلَانِ صُنُونِ اَدِي بَشَرِي
 اُولِي اِيْمَانِي **يَعْقُوبُ** **يُوسُفُ** اَبَلِي دِي
يَعْقُوبُ **يُوسُفُ** دِي قَرْفَا بَرِي بَشَرِي دِي
 اَنَزِ حَقِّ تَعَالَى نَدَا قَلْدِي قَرْفَا كِبِي بَا قَرْفَا
 عَزِيْ جَلَالَتِي حَقِيْقُونَ سَنِ سَوْنَدِ مَنِيحِي **يَعْقُوبُ**
 سَوْنَدِ مِيْمَرِ دِي صُنُونِ وَقَارِنِ بَشَرِي اَوَزِي
 دِي **يُوسُفُ** اَبَلِي بَشَرِي اَبَلِي **بَشَرِي** اَبَلِي
يُوسُفُ مِيْمَرِ مَلِكِ اَللّهِ بَشَرِي صُنُونِ
 مِيْمَرِ كَلْدِي **يُوسُفُ** صُنُونِ اَللّهِ سَكَا يَلِي

کوه کد لکن مهر دن کوان کلدی قحی کیم بشیر
 یعقوب آینه کردی یعقوب آلام اغلنری ایجه
 انور دی اندن برکز آه قلدی ایند لرنه الدن
 ایندی ایی لاجی نج یوسف اولان تفتون
 یعنی ایندی یوسف بیس کلدی برمه اگر نبی
 بنش دمن سکر دی ایندی میرانی یکن ورن
 بندن کج اغرن دن یوسف قفوس وار قانا
 یوسف دردی میرانی اندیشه قیغو کو کلنه کلدی
 دردی یعقوب بیغامر علیه السلام یوسف بیسن
 دن دیمدی چاغردی یوسف دی دیا اندن
 جبر ال علیه السلام یعقوب قینه کلدی یعقوب
 ایدر یاجبر ال عرشان نر باید دین اررسن
 بنم یوسف خبرین نیچون دمن سن جبر ال
 ایدر

ایدر یا یعقوب دشور یوقدر نافرجه اغلن
 کلنجه اناسی بشیر دمکدن امین العیجه اندن
 سن یوسف دمکدن امین السن اندن جبر ال
 ایندی یا یعقوب بنجه یوسف یوسف درسن
 برکز مهر قلب اینسن الله الله دسن یوسف
 سکا کنزیدی فان کان مینا فاحینه یعنی
 کرامش مسه دخی کو دردی قلدی در ال کن
 بشیر یوسف کو کلن کنردی اناسی طون یویا
 برزدی اغرن یوسف کلدی بشیر صردیکم یعقوب
 فنی اول عورت باشن اشعه بر عیب بشیر
 دردی بشیر خود اولدی اناسی بلمدی بشیر
 یعقوب کرو مهور دی عورت ایندی آنه صورسن
 یعقوب کیم یوسف یوسف دیواکی بکل بتر

دِ دِ بَشِيرِ اَيْنْدِي بَنِي بُو سَفِ مُشْتَلِيُو كَلَامِ اَناسِي
 دُنْدِي اَيْنْدِي **اَللهِي** اَنانِ اُولُ قَوْلِ كِيَمِ يَعْقُوبُ دَن
 اَكُنْ سَنِ سَوْنِدُ رَمْدِ دِ كِي اَنْدَن بَشِيرِ اَيْنْدِي
 يَا اَنانِي سَنَكِ اَعْلِي بَشِيرِ وَنِ دِ دِي اَناسِي اَه
 اَيْنْدِي بَشِيرِ فِ دِي بَشِيرِ دِن بَشِيرِ اَيْنْدِي اَناسِي
 كَرِشِدِ لِرِ اَعْلِي لِرِ اَنْدَن بُو سَفِ كُو كَلِمِ يَعْقُوبُ
 اَيْنْدِي اَللهِي يَعْقُوبُ كَرَنَه سِلْدِي كَرِ دِي اَجَلِ دِي
 اَنْدَن دُعَا فِ دِي اَيْنْدِي **اَللهِي** بَشِيرِ اَللهِ اَسْرِ كَلِمَتِ
 سَنِ بَكَلِ دِ دِي بَشِيرِ دِي يَعْقُوبُ دِن مَالِ اَللهِي
 مُشْتَلِيُو دُعَا اَللهِي **حَكَايَتِ لَا اِلَهَ اِلَّا اَللهُ** اَيْنْدِي
حَقِ سُبْحَانَهُ تَعَالَى بَرْدِ كَرِ بَرْدِي اَوْدِ دِن كَلِمَه
اَسْجَعِنِ اَللهُ دِي دِي بَرْدِ كَرِ بَرْدِي سَوْنِ اَنْدَن
كَلِمَه سِرِ اَللهِ هَا دِي دِي بَعْنِي بُونِ دِي كِ اُولُ
 دِ كَرِ

دِ كَرِ كَرِ كَرِ سَلَهْ بَشِيرِ دِي اُولُ كَلِمَه اَزَلَه بَرِشَلِجَه
 قُوشِ اَنُورِ دِي اَنْدَن بَعْنِي بَرِشَلِجَه فِشَجَفِ
 اَنُورِ دِي اُولُ بَشَلِجَه قُوشِ بَرِشَلِجَه فِشَجَفِ نَه
 اَيْنْدِي اَيِ بَشِيرِ كِي فَرِشَلِجَه اَنْدَن اُولُ بَرِشَلِجَه
 قُوشِ اَيْنْدِي سَنِ اَنْدَن اَلوسِ كِي بَشِيرِ كِي فَرِشَلِجَه
 دِرِ سَنِ دِ دِي بَشَلِجَه قُوشِ اَيْنْدِي عَمَرِ رُومِ دَرِ
 سَنَكِ بَعْنِي بَرِشَلِجَه قُوشِ اَيْنْدِي اَزِ وَنْدَرِ اَنْدَن
 بَشَلِجَه قُوشِ اَيْنْدِي اَقْدَرِ عَمَرِ وَارِ دَرِ بَرِشَلِجَه
 قُوشِ اَيْنْدِي مَعْلَقَه بَرِشَلِجَه طُورِ بَشِيرِ بِيكِ بَلَلَه بَرِ
 كَرِ بِيكِ اَيِ اَلْمَشْرِ بِيكِ كَرِ كَرِ دِي شَمِشِ بَشِيرِ
 بِيكِ بَلِ كَلِمَه اُولُ بَلَلَه طُورِ دِي اُولُ بَشَلِجَه قُوشِ
 اَيْنْدِي مَعْلَقَه وَرِ دِ نَغْلِ كَلِمَه اُولُ بَلَلَه نُونِ دِ دِي
 اُولُ بَشَلِجَه قُوشِ **مُحِي مَصْطَفِي** جَا اَيْنْدِي اُولُ بَرِشَلِجَه

قوش **جبرائیل** جانیدی اندن **جبرائیل** جانیدی
 گورجه ایدرسن **محمد مصطفی** جان اییدی بلی
 دیدی گورسه ورنعل عرش الله بر اعجی وارد قی
 قزل بیمن قزل اعجدر باشله بر اق طوغان
 اتر اگا صورغل اول بنم احوال سکا ایدونه
 دیدی اندن **جبرائیل** جان اییدی عرش واردی
 گودی اول طوغان اعجی باشله ائورر صور دی
 اندن یا قوش **محمد مصطفی** عسری نفدر دور
 دیدی اول طوغان اییدی اول لوح بقی لوح بقی
 گور دیکم بریش ایدر **نگری تعالی** **محمد** جانین
 بیک در لو اییدی نه صور سن صور نله برندی
برکن گور بر جن صور سن اییدی نمنش بیک اگا
 نگر بیلق اییدی برکن **کمالک** صور سن اییدی
 بیل

بیل اگا نگر بلی اییدی برکن **بلبل** صور سن اییدی
 انمنش بیک بیل اگا نگر بلی اییدی تا انمنش بیک
 بور سم نگر بلی اییدی نمنش بیک گور عرجه سیج
 قلدی نمنش بیک بیل بار سیج سیج قلدی نمنش
 بیک بیل عرجه سیج قلدی نمنش بیک بیل سربا
 نجه سیج قلدی نمنش بیک بیل نرجه سیج
 قلدی نه در لو دیر کیم محفل انی سیر اول
 دلجه سیج قلدی **جبرائیل** جان اییدی **محمد**
 جان فتنه کلدی اعزاز اکره قلدی اما **حق**
تعالی اون سکر بیک عالم یوغن بر جوهر
 برندی اندن **حق تعالی** اگا سیکله ددی هیمج
 دخی سبلیج یوغدی اول جوهر **محمد مصطفی**
 جانیدی برکن **الله** دیدی نمنش بیک بیل **امنی**

فَنَدَّ كَلْدُ لُ بَرُ كَزْدَن صَلَوَاتُ وَرْدِ لُ اَزْدَن **حَقُّ اَعَالِي**
 اَيْنْدِي **يَا مَحْمَدُ** اَمْنِي فَنَفْعَلْ دِي اَيْنْدِي **اَللهِي**
 بَسْمُ كَلْمُ نَمَزْنِي دِي سَنَدُ فُلْنِ اَمْتَرُ دِي سَنَدُ
 فُلْنِ دُرُ سَلَوِي سَنِي فَنَفْعَلْ دِي اُولُ سَاعَتِ
 بَرِ بَشِ خُونِ كَلْدِي هَمِي بَرِ خُونِ اُونِ سَكْرِي بِيَكِ
 عَالِدَن اَيْنْدِي اُولُ خُونِ كَرِي بَرِي طُلُو بِلَا اَيْنْدِي
 بَرِي طُلُو حَبِي اَيْنْدِي بَرِي طُلُو حَبِي اَيْنْدِي بَرِي طُلُو اَوْدِ
 دِي بَرِي طُلُو اَعُو بِي اَزْدَن **حَقُّ اَعَالِي** بَرُو دِي
 اَيْنْدِي **يَا مَحْمَدُ** اِنْكَلِ اَمْنَا اُولُ خَنَارِي سَنَدُ
 بَعَا اَمْرُ عَلَيْهِ السَّلَامُ بَرُو دِي اَمْنَه كَرِي سَبَا اَحْمَدِ
 دُكْنِ بِي دِي دُكْنِ لُ اَزْدَن **حَقُّ اَعَالِي** اَيْنْدِي
يَا مَحْمَدُ بِلَانِ بِي لُ جِيَانِ بِي اَعُو بِي اَوْدِ
 بِي لُ اَزْدَن **مَحْمَدُ مَصْطَفِي** اَيْنْدِي **اَللهِي** بِلَانِ

بِمَسْلُوقِ سَوْقِ كُنْهٖ اَبَدَسَتْ اَلْبَنَامُ زَقَمِ بِلَرِ دِي
 اَكْرَجِي بِلَرِ مَسْلُوقِ دِي زَكَاتِ وَرَمِ بِلَرِ دِي اَكْرَجِي
 اَجْمَلِ اَسْ كُنْدِ بَلَبِ بَقْلِبِ حَجِّ وَرَمِ بِلَرِ دِي اَكْرَجِي
 اَوْدِ مَسْلُوقِ بِلَا يَهْ صَبَرِ بِلَرِ دِي اَكْرَجِي اَعْوَا اَجْمَلِ دِي
 اَسْ كُنْدِ دِلِ طَمَوقِ دِي سَرَبِ اَرَجِ دِي مَسْلُوقِ دِي بُو سَكْرِ
 حَقِّ تَعَالٰي بِيُوَرِ دِي بَنَمَشِ بِيَاكِ نَوَرِ دِي خُونِ دِي
 كَلَمِ بِيَا نَوَرِ اَيْنِدِ بِيَا بِيَا سُلْطَانِ دِي **مَحْمَدِ** اَيْنِدِ بِيَا
اَلِهِي بُوَنَهْ خَمَلِ دِي بَا دِ شَاهِ عَالَمِ اَيْنِدِ بِيَا بُو فَايَحَهْ
 نَكِ نَوَابِ خَمَلِ دِي دِي **اَوَّلِ** اَيْنِ نَوَابِ خُونِ
 بِيَلِ صَوْنِ نَفْسَهْ اِيْمَانِ سَقْلِيَهْ **اَلِنَبِيِّ** اَيْنِ
 نَوَابِ خُونِ بِيَلِ سِيْنِ اِحْنَهْ سُوَلِ اَسَانِ
 جَوَابِ وَرَكْرِ **اَجْنَبِي** اَيْنِ نَوَابِ خُونِ بِيَلِ قِيَا
 مَتَهْ اَجَلِ وَ سَسَزَلِ كَرَمِ بِلَرِ **دَرْدِ اَلِنَبِيِّ** اَيْنِ

نوابين

نَوَابِ خُونِ بِيَلِ قِيَا مَتَهْ حَسَابِ بِلَرِ كَلَزِ اَوَّلَهْ
اَلِنَبِيِّ اَيْنِ نَوَابِ خُونِ بِيَلِ تَرَاوَدِ نَوَابِ بِلَرِ
 اَعْوَا اَوَّلَهْ **اَلِنَبِيِّ** اَيْنِ نَوَابِ خُونِ بِيَلِ طَامُو اَوْدِ بِيَا
 بِلَرِ بِلَكَنْدَرِ مَبْلَهْ **اَلِنَبِيِّ** اَيْنِ نَوَابِ خُونِ بِيَلِ
 صَوَاطِ كَلَزِ دِي كَجِبِ اِيْمَانِ غَلَهْ كَرَكْرِ دِي دَاكْرِ كَرَكْرِ
 وَ اَلَلَهْ اَعْلَمِ بِالصَّوَابِ **اَمَّا تَكْرِ تَعَالٰي** عَرَشِ وَ كَرَسِ
 وَ اَسْمَاعِ وَ طَامُو بِيَا بِيَا بِيَا كَمِ اَوَجِ بُو بِيَا
 بِيَا دِي بَنَمَشِ بِيَا بِيَا اَكْدَنْدَنْ **مَحْمَدِ** نَوَرِ بِيَا
 بِيَا بِيَا اَوَّلِ بِيَا دِي بِيَا دِي دِي دِي دِي دِي دِي
 بِيَا بِيَا اَكْدَنْدَنْ اَوَّلِ نَوَرِ سَجَا يَهْ دِي كَرِ بِيَا
 كَرِ دِي صَاغْنَهْ بِيَا نَوَرِ كَرِ دِي صِلَهْ بِيَا نَوَرِ
 كَرِ دِي اَوْنَرِ نَهْ بِيَا نَوَرِ كَرِ دِي اَرِ دِي نَهْ بِيَا نَوَرِ
 كَرِ دِي اَيْنِدِ **اَلِهِي** بُوَنَهْ نَوَرِ كَرِ دِي حَقِّ تَعَالٰي

اَبْدِي سَنُون دُورَت يَارَن نُوَر دُر **ابو بكر محمد**
عثمان علي نُوَر دُر رِضْوَانُ اللّٰهِ عَلَيْهِمُ السَّعَادَاتُ
محمد مصطفی بِنَا شُكْرِ نَسِ بِيَش كَز سَجَلَه اَا
 اَبْدِي هَر بَر سَجَدَه طَقْسَا بِيَا بِل اَبْدِي اَنْدَن
حق تعالی اَوَّل بِيَش سَجَدَه بُو بِيَش وَفَت
 نَمَازِي فَرِيضَه وَلَدِي اُمّت اَزَنده اَنكِجِي نَمَاز
 بِيَش وَفَت دُر تَش بِيَا بِلَدَن شُكْر حَق تعالی
 بَر قَدِيل بَر نَدِيَا فَرَل يَا فَتَدَن طَشَنَدَن بَقْسَه
 اَبجَا كُر دُر اَبجَنَدَن بَقْسَه طَشِي كُر دُر اَنْدَن
حق تعالی مَحْمَد دُنِيَا دِي صُورَت كِب صُورَت
 وَلَدِي اَوَّل قَدِيل اَجَنده فَيَدِي جَنَلَه اَبْدِي
 كَلَن بُو قَدِيل اَبجَنده كِي دَسَم مَحْمَدِيَا نَفَرَج
 قَلَن دُر دِي جَنَلَه كَز لِيُو كَلَد لُر قَدِيل قَبْلَه

در دل

دُر دِل بَقْدَل كِمِه **رَسُولُ اللّٰهِ** بَاغِن كُر دِي كِمِه
 كَزَن كُر دِي كِمِه بَاغِن كُر دِي كِمِه كَزَن كُر دِي كِمِه دَشَن
 كِمِه كَزَن كُر دِي كِمِه سَفَلَن كِمِه بَاغِن كُر دِي كِمِه بَاغِن
 كِمِه بِيَا كِمِه اَرَفَسَن كُر دِي كِمِه دُو كَلِي صُورَتَن كِمِه
 كُو كَسَن كِمِه كَبِي اَزَنده دِيَن كُر دِي كِمِه فَرَجَن كِمِه
 سَاع اَبَاغِن كُر دِي كِمِه صُورَل اَبَاغِن كِمِه اَبجَن
 كِمِه طَبَاغِن كُر دِي كِمِه سَاع قَلَن كِمِه صُورَل قَلَن كُر دِي كِمِه
 سَاع اَبَاغِن كِمِه صُورَل اَبَاغِن كُر دِي كِمِه سَاع اَل بَر مَقَلَن
 كِمِه صُورَل اَل بَر مَقَلَن كِمِه سَاع اَل اَرَفَسَن كِمِه سَاع
 اَل بَر مَقَلَن كِمِه صُورَل اَل بَر مَقَلَن كِمِه اَرَفَسَن كِمِه
 سَاع اَلِي صَرَفَن كِمِه صُورَل اَلِي صَرَفَن كُر دِي **اَمَّا**
 اَوَّل جَانَلَر كِمِه بَاغِن كُر دِي سُلْطَانَلَر اَل دُر قَاغِن
 كُرَن نَفَاشَلَر اَل دُر كَزَن كُرَن بَاغِن اَل دُر بَاغِن

كُنْزُ عَافِيَةِ الدُّنْيَا كُنْزُ بَادِ شَاهِدِ الدُّنْيَا
 دِشْنُ كُنْزِ كَرَامَتِ الدُّنْيَا كُنْزُ وَزِيرِ
 سَقَاتِ كُنْزِ بَهَادَرِ الدُّنْيَا كُنْزُ صُورَتِ كُنْزِ
 بِيْخَامَرِ الدُّنْيَا كُنْزُ عِطَارِ الدُّنْيَا
 دِلِ نَفْسِ كُنْزِ اَرْوَحِ دُجِي الدُّنْيَا كُنْزُ
 لَوْجُ مَرْدِ الدُّنْيَا كُنْزُ عَافِيَةِ الدُّنْيَا
 كُنْزُ نَحْلِ الدُّنْيَا كُنْزُ دِرْزِ كُنْزِ عَافِيَةِ الدُّنْيَا
 فَنَجِ طِفْطِفَةَ بَقِيَّةِ كَافِرِ الدُّنْيَا كُنْزُ
 اَنْجِيَانِ الدُّنْيَا كُنْزُ بَقِيَّةِ الدُّنْيَا
 كُنْزُ جَاهِلِ الدُّنْيَا كُنْزُ طَبِيعِ كُنْزِ
 بَلَكِ بَانِ الدُّنْيَا كُنْزُ دُنْدِ الدُّنْيَا
 جِيَارِ قَبْرِ جِيَارِ الدُّنْيَا كُنْزُ تَوْبَةِ قَلْبِ
 سَهَابِ كَافِرِ الدُّنْيَا نَعُوذُ بِاللَّهِ

ابن

اَبْدَرُ هُوَ كُنْزُ اَفْلَاقِ بَابِ قَبْرِ سَيِّدَةِ النَّاسِ حَاجِ
 اَنْجِيَانِ كُنْزِ اَوَّلَةِ دُخَانِ اَوَّلِ بَيْتِ اَفْجِهْ صَدَقَةِ وَرِ
 مَشْجِهْ دُخَانِ النَّاسِ بِلِ طَاعَتِ قَلْبِ كُنْزِ اَوَّلَةِ
 دُخَانِ النَّاسِ بِلِ غَلِ اَلْمَشْجِهْ كُنْزِ اَوَّلَةِ دُخَانِ
 لُجِيَارِ طَامُو اِيْجَنَةِ دِلْ كُنْزِ صُورَتِ اَوَّلِ اَلْوِ اِيْجِيَارِ
 اَرِجِيَارِ مَبْنُوعِ صُورَتِ اَلْوِ اَشَايَةِ نَقْلِ بِيْ
 كُنْزِ زَبَانِ بِلَانِ اَصْلِ اَبْدَرِ اَنَّهُ تَفْجِ كُنْزِ
 كُنْزِ اَمْدِ طَامُو تَفْجِ دُخَانِ كُنْزِ اَمْدِ
 اَوَّلِ عَوْرَتِ كُنْزِ اَرْدَنِ اَبْرِ وَغِيْجِ دُزْنِ
 كُنْزِ قَلْبِ طَامُو اِيْجَنَةِ اَوَّلِ بِيْ طَوْلِ اَبْدَرِ
 دُنْبَادِ تَفْجِ اَبْدَرِ اَمْدِ طَامُو تَفْجِ دُخَانِ
 كُنْزِ اَوَّلِ عَوْرَتِ كُنْزِ دُزْنِ اَرِيْ اِيْجُونِ
 اَوَّلِهِ وَهُوَ كُنْزُ صَالِحِهِ اَوَّلِهِ نَمَا شَرِيْعَتِ حَكَمِ

دونه اول ببغیر قری **فاطمه** بیده اجماع طواف
 اجماع از نوب اجماع بیده و نه **حق تعالی** اندن
 راضی اوله نیجه عورتلر قیامت کنده رسوائی
 اوللر نیکه ایشلر دسه ارنلری بیده ایدلر کیم سن سنی
 طغور و صورت دمه کت بکا کرمه کیم سن سندن بیوا
 رتن دبه اما **حق تعالی** چونلر جنلری برندی
 جانلر بیوا مبر لو بیوا مبر قنده کلدر **حق تعالی** اقلدی
 قغردی بملله اقلدر کلدر **حق تعالی** قندیا الله
 کردی کافر جانلری سجده سیله دردی
 کافر جانلر ارنه بسوق دندیا وقت وقت
 استلر ننه اجماع یلدر اسردی دخی اون سکر
 بیک عالم یوغدی اما **حق تعالی** اجماع قری کیم
 هوا دتردی جنلر ارنه ایوی ایوی بقا دی

اول

اول جانلر دلسر کردی **حق تعالی** اجماع دخی
 درلک دخی برندی نیکه **حق تعالی** خلق المون و الحیوة
 یعنی برنده المومنی اندن درلک دخی اندن **حق تعالی**
 اون سکر بیک عالم برندی اندن ندلا کلبا
 جانلر سرن جون برندی بکوردن ایتن تقوی
 فلن جانلر مجلسی دنیا یله کلدر اوج بیک ییل
 متقی قلدلر اندن **حق تعالی** جانلری کور قغور
 دی برلک جانلر دبیاده قلدلر کور و کلدر
 اندن **حق تعالی** ایتدی ای جانلر سرون
 جون اجماع برنده کون تقوی فلن ددی
 اندن اجماع غار کردی اون بلکه طلق بلی
 اجماع قلدلر لری بلی اجماع قبول قلدلر
 برنده دیرار کردی دلدلر انلر ایشلر جانلر دیر

اَنْدَن مَلِكِ نَعَالِي جَمَلَه جَانلَرِي دَر شَرْدِي قَبُولُ كُنْتَر
 دِي بَر قَبُولَه رَضْوَان اَدِي بَر قَبُولُ قَبُولَه شَبَطَان اَدِي
 بَر قَبُولُ جَانلَرِي سَر دِلَر اَوَّل قَبُولُ التَّدَلِي دَلَمَجَان
 لَر شَبَطَان قَبُولَه جَبَر اَوَّل بَر كُوز كُنْتَر دِي دَاكَا
 كَر دِي دَاكَا كَر دِي بِنْدِي اَكُوش جَانلَر شَبَطَان
 قَبُولَه سَنَدَن كَر دِلَر بَر مَحْجَه جَانلَر رَضْوَان قَبُولُ
 سَنَدَن كَر دِلَر بَر بَكَا كَر دِلَر اَوَّل بَكَا رَعْلَمَه
 شَر اَبْنَدَن اِيْدِي اَوَّل جَانلَر اَوَّل شَر اَبْنَدَن كِمَه
 بَر تَلْفَق اَجْدِي لَر كِمَه بَر سُنْدَك اَجْدِي كِمَه
 بَر بَرْدَق اَجْدِي كِمَه بَر اَجْمَه اَجْدِي كِمَه اَعَزَن
 اَلْدِي بِنْدِي اَمَّا اَوَّل كِمَه بَر تَلْفَق اَجْدِي عَالِمَه
 اَلْدِي اَوَّل كِمَه بَر سُنْدَك اَجْدِي اَنْدَن اَشْعَه اَلْدِي
 اَوَّل كِمَه بَر بَرْدَق اَجْدِي دَنبَا اَشْعَه اَلْدِي اَوَّل
 كِمَه

كِمَه بَر كُنْتَر بِنْدِي اَوَّل دَنبَا اَز كُنْكَ عَالِمَه اَلْدِي
 اَوَّل كِمَه بِنْدِي اَوَّل عَالِمَه بِنْدِي دَنبَا اَلْمَر اَر شَدِي
 اَر مَدِي شَدِي كِي عَالِمَلَر دَنبَا بُوْتَر نَبَا اَز دُوْتَر
 وَالله اعْلَم بِالصَّوَابِ اَمَّا تَكْرِي نَعَالِي اَبْلَه حَكِمَه
 قَلْدِي كِمَه بِنْدِي بُوْسُف وَرْدِي بُوْسُف اِيْدِي اَقْدَن
 كَلَر سَن بِنْدِي اِيْدِي كِنْعَانْدَن كَلَرَن بَعْقُوب قَنْدَن
 بُوْسُف اِيْدِي بِلَان سَيَلَر سَن اَلْرَسَن نَبَا دَر دِي
 بَنْدِي بُوْسُف بِلَان دَكَلَن دِي بُوْسُف اِيْدِي بَنْدِي
 بَر طَلَمَه بَر نَاجِمَه وَارْدَر كِمَهون كِمَه بَاشَنَه وَالْكِنَه
 اَلْحَق كَلَر سَه بَعْقُوب اَنْدَن دَر دِي كَر دِلَر
 بَاشَنَه اَكْنَه اَلْحَق كَلْدِي اَنْدَن بُوْسُف كَلْدِي
 خَلْعَلَر وَرْدِي خُوش دُنْدِي فَحْن قِيَامَتَن كُنْ
 اَوَّلَه مَوْضِلَر اِيْدَلَر بُو يَالَر يَفْسُوَلَرِي خُوش

دُخْرُ الدُّرِّ لَمْ يَطْعَمْ لَوْ حَرَامٌ وَكَوْنُهُ مَكْرِيًّا فَضُولُ
 الدُّجَا الْكُجِّي **حَقِّ تَعَالَى** إِنْ يُفْسَلُ لَهُ رَوْا فَمِنْ **أَمَّا**
 بِرْ زَاهِدٍ وَارِدِي دُورْتِ بُوَزِ بِلْ عِبَادَتِ فَلَمَّ يَدِي تَكْرِي
 تَعَالَى نِلْ فُلْدِي أَكَا كَمَرِ يَارَاهِدْ كَرُكْسَه ائِمَّاعِ دُنْبَادَه
 كِرْ كَرُكْسَه اُخْرَنْ لَه زَاهِدِ اَيْتَدِي شَمْدِي كِرْ وَرْتِ دِي دِي
 ائِمَّاعِ فَبُوسَنَه وَارِدِي نِلْ كَلْدِي كِرْ وَكِرْ بِنْدِ فُضْلَه
 كِرْ زَاهِدْ دُرْ وَفُلْدِي اَيْتَدِي **الْحَمْدُ** سَدَّ فُضْلَه بَرْلَه
 ائِمَّاعِ كِرْ سَمْدِي دُورْتِ بُوَزِ بِلْ عِبَادَتِ نَمْدِ فُضْلِي فَنِي
 دِي اَنْدَن **حَقِّ تَعَالَى** اَيْتَدِي وَارِدِي كِرْ وَفُلْدِي فُلْدِي
 كِرْ وَكَلْدِي عِبَادَتِ نَمْدِ بِلْدِي فُلْدِي **حَقِّ تَعَالَى** اَكَا
 دُشِ اَغْنِي سَنِ وَرْدِي اَبَلْ كَمَرِ فَرِي فُلْدِي **جَبْرِ اَيْل**
 عَطَارِ صُورِنَه زَاهِدِ قَنَه كَلْدِي زَاهِدِ اَيْلْ دُشْمَه
 كَفَارَتِ اَبَلْ جَبْرِ اَيْلْ اَيْلْ دُشْمَه وَرْسَنِ زَاهِدِ اَيْلْ

دُنْبَالَه
 بِنَا

دُنْبَالَه بُوَفْدِ عَطَارِ اَيْلْ دُشْمَه دُشِي اَلْوَدِ
 زَاهِدِ اَرْوَجِ اَنْوَابِي وَرْدِي عَطَارِ اَرْوَجِ اَنْوَابِي
 صَدَقْسِي نَوَابِي دُشِي وَرْدِي بِنْدِ عَطَارِ اَرْوَجِ اَنْوَابِي
 اَنْدَن جَمْلَه دُورْتِ بُوَزِ بِلْ عِبَادَتِ وَرْدِي **جَبْرِ اَيْل**
 عَلَيْهِ السَّلَامُ بَرَكْ اَرْدِي دُشِي اَغْنِي سَنِي كَنْدِي
 بَرَكْ بِنْدِ اَغْنِي دِي عَطَارِ كِرْ وَكَلْدِي زَاهِدِ اَيْلْ دُشْمَه
 كَفَارَتِ اَيْلْ عَطَارِ اَيْتَدِي نَه وَرْسَنِ زَاهِدِ اَيْلْ دُشْمَه
 دُشْمَه اَغْنِي سَنِي كَمِيَه دُورْتِ بُوَزِ بِلْ عِبَادَتِ وَرْدِي
 كِي اَلْدِي بِنْدِ بَرْدِ اَغْنِي دِي وَرْجِي بَقْدَرِ دِي
 عَطَارِ اَيْتَدِي اَيَّ اَيْلْ دُورْتِ بُوَزِ بِلْ عِبَادَتِ
 بَرْدِ دُشْمَه وَرْدِنِ قَانِي فُلْدِي دُشْمَه شُكْرِ اَنْسِي قَانِي
 فُلْدِي اَنْدَن مَلِكُنْ شُكْرِ اَنْسِي زَاهِدِ بِلْدِي كَمِيَه **تَكْرِي تَعَالَى**
نَمْدِ فُضْلِنِ اَرْتُوقِ بَجَانِ بَقْدَرِ نَمْرُ اَغْلَه مَشْغُولِ

اَللّٰهُمَّ اِنَّا بِرُكْنِيْ بَابِ زِيَادَةِ اِيْدَارِ اَللّٰهِ سُنْدُ رَحْمَتِيْ
 حَقَّقْتُ خَلْقَ اِيْدِيْ وَرَبِّيْ هَبْ لِيْ كَسْبَهُ سَكَا سَجَلَهُ
 فَلَمَّسْتُ دِيْدِيْ اَنْدَنَ **حَقِّ تَعَالٰى** اِيْدِيْ بِنَدِيْ اَبَا
 بَرِيْدٍ سُنْدُ بُوْرَ عَمِّيْ خَلْقَ اِيْدِيْ وَرَبِّيْ خَلْقَ اِيْدِيْ
 سُنْدُ حَاشِلَةِ الدَّرَسِ دِيْدِيْ بَابِ زِيَادَةِ اِيْدِيْ زِيَادَتِهِ
 كَسْبَهُ سُنْدُ دِيْدِيْ **خَبْرَهُ كَسْبَهُ دِيْدِيْ نَوْحُ**
 بِيْعَا مَرْعِيْلَهُ السَّلَامُ فَوَيْسُ بِيْدِيْ نَوْحُ جَوْفِ مَكْرِ
 وَلِيْدِيْ **جَبْرِ اِيْل** عَلَيْهِ السَّلَامُ اَجْمَعُ سَاخِ اَعْجِ
 اَنْجَمِيْ كُنْدِيْ نَوْحُ اِنْ اَكْدِيْ فَرْقِ بِلَكِهِ بَرِ اَعْجِ
 اَللّٰهُمَّ اَوَّلَ اَعْمَلِهِ كَيْفِيْ بِيْدِيْ اِيْدِيْ كَيْفِيْ طَوْفَانِ
 اَلْحَقِّ دِيْدِيْ اَوَّلَ فَرْقِ بِلِ اِيْدِيْ هَبْ عَوْدَ
 اَعْلَى طَوْفِ مَدِيْ نَوْحُ عَلَيْهِ السَّلَامُ كَيْفِيْ بِيْدِيْ بِيْدِيْ
 دِيْ خَلْقِ كُنْدِيْ اَوَّلَ كُنْدِيْ اَزْوَاجِ نِيْلِ
 اَللّٰهُمَّ

اَللّٰهُمَّ اَوَّلَ اَعْمَلِهِ كَيْفِيْ بِيْدِيْ اِيْدِيْ كَيْفِيْ طَوْفَانِ
 اَلْحَقِّ دِيْدِيْ اَوَّلَ فَرْقِ بِلِ اِيْدِيْ هَبْ عَوْدَ
 اَعْلَى طَوْفِ مَدِيْ نَوْحُ عَلَيْهِ السَّلَامُ كَيْفِيْ بِيْدِيْ بِيْدِيْ
 دِيْ خَلْقِ كُنْدِيْ اَوَّلَ كُنْدِيْ اَزْوَاجِ نِيْلِ
 اَللّٰهُمَّ اَوَّلَ اَعْمَلِهِ كَيْفِيْ بِيْدِيْ اِيْدِيْ كَيْفِيْ طَوْفَانِ
 اَلْحَقِّ دِيْدِيْ اَوَّلَ فَرْقِ بِلِ اِيْدِيْ هَبْ عَوْدَ
 اَعْلَى طَوْفِ مَدِيْ نَوْحُ عَلَيْهِ السَّلَامُ كَيْفِيْ بِيْدِيْ بِيْدِيْ
 دِيْ خَلْقِ كُنْدِيْ اَوَّلَ كُنْدِيْ اَزْوَاجِ نِيْلِ
 اَللّٰهُمَّ

اَبَدَ لِي بَرِّ نُوْحٍ كُلَّ ذِكِّ اِلَّا كَلْبِي بَرِّ الدُّوْفِ
 دِدْ لِي اَبَدَ رَكِيْمَه هَيْجَ بَحْسِ قَوْمِي لِي النُّوْنِ
 بَرِّ صَوْنِ الدِّي لِي نَاحِدْ سَبْلَه الدِّي كَلْمَ كَيْمِي
 يَدِي كَرِّ سُوْبِلَه بَيَقْدَلِي اَوَّلْ سُوْبِي دِي جَنْفِي
 اَلْمَوْنِ بَرِّ اَبَدِ لِي دَرْدَنَدَلِي **اَمَّا فَنِي** كَلْمَ مَوْفَلِي
 كَوَكَلْنِ شَيْطَانِ طَلُو بَارَقَا فِلْسَه مَوْهِنِ بَشَانِ
 اَوَّلِي نَوْبَه فِلْسَه اسْتَعْفَارِ اِلَيْسَه **حَقَّ تَعَالَى**
 اَنْكُ بَرِّ وَضْنِ كَدَرِ بَرْنَه نَوْرِ طَلْدَرِ رَوْعِ وَفَتِ
 طَلْدَرِ رَحْمَتِكُم نُوْحٍ بِيْعَامِبَرِ كَا فَرَلِي خَجِيلِ قَلْبِي
 شَيْطَانِ دِي سَبْلَه خَجِيلِ الدِّي خَبَرْدَه كَلْمَدَرِ
 عَالَمِ فَخْرِ **مُحَمَّدٍ مَقْصُوفِي** حَضَرْتَن دَن صَلَّي اللّٰهُ
 عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَعْوَجَ وَرْدِ غَنَلَه دُنْيَا كَوْنَه وَرَجَفَ
 بَقْدِي كَرْدِي بُوَيْدِي قَانِ بَرِّ دُنْيَا كَوِي قَنْدَلَه
 بَرِّ

بَرِّ خَلَقَه كَيْدِي **جَبَرِ اَبَدِ** عَلَيْهِ السَّلَامُ اَكِي قَنْدَلِ
 اَبَدِي دُنْيَا كَوِي نَمَامَه قَلْبِي **اَكْبَحِي** كَوَا
 وَرَجَفَتْ كَرِّ وَبَقْدِي دُنْيَا كَوِي دِي يَدِي قَانِ
 بَرِّ اَنْكُ قَنْدَلَه بَرِّ يَارْدَه بَرِّ خَلَقَه كَيْدِي **اَكْبَحِي**
 كَوَا وَرْدِي بَقْدِي اَكْبَحِي كَوَا دِي دُنْيَا كَوِي
 كَوِي دِي يَدِي قَانِ بَرِّ اَنْكُ قَنْدَلَه قَافِطَاغِ
 قَنْدَلَه بَرِّ قَوْشِ اَنُورِ كَيْدِي **دَرْدَنَدِي** كَوَا
 وَرْدِي بَقْدِي اَشْعَاغَه كَوَا وَبَقْدِي قَانِ بَرِّ
 اَنْكُ قَنْدَلَه بَرِّ يَارْدَه بَرِّ جَادَرِ دُنْيَا كَوِي
جَبَرِ اَبَدِ عَلَيْهِ السَّلَامُ اَكِي قَنْدَلِ يَابَدِي دَرْدِ
 دَرْدَنَحِي قَانِ كَوِي قَلْبِي **بَشَحِي** كَوَا وَرْدِي
 كَرِّ وَبَقْدِي اَشْعَاغَه كَوَا وَبَقْدِي قَانِ بَرِّ
 اَنْكُ قَنْدَلَه بَرِّ يَارْدَه خَرْدَلِ دَاشِي كَيْدِي

النبي گو کاوردی بقدری اول کجای گو کور ویدی
 بر لور قتلہ بر خرد دل دانی کیدی جبرائیل
 علیه السلام کور ای فندین بادی بمعین قبلدی
بدین گو کاوردی بقدری اتی فان گو کور ویدی
 فان بر لور بدین گو کور قتلہ بر طور و قدر نیدی
 جبرائیل کور ای فندین اجدی بدین گو کور ویدی
 اندن **محمد** مصطفی صلی الله علیه وسلم بدی
 گو کور دن کجای بر بازی ارد بکمره اکا **افق**
الاعلی در لور انک گو کور بدی فان گو کور
 ویدی فان بر انک قتلہ بر بازده بر خرد دل
 دانی کور بر کیدی جبرائیل علیه السلام کور
 ای فندین بادی دکن قبلدی اندن **حضرت**
رسول اولد یازدن کجای **سیدنه المتهای**
 وردی

وردی اول بر اعجاز کور بدی فان گو کور دن
 بتشدی بدقلری عرش ایغده درنجی بر قوله
 ایدر لور کور کور عرشه بر کپ در بدقلری
 مٹاوی ایما غنی از نب در در لور قوله تعالی
عند سیدنه المتهای عند هاجنه المٹاوی سیدنه
 سکر یوز بیک کجی بدی وار هرید قله سکر یوز
 بیک چشمه وار در هر چشمه سکر یوز بیک بر
 غی وار هر بر بر فاسندک انش بیک فرشته وار
 هر فرشتک الوعی جبرائیل قدر در قوله تعالی
وما تعلم جنود ربک الا هو نکر نکر جبرین
 بلبلر **یا محمد** الامیر کور و نکر بیکه اما فحی
 مؤمنلر رمضان ارجن دسکر نکر ورح قلب

قَدَرُ حَسَنَةِ ارسل سِدَّةَ **الْمُتَهَادَةِ** سَكَنَ نَوْزِيْدَ
 كَشْكُرَ وَاَرَدَ اسْتَنْهَ اَوَّلَ كَشْكُرِكُمْ اَللّٰهُنَّ كِمِي
 كَمَشْدَنَ كِمِي اَلْجُودَنَ كِمِي زَمَرْدَنَ كِمِي يَاقُوْدَنَ
 كِمِي كَوَهْرَدَنَ دُرْهُرْ كَشْكُرْ اَوَّلَ كَشْكُرِ اَلْجَمَلَةِ
 سَكَنَ نَوْزِيْدَ بِيَكْ جَادِرْ لِي وَاَرَدَ دُرْهُرْ جَادِرْ سَكَنَ
 نَوْزِيْدَ بِيَكْ فَبُوسَ وَاَرَدَ دُرْهُرْ قَبُوْدَه سَكَنَ نَوْزِيْدَ بِيَكْ
 خَلْفَلَرْ وَاَرَدَ كِمِي اَلْتَوْنَدَنَ كِمِي كَمَشْدَنَ كِمِي يَاقُوْدَنَ
 كِمِي اَلْجُودَنَ كِمِي زَمَرْدَنَ كِمِي اَلْجُودَنَ كِمِي
 كِمِي جَوَهْرَدَنَ هُوَ قَبْسَلَه سَكَنَ نَوْزِيْدَ فَرَشْتَهَارْ
 جَفُوْدَرْدِي نُوْرَدَنَ بَرَرْ نَاجْ كَبُوْرْ اَلنَّارْ نَهْ نَمِي
 بِيَكْ فَاتْ حَلَه كَنَرْ لِي اَلنَّارْ نَهْ بُوْ يَازْ لُوْدَرْ كِمِي
 اَذِيغَشِي اَلسِدَّةُ مَا بَغَشِي فَحْنِ كِمِي قَدَرْ كَجَبِي
 كَلَه جَبْر اَبْلَ وَمِيكَ اَبْلَ وَاَسْرَ اَبْلَ وَضَرَّ اَبْلَ
 الرُّل

اَلرُّل سِدَّةُ اَلْمُتَهَادَةِ فَرَشْتَهَارْ بُوْ اَمْنَه اَلرُّل كَمَا
 قَدَرِي بِلَه قَلَرْ لِي جَمَلَه طَاعَتَلَرْنِ وَتَنَازَلَرْنِ اَر
 لَرْدَنَ وَوَعُوْرْدَنَ لَرْدَنَ نَقْدَرْ كِمِي اَوَّلَ عِبَادَتَه بِلَه
 بَلَنَسْ سَهْ بَلَسْ اَلشُّدْرْ لَرْ اَوَّلَ كَشْكُرِي وَاَوَّلَ جَادِرْ
 لَرِي جَمَلَه بَلَسْ بَغَشَلَرْ لَرْ اَلدَّنَ **تَكْرِي نَبَارَكِي**
وَنَعَالِي تَكْرِي قَبُوْلَ قَلَرْ يَازْ لَغَرْ فَحْنِ اَرْنَه اَللّٰهُ
 جَبْر اَبْلَ عَلَيْهِ السَّلَامَ فَعُوْرْدَنَ اَبْلَ **الرَّحِيْلَ الرَّحِيْلَ**
 بَعْنِي كَحْنِ كَجَبِي يَافَرَشْتَهَارْ كَرُوْ كَلَه دَر اَلدَّنَ
 فَرَشْتَهَارْ اَبْلَ لَرِي يَاجَبْر اَبْلَ بُوْدُونْ اَمْنَه حَقِّ نَعَالِي
 نَهْ قَلَدِي دَر لَرِي **جَبْر اَبْلَ** عَلَيْهِ السَّلَامَ اَيْدَرْ بُوْدُونْ
 حَقِّ نَعَالِي جَمَلَه اَمْنَه يَرْ لَغَدِي اَلدَّنَ بُوْ يَرْ لَغَدِي
 دُنْيَا كُوْ اَشْدَرْ سُوْنَرْ دَر لَرِي **اَلْجَبِي** كُوْ كَ اَشْدَرْ
 سُوْنَرْ **اَلْجَبِي** كُوْ كَ اَشْدَرْ فَرْنِ كَنَه دَر كِنِ بَرَكْ

هَزَجْنِ قِيَامَتُكَ السَّهْبُ نَمَازُ قَلْبِي تَشْهَدُ
 اَوْصُولُكَ وَتَشْهَدُ اَوْصَالُكَ صَامُوكَ بِلَهِّكَ
 قَنَسُكَ دِي قَجْنِ رَسُولُ حَضْرَتِ بُو سُرِي دِي
حَقِّ تَعَالَى قَرَأَنكَ دِي **وَلَا تُزْوَا زَنَ**
وَزَنَ اُخْرِي بَعْنِي بَرَكْسَا بَرَكْسَا بَرَكْسَا دِي
 قَنَسُكَ دِي **يَا رَسُولَ اللَّهِ** اَمْدِي بُونَه دُرُكُمُ تَشْهَدُ
 اَوْصَالُكَ وَتَشْهَدُ اَوْصُولُكَ صَامُوكَ بِلَهِّكَ وَرُكُ
 دِرْسَن دِرُكُمُ اَنَدَن رَسُولُ عَلَيْهِ السَّلَامُ دَوْرَتِ الْمَشْهَدِ
 قُبُون بَرَكْمُ صَحْرَه صَحْرَه اَصَافِي الرُّاصِدِ دِي دِي
 اُولُ اَنَلَرِ بِي دِي قُرْتِ دُشْدِي اُولُ دُكَلِي قَوْمُكَ
 كَلَدَلَرِ اِنْدَلَرِ **يَا رَسُولَ اللَّهِ** اُولُ مَحَلَه قَوْمِي
 بِي دَن اَنَرُ مَزِ اَلَدَلَرِ شَهْرُ بِي دَن هَلَاكُ اَلَدَلَرِ
رَسُولُ عَلَيْهِ السَّلَامُ اِنْدِي اُولُ كُودَلَرِ حُودُ
 كَد

سَكْرُ لَرِ دَن اَصْلُكَ دُرُسَرُ لَرِ نَجُونِ عَاجِنِ
 اَلَرُسَرِ دِي اُولُ بِي نَمَازُ لَرِ دِي قِيَامَتِ
 كُنَهْ وَهَمَّ سَايَن اِيْحَنَه اَيْلَه بِيَه قَنَسُكَ شَيْلَه
 هَلَاكُ قَلَه تَنَكْمَه شُولُ كُودَلَرِ بِي دَن شَهْرُ هَلَاكُ
 قَلَدِي دِي كَمَا قَالَ النَّبِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ تَنَكْمَه
 بَعْنِي بَرَكْمُ رُكُ مَاتَ مِنْ غَيْرِ اِلْجَا عِلَه لَارَ
تَحْنِيَه لَو كَانَتْ لَه مَلَاءُ اِلَا رَضِي مَلَاءُ بَعْنِي هُو
 كَمَدِي عَنَدَن اَبْرَسَه بَرُكِي طُلُوعُ قَلْبِي سَه دِي
 نَعُودُ بِاللَّهِ مِنْ ذَالِكِ **خَبَرَدَه كَلَشَدَرِكُمُ** بَرَكْمُ
 وَارِدِي اَكَا اَبُو بَكْرٍ وَوَرَا فِي دُرُكُمُ دِي دُنْيَا دَن
 سَفَرِ قَلَدِي بَرُكْمُ اَغْلَجُوحُ وَارِدِي عَمُورَتِنَه وَصِيَه
 اَبْلَدِيكُمُ مَدَرَسَدَن اَبْرُقُ بُولُ كَسَرُ مَكَلَعَدَن
 اَرْتُوقُ كَلْبِي اَبْلَدَرِ مَكَلَا بَرُكْمُ وَصِيَه دَمَتَرَن

يَارْتَسَاكَ دَعْوِي الْمَدِي دِي هَمْ عَوْرَت دِي
 اَوَّل وَصِيْب سَقْلِي اَغْلِي دَمَشَق شَهْر نَدَا عَلِي
 اَوْفَعَه وَرْدِي اَغْلِي بَر طَيْف عَالَمِ الدِّي وَهَمْ
 كُو كُو دِي بَر كُن اِيْدَر يَا اَنَا بِن بَغْلَاد وَرْدِي
 اَنَا سِي رَا ضِي الْمَدِي بَلَه اَفْعَل دِي اَغْلِي سُر
 اَسْلَمِي دِي سَن بِلَمَز سَن يَا اَنَا عَلِي غُر نَدَا بَاك
 حَا صِل الرَّدِي اَنَا سِنْدَن اَعْرِ بِن كِنْدِي اَنَا
 طَلِي دِي فَرِيَاد قَلْدِي اَسْتَدِي بَلَدِي بَغْلَاد بُولَه
 وَارْدِي اِيْدَر **اَللّٰهُ** اَغْلِي سَكُنِي كُو وَكَلَس هَمْ
 قَا فِلَه كَلْدِي صُرْدِي قَا فِلَه اِيْنْدِي بَر بَغْلَادَن
 حَقَه بَر رَدِي اَوَّل شَهْر كُو دِي اَسْنَد كُو كَلِي
 يُوَز الدِّي بَر مَز دَا قَلْدِي اَوَّل اَغْلِي شَهْر
 كُو دِي بَر اَرَادَه اِيْنْدِي اَوَّل كِيحَه قُدْرِي لَه
 اَغْلِي

اَغْلِي خَلِيْفَت خَزِيْنَت دَلِيْلَت مَالِكُ الْمَشْرِق
 اَرْنَه اَلْدِي خَلِيْفَه بِيُوْر دِي كِيحَه شَهْر دَه نَقْد اَغْلِي
 وَارِسَه بَا بِنْدَت سُر كَتَرَن دِي اَسْتَدِي هِيْج كَسَه
 بَلَدِي اِلَّا اَوَّل اَغْلِي بَلَدِي اَكَا بَا بِنْدَت اِيْنْدِي
 اِيْب دَقِب اِلَى اَرْدَنَه بَغْلَدِي خَلِيْفَه قَتْنَه اَلْدِي
 خَلِيْفَه صُوْر دِي قَا نِي مَالَم دِي بُوْ اَغْلِي اِيْنْدِي
 وَاللّٰهُ بِن مَدْرَسَه بِلَدَن اَرْتُوْق بُول بِلَمَز بِن
 عَلِيْدَن اَرْتُوْق كَلَه بِي بِلَمَز دِي خَلِيْفَه اِيْنْدِي
 بُوْ طُوْر دِي كُوْن سُرِيْنَه بَقْن الدُّرْدَن دِي بِيُوْر دِي
 مَبْلَانَه اَلْدِي اِلَى اِيْغِي كَسَدِي اَغْلِي اِيْنْدِي
 اَنَا اَنَا سُرَن سِيْنَه سَبْلَه اَلْدِي بَر قَلْدِي مَبْلَانَه
 بَلَدِي سُوْسُوْر اَوَج كُو كِنْدِي هُوْ كِيحَه اَكَا طَوَام
 وَ سُوْ اَلْنَسَه اَنَل دِي اِلَى اِيْغِي كَسَر دِي

اَنَكَلَه هَمباز دَر دَر دِي اَوَّل اَنَلَه اَج سَوَسُوَز
 يَتُوَر دِي اَوَّل شَهَر بَر شِيخ وَار دِي مَنصُور دَر
 لَر دِي بَر كِيچِه **بِغَامِبَر عَلَيْهِ السَّلَام** دُشَنَك
 كَر دِي اَيَدَر بَا مَنصُور وَار غَل اَوَّل اَغَلَنَك نَه حَلَبَه
 وَار سَوَر وَار غَل دِي اَر نَه اَلَل دِي مَنصُور مَبْدَانَه
 كَلَدِي اَيَدَر بَا اَغَلَجُوق نَه حَاجَنَك وَار دَر اَيَدَر
 بَا مَنصُور كَر وَدَخَل بَفْسَه سَكَا دِي بِلَا دِي دِي
 مَنصُور اَيَدَر بَا بِي **بِغَامِبَر** دَسُوَر بِلَكَه كَلَمَه نَه
 حَاجَنَ وَار دَر دَر دِي اَغَلَن اَيَدَر بَا مَنصُور
 بِن اَغَر لَغَل دِمَشَقِ التَّحَل اَلَم اَبَعَم كَنَدِسَه
 اِيْمَانَم كَنَد بَا وَرَنَم اَنَا مَدَن بَر وَغَمِي دِلْبَايَه
 اَنَدَن صُكْرَه مَنصُور اَغَلَن اَغَر لَدِي دِمَشَقِ
 كَر دِي اَغَلَن اَيَدَر بَا مَنصُور بِن دُئَلَه اَلَتَّحَل

اَيَسَنَل

اَيَسَنَل كَمَه بُو عَلَم اَلَر غَمَا وَار مَشَقِ اَغَر لَقِ اَلِيلَه
 وَر مَشَقِ دَبَلَر هَمَدِي دُئَلَه اَنَاسِي مَقَامِيَه وَار دِي لَو
 طَشَر دَن جَاغَر دِي قَبُوِي اَجَن دِي اَنَاسِي اَغَلِيو
 زَار زَار اَغَل اَغَل دِيو اَتُوَر دِي اَنَا كَاه طَشَر دَن
 اَوَن اَشَنَدِي اَيَدَر كَمَدَر كَلَب دَر ن اَغَلَن جَفَن
 كَنِي قَبُوَسَن قَفَن كَمَدَر بِنَه جَاغَر دِيو اَبَتِ
اَوَدِي كَمَه وَار مَنَالِي مَا عَلَمُو اَبِن عَلِي حَمَلَه
هَبَاءَ مَشُور اَنَدَن دَر دِي اَنَاسِي قَبُو اَجَدِي
 اَيَدَر اَبَجَر وَكِر كَل اَغَلَن اَيَدَر اَبَعَم بُووق اَبَسِ
 كَر بِن اَنَاسِي اَيَدَر اَلَن بَر وَكَم دِي بُووق نَه
 وَر بِن دِي بَغَر اَغَلِي بَد وَغَن بِلَدِي اَنَاسِي
 فَر بَا دِي جَاغَر دِي دُشَنَك اَصَبِي كَنَدِي
 جَن كَمَه اَصَبِي كَلَدِي اَيَدَر اَلِهي اَغَلَن سَكَنَل

دِ دِ بِلْمِ بُونِ سَنِ بِلْمِ فَلَدَن اَبَلَه دِ بَحَاك
 هَا تَفَدَن اَوَا زَكَلَدِي اَبَر هُو كِه اَناسَنه اَناسَنه
 عاصِي السَّه دُنِيَا دِه بِلْمِ اَبَر ز اَمَدِي اِي مُوَمَلَر
 اَنه اَنه حَقِّ كِي بِلْمِ كَر كَر **خبر ده كلشد**
 عِيَادَتِ بَعْنِي فَلَقِ بِيَشِ دُر لُودَر عَالِمَر بُوَرَنه
 بَقِي عِيَادَتِ دُر مَصْحَفِ بُوَرَنه بَقِي عِيَادَتِ دُر
 اَنه اَنه بُوَرَنه بَقِي عِيَادَتِ دُر بُوَرِيَشِ سَنه قَل
 وَلَقَد **خبر ده كلشد رَحْمَتِ نَعَالِي** بُوَرِيَشِ
 بَر نَشِدُر اَنگ دُورَتِ قَدِي وَاوَر دُر بُوَرِي مَغْرِبَه
 بَرِي مَسْرُوقَه بُوَرِي كُو كَر دِه دُر بُوَرِي **محمّد**
مُصْطَفِي بَر نَبِي اَز رَنه دُر بَقِي بَر مَوَمِن
 صَلَوَاتِ وِرْسَه اَوَّلِ فَرِيَشْتَه دُر رَا اَنگ كُو كَر
 دُر رَا عَاوَرَشِ دُر اَوَّلِ قَد كِه تَر بَه اَز رَنه
 در

202
 دُر اَوَّلِ دِ بِي دُر رَا اَنگ اَوَّلِ فَرِيَشْتَه اَبَدُور
بَارِ سَوَّلِ اللّٰه سَنگ اَمَنَدَن بَر مَوَمِن صَلَوَاتِ
 كَر دِي بِي دُر مَك دُنِيَا عَاوَرَشِ دُر اَبَلَه
 دُر رَا اَنگ **محمّد مُصْطَفِي** اَبَر يَا فَرِيَشْتَه
 سَن طَلَقِ الْعِل كِه اَمَنَه بَا بَقِي شَفَاعَتِ دِيَه
خبر ده كلشد بَر كُن بِيغَا مَبَر عَلَيْهِ السَّلَام
 اَنُور دِي صَحَا اَبَر بَر لَه بَر عَرَبِ كَلَدِي رَسُوْل
 دُعَا قِلَدِي اَنگ نَمَاز قِلَدِي اِلِي كَر دِي اَبَدُر
يَا رَبِّ اَكْبَرِي كَر اَبَدِي **يَا رَبِّ** اَكْبَرِي كَر
 اَبَدِي **يَا رَبِّ** اَنگ رَسُوْل عَلَيْهِ السَّلَام تَبَشّر
 اَبَلُو كَلِمَتِ سَنَدِي اَنگ عَرَبِ اَبَدُر **بَارِ سَوَّلِ اللّٰه**
 بِنِ عِلْمِ اَبَر نَبِي دُر وَرَن بِلْمِ اَبَدِي بِلْمِ
 سَوَّلِ قَد رَا اَكْبَرِي دِي اَنگ رَسُوْل عَلَيْهِ

عَلَيْهِ السَّلَامُ اَبَدُ رُبَّاعٍ بِفَتْحِهِ سَنَ يَارِ بَادِدُنْ
 اَوَّلُ وَرْدِي كَوْنُ كَرْدَنِ كَجَدِي حَمَلُهُ حَجَّ بِلَرْدَنِ
 كَجَدِي اُسْتَقْدَنِ وَكَرْسِدَنِ كَجَدِي تَعَوُّشِ وَرْدِي
 اَنْدَنِ **حَقُّ تَعَالَى** نَدَا فَلَ بَا اَبَدُ رَفْدَنِ كَلَدَنِ
 دَبَرِ اَوَّلِ خُوْدِي بِلَرْدَنِ كَرْدَنِ اَبَدُ رِ اِلَهِي سَنَدُ
 خَوْنَكَدَنِ كَلَرُونِ كَمِ اَوَّلِ مُؤَمِّلَرِ كَوَلِي
 دُرِّ حَقِّ تَعَالَى اَبَدُ رَنَه كَر كَلَو عَمَلِسَن عَرْشِ
 قَدِ بِلَنَه كَر كَلِ سَن دَبَرِ بَر نَعْدَم دَبَرِ **قَالَ النَّبِيُّ**
 عَلَيْهِ السَّلَامُ اَبَدِي بَنَدِ اَمَمِ اَوْجِ بَلَكَدِ رُبِي
 بُلَكِي فَوْشَنَه بَكْرُ زَبَرِ بُلُوكِي بِيغَامَبَرُ بَكْرُ
 بَرِ بُلَكِي اَلْفِي لَه بَكْرُ اَمَّا اَوَّلِ بُلَكِ كَمِ فَوْشَنَه
 بَكْرُ بَلَرْنِ هَمَلَرِي نَسِيحِ تَهْلِيلِ تَحْمِيدِ
 اَوَّلِ بُلَكِ كَمِ بِيغَامَبَرُ بَكْرُ زَبَرْنِ هَمَلَرِي

ارجدار

اَرْجَدُ نَمَازِ دُرِّ اَغْلَقْدَرِ اَوَّلِ بُلُوكِ كَمِ اَلْفِي
 بَكْرُ زَبَرْنِ هَمَلَرِي نَسِيحِ اَسْمَا اَسْمَا وَكَسَلِ بِنَقْدَرِ
اَمَّا سُبْحَانَ اللَّهِ دَمَكِ نَسِيحِ دُرِّ **وَالْحَمْدُ لِلَّهِ** دَمَكِ
 تَهْلِيلِ دُرِّ **وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ** وَاللَّهُ أَكْبَرُ تَحْمِيدِ
 دُرِّ **وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ**
 تَحْمِيدِ دُرِّ **اَمَّا سُبْحَانَ اللَّهِ** وَاللَّهُ أَكْبَرُ كَوَلِي
 دُرِّ **لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ** دِلَكِ دُرِّ وَاللَّهُ أَكْبَرُ كَرْدَرِ
وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ
 جَانِ قَنَدَه دُرِّ هَرِ كَمِ سُبْحَانَ اللَّهِ وَالحَمْدُ لِلَّهِ
 دَسَه اَنْدِ كَوَلِي اَلْمِيه كَوَلِي اَلْمِيه
 فَحْنِ كَمِ جَانِ دِرْ لَبْ نَزْعِ حَالِنَه بَرِ كَا كَلَسَه
 اَكَا دَبَرِ قَوْمَلَرِ وَ اَغْلَقْدَرِ بَلَرُ بَرِ مِيلِي
 اَوَلَرِ فَحْنِ بَرِ كَا كَلَسَه قَوْمَلَرِ وَ اَغْلَقْدَرِ وَ مَالِي

يَلْمِزُ أُولَئِكَ مَا فِي كَيْدِ سُبْحَانَ اللَّهِ دَسَّهَ بَلْ يَمِيلُ
مَكَادِنِي قَلْبِهِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ذَلِكَ دَرُّ لَا إِلَهَ
إِلَّا اللَّهُ دَرِّ نَجْهِ إِيْمَانٍ أَحْسَنَ أَوْلَهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ
بُرْكَهَ دَرِّ وَاللَّهُ أَكْبَرُ دَرِّ نَجْهِ شَيْطَانٍ وَسْوَسهَ
قَلْبِهِ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ دَرِّ نَجْهِ سُنْسَانٍ إِلَيْكَ
كَجَسِي قَتْلُو وَمُبَارَكٌ أَوْلَهُ اللَّهُ تَعَالَى فَضِيلُهُ
وَبُرْكَهَ لَرْنِ بَرَكَاتِهِ **أَمَّا تَكْرِي تَعَالَى** مَعْرِفِ
دَوْرِنِ بَرْدَهَ مُشْدَرْ بَرِي إِيْمَانٍ مَعْدِنِ دَرِّ أَنْكَ
بَرِي كَوَاطِلَهَ دَرِّ قَوْلَهَ تَعَالَى **حَبِّبَ إِلَيْكُمْ الْإِيْمَانِ**
وَزَيَّنَّهُ فِي قُلُوبِكُمْ الْكِنْجِي اسْلَامَهَ مَعْدِنِ دَرِّ أَوَّلِ
كُوْرَدَهَ دَرِّ قَوْلَهَ تَعَالَى **أَفَمَنْ شَرَحَ اللَّهُ صَدْرَهُ**
لِلْإِسْلَامِ فَهُوَ عَلَى نُورٍ مِنْ رَبِّهِ الْكِنْجِي بُرْكَهَ دَرِّ
قَوْلَهَ تَعَالَى **مَا كَذَبَ الْفُؤَادُ مَا رَأَى** دَرِّ دُنْجِي
دَلَالَهَ

ذَلِكَ دَرِّ قَوْلَهَ تَعَالَى **أَمَّا تَكْرِي تَعَالَى**
قَالَ النَّبِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَوْحَى اللَّهُ تَعَالَى إِلَيَّ مُوسَى
بْنِ عِمْرَانَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ قَالَ يَا مُوسَى الْحَمْسُ
مِنْكَ قَالَ مُوسَى يَا إِلَهِي مَا الْحَمْسَةُ مِنْكَ مِنْكَ قَالَ
مُوسَى الرَّحْمَةُ مِنِّْي وَالْعِبَادَةُ مِنْكَ وَالْقَضَاءُ مِنِّْي
وَالرِّضَاءُ مِنْكَ النُّعْمَةُ مِنِّْي وَالشُّكْرُ مِنْكَ الْحَنَّةُ مِنِّْي
وَالطَّاعَةُ مِنْكَ وَالْإِجَابَةُ وَالِدَعَاءُ مِنْكَ صَدَقَ
رَسُولُ اللَّهِ **اللَّهُ تَعَالَى** مُوسَى وَحِي قَلْدِي إِيْتَدِي
بِأَمُوسَى بَيْشِ نَسْنَهَ بَنْدَنِ بَيْشِ نَسْنَهَ سَكَا مُوسَى
إِيْتَدِي **إِلَهِي** أَوَّلِ بَيْشِ كَيْدِ بَكَادَرِ نَدَرِ أَوَّلِ
بَيْشِ كَيْدِ سَكَا دَرِ أَوَّلِ نَدَرِ **اللَّهُ تَعَالَى** إِيْتَدِي
بِأَمُوسَى رَحْمَتِ إِيْمَانٍ كَا فُلُقُ فُلُقٍ سَكَا فَضْلا
وَرَمَا سَكَا رَاضِي الْمُنَى سَكَا نَعْمَتِ وَرَمَا سَكَا

شکر ایلک سکا اجماف روزی فلیق بکا طاعت
 فلیق سکا قبول فلیق بکا الهی دکنه بوخصلتی
 سن روزی فلیق جکر فضیله و عنایتکله **قصه**
بر صیصا اولکی زمانه بر زاهد وادی بر صو
 موعه کرب نشی بل الشیدی ایلک طاعت فلیق دی
 هیچ نکر عاصی الشیدی ابلیس لعین برکز
 نعر وادی جاکر دی شیطان برکز کدن کله
 لر نه ترکدر ای برم المومن ددر ایدر شول
 بر صیصا زاهدن زاهدن فینالدم هیچ
 سز لر دن اول هنر المی کیم ائی بلندن جعفر
 از در سز دی اندن بلون ایجنه بر ملعون
 وادی اکا اف شیطان ددر دی اول اف
 شیطان ایندی بن ائی بولدن جعفریم سکر
 دلنجه

دلنجه ایلیم ددی اول شیطان دکر **بیغایر**
 علیه السلام و سوس فلیق رسول اکا کس
 دیو صوردی اول جبر ایلون کلام سکا و حیا
 کتر دم ددی اول ساعت جبر ایل علیه السلام
 کرب کله فیدیلله وادی هندوستان
 بر فادی **حق تعالی** جبر ایل حقیقه ایندی کیم
دی فوق غنله دی العرش مکین مطاع ثم امین
 ددی اندن اف شیطان شاجن بیلدی بر خر فله
 کیدی نسیح دقدی بر صیصا زاهدن سو موعه
 کله کدی بر دی صومعه اینله بر بر ایدن ایمانه
 مشغول الدی بر صیصا زاهد او کله برکز
 اروجین اچر دی او کله برکز طش جعفر دی
 بر کون طش جعفر کدی بر کشی نهان مشغول

الْمَشْأَنُ أَنَّ بَرَّ صَبِيحًا صَبِيحًا أَكْثَرَ يَأْتِيهِ
 نَهْ حَاجَتِي وَأَرَدْتُ شَيْطَانًا أَيْدِي حَاجَتِي الدَّرْ
 كَيْمُ دَسْتُورِ رِسْنِ صَبِيحًا كَرَمِ أَدَبِي أَيْوَمِ
 سَكَا دَعَا قَلَمِ دَدِي بَرَّ صَبِيحًا كَرَمِ دَدِي الْمَدِي
 رَاضِي الْمَدِي كَرَمِ صَبِيحًا كَرَمِ دَدِي عِبَادَتَهُ
 مَسْعُولِ الْمَدِي أَوَّلُ كَوْنِ الْمَدِي كَرَمِ وَجْهِ دَدِي بَرَّ
 صَبِيحًا كَرَمِ أَوَّلُ كَشْفِ بَيَانِي بَرَّ دَدِي عِبَادَتَهُ قَلَمِ
 أَنَّ بَرَّ صَبِيحًا أَيْدِي يَأْتِيهِ نَهْ حَاجَتِي وَأَرَدْتُ
 شَيْطَانًا أَيْدِي حَاجَتِي الدَّرْ كَيْمُ دَسْتُورِ رِسْنِ
 بَرَّ صَبِيحًا مَسْكِينِ أَيْ شَيْخِ صَدِيقِي بَلَدِ بَلَدِ شَيْطَانِ
 دَرْ صَبِيحًا مَعْسِنَهُ كَرَمِ دَدِي بَرَّ صَبِيحًا أَيْدِي
 أَيْلَهُ زَاهِدًا لَكَ أَيْلَهُ قَلَمِ أَدَرِ كَيْمُ دَسْتُورِ
 أَيْمَنَهُ هَمْدِي طَلُوبِ صَبِيحًا أَوَّلُ لَعِينِ أَيْلَهُ ذَا

زاهد لك

زَاهِدًا لَكَ كَسْرُ دَدِي بَرَّ كَرَمِ دَدِي بَرَّ كَرَمِ دَدِي
 قَرَفًا كَرَمِ أَرُوجِي بَرَّ كَرَمِ دَدِي مَسْكِينِ بَرَّ صَبِيحًا
 بُونِ كَرَمِ دَدِي عَجَبًا قَلَمِ دَدِي بَلَدِ عِبَادَتِهِ عَاشِقًا
 أَلَمِ كَرَمِ دَدِي بَرَّ كَرَمِ دَدِي بَرَّ كَرَمِ دَدِي بَرَّ
 اللَعْنَةُ بَلَدِ عِبَادَتِهِ قَلَمِ دَدِي بَرَّ كَرَمِ دَدِي بَرَّ
 أَيْدِي بَرَّ صَبِيحًا بَرَّ كَرَمِ دَدِي بَرَّ كَرَمِ دَدِي بَرَّ
 بَلَدِ صِلَاةِ قَلَمِ دَدِي بَرَّ كَرَمِ دَدِي بَرَّ كَرَمِ دَدِي
 بَارِي وَرَمِ كَرَمِ بَيَانِي أَيْ شَيْخِ قَلَمِ دَدِي بَرَّ
 صَبِيحًا بَشِيرًا كَرَمِ دَدِي بَرَّ كَرَمِ دَدِي بَرَّ كَرَمِ دَدِي
 أَدَبِي كَرَمِ دَدِي أَوَّلُ أَيْدِي بَرَّ كَرَمِ دَدِي بَرَّ
 خَيْرُونَ بَلَدِ أَيْدِي كَرَمِ دَدِي بَرَّ كَرَمِ دَدِي بَرَّ
 سَدَنِ بَرَّ كَرَمِ دَدِي كَرَمِ دَدِي بَرَّ كَرَمِ دَدِي بَرَّ
 سَكَا بَرَّ دَعَا بَرَّ دَدِي بَرَّ كَرَمِ دَدِي بَرَّ كَرَمِ دَدِي

اَبْرُ سَكَلَه اَمْرَسَن كِي اُولَه بَر صِيصَا اَنَك عَلِمَه
 بُوغْدِي رَا صِي اَلْدِي اُول دُعَايَا اَبْرُ نَدِيَا اَنَدَن
 شَيْطَان كَنَدِي وَاَرَدِي بَر كَشِي دَلُو اَبَلَدِي اَيْنَه
 كَنَدِي بَر اَوِي صُور نِيلَه اَوَلَب كَلَدِي كَفَارَت
 قَلَر دِي اَصْر قَلَم دِي اَيَدَن سَم كَفَارَت اَوَلَدِي
 بَكَا مَبْر كَم بَر صِيصَا زَاهِدَن قَنَدَه وَرَسَن اُول
 بَر دُعَايَا اَقْبَه بُو اُول سَاعَت كِي اُولَه اَصْلَه اُول
 دَلُو بَر صِيصَا فِينَه كَنَدِي دُر دُر دُعَايَا قَلَدِي خُوش
 اَلْدِي اَيْنَه اَل اَف شَيْطَان وَرَدِي بَر كَن بَا دِشَاه
 فَرَن دَلُو اَبَلَدِي اُول فَرَن قَر دَشَلِي وَاَرَدِي
 شَيْطَان وَرَدِي اُول قَر دَشَلِي بَر صِيصَا زَاهِدَه
 اَلَدَن اُول دُعَايَا فِلَسَن قَر دَشَلِي خُوش اَلَسُون
 دَدِي اَنَدَن اَرَنُوق كَشِي بُون خُوش اَبَلَمَن

ددي

دَدِي اَنَدَن اُول فَرَن اَلَدِي بَر صِيصَا قَنَدَه اَنَدَن
 قَبُول قَلَم دِي اَبَلَدِي بُو كَر كَلُو فَر دَرَن بَنَدَن قَنَدَه
 وَرَسَن وَرَن دَدِي بَعْر شَيْطَان بَر شَيْخ صُور نَلُو
 اَوَلَب كَلَدِي فَرَن دَشَلِي نَه اَيْنَدِي بُو زَاوِيَه اَيْنَه
 بَر اَوَلَب اَبَلَن فَرَن اَنَدَن اَبَجَلَه قُون كَدَن اُول اَنَدَن
 مَجَارَن دَغْدَن اَسْرَا سَر كَبَه دُعَايَا قَلَد دَدِي هَم
 اِيلَه قَلَد لَر صُومَعَه قَبُول سَلَه بَر اَوَلَب لَر اَوَا جَلَه
 قَوَد لَر كَنَد لَر اَسْر كَدِي دَبَمَدِي دُر كَلَدِي فَرَن
 قَنَدَه كَلَدِي كَر جَاك فَرَن كُوزَنَه مَنَحَبَر اَلْدِي
 كُوكَلَن اَبْرُق نَسَنه دُشَدِي دُعَايَا قَلَدِي دُعَايَا فِلَسَن
 شَيْطَان اَبِي قَلَدِي كِي اَلْدِي بَر صِيصَا كُوزَاو
 بَسَنه كَر دِي بِنَه شَيْطَان كَلَدِي فَرَن بَعْرَنه بَنَدِي
 جَغَرَن دَدِي بَر صِيصَا دَبَمَدِي جَغَدِي كُوزَاو كَر دَدِي

فَرْنِ تَنِي اَجَلِشْ اَوَّلْ شَبَطَانِ يَغِي شَيْخِ صَوْرَتِه
 کَلَدِي اَيْدَرْ يَابَرْ صِيصَا بَنَلْ کِبْ کَر کَلَو فَرْنَه
 بَلَسْنِ بُو سَجَاعِ فَاغْلِ بِنَه تَوْبَه قِلَسْنِ اَوَّلْ وِسُو
 وِسُو سَلَهْ بَرْ صِيصَا سَجَاعِ قَلَدِي هَمَّ اَوَّلْ فَرْنَا
 حَامِلَه اَلَدِي اَبَرْ کُنْ شَبَطَانِ بِنَه کَلَدِي اَيْدَرْ يَا
 يَابَرْ صِيصَا کَر دِي کِم بَرْنَه رُسَوَايْ اَلْدَقْ بُو فَرْنِ
 بَکَلَو اَلَدِي اَمَدِي بَارِي اَلْدَرْ کَل کِمَه فَعْلَ فَرْنِ
 دَاشَلِي کَلَجَاکْ اَيَنَجَلْ دَلَوَلْکْ دَنَدِي قَحْدِي
 کِنَدِي دَنَمَافْ دِکَل دِي هَمَّ بَرْ صِيصَا اَوَّلْ مَلُو
 نَکْ وِسُو سَه سَنَه اَبَدِي فَرِي اَلْدَرْدِي بَر اَرَادَه
 کِمَه قَدِي اَنَدَنْ فَرْنِ فَرْدَشَلِي کَلَدِي صَوْرَدِي
 اَيْنَدِي اَبَجَرُو دَر کَسْبَه کَر مَن کَرُو کِنَدِي
 اَوَّلْ شَبَطَانِ وَاَرْدِي فَرْنِ دَاشَلِي نَکْ اَحْمَد دَنِي

دشنه

دُشَنَه کَر دِي اَوَّلْ کِبْجَه اَيْنَدِي کِمَه اَوَّلْ بَرْ صِيصَا
 فَرْنِ دَاشَلِي بَکَلَو اَبَدِي اَنَدَنْ فَرْدِي اَلْدَرْدِي
 کِمَه قَدِي اَدِي بَلَرْ اَبَقُو دَن اَيْنَدِي لَر بُو دُوشِ
 شَبَطَانِ دَر دُوبُو بَر نَه دَمَدَلَر اَمَّا کِبْ فَرْدَشَلِي
 اَيْدَرْ بُو کِبْجَه دُشَنَه بِيلَه کَر دَم بَلَرْ دَنِي اَيْنَدِي
 بَر دَنِي بِيلَه کَر دِي دِي دَر دَر بَرْ صِيصَا فَعْلَه
 کَلَدِي رُصُور دَر فَرْنِ فَرْدَشَمَز دَر اَيْنَدِي
 دَلَوَلْکْ دَنَدِي حَقْدِي کِنَدِي بَا کِنَا مَدَم دِي بَرْ
 صِيصَا اَيْنَدِي زِي کِمَه اَوَّلْ زَمَانَه اَنَدَنْ کِبْجَه
 زَاهِد بُو غَدِي شَبَطَانِ لَعَبْنِ بَلَسْنِ کَر کِمَه نَه اَشَلُو
 قَلَدِي بَلَرْ کِنَدِي لَر فَرْدَشَلِي اَسْتَمِيه بُو کَر شَبَطَانِ
 وَاَرْدِي اَيْنَدِي نَرْنَه کَدَر سَن بَرْ صِيصَا فَرْدَشَمَز اَوَّلْ
 دَر بَدَر سَن بِنَدَانَه اَسْتَر سَن فَرْدَشَمَز فِلَان

بِرَدِّهِ بَرْدِ دِي اَيْلَه دِي بَجَا كَلْدِي بَر صِيصَا
 دَنْدِي لُصُو مَعْسَن يَنْدِي لُ كَنْدُو يَا زِ شَاهِه كَنْ
 دِي بَر صِيصَا اِيكَارِ فِلْدِي بَنِي فِلْدِي دِي شَيْطَان
 كَلْدِي اَيْدِي بَا بَر صِيصَا اِي بَرَقِ فِلْدِي بَرِي اَلْدَر
 كِي مَوْزِي اَلْدَر دِي بَرِي بَدَر كِي مَوْجِي دِي دَرِي
 طُغُرُو سِيكَل نَكْرِي قُرْتِي دِي بُو كَر بَر صِيصَا
 اِفْرَارِ اَيْلَدِي فُجِي اِفْرَارِ اَيْدِي بَر صِيصَا
 اَصْمَغِه اِنْدِي لُ اَنْدَن اِف شَيْطَان وُرْدِي اِبْلِس
 خَبَرِ اَيْلَدِي اَيْدِي كِي كَر دِي اَوَّلِ زَاهِدِي كِي نَلُو
 فِلْدِي اِبْلِس اَيْدِي اَكَا زِيَادَن اَنُرُو حَلْ كَر كَر
 اَنْدَن قِيصَا صَا كَر كَر بَر كَر اَمْدَن اِيْمَانِي اَيْدِي
 اَلْمِي دِي اَنْدَن كَرُو شِيحْ صُورْتِنَه بَر صِيصَا
 قَنْتِه كَلْدِي اَسَا دَر دِي اَيْدِي بَا بَر صِيصَا
 زَنَا

زَنَا فِلْدَن قَان اَيْلَدَن يِلْدَن شَيْلَدَن اَوْش
 اَلْكُرْسَن اَمْدِي كَل بِنُو سُرْم دُغَل بَن سَنِي قُر
 نَوِي دِي اَوَّلِ بِيحَا اَيْدِي دِي فِلْمِ شَيْطَان
 اَيْدِي بَا بَر كَر سَجَا قَل بَر صِيصَا اَيْدِي بَنِي اَيْلَه
 نَجَسِي سَجَا فِلْمِ شَيْطَان اَيْدِي بَا سَكَل سَجَا قَل
 عَمَام دَر اَنْدَن بَر صِيصَا شَيْطَانَه سَجَا فِلْدِي
 كَا فَرِي دِي اَلْدِي نَعُوذُ بِاللّٰهِ مِنْ ذَلِكَ اَنْدَن
 شَيْطَان اَيْدِي بَا بَر صِيصَا بُو اَشِي سَكَا بَن اَيْلَدِي
 بَن سَدَن بِيزارُون دِي دِي كِي دِي بَر صِيصَا
 اَسَلِي كَا فَرِي جَان وُرْدِي نَعُوذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّ
 اَلشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ كَمَا قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰی كَشَدَّ الشَّيْطَانِ
 اِدْقَالَ لِلْاِنْسَانِ اَكْفَرُ فَلَمَّا اَكْفَرُ قَالَ اِنِّيْ بَرِي
 مِنْكَ اِنِّيْ اَخَافُ اللّٰهَ رَبَّ الْعَالَمِينَ يَعْنِيْ اَيْلَدِي

مَن لِّشَيْطَانٍ مِّثْلُ كَيْدِ شَيْطَانٍ مِّنْ لِّالدِّكْرِ بَعِي
 فَجْنُ كَيْدِ بَرِّ صَبَا كَأَنَّ الدِّكْرَ شَيْطَانُ ابْنِ سَدَن
 بِيَزَارُونَ بَابِي فَوَلَدَهُ عَالَمُ نَكْرِي سَدَن دِي
 اِهْدِي اَيَا زَاهِدُو سَفِيكَ بَرِّ صَبَا دَن عِي
 دَن فَرُفْنِ كَيْدِ حَقِّ نَعَالِي بِيَزَارُونَ كَيْدِ فَكَانَ
 عَاقِبَتُهُمَا اَنْهِيَ فِي النَّارِ خَالِدِينَ فِيهَا وَذَلِكَ
 جَزَاءُ الظَّالِمِينَ بَعِي بِلُونِ عَاقِبَتِ اَوَّلِ الدِّكْرِ
 صَبَا بَرِّ كَيْدِ شَيْطَانٍ طَامُو اِيَحْسَ شَيْدَهُ فَلَا
 جَزَاءُ الظَّالِمِينَ ابْنِ عَبَّاسٍ اِيَدْرِ رَضِيَ اللَّهُ
 عَنْهُ اَنْدَن صَكْرَهُ بَنِي اِسْرَ اَبْلَرُ زَاهِدُونَ حَرَّ
 حَرَمَتِ فَلَمَّا اَلِدْرِ فَنَلَهُ كَوَسْرُ اِنْجِلَرُ اَلِدْرِ
 اَوَّلِ سَبْدَن زَاهِدُونَ دَنِي طَوِيلِدْرِ كَيْدِ لَوْفَلَهُ
 جَعْدَلَرُ نَاوَلِ وَفَنَهُ دَن كَيْدِ جَنْجَن زَاهِدِ دَنِي
 بُهْمَان

بُهْمَان اِنْدَلَرُ عَوْرَتِ زَنَافِلَدَن بَكْلُو اَلِدْرِ دَرِ
 اَنْدَن اَغْلَن اَنَاسِي فَرَنَدَن بَجَاغُو دِي اَبْدِي
 بَنِي جَنْجَن زَاهِد اَغْلِي دَكُونِ فَلَا بَجَوَان
 اَغْلُون دِي بُوَسْرِي فَجْنِ اَشْدَلَرُ دَنِي طَوِيلِدْرِ
 كَيْدَلَرُ اَنْدَن صَكْرَهُ زَاهِدَلَرُ حَرَمَتِ فَلَمَّا اَلِدْرِ
 قَوْلُهُ نَعَالِي يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَلَسَنَ
 ظُرُّنَفْسٍ مَا قَدَّمْتُمْ لِغَدٍ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ
 بِمَا تَعْمَلُونَ اَيَا اَنْدَلَرُ كَيْدِ اِيْمَانِ كَوَرْدَنُ فَرُفُون
 نَكْرَدَن بِيَقِي نَكْرِي نَعَالِي كَوَرْدَنُ كَيْدِ سَنَ اَسْلَرُ
 اَمَّا اَصْنَعِي اِيَدْرِ بَرِّ كُنْ بَصَّ مَسْجِدِ نَدَن جَعْدَلَرُ
 كَوَرْدَنُ كَوَرْدَنُ بَرِّ عَرَبِ دَوِي اَبْلَرُ كَلَرُ بَكَا صَوَرِ
 اِيَدْرِ دَن اَبْدِي اَبْدِي اَصْمَعِدَلَرُ اِيَدْرِ فَنَدَن
 كَوَرْدَنُ اَبْدِي اَوَّلِ بَرْدَن كَوَرْدَن كَيْدِ اَلَدِّ نَكْرِي

کلامه افروددم ایدر ایدر افعلا اول نکر
 کلامه بن دخی اندین دخی بن دخی بشدوم
 بن افرودم کلامه **والدار بان ذرو** تا بوی دین
 کلامه کلامه **والدار بان ذرو** تا بوی دین
 اندن عرب ایدر با اصمعی **حق تعالی** بوی این
 حق تعالی وری دخی بن ایدم **محمد مصطفی** ایدر
 دخی دم اندن ایدر اول نکر حقیقت با اصمعی
 حقیقت بوی این محمد می اندر دخی بن ایدم
 اوی **محمد مصطفی** اندر دخی دم اندن عرب
 در سندن اندر دخی بوی دخی بن وکنی
 بانه بانه ایدر ایدر با اصمعی بکا بار با فاعلا
 تا بوی دخی ویش له الشدیم دخی بن دخی
 یار قلامه محمد بن یفسله الشدیم اندن صکن
 افر

افرن یاسن اوندی قلمه کلامه فدجی بونی با بانه
 ویدی ایدر کلامه **والدار بان ذرو** تا بوی دین
 دخی دخی وری دخی اندن اصمعی ایدر دخی
 بونی بیلکه کلامه کلامه اندم اندم بجه روف
 کار دخی بوی این افر و بن بجه صدقه بکن
 صدقه بجه بقی در دخی بوی ساعت ایدر نه
 کلامه دولت الکریم رزقین نکر دن بیلکه بامین
 الی دخی با غوغا سندن فر نیدی بوی دخی اندن
 صکن حجه ورم طواف فلی بر دخی اندم
 کلامه زاری زاری بوی ضعیف اون کلامه ورم
 کلامه اول عرب انه کلامه بکن بصر مش
 فتنه ورم بکن کلامه دخی اندن ایدر
 اهی بینه **والدار بان** افر تا بوی دین

کَلَّمَ كِرْوَكُم وَفِي السَّمَاءِ رَزَقَكُم وَمَا تَوْعَدُونَ
 اَنْدَن عَرَبًا اَيْنَدِي بَا اَطْمِي حَقَّ تَوَالْنَك وَعَدَّ
 سِرَّ كَرَجَاك بِلْدَمِ دِي بَنِي اِنْدَم فَوَرَبَّ السَّمَاءِ
 وَالْاَرْضِ اِنَّهُ لَحَقُّ مِثْلَ مَا اَنْتُمْ تَنْطَقُونَ فَجَنِّ
 كِم بُوَايَن اَوَّلَم جَاغَرْدِي عَرَبًا فَوَاذَ فِلْدِي
 اَيْنَدِي نَكْرِي عَنِّي وَجَلَه كِم بَشْدِي بُوَايَن
 يَاذَ فِلْدِي دِي بُوَاوَج كَرَجَاغَرْدِي جَانِ اسْمُ
 لَدِي وَالسَّلَامُ **ابُو سَعِيدٍ خَذَرِي** اَبْدَن تَرَكْنِ
 اَبْرَسَز لَرْدَن بَرَكَز رَزَقْدَن فُجْر اُولَسَه رَزَقَا
 اِنْ اسْتَبُو كُلَه نَكْرِم اَدَم اَلْم اسْتَبُو كُلُ كَرِي دِي
نَفْسِي اِيْمَنَه خَبَر وِرَز كِم اَلْوَعْد اَبْر طَامُو
 فَوَمِنَه اُولَه **حَقَّ تَعَالَى** اَيْلَه دُنِّي بَقَعُو كَلَه
 وَرَنْجِي لِي اَبِي حَجِيْم طَامُو سَنَه اَسَا قُون دِي بَه
 نَكَم

نَكْرِم حَقَّ تَعَالَى اَيْلَه تَوَالِي فَوَا اَنَلَه بُوَاوَر **خَذَرُو**
فَعْلُوَه ثَمَّ اَلْحَجِيْم صَلَوَه ثَمَّ فِي سُلْسِلَه ذَرَعَتَهَا
سَبْعُونَ ذَرَعًا فَاسْأَلُوَه اَنْدَن اَيْلَه جَبَّارِ عَالَمِ
 اَبْدَر دُنِّي اَوَّلَ رَنْجِي رَه بَغْلَان اِنْ طَامُو اِيْمَنَه
 صَلْنِ كِم اَوَّلَ رَنْجِي اَزُون لَغِي بَمِش اَرشُون
 اُولَه زَبَانِي اَرشُونِيْلَه اَنْك بَر اَرشُونِي مَكْدَن
 طَائِف دِي نَجَه اُولَه اَبْنِ عَبَّاس قَوْلِي بُوَاوَر دِي
 بَر قَوْلَه اَبْدَر بَر اَرشُون مَكْدَن كَوَفِيَه دِي
 اُولَه مَالِك اَرشُونِيْلَه **خَبَر دَه كَلِمَتُ** بَر طَامُو لَقِي
 كَشِي بَنِي بَكَز بَانِي لَر دَر لَبْجَكْشَلَر دِي مَسْنَك اَللَّهِ بَر
 بَانَه قَوْلَه اَنْدَن اَوَّلَ بَمِش اَرشُون رَنْجِي دِي بَر
 قِيلَر قَرْنِ اِيْمَنَدَن بَر نَدَن جَفَر لَو نَلَر اَلْاَنْبِيَا
 دَر كِم اِيْمَان كَر مَد لَر دِي بَقْلَل طَامُو وِر

ورمه لر حق تعالی بیورز از کانه لا یومئ
 بالله العظیم ولا یخضع علی طعام المسکین **عسی**
 علیه السلام عسی بیعاً مبر بر جهود له بدش
 الدل بر بر ورد بر عسی علیه السلام اوج انما
 الی الی اول جهوده ورد بر بوانگی کتر کلا دی
 بلکه کتر بلکه بیده وز اول جهود بلکه بر بکی بیدی
 بکر طعام کرک الی الی **عسی** علیه السلام جهوده
 ایدر کتر ای بکی بیکم دی جهود ای بکی ای کتر دی
 عسی ورد بر فی ای بکی بر سی دی جهود ایدر
 ای بکی ای بیدی اول ای ای بکی دی بیدی کتر
عسی جهوده سنه دمی بر کوبه ورد بر کوبه
 بر کتر سز از ای الی کو کتر مش ایدر **اللهی**
 نه اولیدی ابو بونبر ای کتر مکر مشه بود بیا به
 بق

بقمر مسمر دی **عسی** علیه السلام کدی ای مبارک
 بر مغز کتر سز ای کتر نه بیدی شلق ساعت
 ای کتر لری اجل دی **نکری** تعالی امر بلکه بوجهود
 بن کردی طند دی **عسی** علیه السلام ایدر باجهود
 اول نکر ی حق چون کتر بکر سز کتر لری اندر قدر
 نیکله اجل دی ای بکی فاجدی جهود بینه ای دی
 بینه کتر لری کتر بکر بلکه کتر لری بکر کتر باش
 کلا دی **عسی** علیه السلام مبارک الی باشنه بیدی الف
 ساعت ساجی بیدی بوجهود ای طند دی عسی
 ایدر باجهود اول نکر ی حق چون کتر بوجهد
 قدر نیکله ساج وردی ای بکی فاجدی جهود
 ایدر ای دی اندن بینه کتر لری بکر کتر اشردی
عسی علیه السلام دعا فلدی اندن دکر کتر

کُنْدَلْ اَوَّلْ جِهْوَدِ بِلْسِنَه کَرْدِي اَبْلَرِي اَلْوَمَدِي
 بَوَمَلَوْنِ جِهْوَدِ بُولَقْ عَجَبْ لَدِي **عِيسَى** عَلَيْهِ اَيْدَرْ
 يَا جِهْوَدِ اَوَّلْ تَنگَرِي حَقِيقُونِ کِمَه بَوَضْعَتْ اَنگَرِ
 قُدَرْ بِلْدَرْ اَبِي کَفْ فَا جَابِي جِهْوَدِ اَيْدَرْ اِيکِي بَوِ
 دَکَرْدَن دِي کَلْجَدِي بَر کَوِي وَا رَدَلِي وَا رَدَلِي کَر
 دَلِي بَر خَوَابِ اَلْمَشْ کَا رَوَانِ سَرَايِ اِي مَجْلَه بَر قَوِي
 عَوَرَتْ اَنوَرِ **عِيسَى** اَيْدَرْ يَا قَرِي بَوَاوِي بَسْجُونِ
 سَبْر مَن سَن قَرِي اَيْدَرْ کَمَرِ بَنِي بَر قَرِي دَا شَه وَا رَدِي
 اَوَّلْ سَبْوَر دِي شِمْدِي قَرِي کَنْدَر کِمَه اَلدِي اَنگَرِ
 جَوْنِ خَرِي اَيْدَرْ دِي **عِيسَى** عَلَيْهِ السَّلَام اَيْدَرْ
 کَلْ اَوَّلْ قَرْدَشْنِ سِنِي بَنِي کَسْتَر دِي بَو قَرِي
 قَرْدَشْنِ سِنِي کَسْتَر دِي **عِيسَى** اِي رِکْعَتْ عَمَارِ
 قَلْدِي **تَنگَرِي** نَعَالِي قُدَرْ بِلْکَلَه سَن بَر لَدِي
 اَوَّلْ

214
 اَوَّلْ اَلْوَبَرِ بِلْکَلَه مَشْ دَر وُکَلْدِي کَا رَوَانِ
 سَرَايِ سَبْر دِي بَوِي کَرْدِي جِهْوَدِ لَو عَجَبْ لَدِي
عِيسَى اَيْدَرْ تَنگَرِي حَقِيقُونِ کِمَه اَلْوِي دَرِي
 قَلْدِي اَبِي کَفْ فَا جَابِي جِهْوَدِ اَيْدَرْ اِيکِي اَنگَرِ
 دِي کَلْجَدِي بَر بَر قَرِي وَا سَتَرِي اَر دَر جِهْوَدِ
 اَيْدَرْ يَا **عِيسَى** قَرْنَم اَجَدِي **عِيسَى** عَلَيْهِ السَّلَام
 بَر صَغُرِ قَعْرِ دِي کَلْجَدِي بَغَرْ لَنغَلِ
 دِي بَغَرْ لَنگَرِ دِي بَشْکَلِ دِي بَشْکَلِ اِيکِي دِي
 يَدِ لَرِ **عِيسَى** عَلَيْهِ السَّلَام اَيْدَرْ سُنْدَلَرِ بَر قَمَه
 دِي جِهْوَدِ بَر اَرِيَه دَر شَر دِي بَر سَلَوْنِ اَغَرِ
 لَدِي کَزَلْدِي **عِيسَى** اَوَّلْ سَنُوکِ بَرِيه بَر اَنجِ
 بِنْدِي قَلْدِي دَعَا قَلْدِي سَغُرِ دَر لَدِي دَر دِي
 اَيْدَرْ **اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ** بِنِ اِي کَفِي اِيکِي بَرِي وَا دَوَسْتِ

پیری دشمنان زدی دخی کند بی جهود **عجایبه**
 اولدی عیسی ایدر اول نگر بی جهون کیم بو
 صنوع اندا قدرین در ایما قاجدی جهود
 ایدر اید بی اندن دخی کند لر بر بن کلید لری
 انون گر بو بی بلدی **عیسی** علیه انبیان
 بو انون الشلم بر سن سکا بر سن بکا بر سن اول
 ایما کینه ددی اندن جهود ایدر بون دخی
 اکی پانه قللم بر سن سکا بر سن بکا ددی
عیسی علیه راضی المدی بن ایما کینه ووردن
 ددی ایلد دیجا کجهود ایدر اتمی بن بدم
عیسی علیه السلام ایدر ای دشمنان طبرق
 سنک باشا السن اول ال اول گر بی دخی سکا
 السن ددی جهود ووردی جهود گر بجا بله

اکین

انری قلدی عیسی بولنه کند بی جهود اول
 گر بو جلدی کتر مدی فین الدی انری دخی
 الدی دورن اغر لر کلید لری جهود دی دبلدی
 التلری الدی الشیمه انری لر ای فردش لر
 محمی ای بجا دودر ددی گر جگمش ددی
 دخی کند **قصه حنظله** علیه السلام حنظله
 بیغامبر قوم عبادت قلم کن عاصی الدی
 حنظله مطیع المذل سنن اسلمدی لر اول
 قوم بر باد شاهی وار دی اول قوم طفر
 بوزیل المشدی کیم الم کرد کلری بو دی
 حنظله ابت ووردی ایدر دی انری کیم ایدن
 نگر بی بر دین انک رسولون دیک بقسه
 سن الم کلر ددی بلر راضی المذل لر

کون بولے ہو اُردی اُردی اُردی اُردی اُردی اُردی اُردی اُردی
 اُنک سزینہ اُنک لُر کُن بِلور دَن بُولک کُشی
 اُرد کُن اُسز دَن مَفاجا اُلہ کُلجا بِلری اُرد
 دَی اُردن پاد شَاهلرینہ کُلجا لُر اُلہ کُلجا دِیو
 حَسر وُرد لُر حَظَلہ دِی اُلہ دِی اُردن اُردن
 مَلک لُر اُردی بُلر اُلہ لُر اُرد وُردن بِلر
 تَنہ اِس بَصَن دِی وُرد لُر اُلہ اُرد لُر بِلور دِن
 مَدی اُلہ لُر دِی مَلک لُر وُرد لُر هِج دِیو
 لُر دِیو حَسر وُرد لُر اُردن مَلک اُردی اُلہ
 اُلہ کُلجا دِی اُردی بُولر اُرد دِیو
 سَرای بُولر سَنہ فَنَد دِی بِن بُلک اُلہ
 کُلن دِی اُردی اُول جِر بُولر سَرای دِی
 بُلر لہ فِلد لُر صَف صَف فِلج طُوب سَرای بُولر

لُر دِی

لُر دِی پاد شَاهلر اُردی وُرد سَرای اُردن حَلوت
 اُرد دِی ناکا مَلک اُلہ اُردی وُرد کُش
 جَان اُلہ حَسر قُوش دِی اُسز دِی عَمار اُرد
 وُرد اُردن فِلد رُوز کُش لُر مَلک لُر اُرد
 اُول عَمار عَمار لُر فِلد مَر مَر بِنی اُرد اُرد
 اُلہ عَمار فِلن دُنیا کُمسِد فِلن وَالسَلَام حَسر
 کُلش سَلیمان سَلیمان بَغامر عَلِیہ السَلَام
 دُنیا دَن نَقدا اُلہ اُردی اُردی اُردی اُردی اُردی
 بُولر کُش دِی بُولر اُردی اُردی اُردی اُردی
 تَعَالی بَغامر لُر وُرد دِی تُولر اُردی اُردی
 اُردن بِنی اُسز اُردن فساد اُلہ بُلد لُر اُرد
 مِیَانک سَزَن فِیو فِلن اُرد لُر اُردی اُردی
 بُولر دِی حَسر بُولر دِی تَعَالی اُردی اُردی

بَقِيَّتُ الدِّينِ كَيْفَ بَنِي إِسْرَءِيلَ هَلَاكَ أَوَّلُهُمْ وَأَبْقِيَ
 بَيْتُ الْمَقْدِسِ لَهُ يَدِي مَا أَذْنُ نَبِيِّ إِسْرَءِيلَ أَيْدِي لِي يَا أَرْ
 مِيئَهُ بَنِي سَنَّا سَرْنَ دَمُوزَ وَارْ سَرْنَ سَكَا السَّنْ
 دِدِلُو سَلِيمَانَ بَغَامِرُونَ هَمَّ نَقْدَرُ خَزَنَتِي وَأَرْسَا
 يَتْلُو يَدِي وَأَوَّلُ قَوْمِي مَجْمُوعٌ زَاهِدٌ لِي دِي
 أَزْدِلُو أَيْدِي لِي دِلْمَجْرِي يَلُوكِرُونَ كَيْفَ بَنِي إِسْرَءِيلَ
 كَلْدِيَا دَكُنْ سِدْقُ قُرْدُوقِ ابْرُقْ يَا ذَا شَاهِدِي
 كَلَسِي الرُّسْهَ إِنِّي دِي أَتْلُو إِدْوَزْ هَمَّ جَبْرَدَهْ أَيْدِي
 كَيْفَ أَوَّلُ يَا ذَا شَاهِلُ جَمْلَسِي هَلَاكَ الدِّلْمَجْرِي بَيْتُ الْمَقْدِسِ
 أَرْسَهْ كَلْدِي خَرَابٌ فَلَمَّا جَعَلُوا حَقَّ نَبَايَ دَبُورُ
 يَلْنِ وَرِيدِي أَتْلُو أَسْدِي كَيْفَ هُرْزِيهْ دُفْنَسَهْ أَلْ
 أَرْدَنَ أَرْزَدِي بَرِغْدِي جَمْلَسَنَ أَوَّلُ يَلْهَلَاكَ
 أَيْدِي أَرْمِيهْ أَيْدِي **الْهَمِّي** سَنَ يَكُوكِ بَلْسَنَ كَيْفَ
 بَنِي

اَبْنُكَ ابْنِي اسْرَ اَبْنُكَ اَوْجَ بِلَادَن بَرِن اَخِيَار
 فُلْسَلَرُ **بِرِي بُو كَمِه** اَوْجَ بِلَاظَالِمَ بَاذِ شَاهِ اَوَّلَه
بِرِي بُو كَمِه اَوْجَ بِلَاظَالِمَ اَوَّلَه **بِرِي بُو كَمِه** اَوْجَ كُن
 مَقَابَا اَلْمَ اَوَّلَه بُو اُجْدَن بَرِن اَخِيَار اَرْمَاك
 كَرَك اَنْدَن دَاوُد دَفَرِيَاذِ قَلْدِيَا اَيْنْدِيَا **اَلْهِي**
 بُو بَلَا لَرِي بَنْدَن اَنْزُومِي قَلْدَن فُلَرَن بُو سَزَن
 بِي كَنَاهِدَر دِلَر **بِلَاظَالِمَ** اَلْمَ اَلْمَ كَلْدِيَا
 اَيْنْدِيَا يَا دَاوُد بُو بَلَا لَرِي بَلَرَن اَز رَه يَنَه قَلْم
 يَزْدِيَا اَبْرُق حَاة بُو قَدَر بُو اَوْجَ بِلَا لَرَن
 بَرِس اَلْسِيْدَر دِيَا اَنْدَن دَاوُد دَفَرِيَا
 مُنَادِيَا قَلْدِيَا اَيْنْدِيَا اَي قَوْمُ بِن سَز بِلَا دَوْم
 بَنْدَن اَنْزُومِي اَوْجَ بِلَا لَرَن اَوْجَ بِلَا دَن بَرِن
 اَخِيَار اَدَن اَبْرُق فَر تَلْغَه حَاة بُو قَدَر اَيْنْدِيَا
 بُو

بُو اَوْجَ بِلَا دَر اَيْنْدِيَا **بِرِي بُو كَمِه** اَوْجَ بِلَاظَالِمَ
بَرِس اَوْ اَوْجَ بِلَاظَالِمَ بَاذِ شَاهِ **بَرِس** اَوْجَ كُون
 مَقَابَا اَلْمَ دَر اَنْدَن بِنِي اسْر اَبْنُكَ بُو سَزِيَا
 اَيْنْدِيَا لَر زَار زَار اَغْلَشَلَر دَاوُد دَخِيَا بِلَه
 اَغْلَشَلَر اَيْنْدِيَا **يَا تَلْغَه** بِيغَامَبَرِيَا بُو اَوْجَ بِلَا
 دَخِيَا بَرِن دَن بَرِن عَجَبِيَا نَه قَلْم دِلَر اَلْمَ
 بَاذِ شَاهِ كَر كَر كَر اَلْمَ اَلْمَ مَز غَرِيَا لَر مَز دَلِيَا
 قَلْم وَفَر لَغِيَا دَخِيَا كَر كَر دُشَوَار دَر بِن دَخِيَا
 اَغْلَشَلَر مَز دَخِيَا دِلَر اَمَّا اَلْمَ اَلْمَ نَابَر كَر دَن
 قَر نَلَه مَز بُو بَلَا لَرِي كَر مِيَه مَز دِلَر بِنِي اسْر
 بِلَاظَالِمَ فَيَعُوبَر لَه كَر وَدِنْدِيَا اَنْدَن دَاوُد
 اَيْنْدِيَا **يَا تَلْغَه** اَلْمَ اَلْمَ اَلْمَ اَلْمَ اَلْمَ اَلْمَ اَلْمَ اَلْمَ
 لَر دِيَا **بِلَاظَالِمَ** اَلْمَ اَلْمَ كَلْدِيَا اَيْنْدِيَا

ياد او ديارن يازبه جني بنو گفترن بلسه
 التسنلر بزرگن قبلدن بکاد تسنلر تانلر اومه
 کلوسن سول طواجن بنو بفا درغل دردي يا
 رندا سي گفترن اول يازبه جفدر دو کسي
 دفاي سنج مغول اولر اغلدر **ابوب داود**
 قري نلاشي اغلدر داود دله بوطاش ازن اتردر
 اغلدر دي ناگاه بفرزل بل کلدجي بلون اراسنه
 کردي اسدي بر ساعت ايجنه نيمش بيلا کشي
 هلاک الادي **داود** بيوامبر اول طاش ازن
 دسپ ابلدر دي **يارب** دردي بر ساعت هلاک
 بل دند دي **جبرئيل** عليه السلام کلدجي ايندي
 ياد او د انلر کمر اولر بفرلي بغلند دي
 بکر کمر در اولر کناهلر عفو قلند دي
 اهدي

امدي آبت بنو کړود تسنلر اندن بني اسر ائلر کړو
 دندلر اول الی لري دفن اترلر **جبرئيل** عليه
 السلام ايندي ياد او **دحق** تعالي سکا سلام قلر
 ايدر ياد او د بوالور الادي برده بيمجون بر سجاد
 پغل اندن داود د ايندي **الهي** بواون نبيا دن
 ندن ايللم فر مان کلد بکيم فر بان قاني بله بلحق
 بفرغل اندن بفردي داود د نيمش بيلا فتن فر مان
 ابلدر درسن سبلر ات قلدي ناگاه برفا
 او د کلدجي اول کور لري کيندر دي هم اول
 وقين فر مان او د کيندر دي کسيبه ورمک
 بوعدي داود اول کس بفردي اول فتنر
 قاييله اول بري ففرل سولر ائلر کترلو
 اول مسجدا بشلر اندن بني اسر ائلر ايجنه

بَر زَاهِد اَر وَا رِدِي كَلْدِي اَيْنْدِي بُوِيَرِي نَمْدُور
 بَنَدَن دَسْتُور اَل اَنَدَن يَمِي دِي دِي بَنِي اِسْرَائِيل
 اَيْنْدِي لَر بُوِيَرِي اَنَكِرِي نَكِرِي بَر نَكِرِي اِيچُون مَسِيح
 يَمِي زِدِي لَر زَاهِد سَكِنِي لَر زَاهِد هِيچ سَزِي
 اَسْغَه مَوْمَدِي فَصْد اَيْنْدِي لَر كِه زَاهِد دَبَلِي لَر
 زَاهِد دَاوُود قَنِتِه كَلْدِي اَيْنْدِي يَادَاوُود دَحَق
 تَعَالِي كُوچ قَلَمِي دِي دِي دَاوُود اَيْنْدِي بُوِيَرِي زَاهِد
 اَيْنْدِي بِي سِيچُون سَن بَنِي كُوچ قَلَمِي دِي دِي
 دَاوُود اَيْنْدِي **تَعَالِي** كِه كِه مَسِيح كُوچ قَلَمِي دِي
 زَاهِد اَيْنْدِي مَسِيح كِه بِي سَن اَنَدَن بَنِي مَوْدُور
 بَنَدَن صَنُون اَل اَنَدَن مَسِيح اِيغَل دَاوُود
 اَيْنْدِي سَلَكِي بَر قَنَد دَسْكَوَر وُز دِي
 صَر دِي اَنَك اَل سِي بَر اَر تَسِي چَقْدِي وَر مَبِه
 بَر مَدِي

بَر مَدِي اَيْنْدِي اَمْدِي اُول بَر اَر سِنْدِي اَنِي
 اَر شُون اَر وَا اَنِي اَر شُون اَنِي بِي نَمْدُور دَاوُود
 اَيْنْدِي صَنَت اَل مَسِيح دَر سَن زَاهِد اَيْنْدِي بِيچِه
 دَبَر سَه اَل دَاوُود اَيْنْدِي بُوِيَرِي قَبُون طَلْدَر لَر
 زَاهِد اَيْنْدِي دِي اَر تَقُو دَبَر كِر وَاوُود اَيْنْدِي
 بُون دِي طَلْدَر كِه دِي اَر تَقُو دَبَر دِي اَيْنْدِي
 دِيچَاك دَاوُود دَقِير دِي اَيْنْدِي يَار زَاهِد سَن بَر
 اِيچِه دُر لَر دِي بُوِيَرِي اَل تُون يَغَلَم زَاهِد دِي
 اَر تَقُو دَبَر بُوِيَرِي اُول بِي صَغَل غَلِي قَبُون طَلْدَر
 دِل چَقْدَر لَر بُون طَلْدَر دِل چَقْدَر لَر دِي كَنَد
 بِيچِه كُوچ دَك دِل اَن كَدَر لَر بُوِيَرِي اَل تُون
 يَغَلَم اَنَدَن زَاهِد اَيْنْدِي اَشَبُون بِي اَل صَنَد نَمِي
 دَر لَر زَاهِد اَغَلْدِي اَيْنْدِي بِي بُوِيَرِي اَل نَدَر بَنِي

اسرار اللہ صمد حق تعالیٰ کر کہ نجس طہر
 دد و اول بلا کہ بنس کلدی کر بن بلکہ اتو قلدی
 دد مدی دی کر و تو طوار لری مال لری زاهد
 اللہ دی قلدیس طاعنه اغدی بر زاویه بیدی عمر
 انکه کج دی ابرق قدسه کلدی انکه الدی
 جگر ایل علیہ السلام کلدی ایندی یاد او د اول
 زاهد بنی اسرار اللہ اسد در در الدر میه قلدی
 ایلدر اول بر کامیران دیمید ای ای دی حق
 تعالیٰ بواوی بخوا سکا حرم قلدی سدن صکره
 بر قلم وارد ددی سلیمان در بو مسجید اول
 تمام اسد در دی اندن بر ز کلدی ای داوید
 الدی اغلی سلیمان کلدی ایندی با سلیمان حق تعالیٰ
 سکا سلام قلدی ایندی انان بر مسجید پیسر دی
 زاهد

بر زاهد بنی اول بر حقلو جفدی بنی اسرار
 کلدی اینی اسد در در الدر مک اسد لری اول سبدن
 اتو اول مسجید تمام فلو حرم قلدی امیدی
 قویان ایلد کلدی بو مسجید تمام قلدی ددی اندن
 سلیمان بیور دی کلدی بیکی فقی کلدی قویان
 قلدی لری بر او د کلدی اول قویان لری کلدی
 قبول الدی در در سبدن اول مسجید ازن
 قلدی لری بکن ابر در دقیدر ان دخی مسجید
 از رینه برده ایلدر کلدن هلاک المسون
 دیو سلیمان علیہ بیور دی دیور بر کجی
 النندن بر کجی کشدن هر کر مجون ازون
 بر از سون یصسی بحق ارشوندی بیدی لری
 اندن بید در کدخی دگد لری التوندن کجی

گمشدن هور دین از وین آتش ارشوندی
 یغناغی بر فغانی اندک یور دی هور دین
 کاشن جوهر بده مضع فلدر دخی بیک قندیل
 اصد ل اول جبر غلر فلر النوندی و فلر
 بافتندی مسجیان جور سنه اون انی بیک
 کتله ایلدر بیک کوهر اول جبر غلر ایجه فلر
 بلفور دی **سلمان** بیک دوی وار دی نوروز
 کتله انجود کین طلر لردی انجو حفار
 لردی اول مسجیه خج ادر لردی نیکم قرانه
 بیور و **من الشیاطین یعوضون له و یعلمون**
عماد اندک سلمان بیور دی قبول کین برن
 التون برن گمشدن برن عود انجند برن
 قزل صندل انجند ایلدر هور قبولک از وین

یکوی

بکر می پیش ارشوندی و یس دخی بکر می پیش
 ارشوندی هور قبولی کوهر بده انجودله مضع
 قلمش لردی مخلرک التوندله و صرو فلر بافتندی
 بز مسلر دی اول قران در لردن سخیان قلم
 دیوار کینه ارندر مسجیه تمام الدی اندک
سلمان کردی اکی رکعت نماز فلدی فحش کجه
 الدی بر اق اود کلدی اول جبر غلر یند دی
حق تعالی فلدر نیکه سلمان علیه السلام
 ایندی **الهی** بو مسجی قبول فلعل او ش
 تمام ایلدر **حق** تعالی حضر تندن سلمانده او
 احسن کلدی **سلمان** بیغام برن اوج یوز بیک دیوی
 وار دی یوز بیک ادم صور تنله اول مسجیان
 طاشن اشر دی دخی یوز بیک طاغدن التون

کیموش طرژدی بوز بیکی دگر دژدن انجور و یا
 وز بر جاد جفوز کر دی مسجد یا ببر کر دی مسجد
 تمام الدی **سلمان** دنیاده یاد شاهلیق دورانی
 کچر دی دنیادان جفوق یاد شاهلیق اغلی اسابه
 دیدی اما یاد شاهلیق سلمان جده بوغدی انون
 جنته سلمان علیه السلام **حق** نعالی حضرتنه
 انشاء بکم **رب هب لی ملکا لا یتغی لاحد**
 من بعدی **انک انت الوهاب** یعنی ای جلیل
 غنیه غدا بکار ملک کیم بندن صکره کیمیه
 بنهر ملک کیم ملک المسون اندنا اسادی التمش
 یل یاد شاهلیق ایلدی اندک الدی انک بو اغلی
 قلدی انیایدی فح کیم انیایدی شاهلغه ان
 دی ایلیرس لعین کلدی برت کتر دی التمش
 ارشون

ارشون از ویدی صورت ادم صورت کیدی اندک
 بنی اسر ایلر اول بنون ادن جلال وردی اول
 بت سلمان یغیرن کشی ایجنه قلدی کافر الدیر
 اول بنه طیدر الا اون کی کشی طیدر لیس
 زاهد و عابدی سلمان کرمشردی انجور
 ایماندن دندلر نوملک دخی بونه طیدر اول
 اون کی زاهد و صید قلدی انلردخی طیدر
 بیت المقدس دن فجی لردی بوردی عبادته
 مشغول ایلر اندن صکره جماله بنی اسر ایلر
 از دلر نوملک لری دخی الدی بو اغلی قلدی
 اسابن انیادیر لردی اول دخی یاد شاه الدی
 بنجه مالرا کاکلدی اول اسانک صول ایغی
 افسودی ولکن حدس کوچید یا عورتا

لَر اَر نَر بِلَه سَوَشَر لَر دِي اَنَك وَر بَر بَر نَر كَو مَنجَه
 كَر مَجُون اَنَك بَو اَسَا زَاهِد قَبْدِي اَجْمَلَه جَرِي
 سَن دَر دِي اَيَنَدِي سَر لَر دَن بَكَا هِيَج نَسَنَه
 كَر كَمَز دِي خَزَنَه لَر دَم بَر لَه بَر كَنَدِي
 اَيَنَدِي وَر دَن اَوْنَه بَكَا اَبَر قَجَرِي كَر كَمَز بَر
 عِبَادَتَه مَشغُول اَلَوَر دِي دِي هُو بَر جَادِر لَر
 صَاطَوَل لَر اَنَدَن اَسَا اَنَاسِي قَنَدَه وَر دِي
 اَيَنَدِي يَا اَنَا سَنَد نَكِر كَمَدَر اَيَنَدِي سَنَدَا
 اَنَك دَر اَيَنَدِي يَا اَنَا بَنِي بَر اَزَوَن اَنَدَن اَيَنَك
 كَم نَكِرِي بَر دَر وِنَه دَدَم سَلِمَان بِيغِي وَر
 اَنَدَن اَنَاسِي اَيَنَدِي يَا اَعْلَا اَبَر قَبْدِي سَلِمَه
 دَر بَلَر اَشِدَر لَر سَكَا اَمَز لَر دِي اَسَا كَر
 جَقَدِي كَنَدِي بَنِي بَر كَن اَنَاسِي قَنَدَه كَر دِي

اَيَنَدِي يَا اَنَا سَنَد حَق بِنَر اَز رَمَلَه دَلِمَد وَر
 كَن اَيَنَك نَكِرِي بَر دَر اَنَدَن اَنَاسِي بَجَا فَر دِي بَقَسَن
 بَر دِي فَر يَاد قَبْدِي اَنَدَن اَسَا جَقَدِي كَنَدِي
 بَنَه كَلَدِي بَر كَن كَلَدِي اَيَنَدِي يَا اَنَا نَكِرِي بَر دَر
 دَدَم **سَلِمَان** اَنَا بَلَوِي دَر بَن اَنَاسِي فَر يَاد
 قَبْدِي بَو كَر اَسَا قَبْدِي حَاجِرِي بَر دِي اَنَا سَنَد
 بَيَان وَر دِي اَسَا اَوَل پَت سَمْعَه فَضَد قَبْدِي بَنِي
 اَسَر اَلَلَر اَلَد لَر اَوَل بَوَن قَجَرِي لَر اَنَدَن اَسَا كَلَدِي
 بَنِي اَسَر اَلَلَر نَكِرِي اَقَدِي هَم سَلِمَان اَلَد لَر
 اَنَدَن اَسَا بَر كَلَم كَدِي اَوَل اَوْن اَكِي زَاهِلَه
 اَبُو سَلَدِي اَنَدَن اَوَل اَلُو اَوَل وَاجَهه كَر دَر
 عِبَادَتَه مَشغُول اَلَد لَر اَوَل كَشِي قَبْدَه قَدَر
 هُو كَم دَعْوِي كَلَسَر اَر دَن عَوَر دَن وَا

خُوْد زِيَارَتِ اَمِيه دَسُوَر وِرْدِ كِرْدِي اِيچُو
 كِرْدِي يَارِ شَاهِ وَرَاهِدِ كِرْدِي زِيَارَتِ فِرْدِ كِرْدِي بَرِي
 بُو اَوْنِ اِي زَاهِدِ كِرْدِي اِي يَارِ شَاهِ هِيچِ بَرِي
 مَسْنِ كِرْمِ بُو عَوْرَتِ سَكَا دَعُو يَه كَلَمَزِ اِلَا سَكَا
 كِرْمِ كِرْمِ كَلَمَزِ اَنْدَن اَسَا دَا فِلْدِ يَارِ اِي
 اَلهي بُو كِرْمِ بِنْدَن اَلْعِل دِي سَلَقِ سَاعَتِ
 سَمِه دُنْدِ يَحِيچِ كَا جَفَرِ دِي اِيْلَه جَرْمِ اَلدِيكِمِ
 بَزَنَه نَفَا جَا دُنْبِ اَنَرِ دِي اَنْدَن بَنِي اَسْرَائِيلِ دُنْ
 بِيكِ كَشِي اَوَّلِ بُونِ اَلدِي كِنْدِ لِرِ رَاخِ يَارِ شَاهِنَه
 وَارِدِ لِرِ اَوَّلِ حَبَشَه مَلِكِ يَارِ كَا اِيْتِ لِرِ بِنْتِ
 اَلْمَقْدِسِ بَرِ اَمْلَانِ وَارِدِ رَا بَغِي اَفْسُو بَرِ كَشِي
 وَارِ اَلنُّونِ كَشِي وَجُو هُو بَرِ لَه بِيْلِمِ شَرِ اَلْكَتَنِ
 اِدَنَه مَسْجِدِ دِرِ لِرِ هُو اَرِ بِيْلِمِ خَرِيْنَه وَارِدِ دِرِ لِرِ

اَنْدَن

حَبَشَه مَلِكِ صُورِ دِي نَه دِنِ دُنْدِ دِي اِيْتِ لِرِ
 هِيچِ كَمَسَه اَنْدَن دِرِ نَا بِلِمِزِ دِرِ زِيَارَتِ اَوَّلِ اَوْتِ
 اِسْلَامِ نَدَرِ بِلِمِزِ كِرْدِي اِيْتِ لِرِ اَنْسِنِ كِنْدِ دِنِسَه
 فِرْدِ دِي كَلِمِ اِيچُونِ دِ بِلِنْدِ يَارِ دِرِ لِرِ قَصْدِ فِلْدِ يَارِ
 كِرْمِ بُو بِنْتِ دَخِي سِيَه بِنِ اَلدِي فُجْدِ اَوْشِ سَكَا لِرِ
 دَكِ دِرِ لِرِ بَسِ حَبَشَه مَلِكِ بُو رِ دِي اَوَّلِ بُو زِ
 بِيْلِمِ عَرَضَه فِلْدِ يَارِ اِي بُو زِ بِيْلِمِ طَلَنْدِ يَحَقِ دِي
 كِنْدِ يَارِ اِي فِرِ سَنَكِ بَرِ بَقِيْنِ فِلْحَقِ فُنْدِ يَارِ اَوْنِ
 اِي بِيكِ اَرِ سَرِ هَنَكِ وَارِدِ يَارِ اِيْتِ يَارِ اَوْرِنِ بِنْتِ
 اَلْمَقْدِسِ مَسْلِكِنَه بِنْدَن سَلَامِ قَلْبِ اِيْدِنَكِمِ
 سَنَدَن بَنِي اَسْرَائِيلِ بَكَا فِرِ يَارِ كَلِمِ دِي خَا
 سَنِ اَنْكِي اَلدَرْمِشِ سَنِ بُو صِنِمِه دَنِمَدَن سَنِ
 دِينَه مَخَا لِفَتِ فِلْمِشِ سَنِ دَخِي اِسْلَامِ بِنِيچِه

بَنِي خَزَنَةَ وَارِدٌ وَأَوَّلُ كُوشِكِهِ أَكَا مَسْجِدِ
 دَرِسْنِ أَوَّلُ كُوشِكِي وَأَوَّلُ خَزَنَتِي بَنِي بَكَا وَرَكْل
 سَكَمَ مَا لَنَّهُ اسْمُهُ يُوْقُ دِي بَلَوَجَلَرُ كَلْدَلِي
 بَنِي الْمَقْدِسِ قَبُولُ سَنَدِهِ فَنَدَلِي وَرَدَلِي أَوَّلُ مَسْجِدِ
 كَرَمِيهِ أَوَّلُ أَوْنِ اِكِي زَاهِدِ كَرْدَلِي كَمِيسِي كَلِمِ
 كَمِشْ كَمِشْ بَالِي اَنُورُ رُورُ دِي بَلَوُ دَن دَسُورُ
 دَلِيبِ مَسْجِدِهِ كَرْدَلِي عَجَبِ قَلْدَلِي أَوَّلُ مَسْجِدِ
 دِدْ كَلَمِي صَفَدَن دِي بُوَزْ بِيكَا اَرْتُو غَدِي
 بَلَوَجَلَرُ وَرَدَلِي مَقْصُورِي كَرْدَلِي كَرْدَلِي بُوَاغَلِي
 دُرُورُ كَلِمِ كَمِشْ مَحْرَابِ ابِجَنَدَه عِبَادَتَه مَقْصُولُ
 اَلْمَشْ صَبْرِ اَبْدَلِي نَمَازَدَن فَارِغِ النِّجَه نَمَازَدَن
 صَلَوُ سَلَامَ قَلْدَلِي اَبْدَلِي حَلَسَه بَاذْ شَا سَلَامَ
 قَلْدِي وَابْدِي بَنِمَ اَنُورُ كَلِمَ اسْمُهُ يُوْقُ دَرْدِي خَا
 اَوَّلُ

اَوَّلُ خَزَنَتِي بَاذْ لَزَن اَوْنِ اَوَّلُ كُوشِكِي بَنِي بَكَا وَرَكْل
 بَنِي كَدِي دِي بَا سَا اَبْدِي بُو مَالِ كَلِمِ اَوَّلُ بَاخْهَا
 بَاذْ شَاهَا اَبْدَلِي بَنِي بِيكَا اَوَّلُ قَدَرْدَن اَرْتُو فُورُ
 اَلَا بَنِمَ دَبِلِ دَسْمَكَلَرُ مَنَاجَانِ قَلِمِ اَبِي بَنِمَ دُورُ
 وَرْدَرَسَه وَرْمُورُ مَرْدَرَسَه وَرْمِشْ هِجْ اَنَا كَرَمِي
 جَرِي سَنَدَن فَبَرْمِشْ دِي بَلَوَجَلَرُ وَرَدَلِي مَلِكِ
 لَرِنَه خَبَرِ وَرَدَلِي اَبْدَلِي اَكِي بَرْمَ مَالِكَمَزْ دَلِمِ
 بَاذْ شَاهَلَرُ كَرْدَن بَنِي بِيكَا سَلَا حَلَوُ قَلِمِ اَوْنَا كَجُورُ
 سَنَدَه دُرُورُ دِي بَا اَنُورُ دَن عِبَرَن اَلْمَزْدَقِ اَلَا
 بُوَاغَلِي مَحْرَابِ ابِجَنَدَه عِبَادَتِ قَلَرُ ضَعُوفِ اَلْمَشْ
 اَوْنِ اِكِي كَلِمِ كَشِي وَارْتُو قَا جَرِي يُوْقُ اَوَّلُ
 هَلَبْتِ كَلِمِ بَلَرُ دَه كَرْدَن هِجْ بَاذْ شَاهَلَرُ دَه كَرْدَن
 بَنِي اَبْدِي كَرْمُورُ دَن بَنِي مَجَلَا بَنِمَ مَنَاجَانِ قَلِمِ

جیلر قچن اساملیک کوردلر صندلر کیم زینهار
 کلیدلر دندلر یاز شاهلر نه خبر وردلر ایتدلر
 اوش اسازینهار کلیدلر ایتدی لر بربک
 وریک بنسون بیان کلیم ددیجا بیل کوردلر
 ایتدلر یاز شاه وریدیجا بیلک یا اساد دلر
 اسا ایتدیجا بن بیلک بنزن هم دخی زینهار کلیم
 بنرجیم بیوردی بنلر فرسوجق سواش ایلک
 مال ورمردیجا بن سواش قصده حقدوم
 کلن سواش وللمردی وردلر حبلشه یاز شاهنه
 بو خبری ددلر یاز شاه ققدی ایتدیجا بنزن
 ورن اسانک بیلنه ابد فی کتون ددیجا
 اندن بو خبریما اسایه معلوم ایدیجا بر اون
 جفوردی بیلر دن بکا اندیجا وردی حاجبه
 دندی

دندیجا کوکسندن ارفاسنه جفدیجا به دشمن
 برنه دخی دندیجا اندن جفدیجا برنه دخی دندیجا
 اول اون اکی بیلک از مجلس سندی خبر حبلشه
 ملکینه دیدیجا ایتدی لر بر اوندن جرن دکلس سندی
 فریدیجا ددلر ملک حمله جری ایلک بیدیجا **عروشده**
 اون کلیدیجا کیم بر بکا بر اوقا دخی ات بر اوق
 دخی بر بکا ات اسای اوق جرنک اکی یارنسه
 اندیجا اول اکی اوقا اکی یلدرم ایدیجا حمله جری
 فر منجه به دشمنیجا **حق تعالی نکر** فرمان ایلک
 اسا یاز شاه قصده ولدیجا بنه **عروشده** اون
 کلیدیجا ایتدیجا یا اسان فواید بر اوقا کل دخی
 اشمر واردر ددیجا اندن حبلشه ملک جفدیجا
 کندی وردی بیلر دکن اشدی کیمی بیدیجا

کلدان **عروشدن** اوان کلدیا ایندی اورغل
 اول بین نقد خرنسی و مالی وار سه
 بیت المقدس کتور دی جمله مالی بیت المقدس
 قلدی شهر دخی بر عمارت قلدی **اندان بوخوری**
بابی ملک سحر ربه دبدی بو خبری ایندی
 قاقای جری در دی اوج بز سیکار عرضه قلدی
 یئلدی بیت المقدس یقین کلدیا قلدی بلوچ ووردی
 ایندی اول خرنه و اول کشی و دخی اول حبشه
 ملک نوک سلاح و مالن بکار کل ابرق سئو کله
 اشم یوق کوردنر المه کدم ددی کلدی بو خبری
 الجیل اسای ددر اسای ایندی ابر دسم و در سه
 ورم ابر ورمه در سه ورمه اندان قیغ یقندر
 ددی بلوچلر کلدیا اسای رکعت نماز قلدی نمازدن
 فادغ

فادغ اوجی محراب ایچنه بز بن قلدی ایندی
یارب بکامد قلدی ددی اندان **عروشدن** اوان
 کلدیا ایندی با اساسن اندان قرتور دفر قلدی
 ددی اول کون کی سرهنگ بز بنیله سیلشدی
 ایندی ارته بیت المقدس الوز و خرنسن ددی
 الوز الشوز اتلوی کی اوله یابانی اوله ددی
 اندان یابا ایندی بز نیا لب رنج کرب رحمت جگه
 کلدی بز کی اوله الوز سن بز اوله سردی
 انلر یوق ددر لبر یوق ددر سواش الدی
 اول کجه سه اربه دین بز بن سیله قلدی
 هیچ کسه قلدی **تکری** فر ما بنیله یاد شهلی
 قلدی انجقینه **عروشدن** بز اوان کلدیا ایندی
 با اساسن اندان دخی قرتور دهم جملسن هلاک

قَلَمُ الْمُنَجِّ سَجَا رَيْبَا قَلَمُ بَنِي أَنْوَكَلَه دَخِي
 اَشْمُ وَارْدِي سَجَا رَيْبَا فَحَا كَدَرِكُنْ بِلَه
 بَنِي رَسَلَانْ جَفَدِي بَانَه قَلَمُ بَانْ جَانْ حَقْلَمْ
 لَو شَدِي بَانَه اَسَا شَهْرُ دَنْ جَفَدِي اَوَّلْ مَالِ لَرِي
 وَاَوَّلْ خَزَنَه لَرِي وَاَوَّلْ سِلَاحُ لَرِي بَحْمَلْسِنْ دَرِ
 شَرْدِي شَهْرُ كَرْدِي شَهْرُ دَخِي بِيَا سَمِ اَرْدِ اَلْدِي
 اَنْدَنْ **بُو خَبَرِ رُو مِنْ مَالِكِ هَرُ فِيلَه دِيدِي اَوَّلْ**
 دَخِي اَوَّلْ بُو زِيَا اَرْدِي بَنِي اَلْمُقَدَّسِ اَرْدِي
 كَلَمُ خَرُ بِيَا مَلِكِ هَرُ فِيلَه كَدَجَا اَنَانِي قَرْنِ
 اَسِي اَبَلَدِي خَبَرُ هَرُ فِيلَه دِيدِي اَلْوَنِي خَرُ بِيَا
 مَلِكِ بَشَلَدِي دَرِ اَنْدَنْ هَرُ قِيَا بَنِي اَلْمُقَدَّسِ
 دَنْ كَجِي خَرُ بِيَا بِيَا دِ شَاهِ هَرُ فِيلَسِنْ اَرْدِنَه
 دُشْدِي بَنَدِي دُتْدِي جَرَسِنْ قَرْدِي هَرُ قِيلِي

دېلدی

دَبَلَدِي رُوْمْ بِيَا دِ شَاهِ كَدُو اَلْدِي اَوَّلْ بِيَا دِ شَاهِ
 بَرُ كَشَبِي وَاَرْدِي **سَلِمَانْ عَشِي** دَرِ لَرِي اِنْدِي
 اَرُوْمْ اَلْنَه خَلِيفَه قُدِي كَدُو اَوَّلْ بُو زِيَا اَرْدِي
 اَبَلَدِي بَنِي اَلْمُقَدَّسِ كَلَمُ بَلُوچْ وِرْدِي اَسَا
 اِنْدِي بَنِي دَخِي اَوَّلْ خَزَنَه لَرِي اَوَّلْ كَشِي وَاَوَّلْ
 بَنَه اَوَّلْ بِيَا دِ شَاهِلَرَنْ مَالِكُنْ وَاَسِلَاحُ لَرِي
 اَشْمُ وِرْ كَلْ نَا كَمُ كَرُو دَنْمُ كَدَمُ دِي اَسَا اِنْدِي
 بُو كَجِي دَسْمَلَه مَشُورَتْ قِلَمُ اَرْدِنَه خَبَرُ وِرْدِي
 دِي بَلُوچْ وِرْدِي بُو خَبَرِ دَبَرِي بِيَا دِ شَاهِ رَاضِي
 اَلْدِي اَسَا اَوَّلْ كَجِي اَكِي رَكْعَتِ نَمَازْ قِلَدِي اِنْدِي
اَلْهِي سِنْ بِلَرَسِنْ بَنِمُ حَاجَمُ عَرُشْدَنْ اَوَّلْ كَلَمُ
 كَمُ بَا اَسَا سِنْ اَنْدَنْ دَخِي قَرْدِي دَمُ **حَقِي تَعَالِي**
 بَرُ دِي مَفَاجَا بِيَا اَسَدِي اَوَّلْ كُونْ بَحْمَلْسِي اَرِ

اَرِيَا دِيْنِ قَوْلِي بِنَه **عَرَشْدَن** اَوْنِ كَلْدِي اَيْنْدِي
يَا اَسَا سِنِ اَنْدَن دِي خِي فَرْتَرْدَمُ جَفَقَلَا مَحْمَلْسِنِ
 مَا لَرِنِ دَر شَرُّ كَلِمَتَا سَكَا حَلَالِ قَلَمِ دِي دِي
 اَنْدَن **اَسَا** جَفَقَلَا مَا لَرِنِ وَسَلَا حَلَرِنِ اَلْدِي
 مَحْمَلْسِنِ شَهْرِي قَلَمِ دِي شَهْرِي دِي يَكِي عِيَارَتِ اَلْدِي
اَنْدَن بُو خَبَرِي مَوْتِ بَا دِ شَاهِي اَسِيَا نِ شَهْدِي
 بَلَر زَهْوِي بِلَدِ وَرَنَه طَبَرِ كَرْدِي فُجِي كَمِي كِي جَهْدِ اَلْدِي
 بِلَدِ زَطُوقِ اَلِنِ اَعْلِي بَا شَنَائِقِ اَيْنْدِي اَيْنْدِي اَيْنْدِي
 نَصْرَتِ وَرْدِ سِنِ اَعْلِي سَكَا فَرِيَا نِ قَلَمِ دِي
 اَعْلِي كَنَدِ وَرَنَه خَلِيفَه قَلَمِ دِي اَكِي يَمُوزِ بِيَا
 اَرِ اَلْدِي كَنَدِ سِنِ بَيْتِ اَلْمَقْدِسِ كَلْدِي يَلُوحِ
 وَرِيدِي اَيْنْدِي اَوَّلِ خَزِنَه لَرِي وَاَوَّلِ كَشِي
 وَاَوَّلِ بَا دِ شَاهِرِنِ مَا لَرِنِ وَسَلَا حَلَرِنِ
 بَكَا

بَكَا اَنُو كَلَه اَشْمُ يَوْفَدَر اَيْرِ يَوْفَا دِي سِي اَلْمَقْدِسِ
 وَرُو وَرْدُونِ بَيْتِ اَلْمَقْدِسِ بِقَرُونِ **اَسَا** اَيْنْدِي
 بُو كِي جَهْدِ اَيْنْدِي لَه مُنَا جَانِ قَلَمِ وَرْدِ سَه وَرْدِ
 دِي بُو خَبَرِي اَبَكُونَه دِي دِلَرِ اَسَا اَوَّلِ دُونِ
 دَعَا قَلَمِ **عَرَشْدَن** اَوْنِ كَلْدِي اَوَّلِ جَرِي
 اَزَنَه صَنْدَلَرِ كَمِي اَوَّلِ كِي جَهْدِ كُو كَرِي قَلَمِ
 هَلَاكِ اَلْدَلَرِ بَا دِ شَاهِرِي دِي دِي قَلَمِ اَلْبَحْثِ
عَرَشْدَن كَرُو اَوْنِ كَلْمِ كَمِي يَا اَسَا جَفَقَلَا
 نَكَمِي خَزِنَه لَرِي وَرِيدِي سَه مَحْمَلْسِنِ اَلْعَلِ سَكَا حَلَالِ
 قَلَمِ اَلَا بَكُونِ قَلَمِ بِنِ اَكَا وَعَلَه اَبَرِ قَا
 بَرْدَه اَبَلَمِ دِي اَوَّلِ مَلِكِ بَا شِي اَجُوقِ
 بِلِنِ اَبَقِ فُجِي كَنَدِ شَهْرِي كَلْمِ اَكِي كَرْدِي
 بَرِ صَغِيرِ نَمُوحِ صَغِيرِ سُرْمَشِ كَدَرِ جَاغَرِي اَيْنْدِي

اَوَّلُ مَا لَرِي الدِّيُّ مَلَسَ شَهْرَهُ كَثُرَ شَهْرُ دَخِي
 مَعُورِ الدِّيُّ بُو قَاعِلَهْ اَزَهْ بَنَجَهْ بَادِ شَاهِرِ بَنِي
 الْمَقْدِسِ اَيْنَهْ هَلَاكَ الدِّيُّ اَسَا بَعِيْبَرِ بَاشِ النَّيْ
 يَلِي دِي اَلِي يَلِ بَنِي اَسِي اَلِي لَرَهْ بَادِ شَاهِ الدِّيُّ هَبِي
 كَسَهْ اَلَا اَزِ رِنَهْ ظَهَرِ بَلَدِي هَرِ كَمِ اَكَا فَصَدِ اَلَدِي
 هَلَاكَ الدِّيُّ فَوَلَدِي اَنْدَن اَسَا دِنَادَن جَفَدِي
 هَبِي اَعْلِي قَلَمِي بَنِي اَسِي اَلِي لَرَدَن بَرِ كَشِي بَادِ شَاهِ
 لَوَهْ اُنَرْدِي اَنَا اَدِي **بَاشِيَهْ نَاشِيَهْ يَدِي طَا**
 ظَا لِي دِي فَاسَفِي دِي وِي مَسَلِ اَنَدِي اَمَا دَرِ لَوَدَرِ
 فَسَادِ لَرِ اَسَلَرِ دِي فَسَادِ اَشْكَاهْ قَلَدِي **اَنْدَن**
بُو خَبَرِ بَرِ بَادِ شَاهِ اَدِي دِي اَنَا بَرِ اَدِي بَرِ دِي
 نَوَسِي اَكْبِي اَدِي كَمَا وُوسِي دِي اَجْمِي اَدِي
 مَحْتِ النَّصَرِ دِي اَكَا تَلَدِ لَرِ بَنِي الْمَقْدِسِ مَلِكِ
 نَاشِيَهْ

نَاشِيَهْ يُولُو ظَا لَرِ فَيَدِي دَرِ دُو كَلِي بُو زَا شَهْرِي
 اَكَا اَدِي وِرْدِي **اَمَا** مَحْتِ النَّصَرِ اَنَا سِي
 بَرِ كَرِ كَلُو بُو زَا شَهْرِ عَوْرَتِي اَوَّلِ زَمَانَهْ بَرِ
 بَادِ شَاهِ وَاَرْدِي **قَابُوسِي** بَنِي سَنَجِي اَرِي بَنِي
 دَارِ بَادِ لَرِ دِي بَرِ كَرِ اَوَّلِ مَلِكِ كَجَا رَدِي
 بَرِ كَوِي قَنْدَن كَمِ اَكَا اَنَارِ دَرِ لَرِ دِي فَرَا تِ
 اَرَمِي قَنْدَهْ اَوَّلِ عَوْرَتِ كَرْدِي طَمَحِ قَلَدِي عَوْرَتِ
 دَخِي رَا ضِي اَلَدِي اَبِي حَا صِلَا قَلَدِ لَرِ عَوْرَتِ يَكُو
 اَلَدِي بَرِ اَعْلِي طَمَحِ دِي اَوَّلِ اَعْلِي بَادِ شَاهَهْ
 كَرْدِي لَرِ بَادِ شَاهِ قَبُولِ اَنِي دِي اِنْدِي بُونِ
 بَسَلَجَهْ بَرِ بَرْدَهْ قِيمِدِي بَرِ خَرَابِ بَرْدَهْ بَرِ كَسِيَهْ
 وَاَرْدِي اِيْمَنَهْ بَرِ تِ وَاَرْدِي نَوُحِ قَوْمِ اَكَا
 طَمَحِ لَرِ دِي اَوَّلِ بُونِ نَصَرِ دَرِ دِي اَكِي اَبِي

وادي اول اعلن ارسله قدس برك دني
 دولسن سن بو اعلن دني دولسن در بخت
 النصير اذوردلر ساعندن صكره برفرات
 دورن كز لو اول اعلن امر ديا **تكريبا**
 تعالى في ماني بركه هو وقت كيم اناسي قصد
 اذرديا اعلن المغه اول ات فردي بركن
 اناسي كلديا كودي ات انه يوق اعلن اغولديا
 اون انديا برك ساعندن صكره ات كلديا اعلن
 بلدي بو اعلن دني اناسن سنه يمي ديات
 بركه كوي جفدي الردي بشن ديوان ديديا
 اعلن استردي بو اعلن دني عورت بيلديا
 كرويناغ برنه كنديا كودي اول ات المش
 برن انه درديا كرواونه ورديا اخو بخت
 النصير

النصير بادشاهه الذي اما باش كلديا كوي شمش
 يدي صول ابغي افسوي صول الي التي بر مقولو
 يدي كندس حرام زاده يدي ولا كن بادشاه
 زاده يدي بيت المقدس بر اذورديا ادي يهوذا
 يدي توريه ايجنده بلنديا كيم بر اعلن اوله
 حرام زاده صول الي التي بر مقولو صول ابغي
 افسق كوي شاشو باش كل بيت المقدس اول
 خراب وله ديديا بو يهوذا شهودن جفديا
 اول اعلن استيو كنديا انبار اذلو كوي كلديا
 اعلن استر بركي عورت كودي اكي درهم
 ورديا ايما كندرديا عورت انديا صبر
 ابل كل كيم بر اعلن وارد دكلس سا ايم كاتونه
 ديديا برزدن اعلن كلديا يهوذا انديا اعلن

بومدر عورت ايندي بودر يهودا بقدي
 كويدي ايني افسق كوي غاشوا الي التي برمقلو
 باش كل يهودا صرددي كيم بخت النصر دن
 اذ فوق دني ادن نذر ايندي **گياوس سجا ربا**
بر داز يهودا يهودا بلدي كيم بيت المقدس
 خراب فلحق اعلن بودر يهودا ايندي با
 اعلن بيت المقدس سن خرابا فلسرس ايندي
 بنم اعلم قوم اهل بيتيم اول شهاده در يكمي
 بيك درهم كسوم ودر الغل بنم اعلم قوم
 وخصم قوم قانن بكاضول بن الي بل باد شاه
 السرس ددي ايندي هاي دلو مس نذر دس
 بوقدن ايله السرد در يهودا ايندي سرنه
 بلسر اعلن النون الدي بر بيت يازدي نشان ادي
 كيم

كيم انازيان ديميه ياد شاه اولحق يهودا
 بيت المقدس ورددي اول وقت **باد شاهي** بوي
 يوز بيك النون وريدي بخت النصر اشدي
 واردي اول كاروان بر باشنه سدي مالن
 الدي بابل ملك ان طيددي جري وريدي بخت
 النصر بلدي كيم جري كلور فر شو واردي انون
 دني مالن وسلاحارن الدي بخت النصر
 دني الي بيك جري ايندي بوخري بابل
 ملك اشدي بر قلند كيم كله بخت النصر دنه
 اول كلنجه بودني دورت بيك ار الدي يقين
 كليجك حقه كدي اول جري سدي قودي
 اردنه دشدي بابل تيز شهره كوي بخت النصر
 ورددي كوسي اتردي ياد شاه الدي شونه

اَرَدِي كَيْتِه هِيَج بَادِ شَاهِرَا كَا بَرِي اَرِي اَلْدِي بَرِي
 مَحْتِ اَنَصِر سَكِر بُو زِيَكَا اَر اَلْدِي بَيْتِ اَلْمَقْدِسِ
 فَصَل اَلْدِي يَقِي اَكِي كِي فَدِي شَهْرُنْ بَلَنَه
 نَاقِيَه دِر دِي اَوَّلِ بِيَا اَبَلَه صُنْدِ بِلَه اَكْدِي
 كَلَن سَكِر كِب بُو دِي هَلَاك اَوَّلَه بِلَه دِر كَم
 اَسَا بَغَامِبُو اَوَّلِ اَوْن اِي زَاهِد دِر وَاَر دِي
 اَجَل كَلَدِي اَنَلِي صَوْلَدِي شِي دِي ظَالِم بَادِ شَاه
 اَتُر دِي بُو قَوْمَل اَكِي قَلَر دِي اَمِدِي اَلْحَمْد
 بُو كَز بَيْتِ اَلْمَقْدِسِ خَرَاب اَو لَسَر دَر اَنْدَن مَحْتِ
 اَنَصِر اَنَدَه بِنْدِي بَيْتِ اَلْمَقْدِسِ مَسْجِدِنِ قَبْوَسَه
 كَلَدِي دَلِيْم خَلَق اَسِير قَلَدِي اَوَّلِ سَاعَتِ
 بَرِي اَلْحَقْلِي اَبَحْتِ اَنَصِر حِي سَلَه شَهْر دِن
 جَفَدِي حَاجِنَه اَيْتِي بِنَاه وَلِي لَر وَاَر دِر
 اَنَلَر

اَنَلَر دَعَا سَبَنِي مِيلَه قَلَدِي دِي اَوَّلِ وَفَدِي
 بَيْتِ اَلْمَقْدِسِ دِي بَوَار قَرَق قَا دِي شَهْرُنْ قَبُو
 لَرِن بَر كِنْدِلَر بَر حَه جَفَدِلَر اَيْدِر لَر كَم اَلْحَمْد
 بَغَامِبُو وَاَر دِي دِي اَيْدِر لَر كَم بَر مَسْجِدِ
 بَغَامِبُو وَاَر دِي وِي دِي بِيَك عَا بَدِلَر زَاهِد دِر
 وَاَر دِي اَر مِيلَه بَغَامِبُو وَ مَوْنِ بَغَامِبُو اَبَلَه
 يَدِي جَبَر اَبَلَه اَللّٰهُمَّ كَلَدِي اَيْتِي يَا اَر مِيلَه
 اَللّٰهُ تَعَالٰي سَكَا سَلَام قَلَدِي اَيْتِي كَم اَبَلَه
 بُو شَهْر خَلَقِنَه اَز مَسْجِدِ نَفْسَه بُو رَز مَحْتِ
 اَنَصِر جَمَلَسِن هَلَاك قَلَر اَر مِيلَه وَ مَوْنِ شَهْر
 كَلَدِلَر اَيْتِي لَر اَي قَوْمَل كَلَن تَوْبَه قَلَن بَقْسَه
 هَلَاك اَلر سَز دِلَر نَبِي اَسِر اَللّٰهُمَّ كَو كَلَرِي
 قَر اَر مَشِي دِي فَسَادِ جَوَق اَشْكَ كَدَن اَنَلَر نَهِي

حَتَّى أَشْتَدَّ لِي أَنْزَلَ زَجَرَ قُلْدِي أَرْمِيَا شَوْل
 قُلْدِي دِيلِي كَيْفَ عَقَلِي كَيْفَ بَرَاةٍ قُلْدِي أَتَد
 أَتَد لِي سَنَ دِيْنِ بَنِي بَلَا كَلَمَسَا بَنِي أَصَا
 قِيَا دِيْلِي بَحْتِ النَّصْرِ كَرُو كَلْدِي شَهْرِي بَرِيْدِي
 أَرْمِيَا طَامَدَن جَهْر دِيْلِي أَتَد لِي سَنَ دِيْنِ
 الدِّي وَرَجَحْتِ النَّصْر دَن بَنِي خَيْر كَرُو وَارْدِي
 أَرْمِيَا بَحْتِ النَّصْر بَجَادِرِنَه وَرْدِي عَصَا يَلَه
 بَر دِيْن كَرُو بَجَر وَكُرْدِي غَلَامَلَر أَرْمِيَا
 وَرْدِي لِي غَلَبَه الدِّي بَحْتِ النَّصْرِ أَشْتَدَّ لِي نَه غَوْغَا
 دُرْدِي حَاجِلَر أَتَد لِي بَرْد لَو كَلْدِي أَبِي
 دَبَر لِي دِيْلِي بَحْتِ النَّصْرِ دِيْلِي دَلُو صَدِي
 قَوْنِ كَلَسُون كَرُو كَلَمَسَم دِيْلِي أَرْمِيَا
 بَحْتِ النَّصْرِ فَتَنَه كَلْدِي خَوْشَادِيْلَه وَرْدِي
 دِي

دِيْلِي دُرْدِي بَحْتِ النَّصْرِ حَاجِلَه أَتَد لِي هَج
 سَنَدَن دَلُو بَنِي كَرْمَد كَرْمَد لَه رُو مَدَن كَلَن
 لَرْدَن بَنَدَن أَصَلُو كَرْمَد سَر بَكَا دَلُو مَدَر دُر
 سَر بَحْتِ النَّصْرِ أَتَد لِي مَرْدَانَه يَكْشَادَن دُر
 أَتَد لِي عَبْد الرَّحْمَن دِيْلِي بَرِيْدِي نَه دَن وَارْدِي
 أَتَد لِي أَرْمِيَا بَنِي شُعْبَانِي بُو قِيَا بَنِي مَارِيَا
 بَنِي شَلُو بَنِي خَذِيْفَه بَنِي حَر فَضَالِي عَوَا
 بَنِي هَاوَرُون بَنِي عَمْرَان بَنِي بَطْهُونِي قَاهِد
 بَنِي الْأَوِي بَنِي يَعْقُوب بَنِي اسْحَاق بَنِي إِبْرَاهِيم
 عَلَيْهِ السَّلَام بَنِي أَنْزَلَ أَغْلُون دِيْلِي بَحْتِ
 النَّصْرِ حَاجِلَر أَتَد لِي بَنِي كَرْمَد لَو مَدَر
 أَنْزَلَ أَتَد لِي يَا أَرْمِيَا نَه أَشَدَّ كَلَدَن بَنِي دَلُون
 كَرْمَد بُو شَهْرِي خَرَاب قَلَم أَرْمِيَا أَتَد لِي خَرَاب

فَلَمَّ سَنَ اَيْنْدِيَا بوشهرِي اُولُ كِسْفِي اَلْهَ كَمِ بِنْدَن
 اَنِي اَرَمَن بوشهرِي دَنه بَر اَوْقِ بِنَانَه اَتَه
 اُولُ بِنَانَه جَفَقَ كَوَا بَرِي نَه جَفَقَه كَر وُدُونَه
 بوشهرِي اَيْنْدِيَا صَحْرَا طَاشِ اَسْتَه دُشَه دِي دِي
 دِي بَرِي مَلَامَتِ اَلْ دَر كِبَر مَسْجِدِ قَبُو سَنَه
 بَر اَعْجَ وَارِدِ دُرُ كَنَه بَر دُرُ كَوِ مَشْرِ بَر هَر كَمِ
 سَكَلِ اُولُسَه اُولُ مَشْرِ دَن اِلِسَه كِي اُولُور
 بوشهرِي وِي رَانِ اَلْجَعِي كُنِ اَعْجَدَن اَنَارِ بَنَه
 اَنَدَن قَرِي بَه بَحْتِ اَلنَّصْرِ فُجْنِ بُو سَرِي اَشْتَدِيَا
 بَر طَازِيَا تِ وَارِدِيَا هَبِجِ بَادِ شَاهِي دَه بُو
 غَدِي بِنْدِيَا اَرَمَن شَهَرِ وَرْدِي بَر اَوْقِ
 اَنْدِيَا اُولُ اَوْقِ كَوَا جَفَدِيَا كَوَا دَن جَفُو
 قَبْدِيَا يَلْدِرَه اَلْدِيَا اُولُ اَوْقِ كَلْدِيَا صَحْرَا
 طَاشِ

طَاشِ اَرَمَن دُشَدِيَا فُجْنِ اَنِي كَرْدِيَا اَرَمِيَه
 فُجْدِيَا بِيَا شَهَرِ دَن بِيَا كَنْدِيَا بَحْتِ اَلنَّصْرِ
 اَرَمِيَه وَارِدِيَا اَيْنْدِيَا كَمِ سَنِ اَيْنْدِيَا بُو كَمِ
 شَهَرِ لَوَارِدِ دُرُ كِنِ بَنَلَرِي دُنْدَر مَدِي دِي
 دِي دِي اَمْدِيَا بِلْدِ مَكْمَرِ اَنَلَرِ سَنَدِن بِلَا كَمِ
 بَحْتِ اَلنَّصْرِ اَيْنْدِيَا سَنَدِ سُرْنِ دَمْدَمِ اَمْدِيَا
 بَنَلَرِي بِنِ هَلَاكِ قَلَمِ دِي اِيلَه دِي بِيَا اَرَمِيَه
 مِيَه وَرْدِي اُولُ مَسْجِدِ قَبُو سَنَدِ غِي اَعْجِي كَرْدِيَا
 كَمِ قَرُوشِ اَرَمِيَه مَسْجِدِ قَلَمِ اَغْلَدِيَا اَيْنْدِيَا
 اَلْهَبِي قَلَمِ بِنِي هَلَاكِ قَلَمِ اُولُ اَوْبِي خَرَابِ
 قَلَمِ بُو كَنَابَلَرِ ضَايِعِ اَلْمَسُونِ وَبُو بِيَا مَرِ
 لَرُونِي هَلَاكِي قَلَمِ سَنِ بُو كَا فَر بُو مَسْجِدِ
 اَرَمَن مُسَلِّمِي قَلَمِ سَنِ دِي بُو كَمِ زَارِ قَلَمِ

دُرُودِ اَبَلَدِي **جبرائيل** كَلْدِي اَيْدِي يَا اَرْمِيه
 اَللّٰهُمَّ سَكَا سَلَامٌ قَلْدِي اَيْدِي بُو اَمْرَا
 بِيُو دُرُودِ اَوَّلِ دَلْمِي جِهْ هَلَاكٌ قَلْمِي وَزِدْدِي
 اَرْمِيه جَاعِرْدِي اَيْدِي تِيَزْ كُنْ تَوْبَه وَطَاعَت
 فَاِنْ كَمُو بُو دُشْمَانِ **اَللّٰهُ تَعَالٰی** اَرْمُو دُنْ كَدَه
 دُرْدِي اَيْدِي يَا اَرْمِيه سَن يَلْنَسْنِ يَعْنِي اَوَّلِ قَدَر
 اَللّٰهُمَّ بِنْدَكِبْ مَعْظَمِ شَهْرَنْ حَكْمَنْ جَلْبَسَا
 وَرْدِي دِلِرْ اَنْدَنْ اَرْمِي اِي دِي دِلِرْ بُو دِلِرْ
 بَرَنْدَنْ قَانْ كَلْدِي وَعَقْلِي كَنْدِي اَيْدِي
اَللّٰهُمَّ بُو شَهْر وَبِرَنْ قَلْدِي دُرْدِي اَنْدَنْ **جبرائيل**
 عَلَيْهِ السَّلَامُ كَلْدِي اَيْدِي يَا اَرْمِيه **حق تعالی**
 سَكَا سَلَامٌ قَلْدِي اَيْدِي بُو قَوْمِ نَبِيْهِ بَلَدِكُم
 بَكَا عَا صِي الْمَشْرِ دِي بَن بَلَرِي هَلَاكٌ

فَلَدَم

اَيْدِي بَكَنْ سَن بِلْدَنْ هَلَاكٌ قَلْدِي دُرْدِي اَيْدِي
حق تعالی اَيْدِي رُفُومَانْ شِيْلْدَر كَمِي بَلَدِي
 هَلَاكٌ قَلْمِ اَيْلِكُم بُو بُو دَه شَهْر وَرَنْ صَبَا
 اَوَّلِ قَوْلِكُم كُو كَنْدَه رَحْمَتِ بُو قَا اَكَا بَمَدِي
 رَحْمَتِ بُو قَا اَنْدَنْ اَنْجَتِ النَّصْرِ بِيُو دِي قَانِي
 بَرَا غِيْلَه شَهْرِ بُو دِلِرْ بُو اِي عَظْمِي جَوِي اَعْمِي
 دِلِرْ سَنْدِي فَجْدِي بِنْدَلِرْ شَوْلِ قَدَرِ دِلِرْ
 كَمِ كُو دَه حَصَارِ بُوِي بُو دِلِرْ قَانِ سَلَا بِي
 اَقْدِي بُو دِي اَيْلَه نَمَازِي وَقَلْنَدَه شَهْرِي
 اَللّٰهُمَّ اَنْجَتِ النَّصْرَ اَيْلَه وَرْدِي اَوَّلِ كُرْ كَمُو
 مَسْجِدَه كُرْدِي اَيْدِي كَجِيَه دِي بَن قُرْنِ دُرْدِي
 قُرْدَلِرْ هَيْجِ مُسْلِمَانْ لِرْ جُهُو دِلِرْ قَلْدِي اَعْلِي
 قُرِي يَلَه جَمَلَسْنِ قَلْبَانْ كَجَرِ دِلِرْ اَلْ كَشِي

قلدی کمر کند اهل بیت قارئ صتون المندب
 التری قلدی لرجی ابرق کمره قلدی مجوع
 وردی فرق بید کر کوا غلندر الدی بکار غلی
 لردن دورن آرندی اعلی کندس الدی
 کروی قلدی سهر کونده وردی بودورن بید
 قلدی ایچنه دورن پیغمبر واردی بری **دانیال**
 بری **خاتون** بری **سایه** بری **سلطان** ادی
ارشیه پیغمبر ار کر نه الو بقلویدی بیوردی
 الی ششدر بخت النصر قلدی کتر دیر اندی
 یار میه بو خلا بقلر سنکله نه قلدی بری دخی
 بنس کر نه قلدی مددی ار میه اندی یا ملعون
 بون سن اشلمدن **تکری تعالی** اشلدی بخت
 النصر اندی یار میه دیر مسکیر بو شهر
 کرو

کرو عمارت قلدی ار میه اندی سن کافر
 عمارت قلدی سن بخت النصر اندی به کمر الله
 عمارت السردر اندی **طمن بنی گورش**
اسفندیار عمارت فلس نکیر سن بی اسر
 قلدی سنه اول ملک دخی سند اعلی کافر
 اصلحان فیلسردر بخت النصر اندی فخر
 فیلسردر اول اندی بنش یلدن صکر ددی
 بخت النصر اندی بو شهر دن هیچ کمره قلدی
 میادی ار میه اندی یکر می بیکر کشی دیوار
 دن ازدی قلدی مصره کندی سیوس ملکنه
 سغندی ددی ار میه دخی قلدی مصره
 کندی اول مصره ورنلر صردی بزدن صکر
 نه قلدی ددی اندی بنی اسر ایلردن هیچ

کسه قلدي انجق سن قلدر امدې بولدا
 نکر دن کله دې کله استغفار ابلن اول کار
 کړ و کسون يکسې بکر منجې کن بخت نصر کړ
 سړي دې هلاک و لړ دې بولر بولوي
 قبول فلما دلر اندن بخت نصر خبر و بول
 وردي سبوس باز شاهنه ايندي اول بکرې
 قلري ورکړل يکسې ورورن بکرې هلاک
 قلرون سبوس ملک دې کشي وردي ايندي
 بکرې سکر قلرون ديلر بکرې قلري دن
 لردن سکرانه کله دې جواب کړ و کله يک
 بخت نصر بولق ققدي اوج بوز بيدار
 الې بکر منجې کن مصن کله دې ارميه دې
 يکدي سبوس ملک بکرې سکرله قو شو جدي
 اغر

241
 اغر شدر سبوس ملک سدي ددې دلر باش
 کسدر بکر سن قردلر بخت نصر حاجبه ايندي
 اتر مغل نا اول بکرې بيک بني اسر ابلن
 دوکسې بکره کتر منجې ددي حاجب و بکر
 ارالدي وردي اول بکرې بيک بني اسر ابلن
 کتر دې ايندي اوش سکر کتر دم ارميه دې
 بله دې بخت نصر ايندي اي ارميه بکر
 دندم ايکې کز دندم کړ و قدس سن بکر دشمانو
 ار سکر نه اسر سن **ارميه** ايندي سکر بکر خلق
 بوز کشين دسن دې دشمنون دې بکر
 دتر سن بخت نصر ايندي نه بلدن کله بکر
 خلقي بوز کشون ارميه ايندي ايغن قلدر
 به دې بخت نصر ايغن قلدر دې قردلر

بَرْدِ نَحْتَه جَهْدِي بَرْدِش كِه **حَقِّ تَعَالَى خَلَا**
 بَلَرَن حَالَرَن دَنْدَر مِه نَا كَنْدَر حَالَرَن دَنْدَر
 مَحْتِ نَحْتِ حَالَرَن دَنْدَر سَلَرَن نَغِي ظَالِم بَا دَنَا
 بَا دَنَا مَسْلُط فَا مِ دِي اَنْدَن اَوَّل ظَالِم مَلْعُون
 مَحْتِ النَّصْرِيور دِي اَوَّل يَكُرْمِي يَكُرْمِي اَرِي
 دُون قِسْمِ اَيْلَرِي بَرِي قِلَاجِي بُولَه اَلْدَر دَرِي
 بَرِي بِلَين اَنْجِ اَصَبِ اَلْدَر دِي بَرِي بِلَين اَقْلَه اَلْدَر
 بَرِي بِلَين اَوْدَه بَنْدَر دِي حَاجِبِ اَيْتِي اِي بَا دَنَا
 نَه بَرِي دَنْسَه قَلَام بَوَارِ مِيَاي نَه قِلَين دِي
 مَحْتِ النَّصْرِي اَيْتِي اَوْدَه بَرِي بِلَسُون دِي
 اَنْدَن حَاجِبِ اَرْمِيَاي اَوْدَه كَمِشْدِي اَوْدَه
 كَنْدَر مَدِي اَوْدَه اِيْجَنَه بَغْدَش قُرْدِي اَوْدَه
 مَحْتِ النَّصْرِي اَيْتِي اَسْنِ اَوْدَه اِيْجَنَه كِه سَوَق
 قَلْدِي

قَلْدِي اَرْمِيَاي اَيْتِي تَكُرْمِ اَنْدَن اَرْمِيَاي اَيْتِي
 يَامَلْعُون نِيْشَه تَكُرْدَن اَتَمَزْنِ مَحْتِ النَّصْرِي
 اَرْمِيَاي بَلِتِ الْمَقْدِسِ دَرِي اَسِيرِ كُرْدِي بَلِتِ الْمَقْدِسِ
 الْمَقْدِسِ شَيْلَه خَرَابِ اَيْلَدِي كِه اَسْنَدَن سَوَق
 اَقِي اَنْدَن يَكُرْمِي دُون بِيَا بِيَا مَبْرُ اَغْلَانِ
 قُرْدَر دِي اَنُوْزِيْكَ مَوْسَلِ بِيَا مَبْرُ اَلْدَر
 دَرِي بِيَا صَالِحِ عَابِد زَاهِد دَرِي اَلْدَر دَرِي اَنْدَن
 اَوَّل مَلْعُون بَرِي اَوَّل مَسْجِدِ بِيَا
 بِيَا دَنِي اَوْجِ بُوْزِيْكَ دَنِي اَلْتَمِشِ بِيَا اَلْتُون
 كُرْبُوْجِ جَهْدِي اَلْدَر دَنِي طَقْسَا بِيَا بِيَا
 قُرْوِ اَلْتُون اَلْدَر دَنِي اَوْجِ بُوْزِيْكَ اَلْتُون
 اَلْدَر بِيَا كُوْهَرِ اَلْدَر دَنِي اَلْتُون
 اَرْتُوْقِ يَكُرْمِي بِيَا دَوْمِ يَكِي بَلِتِ الْمَقْدِسِ

مال و خزینہ الدل اول انبار اول کوئی التدر
 الی ای دور کون طشد ل ار تارن اوده یقد
 لی ایلان سلیمان بیغامبرن کر سسین جعفر د ل
 ای ای بونہ در ار میا ای دی بو سلیمان ندر
 سسین د دی بخت النصرون د لیکه کر سیه اغا
 اول ارسلان کیم کر سسین ایغی بکار دی تندر
 بولہ ای دی ار دی بخت النصرون ایغی او دی
 اول دی یور دی کر سی او ندر اندن سلکند
 تابونن کر دی ای دی بوندر ار میا ای دی
 بو سلکند تابونند موسی پیغمبر دن قلدی ایو
 دیکم ان دی او د ل **حبر ایل** علیه السلام
 کلدی ای دی بار میا ان دیکل الغلار میا
 دلدی الی **حق تعالی** یور دی طبر د ل
 طندی

طشدی بیت المقدس قیوسنه کلدی ار میا تابون
 دکنه صلدی دکنه الی کر و دندی **الله تعالی**
 فی ما نیله بنجی زمان لردن صلی بخت النصرون
 کیم دیش کر دی ار نه کر و اندی دیش کر و
 اندن کیم بلر سه ای خوش دتم ددی بخت نصرون
 لردن لردن بیلد ل **دانیار علیه السلام** ای دی
 دشی ای بلرون ای دی بر قوت گردن ایله
 بر کر ل و گردن اول قوج قوده سمله قلدی
 قوت فجدی بخت النصرون ایوت ای دی
 اول قوت سنون بادشاها لغدر اول کر ل قوج
محمد مصطفی علیه السلام یلد دزد دندی ای دی
 یا بخت النصرون اوج کیم عومر ن قلدی الی
 کر ددی اندن بخت النصرون جبر سدا یور دی

کبریا و سج گئی اوج دَن بِن بکلی نقدار وارید
 ایوب اولیا ائی بکلی کردی چون اجنبی کون
 الدی بخت نصر امش اینو کلدی کردی جریغ
 شمش تملک بکلی امش دردی طش حقا کو
 دی بر قول یلن فلج الله ان ائل دی گنججه
 ابعی افسوس دی قوله دُفندی قول بلیوفی
 کود هائی کس دی دیو طو و کلدی چلدی فلج
 بخت نصر بننه دُفندی باش کس دی جان
 جهنم قوش دی اول کون ایجنه غلبه الدی
 مجموع جری ایندی حرام کردی صند لی
 از نیا دینی بون قر دی اوج بوز بیک
 اردن بیک ار قلمش قلانی قریش حق
 تعالی قدر تیلله ار سی اعلی پاد شاه لغه

انزدی

انزدی بتمش بل پاد شاه الدی اندن برین
 دخی قلدی **بهمان بهمین بن کورش بن افرید**
یار در کردی کلدی بخت نصر ان الی الدی
 خانومان خراب ایلدی مالن و خرنس
 المقدس وردی کرو عمارت ایلدی هو نکر
 اس ایللی بخت نصر قلدیس دخی ار توش
 اند قومار نه ائل دی هر نه ایش کمر ائل
 دنیا دجری سی کله ددی ایبق دنیا کلز سه
 آخر نه خود حاضر در **گما قال الله تعالی**
 ان اخذه الیم شدید تمت الکتاب الاسرار
 العارفین والحمد لله وحده ومحمد بالین
 ولا اله الا محال تمت
قصه ذو الکفل پیغمبر علیه السلام